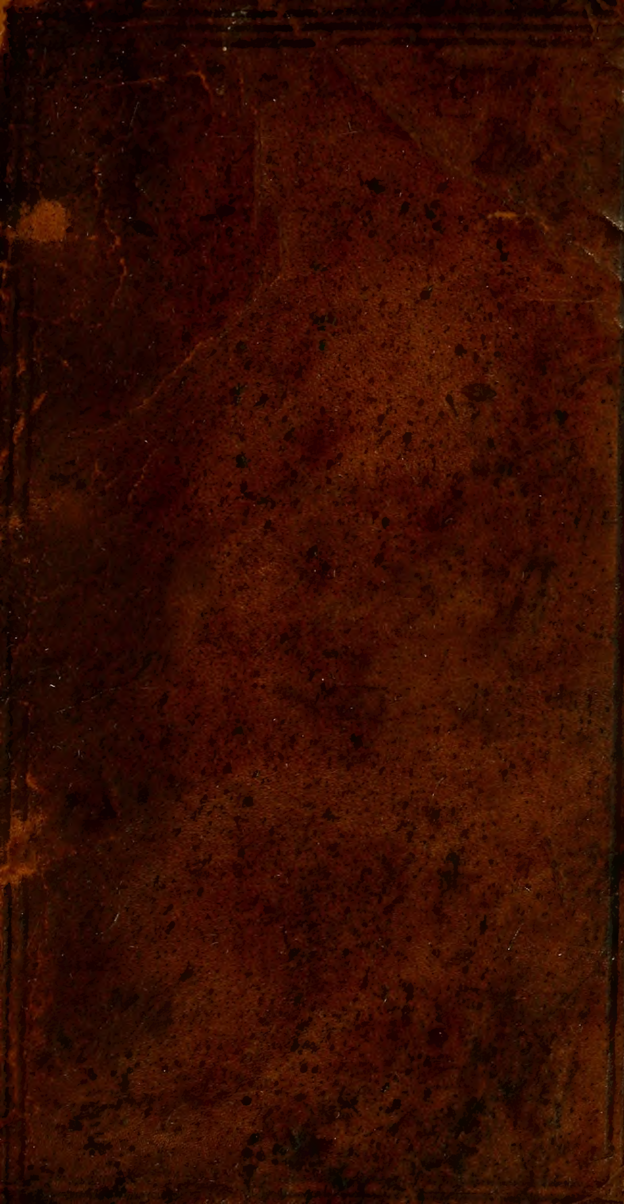

B. PLATINÆ CREMONENSIS

Opus,

De Vitis ac Geſtis Summorum

PONTIFICVM

AD SIXTVM IIII. PONT. MAX. DEDUCTUM.

Fideliter à litera ad literam denuo impreſſum, ſecundum duo Exemplaria, quorum unum fuit vivente adhuc auctore, Anno M.CCCC. LXXIX. alterum anno M. D. XXIX.

Acceſsit, præter B. Platinæ *Vitam, brevis quidem ſed longe utiliſsimus, Romanorum Pontificum, Conſiliorum ſub illis celebratorum & Imperatorum Catalogus*

M. DC. XLV.

v

B. PLATINAE VITA
Ex Libro
IOHANNIS TRITTENHEMII
ABBATIS SPANHEMENSIS
DE SCRIPTORIB. ECCL.

B. Cognomento Platina, patria Cremonen. Apostolicus quondam abbreviator, vir undecunque doctissimus, philosophus & rhetor celeberrimus, ingenio subtili & vehemens, eloquio disertus & mulcens, animo constans & validus, multas à Paulo papa II. calamitates sustinuit, adeo, ut bonis omnibus & dignitate spoliatus, post equulei suspensionem, in carcerem crudelissime detrusus, usque ad mortem ipsius Pauli detentus sit. Qui à Sixto mox liberatus, ad imitationem Eutrandi Ticinensis diaconi à Berengario rege Italiæ similia passi, Pauli mores per antipodosim non insulse notavit. Scripsit enim ad Sixtum Pontificem IIII. de gestis Romanorum Pontificum librum unum, de naturis rerum librum unum, epistolarum ad diversos, & quædam alia. Moritur Romæ ex peste sub Frederico imperatore III. & Sixto Pontifice IIII. Anno domini M. CCCC. LXXXI. indictione XIIII.

AD

AD LECTOREM.

POSTQVAM *ea occasio oblata est, Candide Lector, ut summorum Pontificum gesta imprimeremus, visum fuit non abs re tua fore, si Catalogus quidam tum ex hoc Platinæ volumine, tum ex aliis scriptoribus pararetur, qui præter Romanos Præsules suo ordine positos, etiam Imperatorum nomina, qui illorum temporibus imperarunt, & Concilia quæ sub illis quoque celebrata sunt, contineret. Atque istud dum fieret, hoc observatum est, ut Concilia generalia tam Latina, quam Græca majusculis literis excuderentur, addito illis tempore, quo celebrata fuerunt, quaque de causa coacta, & à quibus approbata fuerint: Provincialibus verò litera P præponeretur. Imperatores autem præterquam quod temporibus Pontificum & Conciliorum respondeant, etiam tempus sui Imperii annotatum habent. Hunc laborem in tuum commodum assumptum grato animo suscipe, atque studia tua in Ecclesiæ utilitatem converte. Vale.*

	ROM. PONTIFICES.	Annus	Menses	Dies	Fol.
	IESUS CHRISTUS Pontifex in æternum.				1
	Ejus Vicarii hoc ordine sequuntur.				
1	S. Petrus Apoſtolus Martyr primum Antiochiæ ſedit 7. annis, Romæ vero.	25	2	3	8
2	S. Linus Tuſcus, Martyr	11	3	12	18
3	S. Cletus Romanus, Martyr	12	1	11	21
4	S. Clemens Romanus, Martyr	9	2	10	24
5	S. Anacletus Athenienſis. Martyr	9	2	10	27
6	S. Euariſtus Græcus, Martyr	9	10	2	29
7	S. Alexander I. Romanus, Martyr	10	7	2	32
8	S. Sixtus I. Romanus, Martyr	10	3	21	34
9	S. Teleſphorus I. Græcus, Martyr	11	3	22	36
10	S. Higinus Athenienſis, Martyr	4	3	4	38

11 *S. Pius*

CONCILIA aliquot celebrata sunt, ut illud Hierosolymitanum de quo Acto. 15. & in quo Canones Apostolorum sunt compositi, qui approbati sunt in 6. Synodo generali.

IVLIVS *Cæsar Imperavit annis 5. mens. 7.*

Octavianus Augustus, Ann. 56.

Tyberius, Ann. 23. vel 21. ut aiunt alij.

Caius Caligula, Ann. 3 mens. 10. dieb. 8.

Claudius, Ann. 13. mens. 9 dieb. 28.

Nero, Ann. 14. mens. 7. dieb. 28

Prima persecutio Christianorum.

Galba, mens. 7

Otto primus, mens. 3.

Vitellius, mens, 7.

Vespasianus, an. 9. mens. 11. dieb. 22.

Titus, annis 2. mens. 8.

Domitianus regnavit, an. 15. mens. 4. Secunda persecutio.

Nerua, ann. 1. mens. 4. dieb 8.

Traianus, ann. 19. mens. 6. dieb. 5. Tertia persecutio.

Adrianus, ann. 21

Quarta persecutio.

Antoninus Pius cum filijs Aurelio & Lucio regnavit Annis 23. mens. 3.

ROMANI PONTIFICES.		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
11	S. Pius Aquileiensis	11	4	3	40
12	S. Anicetus Syrus, Martyr	11	4	3	43
13	S. Soter I. Fundanus	9	3	21	45
14	S. Eleutherius I. Nicopolitanus	15	3	2	47
15	S. Victor I. Apher	10	3	10	49
16	S. Zepherinus I. Romanus	8	7	10	51
17	S. Calistus I. Romanus, Martyr	6	10	10	54
18	S. Vrbanus I. Romanus, Martyr	4	10	12	57
19	Pontianus Romanus, Martyr	9	5	2	60
20	S. Antherus Græcus, Martyr	11	1	12	62
21	S. Fabianus Romanus, Martyr	14	11	11	64
22	S. Cornelius Romanus, Martyr	2	2	3	66
23	S. Lucius I. Romanus, Martyr	3	3	3	69

CONCILIA.	IMPERATORIS
	M. Antoninus Verus cum L. Aurelio Commodo fratre, Annis 19. Mense uno.
	Antoninus Commodus, Ann. 13.
Hujus tempore Concilia aliquot in Palæstina celebrata sũt de ratione Paschatis.	*Aelius Pertinax, Anno. Mens. 6.* *Iulianus Iurisperitus, Mens. 7.* *Severus Pertinax, Ann. 18. Quinta persecutio.*
	Antoninus Caracalla Bassianus, antea dictus, Ann. 6 mens. 2. *M. Aurelius Antoninus Heliogabalus, Ann. 4.* *Diadumenus, Wacrinus, Albinus Edax* — *Ann. 1* *Alexander, Ann. 13.* *Maximinus, Ann. 3. Sexta persecutio.*
Romanum 60. Episcoporũ contra Novatianam hæresim, fol. 65.	*Gordianus Ann. 6.* *Philippus I. Christianus cum Philippo filio, Ann. 5.*
Carthaginense de rebaptizandis hæreticis sub D. Cypriano, aliquo modo confirmatur in Trullo.	*Decius, Ann. 2. Septima persecutio.* *Gallus cum Volusiano filio, Ann. 2. Mens. 4.* *Aemilianus tyrannus Mens. 3.* *Valerianus & Galienus. Ann. 15. Octava persecutio.*

	ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
24	S. Stephanus I. Romanus, Martyr	7	5	2	70
25	S. Sixtus II. Athenienſis, Martyr	2	10	23	72
26	S. Dionyſius I.	6	2	4	74
27	S. Felix Romanus, Martyr	4	3	15	76
28	S. Eutychianus Tuſcus, Martyr	1	1	1	77
29	S. Gajus Dalmateus, Martyr	11	4	12	78
30	S. Marcellinus Romanus, Martyr	9	2	16	80
31	S. Marcellus Romanus, Martyr	5	6	21	85
32	S. Euſebius Græcus	6	1	3	87
33	S. Melchiades Apher, Martyr	4	7	9	89
34	S. Sylveſter Romanus	23	10	11	91

CONCILIA.	IMPERATORES.
	Imperium tum vacabat scilicet tyrannidem in Gallijs occupat Posthumus, & post eum Victorinus, deinde
	Tetricus Senator.
Antiochænum, quo damnatur Paulus Samosatenus, fol. 75	*Claudius, Ann. I Mens. 9.*
	Quintilius Claudij frater, dieb. 17.
	Aurelianus, Ann 5. mens. 6. Nona persecutio.
	Tacitus, Mens. 6.
	Florianus, mens. 2. dieb. 20.
	Probus, ann. 6. mens. 4.
Sinuessanum in Campania 180. Episcoporum, folio 83.	*Carus cum Carino & Numeriano filijs, ann. 2.*
	Diocletianus & Maximianus, anno. 20.
P. Ancyranum confirmatum in Trullo Canon. 2.	*Decima, eaque maxima persecutio.*
	Constantius primus, An. 13.
	Galerius, Ann. 16. à quo in partem imperij assumptus est Licinius, An. 16.
Neocæsariense confirmatumin Trullo.	*Maxentius Maximinus, an. 6. & Constantinus I.*
Anno Domini 330. I. NICAENVM Generale 318. Episcoporum contra Arrianos à Sylvestro con-	*Constantinus I. Solus, Ann. 30. mens. 10.*

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
35 S. Marcus Roman.	2	8	20	102
36 S. Iulius I. Romanus	15	2	6	105
37 S. Liberius Romanus	6	3	4	107
38 Felix II. Romanus qui quoniam vivente adhuc Liberio Pontifex factus est, non deberet merito inter Ro. Pontifices numerari. Dicitur tamen ab hæreticis cum multis aliis Catholicis interfectus.	1	4	2	110

firmatum, cujus nomine præfuerunt Concilio Hosius Episcopus Cordubensis, & Victor atque Vincentius Presbyt. Romani, folio 93.

Romanum 75. Episcoporum.

Romanum aliud.

P. Elibertinum.

P. Arelatense I.

P. Gangrense confirm. in Trullo.

P. Arelatense II.

P. Carthaginense.

Romanum

Agrippinense.

Antiochæum confirmatum in Trullo.

Sardicense confirmatum in Trullo,

Hierosolymitanum.

Syrmense.

Laodicenum contra Arrianos confirmatum in Trullo, fol. 105

Romanum 48. Episcoporum quo ipse Felix electus fuit Pontifex, & aliquot ab Ecclesia separati, fol. 108.

Romanum aliud 48. Episcoporum, omnibus Episcopis esse ad Concilium veniendum, folio 113.

Constantinus II. Ann. 24

Constans, ann. 17. & Constantinus II. fratres.

CONCILIA.	IMPERATORES.
P. Laodicenum confirmatum in Trullo.	
Anno Domini 370. II. CONSTANTinopolitanum I. 150. Episcoporum contra Macedonium, confirmatur à Damaso, & in sexta Synodo in Trullo.	*Iulianus Apostata, an. 1. mens. 8.* *Iovinianus, mens. 8.* *Valentinianus cum Valente fratre, an. 13. mens 5.*
P. Valentinum in Gallia 30. Episcoporum Aquiliense. Romanum. P. Telense. P. Carthaginense II. confirmatum in Trullo. P. Carthaginense III. confirmatum in Trullo. P. Carthaginense IIII. confirmatum in Trullo P. Taurinatense confirma. in Trullo. Carthaginense V. Episcoporum 73. confirmatum in Trullo. P. Toletanum I. Episcoporum 15. confirmatum à Leone Papa.	*Gratianus cum Valentiniano ann. 6. cum ipsis & post ipsos Theodosius 1. an. 11.*
Milevitanum approbatum ab Innocentio. Burdegalense, in quo dãnatur Priscilliani dogma, fol. 127. P. Carthaginense VI. Episco-	*Arcadius cum fratre Honorio ann. 13.*

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
44 S. Bonifacius I. Romanus	3	8	7	132
45 Cælestinus I. Campanus	8	10	17	134
46 S. Sixtus III. Romanus	8	0	19	137
47 S. Leo I Tuscus	2	1	13	140

CONCILIA.	IMPERATORES.
porum 217. confirmatum in Trullo folio 130.	
P. Carthaginenſe VII. Epiſcoporum 38. confirmatum in Trullo.	*Theodoſius II. Iunior Imper. ann. 27. & cum eo & poſt eum.*
Aphricanum.	*Valentinianus, an. 30*
Anno Domini 413.	
III. EPHESINVM 200. Epiſcoporum contra Neſtorium & Pelagianos confirmavit Cæleſtinus I. cujus loco præfuerunt Cyrillus & Arcadius Epiſcopi, præterea VI. Synodus in Trullo, fol. 136.	
P. Agathenſe 35. Epiſcoporum.	
P. Rhegienſe 13. Epiſcoporum.	
Romanum 57. Epiſcoporum, in quo Sixtus III. abſolutus fuit, folio 138.	
P. Auriſcanum I.	
Auriſcanum II. de libero Arbitrio.	
Valenſe I. 18. Epiſcoporum.	
Valenſe II.	
Carpentoracenſe.	
Arelatenſe III.	
Conſtantinopolitanum ſub Flaviano inſertum actioni primæ Chalcedonenſis.	*Martianus, ann. 7.*

ROMANI PONTIFICES.		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
48	S. Hilarius I. Sardus	7	3	10	143
49	S. Simplicius Tiburtius	15	1	7	146
50	S. Felix III. Romanus	8	11	17	148
51	S. Gelasius Apher	4	8	17	150
52	S. Anastasius II. Romanus	1	10	24	153
53	S. Symmachus Sardus	15	6	22	154
54	S. Hormisda Frusinonius	9	0	3	157

CONCILIA.	IMPERATORES.
Tyrium actioni *IX.* Chalcedonenſi inſertum, Beritenſe actioni X. Chalcedon.	
Anno Domini 443.	
IIII. CHALCEDONENSE 630. Epiſcoporum contra Eutichetem, cujus loco pręſuerunt *Paſchaſius* & Lucentius Epiſcopi & Bonifacius Presbyter.	
Item VI. Synodus in Trullo, fol. 141	
P. Veneticum.	
P. Turonenſe 8. Epiſcoporum.	*Leo I. ann.* 16.
Romanum.	
	Leo II.
P. Tarraconenſe 10. Epiſcoporum.	*Zeno, ann.* 17.
Romanum, fol. 151.	*Anaſtaſius Imper. anno.* 26.
P. Epaunenſe 7. Epiſcoporum.	
Ravennenſe, quo Symmachus in *Pontificatu* confirmatur, fol. 155.	
Sex concilia Romæ celebrata ſunt, folio 155.	
Ilerdenſe 8. Epiſcoporum.	
Valentinum Hiſpaniæ 6. Epiſcoporum.	
Romanum, in quo Eutychiani damnantur, fol. 158.	*Iuſtinus I. ann.* 8.

	ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
55	S. Iohannes I. Tuſcus Martyr	2	8	0	160
56	S. Felix IIII. Samius	4	2	13	162
57	Bonifacius II. Romanus	2	0	2	164
58	Iohannes II. Romanus	2	4	0	165
59	S. Agapetus Romanus	0	11	19	166
60	S. Silverius Campanus	1	5	12	167
61	Vigilius Romanus	15	6	26	169
62	S. Pelagius I. Romanus	10	10	28	172
63	S. Iohannes III. Catellinus	12	11	26	175
64	S. Benedictus I. Romanus	4	1	28	177
65	S. Pelagius II. Romanus	10	2	10	179

CONCILIA.	IMPERATORES.
Aurelianense 33. Episcoporum.	
P. Gerundense.	
Cæsaraugustanum 12. Episcoporum.	*Iustinianus, ann.* 40.
Toletanum II.	
Hierosolymitanum II. cujus mentio fit actione I. Constanti. II.	
Anno Domini 553.	
V. CONSTANTINOPOLITANA II. 160. Episcoporum contra Theodorum. qui D. Virginem θεότοκον dici nolebat præsidente Menna Patriarcha confirmavit Gregorius I. & VI. Synodus in Trullo.	
Aurelianense II.	
P. Aurelianense III. Avernense.	
P. Aurelianense IIII.	*Iustinus II. ann. II.*
P. Turonicum II.	
P. Parisiense I.	
Aurelianense V.	
Parisiense II.	
	Tiberius II. ann. 7.
Hispalense I. robur habens à sede Romam.	*Mauritius, ann.* 19.

ROMANI PONTIFICES.		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
66	S. Gregorius I. Romanus	13	6	10	181
67	Sabinianus Tuſcus	1	5	9	186
68	Bonifacius III. Romanus	0	9	0	188
69	Bonifacius IIII. Marſus	6	8	13	190
70	S. Deuſdedit Romanus	3	0	23	192
71	Bonifacius V. Campanus	5	0	10	194
72	Honorius Campanus	12	11	17	196
73	Severinus Romanus	1	2	0	198
74	Iohannes IIII. Dalmata	1	9	9	200
75	Theodorus I. Græcus	6	5	18	202
76	S. Martinus I. Tudertinus	6	1	26	204

CONCILIA.	IMPERATORES.
Toletanum III. Arrij hæreſis damnatur.	
P: Matiſconenſe I.	
P. Matiſconenſe II.	
Lateranenſe.	*Phocas, ann.* 8.
Romanum.	
Romanum 72. Epiſcoporum de electione Roman. Pontificis, fol. 189.	*Heraclius, Ann.* 29. 30.
Antiſiodorenſe.	
P. Hiſpalenſe II.	
Toletanum IIII. 70. Epiſcoporum.	
Toletanum V. 21. Epiſcoporum.	
Toletanum VI. 52. Epiſcoporum	
Bracarenſe I.	
P. Bracarenſe II.	*Conſtantinus III. menſ.* 4.
Toletanum VII. 38. Epiſcoporum.	*Conſtantius III. Ann.* 28.
Romanum Lateranenſe 150. Epiſcoporum contra Monothelitas, fol. 204.	
Commendatur ab Agathone in quadam decretali ad VI. Synodum.	
Toletanum VIII. 55. Epiſcop.	
Toletanum IX. 16. Epiſcoporum.	

ROMANI PONTIFICES.		Ann.	Men.	Dies.	Fol.
77	Eugenius I. Romanus	2	9	0	206
78	Vitalianus Signinus	14	6	0	207
79	Adeodatus Romanus	4	2	5	210
80	Donus Romanus.	5	5	10	212
81	S. Agatho Siculus	2	6	15	214
82	S. Leo II. Siculus	0	10	0	217
83	Benedictus II. Romanus	0	10	12	219
84	Iohannes V. Syrus.	1	0	0	221
85	Conon Thrax	0	11	3	222
86	Sergius I. Syrus	13	8	23	224
87	Iohannes VI. Græcus dicitur esse Martyr	3	3	0	229
88	Iohannes VII. Græcus	2	7	17	231
89	Sisimus vel ut alij volunt Sosinus Syrus	0	0	20	233

CONCILIA.

Toletanum X. 17. Episcoporum.
P. Cabilonense I.
Toletanum XI.
P. Bracarense III.
Anglicanum I.

Anno Domini 719.
Anglicanum II. adversus Monothelitas, cui interfuit Iohannes Abbas iussione Agathonis.
VI. CONSTANTINOPOLITANVM III. 289. Episcoporum adversus Monothelitas. Postea vero in Trullo fuerunt Patres 227. loco Agathonis interfuerunt Theodorus & Georgius Presbyteri, & Ioannes Diaconus, confirmavit Leo II. fol. 215. & 216.
Toletanum XII.
Toletanum XIII.

IMPERATORES.

Constantinus IIII. à patre in partem Imperij suscipitur. Mezentius à militibus creatus Imperator, Constantio interfecto, scilicet non multo post occiditur, & Constantinus IIII. Solus Imperat. ann. 17.

Iustinianus II. ann. 10.

Leontius Imperium invadit, ann. 3. quo expulso Tiberius III. ab exercitu eligitur regnat mensibus 7. sed paulo post Iustinianus Impe-

	ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
90	Constantinus I. Syrus	7	0	20	233
91	Gregorius II. Rom.	16	9	11	237
92	Gregorius III. Syrus	10	8	24	243
93	Zacharias Græcus	10	3	0	248
94	Stephanus II. Romanus	5	1	0	252
	Ante quem tamen Stephanns quidem Presbyter à populo creatus tertio post die obijt.				
95	Paulus I. Romanus Constantinus II.	10	1	0	257
	Hic ab alijs ponitur, quem tamen quia non legitime pontificatum adeptus, licet anno sedem occuparit, in Pontifices Platina merito non numerat.				
96	Stephanus III. Siculus	4	5	27	260
97	Hadrianus I. Romanus	23	10	17	266

CONCILIA.	IMPERATORES.
	rio restituitur duobus istis è medio sublatis, regnavit, ann. 6.
Romanum, quo imagines sanctorum depingi debere statuitur, fol. 236.	*Philippicus hæreticus, Anno uno, mens. 6.*
	Anastasius II. Arthemius, an. 3. postea sacris initiatur.
	Theodosius III. anno uno.
Romanum.	*Leo III. Iconomachus hæreticus, ann. 24.*
Francicum. Arelatense III. Romanum, fol. 257	*Constantinus V. ann 34 mens. 2. dieb. 26.*
	Cum Leone IIII. filio, ann. 5.
Lateranense, fol. 262 Anno Domini 781.	
VII. SYNODUS GENERALIS, QUAE EST II. NICAENA contra Iconoma	*Constantinus VI. cum matre Irene, ann. 19. Irene Sola, ann. 4.*

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
98 Leo III. Romanus	21	0	0	274
99 Stephanus IV.	0	7	0	281
100 Paschalis I. Romanus	7	3	17	282
101 Eugenius II. Romanus	4	6	24	285
102 Valentinus Roman.	0	0	40	287
103 Gregorius IV. Romanus	16	0	0	288
104 Sergius II. Roman.	3	0	0	292
105 Leo IV. Roman.	8	3	6	296
106 Iohannes VIII fœmina Maguntina, quæ tamen inter Pontifices numeranda non est.	2	1	4	302

CONCILIA.	IMPERATORES.
chos 350. Episcoporum, cui præfuerunt Petrus Presbyter & Petrus Monachus loco Hadriani : confirmavit Hadrianus I. & ex ea quoque testimonium sumit Nicolaus I. ad Michaelem Imperatorem.	*Transfertur Imperium ad Gallos.*
Arelatense III.	*Carolus Magnus I. ann.* 14.
Turonicum III.	
Cabilonense II.	
Moguntinum.	
Remense.	
Apud Theodonis Villam 32 Episcoporum.	*Ludovicus Pius I. ann.* 15.
Aquisgranense I.	*Platina dicit, ann.* 36.
Ticinense, potius conventus Imperialis quam Synodus Episcoporum fuit.	*Cum Lothario filio.*
Aquisgranense II.	
P. VVormaciense circa hæc tempora fuit.	
Romanum 30. Episcoporũ, in quo Paschalis accusatus se purgavit, fol. 283.	
	Lotharius I. Solus, ann. 15.
	Ludovicus II. ann. 11.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
107 Benedictus III. Romanus	2	8	9	303
108 Nicolaus I. Romanus	7	9	13	305
109 Hadrianus II. Romanus	5	9	12	309
110 Iohannes IX. Romanus	10	0	2	311
111 Martinus II. Gallus	1	5	0	313
112 Hadrianus III. Romanus	1	2	0	314
113 Stephanus V. Romanus	6	0	11	315
114 Formosus	5	6	0	316
115 Bonifacius VI. Tuscus	10	0	26	318

CONCILIA.	IMPERATORES.
Romanum 113. Episcoporum.	
Anno Domini 914.	
VIII. GENERALIS SYNODVS CONSTANTINOPOLITANA 300. Episcoporum contra Photium præfuerunt nomine Hadriani Donatus Hostiensis Stephanus Drepesinus Episcopi & Marinus Diaconus: hac Synodo confirmantur 7. præcedentes generales, & ipsam approbat Hadrianus.	*Carolus II. Caluus, ann. 6.* *Carolus III. Crassus, ann. 12.*
Coloniense. P. Moguntiacum. P. Triburiense Concilium 22. Episcoporum Germaniæ.	*Arnulphus juxta quodam dejecto Carolo sufficitur. Ann. 12.* *Lodovicus III. Ann. 6.* *Transfertur Imperium ad Longobardos, apud Italos.*
	Berengarius I. *Ann.* 4. *apud Germanos. Conradus* I. *Ann.* 7.

CONCILIA.	IMPERATORES,
	Berengarius II. *Ann.* 4.
	Apud Germ. Henricus I. *dictus Auceps, Ann.* 18.
	Hugo, *Ann.* 10.
	Berengarius III, ann. 11.
	Lotharius II. Ann. 2.
	Berengarius *IV. cum Alberto filio ann.* 11.
	Tranfertur Imperium ad Germanos.
	Otho II. Magnus Ottone filio, ann. 12.
	Otho III. post patrem, ann. 17

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
140 Bonifacius VII.	0	7	5	344
141 Benedictus VI. Romanus	8	6	0	345
142 Iohannes XV. Romanus	0	3	0	347
143 Iohanes XVI. Romanus	0	8	0	348
144 Iohannes XVII. Romanus	10	6	10	348
145 Gregorius V. Saxo.	2	5	0	350
146 Iohannes XVIII. Græcus.	0	10	0	352
Non eſſet hic merito inter Pontifices numerandus, quia vivente adhuc Gregorio ſedem occupavit & reliquit.				
147 Silveſter II. Gallicus.	4	1	10	353
148 Iohannes XIX.	0	4	20	354
149 Iohannes XX. Romanus	4	4	0	355
150 Sergius IIII. Rom.	2	0	15	356
151 Benedictus VIII. Tuſculanus	11	1	13	357

Othonem IV. hic ponit Platina.

Otho IV. ann. 18.
Ratio eligendi Imperatoris instituitur, Anno 1004.

Salegumstadiense.

S. Henricus II. Ann. 14. *Hunc Imperatorem Platina Henricum primum nominat, sed quia Germani in dissensione tempore Longobardorum orta alium Henricum elegerunt, quem Primum vocant, & Platina inter Henricum IV. nullum V. agnoscit, sed tantum VI. & VII. visum fuit Germanorum numerum amplectendum esse.*

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
152 Iohan. XXI. Rom.	11	0	9	360
153 Benedictus IX. Tuſculanus	10	4	9	361
154 Silveſter III Rom.	0	0	49	362
Pontificibus non eſſet annumerandus, quia vivo Benedicto ſedem occupavit & deſeruit.				
155 Gregorius VI.	2	7	0	363
156 Clemens II.	0	9	0	364
157 Damaſus II. Bavarus	0	0	23	365
158 Leo *IX*. Alemannus	5	2	6	366
159 Victor *II*. Bavarus	2	3	0	368
160 Stephanus *IX*. Lotharingus	0	7	8	369
161 Benedictus X. Campanus	0	9	20	370
162 Nicolaus *II*. Allobrogus	3	6	26	371
163 Alexander *II*. Mediolanenſis	11	6	0	373
164 Gregorius V*II*. Hetruſcus	12	1	3	376
165 Victor *III*.	1	4	0	393
166 Vrbanus II.	12	4	19	394
167 Paſchalis II. è Flaminia.	18	6	7	401

CONCILIA.	IMPERATORES.
	Conradus II. Ann. 15.
	Henricus III. Niger, ann. 17.
Florentinum contra Simoniacos, fol 369. Sutrij, fol. 372. Lateranense contra Simoniacos, ibidem. Mantuanum, fol. 375. Duo Lateranensia, fol. 377 & 379. Tertium Lateranense contra Ravennatem Archiepiscopum, fol. 384 Melphi de pace componenda, fol. 394 Placentinum cõtra licentiam Ecclesiasticorum, fol. 395 Apud Clarummontem ad recuperandã Hierosolymam, ibidem.	*Henricus Senior. IV. an.* 48
Guardastalli de Homagiis, feudis, &c. fol. 409. Trecassinum de cultu Ecclesiasticarum, ibidem.	*Henricus Iunior V. ann.* 20.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
140 Bonifacius VII.	0	7	5	344
141 Benedictus VI. Romanus	8	6	0	345
142 Iohannes XV. Romanus	0	3	0	347
143 Iohanes XVI. Romanus	0	8	0	348
144 Iohannes XVII. Romanus	10	6	10	348
145 Gregorius V. Saxo.	2	5	0	350
146 Iohannes XVIII. Græcus.	0	10	0	352
Non eſſet hic merito inter Pontifices numerandus, quia vivente adhuc Gregorio ſedem occupavit & reliquit.				
147 Silveſter II. Gallicus.	4	1	10	353
148 Iohannes XIX.	0	4	20	354
149 Iohannes XX. Romanus	4	4	0	355
150 Sergius IIII. Rom.	2	0	15	356
151 Benedictus VIII. Tuſculanus	11	1	13	357

Othonem IV. hic ponit Platina.

Otho IV. ann. 18.
Ratio eligendi Imperatoris instituitur, Anno 1004.

Salegumstadiense.

S. Henricus II. Ann. 14. *Hunc Imperatorem Platina Henricum primum nominat, sed quia Germani in dissensione tempore Longobardorum orta alium Henricum elegerunt, quem Primum vocant, & Platina inter Henricum IV. nullum V. agnoscit, sed tantum VI. & VII. visum fuit Germanorum numerum amplectendum esse.*

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
152 Iohan. XXI. Rom.	11	0	9	360
153 Benedictus IX. Tusculanus	10	4	9	361
154 Silvester III. Rom.	0	0	49	362
Pontificibus non esset annumerandus, quia vivo Benedicto sedem occupavit & deseruit.				
155 Gregorius VI.	2	7	0	363
156 Clemens II.	0	9	0	364
157 Damasus II. Bavarus	0	0	23	365
158 Leo IX. Alemannus	5	2	6	366
159 Victor II. Bavarus	2	3	0	368
160 Stephanus IX. Lotharingus	0	7	8	369
161 Benedictus X. Campanus	0	9	20	370
162 Nicolaus II. Allobrogus	3	6	26	371
163 Alexander II. Mediolanensis	11	6	0	373
164 Gregorius VII. Hetruscus	12	1	3	376
165 Victor III.	1	4	0	393
166 Vrbanus II.	12	4	19	394
167 Paschalis II. è Flaminia.	18	6	7	401

CONCILIA.	IMPERATORES.
	Conradus II. Ann. 15.
	Henricus III. Niger, ann. 17.
Florentinum contra Simoniacos, fol 369.	*Henricus Senior. IV. an.* 48
Sutrij, fol. 372.	
Lateranenſe contra Simoniacos, ibidem.	
Mantuanum, fol. 375.	
Duo Lateranenſia, fol. 377 & 379.	
Tertium Lateranenſe contra Ravennatem Archiepiſcopum, fol. 384	
Melphi de pace componenda, fol. 394	
Placentinum cōtra licentiam Eccleſiaſticorum, fol. 395	
Apud Clarummontem ad recuperandã Hieroſolymam, ibidem.	
Guardaſtalli de Homagiis, feudis, &c. fol. 409.	*Henricus Iunior V. ann.* 20.
Trecaſſinum de cultu Eccleſiaſticarum, ibidem.	

	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
168 Gelaſius II. Cajetanus	1	0	5	419
169 Caliſtus *II*. Burgundus	5	10	6	423
170 Honorius II.	5	2	0	427
171 Innocentius II. Romanus	14	7	10	430
172 Cæleſtinus II. Tuſcus	0	5	0	434
173 Lucius II. Bononienſis	0	11	4	435
174 Eugenius III. Piſanus	8	4	20	437
175 Anaſtaſius IIII. Romanus	1	4	24	440
176 Hadrianus IV. Anglicus	4	10	0	441
177 Alexander III. Senenſis	21	0	19	444

CONCILIA.	IMPERATORES.
Lateranenſe cōtra Henricum V. fol. 414.	
In Apulia. fol. 417.	
Lateranenſe 900. Patrum de recuperanda terra ſancta, fol. 425.	
Ad Clarummontem contra Petrum Antipapam, fol 431.	*Lotharius III. Saxo, ann. 11.*
Remenſe ibidem.	
Pacentinum ibidem.	
Piſanum pro tuenda fide ibidem	
Lateranenſe ne Laicus Clerico vim inferret.	
Gallicanum contra Ealiardum Peripateticum, fol. 437.	*Conradus III. Suevus, an. 15.*
	Fridericus I. cognomento Barbaroſſa, ann. 37.
Ad Clarummontem contra Imperatorem Fredericum, fol. 445.	
Lateranenſe 280. Epiſcoporum tum ut mores reformentur, tum ne infidelibus arma deferantur, fol. 454 quidam iſtud primum generale Latinorum faciunt celebratum eſt Anno Domini 1180. præſidente ipſo ſummo Pontifice.	

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
178 Lucius III. Lucensis	4	2	18	45
179 Vrbanus III. Mediolanensis	1	10	25	45
180 Gregorius VIII. Beneventanus	0	0	57	46
181 Clemens III. Romanus	3	5	0	46
182 Cælestinus III. Romanus	6	7	11	46
183 Innocentius III. Anagninus	18	7	16	46
184 Honorius III. Romanus	10	7	13	47
185 Gregorius IX. Anagninus	14	3	0	47
186 Cælestinus IIII. Mediolanensis	0	0	18	48
187 Innocentius IIII. Genuensis	11	6	12	48
188 Alexander IIII. Campanus	7	0	0	49
189 Vrbanus IIII. Trecensis	3	1	0	50
190 Clemens IIII. Narbonensis	3	0	21	50
191 Gregorius X. Placentinus	4	2	10	51

CONCILIA.	IMPERATORES.
[V]eronense ut Christianis in Asia succurratur, fol. 455.	
	Henricus VI. ann. 10.
[A]nno Domini 1215. [S]YNODVS Lateranensis [c]eleberrima partim contra er[r]ores Abbatis Ioachim, par[t]im de expugnatione terræ [s]anctæ, præside ipso Rom. [P]ontifice præsentibus Pa[t]riarchis Constantinopolita[n]o & Hierosolymitano, Me[t]ropolitanis 70. Episcopis [4]00. Prioribus 800. Græci & [R]omani imperii legatis, ora[t]oribusque Regum Hierusa[l]em, Franciæ, Hispaniæ An[g]liæ & Cypri, fol. 473.	*Otto V. ann. 3. alii elegerunt Philippum Frederici filium, quo mortuo eligitur* *Fredericus II. Ann.* 33.
[L]ateranense contra Fredericum II. Imperat. fol. 486.	
[L]ugdunense citatur Imperator ad Pontificem, fol. 489.	*Henricus deposito Frederico eligitur, quo mortuo succedit Vuilhelmus, quamvis Conradum IIII. Frederici filiũ nonnulli præponant.*
Anno Domini 1246. LVGDVNENSE de processione Spiritus sancti à [P]atre & Filio: præfuit ipse-	*Rodulphi, ann.* 19.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	
192 Innocentius V. Burgundus,	0	6	2	5
193 Hadrianus V. Genuensis	0	40	0	5.
194 Iohannes XXII. Vlyxibonensis	0	3	0	51
195 Nicolaus III. Rom.	3	8	15	51
196 Martinus IIII. Turonensis	4	1	0	52
197 Honorius IIII. Romanus	2	0	1	52
198 Nicolaus IIII. Asculanus	4	1	8	53
199 Cælestinus V. Esermensis	1	5	0	53
200 Bonifacius VIII. Anagninus	8	9	7	54
201 Benedictus II. Tarvisinus	0	8	17	54
202 Clemens V. Vasco ab hoc Pontifice transfertur sedes in Galliam.	8	10	15	55
203 Iohannes XXIII. Caturcensis Gallus	19	4	0	561
204 Benedictus XII. Tolosanus	7	3	17	572
205 Clemens VI. Lemovicensis	10	6	28	575
206 Innocentius VI. Lemovicensis	9	8	6	582
207 Vrbanus V. Lemovicensis	8	4	0	589
208 Gregorius XI. Lemovicensis	7	5	5	592
Refertur sedes Apostolica ex Gallijs Romam.				

CONCILIA.	IMPERATORES.
met Pontifex, fol. 513.	
Romanum quo Philippus Rex Franciæ Alberto Imperatori subijcitur, fol. 546.	*Adulphus qui electus cum Imperij jura repeteret, ab Alberto Rudolphi filio interficitur.* *Albertus I. ann.* 10.
Tria Concilia habuit Clemens, folio 560.	*Henricus VII. Lucenburgen. mens.* 9.
Anno Domini 1305. CONCILIVM VIENNENSE in quo probantur constitutiones, quæ in Clementinis habentur, festum corporis CHRISTI instituitur, & Begardi & Beguinæ damnantur. Præfuit ipsemet Pontifex, fol. 560.	*Ludovicus Bavarus III. Fredericum superat & solus Imperio potitur, regnavit, ann.* 33. *Carolus IIII. ann.* 32.

ROMANI PONTIFICES.	Ann.	Men.	Dies.	Fol.
209 Vrbanus VI. Neapolitanus	11	8	0	597
210 Bonifacius IX. Neapolitanus	14	9	0	612
211 Innocentius VII. Sulmonensis	2	0	0	525
212 Gregorius XII. Venetus	0		0	632
213 Alexander V. Cretensis	0	8	0	636
214 Iohannes XXIIII. Neapolitanus	4	10	0	639
215 Martinus V. Romanus	14	3	0	648
216 Eugenius IIII. Venetus	16	0	0	669
217 Nicolaus V. Sarzanus	8	0	0	702
218 Caliſtus III. Sativenſis in Hiſpania	3	3	16	725
219 Pius II. Senenſis.	6	0	0	736
220 Paulus II. Venetus.	6	10	0	762

CONCILIA.	IMPERATORES.
	VVenceslaus, ann. 22.
	Robertus Bavarus, ann. 634.
Pisanum ad tollendum Schisma. fol. 634.	
Anno Domini 1415.	
CONSTANTIENSE Concilium contra Hussitas & ad Schisma tollendum, fol. 643. confirmatur à Martino V. folio 651.	*Sigismundus, ann.* 27.
Senense, fol. 663.	
Anno Domini 1431.	
BASILEENSE contra Hussitas confirmatur ab Eugenio IIII. fol. 680.	*Albertus II. ann.* 2. *Fredericus III. ann.* 54.
FLORENTINVM in quo facta est unio Græcorum, Armenorum, & Latinorum, confirmatur ab Eugenio IIII qui præfuit Concilio, folio 684.	
	Maximilianus, ann. 26.

PROEMIVM PLATINÆ IN VITAS PONTIFICUM AD SIXTUM. IIII. PONTIFICEM MAXIMUM.

MVlta quidem in vita utilia esse beatissime Pontifex: & humano generi commoda nemo est qui ambigat. Scripsere Philosophi multa: scripsere Mathematici excogitata: & inventa ad ingenia hominum excolenda. Magnum fuit (ne mentiar) rimari secreta naturæ: coelos scandere: atque inde ad nos doctrinam & artem earum rerum traducere: quæ auctor & parens omnium deus procul ab oculis mortaliũ collocaverat: ut cum tantam pulchritudinem: tantum ac tam perpetuum ordinem admirantes intueremur majestatẽ divini Numinis merito collaudaremus. Negari certe non potest: quin ex hac philosophandi ratione magna utilitas ad homines pervenerit ingenio præsertim utentes: quippe pulchritudine Divinitatis commoti humana contemnentes: vitam cælestem in terris ducere nituntur. Verum (ut ait *Poeta*) Non omnia possumus omnes. Invenienda igitur via fuit: quæ omnibus aditum ad foelicitatem præstaret: ne solis *Philosophis* consultum videretur. Ea certe rerum antea gestarum cognitio est: quas ipsa historia continet: ex qua non quid una: sed quid omnes ætates egregie fecerint colligentes: magistram vitæ nostrę vetustatem ipsam habituri: privati etiam quovis imperio digni existimamur. *Præ*terea ex hac cognitione: ad prudentiam: ad fortitudinem: ad modestiam: ad omnes denique virtutes animi hominum ita concitantur: ut laude ipsa nil antiquius: turpitudine

autem

utem nil deteſtabilius exiſtiment. Quid ſi veteres
li apud quos virtus in precio fuit celebrari majo-
um ſuorum : ſtatuas in foro collocatas pro tem-
lis ac aliis in locis publicis volebant ad utilitatem
ominum reſpicientes: quanti a nobis facienda
ſt hiſtoria : quæ non muta : ut ſtatuæ : non vana:
t picturæ : veras præclarorum virorum imagines
obis exprimit: quibuſcum loqui : quos conſule-
e & imitari ut vivos fas eſt. Addo præterea quod
iſtoriæ lectio quæ vitam hominum continet ad
loquentiam : ad urbanitatem : ad uſum rerum
quavis facultate gerendarum confert plurimum:
atque adeo quidem : ut eos etiam qui rebus geſtis
nequaquam interfuere: dum aliquid compoſite at-
que eleganter narrant : ſupra cæteros ſapere & in-
telligere arbitramur. Tu itaque Theologorum ac
Philoſophorum princeps : hac hominum utilitate
motus : ſimulque dignitati Eccleſiaſticæ conſulens
non fruſtra mandaſti: ut res geſtas Pontificum ſcri-
bentem: ne illorum benefacta perirent negligentia
ſcriptorum: qui ſuo ſudore & ſanguine hanc rem-
pu. Chriſtianam tam amplius nobis : tamque præ-
claram reliquere : utque deinceps haberent po-
ſteri noſtri quo ad bene , beateque vivendum inci-
tarentur : cum legendo perdiſcerent quid imitari,
quidve fugere oporteret. Non ſum tamen neſcius
futuros quoſdam : qui dicant me hoc onus fruſtra
ſuſcepiſſe:cum id anteà a pleriſque factum ſit. Le-
guntur certe multi (Damaſum ſemper excipio)
qui nullum florem orationis : nullam compoſitio-
nem & elegantiam ſequuntur: non de induſtria (ut
ipſi jactitant) ornatum fugientes : quod eleganti
ſtilo res ſacræ ſcribi non debeant: ſed inſcitia & ig-
nora-

noratione bonarum litterarum. His autem obiice re Auguſtini: Hieronymi: Ambroſii: Gregorii Leonis: Cypriani: Lactancij eruditionem & doctrinam ſit ſatis: qui hac in re Ciceronis auctoritatem ſequentes arbitrati ſunt: nil eſſe tam incultum & horridum: quod non ſplendeſceret oratione Non negaverim tamen huic generi ſcribendi difficultatem quandam ineſſe: cum nudis verbis interdum: ac minus Latinis quædam exprimenda ſunt quæ in noſtra Theologia continentur. Hæc autem ad Latinitatem: qui referant magnas perturbationes ingeniis noſtrorum temporum: hac conſuetudine imbutis afferat neceſſe eſt: mutatis præſertim terminis: unde omnis diſputandi ac ratiocinandi ſeries colligitur. Sed habeat hanc quoque auctoritatē ætas noſtra: vel Chriſtiana Theologia potius Fingat nova vocabula Latina faciat: ne veteribus tantummodo id licuiſſe videatur. Verum jam tandem huic proemio finem imponam: ubi lecturos prius admonuero non eſſe mirandum: ſi cum Pontificum vitas & mores ſcripturum me pollicitus ſum: Imperatorum quoque Principum: ac Ducum res geſtas inſeruerim. Adeo enim hæc ſimul connexa ſunt: ſi primos Imperatores dum Chriſtianis adverſantur: ſi ultimos dum favent inſpicis: ut alterum integre ſine altero exprimi nequiverit. Legant ergo æquo animo: & ſiquid emolumenti ex hac ſcriptione noſtra perceperint: tibi ſoli Pontifex optime gratias agant: cujus ſanctiſſimo imperio libenter obtemperavi.

LATINÆ DE VITIS PONTIFICUM HISTORIA, QUAM A VITA CHRISTI MERITO AUSPICATUS EST.

Ad Sixtum IIII. Pont. Max.

CHRISTVS.

NOBILITATIS MAXImam Partem duci ex his majoribus, qui clari justique fuere, quique ob singularem aliquam virtutem imperaverunt, nemo est qui ambigat, nisi Platonis autoritatem non adeo probat, cujus quadripartitam de nobilitate divisionem, quantum ad genus pertinet, Christus rex noster consecutus est. Quem enim ex gentilibus habemus, qui gloria & nomine cum David & Salomone, quiq; sapientia & doctrina cum Christo ipso conferri merito debeat ac possit? Neminem certe. Nascitur Christus ex tribu Iuda, nobilissima quidem ob vetustatem & imperium inter Hebræos, unde propheta Iacob inquit: Non auferetur sceptrum de tribu Iuda, quoad venerit qui mittendus est: is erit profecto expectatio gentium. Quot autem reges vel duces vel pontifices in ea tribu fuerint, non attinet dice-

re, cum libri tum novi, tum veteris testame hujus nobilissimæ genealogiæ mentionem f ciant. Verum cum post longissima tempora in Aristobolum& Hircanum, Alexandri regis& pc tificis filios, orta seditio de principatu esset, ta dem Herodi alienigenæ regnum Iudęorum à R manis traditur : ex patre enim Idumæo, & ma Arabe natus, & Iudæorum legisperitos interfec & genealogias incendit, ad integendam gene sui notam. Cessavit ergo, ac merito quidem e rum unctio, hoc est imperium, quia ex Danie sententia sanctus sanctorum venerat, quem Ma virgo, angelo annunciante, ex spiritu sancto con pit, & peperit in Bethleem Iudæ, Cyrino tum S. riæ preside, anno ab urbe condita septingentesim quinquagesimo secundo : imperii vero Augu Cæsaris, qui tum orbi imperitabat anno quad gesimo secundo. Imperium enima à Cajo Cæsa, tum propinquitatis, tum hæreditatis iure ac piens : vel potius pulsis ac interfectis parrici s tyrannisque, rempubl. usurpare conantibus, mon chiam orbis terrarum in meliorem formam re gens, suis temporibus miram felicitatem præ tit. Nam pacatis rebus tum externis, tum don sticis tanto in honore non solum apud suos, rum etiam apud exteros reges fuit, ut ejus nor ne civitates conderent, quas Sebastas vel Cæ reas appellarunt. Venere etiam multi reges ad bem visendi hominis causa, quos ita comiter, perbenigne suscepit, ut ex amicis sibi amicissim s redderet. Cum civibus autem suis humanissi e vixit · in delinquentes clemens, erga amicos li ralissimus est habitus ; in comparandis amicis

tus, in retinendis constantissimus. Liberalium artium adeo studiosus fuit, ut nullus pene laberetur dies, in quo non legeret aliquid, aut scriberet, aut declamaret. Ingenio & doctrina Sallustii, Livii, Virgilii, Horatii, Asinii Pollionis, Messalæ Corvini oratoris insignis delectatus est, quorum scriptis etiam ejus res gestæ immortalitati commendatæ sunt. Vrbem Romam ita exornavit, ut gloriatus sit, se urbem lateritiam invenisse, marmoream relinquere. Hanc felicitatem quæ (ne mentiar) magna fuit, majorem certe reddidit saluberrimo ortu suo Christus rex noster. Intercessere autem à creatione mundi usque ad hunc felicissimum natalem diem, anni quinque millia centum & nonaginta novem. Nascitur puer sine dolore matris: quippe qui divinus erat, non humanus partus, unde mater integra statim surrexit, & infantem de more pannis involvit. E taberna autem meritoria in transtiberina regione ex terra oleum erupit, ut ait Eusebius, fluxitque toto die sine intervallo, Christi gratiam gentibus ostendens. Narrat Orosius, Augustum Cæsarem eadem die mandasse, ne quis se dominum deinceps vocaret, divinantem credo verum principem orbis terrarum ac mundi totius natum esse. Idem quoque mandavit ut in orbe Romano omnium hominum capita censu notarentur: ac si majori principi rationem gubernati imperii aliquando redditurus esset. Huic autem censui Cyrinum virum consularem ex senatusconsulto præfecit. Pax præterea & quies tanta fuit, tum domi, tum foris, quanta nunquam antea. Hunc enim justitiæ & pacis regem prophetæ appellarunt. Defertur autem

octava die ad templum circumcisionis causa : n
que enim venerat abrogare legem, sed adimpl
re. Erat autem circumcisio testamenti signum int
Deum & homines, ut ait Augustinus. Die ve
tertiodecimo adoratur à magis, & muneribus d
natur, qui ex oriente Hierosolymam eius rei ca
sa venerant. Magos enim quidam orientales p
puli reges suos & sapientes appellant. Ne ve
legem Moseos prætermittere videretur, mat
purificationem sumptura, licet intacta & inco
rupta lustratione minime indigeret, puerum a
templum defert. Hunc autem Symeon vir just
& singularis religionis, in ulnis retinens, divi
numine afflatus, regem suum, & salvatore
profitetur, unde Iesus Christus appellatus e
Nam Iesus nomen salvatoris est, Christus ve
regis, qui mystico illo chrismate unctus, quo r
ges omnes: Messias hebraice dicitur. Vt enim R
mani imperatores purpura, sic Hebræorum reg
vnguento cæteris insigniores habebantur. Ide
facit Anna spiritu prophetico incitata. Quid
Christo senserint Sibyllæ, non est cur scribamu
cum omnes fere eius saluberrimum adventu
prædixerint. Celebrata hac lustratione, recogn
toque jure primogenitorum secundum legem c
vinam, in Nazareth patriam rediere civitate
Galilææ : ubi per quietem Ioseph, existimat
Christi pater, ab angelo admonetur ut fugie
in Aegyptum puerum secum & matrem defera
Futurum enim paulo post, nisi id fecerit, ut H
rodes, puerum occideret. Verum id agere tu
quod destinaverat homo crudelissimus non p
tuit. A filiis enim ob sævitiam accusatus, Roma

ad causam dicendam proficiscitur: qui simulata concordia in provinciam rediens, Aristobolum & Alexandrum filios, adolescentes quidem egregios & doctos, quippe qui apud Cæsarem Augustum fuerant educati, in Cæsarea laqueo peremit. Ad necem deinde puerorum conversus homo regnandi cupidus, quod natum esse alterum regem Iudæorum à prophetis intellexerat, omnes qui tum in Bethleem erant & finibus suis, à bimatu & infra occidi iubet, secundum tempus quod â magis exquisierat: nec filio proprio eius ætatis parcit. Vnde ferunt Augustum Cæsarem crudelitatem hominis detestatum hoc dixisse: Maluissem Herodis porcus esse quam filius. Iudæi enim ex lege non modo degustare, sed tangere etiam suillam carnem prohibentur: quare fit ut neque eos alant, neque comedant: hanc ob rem in porcos clementes dicuntur. Ioseph autem septennio in Aegypto commoratus, ubi Herodem tyrannum tabo & sacro igne mortuum intellexit, Hierosolymam cum puero proficiscitur: nec diu ibi immoratus, quod Archelaum Herodis filium regnare intellexerat, in partes Galilææ, alterius imperio obtemperantes, secessit, & Nazareth civitatem incoluit, unde puer Nazareni nomen sumpsit. Dum autem in Aegypto esset, cecidere (ut Hieronymus ait) deorum omnium simulacra, cessarunt oracula, & mors quorundam dæmonum subsecuta est ex vaticinio prophetæ, Ecce (inquit) levem nubem conscendet, & movebuntur simulacra Aegypti ab eius conspectu, & cor Aegypti in eius medio tabescet. Annum vero duodecimum agens, Hierosolymam cum parentibus de

more ad diem festum celebrandum proficiscitu
Hi vero postea peracto sacro abeuntes, cum pu
rum subsequi non viderent, solicitudine pleni
templum redeunt, eumque doctores sciscitante
offendunt, quod maxime adolescentem decer
Supra ætatem enim sapiebat: quia (ut evang
lista ait) Dei gratia & virtus in illo erat. Parent
deinde bene monentes secutus, in patriam reve
titur. Quid vero egerit in hac ætate usque ad t
gesimum annum, quo à Iohanne Zachariæ fil
aqua baptizatus est, dicere prætermittam, cu
non solum evangelia & epistolæ rebus à se op
me ac sanctissime gestis plenæ sint, verum etia
eorum libri, qui ab ejus vita, moribus & institu
abhorruere. Flavius ille Iosephus qui lingua græ
antiquitatem judaicam viginti libris conscrips
cum ad Tiberij principis imperium venisset, fu
(inquit) eisdem temporibus Iesus vir quida
sapiens, si tamen virum eum nominare fas e
Erat enim mirabilium operum effector, ac ho
minum doctor: eorum maxime qui quæ vera si
libenter audiunt. hanc ob rem multos tum ex Iu
dæis, tum ex gentibus sibi adjunxit: Christus h
erat. Hunc autem cum Pilatus à principibus nostr
gentis instigatus, in crucem agendum censuisse
non tamen hi deseruere qui eum ab initio dilexe
rāt. Eisdem præterea die tertio post mortem vivu
apparuit, quemadmodum divinitus inspirati pro
phetæ, & hæc & alia de eo innumerabilia miracu
la futura esse prædixere. Perseverat & usq; in ho
diernum diem celebre Christianorum nomen a
ipso sumptum: perseverat & genus. Idē quoq; Io
sephus Iohannē Baptistam verum prophetā, & o
eam

eam rem ab omnibus in pretio habitum, jussu Herodis, magni Herodis filii paulo ante mortē Christi, cæsum fuisse affirmat in castello Macherunta, non quod sibi & regno timeret (ut idem ait) sed quod Herodiadem Agrippæ sororem, ac Philippi fratris viri optimi uxorem incestis nuptiis sibi conjunxerat. Hic est ille Iohannes, quo nemo major inter natos mulierum fuit, Salvatoris nostri sententia. Interficitur & Christus verus dei filius, veritatis, iustitię, pietatis, religionis assertor, anno decimo octavo Tiberii Cæsaris: ætatis vero suæ anno trigesimo tertio: & eo magis quod ei vita propagata est ab octavo calēdas januarii usque ad octavum calendas aprilis, quo die conceptus in virginis utero est de spiritu sancto. Accusatus à Iudæis, quod sabbatis non vacaret, saluti hominum quovis tempore consulens: & quod baptismum circumcisioni anteferret, & quod abstinentiam suillę carnis auferret: quibus in rebus judaicæ religionis sacramenta consisterent. Cædis autem tam nefariæ etiam cæli ipsi signa dedere. Nam & solis tanta defectio facta est hora sexta diei, ut & dies in obscuram noctem versus sit: & Bithynia etiam licet multum à Hierosolymis distet, terręmotu concussa: & multa Nicenę urbis ædificia corruere: & velum templi, quod separabat duo tabernacula scissum: audita & vox ex adyto tēpli Hierosolymitani: Transmigremus cives ex his sedibus. Admonitus Tiberius à Pilato de Christi morte ac dogmate ad senatū retulit; censuitq; Christum in Deos referendū, ac templo honorandū. Fieri id non modo senatus vetuit, quod non ad se prius, sed ad Tiberiū scripsisset Pilatus, verū etiā pellendos urbe tota Christianos censuit.

Proposita sunt accusatoribus praemia, quos Tiberius à tanto scelere minis & morte prohibuit. Autores autem tam nefarii parricidii pœnas dedere. Nam & Iudas laqueo vitam finivit, & Pilatus maximis calamitatibus vexatus sibi manum iniecit, licet sint qui scribant eum sceleris pœnituisse, ac veniam à Deo meritum, Iudæi autem amissa libertate justi sanguinis meritas pœnas adhuc luunt. Hæc sunt fere quæ de vita Christi Regis ac pontificis nostri quam brevissime scribenda censui, quo & mihi facilior aditus ad opus mente conceptum daretur, & legentibus gratior fieret lectio, quæ tanquam irriguus fons ab imperatore Christianorum in pontifices Romanos per ordinem usque ad tempora Sixti quarti derivaretur.

PETRUS

Post Christi mortem & resurrectionem, completis iam diebus pentecostes, spiritum sanctum accepere discipuli: quo imbuti variis linguis res gestas summi dei locuti sunt, etsi plerique eorum sine ulla eruditione sint habiti, maxime vero Petrus & Iohannes. Eorum autem vita ad utilitatem communem respiciebat: nil proprii habebant, quicquid ante pedes eorum ob religionem ponebatur, id totum vel partiebantur inter se ad commoda naturæ, vel pauperibus erogabant. Hi vero provincias partiti sunt: Thomas Parthos sortitus est, Matthæus Aethiopiam, Bartholomæus Indiam citeriorem, Andreas Scythiam, Iohannes Asiam: Unde & apud Ephesum commoratus, post longos labores & diutinas solicitudines è medio sublatus est: Petro autem principi apostolorum Pon-

Pontus, Galatia, Bithynia, Cappadocia obtigit. Apostolus enim natione Galilæus ex Bethsaide civitate Iohannis filius, Andreæ apostoli frater, primus sedit annis septem in episcopali sede apud Antiochiam Tiberii tempore: qui Augusti privignus & hæres, annis viginti tribus varie imperavit. Neque enim inter malos omnino, neque inter bonos principes numerari potest. In homine fuit multa literatura, & gravis eloquentia: bella per se nunquam, sed per legatos gessit, tumultus exortos prudenter suppressit. Multos reges à se blanditiis evocatos nunquam remisit, maxime vero Archelaum Cappadocem, cujus regnum in provinciam vertit. Multos senatores proscripsit: quosdam etiam interfecit: magnis quoque suppliciis ab eodē necatur C. Asinius Gallus orator, Asinii Pollionis filius. Moritur & Vocienus Montanus Narbonensis orator in Balearibus, eò enim relegatus à Tiberio fuerat. Fratrem quoque Drusum veneno eius jussu necatum, tradunt historici. Hac tamen moderatione usus est, ut publicanis quibusdam & præsidibus provinciarum augenda esse vectigalia dicentibus, responderit: Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere. Mortuo Tiberio C. Claudius cognomento Caligula, à Castrensi ioco ducto, imperium occupat. Filius enim Drusi Augusti Cæsaris privigni, & ipsius Tiberii nepos habebatur, homo omnium scelestissimus. Nil enim vel domi vel foris strenue gessit. Avaritia omnia expilavit: tantæ libidinis fuit, ut etiam sororibus stuprum intulerit. Tantæ crudelitatis, ut sæpius exclamasse dicatur, Vtinam populus Romanus vnam cervicem habe-

ret; exules quoq; omnes interfici jussit. Nam cum unum ab exilio revocasset, quæreretque quid potissimum exules optarent, cum ille imprudenter respondisset; mortem principis; omnes passim sustulit. De conditione temporum suorum sæpe etiam questus est, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur, velut Tiberii tempora, quibus obtrita ferunt ad viginti millia hominum casu theatri apud Tarracinam. Ita autem Virgilij, & Livij gloriæ invidit, ut paulum absuerit, quin eorum scripta & imagines ex omnibus bibliothecis amoveret: quorum alterum, ut nullius ingenij minimæque doctrinæ: alterum ut verbosum in historia negligentemque carpebat. Dicebat Senecam arenam esse sine calce. Præterea Agrippam Herodis Regis filium à Tiberio in carcerem conjectum, quod Herodem accusavit, liberat, & regem Iudææ facit: ipsum autem Herodem perpetuo exilio Lugdunum relegat: Seipsum vero in deos transfert: imaginesin templo Hierosolymitano collocat. Postremo autem à suis tandem necatur, imperii anno iij. Mense x. Duo libelli in scriptis eius reperti sunt: quorũ alteri pugio, alteri gladius pro signo erat impressus. Ambo lectissimorum virorum utriusq; ordinis senatorii & equestris nomina & notas continebant, morti destinatorum. Inventa est & ingens arca variorum venenorum, quibus mox, Claudio Cæsare iubente, demersis, infecta maria traduntur, non sine magno pisciũ interitu, quos evectos in proxima littora passim æstus ejecit. Libuit hæc hominum monstra perscribere, quo facilius appareret Deum vix potuisse tũ retineri ab excidio orbis terrarum mundique totius,

tius, nisi & filium misisset, & apostolos: quorum sanguine humanum genus Lycaonem imitatum ab interitu redimeretur. Horum itaque temporibus fuit Petrus ille, quem his verbis Christus allocutus est: Beatus es Simon bar Iona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in cælis est: & tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: ac tibi dabo claves regni cælestis, potestatemque ligandi & solvendi. Is vero omnium diligentissimus, vbi Asiaticas ecclesias satis confirmasset, confutatis eorum opinionibus, qui circumcisionem approbabant, secundo Claudii anno in Italiam venit. Claudius enim C. Caligulæ patruus, quem nepos in ludibrium reservaverat, imperium accipiens, quintus ab Augusto Britanniam, quam neque ante Iulium Cæsarem, neque post eum quisquam attingere ausus est, in deditionem accepit. Orcadas insulas Romano adjecit imperio: Iudæos tumultuantes Roma expulit, compressit & seditiones in Iudæa à quibusdam pseudoprophetis. Obtrita etiam sunt triginta millia Iudæorum in portis Hierosolymitani templi azymorum diebus, Cumano eius iussu procurante Iudæam. Laboratum eodem quoque tempore annonæ caritate ubique est, Agabo propheta tantam calamitatem prædicente. Ab externo hoste securus perfecit aquæductum, cuius ruinas apud Lateranum cernimus à Ca o inchoatum. Emittere quoque Fuscinum lacum est aggressus, non minus compendii spe quàm gloriæ, cum quidam privato sumptu emissurum se polliceretur, si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem

ſuum millia partim effoſſo monte, partim exciſo cuniculum ægre abſolvit poſt undecim annos, triginta millibus hominum ibi ſine intermiſſione elaborantibus. Portum quoque Oſtienſem, quem adhuc cum admiratione intuemur, extruxit, ducto dextra læváqve brachio coercendos maris fluctus. Meſſalina vxore convicta probri interfecta, Agrippinam Germanici fratris ſui filiam contra jus faſq; ducit vxorem, à qua poſtea imperii decimoquarto anno boletis veneno illitis necatur. Petrus itaque Romam caput orbis terrarum tunc venit: & quod hanc ſedem pontificali dignitati convenientem cernebat, & huc profectum intellexerat Simonem magum Samaritanum quendam, qui præſtigiis ſuis eo erroris iam deduxerat populum Romanum, ut deus crederetur. Romæ enim iam titulum adeptus erat inter duos pontes poſitum ac latinis literis ſic ſcriptum: Simoni deo ſancto. Hic dum in Samaria eſſet, tamdiu ſe credere in Chriſtum ſimulavit, quoad baptiſmum à Philippo uno ex ſeptem diaconis acciperet. quo quidem poſtea in malam partem utens, multarum hæreſum fundamenta jecit, cum Selene impudica muliere, quam ſceleris ſociam habuit, provocare Petrum miraculis, morte pueri, homo nefarius auſus eſt: quém eius carmina primo movere viſa ſunt. Verum cum poſtea nihilominus puer jaceret, in nomine Ieſu Petro jubente ſurrexit. Hanc ob rem indignatus Simon, vidente populo ſe volaturum ex Capitolino monte in Aventinum pollicetur, ſi Petrus ſubſequi vellet, ea ratione dignoſci poſſe, vter ipſorum ſanctior haberetur; & deo charior. Cum jam volaret, rogatu Pe-

Petri ad cælum manum tendentis ac rogantis Deum, ne deludi magicis artibus tantum populum ſineret, Simon decidit, ac crus infregit: cuius dolore non ita multo poſt Aritiæ mortuus eſt. Nam eò poſt tantam ignominiam delatus à ſuis fuerat. Hinc Simoniaci hæretici originem habent: qui donum ſpiritus ſancti emere ac vendere conſueviſſent: quique affirmabant creaturam non à Deo eſſe, ſed ex ſuperna quadam virtute provenire. Converſus deinde ad propagandum verbum Dei Petrus ſermone & exemplo, rogatur à Romanis ut Iohanni cognomento Marco, eius in baptiſmate filio, conſcribendi Evangelii negotium tradat. Probata namque erat eius vita, probati mores. Is enim (ut Hieronymus ait) in Iſrael ſacerdotium agens ſecundum carnem Levita, id eſt, additus vel appoſitus, ad Chriſti fidem converſus, in Italia Evangelium ſcripſit, oſtendens quid generi ſuo deberet & Chriſto. Extant ejus evangelia teſtimonio Petri comprobata. Deinde vero in Aegyptum miſſus (ut ait Philo Iudæus ſcriptor egregius) ubi docendo & ſcribendo Alexandrinam eccleſiam optime conſtituiſſet, doctrina ac moribus inſignis, octavo Neronis anno Alexandriæ moritur, & ſepelitur, in locumque demortui Anianus ſufficitur. Anno vero antè, moritur & Iacobus, cognomento Iuſtus, Domini frater. Nam ex Ioſeph & alia vxore natus erat: vel (ut alii volunt) ex ſorore Mariæ Chriſti matris. Hic enim (ut Egeſippus ait, apoſtolorum temporibus vicinus) in vtero matris ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit, nil carnis deguſtavit unquam, intonſus, nec balneo, nec unguento

uſus

usus est,vestibus lineis tantummodo indutus.Sancta sanctorum ingressus, ita assidue flexis genibus pro salute populi orabat, ut ejus genua camelorum more occalluerint. Verum abeunte ex Iudęa Festo ipsius provinciæ gubernatore, priusquam ei Albinus succederet, pontifex Ananus, Anani filius compellens publice Iacobum Christum Dei filium negare, recusantem lapidibus obrui jussit: qui cum præceps de pinna templi dejectus esset, semivivus adhuc, & manus ad cælum tendens pro persecutoribus oraret, fuste, quo fullones utuntur, tandem necatur. Refert autem Iosephus, hunc tantæ sanctitatis fuisse, ut propter ejus necem publice creditum sit Hierosolymam esse subversam.Hic est ille Iacobus, cui Dominus post resurrectionem apparuit,cuiq; panem benedicens ac frangẽs dixit;mi frater,comede panẽ tuum,quia filius hominis è morte resurrexit. Annis vero triginta Hierosolymitanæ ecclesiæ præfuit,id est, usque ad septimum Neronis annum. Cujus sepulchrum juxta templum unde dejectus fuerat cum titulo, Hadriani temporibus, adhuc extabat. Mortuum quoque Barnabam Cyprium, qui Ioseph Levites cognominatus est, ante Petri martyrium constat. Hic enim cum Paulo gentium Apostolus electus, unam tantũ epistolam ad ecclesiam pertinentem conscripsit, licet ea quoque inter apocryphas scripturas habeatur.Dissentiens item à Paulo ob Marcum discipulum, in Cyprum proficiscitur Marco comite: ubi Christi fidem prædicans martyrio coronatur.Paulus autem,qui antea Saulus dicebatur ex tribu Benjamin & oppido Iudææ Giscalis originem ducebat: Quo à Romanis bello capto,cum parenti-

parentibus suis Tharsum Ciliciæ commigravit: inde Hierosolymam ob studia legis missus, à Gamaliele viro doctissimo eruditur. Acceptis deinde epistolis à pontifice templi, eos persequens, qui Christum verum Deum esse profiterentur, Stephani protomartyris neci interfuit. At vero cum Damascum pergeret, spiritu divino ad fidem compulsus, vas electionis vocari meruit: nomenq; à Paulo proconsule Cypri accepit, quem prædicatione ad fidem redegerat. Vnà deinde cum Barnaba multis urbibus peragratis, Hierosolymam rediens, à Petro Iohanne, Iacobòq; gentium apostolus eligitur. Hic autem post Christi mortem anno vigesimoquinto, id est, Neroniani imperii secundo, eodem tēpore quo Festus procuraror Iudææ Felici successit, Romam vinctus, Aristarcho concaptivo comitante, ut civis Romanus mittitur: ubi biennio in satis libera custodia manens, cum Iudæis quotidie disputabat. Dimissus tandē à Nerone, & prędicavit multa, & scripsit. Extant & ejus decem ac quatuor epistolæ: ad Romanos una, ad Corinthios duæ, ad Galatas una, ad Ephesios una, ad Philippenses una, ad Thessalonic: duæ, ad Timoth: duæ, una ad Titum, ad Philemonem altera: quę ad Hebræos ejus nomine fertur, incerta habebatur propter styli sermonisq; differentiam. Erant etiam olim qui hanc & Lucę, & Barnabę, & Clementi ascriberēt. Scripsit & Petrus duas epistolas, quę Canonicæ nominantur. Secūda à plerisq; ejus esse negatur quod à stylo primę dissideat. Verum quia pluribus intentus esse non poterat, cum orationi & prædicationi vacaret, duos Episcopos ordinavit, Linum scilicet & Cletum, qui sacerdotale ministerium Romano populo

populo & advenis bene ſentientibus exhiberent. His rebus intentus vir ſanctiſſimus, tantum nominis ſibi apud omnes comparaverat, ut iam fere pro deo coleretur. Hanc ob rem indignatus Nero, mortem hominis quærere: vnde Petrus monentibus amicis ad declinandam invidiam & iram principis, via Appia ab urbe diſcedens, ad primum lapidem Chriſto ut verbis Egeſippi utar) fit obviam, quem quidem adorans rogat, Domine quo vadis? Tum Chriſtus, Romam iterum crucifigi. Extat ſacellum eo in loco ubi hæc verba ſunt habita. Tum Petrus de martyrio ſui ipſius dictum exiſtimans, quod in ſe Chriſtus paſſurus videret, ad urbem rediit:ac ſtatim Clementem epiſcopum conſecrat, eique cathedram & eccleſiam Dei commendat his verbis: Eandem ego tibi poteſtatem ligandi & abſolvendi trado, quam mihi Chriſtus reliquit: ſpretis ac contemptis rebus omnibus, tum corporis, tum fortunæ, oratione & prædicatione ſaluti hominum, ut bonum paſtorem decet, conſule. Cum hæc autem ita diſpoſuiſſet, non multo pòſt unà cum Paulo iuſſu Neronis necatur, ultimo eius anno, diverſis tamen cruciatibus. Petrus enim cruci affigitur capite in terram verſo, elevatiſq; in ſublime pedibus: ita enim voluit: quod diceret ſe indignum eſſe, qui mortem Salvatoris imitaretur. Sepultus eſt autem in Vaticano via Aurelia ſecus hortos Neronis, non longe à via triumphali, quæ ad Apollinis templum ducit. Sedit autem annis xxv. Paulus vero eodem die capite mulctatus, funeratur via Oſtienſi, anno poſt mortem Chriſti trigeſimo ſeptimo. Hoc idem approbat Caius hiſtoricus in Proculum quendam Cataphrygum diſputans;

tans: Ego (inquit) trophæa apostolorum habeo quæ ostendam: sive enim via regali pergas, quæ ad Vaticanum ducit, sive Ostiensi, trophæa eorum invenies, qui hanc stabilivere ecclesiam, duo certe fuere, Petrus & Paulus. Præterea vero in eisdem Neronianis hortis multi cineres sanctorum martyrum reconditi sunt. Nam cum incendium tempore Neronis, à clivo Scauri ad Esquilias usque, sex diebus vagatum, multas fortunas civium consumpsisset, ac omnis culpa principi ascriberetur, ipse (ut ait Cornelius Tacitus abolendo rumori intentus, falsos testes subornavit, qui id factum à Christianis causarentur. Vnde tot capti & interfecti sunt, ut ex eorū cadaveribus per aliquot noctes lumina continuata dicantur. Sunt tamen qui dicant illud incendium ab eo excitatū fuisse, vel ut Trojæ ardentis similitudinē cerneret, vel offensus deformitate veterū ædificiorum, & angustiis flexibusq; vicorum, homo libidinosus, intemperans, sævus: & avunculo Caligulæ omnibus in rebus nequior ac sceleratior. Nam & magnam partem senatus interfecit, & turpiter in scena videntibus omnibus cecinit ac saltavit. Tantæ præterea luxuriæ fuit, ut frigidis lavaretur unguentis, retibusque aureis piscaretur, quæ attrahere funibus purpureis consueverat. Hæc omnia vitia principio imperii sui ita occultavit, ut bonam spem omnibus præ se ferret. Nam cū admoneretur, ut in supplicio cuiusdam capite damnati ex more subscriberet, Quam vellem (inquit) nescire literas: splendide tamen, cum in urbe, tū foris ædificavit. Nam & thermas suo nomine Romę, & domum auream, & porticum trium milliū passuum mira celebritate perfecit: & portū Ancij quē

ego

ego nuper mira cum voluptate inſpexi, ſumptuoſiſſimis operis extruxit. Ad ſævitiam ejus redeo, qua in Senecam præceptorem, in M. Anneum Lucanum poetam egregium, in matrem Agrippinam, in uxorem Octaviam, in Cornutum philoſophum præceptorem Perſii, quem in exilium egit, in Piſonem, in omnes denique qui aliquo in pretio apud cives ſuos erant, uſus eſt. Tandem vero populi Romani iram & odium ita in ſe concitavit, ut ad pœnas quæſitus quam diligentiſſime ſit. Quæ tales profecto erant, ut vinctus in publicum ſub furca duceretur, & virgis uſque ad necem cæſus, in Tiberim projiceretur. Verum is fugiens ad quartũ milliarium, in ſuburbano liberti ſui inter Salariam & Nomentanam viam ſemetipſum interfecit, ætatis ſui anno XXXII, imperii vero XIV.

LINUS I. *PONTIF: II.*

LInus, natione Tuſcus, patre Herculaneo, ab ultimo Neronis anno uſque ad Veſpaſiani tempora pervenit: à conſulatu Saturnini & Scipionis uſque ad Capitonem & Ruffum conſules. Hoc autem intervallo imperarant, ſed brevi tempore, Galba, Otho, Vitellius. Galba enim vir antiquiſſimæ nobilitatis in Tiberia Imperator à militibus creatus, ubi Neromis mortem comperit, Romam confeſtim venit. Verum cum omnes avaritia ac ſegnitia offenderet, inſidiis Othonis Romę ad lacum Curtii jugulatur ſeptimo imperii ſui menſe, cũ Piſone nobliſſimo adoleſcente: quem in filium per adoptionem ſuſceperat. Vir certe fuit vita privata inſignis, militaribus ac domeſticis in rebus. Sæpe tamen conſul, ſæpe proconſul, frequenter dux fuit

fuit graviſſimis bellis. Hunc ut laudem, facit Marcii Quintiliani doctrina, quem ſecum Galba ex Hiſpania Romam duxit. Otho vero, materno genere quam paterno nobilior, vita privata mollis, quippe qui Neronis familiaris fuerat, inter tumultos (ut dixi) cædeſque invaſit imperium. Cum autem civile bellum contra Vitellium in Germania Imperatorem creatum molitus, tribus levibus præliis ſuperior fuiſſet, uno ad Alpes, alio apud Placentiam, tertio ad Caſtorem, quarto apud Bebriacum ſuperatur, unde rerũ deſperatione ſibimet manũ injecit, imperii ſui menſe 3. At Vitellius, familia magis honorata quã nobili, Romã veniens, ac imperio potitus, in omnem nequitam, ſęvitiam & ingluviem prolapſus eſt. Nam tantæ voracitatis fuit, ut ſæpius in die comederet, & una cœna, ſuo juſſu, duo millia piſcium, & ſeptẽ millia avium appoſita ſint. Verum ubi comperit Veſpaſianũ, apud Iudæam Palæſtinæ ab exercitu imperatorem creatum, cum legionibus adventare, primum deponere imperium conſtituit: poſtea vero à quibuſdã animatus, ſumptis armis Sabinum Veſpaſiani fratrem cum Flavianis in Capitolium compulit: quo quidẽ ſuccẽſo, omnes concremati ſunt. Quare ſuperveniente Veſpaſiano, cum nullũ venię locum ſibi reliquiſſet, è cella palatii, in qua delituerat, turpiſſime tractus per viam ſacram, nudus ad ſcalas Gemonias ducitur, ubi excarnificatus in Tiberim projicitur. Hoc itaq; tempore Linus fuit Petri ſucceſſor. Sunt qui hunc locum Clementi aſcribant, & Linum ac Cletum prętermittant, quos non ſolum hiſtoria, verumetiam Hieronymi autoritas reprehendit: Quartus (inquit) poſt Petrum Romæ

epiſ-

episcopus Clemens fuit, siquidem Linus secundus, Cletus tertius sunt habiti, tametsi Latinorum plerique post Petrum statim Clementem numerent: quem certe constat (tantæ modestiæ fuit) coegisse Linum ac Cletum ante se munus pontificatus obire, ne posteris hæc principatus ambitio perniciosi exempli haberetur: licet eidem Petrus quasi ex testamento successionis locum tradiderit. Linus vero ex mandato Petri constituit, ne qua mulier nisi velato capite templum ingrederetur. Præterea vero ex sacris ordinibus bis in vrbe habitis, presbyteros decem & octo, episcopos undecim creat. Scripsit & res gestas Petri, maxime vero eius contentionem cum Simone mago. Huius autem temporibus fuit Philo Iudæus, natione Alexandrinus, qui multa ita eleganter & graviter scripsit, ut dictum merito sit, aut Plato Philonem sequitur, aut Platonem Philo. Is autem sua doctrina & elegantia Appionis temeritatem contra Iudæos ab Alexandrinis missam compescuit. Romæ vero imperante Claudio consuetudinem cum Petro habuit. Inde multa de laudibus Christianorum conscripsit. Iosephus quoque Mattathiæ filius, & Hierosolymis sacerdos à Vespasiano captus, ac cum Tito filio tantisper relictus, donec Hierosolymæ caperentur, Romam veniens, Iudaicæ captivitatis libros septem patri ac filio obtulit, Lini pontificatu, qui etiam in bibliothecam publicam repositi sunt, & autor ipse ob ingenii gloriam statua ac merito certe donatus est. Scripsit & alios XXIIII. antiquitatum libros, à principio mundi usque ad quartum decimum Domitiani Cæsaris annum. Linus autē cum sanctitate, & moribus.

tibus in pretio haberetur, dæmones fugaret, & mortuos in vitam reduceret, à Saturnino consule, cujus filiam à dæmonibus liberaverat, capitali supplicio afficitur: sepeliturque in Vaticano juxta Petri corpus die undecimo calendas Octobris, cum sedisset in pontificatu annos undecim, menses tres, dies duodecim. Sunt qui scribant Gregorium episcopum Ostiensem corpus sanctissimi pontificis Ostiam ex voto transtulisse, & in templo divi Laurentii magnifice collocasse.

CLETVS. I. *PONTIF. III.*

CLetus patria Romanus, de regione Vicopatritii, patre Aemiliano, adhortante Clemente, pontificatus onus invitus suscepit, licet doctrina, moribus, & dignitate plurimum apud suos valeret. Fuit autem temporibus Vespasiani & Titi, à consulatu Vespasiani septimo & Domitiani quinto, usque ad Domitianum & Ruffum consules, ut Damasus scribit. Vespasianus enim (ut antea dixi) Vitellio successit, bellumque Iudaicum biennio antè protractum, Tito filio commendavit, quod quidem biennio pòst constantissime absolvit. Nam capta Iudæa, eversis Hierosolymis, temploque solo æquato, ad sexcenta millia hominum interfecta referuntur: licet Iosephus Iudæus eo bello captus, ac vita donatus, quod & mortem Neronis, & Vespasianum imperatorem brevi futurum prædixerat, undecies centena millia, ferro ac fame, eo bello periisse scribat: captaque ad centum millia, ac publice venundata. Nec id vero dissonum videri, cum referat azymorum dies tum fuisse, quo tempore ex omni

omni Iudæa Hierosolymam tanquam in publicum carcerem : tum vel maxime die Phase, quo Christum occiderunt, sunt profecti, daturi pœnas, & frequentis contra populum Romanum defectionis: & sceleris atque perfidiæ, qua Christum innocentem perimere. Devictis itaq; Iudęis, triumpharunt pater & filius, eodem curru vecti, subsequente Domitiano equo albo insidente. Extant adhuc in via nova hujus triumphi monimenta : apparent insculpta candelabra, apparent tabulæ veteris legis è templo ablatæ, & in triumphum ductæ, hac etiam in victos humanitate usus, ut oēs qui ex familia David superfuissent, velut ex regia stirpe, conquisitos in pretio habuerit. Idē quoque imperio semper modestissime usus est. Tantæ enim lenitatis & clementiæ fuit, ut reos etiam majestatis, verbis tantum castigatos dimitteret: petulantium & loquacium dicta contemneret, offensarum & inimicitiarum immemor. Colligendarum tamen pecuniarum nimium studiosus habitus est, licet ex alieno non raperet, eis denique pecunijs ad liberalitatem & magnificentiam uteretur. Nam & templum Pacis foro proximum Divi Claudii cœptum perfecit, & amphitheatrum, cujus partem cū admiratione adhuc cernimus, inchoavit. Virtutem autē Titi filij tanti semper fecit, ut tumultuantibus quibusdā ob cupiditatem imperandi dixeret; Aut neminē, aut filium imperio potiturum: & merito quidem, cum ob virtutem & integritatem animi, Titus amor & deliciæ humani generis haberetur. Nam & eloquentissimus in pace, & fortissimus in bello, & clementissimus in delinquentes est habitus: ita comis & liberalis, ut nulli quicquam

uam negaret. Hoc cum reprehenderent amici, espondisse fertur; Neminem à vultu principis tristem discedere oportet. Addidit & illud, recordatus quod nihil cuiquam muneris dedisset, amici, diem perdidi. Nemo ante se magnificentia major fuit, absoluto atque dedicato amphitheatro, thermisque, edita venatione ferarum quinque millium. Revocavit etiam ab exilio Musonium Ruffum philosophum insignem, & Asconii Pædiani viri doctissimi familiaritate delectatus est. Periit autem anno imperii sui secundo: delatusque ad sepulchrum est publico luctu, ac si parente orbati omnes essent. Sunt autem qui scribant, anno secundo Vespasiani, qui annis decem imperium obtinuit, Cletum Lino successisse. Vtcunque sit, constat Cletum virum optimum ac sanctissimum fuisse, nihilq; prętermisisse, quod ad augenda ecclesiam Dei pertineret. Hujus autem poribus fuit Lucas Medicus Antiochensis, græci sermonis apprime doctus, Pauli apostoli imitator, & omnis peregrinationis ejus comes ac socius. Scripsit autem evangelium quod à Paulo laudatur. Vnde merito evangelium illud suum esse Paulus dicit. Apostolorum vero res gestas, quemadmodum viderat, conscripsit. Vixit annos octoginta tres: uxorem habuit in Bithynia, sepultus est Constantinopoli: ad quam urbem X X. Constantii anno ejus ossa cum reliquiis Andreæ apostoli de Achaia translata sunt. Philippus quoque eadem tempestate ex Scythia, quam viginti annis in fide, exemplo, prædicatione retinuit, in Asiam rediens, Hierosolymis moritur. Cletus autem cum ecclesiam Dei optime pro tempore constituisset, redactis

in

in ordinem ex mandato Petri viginti quinqu presbyteris, sub Domitiano martyrio coronatur ac sepelitur apud beati Petri corpus in Vaticano quinto calendas Maii. Affecti & alii multi martyrio, inter quos est habita & Flavia Clementis consulis ex sorore neptis, in insulam Pontiam relegata, quia Christianam se fassa est. Sedit autem Cletus annis XII. mense I. diebus XI. Sedes autem huius morte diebus. XX. vacat.

CLEMENS I. *PONTIF. IV.*

CLemens, patria Romanus de regione Cælii montis, patre Faustino, Domitiani temporibus fuit: qui ab Augusto nonus Tito successit, Neroni aut Caligulæ similior quàm patri Vespasiano aut fratri: moderatior tamen primis annis est habitus. Mox in ingentia vitia prorupit: libidinis, desidiæ, iracundiæ, crudelitatis, quibus criminibus tantum odii in se concitavit, ut pene patris ac fratris nomen aboleverit. Multos autem ex nobilitate interfecit, plerosque in exilium misit, eoque in loco trucidari iussit. Tantæ vero desidiæ fuit, ut in cubiculo solus muscas præacuto stylo configeret. unde quidam prodiens interrogatus, esset ne quispiam cum Cæsare? Respondit per jocum, ne musca quidem. Eo præterea dementiæ & jactantiæ venit, ut se dominum ac deum vocari, scribi, colique, iusserit. Hic autem secundus post Neronem Christianos persequitur. Exquiri quoque quæstionibus & tormentis genus David inter Iudæos mandavit, conquisitumque funditus perdi ac deleri. Tandem vero divina superveniente ultione, in palatio à suis interfi-

erficitur anno imperii decimoquinto. Hujus vero cadaver per veſpilones delatum ignominioſe ſepelitur. Philix enim in ſuburbano ſuo latina via illud funeravit. Clemens autem quartus (ut dixi) um erat Romæ poſt Petrum epiſcopus. Nam Linus, ſecundus eſt habitus, tertius Cletus, tametſi plerique latinorum ſecundum poſt Petrum putaverint Clementem fuiſſe: quod etiam epiſtola ad Iacobum Hieroſolymitanum epiſcopum plane ſignificat: Simon Petrus ubi finem vitæ ſuæ adeſſe ſenſit in corona fratrum poſitus, apprehenſa manu mea, hunc (inquit) urbis epiſcopū conſtituo qui mihi in rebus omnibus poſteaquam Romā veni, comes fuit. Subterfugiebam ego tantum onus.tum ille:tibi tantummodo conſules,populum dei in fluctibus ambulantē deſeres,cum periclitanti ſubvenire poſſis. Verum hic omnium modeſtiſſimus (ut dixi)Linum & Cletum ſponte ſibi in tanto honore prætulit. Scripſit item Romanæ eccleſiæ nomine ad Corinthios epiſtolam quidem perutilem, nec characteri epiſtolæ differentem, quæ ſub Pauli nomine ad Hebræos fertur. Legitur hæc publice à nonnullis: extat & ſecunda ejus nomine, quam veteres non adeo probarunt. Diſputationem quoque Petri & Appionis longo ſermone ab eodem conſcriptam Euſebius in tertio hiſtoriæ ſuæ volumine coarguit. Perveniſſe autem ad hæc uſque tempora Iohannem Apoſtolum conſtat Zebedæi filium Iacobi fratrem. Hic vero omnium noviſſimus evangelium ſcripſit, ac ea confirmavit, quæ à Matthæo, Marco, Luca conſcripta fuerant. Ferunt & id ob eam rem à Iohanne poſtremo factum, quo Ebioni-

tatum dogma consurgens infringeret, qui asserebant & impudenter quidem Christum ante Mariam non fuisse: ejus enim divinam naturam Iohannes explicat. Scripsit & alia multa, tum vero apocalypsim, relegatus à Domitiano in Pathmos insulam, quo postea interempto, & actis ejus ob nimiam crudelitatem à senatu rescissis, imperante Nerva Ephesum rediit: Ibique usque ad Trajanum principem consilio & scriptis ecclesias Asię sustentans, senio confectus sexagesimo octavo post passionem Christi anno in domino quievit. Clemens autem pietate, religione, doctrina multos ad fidem Christi quotidie traducebat. Quam ob rem P. Tarquinius sacrorum princeps cum Mamertino urbis præfecto Trajanum in Christianos concitat. Cujus imperio in insulam Clemens deportatur: ubi ad duo millia Christianorum ad secanda marmora damnatorum invenit. Dum ibi vero aquæ penuria laboraretur, quam sexto milliario repetebant, Clemens collem haud longe positum conscendens, agnum vidit, sub cujus dextro pede fons divinitus abundantem aquam scaturiebat, qua quidem & recreati omnes sunt, & multi ad fidem Christi conversi. Hanc ob rem motus Trajanus ex satellitibns suis quosdam mittit, qui Clementem in mare projicerent, alligata ad collum ancora, cujus sacratissimum corpus non ita multo post ad littus delatum est: atque eo loci sepultum extructo templo, unde fons divinitus emanaverat. Hoc autem factum narrat XIX. calendas decembris, anno tertio Trajani principis. Sedem vero Petri retinens annis novem, mensibus duobus, diebus decem; & regiones septem notariis

tijs diviſit, qui diligenter res geſtas martyrum ſberent: & habitis quoque de more ſacris ordibus, decembri menſe presbyteros decem, diaches duos, epiſcopos quindecim creat. Ejus in rte dies XXII. ſedes vacat.

ANACLETVS I. *PONTIF. V.*

ANacletus natione græcus, patria Athenienſis, Antiocho patre natus, Clementi ſucce, Nervæ Trajani temporibus. Nerva enim oderatæ vitæ, tum publicæ tum privatæ prinps, æquiſſimum ſe atque utilem reipub. præſtit. Præterea vero ejus opera ex ſenatus decreto omitiani acta abrogata ſunt, unde multi ab exil redicre. Plerique vero bona ſua, quibus antea poliati fuerant, hujus beneficio recepere. At erva, cum jam ſenio premeretur & mors inſtaret, pub. cavens, Trajanum principem in filium r adoptionem accipiens, ſecundo & ſeptuageno ætatis anno moritur, imperii vero ſui anno imo, & menſe quarto. Nerva itaque Trajanus, nere hiſpanus, cognomento Vlpius Crinitus, perium accipiens, militari gloria, urbanitate, moderatione omnes principes ſuperavit. Nam es imperij longe & late diffudit, Germaniam nſthenanam in priſtinum ſtatum reduxit, Daam & multas trans Danubium gentes imperio omano ſubegit, Parthos recepit, Albanis regem dit, Euphratem & Tigrim provincias fecit, rmeniam, Aſſyriam, Meſopotamiam, Cteſiontem, Babylona, vicit & tenuit, uſque ad Inæ fines, & mare rubrum acceſſit, in quo etiam aſſem conſtituit, qua Indiæ fines vaſtaret. Ana-

cletus autem institutis & moribus ecclesiam Ro
manam confirmaturus, constituit, ne præsu
neve clerici barbam vel comam nutrirent, ne
episcopus à paucioribus quàm à tribus episcop
ordinaretur: utque clerici publice non privati
ad sacros ordines asciscerentur. Omnibus quoq
fidelibus præcepit, ut peracta consecratione com
municarent: qui vero nollent, è sacris ædib
eliminarentur. Augebatur hac ratione mirum
modum Christiana respub. Quare Trajanus v
ritus, ne quid detrimenti Romanum imperiu
inde caperet, tertiam persecutionem in Christi
nos concessit, qua quidem multi interempti sun
maxime vero Ignatius Antiochenæ ecclesiæ te
tius post Petrum episcopus, qui captus & da
mnatus ad bestias, dum Romam à satellitibus tr
heretur, quos decem leopardos vocat, omn
Christianos in itinere oratione, vel literis in fic
confirmabat: Sic inquiens, ut Iesum Christu
inveniam, ignis, crux, bestiæ, confractio ossiun
& totius corporis contemtio, & tormenta diabo
in me veniant, dummodo Christo fruar. Cum au
tem iam audiret leonum rugitum, frumentu
sum, inquit, dentibus bestiarum, molar, ut pan
mundus inveniar. Moritur autem undecimo Tr
jani anno, ejusque reliquiæ Antiochiæ jacent ext
portam Daphnicam. At vero Plinius secundus, q
tum provinciam gubernabat, misericordia ob mu
titudinem interemptorum motus, ad Trajanu
scribit; Innumera hominum millia quotidie o
truncari, in quibus nihil omnino sceleris d
prehenderetur, aut aliquid quod Romanas leg
offenderet, nisi hoc solum quod antelucan
hymn

hymnos Christo cuidam canerent Deo: adulteria vero aut hujusmodi crimina apud eos illicita haberi. Vnde permotus Trajanus, rescribit; Christianos quidem non esse requirendos, oblatos tamen puniri oportere. Perijt etiam illo tumultu Simon Domini consobrinus, Hierosolymitanus episcopus in cruce positus, filius Cleophæ, qui centum & viginti complevit annos. Hæc autem quæ dixi sub hoc pontifice gesta sunt, non autem sub Cleto, ut Eusebius in tertio historiæ suæ libro ostendit. Damasus enim Cletum ab Anacleto patria & genere mortis differre ostendit. Nam Cletus, natione Romanus, sub Domitiano, Anacletus vero Atheniensis sub Trajano principe moritur. Hic autem & memoriam patri composuit, & seorsum à plebe joca ubi martyres sepelirentur assignavit: & sacris ordinibus semel mense decembri habitis, presbyteros quinque, diaconos tres, episcopos diversis in locis sex numero creavit: quo quidem ultimo supplicio perempto, vacat episcopatus diebus tredecim. Sedit autem annis novem, mensibus duobus, diebus decem.

EVARISTVS. I. *PONTIF. VI.*

EVaristus, natione grecus, patre Iudeo, nomine Iuda, ex Bethleem civitate, ad Trajani tēpora pervenit, cujus principis ob singularem justitiam & humanitatem libenter mentionem facimus. Nam ubique terrarum ita se æqualem omnibus prebuit, ut usque ad Iustiniani tempora in creatione principum sit acclamatum: Felicior sit Augusto, ac Trajano melior. Præterea vero tantæ comitatis & humanitatis fuit in visendis ægrotis, salutādis amicis,

celebrandisque passim festis diebus, invitantiu
que conviviis, ut ei tanta benignitas vitio da
tur, unde dictum illud imperatore dignum prod
Talem privatis imperatorem esse oportere, qua
sibi privatos optat habere. Honores autem, di
tias, facultates, præmia, bene merentibus æq
distribuit. Nulli quicquam injuriarum fecit a
gendi ærarii gratia. Immunitates civitatibus in
pia laborantibus dedit. Fluminum trajectiones
itinera periculosa tuto & saluberrimo opere cor
posuit. Portum Anconitanum ducto prælto
lato muro ad coercendos maris fluctus muniv
Nihil in vita agens, nihil cogitans, quod ad cor
munem utilitatem non pertineret. Hac tanta gl
ria belli domique parta, apud Seleuciam Isaur
civitatem profluvio ventris perijt, anno impe
ejus decimo octavo, mense sexto: cujus ossa R
mam postea delata sunt, & in urbe sepulta un
aurea in foro, quod ipse struxit sub column
Cochlide, quam adhuc cernimus: cujusque al
tudo centum & quadraginta pedum est. At Ev
ristus (ut Damasus ait) titulos in urbe Ro
presbyteris divisit, & septem diaconos in ordine
redegit, qui custodirent episcopum prædicante
propter stylum veritatis. Idem constituit ne pleb
in episcopum accusatio reciperetur. Ordinatione
ter habuit mense decembri, ac presbyteros se
diaconos duos, episcopos per diversa loca n
mero quinque creavit. Hujus tempore Papias fu
Iohannis auditor Hieropolitanus Episcopus, qu
non tantum historiæ veterum discipulorum Do
mini, quantum voce Aristonis & senioris Iohan
nis adhuc viventis delectatus est. Vnde appare
e

ex ipsa nominum dinumeratione, cum omnium fere apostolorum mentionem fecisset, alium esse Iohannem, qui inter apostolos locatur: alium seniorem Iohannem, quem post Aristonem numerat, qui certe doctissimus est habitus: quemque etiam multi secuti ob doctrinam sunt, ut Irenæus, Apollinarius, Tertullianus, Victorinus Pictaviensis, Lactantius Firmianus. Quadratus quoque apostolorum discipulus, ecclesiam dei tum periclitantem fide & industria sua, quoad fieri potuit, sustentavit. Nam cum Hadrianus tum Athenis hyemem agens, symmistesque Eleusinæ omnibus pene sacris initiatus, occasionem sæviendi in Christianos dedisset, Quadratus ipse librum Hadriano porrexit de honestate religionis christianæ compositum, plenum fidei & rationis. Idem fecit Aristides Atheniensis philosophus sub pristino habitu Christi discipulus: volumen namque nostri dogmatis rationem continens, eodem tempore, quo & Quadratus, Hadriano principi obtulit. His autem apologeticis libris factum est, ut Hadrianus injustum fore existimans Christianos indicta causa ubique occidi, Minutio Fundano Asiæ proconsuli scripserit, neminem occidendum, nisi de accusatore & crimine constaret. Evaristus autem (ut quidam tradunt) martyrio coronatur ultimo Trajani principis anno. Sed melius censent, qui sub Hadriano, nondum in Christianos placato, id ei contigisse scribunt. annis enim novem sedit, mensibus decem, diebus duobus. Sepultus est autem Evaristus in Vaticano apud beati Petri corpus VI. calendas novembris. Vacat tum sedes dies. XIX.

ALEXANDER I. *PONTIF. VII.*

ALexander, patria Romanus, patre Alexandro ex regione Capitetauri, juvenis ætate, moribus ſenior, uſque ad Aelij Hadriani tempora pervenit. Hadrianus enim conſobrinæ Trajani filius imperium accipiens, primo quidem Chriſtianis adverſatus eſt, poſtea (ut deinceps dicetur) cognita eorum religione & pietate, in eos admodum beneficus fuit. De populo Romano benemeritus, pater patriæ ſtatim appellatur: ejuſque uxor Auguſtæ nomen ſuſcepit. Vtraque vero lingua eruditiſſimus, & leges multas compoſuit, & bibliothecam inſignem Athenis retulit, Plutarchi Cheronæi, Sixti, Agathoclis & Enomai philoſophi doctrina ac familiaritate delectatus. Athenienſibus autē leges petentibus, ex Draconis & Solonis ſententia jura compoſuit. Idem quoque ſacris Eleuſinæ initiatus, multa Athenienſibus dona contulit, eorumque pontem reſtituit, quem Cephyſus fluvius inundatus alluvione diſſolverat: Fecit & Romæ ſui nominis pontem, qui adhuc extat, & ſepulchrum in Vaticano apud Tiberim, quo nunc pontifices pro arce utuntur: Tiburtinam quoque villam miro ſumptu ædificavit, quæ quidem hodie Tibur vetus appellatur, in eaque provinciarum & locorum celeberrima nomina inſcripta erant. Peluſium autem veniens, Pompeii tumulum magnificentius extruxit, murum duxit in Britannia octoginta millia paſſuum: qui barbaros Romanoſque divideret: Septicio Claro prætorii ſui tum præfacto, & Suetonio Tranquillo epiſtolarum magiſtro. At vero Alexander Romanus ponti-

pontifex, primus ob memoriam passionis Christi in sacrificio addidit, Qui pridie quam pateretur, usque ad hanc clausulam, hoc est corpus meum. Instituit item, ut aqua, quam sanctam appellamus, sale admixta interpositis sacris orationibus, & in templis, & in cubiculis ad fugandos dæmones retineretur. Voluit quoque aquam admisceri vino in consecratione sanguinis & corporis Iesu Christi, quo significatur Christum ecclesiæ conjunctum esse. Oblationem quoque ex azymo, non autem ex fermentato, ut antea fieri mandavit: quia hoc modo purior ac potior haberetur: & Ebionitis hæreticis calumniandi occasio auferretur. Hujus vero temporibus fuit Agrippa, cognomento Castoris, qui Basilidis hæretici volumina in evangelium scripta, sua doctrina mirifice confutavit, Barrabam & Barthecab ejus prophetas conficta scilicet ad terrorem nomina, & Deum maximun eiusdem Abraxas deridens. Mortuus est autem ea tempestate Basilides, qua & Cotheabas dux Iudaicæ factionis Christianos variis supplicijs persecutus est. Hujus vero atque Iudęorum omnium pertinaciam Hadrianus imperator ultima cæde perdomuit, pręcepitque ne cui Iudæo facultas introeundi Hierosolymā daretur, Christianis tantummodo civitate permissa, quam mœnibus & ædificijs instaurans, de suo nomine Aeliam appellavit. In eadē vero civitate Marcus, ex gentibus primus episcopus, constituitur, cessantibus his qui fuerant ex Iudæis. Hujus quoque pontificis tempore martyriū pro fide Christi Sapphira Antiochena, & Sabina Romana mulier passæ sunt, & Favorinus, Palæmon, Herodes Atheniensis, Marcus Byzantius rhetores

insignes habentur. At Alexander post ordinatio nes tres, quas habuit mense decembri, quibu presbyteri quinque, diaconi tres, episcopi per di versa loca quinque creati sunt, martyrio corona tur cum Eventio, & Theodoro diaconis, sepe liturque in via Nomentana, ubi interfectus est septimo ab urbe milliario, V nonas Maij. Sedit annis X. mensibus duobus. Vacavit autem sedes dies vigintiquinque.

SIXTVS I. *POMTIF. VIII.*

SIxtus natione Romanus, patre pastore: vel ut alii volunt, Helvidio, fuit Hadriani tempore, usque ad Verum & Anniculum consules. Quem quidem Hadrianum inter bonos principes numerandum censuimus. Liberalis enim, splendidus, magnificus, ac clemens fuit. Nam & servum in se gladio furentem medicis curandum tradidit, & ægros bis terve in diem invisit, & Alexandriam à Romanis eversam sua instauravit impensa: Romæ Pantheon restituit, ac munera aromatica populo dedit. Moriens hos versus fecisse dicitur:

Animula, vagula, blandula,
Hospes, comesque corporis,
Quæ nunc abibis in loca,
Pallidula, rigida, nudula,
Nec ut soles dabis jocos.

Moritur autem morbo intercutaneo XXII imperii sui anno. ac sepelitur Puteolis in villa Ciceroniana. Sixtus autem rei divinæ (ut par erat) curam gerens, constituit, ne à quoquam nisi à ministris

sacro-

ſacrorum myſteria & vaſa ſacra tangerentur, maxime vero à fœminis: ne ve, quod ſacerdotes corporale vocant, ex alio quam ex lineo panno, & quidem puriſſimo fieret. Idem cenſuit, ne epiſcopi ad ſedem apoſtolicam vocati, redeuntes à ſuis reciperentur, niſi ſecum deferrent literas pontificis plebem ſalutantis. In celebratione vero mandavit, ut Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth cantaretur. Nuda primo hæc erant, & omnia ſimpliciter tractabantur. Petrus enim ubi conſecraverat, oratione Pater noſter uſus eſt. Auxit hæc myſteria Iacobus epiſcopus Hieroſolymitanus: auxit & Baſilius, auxere & alii. Nam Celeſtinus miſſæ introitum dedit, Gregorius Kyrie eleyſon, Gloria in excelſis Deo Teleſphorus, collationes Gelaſius primus, epiſtolam & evangelium Hieronymus, Alleluia vero ſumptum eſt ex eccleſia Hieroſolymitana, Symbolum in concilio Niceno: Mortuorum autem commemorationem Pelagius invenit. Thus Leo tertius, Oſculum pacis Innocentius primus. Vt caneretur Agnus dei, Sergius pontifex inſtituit. Cum vero Sixti temporibus propter frequentes cædes pauci reperirentur, qui nomen Chriſti profiteri auderent, & Galli Chriſtiani præſulem ſibi depoſcerent, eò Peregrinum, Romanum civem miſit, qui confirmatis in fide Gallis, Romam rediens ultimo ſupplicio afficitur in via Appia, eo loci ubi Chriſtus diſcedenti Petro apparuit. Ejus corpus in Vaticanum per fideles delatum, apud ſepulchrum Petri reconditur. Aquila quoque Iudæus, natione Ponticus, cum Priſcilla uxore edicto Claudij diſcedens, uſque ad hæc tempora (ut

nonnulli aiunt) supervixit, secundus Mosaicæ legis interpres, post illos LXX. qui Philadelphi temporibus fuere. At vero Sixtus ubi ordinationes ter mense decembri habuisset, quibus presbyteros XI. diaconos undecim, episcopos per diversa loca IIII. creavit, martyrio coronatur, & in Vaticano apud Petrum sepelitur. Sedit autem annis decem, mensibus tribus, diebus viginti unum. Vacat tum sedes biduo tantum.

TELESPHORVS. I. *PONTI. IX.*

TElesphorus, natione grçcus, ex patre anachoreta, Antonini Pii temporibus fuit, cujus quidem imperatoris paternum genus è Gallia Cisalpina originem habuit. Imperavit autem cum filijs, Aurelio & Lucio annis II. ac viginti, mensibus tribus, tanta cum modestia & benignitate, ut merito Pij cognomentum adeptus sit, ac pater patriæ appellatus. Nulli enim unquam, tum privatim, tum publice, acerbus fuit: aut in redimendis pecuniis, aut exactione tributi, quod quidem ita remisit, ut cautionibus incensis omnium debita relaxaret. Quid plura de hoc principe dicam? Qui religione, pietate, gratia, humanitate, clementia, justitia, modestia cum Numa Pompilio bonorum omnium sententia comparari potest. Is præterea, cum Tiberis inundatione plurima Romæ vexasset ædificia, tum privata, tum publica, sua impensa cives in restituenda urbe liberalissime juvit. Tarracinensem quoque & Cajetanum portum miris operibus, ut nunc etiam apparet, restituit. ejus quoque impensa erectam esse columnam illam cochleam putarim, à qua urbis

urbis celeberrima regio nomen accepit. Thelesphorus autem, quem diximus Sixto successisse, constituit ut septem hebdomadibus ante pascha jejunium observaretur, utque in natali Iesu Christi nocte tres missæ celebrarentur: Prima in dimidio noctis, quo Christus in Bethleem nascitur: secunda illucescente aurora, quando à pastoribus cognitus est: tertia eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis & veritatis illuxit, cum omni reliquo tempore ante horam tertiam celebrare interdictum esset, qua hora Dominus noster in crucem ponitur, ut Marcus ait. Constituit item ut ante sacrificium hymnus ille caneretur, Gloria in excelsis Deo. Hujus temporibus multū elaboravit pro fide Christi Iustinus philosophus ex Neapoli urbe Palæstinæ, qui & Antonino Pio principi ac filijs eius librum dedit contra gentes scriptum; & dialogum contra Tryphonem principem Iudæorum habuit. Invectus est & in Marcionem, qui Cerdonis dogma secutus, alterum bonum, alterum justum Dominum asseruit, tanquam duo contraria principia creationis & bonitatis. Impugnavit & Crescentem Cynicum, ut gulosum, mortis timidum, luxuriæque ac libidinum appetentissimum, Christique blasphemum: cujus insidiis ad extremum circumventus, pro dignitate Christiani nominis sanguinem fudit. Hunc autem Iustini hostem non philosophum fuisse, sed Philopompum, id est amatorem arrogantiæ scribit Eusebius. Eodem quoque tempore invaluisse Valentinianam hæresim constat. Hi quidem, Valentini cujusdam Platonici sectatores, dicebant, Christum de corpore virginis nil sumpsisse, sed per eam, tan-

tanquam per fistulam quamdam, purum tra sisse. Photinus autem tum Lugdunensis episcopus, vir certe singularis virtutis & doctrinæ (u ait Isidorus) jam nonagenarius martyrii coronam constanti animo perpessus est. At vero Thelesphorus cum ordinationes quatuor mense decembri habuisset, creassetque presbyteros quindecim diaconos octo, episcopos tredecim, martyrium subiens, apud beati Petri corpus in Vaticano sepelitur. Sedit annis undecim, mensibus tribus diebus XXII. Vacat tum sedes dies septem.

HIGINVS I. *PONTIF.* X.

HIginus natione Græcus, patria Atheniensis, patre philosopho, Antonino Pio imperante, Thelesphoro successit. Addere vero aliquid etiam de laudibus Pii, antequam ad Higinum veniam, hominis virtus me cogit. Qui adeo moderatæ gloriæ fuit in re militari, ut defendere magis provincias, quam augere studeret: utque hanc Scipionis sententiam sæpius usurparet ac diceret: Malle se unum civem servare, quam mille hostes occidere, contra Domitiani institutum, qui populi Romani exercitū hostibus objiciebat, quo rarior in patriam reverteretur, adeo multitudinem oderat, & reformidabat ob ejus sævitiam. Tantæ autem justitiæ Pius fuit, ut multi reges, multæque nationes, positis ejus jussu armis, ad hominem controversias suas litesque deferrent, ejusdemque sententiæ statim parerent. Ob hæc autem merita, quæ maxima sunt, populus Romanus & Flaminem, & Circenses, & templum, & sodales Antonianos, lachrymantibus omnibus, constituit.

At Higinus urbis Romæ episcopus tum maxime clerum prudenter in ordinem redegit, gradus distribuit, instituitque ne templa sine celebratione dedicarentur neve augerentur diminuerenturque sine arbitratu metropolitani vel episcopi. Vetuit item, ne tigna reliquave materies ad ædificanda templa congesta, in prophanos usus converterētur, posse tamē ad structuram alterius templi vel cœnobii concedente episcopo, transferri. Voluit item, unum saltem patrimum, unamve matrimam baptismo interesse: Sic enim eos appellant, qui infantes tenent dum baptizantur, licet revera patrimus & matrima aliud significent. Est enim patrimus (teste Festo) qui cum pater sit, patrem adhuc habeat: idem de matrima dicendum est. Instituit prætera, ne metropolitanus episcopum provinciæ suæ alicujus criminis reum faceret & damnaret, nisi prius à provincialibus episcopis causa discussa & cognita fuisset. Sunt tamen qui hoc postremum Pelagio pontifici ascribant. Hujus quoque tempore fuit & Polycarpus Iohannis apostoli discipulus, Smyrnæus episcopus ab eo creatus, ac totius Asiæ religione & doctrina tum facile princeps. Is autem Romam veniens, plurimos fidelium, Marcionis & Valentini falsa persuasione deceptos, ad fidem reduxit. Cum autem Marcion forte huic obviam factus, diceret, mene cognoscis? Respondit: cognosco quidem primogenitum diaboli. Negabat enim patrē Christi Deum esse creatorem, qui per filium mundum fecerat. Postea vero imperante M. Antonino & L. Aurelio Commodo, quarta post Neronem persecutione, Smyrnæ sedente proconsule,

fule, igni crematus eſt. Melito quoque Aſian Sardenſis epiſcopus, Frontoniſque oratoris d ſcipulus, librum, de doctrina Chriſtiana, M. Ar tonino tradidit. Hujus ingenium Tertulliant mirum in modum laudat: dicitque, à pleriſqu noſtrorum Prophetam habitum eſſe. Scripſit & Theophilus, Antiochenſis eccleſiæ epiſcopus librum contra Marcionem, imperante M. An tonino: Scripſit & librum contra Hermogenis hæ reſim, qui materiam non naturam introducens Deo, non autem naturæ eandem comparavit, ma teriam elementorum & Deum appellans. Higi nus autem bene de eccleſia dei meritus, cum or dinationes ter decembri menſe habuiſſet, creaſſet que presbyteros quindecim, diaconos quinque, epiſcopos ſex, moritur, & apud beati Petri corpus in Vaticano ſepelitur, tertio Idus Ianuarii. Sedit annos quatuor, menſes tres, dies quatuor. Sedes autem quadriduo tum vacat.

PIVS I. *PONTIF. XI.*

PIus, natione Italus, patria Aquileienſis, patre Ruffino, M. Antonini Veri tempora attigit, qui tum unà cum L. Aurelio Commodo fratre annis decem & novem imperium æquo jure ad- miniſtravit. Bellum autem contra Parthos ſimul ſuſceptum, admirabili virtute & felicitate geſſe- runt, de hoſtibuſque triumpharunt. Verum non ita multo poſt apoplexiæ morbo è medio ſublato Commodo fratre, Antoninus ſolus imperiũ obti- net: quem certe ob ejus pręſtantem in omni gene- re virtutis animum, mirari facilius quam laudare licet. Hic enim & quia à teneris annis ejuſdem ani- mi, ejuſdemque vultus in quavis fortuna ſemper

eſt

ſt habitus: & quia benignitas naturæ cum doctrina, à Collatino Frontone oratore habita, in eodem viro certabat, ab omnibus philoſophus merito appellatus eſt Platonis ſententia, quam ſemper (Capitolino teſte) in ore habuit ſæpius repetita: tum demum florere civitates, ſi aut philoſophi imperarent, aut imperantes philoſopharentur. Adeo autem, doctrinæ avidus fuit, ut imperator etiam Apollonium philoſophum & Sextum Plutarchi nepotem legentem audierit. Frontonis quoque præceptoris ſtatuam honoris cauſa in ſenatu collocavit. Hoc tempore Pius pontifex conſuetudinem, & quidem magnam, cum Hermete habuit, qui librũ ſcripſit titulo paſtoris inſignitum. Quo quidem in libro angelus paſtoris perſonam induens ei mandat, ut omnibus perſuadeat paſcha die dominico celebrari: quod etiam fecit. Conſtituit item Pius, ne hęretieus quiſpiam ex Iudęorum hæreſi ſuſciperetur & baptizaretur. Rogatu primo Praxedis ſanctiſſimæ fœmniæ thermas Novati in vico patricii in honorẽ ſororis ſuæ divæ Pudentianæ dedicavit. Multaque dona huic templo obtulit, ac ſæpius eodem in loco ſacrificium Deo præſtitit. Vbi & fontem baptiſmi conſtituit, ac benedicens conſecravit, multoſque venientes ad fidem in nomine Trinitatis baptizavit. Illis quoque pœnam conſtituit, qui negligentes ſunt in attrectando Chriſti ſanguine & corpore. Pœnitentiam (inquit) agant quadraginta diebus, quorum negligentia in in terram aliquid deciderit, ſi ſuper altare, tribus diebus: ſi ſuper linteum quatuor: ſi in aliud linteũ, novem diebus. Vbicunque deciderit, ſi recipi poteſt lambatur: ſin ſecus, aut lavetur, aut radatur: lotum

lotum & rasum, aut comburatur, aut in sacrariu
reponatur. Hujus tempore in pretio est habitu
Apollinarius Asiæ Hierapolitanus episcopu
qui insigne volumen de fide Christi M. Anton
no secundo tradidit. Scripsit & in Cataphryga
qui tunc etiam cum Priscilla & Maximilla insani
bant, vaticinantes, incipiente tamen Montanc
quorum omnium hæc erat opinio, adventur
spiritus sancti non in apostolis, sed in se traditur
fuisse. Illis quoque temporibus laudabatur & Ta
tianus vir doctissimus, quamdiu ab opinione Iu
stini martyris præceptoris sui non discessit. Nan
postea inflatus opinione sui novam hæresim con
didit, quam postea Severus auxit, unde Seve
riani appellati. Hi vinum non bibunt, carnes fa
stidiunt, & vetus testamentum ac resurrectionem
non recipiunt. Præterea vero Philippus Cretensis
episcopus præclarum contra Marcionem librum
hoc tempore edidit. Nam (sicuti dixi) Marcio-
nistæ Cerdonis dogma sequebantur. Scripsit &
Musanus librum contra quosdam, qui ad Eucra-
titiarum hæresim declinabant: horum quidem
opinio cum Severianis convenit. Omnem enim
coitum spurcum putabant, cibosque damnabant,
quos Deus generi humano proposuisset. At vero
Pius ubi in ordinationibus suis, quæ quinque fue-
re, mense decembri presbyteros decem & novem,
diaconos unum & viginti, episcopos decem
creasset, moritur & apud beati Petri corpus in Va-
ticano sepelitur, quinto idus Iulii. Sedit vero an-
nis undecim, mensibus quatuor, diebus tribus.
Vacavit tum sedes dies tredecim.

ANI-

ANICETVS I. PONTIF. XII.

ANicetus, natione Syrus, patre Iohanne de Vicomurco: vel (ut Damaso placet) Humisia, ejusdem Antonini Veri tempore fuit, de quo in Pio diximus, quem quidem Antoninum philosophia nequaquam à rebus in bello gerendis retardavit. Nam Germanos, Marcomannos, Squados, Sarmatas ingenti virtute & felicitate unà cum filio Commodo Antonino superavit, ac triumphum egit. Iturus autem ad hoc bellum, cum non haberet unde stipendia militibus preberet, exhausto ærario, omnem imperatoriam supellectilem, omnemque ornatum uxoris in foro Trajani hastæ subjecit. Verum cum postea superato hoste in patriam redijsset, emptoribus pretia restituit. Nemini tamen molestus fuit, qui reddere empta noluisset: parta victoria in omnes de repub. meritos liberalis fuit. Tributa quibusdam provinciis remisit. Fiscalium titulorum monumenta in foro congesta cremari jussit. Leges severiores novis constitutionibus temperavit. His rebus gestis factum est, ut ab omnibus ita diligeretur amareturque, ut sacrilegi nomen incurreret, qui ejus imaginem domi non habuisset. Anicetus autem ecclesiæ Romanæ consulens, ne moribus petulantium quorundam labefactaretur, instituit, ne clericus ullo modo comam nutriret, secundum Apostoli præceptum: neve episcopus consecrari posset à paucioribus, quam à tribus ejusdem ordinis viris, quod postea Nicena synodus confirmavit. Vbi vero metropolitanus consecrandus est, omnes provinciales interesse debent. Statuit

tuit præterea (ut Ptolemæus ait) ne episcopus crimen metropolitani sui ad alium, quàm ad primatem, aut ad sedem apostolicam deferret, quod & dicta synodus, & autoritas summorum pontificum deinceps confirmavit. Ejusdem etiam institutum fuit, ne archiepiscopi nisi ex singulari titulo primates nominarentur. Hi autem merito patriarchæ vocantur, cæteri autem archiepiscopi nominentur: vel (ut quidam volunt) metropolitani. Hujus temporibus Egesippus laudator fidei nostræ fuisse dicitur, qui omnem à passione Domini usque ad suam ætatem ecclesiasticorum operum texuit historiam, sermone simplici: ut quorum vitam quam diligentissime observavit, eorum quoque dicendi genus imitaretur. Affirmat autem se Romam Aniceti tempore, decimi post Petrum Episcopi pervenisse, ac perseverasse usque ad Eleutherium, qui Aniceti quondam diaconus fuerat. Multa vero in idololatras scripsit, quod tumulos mortuis templaque facerent, ut Hadrianus qui in honorem Antinoi servi, quem in deliciis habuerat, gymniacum agona constituit apud Antinoum civitatem, quam de nomine ipsius conditam vocavit, ac prophetas in templo statuit. Sunt qui & Dionysium hujus ætate fuisse dicant. Variantur hoc loco tempora, cum alii Pium, alii Anicetum præponant. variantur & historiæ. Vtcunque sit, in tam remota historia, tantaque majorum negligentia, satius erit, res ipsas paulo ante vel post gestas aliqua ex parte attingere, quã eas omnino prætermittere. Anicetus autem ubi ex ordinationibus quinque, quas mense decembri habuit, presbyteros novemdecim, diaconos quatuor, epis-

iſcopos novem creaſſet, martyrio coronatus, ac pultus eſt in Caliſti cœmiterio via Appia. XV. lend. Maii. Sedit annos undecim, menſes quaor, dies tres. Sedes vero dies ſeptemdecim poſt us mortem vacat.

SOTER I. *PONTIF. XIII.*

Oter, natione Campanus, patria Fundanus, ex patre Concordio, L. Antonino Commodo nperante fuit. Hic enim omnibus incommodus, t Lampridius ait. Nil commune cum patre hauit, niſi quod & ipſe contra Germanos adjuvanbus Chriſtianis militibus feliciter pugnavit. In o bello cum exercitus Commodi penuria aquæ aboraret, ferunt precibus Chriſtianorum militum quam divinitus è cælo miſſam, pluraque fulmia in Germanos & Sarmatas cecidiſſe, quod etiam mperator ipſe accidiſſe literis ſuis teſtatus eſt. Ceerum ad urbem rediens in omnia luxuriæ & obcœnitatis dedecora prolabitur, nihil virtutis & ietatis habens. Gladiatoriis quoque armis in ludo Neronem imitatus depugnavit. In amphitheatro eris ſeſe frequenter objecit. Plurimos quoque ſenatores interfecit, & eos maxime quos nobilitate induſtriaque excellere animadvertit. Soter autem à tantis malis animum ad rem divinam convertens, inſtituit, ne monacha ulla pallam attrectaret, neve thus in acerram poneret dum ſacrificia fierent. Ejus extabat epiſtola hac de re ſcripta ad epiſcopos Italiæ. Inſtituit item, ne legitima haberetur uxor, niſi ſacerdos ex inſtituto benedixiſſet, & quam parentes ſolenni pompa, more Chriſtiano, marito

col

collocassent: quamque etiam paranymphæ de more custodivissent. Hoc autem constituit multa pericula rejiciens, quæ in novas nuptias cadere solent, ex præstigijs & magicis artibus quorundam improborum. Gratianus tamen hoc decretum Evaristo ascribit. Vtri vero sit attribuendum, legentes dijudicent. Non enim multum refert, illine, an huic attribuatur. Soteris temporibus fuisse Dionysium Corinthiorum episcopum scribit Eusebius, qui tantæ eloquentiæ & industriæ fuit, ut non solum suæ civitatis & provinciæ populos, verumetiam aliarum urbium ac provinciarum episcopos suis epistolis erudiret. Instructus enim Pauli apostoli doctrina, facilime potuit sanctitate & eruditione alios in officio continere. Multa & Theodotion genere Asianus Tatiani discipulus ad laudem religionis nostræ tum scripsit. Maxime vero Apellem hæreticum scriptis suis percommode irridet, quod Deum quem coleret ignorare se diceret. Affirmabat enim Christum non Deum in veritate, sed hominem in phantasia, apparuisse. Non desunt qui dicant Cataphrygarum hæresim hoc tempore ortam autore Montano. Clemens præterea Alexandrinæ ecclesiæ presbyter multa conscripsit, è quibus illa sunt, Stromatum, id est, varietatum libri octo, Hypotyposeon, id est, informationum libri totidem, contra gentes unus. Hujus autem discipulum Origenem fuisse constat. Huius quoque ætati & Pinytum Cretensem virum eloquentissimum, & Oppianum, qui halieutica scripsit, poetam insignem, & Herodianum grammaticum quidam ascribunt. Soter autem, ubi per ordinationes quinque,

ce, mense decembri habitas, presbyteros octo, diaconos nove, episcopos undecim creasset, moritur, ac sepelitur via Appia in cœmiterio Calisti. Sedit annos novem, menses tres, dies unum & viginti. Vacat tum sedes dies totidem.

ELEVTHERIVS I. *PONTI. XIIII.*

ELeutherius, natione Græcus, patria Nicopolitanus, patre Abundio, temporibus L. Antonini Commodi fuit, cujus flagitiosæ vitæ ..s ipsa pœnam tulit. Nam Capitolium fulmine ictum unà cum egregia illa bibliotheca, majorum cura parata, concrematur. Aedes quoque in proximo sitæ eandem calamitatem sensere. Exortum est deinde aliud incendium, quo & ædes Vestæ, & palatium bonaque urbis pars exusta est, ac solo æquata. Tantæ præterea temeritatis fuit, ut suæ imaginis caput colosso permagno & egregio, priore detracto, imponi jusserit, & mensem decembrem ad imitationem Augusti Cæsaris, Commodum appellari voluerit, quæ omnia post mortem ejus abrogata sunt, ipseque mortuus, tam humani generis hostis adjudicatus, adeo ejus vita, flagitijs contaminata, omnibus erat odio. Strangulatus in domo Vestalium duodecimo imperii sui anno, & mense septimo è medio sublatus est. Eleutherius autem quem diximus Soteri successisse, inito pontificatu statim epistolam accepit à Lucio rege Britanno, qua rogabatur ut se ac suos in Christianorum numerum reciperet. Quare Fugatium & Damianum, viros optimos, eo misit, qui regem ipsum ac populum baptizarent. Erant tum in Britannia pontifices quin-

quinque & viginti, quos flamines vocabant. I
ter hos autem tres archiflamines habebantur, qu
rum in loco archiepiscopi tres constituti sunt,
Ptolemæus ait. Protoflaminum vero loco prin
tiva ecclesia patriarchas instituit. Idem etiam s
tuit, ne quis ob superstitionem cibi genus ullu
respueret, quo humana consuetudo vesceret
noluit præterea quempiam de gradu suo deji
nisi accusatus reus criminis convinceretur, exe
plo Salvatoris, qui errorem Iudæ, licet rei, no
dum tamen convicti, ita æquo animo tulit, ut qu
quid interim egisset, pro dignitate apostolatus
tum firmumque manserit. Prohibuit etiam,
absente eo quem accusator reum facit, ulla in ca
sa decerneretur, quam quidem sententiam & D
masus pontifex, & jus pontificum postea conf
mavit. Hujus autem pontificatu & ecclesiis p
data est ac quies, & nomen Christianum per
mnem terram mirum in modum auctum, Ron
potissimum, ubi multi ex nobilitate Romana cu
conjugibus & liberis in fidem recepti, baptisi
charactere notati sunt. Solus vero Apollonius, o
tor insignis, martyrium tum passus est, habita pri
oratione de laudibus christianæ fidei, quod il
temporibus capitale habebatur. Mortuo Apoll
nio multæ hæreses invaluere: Marcionis quip
secta varie divisa est. Alii enim unum principiu
fatebantur: alii duo: alii tria: & tres naturas co
firmantes, fidem prophetis abrogabant. Florin
quoque & Blasco nova contra veritatem machir
bantur figmenta. Deum creasse mala, contra
lud, Deus omnia bona fecit. Contra hos sens
Quolitiani, affirmantes, Deum non creasse ma

cc

ontra id quod scriptum est:ego sum Deus creans malum. Sunt qui dicant & Galenum Pergamenum medicum insignem, & Iulianum legumlatorem, & Frontonem rhetorem his temporibus fuisse, quod ego in tanta perturbatione temporum & historiæ, nec affirmo nec refello. De Modesto sacro & Bardesane affirmare ausim: quorum alter in Marcionem scripsit, alter vero in Valentinum. Nam cujus primum sectator fuerat, ejus postea confutator factus est. Hunc Hieronymus concitatissimum in dicendo fuisse affirmat, cum ejus scripta ex Syra lingua in græcam conversa vidisset: & si,inquit,tanta vis est in interpretatione, quantum putabimus esse in sermone proprio? Eleutherius autem ubi ex tribus ordinationibus mense decembri habitis, presbyteros duodecim,diaconos octo, episcopos quindecim creasset, moritur, & apud beati Petri corpus sepelitur septimo calendas Iunij. Sedit autem annos quindecim, menses tres, dies duos. Vacat tum sedes dies quinque.

VICTOR I. *PONTIF. XV.*

VIctorem natione Aphrum, patre Felice fuisse, Aelii Pertinacis tempore crediderim, qui quidem Aelius cum grandis natu esset, septuagesimum enim agebat annum, ex præfecto urbis, quem magistratum tum gerebat, senatusconsulto imperator creatur. Rogatus deinde, ut & uxorem Augustam faceret, & filium Cæsarem appellaret, id facere recusavit, testatus sufficere, quod ipse imperaret invitus. At vero quoniam in imperatore nihil avaritia turpius est, cum illiberalis ac sordidus haberetur, quod dimidiatas

lactucas & cardos convivis apponeret, nemi
contradicente, à Iuliano jurisperito in palatio c
ciditur, imperii sui mense sexto. Hic est ille I
lianus qui perpetuum edictum composuit, q
que septimo mense posteaquam imperare cœp
rat, apud pontem Milvium victus à Severo ci
bello, interfectus est. At Victor pontifex reipu
Christianæ, ut par erat, curam gerens, con
tuit, ut pascha dominico die celebraretur ex Ele
therij sententia (ut Damasus ait) à XIIII. lu
primi mensis usque in XXI. Cujus decretis c
temperans Theophilus Palæstinæ urbis episc
pus, contra eos scripsit qui XIIII. luna cum I
dæis pascha celebrabant. In hanc vero opinione
invectus est Polycrates Ephesiorum episcopus, c
ex vetere consuetudine XIIII. luna cum Iuda
pascha celebrabat. Se enim apostoli Iohannis,
veterum autoritatem secutum ostendit: Nos (i
quit) inviolabilem celebramus diem, neque a
dentes quicquam, nec diminuentes. Hanc ve
opinionem secutus est Philippus Hierapoli mo
tuus: Hanc Iohannes, qui supra pectus Domi
recubuit, & pontifex ejus fuit, auream lamina
in fronte portans: Hanc Polycarpus, Thrasea
Melito, & Narcissus Hierosolymitanæ eccles
episcopus. Idem quoque Victor decrevit, ut
quavis aqua baptismum petentes baptizarentur,
necessitas instaret: hanc ob rem quidam existima
concilium in Palæstina habitum esse, cui Theoph
lus, Irenæus, Narcissus, Polycarpus, Bacchylu
Asianæ provinciæ insignes episcopi interfuer
Res tamen integra in Nicenum concilium tra
slata, in quo etiam constitutum est, ut pascha po
qua

quartam decimam lunam celebraretur, ne Iudæos imitari videremur. Fuere hujus pontificis tempore multi doctissimi viri. Nam & Appion tum Hexaemeron fecit, & Paulus Samosatenus, una cum Theodoto Coriario, existimavit Salvatorem purum hominem fuisse, & Sextus de resurrectione conscripsit, & Arabianus opuscula edidit ad christianam doctrinam pertinentia. Iudas quoque historiographiam superiorum temporum usque ad decimum Severi annum conscripsit, in qua tamen erroris arguitur, quod adventum Antichristi suis temporibus futurum dixerit. in quem errorem ideo incurrisse putamus, quod & vitia hominum & crudelitatem eo pervenisse cernebat, ut diutius tolerari humanum genus à Deo non posset, quæ res & Lactantium postea & Augustinum fefellit. Victor autem compositis etiam quibusdam de religione voluminibus moritur, & apud beatum Petrum in Vaticano sepelitur: cujus diem festum quinto calendas Augusti celebramus. Sedit autem annis decem, mensibus tribus, diebus decem. At sedes dies XII. tum vacat.

SEPHERINVS I. *PONTIF. XVI.*

SEpherinus, natione Romanus, ex patre Abundio, Severi temporibus fuit, qui genere Apher, ex oppido Lepti, una cum imperio, cognomentum Pertinacis à Iuliano cæso accepit. Is enim fisci procurator, mox tribunus militaris per gradus alios usque ad imperium pervenit. Parcus admodum, natura sævus. multis bellis lacessitus fortissime quidem rempub. licet laboriosissime gu-

bernavit. Ad bellicam gloriam, laudem quoqu literarum addidit: philoſophiæ admodum ſtu dioſus. Foris Parthos & Adiabenos ſuperat. Ara bas autem interiores ita cæcidit, ut regionem eo rem provinciam Romanam faceret. Hanc ob rur triumphans, ut in ejus arcu ſub capitolio poſit adhuc apparet, Parthicus, Arabicus, Adiaben cus, cognominatur. Aedificijs præterea publici urbem exornavit. Nam & thermas Severianas & ſeptizonium extruxit non longe à circo maxim Palatinum inter & Cælium montem. Paulur autem abfuit, quin, Pauli ſecundi pontificis juſ ſu, lapicidæ quidam ſuperioribus annis eam par tem ſeptizonij, quæ adhuc extat, demolirentu At Zephirinus pontifex rei divinæ magis quan humanæ intentus, conſtituit, ut aſtantibus clerici & laicis fidelibus, & Levita & ſacerdos ordinare tur, quod poſtea in Chalcedonienſi concilio con firmatum eſt. Statuit item ut conſecratio divir ſanguinis in vitreo vaſe, non autem in ligneo, u antea, fieret. Hæc quoque inſtitutio ſequentibu temporibus immutata eſt. Vetitum enim eſt, u neque in ligno fieret propter raritatem, qua ſacra mentum imbibitur, neque in vitro propter fragi litatem, neque ex metallo ob tetrum ſaporem quem inde concipit, ſed fieri voluere ex auro ar gentove aut ex ſtanno, ut in Triburenſi & Remen ſi concilio ſcriptum apparet. Idem præterea in ſtituit, ut omnes Chriſtiani, annos pubertatis at tingentes, ſingulis annis in ſolenni die paſchæ pu blice communicarent. Quod quidem inſtitutun Innocentius tertius deinceps non ad communio nem ſolum, verumetiam ad confeſſionem deli ctorun

torum traduxit. Mandavit item, ne episcopus, el à patriarcha, vel à primate vel à metropoliano suo in judicium vocatus, sine autoritate apoolica damnaretur. Voluit postremo, presbyteos omnes adesse celebrante episcopo, quod tiam (ut dictum est) Evaristo placuit. Hujus utem temporibus fuere & Heraclitus, qui in postolum commentarios scripsit, & Maximus ui famosam quæstionem insigni volumine dicussit, & Candidus qui Hexaemeron composuit, & Origenes qui decimo Severi Pertinacis anno, ersecutione in Christianos mota, Leonida patre nteremto, quem ipse adolescens ad martyrium dhortatus est, cum sex fratribus & matre vidua auper relinquitur, redactis in fiscum paternis onis, quod Christum verum Deum profiterenur, unde grammatica sibi ac suis victum quæsivit. Discipulum autem Plutarchum habuit, qui postea martyrio coronatus est. Totus deinde ad religioem conversus, catechizandi, hoc est prædicani officium habuit. Tanti autem ingenii fuit, ut ulla eum lingua, nulla literatura latuerit. Mira tebatur continentia in cibo & potu, abstinentia n rebus alienis. Nam & paupertatem Christi imiatus est, & multis annis nudis ambulavit pedious: illud quoque quod in evangelio dicitur, seutus est, & si puerile habetur, quia sunt eunuhi qui seipsos castraverunt propter regnum Dei. Hujus virtutem plerique imitati, martyrium pro ide Christi æquo animo passi sunt: maxime vero Potamiena mulier, calida pice in caput ejus fusa. Zephyrinus autem cũ ex ordinatio nibus quatuor, mense decembri habitis, presbyteros tredecim

diaconos septem, episcopos tredecim creasset moritur Severi tempore: ac in via Appia non lon ge à cœmiterio Calisti sepelitur septimo calenda septembris. Sedit autem annos octo, menses se ptem, dies decem, vacat tum sedes dies sex.

CALISTVS I. *XVII. PONTIF.*

CAlistus, natione Romanus, patre Domicio ex regione urbis Ravennatum, usque ad Se veri tempora pervenit, cujus cum animo fortun mutata est. Nam ubi quintus à Nerone persecu tionem in Christianos movet, continuo variis pe riculis & bellis distrahitur: hinc à Pescennio Ni gro, qui magnos in Syria motus concitaverat: hin à Clodio Albino, quem tamen in Gallia non in cruento prælio superavit. Inde vero in Britannian profectus, deficientibus fere sociis omnibus, va riis casibus afflictatus, apud Eboracum Galliæ moritur, anno imperii sui decimo septimo, duo bus filiis relictis, Bassiano & Geta: quorum Get hostis publicus judicatus est ac interfectus, cum ob vitam ejus omnibus probris contaminatam tum vel maxime, quia Papinianum juris civilis al terum asylum sua manu necaverat. At Bassianus sumpto à senatu Antonini nomine, imperio poti tus est: ac Caracallæ cognomentum accepit, à ge nere vestis, quam populo dono dedit. Is autem patre asperior, & omnium libidine intemperan tior, nullum genus facinoris in vita prætermisit Nam & fratrem Getam occidisse putatur, licet Geticum triumphum ejus nomine duxerit, & no vercam suam in uxorem duxit. Nihil egregium

de

le se reliquit præter thermas Antonianas, quas ipse inchoavit, & Alexander perfecit: munivit & viam novam. Eos præterea capitali pœna affecit, qui remedia quartanis ac tertianis collo gestarent. Damnati præterea ab eo sunt, qui ad statuas minxissent. Hic postremo dum bellum in Parthos moveret, inter Edessam & Carras ab hostibus circumventus, occiditur, septimo imperii sui anno, dum levandæ vesicæ causa ex equo descendisset. Calistus autem pontifex in tanta rerum perturbatione tamque sceleratis imperatoribus, nequaquam ab instituto suo discedens, constituit, ut ter in anno jejunaretur die sabbati, præsertim frumenti, vini & olei gratia, secundum prophetam, videlicet quarto mense, septimo & decimo inchoando annum Hebræorum more. Verum postea mutata sententia id in quatuor anni tempora transtulit, in vernale scilicet, æstivale, autumnale & hyemale, quibus temporibus deinceps ratio sacrorum ordinum habita est, cum antea id quidem tantummodo decembri mense fieri consuevisset. Idem quoque instituit, ne clericorum delatores & accusatores vel infames, vel suspecti, vel inimici, in accusationibus & judiciis reciperentur. Eos vero hæreticos putavit, qui arbitrantur sacerdotes post crimen admissum, etiamsi dignam pœnitentiam subiissent, ad pristinos honores redire non posse. Hunc ædificasse basilicam in transtiberina regione in honorem beatæ virginis, Damasus scribit. Non tamen crediderim hanc illam esse, quam hodie tam celebrem & amplam cernimus, cum ea tempestate ob crebras persecutiones occulta essent omnia, & sacella potius, atque eadem abdita, & ple-

runque subterranea, quam apertis in locis ac pu blicis fierent. Cœmiterium quoque de suo nomi ne condidit via Appia, eo loci ubi multorum mar tyrum cineres antea repositi fuerant. Vnde mirum cuipiam videri non debet, si prius multos eisdem in locis sepultos diximus, cum nomen illud po stea à notiore persona traxerit. invisi ego hæc loca cum amicis quibusdam religionis causa. Visuntur adhuc cineres & ossa martyrum, visuntur sacella ubi privatim sacrificia fierent, quæ publice quorundam imperatorum edicto exhiberi Deo non poterant. Hujus temporibus fuit Tertullianus Apher, centurionis proconsularis filius, quem Hieronymus primum post Victorem & Apollonium inter doctos latinos commemorat. Acris enim ingenii fuit, multa volumina scripsit. Vidi ego, Hieronymus inquit, Paulum quendam Concordiæ, quod oppidum Italiæ est, qui se beati Cypriani notarium, cum ipse admodum adolescens esset Romæ vidisse, diceret, referretque Cyprianum nunquam absque Tertulliani lectione unam diem præteriisse. Is vero cum usque ad mediam ætatem presbyter mansisset, invidia deinceps & contumeliis clericorum Romanæ urbis ad Montani doctrinam lapsus, contra ecclesiam volumina composuit, maxime vero de pudicitia, de monogamia, de jejuniis. Scripsit & contra Apollonium libros sex. Eisdem quoque temporibus multa præclare gessit Origenes. Nam & Hebioneorum hæresim impugnavit: qui & Christum ex Ioseph & Maria natum purum esse hominem dicebant, & legem judaico ritu servandam prædicabant. Hoc idem & Symmachus sentiebat. Tradu-

duxit etiam ſua doctrina ad veram fidem Ambroſium quendam Valentiniani dogmatis (ut ait Euſebius) imitatorem : vel (ut Hieronymo placet) Marcionitem , cui protheochriſto presbytero liber Origenis de martyrio inſcribitur. Hunc quidem etſi hoſtem ſibi Porphyrius deſumpſerit, Chriſtiani nominis acerrimus perſecutor, ita tamen interdum laudat, ut nunc doctiſſimum, nunc philoſophorum principem vocet : & cum dicat eum omnia Platonis ſecreta conſecutum , carpit tamen quod religioni chriſtianæ ſe addixerit. Scripſiſſe Origenem ad ſex millia volumina librorum , Hieronymus ipſe refert. Erravit tamen (ut eidem & Auguſtino placet) in pleriſque , maxime vero in libro de principatu quem Periarchon appellavit. Hunc vero & Pamphilus martyr, & Euſebius, & Ruffinus Aquileienſis presbyter mirifice commendant. At Caliſtus, ubi ex ordinationibus quinquies per menſem decembrem actis, presbyteros ſedecim, diaconos quatuor, epiſcopos octo creaſſet, martyrio coronatus eſt, ac ſepultus in cœmiterio Calopodii, via Aurelia, tertio ab urbe milliario, pridie idus octobris. Sedit annos ſex, menſes decem, dies decem. Vacat tum ſedes dies ſex.

VRBANVS I. *PONTIF. XVIII.*

VRbanus, natione Romanus, patre Pontiano, M. Aurelio Antonino imperatore fuit, anno Chriſti ducenteſimo vigeſimo ſexto, ab urbe vero condita, noningenteſimo & ſeptuageſimo. Hic autem (ut putabatur) Caracallæ filius (Erant enim qui dicerent eum vulgo conceptum) Romam veniens, magna omnium expectatione

imperium adeptus, Heliogabali nomen sumpsi à Sole, cujus sacerdos erat, edito templo. Phœnices enim Heliogabalum Solem vocant. Verum ita præter expectationem is vixit, ut nullan de se, nisi flagitiorum totiusque obscœnitatis memoriam reliquerit. Nam & in virgines vestale incestum commisit, & probrosas mulieres sempe domi habuit & iracundia incitatus, Sabinum consularem virum (ad quem Vlpianus scripsit) i medio tolli jussit. Dignitates autem & honore malis ac flagitiosis committebat, quod quiden ita aliquando deridebat, ut cum secum accubuissent, stratis follibus in cœna, eisdemque reflatis subito sub mensa omnes reperirentur. Ita autem inhoneste ridebat, ut publice in theatro solus audiretur. Primus Romanorum holoserica veste, mensis ac capsis argenteis usus est. Admonentibus amicis, caveret ne ad inopiam redigeretur, respondit, quid melius, quam ut ipse mihi hæres sim & uxori meæ. Eo vesaniæ interdum provectus est, ut decem millia pondo arachnearum collegerit, qua ex re dicebat magnitudinem urbis Romæ comprehendi posse. Exhibuit preterea decem millia murum, mille mustelas, mille sorices. Hac vero insania adeo contemni cœptus est, ut tumultu militari exorto, ipse cum matre necaretur. Ajunt, cum ei à sacerdotibus Syriis dictum esset, vi moriturum, eum parasse funem serico & cocco intortum, quo vitam laqueo finiret. Moritur autem quarto imperii sui anno, quo tempore in Palæstina Nicopolis urbs, quæ prius Emmaus dicebatur, condita est, legationis industriam ejus rei gratia suscipiente Aphricano, rerum ac tempo-

po-

porum. ſcriptore. Vrbanus vero qui hujus monſtri tempore fuit, non autem Diocletiani (ut quidam volunt) multos ſanctitate vitæ & doctrina ſingulari ad fidem traduxit. Inter hos autem Valerianum virum præſtantiſſimum, beatæ Cæciliæ ſponſum, & Tiburtium ejuſdem Valeriani fratrem, qui poſtea martyrium conſtanti animo tuleſe. Quam conditionem etiam virgo ipſa ſubiit in domo paterna, jam antea, ſuo rogatu, ab Vrbano Deo dicata. Ejuſdem quoque Vrbani inſtitutum fuit, ut eccleſia prædia ac fundos à fidelibus oblatos reciperet, partireturque proventus clericis omnibus viritim, nihilque cujuſpiam privatum eſſet, ſed in commune bonum, quod hodie obſolevit, tanta eſt hominum rapacitas & libido. Sunt qui huic attribuunt diſtinctionem quatuor temporum ac jejunii, quæ antea confundebantur hominum imperitia. Hujus temporibus Tryphonem Origenis auditorem fuiſſe conſtat, qui librum præcipue compoſuit de vacca ruffa in Deuteronomio. Minutius item Felix inſignis tum Romæ cauſidicus dialogum ſcripſit, quo Chriſtianum & ethnicum diſputantes inducit. Scripſit & contra mathematicos, cujus etiam Lactantius meminit. Alexander quoque Hieroſolymitanus epiſcopus bibliothecam illam Hieroſolymis tum inſtituit, unde tantum laudis conſecutus eſt. At ibi ex ordinationibus quinquies menſe decembri habitis, presbyteros novem, diaconos quinque, epiſcopos novem creaſſet, martyrio coronatus eſt, & ſepultus in cœmiteterio Prætextati via Tiburtina. Sedit annos quatuor menſes X. dies XII. Sedes autem dies XXX tum vacat.

PONTIANVS. I. *PONTIF. XIX.*

POntianus, natione Romanus, patre Calphurnio, temporibus Alexandri imperatoris fuit anno ab urbe condita DCCCC. LXXIIII. anno vero Christi CC. & XLV. Inter imperium vero Heliogabali & Alexandri tres imperatores sunt habiti, Diadumenus, Macrinus, & Albinus: quorum nomina prætermittere institui, cum quia parum imperarunt, tum vel maxime, quia nihil memoria dignum gessere. solus tamen Albinus ob edacitatem nomen aliquod apud posteros consecutus est, ut ait Cordus, qui centum persica campana, decem melones hostienses, quingentas ficos passarias, quadringenta ostrea una Cœna comedebat. Sed omittamus hæc monstra, ad Alexandrum venio unicum virtutis exemplar, qui senatus ac militum studio imperator creatus, ad componendam Rempubl. vitio superiorum principum labefactatam, animum adjecit. Adjutores autem ad hanc rem habuit, & Iulium Frontinum virum doctissimum, Vlpianum & Paulum viros in jure civili præstantissimos. Iustitiam vero ita coluit, ut nemo unquam de illata ab eo injuria questus sit. Procul omni pompa & ambitione vixit, unde semel tantum, dum consul esset, picta toga usus est. Si quis autem inter salutandum caput flexisset, aut blandius aliquid dixisset, ut adulator rejiciebatur. Erat præterea tantæ prudentiæ, ut à nemine decipi posset: unde Turinum qui munera accipiebat, quod magnæ esse autoritatis apud imperatorem videretur, in foro transitorio ad palum alligatum fumo necari jussit, præcone clamante; fumo puni-

nitur, qui fumum vendidit. Pecunias autem, quarum mater Mammea, ut mulier, ſtudioſa fuit, omnino contempſit. Gemmas rejecit, ut res muliebres, dictitans, in Virgilio (quem Platonem poetarum vocabat) plures, & meliores gemmas eſſe. Lenonum vectigal & meretricum & exoletorum in ſacrum ærarium inferri vetuit, idque ſumptibus publicis aſſignandum cenſuit, quo & theatrum, & circus, & amphitheatrum, & ſtadium inſtaurarentur. Statuas ſummorum virorum undique conquiſitas in foro tranſitorio locavit. Thermas vero Antonini Caracallæ, quæ hodie Antonianæ vocantur, perfecit & ornavit. Templum Chriſto ædificare voluit, eumque inter Deos recipere. Habuit præterea Chriſtum ipſum, Abraham & Orpheum in larario ſuo. Alexander igitur tot virtutibus inſignis, juvenis admodum imperator creatus, bellum ſtatim contra Perſas ſuſcepit, ac Xerxem eorum regem conſtantiſſime vicit. Diſciplinæ vero militaris adeo ſeverus emendator fuit, ut quaſdam etiam integras legiones exautoraverit. Qua ſeveritate factum eſt, ut militari tumultu apud Maguntiacum in Gallia occideretur. Pontianus autem pontifex Romanus inſtigantibus ſacrificulis idolorum, mandato principis ab urbe Roma in Sardiniam inſulam cum Philippo presbytero deportatur, eo potiſſimum tempore, quo Origenes Germanum presbyterum Antiochenum, & Beryllum Arabiæ epiſcopum ab hæreſi ad veritatem reduxit. Negabat Beryllus Chriſtum ante incarnationem fuiſſe. Aliqua opuſcula hic ſcripſit, maxime vero epiſtolas aliquot, quibus Origeni pro ſana doctrina gratias

agit.

agit. Extat & dialogus Origenis & Berylli, in quo Beryllum hæreseos arguit. Tanti autem ingenii fuit Origenes & doctrinæ, ut septem notarii sibi invicem succedentes, homini vix sufficerent. Librarios habuit totidem, & puellas apprime eruditas, quos omnes ingenii copiam & ubertatem effundendo defatigabat. Ab Antiochia vero accersitus Romam à Mammea, Alexandri matre, in quam filius unice pius fuit, in pretio habitus Origenes, mulierem christianam fidem edoctam relinquens, Antiochiam rediit. Pontianus vero multas calamitates & gravia tormenta pro fide Christi in Sardinia passus, tandem moritur: cujus corpus postea à Fabiano pontifice Romam cum magna veneratione ac totius cleri supplicationibus reportatum est, ac sepultum via Appia in Calisti cœmiterio. Hic autem ex sacris ordinibus bis mense decembri habitis, sex presbyteros, diaconos quinq;, episcopos sex creavit. Vixit autem in pontificatu annis novem, mensibus quinque, diebus duobus. Vacat tum sedes à martyrio ejus dies decem.

ANTHERVS I. *PONTIF. XX.*

Antherus, natione græcus, patre Romulo, pontifex creatur, Maximino imperante, qui anno ab urbe condita DCCCCLXXXVII. ex corpore militari, posteaquam bellum in Germania prospere gesserat, sine ulla senatus autoritate imperator electus est. Fuit autem ingentis staturæ vir, adeo ut pedes octo excederet. Pedem habuit tantæ magnitudinis, ut postea in proverbii lo-

cum

tum cesserit cum de longis & ineptis hominibus loquimur: Maximini caligam requirit. Pro anulo autem uxoris dextrocherio utebatur. Tantæ vero bibacitatis erat, ut vini amphoram una cœna biberet. Verum cum, sextus à Nerone, Christianos cædibus persequeretur, tertio anno postea quam regnare cœperat à Pupieno Aquileiæ, quam obsidebat, una cum filio Maximino interfectus, persecutioni simul & vitæ finem imposuit, Mammeæ, mulieris christianæ, & Origenis mortem permaxime cupiens. Ferunt in ea obsidione Aquileiensis fœminas funes ex capillis suis fecisse, cum nervi deessent aut funes, ad emittendas sagittas. Vnde in honorem matronarum templum Veneri Calvæ senatus dedicavit. Antherus autem Primus statuit, ut res gestæ martyrum diligenter exquisitæ à notariis scriberentur, conscriptas recondi in ærario ecclesiæ mandavit, propter maximum quendam, qui martyrio coronatus est, ne unà cum vita bene agentium memoria aboleretur. Censuit item episcopum omisso primo episcopatu ad alium necessitatis causa & utilitatis, non suiipsius, sed creditarum ovium posse transferri, interposita summi pontificis autoritate, quod hodie à plerisque contra fit: ad utilitatem enim propriam respicientes, imo voluptatem, ut habeant unde expilent, ad uberiorem semper respiciunt. Non quod oves, & qua ratione pascendæ sint quærentes, quod est officium boni pastoris, sed sciscitantes quantum singulis annis inde excerpi possit. De cura animarum parva fit mentio, de augendis proventibus magna: quo multa jumenta & plures servos, ac eos quidem igna-

ignavos & stolidos domi alant. Hujus autem temporibus Iulius Aphricanus fuit inter scriptores nobilis, constituta etiam (ut Eusebius ait) Cæsareæ suo nomine insigni bibliotheca. Hic sub M. Aurelio Antonino legationem suscepit pro instauratione Emmaus, quæ postea Nicopolis appellata est, ut ante diximus. Scripsit item epistolam ad Origenem qua ostendit fabulam Susannę apud Hebræos non haberi: contra quem postea Origenes ob hanc rem grandem epistolam scripsit. Geminus quoque Antiochenæ ecclesiæ presbyter, & Heraclas Alexandrinæ ecclesiæ pontifex, tum quidem in pretio sunt habiti. Antherus vero uno tantummodo episcopo creato; martyriũ subiens in cœmiterio Calisti via Appia, sepelitur tertio nonas Ianuarii. Sedit annis undecim; mense uno, diebus duodecim. Vacat tum sedes dies tredecim.

FABIANVS I. *PONTIF. XXI.*

FAbianus, natione Romanus, ex patre Fabio, à Gordiano & Philippo usque ad Decium imperatorem pervenit. Gordianus enim imperium adeptus, cum Parthos iam erumpentes ingenti clade superasset, ad triumphum rediens, à Philippis necatur. Cujus hæc fuit præcipua laus, quod ad sexaginta duo millia librorum in bibliotheca habuisse dicitur. Philippus autem anno ab urbe condita noningentesimo nonagesimo septimo, reductis militum copiis è Syria, in Italiam una cum filio Philippo annos quinque imperat. Hunc autem primum imperatorem Christiani habuere: qui quidem mysteria adire nunquam est ausus nisi confessus. Post tertium vero imperii sui annum, mil-

illesimus ab urbe condita annus impletus est: nde & seculares ludi celebrati sunt, qui centesimo uoque anno repetebantur, instituti à Valerio Puicola post exactos reges à seculo nomen ducens, quod est humanæ vitæ spatium. Hi tamen ecii fraude, licet diversis in locis interfecti sunt: am Philippus pater Veronæ, sed Romæ filius cciditur. Fabianus autem pontifex septem diaonis regiones divisit, qui à notariis martyrum res estas colligerent ad cæterorum exemplum, qui hristi fidem profitebantur. Idem quoque in cœniteriis pro dignitate martyrum ædificavit. Statuit præterea ut singulis quibusque annis in cœna omini chrisma renovaretur ac vetus in ecclesia omburereretur. Hujus tempore exorta est Novaiana hæresis. Novatianus enim urbis Romæ presyter ob cupiditatem episcopatus, omnia divina tque humana miscebat, ne in manus Cornelii, qui abiano successit, pontificatus deveniret. Ab ecclesia enim separatus, semet ac suos καθαρούς, id st, mundos appellabat. Negabat apostatas etiam œnitentes recipiendos esse. Hanc ob rem Romæ oncilium sexaginta episcoporum, totidem presyterorum cum diaconis pluribus habitum est, uo Novatiani opinio, ut falsa, improbatur, quod alvatoris exemplo nemini pœnitenti deneganda it venia. Eisdem quoque temporibus Origenes æresim quorundam sustulit, affirmantium aninos hominum una cum corporibus interire, rurumque in anastasi (quam nostri resurrectionem ocant) una cum corporibus suscitari. Sustulit & æresim Helchesatarum, qui Paulum apostolum mnino respuunt: quique asserunt, negantem in
tor-

tormentis Christum nihil criminis habiturum, mo do integri & recti sit cordis. Scripsit etiam ide autor in Celsum Epicurum, Christianos impu gnantem. Literas quoque de fide ad Philippu & Severam ejus uxorem dedit. Ad Fabianum po stremo de ordine fidei multa conscripsit. Alexa der vero Cappadociæ episcopus, cum desideri sacrorum locorum Hierosolymam perrexisse cogitur à Narcisso ejusdem urbis episcopo iam se ne administrationem episcopatus secum suscipe re. Verum sub Decio, ardente persecutione, qu tempore Babylas Antiochiæ martyrium passus est Cæsaræam ductus ob confessionem Christi neca tur. At Fabianus pontifex cui dum Anthero suc cessor quæreretur, columba, ut creditum est, su pra caput astitit ejusdem formæ qua illa visa est quæ spiritum sanctum supra caput Iesu apud Ior danem detulit, martyrio coronatur, ubi ex quin que ordinationibus mense decembri habitis, pres byteros duos & viginti, diaconos septem, epi scopos undecim creasset, sepultus est autem in cœ miterio Calisti, via Appia Xiiij. calendas februarii. Sedit annos Xiiij. menses undecim, dies unde cim. Vacat autem sedes diebus sex.

CORNELIVS I. *PONTIF. XXII.*

CORnelius, natione Romanus, patre Castino, Decii temporibus fuit. Qui è Pannonia inferiore Budaliæ natus, interfectis Philippis imperium sumpsit, odio in Christianos exardens propter Philippos ejusdem sectæ imitatores. Verum cum postea biennio cum filio Cæsare imperasset, à Bar-

Barbaris opprimitur, adeo ut ejus cadaver nusquam repertum sit. Digno certe damnatus judicio, qui septimam post Neronem persecutionem in Christianos movens multos sanctissimos viros peremit. At vero sub episcopatu Cornelii, qui apostatas recipiendos censebat, pœnitentes præsertim, Novatus Novatianum extra ecclesiam ordinavit, & in Aphrica Nicostratum: quam ob rem confessores qui á Cornelio secesserant, cum Maximo presbytero ac Moyse sentientes, ad ecclesiam reversi, veri confessoris nomen adepti sunt. Verum postea instantibus hæreticis, Cornelius Centumcellas in exilium mittitur, ad quem Cyprianus Carthaginensis episcopus, in carcerem conjectus, literas mittit, quibus intellexit & amici calamitatem & exilii sui confirmationem. Extant & aliæ Cypriani ad Cornelium epistolæ plenæ religionis & fidei, sed illa potissimum elegans habetur, qua Novatum discipulum quendam suum accusat & damnat. De eadem quoque hæresi & Dionysius Alexandrinæ urbis episcopus, Origenis olim auditor, ad Cornelium scripsit. Novatum præterea alia epistola reprehendit, quod à communione Romanæ ecclesiæ discessisset, quodque etiam se invitum ad pontificatum obeundum diceret esse deductum: Tum ille: si invitus Novate (ut dicis) designatus es, probabis, cum volens secesseris. Cornelius autem priusquam in exilium mitteretur, instante Lucina matrona sanctissima, corpora Petri & Pauli è catechumenis, ubi minus tuta esse videbantur, noctu levant, Paulum Lucina in præsidio suo via Hostiensi collocat, eo loci ubi interfectus fuerat

Pe-

Petrum vero Cornelius apud locum reponit, u
crucis martyrium ſubierat, in templo Apollii
ad radices aurei montis tertio calendas Iulii. .
vero Decius ubi intellexit Cornelium literas à C
priano accepiſſe, eum à Centumcellis Roma
perduci iubet, quem ita in Telluris templo, aſta
te urbis præfecto alloquitur: Sic (inquit) obſ
nate vitam ducere inſtituiſti, ut neque Deos cure
neque præcepta vel minas principum timeas,
contra rempubl. literas accipias ac mittas? Hu
Cornelius: De laudibus Chriſti, de ratione red
mendorum animorum, non de imminutione in
perii literas accepi & reddidi. Tum Decius iratu
ſanctiſſimum virum plumbatis cædi, genus id fl
gelli eſt, atque deinceps ad templum Martis du
jubet, ut ſimulacrum ejus adoraret, id ſi facere al
nueret, pœna capitali afficeretur. At vir ſanctu
dum ad ſupplicium duceretur, omnia bona ſu
Stephano archidiacono commiſit: Poſt hoc ver
tertio nonas Maii obtruncatur. Hujus corpus bea
ta Lucina una cum quibuſdam clericis noctu ſepe
livit in arenario prædii ſui, via Appia non longe
cœmiterio Caliſti. Sunt qui ſcribant, hunc pontifi
cem ſub Gallo & Voluſiano paſſum. At ego mul
to magis Damaſo credo, qui Decii juſſu hoc fa
ctum affirmat. Cornelius autem menſe decembr
ſacrorum initiandorum poteſtatem bis fecit, und
presbyteros quatuor, diaconos quatuor, epiſco-
pos ſeptem creavit. Sedit annis duobus, menſibu
duobus, diebus tribus. Sedes autem diebus quin-
que & triginta tum vacat.

LVCIVS I. PONTIF. XXIII.

LVcius, natione Romanus, patre Porphyrio, imperante Gallo Hostiliano pontifex eligi-ır. Gallus enim cum Volusiano filio imperium btinuit: quorum temporibus in ultionem chri-iani nominis tanta pestis exorta est, ut paucæ do-ius, nedum civitates & provinciæ extiterint, quæ on tantam calamitatem senserint. Verum Gallus Volusianus dum contra Aemilianum res novas gitantem bellum civile moliuntur, Interamne ecantur, nondum completo imperii sui biennio. emilianus vero, obscuro loco natus, tertio men-occupatæ tyrannidis opprimitur. Mox autem 'alerianus in Rhetiis & Norico ab exercitu, Gal-enus Romæ à senatu imperatores eliguntur. Quorum imperium perniciosum Romano nomi-i fuit, principum ignavia, & in Christianos sæ-itia. Nam & Germani Ravennam usque perve-ere, ferro ac flamma omnia vastantes, & Vale-anus in Mesopotamia bellum gerens à Parthis aptus, in servitute turpiter vixit. Eo enim ut sca-ello Pacorus Persarum Rex equum inscensurus tebatur: ac merito quidem, cum statim ubi im-erium arripuit, octavus à Nerone adigi tormen-s christianos idola colere, abnegantesque interfi-i ubique jusserit. Territus autem tam claro Dei udicio Gallienus pacem ecclesiis tribuit. Sero ta-nen: jam enim Dei voluntate Barbari omnes in ines Romanos eruperant, & tyranni quidam per-iciosi exorti sunt, qui quod domi relictum erat b externo hoste pessundarent. Gallienus vero um Rempubl. deseruisset, ac Mediolani libidi-

ni-

nibus operam daret, occiditur. Lucius igit
mortuo Volusiano, exilii pœna liberatus, I
mam veniens, constituit, ut duo presbyteri, c
coni tres ubique locorum episcopum comitar
tur, ejus vitæ & actionis testes. Hujus autem te
poribus martyrium passus est Cyprianus, qui
mo rhetoricam docuit: deinde suadente presby
ro Cæcilio (ut Hieronymus ait) à quo & cogi
men sortitus est, ad Christianos transiens, omi
facultates suas pauperibus erogavit. Presby
primo, deinde Carthaginensis episcopus creat
sub Gallo & Volusiano martyrii pœna afficit
Cujus vitam & martyrium Pontius ejusdem C
priani presbyter & exilij comes, egregio volun
ne composuit. Ante vero quam moreretur C
prianus, venerat in sententiam ecclesiæ Romai
non esse rebaptizandos hæreticos, sed sola man
impositione in gratiam recipiendos. Hac eni
de re inter Cyprianum & Cornelium magna fu
rat olim contentio. Lucius vero antequam
martyrium jubente Valeriano duceretur, omne
potestatem ecclesiæ Stephano archidiacono si
permisit. Ter autem dandis ordinibus sacris v
cavit decembri mense, unde presbyteros quatuo
diaconos quatuor, episcopos septem creavit. S
pultus est in cœmiterio Calisti, via Appia, oct
vo calendas Septembris. Sedit annis tribus, men
bus tribus, diebus tribus. Dies quinque & trigi
ta sedes tum vacat.

STEPHANVS I. *PONTIF. XXIIII.*

STephanus, natione Romanus, patre Iuli
Cum iam de imperio Romano actum vider
tu

tr, pontifex eligitur, eo potissimum tempore quo [Po]sthumus in Gallia tyrannidem occupat, cum [m]aximo reipubl. emolumento. Nam annis de[ce]m ingenti moderatione usus pulsis hostibus, [pr]ovinciam in pristinam formam redegit. Huic [d]einde militari tumultu apud Maguntiacum in[t]erfecto, Victorinus successit, vir quidem in re [m]ilitari strenuus: sed dum nimiæ libidinis esset, & [ali]ena matrimonia corrumperet, Agrippinæ oc[ci]ditur, Stephanus autem ad ordinandam eccle[si]am conversus, instituit ne sacerdotes & Levitæ [ve]stibus sacris alibi quam in ecclesia, & peragen[di]s sacris uterentur: ne si secus facerent, pœnam [Ba]lthassar regis Babylonis subirent, qui vasa sacra [pr]ophanis manibus attigerat. De rebaptizandis au[te]m his, qui ad fidem redijssent, eadem sensit quę [C]ornelius pontifex: neque ullo modo his recom[m]unicandum esse qui rebaptizarent. Vnde Diony[si]s qui antea hac de re cum Carthaginensibus & [Ori]entalibus senserat, mutata sententia ad Ste[ph]anum scribens, eum bono esse animo jubet, [cu]m ecclesiæ, tam Asianæ, quam Aphricanæ, [m]utata opinione in sententiam Romanę sedis jam [ve]nissent. Iuvit & ecclesiam Dei illa tempestate [M]alchion eloquentissimus Antiochenæ ecclesiæ [pr]esbyter. Hic enim contra Paulum Samosate[nu]m episcopum Antiochenum scripsit quod [do]gma Artemonis instaurare conaretur affir[ma]ntis Christum communis naturæ hominem [t]antummodo fuisse, nec semper fuisse, sed à [M]aria sumpsisse principium. Quę opinio postea in [A]ntiocheno concilio omnium consensu impro[ba]ta est. Hac autem de re idem Malchion grandē epi-

epiſtolam, nomine ſynodi, ad Chriſti fideles
pſit. Stephanus autem cum opere & verbis m
gentiles ad fidem Chriſti convertiſſet, conqui
à Gallieno, ut quidam volunt: vel ab his q
Deciano edicto Chriſtianos perſequebantur,
cum pleriſque ſuorum ad martyrium rapitur.
pite enim mulctatus, in Caliſti cœmiterio
Appia, ſepelitur, quarto nonas Auguſti, cum
ex ordinibus ſacris bis menſe decembri propo
presbyteros ſex, diaconos quinque, epiſc
tres creaſſet. Sedit annis ſeptem, menſibus
que, diebus duobus. Sedes autem ad dies du
viginti tum vacat.

SIXTVS II. *PONTIF. XXV.*

SIxtus ſecundus, natione Græcus, patria A
nienſis, ex philoſopho Chriſti diſcipulus
ctus eſt, durante adhuc Deciana & Valeriana
ſecutione. Sed non erit à re noſtra alienum,
quos tyrannos, ut cœpimus, ſparſim ſcribere,
ad verum principem attigerimus. Nam Vi
rino in Gallia interempto, Tetricus ſenator,
tum Aquitaniam gubernabat, abſens à militi
imperator creatur. At vero dũ hæc in Gallia a
rentur, per Odenatum Perſæ victi, defenſa S
Meſopotamia uſque ad Cteſiphontem rec
eſt. Eaque tempeſtate exorta doctrina eſt a
Ptolemaidem, quæ olim Barce vocabatur, P
tapoleos civitatem plena blaſphemiis in De
patrem & in Chriſtum, quem ſummi Dei fili
eſſe negabat, primogenitumque omnis creatu
ſimul etiam Spiritus ſancti intellectum auferebа
Hi Sabelliani, à Sabellio autore tam perverſæ

de inventore, vocati sunt. Quid dicam de spurcissimo Cherinti dogmate? Qui post mille annos futuram anastasim, & regnum Christi in terris dicebat: unde Chiliostos à græcis vocatus est. Is item quia libidinum & cupiditatum impatiens erat, voluptates ipsas in promissionibus futuri regni sanctis proponebat, abundantiam ciborum & mulierum copiam. Idem sentiebat & Nepos, in partibus Aegypti episcopus. In deliciis enim corporis & voluptatibus omnibus regnaturos in terra sanctos cum Christo dicebat. Hinc Nepotiani tam turpis sectæ imitatores vocati sunt. Confutare & extinguere has opiniones Sixtus aliquando meditabatur, verum accusatus, quod Christi fidem contra imperatorum decreta prædicaret, captus, ad Martis templum ducitur, ut aut Marti sacrificet: aut si id facere noluerit, pœnam capitis subeat. Euntem ad supplicium, Laurentius archidiaconus ita alloquitur: Quo (inquit) progrederis sine filio pater? Quo sacerdos optime sine ministro properas? Cui Sixtus: ego te non desero fili, majora tibi pro fide Christi supersunt certamina, post triduum me sequeris sacerdotem levita. Interim autem siquid in thesauris habes, id pauperibus distribue. Eodem vero die una cum Sixto diaconi sex interficiuntur: Felicissimus, Agapitus, Ianuarius, Magnus, Innocentius, Stephanus, sexto idus Augusti, Laurentius vero triduo post una cum Claudio subdiacono, & Severo presbytero, & Crescentio lectore, & Romano ostiario, variis cruciatibus necatur, quarto idus Augusti. Exustum igni Laurentium ferunt. Vincentius vero, quem Sixti discipulum fuisse con-

ſtat, in Hiſpaniam profectus, huic martyrio re-
reſſe non potuit. Sixtus autem in pontificatu
ſacrorum Ordinum poteſtatem bis fecit m
decembri; unde & presbyteros quatuor, d
nos ſeptem, epiſcopos duos creavit: Sixti c
in cœmiterio Caliſti via Appia ſepelitur. Re
vero martyres jacent in cœmiterio Prætexta
agro Veranio, via Tiburtina. Sedit autem S
annos duos, menſes decem, dies tres & vig
Vacat tum ſedes dies quinque & triginta.

DIONYSIUS I. *PONTIF. XXV*

DIonyſius, cujus originem Damaſus inve
potuiſſe negat, ex monacho pontifex c
tus, presbyteris eccleſias & cœmiteria in urbe
ma ſtatim diviſit. Parochias & diœceſes foris
ſtribuit, quo quiſque finibus ſuis limitibuſve c
tentus eſſet. Hujus temporibus fuiſſe Claud
exiſtimaverim: qui, ubi ex voluntate ſenatus
perium ſuſcepit, Gotthos annis jam quindec
Illyricum Macedoniamque vaſtantes, bello ac
tus incredibili clade ſuperavit. Hanc ob rem in
ria aureus clypeus, in Capitolio aurea ſtatua
dem à ſenatu decreta eſt. Morbo autem co
ptus apud Syrmium moritur, nondum expl
biennio in imperio. Quo mortuo ſtatim Qui
lius frater ab exercitu imperator eligitur, vir q
dem unicæ moderationis, & qui ſolus fratri p
ferri poſſet. Is quoque decimo ſeptimo imp
die interficitur. Dionyſii vero temporibus, Pau
Samoſatenus ab orthodoxa fide deſciſcens, Ar
monis hæreſim ſuſcitavit. Nam in demortui
cum Antiochenus epiſcopus creatus, ſuperbe
miu

nium sese habebat. Inter eundum enim præ superbia & literas relegebat, & dictabat epistolas, multis constipato agmine præcedentibus ac subsequentibus, unde propter hominis arrogantiam christianam religionem plerique detestabantur. Sed quid facerent nostra tempestate, qua nil vel superbiæ vel pompæ, nolo dicere luxuriæ, addi potest? Si tot adolescentes anteambulones sericatos & coccinatos in equis præferocibus ac phaleratis viderent? Sique subsequentium præsbyterorum turbam cernerent chlamydibus optimi cujusque coloris hinc inde ab equis deauratis pendentibus? Execrarentur eos sat scio: dicerent nil eis cum Christo præter similitudinem quandam religionis commune esse. Ad Paulum redeo, quem tutius reprehendere licet. Is enim inflatus opinione suiipsius, ac tribunal altius quærens, negabat Dei filium è cœlo descendisse, sed à Maria cepisse originem, & initium è terra habuisse. Hanc ob rem in concilio Antiocheno omnium episcoporum, qui aderant, consensu publice damnatus est: maxime vero Gregorii Cæsariensis episcopi, viri sanctissimi sententia, qui tanto concilio interfuit: & postea pro fide Christi martyrii pœnam subiit. In Paulū vero Malchio Antiochenus presbyter multa disseruit & scripsit, quia Artemonis hæresim (ut dixi) instaurare conabatur. Huic autē concilio propter senium interesse Dionysius non potuit. Ea tamen de re ad eum per Maximum Alexandrinum episcopum late perscriptū est. Mortuus autē Dionysius sepelitur in cœmiterio Calisti, ubi ex institutionibus duobus, mēse decēbri habitis, presbyteros duodecim, diaconos sex, episcopos septē creasset.

Sedit annis ſex, menſibus duobus, diebus qu tuor. Vacat tum ſedes dies ſex.

FELIX I. *PONTIF. XXVII.*

FElix, natione Romanus, patre Conſtantin Aureliani tempore fuit, qui anno ab urbe co dita milleſimo ac vigeſimo ſeptimo imperiu adeptus, vir militari diſciplina clarus, Gotth apud Danubium gravi prælio ſuperat. In Aſia deinde trajiciens, Zenobiam, quæ, occiſo Od nato marito, orientis tenebat imperium, apı Thymas haud longe ab Antiochia terrore mag quam prælio vincit, eamque in triumphum uı cum Tetrico ducit, quo apud Catalaunos ſup rato, Gallias receperat, Aureliani tamen cleme tia & humanitate Zenobia honorifice in urbe co ſenuit: unde Zenobia familia Romana origine habuit: & Tetricus conſervatus Lucanis dein præfuit. Ad pacis vero opera converſus imper tor, & templum Apollinis, & muros urbis m gnificentiſſimis operibus extruit. Hic autem p ſtea mota in chriſtianos perſecutione, nonus à N rone, de cælo tactus inter Conſtantinopolim Heracleam in Zenophrurio occiditur. Felix aute martyrum gloriæ conſulens, ſtatuit, ut quota nis ſacrificia eorum nomine celebrarentur, utq nullibi quam in ſacro loco & à viris ſacris initiat ſacrificium, quod miſſam appellant, celebrar tur, neceſſitatem ſemper excipiens. Quod ſi (conſecratione templi ignoratum fuerit, utpote,v tuſtate, & abolitione monumentorum, conſecr ri denuo mandat. Neque enim (ut ipſe aieba iteratum dicitur, quod factum eſſe neſcitur. H

jus tempore Manes quidam, gente Persa, vita & moribus Barbarus, profiteri se Christum ausus est, ascitis in societatem duodecim discipulis, quo fidem rebus in omnibus faceret. Vt autem tum impugnatur Manes ob impietatem & superbiam, ita maxime laudatur Anatolius Laodicenus episcopus propter religionem & doctrinam. Ausus etiam eodem tempore Saturninus est novam Antiochiam condere, exercitus opera fretus. Verum dum audacter nimium imperium quoque molitur invadere, Apameæ tandem occiditur. Felix autem ubi repetitis sacris ordinibus mense decembri, presbyteros novem, diaconos quinque, episcopos quinque creasset, martyr via Aurelia sepelitur, tertio calendas Iunii in basilica, quam antea in honorem Dei condiderat, secundo ab urbe milliario. Sedit autem annis quatuor, mensibus tribus, diebus quindecim. Vacat tum sedes dies quinque.

EVTICHIANVS I. *PONTIF. XXVIII.*

EVtichianus, natione Tuscus, patre Maximo, temporibus Aureliani fuit: cui quidem interempto Tacitus succedit, vir certe idoneus reip. gubernandæ ob ejus virtutem & integritatem. Verum in Ponto sexto mense post adeptum imperium occisus est. Florianus quoque qui Tacito successit tertio demum imperii sui mense, apud Tarsum occiditur. Eutichianus autem instituit, ut in altari frugibus benediceretur, maxime vero fabæ & uvæ. Constituit item ne qui martyres sepelire vellent sine Dalmatica, colobione purpureo id facere auderent, se nesciente præsertim. Sunt qui scribant hujus temporibus Dorotheum eunuchum

 fuisse,

fuisse, virum certe græca & hebraica lingua doctissimum, cujus doctrina mirifice delectatum Aurelianum ferunt. Nam ita primis imperii sui annis christianis favit, ut Pauli Samosateni sectam ab ecclesia separaverit. Verum postea malis consiliis subornatus in christianos (ut dixi) persecutionem movens, scriptis jam ea de re ad præsides provinciarum literis, divino judicio interimitur. Ipsius autem Dorothei, scripturas sacras exponentis, auditor Eusebius etiam adolescens fuit. Anatolius quoque Alexandrinus Laodiceæ Syriæ episcopus, multæ doctrinæ vir, præclara quædam in mathematicis & scriptura sacra tum composuit. Invectus est & in Manichæorum hæresim, quæ tum maxime invaluerat. Hi ad reliquos errores & duas substantias introduxerunt, bonam & malam, dixeréque, animas ex Deo quasi ex aliquo fonte manare. Testamentum vetus omnino respuebant: novum vero aliqua ex parte recipiebant. At Eutichianus, ubi ex sacris ordinibus, mense decembri habitis, presbyteros quatuordecim, diaconos quinque, episcopos novem creasset, martyrio coronatur: & in cœmiterio Calisti, via Appia, sepelitur octavo calendas Augusti. Sedit annum unum, mensem unum, diem unum. Vacat tum sedes dies octo. Sunt tamen qui scribant eum annis octo, mensibus decem in pontificatu vixisse, sed ego multo magis Damaso credo, qui primæ sententiæ autor est.

CAIVS I. *PONTIF. XXIX.*

CAjus, natione Dalmatæus patre Cajo, ex genere Diocletiani imperatoris, primum Prob

obi tempore fuit, deinde Cajo & Carino impe-
ratibus. Probus autem rei militaris gloria insi-
gnis, suscepta reip. administratione, Gallias, à Bar-
baris occupatas, ingenti felicitate restituit. Satur-
num imperium usurpare conantem in oriente,
oculum & Bonosum Agrippinæ magna celeri-
te oppressit. Apud Syrmium tamen vir acer &
stus, tumultu militari & licentia, occiditur,
no imperii ejus sexto, post quem Carus Narbo-
ensis imperium suscepit, ac biennio tenuit. Hic
m filios duos, Carinum & Numerianum ad
bernacula imperii traduxisset, bello Parthico
ptis etiam Celenis & Ctesiphonte nobilissimis
bibus, in castris fulmine ictus concidit. Nume-
anus vero, qui tum cum patre erat, rediens,
pri soceri sui fraude necatur. Carinus autem,
obris omnibus contaminatus à Diocletiano,
fficili tamen bello in Dalmatia victus, scele-
m suorum pœnas tandem luit. Cajus vero or-
ines in ecclesia distinxit, quibus tanquam gra-
ibus quibusdam ad episcopatum ascenderetur.
i erant, ostiarius, lector, exorcista, acolytus, sub-
iaconus, diaconus, presbiter, episcopus. Idem
uoque (ut quondam Fabianus) regiones dia-
onis divisit, qui res gestas martyrum conscribe-
ent. Constituit etiam ne prophanus quispiam
acris initiatum in judicium vocaret, neve paga-
us aut hæreticus accusandi Christianum homi-
em potestatem haberet. Hujus tempore fuisse
Victorinum Petabionensem episcopum constat,
ui multa commentaria in sacros codices scripsit.
nvectus est etiam in hæreses omnes, licet non
eque græcam linguam ac latinam noverit (ut

Hieronymo placet) qui affirmat ejus scripta grandia sensu, compositione vilissima apparuisse. Pamphilus vero presbyter Eusebii Cæsariensis episcopi necessarius, adeo divinorum voluminum cupidus fuit, ut magnam partem librorum Origenis sua manu descripserit: quos quidem libros Hieronymus affirmat se vidisse in bibliotheca Cęsariensi, tanta aviditate, ut Crœsi divitias consecutum se arbitraretur. Scripsit idem Pamphilus Apologeticum pro Origene, quod etiam Eusebius non multo post fecit. At vero Cajus orta in Christianos tempore Diocletiani tanta persecutione, quanta nunquam antea, in subterraneis locis, quas Cryptas vocant, diu latuit. Captus deinde à persecutoribus una cum Gabinio fratre, ejusque filia Susanna martyrio coronatur, & via Appia in cœmiterio Calisti sepelitur decimo calendas Maii. Sunt etiam qui scribant Luciam, Agatham, Hagnetem non multo post martyrium passas fuisse. Sedit autem Cajus annis undecim, mensibus quatuor, diebus duodecim. Quo quidem tempore presbyteros quinque & viginti, diaconos octo, episcopos quinque creavit, quater ordinibus sacris mense decembri habitis. Vacat tum sedes dies undecim.

MARCELLINUS I. *PONTIF. XXX*

MArcellinus, natione Romanus, patre Projecto, Diocletiani Dalmatæ obscuro loco nati, & Maximiani temporibus fuit. Diocletianus enim anno ab urbe condita. M. XLI. ab exercitu imperator electus, Aprum, qui Numerianum interfecerat, ipsemet occidit. Verum moto in

n Gallia tumultu potius quam bello, eo cum xercitu Maximianum cognomento Herculeum nisit, qui agrestes facile compescuit. At vero cirumstrepentibus undique bellis, cum solus Dioletianus resistere tot periculis non posset, Maxinianum, Augustum: Constantium vero & Maimianum Galerium Cæsares creat. Maximianus utem Herculeus, Carausio fraude Alecti intermpto, Britanniam post annos decem recepit. At Constantius, cum primo in Gallia male pugnasset, renovata secundo pugna, multa millia Alemannorum occidit, qui eo venerant mercede onducti, ac Gallias pacatas reddidit. Diocletianus interim captam Alexandriam, quam Achilleo resistente mensibus octo obsederat, diripiendam militibus dedit. Præterea vero Maximianus Galerius cum duobus præliis contra Narseum bene pugnasset, postremo inter Galietium & Carras superatur. Atque tam sinistra pugna amissis copiis ad Diocletianum confugit: à quo ita arroganter exceptus est, ut per aliquot millia passuum purpuratus ante currum ejus cucurrisse dicatur. Is autem hac contumelia motus, repetito bello hostes superat ac domat. Pacatis hoc modo undique rebus Diocletianus in oriente, Maximianus vero Herculeus in occidente vastari dele ecclsias, Christianos affligi, interficique mandant, decima post Neronem persecutione: quæ certe omnibus diuturnior & immanior est habita. Nam & scripturæ sacræ igni exustæ sunt: & si quis Christianus in magistratu fuisset, eo sublato remanebat infamis. Præterea vero servi qui in christianismo perdurabant, libertatem consequi non poterant. milites

item Christiani cogebantur aut immolare idoli aut militiam pariter vitamque deponere, edict principis in foro posito. Hoc vero quidam lacer re ausus, pelle nudatus, superfuso aceto & sa tamdiu cruciatur quoad vita superfuit. Hunc in f de confirmarunt Dorotheus & Gorgonius viri cl rissimi. Iisdem diebus forte fortuna in urbe Nico mediæ regia domus incendio conflagrare cœpi unde imperator à Christianis id factum falsa su spicione existimans, multos interfici, plerosqu vivos in ignem conjici jubet. Eadem quoque sævi tia usi sunt, qui in Miletene provincia, in Syria, in Aphrica, in Thebaide, in Aegypto cum imperio erant. In planitie vero Palæstinæ & Tyri multi sæ vissimis bestiis expositi sunt. Nullum autem genus tormenti Christianis tum non adhibitum est. Pro ungulis enim testas fictilium vasculorum adhibebant: quibusdam vero arundines acutæ sub unguibus figebantur. Hoc etiam tormento vexatæ mulieres sunt, arundinibus ipsis per pudenda corporum adactis. Vrbs quædam in Phrygia tota combusta est, quia cives idolis sacrificia exhibere recusarunt, Adaucto Romano viro sanctissimo eos in fide retinente: ad hæc postremo venere sævissimi tortores, ut oculis effossis, ac cauterio adustis sævirent. Passi etiam martyrium sunt Anthimus Nicomediæ episcopus, Lucianus presbiter Antiochenus vir doctissimus, Pamphilus Cæsariensis, Phileas Aegyptius, qui & Thmuenus vocabatur. Is enim capitali pœna afficitur, quod & librum de laudibus martyrum composuit, & impugnare judices male judicantes ausus est. Quid plura? cum Damasus referat XVII millia hominum utriusque sexus,

xus, diebus XXX. per diversas provincias
artyrio coronata fuisse. Omitto eos qui in in-
ulas relegati sunt, vel ad metallum, vel ad opus
etalli, vel ad fodiendas arenas excidendosque
pides damnati, quæ multitudo prope infinita
st habita. At Marcellinus pontifex ad sacrificia
entium ductus, cum minis instarent carnifices,
t thura diis exhiberet, metu perterritus, Deos
lienos adoravit. Habito deinde non ita multo
ost côncilio centum & LXXX episcoporum in
nvessa urbe Campaniæ, eo & Marcellinus squa-
dus & pulverulentus ac cilicio indutus profici-
itur, petitque ut sibi pro inconstantia debita pœ-
a tribuatur. Qui eum dàmnaret in tanto conci-
o nemo unus inventus est, cum dicerent omnes
a ferme ratione Petrum peccasse, ac flendo pec-
ati pœnam luisse. Rediit Romam Marcellinus
atus, Diocletianum adiit, hominemque incre-
at, qui se impulerit Diis gentium immolare. Du-
tur ad martyrium Diocletiani jussu Marcellinus
um Claudio, Cyrino, Antonino Christi fideli-
us. Inter eundum vero Marcellum presbyte-
um admonet, ne Diocletiani præceptis obtem-
eret in rebus maxime ad fidem pertinentibus:
eve corpus suum sepulturæ traderet, quod dice-
et, ob negatum Salvatorem se id nequaquam
ereri. Horum autem simul interemptorum cor-
ora, Diocletiani jussu, ad dies sex & triginta in-
pulta jacuerunt via publica. Vnde Petri aposto-
jussu, qui Marcello in somnis apparuit, via Sa-
ria in cœmiterio, quod Priscillæ deinceps no-
en habuit, sepeliuntur sexto calendas Maias, a-
ud beati Crescentionis corpus. Tandem vero ape-

ruit oculos Deus (ut Eusebius ait) & eo Diocle
tianum compulit, ut deposito imperio privatus vi
veret. Idem fecit & Maximianus ejus collega
acerrimus persecutionis Christianæ autor, qui pos
aliquot annos multis variisque morbis vexatus, a
post longos cruciatus insania mentis percitus, fu
riisque scelerum agitatus, seipsum tandem pere
mit. Hanc autem calamitatem, quam nostri pass
sunt, à Deo permissam refert Eusebius, propte
corruptos nimia libertate & indulgentia Christia
norum mores : maxime vero ecclesiasticorum
quorum perversitatem divina justitia frenare ha
persecutione instituit, dum simulationem in vul
tu, dolum in corde, fallaciam in eorum verbis cer
neret. Hi enim livore, superbia, inimicitiis, inter se
certantes, tyrannidem potius quam sacerdotium
sapere videbantur, christianæ pietatis omnino
obliti, ac divina mysteria prophanantes potius
quam celebrantes. Sed quid futurum nostra æta-
te arbitramur? qua vitia nostra eo crevere, ut vix
apud Deum misericordiæ locum nobis relique-
rint. Quanta sit avaritia sacerdotum, & eorum
maxime qui rerum potiuntur, quanta libido un-
dique conquisita, quanta ambitio & pompa,
quanta superbia & desidia, quanta ignoratio tum
suiipsius, tum doctrinæ Christianæ, quam parva
religio, & simulata potius quam vera, quam cor-
rupti mores vel in prophanis etiam hominibus
(quos seculares vocant) detestandi, non attinet
dicere, cum ipsi ita aperte & palam peccent, ac si
inde laudem quærerent. Veniet (mihi credite)
utinam falsus sim vates, veniet Turcus hostis chri-
stiani nominis Diocletiano & Maximiano violen-
tior.

lor. Italiæ clauſtra iam pulſat. Nos deſides & ſomniculoſi interitum communem expectamus, voluptati privatæ potius quam communi utilitati conſulentes. Ad Marcellinum venio, quem utinam aliquando imitati ad ſanitatem redeamus. Hic enim (ut dixi) cognito errore ſuo, quo à fide defecerat, ad ſe rediens, martyrium pro fide Chriſti conſtanti animo paſſus eſt, ubi ex ſacris ordinibus bis menſe decembri habitis, preſbyteros quatuor, diaconos duos, epiſcopos quinque creaſſet. Sedit autem annis novem, menſibus duobus, diebus ſedecim. Vacat tum ſedes dies quinque & viginti.

MARCELLVS I. *PONTIF. XXXI.*

MArcellus, natione Romanus, patre Benedicto, ex regione Viæ latæ, à Conſtantio & Galerio uſque ad Maxentium pervenit. Conſtantius enim & Galerius, abdicantibus ſe ab imperio Diocletiano & Maximiano, imperij gubernacula ſuſcipientes, provincias inter ſe partiti ſunt. Nam Galerius Illyricum, Aſiam & orientem ſortitus eſt: Conſtantius vero ſingulari moderatione uſus, Gallia tantum & Hiſpania contentus fuit, licet ei & Italia ſorte obtigerit. Vnde Galerius duos Cæſares legit, Maximianum, quem orienti præfecit, & Severum, cui Italiam commendavit, Illyricum ipſe retinuit, quod ea Barbaros hoſtes populi Romani iter facturos ſentiebat. At Cōſtantius vir ſingularis manſuetudinis & clementię, Gallis omnibus chariſſimus fuit, præcipue vero quod & Diocletiani vafrum ingenium, & Maximiani crudelitatem non ſine magno diſcrimine

eva

evaserant. Moritur autem Constantius Ebor in Britannia principatus sui anno decimotertio, que in divos summo omnium consensu refert At Marcellus divino cultui intentus, ubi Prisc lam matronam Romanam impulisset, cœmit rium suis sumptibus via Salaria construere, titul quinque & viginti in urbe Roma constituit, qu dicœceses ad commoditatem baptismi & opport nitatem eorum, qui ad fidem ex gentibus quotid veniebant, consultum iri & eo modo sepultur martyrum videbat. Maxentius vero ubi Lucinai matronam Romanam instituisse ecclesiam Dei re rum suarum hæredem intellexisset, iratus & mu lierem ipsam relegavit ad tempus, & Marcellum captum impellere minis conatus est, ut & episco patu se abdicaret, & christianum nomen deponeret: quem ubi contemnere & deridere sua precepta vidit, in cacabulum ad custodienda animalia publica (ut quidam volunt) statim inclusit: quo in loco nec orationes unquã, nec jejunia prætermisit Parochias item non secus ac si liber esset, epistolis gubernabat. Mense autem nono captivitatis suæ à clericis noctu è cacabulo liberatus est, qua ex re majore percitus ira Maxentius sanctissimum virum in cacabulum redegit: ubi, cum fœde & incommode habitaret, pedore & situ mortuus est. At vero Lucina sanctissimi viri corpus via Salaria in cœmiterio Priscillæ condidit decimo septimo calendas Februarii. Postea autem re christiana crescente, cacabuli domus in ecclesiam erigitur beati Marcelli nomine, quæ etiam ætate nostra invisitur. Sunt autem qui scribant, Mauritium cum una christianorum legione apud Rhodanum flu-

men

men à persecutoribus cæsum. His additur Marius, Sergius, Cosmas, Damianus aliique complures, qui ubique terrarum cædebantur. Marcellus autem annis quinque sedens, mensibus sex, diebus uno & viginti, ex sacris ordinibus mense decembri habitis, presbyteros sex & viginti, diaconos duos, episcopos unum & viginti creavit. Vacat tum ejus morte Romana sedes dies viginti.

EVSEBIVS I. *PONTIF. XXXII.*

EVsebius, natione Græcus, patre medico, pontificatum adiit, Constantino & Maxentio imperantibus. Nam mortuo Constantio (sicuti dixi) Claudii ex filia nepote, Constantinus ejus Helenæ in gratiam Herculei repudiatæ filius, occidentis imperium maximo omnium consensu adeptus est. Romæ interea prætoriani excitato tumultu, Maxentium Maximiani Herculei filium Augustum nuncupant. Vnde Maximianus, spe recuperandi imperii, ex solitudine Lucaniæ Romam venit, literis Diocletianum adhortatus, ut idem ipse faceret. Contra hos motus missus à Galerio Severus cum exercitu, dum urbem Romam obsidet, fraude militum, qui cum Maxentio sentiebant, circumventus, fugiens demum Ravennæ occiditur. Paulum etiam abfuit, quin Maximianus pater, militum benevolentiam pollicitationibus & largitione quærens, à filio Maxentio occideretur. Is autem in Gallias ad Constantium generum profectus, dū circumvenire hominem studet, detecto per Faustam ejus filiam dolo, quæ rem omnem marito aperuit, fugiens, ac

Massi-

Massiliæ oppressus, suorum scelerum pœnas ta-
dem luit: vel seipsum (ut quidam volunt) d
speratis rebus interfecit. Dum autem Eusebius
pontificatu viveret, crux domini inventa est, qu
to nonas Maij, & ab Helena Constantini ma
exornata, ac in magna veneratione habita. I
ptizatur & Iudas crucis inventor, quem pos
mutato nomine Cyriacum vocarunt. Hæretic
quoque idem pontifex reconciliavit, impos
tantummodo manu. Instituit præterea, ne pr
phani, quos laicos vocant, episcopum in ju
cium vocarent. Hujus vero temporibus fuisse L
ctantium Firmianum constat Arnobij discipulu
Hic cum rhetoricam Nicomediæ doceret, infi
quentia discipulorum motus, quod id in græ
civitate ageret, ad scribendum se contulit, qua
re tantum valuit, ut post tempora Ciceronis ab
secundus habeatur. Multa scripsit, illa potis
mum extant, quæ contra Gentiles, de opific
hominis, de ira Dei, conscripsit. In extrema s
nectute constitutus Cæsaris Crispi, filij Consta
tini præceptor fuit in Gallia. Eusebius quoq
Cæsareæ Palæstinæ episcopus, ac bibliothecæ c
vinæ cum Pamphilo martyre diligentissimus i
vestigator, multa eisdem temporibus scripsit, m
xime vero libros evangelicæ præparationis, e
clesiasticæ historię, in Porphyrium Christianoru
hostem acerrimum: Apologias item sex pro Or
gene composuit: de vita Pamphili martyris,
quo ob amicitiam cognomentum accepit, libro
tres. Eusebius autem pontifex habita semel ratio
ne sacrorum ordinum mense decembri, cum pre
byteros tredecim, diaconos tres, episcopos qua
tuor

tordecim creasset, Romæ moritur, ac in cœmiterio Calisti, via Appia, sepelitur sexto nonas Octobris. Sedit autem annis sex, mense uno, diebus tribus. Vacat tum sedes diem unum.

MELCIADES. I. *PONTIF. XXXIII.*

Melciades, natione Apher, Maxentii, Licinii, Maximini temporibus fuit. Licinius enim, ex Dacia oriundus, à Galerio in partem imperii recipitur propter ejus in re militari præstantiam. Hi, quod Constantinum videbant apud omnes magno esse in pretio, Christianis parcebant. Maxentius tamen milites clanculum mittebat, qui obvium quemque cæderent. Arte quoque magica delectatus: gravidas, maxime vero Christianas, funestis sacris adhibitas, scindebat infantum causa, quorum cineribus in magia utebatur, ut ostenderet tyrannidem servari etiam per nefas posse. Simili vesania & crudelitate Maximinus quoq; in oriente utebatur, qui magorum magistris & malarum artium doctoribus præmia etiam decernebat, auguriis, divinationibus fidem præstans. Sęvior ceteris in Christianos, hęc omnia contemnentes, est habitus. Vetera autem delubra renovari, ac more veterum sacra diis exhiberi jubet. In hos vero Constantinus movens, & Maxentium gravi prælio victum apud pontem Milvium ita superat, ut dum præ dolore suarum fraudum oblitus, pontem ad decipiendum hostem structum decipulis transit, cum magna parte suorum satellitum submergatur. Et Licinium sororium navali ac terrestri prælio victum apud Nicomediam decedere seipsum coegit, vitamque Thessalonicæ privatam

vatam ducere, ac merito quidem cum à fide
invidiam deficiens, Christianos Constantino
ventes gravibus suppliciis persequeretur. Ma
minus vero divina ultione, inflatis subito visc
bus, suppuratisque intestinis ita distenditur,
inter se & putridum cadaver nil interesset, scat
tibus undique vermibus, & tabo serpente, ta
pedore ut sustineri fœtor non posset. Hoc vo
bant ejus merita, qui & nostros ad cœmiteria c
venire vetabat, & simulacrum Antiochiæ con
cratum, subornatis sacerdotibus, qui ex adytis
enunciarent, clamasse dicebat, pellendos ab ur
bus Christianos, & præmia in provinciis distrib
sacerdotibus simulacrorum, qui contra Christ
nos agerent. Tandem vero tyrannus pœniten
ductus, medico verum dicente, decreto publi
vetuit Christianos lædi, eosque suis legibus uti
nit. Sed hoc nihil ei profuit cum vi fierent omn
Nam gravissimis morbis diutius cruciatus vive
di finem tandem fecit, homo sævus & varius: nu
enim in Christianos, nunc pro Christanis ag
bat. His autem cladibus multi Christiani inter
cti sunt, maxime vero Dorothea virgo sanctissi
& pulcherrima, quæ mortem potius quam st
prum tyranni pati voluit. Sophronia quoque à M
xentio sæpius de stupro appellata, cum diuti
vitare periculum non posset, seipsam interfec
Lucretiam imitata. Melciadis autem institutu
fuit, ne die dominico, neve quinta feria jeju
retur, quia hos dies pagani quasi sacros celebra
Multa quoque in oblationibus faciendis constitu
quod Manichæorum hæresis in urbe Roma tu
maxime invalescebat. His autem peractis, Max
mi

nii juſſu martyrio coronatur. Idem fatum ſubi-rèx Petrus Alexandrinus epiſcopus, & Lucianus Antiochenus presbyter, vir moribus & doctrina inſignis. Et Timotheus presbyter Romanus, aliique complures epiſcopi & ſacerdotes. Sepultus eſt autem Melciades via Appia, Caliſti crypta, quarto idus decembris. Vivus adhuc ex ordinibus ſacris ſhel habitis, presbyteros ſeptem, diaconos ſex, epiſcopos duodecim creavit. Sedit annis quatuor, menſibus ſeptem, diebus novem. Vacat tum ſedes dies ſeptemdecim.

SYLVESTER I. *PONTIF. XXXIII.*

SYlveſter, natione Romanus, patre Ruffino, Conſtantini temporibus fuit, anno ab urbe condita milleſimo nonageſimo primo: Domini vero anno CCC. XXXIX. Sub hoc tandem principe Chriſtiani à tyrannis antea oppreſſi, nonnihil reſpirare incipiunt. Nam corporis ac animi dotibus cum optimo quoq; principe comparari Conſtantinus potuit: militaris enim gloriæ appetentiſſimus fuit, in bello fortunatus. Pacem petentibus libenter dedit, liberalibus ſtudiis, ubi per otium licebat, delectabatur, liberalitate & gratia omnium benevolentiam ſibi comparabat. Multas leges rogavit ex æquo & bono, ſuperfluas abſcidit, ſeveras nimium emendavit. Urbem in Byzantii ruinis de nomine ſuo condens, eam Romæ magnitudine ædificiorum parem facere conatus, ſecundam Romam vocavit: ut literæ ſub equeſtri ejus ſtatua indicabant. Is igitur tantus princeps omnia circumſpiciens, omnia conſiderans, ubi honeſtatem Chriſtianę religionis intellexit, qua ſervare parſimoniã

pau'

paupertate gaudere, mansuetudinem colere,
ci studere, simplicitate & constantia uti juben
eam ita complexus est, ut iturus ad bellum
alio quam crucis signo uteretur. Quod sereno
lo, dum in Maxentium tyrannum copias mo
& viderat & adoraverat, astantesque angelos
dierat dicentes: Constantine ἐν τούτῳ νίκα, q
etiam fecit, ac tyrannos omnes à cervicibus po
li Romani Christianorumque omnium depu
maxime vero Licinium, qui Christianos & do
& militia pulsos, aut religione, aut carcere (ut
xi) ad mortem usque macerabat: aut leoni
objiciebat: aut suspensos tanquam porcos me
bratim lacerans dissipabat. Tantum itaque prin
pem ac tam humanum Sylvester nactus, reli
Soracte monte, quo à tyrannis sævientibus re
gatus fuerat (vel ut quidam volunt) secesse
Romam veniens, Constantinum erga Christian
bene animatum, promptiorem ad optime de
clesia Dei promerendum reddidit. Nam & pont
cibus diadema rubeum distinctum gemmis con
debat: quod quidem Sylvester aspernatus t
quam religioso capiti minime conveniens, ph
gia mitra & candida tantummodo contentus fu
Permotus autem Constantinus sanctitate Syl
stri, ecclesiam in urbe Roma condidit in hor
Equitii, non longe à thermis Domitianis, quæ
tulum Equitii usque ad tempora Damasi præ
ferebat. Cui quidem ecclesiæ imperator mun
cus hæc etiam dona præstitit, patinam argente
librarum viginti, scyphos duos viginti libraru
calicem aureum duarum librarum, & alia v
tum argentea tum aurea, quæ enumerare longu
essi

e t. Fundum quoque Valerianum dono dedit in a o Sabino positum, unde quotannis solidos c oginta capiebat. Hortum intra urbem ad regio- r n duorum adamantum, unde solidi quinde- c h capiebantur. Domum in regione Orphea in- t urbem, unde solidi octo & quinquaginta pro- v niebant. Verum dum hæc Romæ agerentur, a ud Alexandriam presbyter quidam Arrius no- r ne, vir specie & forma magis quam virtute in- s nis, & laudis ac gloriæ potius quam veritatis c pidus, serere discordiam in fide Christi cœpit. : parare enim filium ab æterna & ineffabili Dei tris substantia conabatur his verbis: Erat ali- ando quando non erat, non intelligens filium tri coæternum esse, & eandem in Trinitate sub- ntiam, cum dictum sit, ego & pater unum su- us. Cum autem Alexander Alexandrinæ urbis iscopus frustra revocare Arrium ab errore ten- sset, Constantini mandato, adhibita etiam im- ensa munifice quidem apud Niceam urbem Bi- yniæ concilium generale indicitur: cui trecenti octodecim episcopi interfuere. Disputatum est b in loco aliquamdiu, & quidem acriter. Nam ri aliquot, in quæstionibus callidi, Arrio tum uidem favebant, simplicitati fidei nostræ adver- ntes, licet ex his quidam doctissimus philoso- hus divino spiritu motus, uno momento fidem ostram quam antea impugnabat, ut sanctam & ntegram statim amplexus sit. Tandem vero re psa in concilio diligenter discussa, concluditur μύσιον scribi debere, id est, ejusdem cum patre ubstantiæ filium confiteri. Qui vero cum Ar- io sentirent, fuere ad decem & septem, affirman-

tes

tes extrinsecus creatum esse Dei filium, & n
ipsa patris divinitate progenitum. Cognit
tem tantæ controversiæ veritate, Constan
decretum concilii affirmat, proposito contrad
tibus exilio, unde sex tantum cum Arrio exu
re: reliqui enim in sententiam bene iudican
venere. In eodem concilio damnatos ferun
Photinianos, à Photino episcopo Gallogr
nomen ducentes, qui Ebionitarum hæresim
tati, affirmabant Christum à Maria pio coitu
conceptum. Damnati & Sabelliani, qui u
tantum personam patri, filio & spiritui sanct
cribunt. In eodem vero concilio querimonia
libellos (ut fit) episcopi ipsi Constantino dabar
invicem accusantes, expetentesque à princip
dicium, quibus ita imperator optimus respo
combustis eorum libellis, eos Dei tantummod
non hominum judicium expectare debere. I
terea autem in eodem concilio decretum est,
qui se impatientia libidinis castrarent, in cle
amplius reciperentur: neve neophytus ante q
cautius examinaretur clericus fieret: & ne in
litiam Dei ascitus cum extraneis mulieribus h
tet, cum matre vero, sorore, amita id tant
modo licere, ne episcopus in ordinem ascisc
tur nisi ab omnibus vel saltem à tribus provin
episcopis: & ne quem alius episcopus expul
vel clericum vel laicum alium suscipiat. Dece
tur etiam ac quidem sancte ne cuiquam fi
injuria, ut singulis annis concilium in provir
habeatur. Quare hoc sanctum institutum abo
verint nostræ ætatis pontifices non video,
censuras bene viventium ac sentientium refor

bant. Constitutum quoque est, ut qui absque
rmentis in persecutionibus lapsi fuerint, annos
inque inter catechumenos vitam ducant. Po-
iemo vero decernitur, ne quis de minore eccle-
i ad majorem transeat ambitionis & avaritiæ
usa, quod certe non observatur, cum siccis fau-
ous, tanquã lupi famelici, precibus, pollicitatio-
pus, muneribus, largitione uberiores episcopa-
s, missis primis, omnes quærant & efflagitent.
lvestri autem constitutiones hæ sunt habitæ; ut
risma ab episcopo tantum consecraretur, ut
iscopi baptizatum signarent propter hæreticam
asionem, ut baptizatum chrismate liniat pres-
ter, occasione mortis. Addit præterea, laicus
ricum in judicium ne vocet. Diaconus in ec-
sia celebrandi causa dalmatica induatur, & pal-
linostima læva ejus tegatur. Clericus causas in
nia ne agat, nec ante judicem secularem cau-
m dicat. Presbyter celebraturus neque serico,
que panno tincto utatur, sed lineo & quidem
bo. Sic in albis celebrandum esse dicebat, quem-
modum in linea sindone & alba Christi corpus
pultum fuit. Gradus quoque in ordinibus ec-
siasticis constituit, ut unusquisque uno tan-
m ordine contentus sit, & unius solum u-
oris vir. Constantinus autem augendæ Chri
anæ religionis cupidus, basilicam Constanti-
anam (quam Lateranensem vocant) ædifica-
t, donisque plurimis eandem exornavit Nam
fastigium argenteum templo obtulit, habens
fronte Salvatorem sedentem in sella quin-
ue pedum, centum & triginta librarum,
XII apostolos in quinis pedibus librarum
nona-

nonaginta cum coronis argenti puriſſimi. Sa
torem quoque addidit reſpicientem in apſida
dentem in throno V pedum, cujus pondus
tum quadraginta librarum erat. Angelos qua
ex argento ponderis centum & quinque libra
coronas quatuor ex auro puriſſimo cum delpl
viginti librarum, altaria ſeptem ex auro puriſſ
ducentarum librarum. In uſum vero lumi
maſſæ gargilianæ proventum ex agro Sueſ
conſtituit ſolidos CCCC. Additur & maſſa
bana, quæ in agro Antiati eſt. Sacrumque pr
rea fontem inſtituit apud eandem baſilicam e
pide porphyretico, cujus tota pars illa quæ aq
continet ex argento erat. In medio autem fo
columna porphyretica poſita erat, in qua au
phiala L librarum balſamo plena, in celeb
te paſchæ uſum nocturni luminis præſtabat. In
bro fontis ſtabat agnus auri puriſſimi, unde a
fundebatur. Non longe ab agno erat Salvat
ſtatua argenti puriſſimi centum & LXX. libran
Ad alteram partem ſtabat Iohannis baptiſtæ ſta
argentea centum librarum, hunc titulum pr
ferens: Ecce agnus Dei qui tollit peccata m
di. Septem vero cervi aquam fundebant: q
rum ſinguli octoginta librarum erant. Prove
autem ſacri fontis ex maſſa ſtatiliana in agro C
no, ex fundo Baſſi, ex domibus & hortis aliq
in urbe poſitis, ex quibusdam fundis in Ap
ca, Numidia, Græcia ſitis. Idem etiam Co
ſtantinus rogatu beati Sylveſtri Petro apoſtolo
principi baſilicam in Vaticano ædificat, non lo
à templo Apollinis, quo in loco ejuſdem apoſ
corpus ſplendide ac mirifice collocavit: ex
er

em & cupro undique clausum erat. Supra beatissimi apostoli sepulchrum crux centum & quinquaginta librarum extabat ex auro purissimo. Aderant circumquaque candelabra IIII. argento conclusa, cum sigillis argenteis, unde apostolorum actus cernebantur. His addidit calices aureos tres, librarum duodecim, calices argenteos XX quorum singuli X librarũ erant. Metretas argenteas III. CC librarum. Patinam auream cum thure & columba, ornatam gemmis hiacynthinis & margaritis. XXX librarum. Ipsum autem altare erat celatum argento & auro, distinctumque pluribus gemmis. Hos vero proventus huic basilicæ addidit, in Antiochia domum Datiani, solidos centum & L præstantem. Cellam in Aphrodisia solidos D. XV. præbentem. Hortum Maronis, thermas complures, popinas, pistrina condonavit, unde multum colligebantur ad usum sacerdotum. Item quoque Constantinus instante Sylvestro basilicam Pauli via Hostiensi extruxit: corpus vero apostoli ita condidit, ut de Petro diximus. Vasa etiam aurea, argentea, ænea totidem donavit, quot divo Petro, maxime autem crucem auream centum & quinquaginta librarum supra loculum beati Pauli collocavit. Venere proventus ad eandem basilicam ex Tarso Ciliciæ: ex possessione ... ri venit oleum, venere aromata & cassiæ: venit balsamum ex locis hæc eadem ferentibus: venit crocum, sal, piper, cinnama. Aedificatur etiam imperatoris jussu basilica in atrio Sessoriano sub titulo sanctæ crucis in Hierusalem, ubi sanctæ crucis partem aliquam reposuit, inventam ab Helena matre, fœmina incomparabilis fidei & reli-

gionis. Hæc enim magnitudine animi mota i
visis nocturnis Hierosolymam petiit, ut lignu
crucis perquireret. Difficile id quidem erat, qu
ab antiquis persecutoribus eo loci simulacru
Veneris collocatum fuerat, ut Christiani Ven
rem, Salvatoris loco, adorarent. At mulier religi
ne percita, ubi locum ipsum ruderibus purgasse
tres confuso ordine cruces reperit. In una i
scriptio illa legebatur tribus linguis, I. N. Re
Iudæorum. Astabat autem Macharius illius u
bis tum episcopus, qui unam ex his manibus cu
religione retinens veram esse dicebat: At terti
mulieri mortuæ admota eidem vitam restitui
Hanc ob rem Constantinus motus edicto vetui
ne quispiam deinceps eo supplicio uteretur. He
lena vero ædificato eo in loco templo ubi crucem
repererat, abiens, clavos quibus Christi co
pus cruci affixum fuerat, secum ad filium porta
Horum ille unum in frenos equi transtulit, quibu
in prælio uteretur, alio pro cono galeæ utebatu
tertium in mare Hadriaticum (ut ait Ambrosius
ad compescendas sævientis maris procellas deje
cit. Illa autem crucis pars, quam eadem mulie
secum in thecis argenteis detulerat, gemmis &
auro distincta in basilica Sessoriana collocatu
Huic hæc munera adduntur, argentea candela
bra quatuor, argentei scyphi quatuor, calices aure
decem, patina argentea auro clusa librarum
altare argenteum CC. L. librarum, agros quo
que circa palatium positos ecclesiæ dono dedi
Ex Faliscis autem & Nepesino agro fundos quo
dam donavit. Sunt qui scribant & basilicam sa
ctæ Hagnetis Constantini jussu ædificatam esse
roga

rogatu Constantiæ ejus filiæ, & baptisterium ecclesiæ additum: ubi & filia & soror Constantini ejusdem nominis baptizatæ sunt. Hujus basilicæ hæc fuere munera, patina aurea librarum viginti, calix aureus librarum decem, calices argentei quinque, fundus ex agro Fidenatium, fundus ex vico Pisonis. Idem quoque Imperator basilicam sancti Laurentii extra muros ædificat in agro Veranio, super arenarium cryptæ, gradusque extruxit: quibus ascensus ac descensus his daretur, qui ad visendum beati Laurentii corpus accederent. Templi ornamentum erat, apsis argento & porphyreticis lapidibus ornata. In aditu cryptæ, lucerna erat ex auro purissimo librarum viginti. Ante corpus martyris erant lucernæ X argenteæ librarum XV. Fundus autem Cyriacetis fœminæ, quem fiscus persecutionum tempore occupaverat. Huic basilicæ assignatur fundus itē Veranius, unde solidi LX veniebant. Via etiam Lavicana idem Imperator inter duas lauros basilicam beatis martyribus, Marcellino presbytero & Petro exorcistæ ædificat. Non longe vero mausoleum erexit in honorem matris, quam sepulchro porphyretico inclusit. Huic templo martyrum & matris gratia hæc dona data sunt, patina ex auro purissimo librarum quinque & triginta, candelabra argentea IV. auro clusa in pedibus XII. calices aurei tres cum gemmis prasinis & hyacinthinis: amæ aureæ duæ, ara ex argento purissimo librarum CC. scyphus ex auro purissimo librarum viginti: fundus Laurentinus cum balneo juxta formam prodeuntis aquæ posito, fundus Augustæ Helenæ, unde solidos trecentos & viginti sacerdotes quotannis

habebant. Sunt qui ſcribant (ſine autore tam
Sardiniam cum fundis ſuis, & Meſſanam, & M
tiniam cum monte argentario, ac fundis omnil
huic eccleſiæ dono datam. Ad has baſilicas in
be Roma ædificatas, alia quoque foris extr
Nam & Hoſtiæ non longe à portu ejus mand
templum ædificatur in honorem beatorum a
ſtolorum Petri & Pauli, ac Iohannis baptiſ
quibus etiam hæc dona ejus munificentia obl
ſunt, patena argentea librarum XXX. calices
gentei X. patina argentea chriſmalis librarum
pelvis ex argento ad uſum baptiſmi librarum X
His muneribus additi & Gracchorum fundi A
deatini agri, fundus Quirini in agro Hoſtienſi:
Albano quoque Iohanni baptiſtæ templum ædi
cat, cui hæc dona obtulit, patinam argenteam
brarum triginta, ſcyphum argenteum deaurat
librarum duodecim, amas argenteas librarum
ginti, fundum Laurentinum cum adjacentib
prædiis, fundum cum lacu Albano, fundum Til
rii Cæſaris. Capuæ etiam baſilicam apoſtolon
condidit, quam cives Conſtantinianam appel
runt. Cui & hæc dona oblata, patinæ argent
XL librarum, candelabra græca IIII. cum pe
bus X. His additur fundus ex agro Cajetano,
fundus paternus ex agro Sueſſano. Aliam poſt
mo baſilicam Neapoli ædificavit (ut ait Dam
ſus) in cujus honorem eam erexerit non ſatis co
ſtat. Proinde reticere donaria templo dedicata i
ſtitui, ne videar cum aliis errare. Sunt etiam q
ſcribant, Sylveſtrũ titulum ſuum in tertia regio
urbis apud thermas Domitianas inſtituiſſe, Equ
tium quidam vocant. Huic titulo multa dona Co
ſta

antinus obtulit, ut patinam argenteam librarum X. ceroſtrata ænea XVI. fundum Barbatianum ex gro Ferentinati, fundum Sulpitianū ex agro Cosino. Ne autem novę Romæ ſacerdotes imperatoræ munificentiæ expertes eſſent, duas item baſiicas Conſtantinopoli ædificat, quarum altera Irene, altera apoſtolorum vocatur, everſis prius paanorum templis: aut in uſum Chriſtianorum anſlatis, ſublatiſque è medio tripodibus delphiis, unde infinita mala oriebantur. Hæc ſunt Conantini dona, quæ antea narravimus, quibus hoc tiam addidit. (Certum enim vectigal à civitatius pendi ſolitum eccleſiis provincialibus, cleoque diſtribui. Dationem vero ipſam decreti ſui utoritate validam in perpetuum eſſe voluit. Vt utem virginibus & qui in cœlibatu viverent, teari liceret, aliquidque ſacerdotibus ex teſtameno relinquere, qua ex re (ego arbitror) eccleſiæ atrimonium auctum eſſe, legem ſuſtulit, antea atam ad propagandam ſobolem, qua illi vetaantur hæreditatem adire, qui vigeſimo quinto tatis anno uxorem non duxiſſent. Hinc jus illud rium liberorum inventum à principibus eſt, quo n amicos prole carentes plerunque utebantur. Hæc Socrates & Sozomenes in tripartita ſua acurate ſcribunt.) Fuere autem & Sylveſtri temporibus multi præclari viri, quorum opera & labore gentes & nationes pleræque ad fidem noſtram venere, maxime vero Iuliani, Frumentii & Edifii prædicationibus: quos philoſophi quidam Alexandrini eo perduxerant. Iberorum quoque gens, quæ ſub axe Pontico iacet, fidem Chriſti intelligunt à captiva muliere & credunt, Bac-

curio, rege omnes ad id cohortante. Valuit e-
tiam multum illis temporibus ad monendos ho-
mines Antonii eremitæ sanctissimi autoritas, cu
literis & nunciis Helena se ac filios sæpius com-
mendavit: ejus cibus solus panis erat, aqua po-
tus: nec unquam, nisi in occasu solis comedeba
homo Ægyptius, omnino contemplationi ded
tus. Hujus quidem vitam Athanasius Alexandr
næ urbis episcopus insigni volumine perscripsi
Sylvester autem, ubi ex sacris ordinibus septie
mense Decembri habitis, presbyteros duos & qua
draginta, Diaconos sex & triginta, episcopos quin
que & sexaginta creasset, moritur, ac sepelitu
in cœmiterio Priscillæ, via Salaria, tertio ab urb
milliario, pridie calendas Ianuarii. Sedit auten
annos tres & viginti, menses decem, dies unde
cim. Vacat tum sedes dies quindecim.

MARCVS I. *PONTIF. XXXV.*

MArcus, natione Romanus, patre Prisco
Magni Constantini temporibus fuit, de
quo varia scribunt Historici. Sunt enim qui affir
mant Constantinum ultimis imperii sui annis, in
stigante sorore, Arrium ab exilio revocasse, quod
invidia damnatum hominem mulier diceret, in
ejusque dogma declinasse. Hos ego deceptos si-
militudine nominis puto, & patri illud ascribere
quod filii scelere factum est. Neque enim simile
veri est, principem illum sapientissimum, quod
semper improbaverit, ea potissimum ætate, qua
sapere datur, illud idem collaudasse. Scribunt
præterea Constantinum ab Eusebio Nicomedia
episcopo, Arriani dogmatis imitatore, bapti-
za-

atum esse. Quod quidem falsum esse, & religio
rincipis ostendit, & baptisterium hujus rei cau-
Romæ ab eo magnificentissimis operis ædifica-
um. A Sylvestro enim una cum Crispo filio ba-
tizatur, pulsis ab urbe tyrannis, fidemque edo-
etur. Aiunt qui aliter dictum sentiunt, Constan-
num tantam rem distulisse, quoad ei ad Iorda-
em pervenire contingeret, in quo ad imitatio-
em Salvatoris baptizari cupiebat. Verum dum
n Parthos proficiscitur, Mesopotamiam incur-
ionibus vastantes, uno & trigesimo imperii sui
nno, ætatis vero sexto & LX. apud Nicomediam
illa publica diem extremum obiisse: nec ad Ior-
lanem baptismi causa pervenire potuisse: atque
llic tum demum extremo vitæ tempore baptiza-
um fuisse. Misceant isti, ut volunt, rem hanc, &
nos quod omnes ferme sentiunt, credamus, Con-
tantinum qui in signo crucis toties hostes vicerat,
qui tot templa in honorem Dei ædificaverat, qui
sacris conciliis interfuerat, qui totiens cum san-
ctis Patribus in mysteriis oraverat, baptismatis cha-
ractere, ubi sapere cœpit, muniri etiam contra ho-
stem humani generis voluisse. Non latet me cer-
te quid Socrates & Sozomenes in tripartita sua
velint, quidque alii plerique, veritatem sequor,
optimi principis religioni & pietati convenien-
tem. Quod vero in lepram inciderit (ut vulgo
dicitur) baptismoque mundatus sit, conficta
prius de sanguine infantum nescio qua fabu-
la, nullo modo credo, Socratem hac in re
secutus, qui affirmat Constantinum ipsum,
ubi sexagesimum quintum ætatis annum atti-
gisset, ægritudine captum, ex urbe Constan-

tinopoli ad aquas calidas egressum valetudir causa, nulla de lepra mentione habita. Præter vero hac de re à nullo scriptorum fit mentio, nc dico ab his, qui ethnici sunt habiti, sed à nostr quidem. Non reticuisset hoc Orosius, non Eutr pius, non illi qui Constantini res gestas quam d ligentissime scripsere. Ante vero tanti princip mortem, stellam crinitam inusitatæ magnitud nis (quam græci cometam appellant) fulsisse al quamdiu constat. Marcus autem Romanus Por tifex ad curam Christianæ religionis conversu instituit, ut Episcopus Hostiensis, à quo Romanu consecratur, pallio uteretur. Voluit prætere diebus solemnibus statim post Evangelium sym bolum à clero & populo magna voce decan tari: & eo modo quo fuerat in Niceno conci lio declaratum. Duas item Ecclesias Romæ con didit, unam via Ardeatina, in qua sepultus est: al teram in urbe Roma ad Palatinas, quas quiden Constantinus his muneribus exornavit & auxit Fundo rosarum cum omni agro campestri, patin argentea librarum XX. scypho argenteo X. libra rum, corona argentea librarum X. Fundo Anto niano, qui est via Claudia, fundo ad Bacchanas via Appia, fundo marmoreo via Ardeatina. Hujus au tem & Constantini temporibus fuit Iuvencus Hi spanus presbyter genere nobilis, qui tetrevangelia hexametris versibus fere ad verbum transferens, quatuor libris composuit. Scripsit & quædam eo genere metri ad sacramentorum ordinem perti nentia. Marcus autem, posteaquam ex sacris or dinibus bis mense Decembri habitis, presbyteros quinque & viginti, diaconos sex, episcopos octo & viginti

ginti creasset, moritur, ac sepelitur in cœmiterio albinæ via Ardeatina, tertio nonas Octobris. Sedit autem annis duobus, mensibus octo, diebus viginti. Vacat tum sedes dies viginti.

IVLIVS. I. PONTIF. XXXVI.

Vlius, natione Romanus, patre rustico, temporibus Constantii fuit: qui cum Constantino & Constante fratribus imperium adeptus, annis quatuor & viginti imperavit. Habitus est etiam inter successores magni Constantini Dalmatius Cæsar fratris filius, adolescens sanè præclaræ indolis, qui haud ita multo pòst tumultu militari opprimitur, sinente potius Constante quàm jubente. Interea vero Arriana hæresis invaluit, favente Constantio, qui nostros cogebat Arrium recipere. Secundo itaque Constantii anno apud Laodiceam urbem Syriæ, vel ut alii volunt, apud Tyrum, concilium indicitur. Eò convenere catholici & Arriani: disputatur quotidie homusion ne, an secus, Christum cum Patre vocarent. Instabat Athanasius Alexandrinus episcopus rationibus & argumentis, affirmans Filium Patri homusion esse. Id cum refellere Arrius non posset, ad convitia versus, magicas artes Athanasio viro sanctissimo objicit, prolato in loculis Arsenii brachio. Damnatur itaque, violenter jubente Constantio, Athanasius: qui quidem fugiens, sex continuis annis in lacu cisternæ, carentis aqua, ita delituit, ut solem nunquam viderit. Indicante deinde ancilla quadam, cum in eo esset ut caperetur, Dei monitu ad Constantis partes confugit, qui fratrem Constantium minis certe coëgit, Athanasium recipere. Arrius interim epi-

ſcoporum & populi frequentia ſtipatus, dum
vandi ventris cauſa ad publicum locum decli
egerere conatus inteſtina omnia in cuniculum
trinæ demiſit, mortem certe paſſus vita turpi
ma condignam. Iulius autem pontifex mu
incommodis vexatus, in tanta rerum perturba
ne, tandem poſt menſes decem Romam ab e
lio rediit, audita præſertim Conſtantini mor
qui bellum fratri Conſtanti inferens, dum ap
Aquileiam inconſulte dimicat, occiditur. n
deſtitit tamen Iulius orientales epiſcopos rep
hendere, maxime vero Arrianos, qui, inju
Romani pontificis, Antiochiæ concilium in
xerant, cum id ſine ejus autoritate fieri non p
ſet, quod Romana eccleſia cæteris præeſ
Confutabant id Orientales, non ſine ironia, qu
dicerent, à ſe ad Occidentem Chriſtianæ religi
nis principes commigraſſe, hanc ob rem ſua
eccleſiam tanquam perennem fontem, unde ta
ta gratia manaverat, cæteris præferendam. Co
ſtat autem Iulium ipſum, omiſſis his contenti
nibus, duas ædificaſſe baſilicas: unam iuxta f
rum Romanum: aliam in Tranſtiberina region
Tria item cœmiteria extruxit, unum via Flami
nea, aliud via Aurelia, tertium via Portuen
Conſtituit præterea ne ſacerdos alibi, quam ap
judicem eccleſiaſticum cauſam diceret. Voluit
tem, ut omnia ad eccleſiam pertinentia per no
rios, aut per primicerium notariorum conſcrib
rentur: hos hodie (ut arbitror) protonotari
vocamus, quorum officium eſt res geſtas præc
pue conſcribere. Verum noſtra ætate adeo pleri
(nolo dicere omnes) literarum ignari ſunt, ut v
ſc

tiant nomen suum latine exprimere, nedum aliorum res gestas perscribere. De moribus nolo dicere, cum è lenonum numero, & parasitorum quidam in hunc ordinem relati sint. Constantini autem & Constantii tempore in pretio fuit Marcellus Ancyranus episcopus, qui multa scripsit, maxime vero contra Arrianos. Feruntur tamen contra hunc Asterii & Apollinarii libri, eum Sabellianæ hæresis arguentes, ejusdem quoque erroris eum Hilarius arguere conatur: quem certe Marcellus refellens, se tamen nequaquam cum Iulio & Athanasio sentire ostendit. Contra hunc præterea scripsit & Basilius Anquiranus episcopus librum unum de virginitate. Nam Basilius Macedoniæ partis una cum Eustathio Sebasteno princeps fuit. Theodorus quoque Heracleæ Thraciarum episcopus, elegantis copiosæque elocutionis vir, multa tum scripsit, maxime vero commentarios in Matthæum, in Iohannem, in Psalterium, in Apostolum. Iulius vero cum ex sacris ordinibus, ter mense Decembri in urbe habitis, presbyteros octodecim, diaconos tres, episcopos novem creasset, moritur, ac sepelitur via Aurelia in cœmiterio Calopodii, ab urbe Roma miliario tertio, pridei idus Augusti. Sedit annos quindecim, menses duos, dies sex. Vacat tum sedes dies quinque & viginti.

LIBERIVS I. *PONTIF. XXXVII.*

Liberius, natione Romanus, patre Augusto, Constantii & Constantis tẽporibus fuit. Constantinus enim (ut ante dixi) dũ Constantem fratrẽ bello incautius persequitur, ab ejus militibus opprimitur. Constans autẽ varia fortuna contra Persas usus, cum nocte intempesta seditione militum

suscipere prælium cogeretur, tandem vincitur. V
rum postea cum de seditiosis militibus suscip
pœnas instituisset, Magnentii dolo ac fraude
oppido Helena interficitur, anno imperii sui XV
ætatis vero XXX. Mortuo autem Constante r
sum in Athanasium consurgunt veteres illi Arr
næ hæresis suscitatores. Nam concilio apud M
diolanum habito, omnes qui Athanasio faveb
in exilium pelluntur. Præterea vero cum in syn
do Ariminensi orientales sacerdotes callidi hon
nes & acuti, occidentales simplices & imperitos a
gumentis ac fallaciis convincerent, prætermitte
eam disputationem pro tempore satius visum e
Christum enim cum patre homusion esse neg
bant. Hoc autem, quia primum Liberius Pontifi
aperte impugnabat, quodque etiam damnare A
thanasium, jubente Imperatore, nolebat, in exiliu
ab Arrianis pellitur, atque ita triennio ab urbe al
fuit. At vero sacerdotes, congregata synodo, in L
berii locum Felicem presbyterum virum optim
pontificem crearunt, qui statim octo & XL Epi
coporum conventu duos presbyteros, Vrsatium &
Valentem ab ecclesia separavit, quod cum Con
stantio Augusto in fide sentirent. Hanc ob rem ro
gatu & precibus eorundem Constantius Liberiun
ab exilio revocat, qui imperatoris beneficio motus
cum hæreticis in rebus omnibus (ut quidã volunt
sentiens, illud tamen cum catholicis tenebat, hære
ticos, ad fidem redeuntes, non esse rebaptizandos
Ferunt Liberium apud cœmiterium sanctæ Ha
gnetis aliquamdiu habitasse cum Constantia, Con
stantii sorore, quo ejus rogatu & auxilio urbem tu
tius ingrederetur: sed mulier catholica dolum in
esse

ſſe ſentiēs,id ſe facturam omnino recuſavit. Tandem vero Conſtantius, inſtigantibus Vrſatio & ‘alente,pulſo Felice,Liberium introduxit. Vnde erſecutio ita vehemens exorta eſt, ut in eccleſiis oſis presbyteri & clerici paſſim necarentur. Sunt amen qui ſcribant, mulieres Romanas in circenſi pectaculo reditum Liberii ab imperatore precibus npetraſſe. Pontifex autem tametſi cum Arrianis entiebat,eccleſias Dei quam diligenter exornavit, haxime autem ſepulchrum beatæ Hagnetis, & aſilicam quam de nomine ſuo fecit,apud Macellum Lydiæ.Fuit autem hac miſera tempeſtate Eubius Emeſenus epiſcopus : qui multa contra Iuæos,gentes & Novatianos docte admodum & leganter ſcripſit,Triphylius quoq; Cypri Ledrens,ſive λεδρεών episcopus,in cantica canticorum opioſe & accurate commentarios compoſuit.Pręterea vero Donatus Apher (à quo Donatiani nohen ſumpſere) multa in catholicos ſcribens, toam pene Aphricam & Iudæam ſua perſuaſione ecepit.Affirmabat enim Patre minorem eſſe Filim,& Spiritum Sanctum minorem Filio, catholioſque rebaptizandos eſſe. Extabant autem Hieonymi tempore ejus multa ſcripta ad hæreſim ertinentia, & de Spiritu Sancto liber Arrianæ loctrinæ conveniens. Et ne quicquam Arrianæ erfidiæ tum deeſſet, Aſterius eius factionis Philoſophus, imperante Conſtantio, multa ſcripſit in Epiſtolam ad Romanos, in Evangelia, in Pſalmos, quæ ab hominibus ſuæ hæreſis ſtudioiſſime leguntur. Lucifer præterea Caracalitanus Epiſcopus cum Pancratio & Hilario Romanis lericis ad Conſtantium à Liberio miſſus, cum

nollet

clericis ad Constantium à Liberio missus, cu nollet sub nomine Athanasii Nicenam damna fidem relegatus, contra Constantium imperatore scripsit, librumque ei legendum misit: morit tamen sub Valentiniano principe. Ferunt aute Fortunatianum Aquileiensem episcopum Lib rium fidei causa in exilium pergentem, ut in h resim & discordiam laberetur soli citasse. Serapi quoque qui ob elegantiam ingenii scholastici c gnomen meruit, edidit tum adversum Manicha um librum egregium, nec unquam Constan minis à confessione veritatis destitit: ad homine enim profectus, quo eum pacatiorem magno A thanasio redderet, minis tanti principis è grad constantiæ nunquam decidit. Ideo autem Atha nasius magnus est habitus, quod paganis & hæ reticis constanti animo semper restitit. Liberiu vero ubi ex sacris ordinibus bis in urbe Roma ha bitis, presbyteros XVIII. diaconos quinque, epi scopos XIX. creasset, moritur: ac sepelitur via Sa laria in cœmiterio Priscillæ. IX. calendas Maii Sedit autem annos sex, menses tres, dies quatuor Vacat sedes dies sex.

FELIX II. *PONTIF. XXXVIII.*

FElix secundus, natione Romanus, patre Anastasio, Constantii temporibus fuit. Qui solus post interfectum à Magnentio Constantem, imperio potitus est. Mox Iulianum patruelem suum, quippe qui ex Constantio patris Constantini fratre natus erat, Cæsarem creatum in Gallias, seditione quorundam tyrannorum tumultuantes, misit, qui brevi & Gallorum & Germanorum

mo-

otus virtute sua compescuit: unde militũ omni-
m consensu Augustus appellatur. Quo audito
onstantius, rebus Parthicis occupatus, ad, bellum
vile conversus, apoplexia in itinere obiit inter Ci-
iam Cappadociamque in Mopsocrene oppido,
nno imperii quarto & vigesimo, ætatis quinto &
uadragesimo. Hoc autem morbo dixere medici
ominem interiisse ob dolorem animi & gravem
ogitationem, in quam, rebellante Iuliano, incide-
t. Ob ejus autem moderationem (Christianorum
ausam semper excipio, in qua unice impius fuit)
comitatem, inter divos more veterum referri
eruit. Nam post susceptum imperium, Romam
um triumpho via Flamminea ingressus, aureo
arpento, cives obviam factos, mira benignitate
nspexit & veneratus est, dictitans illud Cyneæ
yrrhi legati verum esse, tot se videre reges in ur-
e Roma quot cives. In una tamen re populum
omanum ad risum potius quam ad indignatio-
em concitavit, quod portas urbis ingrediens, cel-
as & fastigiatas, arcusque triumphales præal-
os & latos, homo parvæ staturæ caput incurva-
et, more anserum læsionem veritus. Is præterea
ampum Martium cum admiratione inspiciens,
epulchrum Augusti Cæsaris tot simulacris mar-
moreis & æneis ornatum, forum Romanum, Iō-
is Tarpeii delubra, thermas, porticus in pro-
inciæ modum auctas: amphitheatrum Tibur-
ino lapide extructum tantæ altitudinis, ut eo
ix inspicere humanus oculus posset, Panthe-
on mira altitudine spaciosis molibus fornica-
um, templum pacis, Pompeii theatrum, circum
maximum septisolium, tot arcus triumphales,
tot

tot aquæ ductus, tot statuas per urbem ad c
tum positas, obstupuit: ac tandem dixit, r
ram vires omnes in unam urbem effudisse. Si
Trajani equus æneus, in atrio, cujus instar
rum sibi fieri Constantinopoli Constantius p
bat ab Hormisda architecto, quem secum dux
Cui Hormisda; stabulum quoque tale co
oportet, si voles equum late succedere. Idem c
que Hormisda à Constantio interrogatus quid
urbe Roma sentiret. Id tantum sibi placere,
spondit, quod didicisset, ibi quoque homines r
ri (ut philosophum decebat locutus.) Felix
tem (quem diximus) in Liberii locum à cath
cis subrogatum esse, licet id factum ab hæret
Eusebius & Hieronymus affirment, quod ce
miror, statim ubi pontificatum iniit, Constantin
Magni Constantini filium hæreticum, & secun
rebaptizatũ promulgat ab Eusebio Nicomedie
episcopo in Aquilone villa non longe à Nicon
dia. Hinc autem deprehendi error potest, quo d
cuntur nõnulli, qui hanc hæresim Magno Consta
tino ascribunt. Quod profecto (ut ex historia
des) in tantum principem tamque religioi
Christianæ amatissimum, nec debuit cadere, n
potuit. Dum autem altercatio esset, & quide
magna (ut diximus) inter Liberium & Felicer
Arriana hæresis bifariam dividitur. Nam Eun
mius (unde Eunomiani) vir corpore & anim
leprosus, nec secus interius quam exterius morb
regio correptus, affirmabat, in rebus omnibus
Filium dissimilem Patri, & Sanctum Spiritum c
Patre & Filio nil habere commune. Macedoniu
autem, quem nostri ante errorem Constantino
poli

pitanum episcopum fecerant, ab Arrianis ex-pellitur, quia filium patri similem fatebatur, licet spiritum sanctum non secus atque illi blasphe-mret. Aiunt quidam, Felicem concilium octo & quadraginta episcoporum habuisse, in quo de-cernitur, ut episcopi omnes aut ad concilium generale veniant, aut literis rationem reddant, cure id facere nequeant: quod quidem institu-tum Carthaginensi concilio postea renovatum. Hujus autem temporibus fuit Acacius, quem quia luscus erat, μονόφθαλμον vocarunt. Hic vero Caesariensis ecclesiæ in Palęstina episcopus, mul-ta in Ecclesiasten conscripsit: tantæque autoritatis eloquentiam & versutiam apud Constanti-um fuit (quemadmodum Hieronymus ait) (quod ego certe miror) ut Romæ in Liberii lo-cum Felicem Arrianum episcopum constitueret: quem profecto catholicum fuisse constat (ut scri-psimus) & Arrianos semper damnasse. Felix au-tem postremo cum nulla in re orthodoxæ fidei cesset, ab adversariis captus, una cum multis illum bene sentientibus interficitur, sepeliturque in basilica, quam ipse ædificavit, via Aurelia, fundo ab urbe Roma milliario, duodecimo ca-lendas Decembris. Sedit autem tantummodo an-num unum, menses quatuor, dies duos, propter seditionem à Liberio motam, quem, Damasum secutus, licet immerito inter pontifices numeravi.

DAMASVS I. *PONTIF. XXXIX.*

DAmasus, natione Hispanus, patre Anto-nio, Iuliani temporibus fuit, viri certe regii, si domi, si foris ejus ingenium respicis. Nam

Nam & Eubolo ſophiſta & Libanio philoſ
præceptoribus uſus, liberalibus diſciplinis it
imbutus, tum græce tum latine, ut cuivis op
principi comparari poſſet. Multæ erat mem
ingentis facundiæ, in amicos liberalis, pr
cialibus juſtiſſimus, gloriæ cupidus. Verum
omnia ad extremum evertit, dum Chriſtianos
ſequitur. Callidior tamen cæteris perſecutor,
vi neque tormentis primo, ſed præmiis, ho
bus, blanditiis, perſuaſionibus majorem fer
puli partem, quam ſi atrocior fuiſſet, elicuit.
tuit autem ne Chriſtiani autorum Gentilium
dia adirent, neve ſcholæ niſi his qui Deos I
que venerarentur, paterent. Vni tamen Prohæ
viro doctiſſimo conceſſum eſt, ut Chriſtianos
blice doceret, quam gratiam ipſe indignatus
tempſit. Militare cingulum dari niſi gentibus
tuit. Statuit præterea procurationes provincia
Iuriſque dictionem Chriſtianis non debere
mitti, quippe quibus lex ipſa chriſtiana pro
uti gladio vetat. Athanaſium tamen aperte op
gnat atque in exilium mittit, à magis ac aug
bus inſtigatus, quorum artibus maxime dele
batur, quod dicerent, Athanaſium obſtare
minus eorum artes in pretio eſſent. Cum
phnius quoque in ſuburbano Antiochiæ in
fontem Caſtalium litaret Apollini, & nulla ex
quæ quærebantur reſponſa ſuſciperet, cauſaſ
ſilentii percontaretur à ſacerdotibus, dæmo
aiunt, ſepulchrum Babyllæ martyris prope aſ
& ideo reſponſa non reddi. Tum Iulianus
lilæis imperat, hoc enim nomine Chriſtia
appellabat, ut ſepulchrum martyris inde au

rit. Qui dum ſepulchrum mira exultatione tra-
hent, dicentes: Confundantur omnes qui ado-
rnt ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis,
i iram Iuliani principis concitarunt, ut multos
prter inſtitutum ſuum interfici juſſerit. Miror
eo id à Iuliano factum, cum diaboli artes jam
vnas eſſe cognoſceret. Semel enim magum
dendam in ſpeluncam ſecutus, cum voces dæ-
monum perhorreſceret ſigno crucis uſus eſt, quo
fgati ſunt dæmones. Cum vero Iulianus dice-
r, ſigno crucis aliquid mirum ineſſe, reſpon-
it magus, dæmones etiam genus illud ſupplicii
rmidare. Hanc ob rem Iulianus pertinacior quã
atea factus eſt, adeo vanitati magicę deditus erat,
et prius chriſtianam religionem ſimulato animo
nplexus fuiſſet, ut Conſtantii odium vitaret, le-
ſſetq; publice divinos codices, ac baſilicam no-
ine martyrum ædificaſſet. Præterea vero idem
nperator, quo noſtris ſtomachum faceret, Iudæis
mplum Hieroſolymitanum reſtituit, cum dice-
nt, ſe alibi ſacrificare non poſſe. Qui certe tanta
rogantia elati ſunt, ut majore impenſa quam an-
a reſtituere templum conarentur. Verum non ita
multo poſt terræ motu templum corruens, & mul-
os Iudæos ſimul oppreſſit & illud approbatum
ſt, lapidem ſupra lapidem poni non debere. Se-
uenti autem die incendio divinitus immiſſo, &
rramenta ipſa conſumpta ſunt: & eo miraculo
multi Iudæi perterriti ad fidem Chriſti venere.
n Perſas vero proficiſcens Iulianus, quos intelle-
erat res novas moliri, in reditu ſuo malam quidẽ
em Chriſtianis minatur. Cum autem ſuperatis
oſtibus incompoſito agmine victor rediret, apud
Cte-

Ctesiphontem confossus periit. A suis, an ab h[...]
bus id factum sit, incertum est, sunt qui scriban[...]
gitta ex incerto missa, transfixum fuisse, eun[...]
que exclamasse manu ad cælum extensa: v[...]
Galilæe, vicisti: nam Christum Galilæum a[...]
labat & fabri filium: unde illud adolescentis i[...]
banium sophistam interrogantem, quid agere[...]
bri filius, Iuliano, inquit, locellum comp[...]
nam paulo post ejus cadaver locello avectum
Sunt etiam qui scribant, hunc antea clericum [...]
se, ac postra à fide nostra defecisse, unde h[...]
nem apostatam vocant. Periit autem post an[...]
& octo imperii sui menses: anno vero ætatis [...]
cundo & trigesimo. Huic deinde succedit Iovi[...]
nus, qui ab exercitu imperator electus, non p[...]
profiteri imperatoris nomen voluit, quam om[...]
conclamarent se Christianos esse. Quibus [...]
laudatis, & imperium suscepit, & exercitu[...]
manibus Barbarorum liberavit, Nisibi ac ma[...]
Mesopotamiæ parte Sapori regi Persarum reli[...]
Hic autem octavo imperii sui mense cruditate [...]
machi, sive tetro odore prunarum moritur. I[...]
masus autem electus ad pontificatum obeundu[...]
Vrsicinum, diaconum competitorem habuit
basilica, quæ Sicinini appellatur, ubi multi utr[...]
que cecidere in ipso templo, cum res non suff[...]
giis tantum, sed vi & armis tractaretur. Ver[...]
non ita multo post sacerdotum ac populi conse[...]
su Damasus episcopus confirmatur, & Vrsicin[...]
ad Neapolitanam ecclesiam traducitur. Dam[...]
sus autem adulterii accusatus publico concil[...]
causam dixit: ubi & innocens absolvitur, & Co[...]
cordius atque Calistus diaconi falsi accusator[...]
dan

damnati, ac rejecti ab ecclesia sunt. Cautumque lege est, ut deinceps pœnam talionis subeant, qui aliquem falso accusaverint. Pacata tandem ecclesia, Damasus otio literario delectatus, vitas pontificum omnium, qui ante se fuere conscripsit, easque ad Hieronymum misit. Non destitit tamen & templa & cultum divinum augere. Duas enim basilicas ædificavit: unam juxta theatrum, alteram via Ardeatina ad catechumbas. Dedicavit & Platoniam, ubi corpora Petri & Pauli aliquando jacuerant. Versibus quoque elegantibus sanctorum corpora eo loci sepulta exornavit ad memoriam posteritatis. Præterea vero basilicam, quam ipse in honorem divi Laurentii non longe à theatro Pompejano condiderat, maximis muneribus ornavit, patina argentea librarum viginti, ama argentea librarum quindecim, scypho argenteo anaglypho librarum decem, calicibus argenteis quinque, coronis argenteis V. domos quoque circa Basilicam positas dono dedit: fundum etiam Thepyrianum agri Ferentinatis: fundum Antonianum, balnea non longe à templo posita: ut psalmi quoque alternis vicibus in ecclesia canerentur, in fineque eorum verba hæc ponerentur, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, instituit. Primus etiam Hieronymi scriptis autoritatem dedit, cum prius LXX. interpretum scripta tantummodo in pretio essent. Nam & biblia Hieronymi legi cœpta est, & psalmi ejusdẽ fideliter ex Hebraico traducti, cum antea apud Gallos potissimum incomposite legerentur. Mandavit item, ut in principio celebrationis (quam missam vocant) confessio diceretur ut hodie fit. Idem vero Damasus, ubi ex sacris

ſacris ordinibus quinquies habitis , presby
unum & XXX. diaconos XI. epiſcopos II &
creaſſet, moritur, ac ſepelitur via Ardeatina
matre & ſorore in baſilica à ſe condita , tertio
Decembris. Sedit annos XIX. menſes III.die
Vacat tum ſedes diem unum & viginti.

SYRICIVS I. *PONTIF. XL.*

SYricius , natione Romanus, patre Tibu
Valentiniani temporibus fuit. Qui à Iuli
multa incommoda ob fidem Chriſti paſſus,
ſuſque militia cum ſcutatorum princeps e
Mortuo autem Ioviniano, militum omnium c
ſenſu imperator electus , Valentem fratrem
partem imperii accipiens, eidem Orientem a
gnat. Poſtea vero imperii ſui anno tertio Gra
num filium, necdum bene puberem, ſocrus
uxoris hortatu Auguſtum creat. Procopium q
dem apud Conſtantinopolim res novas moli
tem, cum ſatellitibus ſuis mira celeritate op
mit. Sed Valens ab Eudoxio Arriani dogn
tis epiſcopo baptizatus in ſæviſſimam hære
declinans, noſtros perſequitur, & in exilium p
lit, mortuo præſertim Athanaſio , quo viver
res chriſtiana ſex & quadraginta annis mirifice
ſtentata eſt. Inſtabat Lucius hæreticus hoſtilem
modum noſtros perſequens, neq; illis quidē pa
cens, qui in eremo erant, eos enim immiſſis mili
bus aut trucidabat, aut in exilium mittebat. Magn
autoritatis tunc erant Antonii diſcipuli, Machai
duo in Syria, quorum alter in ſuperiore, alter i
inferiore habitabat eremo. Iſidorus quoque tur
in

n ictio erat, Panucius, Pambos, Moſes, Ben-
ain, Paulus Apheliotes, Paulus Phocenſis,
oph qui Mons Antonii dicebatur. Hos cum
exio vexaret Lucius, mulier fanatica proclamat,
viis Dei in inſulam Aegypti nequaquam mitten-
de eſſe. Mannia quoque Saracenorum gentis re-
gi i, cum frequentibus prælìis Romanorum opes
attrivisset, Palæſtini & Arabici limitis oppida va-
ſtas, orata pacem non aliter repromittit, niſi
Mſem Chriſtianum virum ſanctiſſimum genti
ſu epiſcopum deſignarent. Id agere Lucius co-
natur, verum Moſes inclamat: Arguunt te, ò
Lu i, per metalla damnati Chriſtiani in inſulas
re gati & carcere incluſi, quare manus tuas ad
m conſecrandum nunquam injicies. Revocatis
it ue epiſcopis qui ſe conſecrarent, datur reginæ
p ſul, ac pax Romanis redditur. Sæviebat in
C riſtianos Valens & Lucius, licet Themiſtii Phi-
lo phi literę eum Valentem aliquantulum mitio-
re reddiderint. Sæviebat & Athanaricus Got-
to um rex, qui plurimos barbarorum martyrio af-
fe t. Interim vęro Valentinianus Saxones, gentem
in Oceani littoribus poſitam, locis inviis, & Bur-
gu ndiones virtute ac rei militaris ſcientia oppreſ-
ſi At vero dum Sarmatæ ſeſe per Pannonias
e udiſſent, bellumque in eos parat, ſubita ſan-
gu nis effuſione apud Brigionem oppidum mo-
ri ur. Tum Gotthi ſedibus ſuis pulſi, per o-
mnes ſe Thracias effundunt: quibus dum Va-
le s ire obviam cum exercitu parat, revoca-
t prius, ſed ſero ab exilio epiſcopis & mo-
n chis, quos etiam militare coegerat, prælio
v tus, igni exuritur. Hæc quidem clades Romani
im-

imperii ac totius Italiæ exitium fuit. Syricius
tem (dum hæc agerentur) censuit monac
quorum vita probata esset, posse sacris initi
primis ordinibus usque ad Episcoporum. Ce
item ordines per intervalla dandos. Manich
præterea qui in urbe erant, vetuit communi
cum fidelibus. Pœnitentes autem & redeunte
gremium orthodoxæ fidei recipiendos esse
suit, si monasterium ingrederentur, atque ib
juniis & orationibus se toto suæ vitæ tempore
cerarent. Viaticum siquidem tum demum ab
clesia recipiebant, ubi de optima eorum vita
staret. Consecrari autem presbyterum ab epi
po tantum censuit. Instituit item, ut quicunque
viduam aut secundam uxorem duxisset, ab
cio ecclesiastico pelleretur. Hæreticos quoque
manus impositionem recipiendos censuit. Hu
temporibus Hilarius fuit, urbis Pictavorum Ac
taniæ episcopus, qui & contra Arrianos duo
cim libros scripsit: & alterum contra Valent
& Vrsatium: atque non ita multo post Picta
moritur. Victorinus autem natione Apher, Ro
tum primum rhetoricam docuit: postea vero
extrema senectute fidei nostræ se tradens, con
Arrium libros, more dialectico, scripsit. Mu
quoque composuit ad commendationem fi
nostræ Gregorius Bæticus Iliberi episcopus. Pl
tinus autem Gallogræcus Mardelli Ancyrani e
scopi discipulus, Hebionis hæresim instaurare t
conatus est. Hebion enim Christum, pio coitu M
riæ natum, virum justum putavit. Is quidem
Valentiniano imperatore pulsus plura scripsit v
lumina, ac præcipua contra gentes. At Didym
A

exandrinus, à teneris annis oculis captus, & id etiam primarum literarum ignarus, ita ometriam & Dialecticam, quæ magno usu in- gent, iam grandis natu cum primis elementis licit, ut præclara quædam opera in Mathema- is scripserit. in psalmos quoque, & in evange- m Matthæi ac Iohannis, & contra Arrianos lta edidit. Optatus quoque Apher episcopus livitanus libros sex contra Donatianos compo- t. Severus autem Aquilius Hispanus, agnatio- n ab illo Severo ducens, ad quem Lactantii duo ant epistolarum libri, volumen composuit, od catastrophen vocavit. Syricius vero compo- s ecclesiæ rebus, ac creatis sex & viginti pres- eris, diaconis sedecim, episcopis duobus & ginta, ex sacris ordinibus quinquies habitis, oritur, ac sepelitur in cœmiterio Priscillæ, via laria, octavo calendas Martii. Sedit enim annos indecim, menses undecim, dies quinque & vi- iti. Vacat tum sedes dies viginti.

ANASTASIVS I. *PONTIF. XLI.*

ANastasius, natione Romanus, patre Maxi- mo, imperante Gratiano urbis Romę episco- s creatur. Nam Gratianus adolescens religio- clarus, militia strenuus, apud Argentariam op- lum Galliæ, uno prælio, ad triginta millia Ale- nnorum, fines Romanorum vastantes, cum nimo suorum incommodo interfecit. In Italiam inde rediens, pulsa Arriana hæresi totam pro- ciam ad veram Christi fidem redegit. At vero m, instantibus Gotthis, rempublicam in magno crimine videret, Theodosium ex Hispania o-

riundum virum clarissimum, socium ac im|
comitem sibi delegit, qui superatis Clanis, H
nis & Gotthis orientale imperium restituit,
cum Athalarico, rege Gothorum, fœdere:
quidem mortuo ac Constantinopoli egregie
pulto, omnes ejus milites Theodosium vi
optimum secuti sunt. Interim vero Maximu
Britannia tyrannidem occupans, ac in Gall
trajiciens, apud Lugdunum Gratianum inte
cit: qua re Valentinianus junior frater metu
territus, ad Theodosium in orientem confu
Sunt autem qui scribant, hos quidem fratres in
tam calamitatem incidisse, matris Iustinæ cri
ne, quæ, Arrianam hæresim fovens, Christia
persequebatur, maxime vero Ambrosium, qu
etiam invitum populus Mediolanensis tum e
scopum delegerat. Mortuo enim Auxentio hær
corum episcopo, statim seditio Mediolani exc
est. Cum hanc itaque reprimere Ambrosius
naretur, qui tum consularis ejusdem provin
fasces regebat, Ecclesiamque ingressus multa
concordia partium disseruisset, ab omnibus f
clamatum est, non alteri quam Ambrosio epis
patum committi debere: quod etiam factum e
Ex catechumeno enim Christianus factus, &
cris initiatus, Mediolanensis episcopus creat
Cujus doctrina & sanctitas quanta fuerit, ejus
ta ac opera doctissime & elegantissime scrip
ostendunt. Tunc autem Anastasius rei divinæ c
vens, constituit ne sacerdotes ullo modo sed
rent, sed curvi & venerabundi starent, cum sacru
Evangelium aut caneretur aut legeretur in eccle
Dei: Neve peregrini, maxime autem transmari
m

i, in clerum reciperentur, nisi quinque episcoorum præ se ferrent chirographa. Hoc autem ctum esse ajunt propter Manichæos, qui tum in frica magno in pretio erant, & ad corrumndam fidem de suis quoquoversum mittent. Constituit item, ne debiles & manci, neve quo membro carentes in numerum clericorum iperentur. Basilicam quoq; (quę Crescentina votur) in regione secunda, via Mamertina, dedicat. Hujus & Damasi & Siricii tēpora illustrarunt n modo optimi Imperatores, Iovinianus, Vatinianus, Gratianus, Theodosius; verumem sanctissimi atque excellentes in quavis faculte doctores, tum græci, tum latini: Gregoim nobis Christianis cum Basilio Cappadocia nuit (ut ait Eusebius) ambo fuere nobiles, ibo Athenis eruditi. Basilius enim Cæsareæ appodociæ, quæ prius Mazaca vocabatur, epipus contra Eunomium egregios libros edidit. ripsit & volumen de Spiritu Sancto, & mochorum instituta. Duos habuit fratres, Gregoim & Petrum viros doctissimos. Gregorii extant Eusebii temporibus aliqua volumina. At egorius Nazianzenus, qui Basilium ad monarium perduxit, Hieronymi præceptor multa ipsit. maxime vero in laudem Cypriani, Athafii, Maximi philosophi. Scripsit & contra Eumium libros duos, contra Iulianum impeorem librum unum. Laudavit & nuptias virginitatem hexametro versu. Levavit & onstantinopolitanos ab hæresi rationibus, suo elegantissimo dicendi genere, in quo olemonem virum eloquentissimum secutus est.

Is postremum dum senex admodum esset, cessorem sibi deligens, ruri vitam monachi xit. Basilius autem sub Gratiano: hic vero Theodosio moritur. Epiphanius quoque C Salaminæ episcopus, hæreses omnes elegai simis voluminibus impugnavit. Composuit etiam multa sermone Syro Efræm Edessenæ clesiæ diaconus, qua ex re ad tantam venit gnitatem, ut post lectionem Scripturæ sacræ blice in quibusdam ecclesiis ejus scripta lege tur. Anastasius autem ubi ex sacris ordina nibus, bis in urbe mense Decembri habitis, p byteros octo, diaconos quinque, episcopos cem creasset, moritur, & sepelitur in cœm rio, ad ursum pileatum quinto calendas M Annos vero tres, dies decem sedit. Vacat t sedes dies unum & viginti.

INNOCENTIVS. I. *PONTIF. XLI*

INnocentius, natione Albanus, patre In centio, particeps Theodosij temporum fi qui singulari celeritate & consilio usus, M ximum tyrannum Gratiani interfectorem ap Aquileiam occidit. Hanc calamitatem Maxi ipsi Martinus, vir sanctissimus, antea præ xerat, dum Britanniam militaribus copiis sp liat, in Italiam contra jus fasque venturus. Tı enim à Circio Scoti, ab Aquilone Picti, sulam vacuam militibus ingressi, longe ac te omnia vastarunt. Theodosius autem divi auxilio fretus, & Andragatium Maximi con tem & Victorem ejusdem tyranni filium, A bogastem & Eugenium tyrannos, mira cele

ta

te usus, opprimit, unde merito Claudiani
oetæ carmina in laudem Theodosii extant.

O nimium dilecte Deo, tibi militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.

ccedit Theodosio ad disciplinam militarem
us ingenii, quo plurimum valuit, & religionis.
Iam cum Mediolani ingredi ecclesiam vellet,
ysteria visurus, prohibitus ob quoddam faci-
us (ut fieri solet) ab ingressu ecclesiæ, nisi pœ-
iteret, ita æquo animo id tulit, ut ultro ipsi
mbrosio gratias egerit, atque pœnituerit. Hu-
s uxor Flacilla fuit, ex qua Arcadium & Hono-
um suscepit. Iratus semel Theodosius, quod
hessalonicenses in theatro militem occidissent:
el (ut alii volunt) judicem suum, ægre reten-
s à sacerdotibus Italicis est, quo minus omnes
hessalonicenses occideret. Qui postea ad se redi-
s, re cognita, & lachrymis pœnitentiam pro-
patrati sceleris egit, & legem tulit, ut sen-
ntiæ principum super animadversione prolatæ
tertium diem differrentur, quo misericordiæ
l pœnitentiæ locus daretur. Ferunt principem
sum (si quando ira percitus fuisset) hac dein-
ps cunctatione usum, ut notas omnes litera-
m expresse recenseret, quo interim iræ daretur
cus. Affirmant quidam, principem ipsum fa-
iliaritate cujusdam Iohannis monachi Anacho-
tæ in Thebaide usum, cujus consilio tum bellum
m pacem gerebat. Theodosius autem quinqua-
simũ ætatis agens annum, Mediolani moritur.
nocẽtius vero tanta imperii tranquillitate & be-
gnitate principis usus, multa ad religionẽ chri-
anam pertinentia meditatus est. Constituit enim

ut Fabbato jejunium celebraretur, & quod tali c
Christus in sepulchro jacuisset, & quod ejus d
cipuli jejunassent. De Iudæis quoque & pagan
deque monachis regulas quasdam tulit. Ca
phrygas autem hæreticos, quorum autores fue
Montanus, Priscilla & Maximilla (ut ante dix
ab urbe expulit, Theodosio annuente: vel
monasteria (ut alij volunt) relegavit. Præter
vero Pelagium monachum & Cælestinum hær
seos damnavit; & quod liberum arbitrium divir
gratiæ anteferrent; & quod dicerent ad imple
da divina jussa voluntatem per se sufficiente
esse. Contra hos quoque multa scripsit Augusl
nus. Pelagius autem in Britanniam proficiscen
totam insulam errore suo infecit, adjuvante Iı
liano tanti mali comite & socio. Basilicam ve
Gervasii & Protasii dedicavit, Vestinæ mulier
impensa structam & ornatam, divenditis ejus b
nis ex testamento relictis justo pretio. Temp
dona hæc fuere, patinæ argenteæ duæ, sexagint
librarum, coronæ duodecim, cerostrata argente
quatuor. Ad ornatum baptisterii cervum obtul
quinque & viginti librarum fundentem aquam
vas chrismatis ex argento librarum quinque, scy
phos duos argenteos anaglyphos viginti libra
rum. Dos autem templi erat domus ad basilican
Blinam, balneum ad templum Mamuri, domu
item in clivo Salutis balneatæ, fundus in agr
Clusino, alter fundus in agro Fundano. Hi
addita domus Emeriti in clivo Mamertino, do-
mus altera in vico longo, balneum quoque eo-
dem vico. Curam vero & administrationem hu-
jus basilicæ & sanctæ Hagnetis Leopardo ac
Paulino presbyteris commisit. Hujus tempori-

nus fuit * Apollinarius Laodiceę Syrię episcopus, vir sane in disputando vehemens, & ita acutus, ut ausus sit dicere, corpus, non animam, à Domino in dispensatione susceptum; postea vero cum rationibus urgeretur, ait, eum quidem habuisse animam, non tamen ex ea parte qua rationabilis est, sed ex ea solum qua corpus vivum reddit: Ad supplementum vero rationabilis partis, ipsum verbum Dei fuisse, perhibeat. Quæ quidem sententia, & à Damaso antea, & à Petro Alexandrino episcopo explosa est. Hinc Apollinaristæ originem habuere. Martianus autem Barcionæ urbis episcopus castitate & eloquentia insignis bene cum fide sensit, & Novatianos scriptis suis impugnavit. Cyrillus vero Hierosolymitanus Episcopus sæpe pulsus Ecclesia, & receptus, ad extremum sub Theodosio principe annis octo episcopatum tenuit, multaque scripsit. † Euzoius item apud Thespesium rhetorem cum Gregorio Nazianzeno episcopo adolescens Cæsariæ eruditus, plurimo labore Origenis & Pamphili corruptam bibliothecam membranis instaurare conatus est. scripsit & ipse multa. Eodem quoque tempore Hieronymus presbyter, in Bethleem habitans, ingenio ac facundia sua Christi fidem mirum in modum auxit: quod etiam ejus scripta declarant. Improbatur item eo tempore in synodo Bordegalensi Priscilliani dogma, sumptum ex Gnosticorum & Manichæorum hæresi, de qua superius diximus. Innocentius vero, ubi per sacros ordines quater in urbe habitos, presbyteros triginta, diaconos duodecim, episcopos quatuor & quinquaginta

* *Apollinaris.* † *Esicius.*

ginta creasset, moritur, ac sepelitur in cœm
rio, ad ursum pileatum quinto calendas Au
sti. Sedit annis quindecim, mensibus duob
diebus quinque & viginti. Vacat tum sedes d
duos & viginti.

SOZIMVS I. *PONTIF: XLIII.*

SOzimus, natione græcus, patre Abraham mortuo Theodosio, Arcadii & Honorii, q patri in imperio successere, temporibus fuit. I quidem gubernacula imperii suscipientes, pa bus auspiciis illud rexere, divisis tantummodo a ministrationibus. Arcadius enim Orientem, Ho norius vero Occidentem gubernabat, licet Theo dosius filiis, adhuc adolescentibus, tres duces re liquerit, qui Romanum gubernarent imperium Ruffinum qui Orientem, Stiliconem qui Occider tem, Gildonem qui Africam regerent. Qu deinceps cupiditate imperandi moti, spretis pa vulis, regnum occupare conati sunt. Gildoni re novas in Africa molienti, Mascezel frater eju crudelitatem veritus, cum exercitu obviam factus hominem fundit fugatque: qui vel dolore animi vel veneno non ita mulo post moritur. Idem quo que Mascezel tanta victoria elatus, cum nec Deo nec hominibus parceret, à militibus occiditur. Ruffinus vero ab Arcadio opprimitur, dum O- rientale imperium conatur invadere. Ingressus tum Italiam Rhadagasus, Gotthorum rex imma- nissimus, ferro ac flamma omnia vastabat. Verum Romani comparato exercitu, barbarum in Fe- sulanis montibus opprimunt, duce Stilicone. Huic vero

ro successit Alaricus, quem Stilico, regni cupi-
s cum superare posset, & fovit & juvit. Verum
stremo cum Alaricus in Galliam proficiscens
ncedente eo loci sedes ad incolendum Hono-
o, apud Polentiam consedisset, Saulum gente
religione Hebræum à Stilicone cum militibus
missum, quo fœdus turbaretur, hostem sensit.
acile enim fuit barbaros nil tale suspicantes, &
em Paschæ observantes incautos perturbare.
erum sequenti die sumptis armis, & Saulum
m exercitu ad internecionem cædit, & omissa
allia in Stiliconem & Romanos movet. Quibus
peratis, urbem Romam post longam & gra-
em obsidionem capiunt, anno ejusdem condi-
e millesimo ac centesimo & sexagesimoquar-
: salutis vero Christianæ, anno duodeci-
o & quadringentesimo. Hac tamen modera-
one Alaricus usus est & clementia, ut suis man-
averit à cæde & sanguine, quoad fieri poterat,
bstinere: utve confugientibus ad basilicas Petri
Pauli parceretur. Rex vero tertia die ab urbe
iscedens, minus calamitatis quam putaretur per-
essa (parum enim incendii senserat) in Luca-
os & Brutios proficiscitur, ubi apud Consentiam,
i captam & direptam, moritur. Cui statim o-
nniũ Gotthorum consensu Athaulphus, ob affi-
itatem & genus succedit, quem quidem ad urbem
Romam cum exercitu redeuntem, Galla Placi-
ia, superioris Theodosii filia ejus uxor, ita pla-
avit, ut à cædibus & rapinis temperatum, &
uis magistratibus urbis dimissa sit. In animo cer-
e ei prius fuerat urbem Romam delere, ac no-
am condere, eamque Gotthiam appellare, &

imperatoribus nomen de se relinquere, ut n
Augusti deinceps, sed Athaulphi vocarent
Mentem hominis Placidia non modo à tanto
cinore avertit, verumetiam fœdus inter Atha
phum, Honorium & Theodosium juniorem co
posuit, Arcadii jam mortui filium. Sozimus a
tem in tanta rerum perturbatione rem divina
nunquam omisit. Constituit enim, ut diaco
dum celebraretur, lævas tectas haberent linos
mis. Concessit item, ut in parochiis cerei sanct
Sabbato benedici possent. Bibere autem in pu
blico clericis vetuit: In cellis fidelium id fieri po
se non negavit. Vetuit etiam, ne servi in cleru
reciperentur, quod huiuscemodi viros liberos &
integros esse oporteret. Asciscuntur nunc non mo
do servi, & vulgo concepti ac nati, verumetian
flagitiosi omnes ex flagitioso quoque geniti: quo
rum sceleribus ecclesia Dei magnum aliquod in
commodum tandem capiet. Ferunt tum Sozi-
mum misisse ad Carthaginense concilium Fau-
stinum Episcopum, duosque urbis Romæ pres-
byteros, ut ostenderet, nil usquam publice agi
debere sine consensu Ecclesię Romanæ. Hujus au-
tem pontificatu fuit Lucius Arrianæ partis epi-
scopus, qui variarum hypotheseon libellos scri-
psit. Diodorus quoque Tarsensis episcopus, dum
Antiochiæ presbyter esset, multa tum scripsit, Eu-
sebii sententias, non autem eloquentiam imita-
tus, propter ignorationem secularium litera-
rum. Scripsit & Tiberianus apologeticum ob su-
spicionem hæreseos, quia cum Priscilliano ac-
cusabatur. Evagrius præterea, acris & ferven-
tis ingenii, vitam beati Antonii de græco
Atha-

rhanasii, in sermonem nostrum transtulit. Scripsit & Ambrosius Alexandrinus auditor Didymi Apollinarium volumen præclarum. Fuere tum iam in pretio Iohannes Constantinopolitanus & heophilus Alexandrinus illustres episcopi. Hunc go arbitror Iohannem Chrysostomum fuisse, qui b elegantiam dicendi hoc cognomentum meri- adeptus est, quique Theodorum & Maximum ondiscipulos suos ad fidem Christi traduxit, rectis præceptoribus Libano & Andragathio phisopho. Interrogatus Libanius, iam morti proinquuus, quem potissimum in schola successorem elinquere vellet, non alium quam Chrysostomum dixit, nisi hominem Christiani ad se tradussent. Perlata tum etiam sunt ad Sozimum synodalia decreta, quibus confirmatis, Pelagiana æresis ubique damnatur. Sunt qui scribant & Peonium Bononiensem episcopum virum sanctissimum, & Possidonium Africæ provinciæ episcopum, magnam sanctitatis opinionē de se tum oncitasse. Scripsit & multa contra hæreses Priatius ad Fortunatum episcopum. Sunt qui scriant, Probam Adelphi proconsulis uxorem, Cenonas Virgilii in laudem Christi tum composuisse. Hanc certe laudem quidam Eudociæ asceriunt Theodosii junioris uxori. Augustinus vero eati Ambrosii in fide discipulus, homo certe omnium, qui tum fuere, doctissimus Hippone in frica episcopus, fidem nostram scriptis & disutationibus tum maxime tuebatur. At Sozimus, reatis in urbe Roma presbyteris decem, diaconis tribus, episcopis octo, moritur, ac sepelitur ia Tiburtina apud corpus beati Laurentii marty-

ris,ſeptimo calendas Ianuarij. Sedit annum num, menſes tres, dies duodecim. Vacat tu ſedes dies undecim.

BONIFACIUS I. PONTIF. XLIII.

BOnifacius, natione Romanus, patre Iucu do presbytero, Honorii temporibus fuit: O ta quidem tum in clero ſeditio eſt. Nam dum B nifacius in baſilica Iulii urbis Romæ epiſcopu creatur, Eulalius in Conſtantiniana electus, hu ſtatim objicitur. Quod ubi Honorius, qui tu Mediolani erat, intellexiſſet, inſtante Placidi cum filio Valentiniano ambo ab urbe pelluntu Revocatur tamen ſeptimo menſe poſt Bonifa cius,& ſolus urbis præſul conſtituitur. Interea ve ro mortuo Athaulpho, Gotthorum rex Vallia decernitur, qui Dei judicio perterritus, Placidian apud ſe tamen honeſte habitam, Honorio fratr reddidit, pacemque cum eo, datis lectiſſimi obſidibus, iniit. Idem fecere Alani, Vandali & Suevi. Placidiam vero Honorius Conſtantio quem Cæſarem declaravetat, in matrimonium collocat:unde ConſtantiusValentinianum filium ſuſcepit: quæ poſtea à fratre pulſa ad Orientem cum filiis, Honorio & Valentiniano proficiſcitur. Bonifacius autem pontifex tum conſtituit,ne mulier ulla aut monacha ſacratam pallam attrectaret, aut thura contingeret: neve ſervus, aut obnoxius,vel obæratus in clerum reciperetur. Condidit præterea oratorium in cœmiterio ſanctę Felicitatis martyris, ejuſque ſepulchrum ornavit marmoribus & argento. Nam & patinam argenteam dono dedit librarum viginti,& ſcyphum argen-

enteum librarum decem, & coronas argenteas
es, calices minores duos. Hujus quoque pon-
ficatum insignem reddidere multi præclari viri,
axime vero Hieronymus presbyter, patre Eu-
bio natus oppido Stridonis, quod à Gotthis e-
ersum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque in
nibus fuit. Quantum iste juverit ecclesiam Dei
ta & scriptis, non attinet dicere, cum & vita
us sanctissima omnibus præluceat, & scripta
us ita in pretio & honore sint, ut nemo magis
gatur, ab eruditis præsertim. Moritur autem Hie-
nymus in Bethleem ætatis suæ anno LXXXI.
idie Calendas Octobris. Laudatur & Gelasius
æsareæ Palæstinæ post Euzoium episcopus,
r accurati elegantisque ingenii. Scripsit & Hi-
oriam Dexter Paciani filius ad Hieronymum.
audavit & Spiritum sanctum Amphilochius ele-
nti stylo. Laudat & Sophronium Hieronymus
od de eversione Serapis librum copiose ac do-
e scripserit. Aiunt & Lucianum presbyterum
eo innuente, tum quidem reliquias Stephani
otomartyris & Gamalielis Pauli præceptoris
venisse, deque ea re sermone græco ad omnes
clesias scripsisse: quam scriptionem postea
bundius presbyter Hispanus latinam fecit ad
rosium presbyterum. Sunt etiam qui huic æ-
ti addant Iohannem Cassianum & Maximi-
um viros doctissimos. De Eutropio autem
ugustini discipulo, non ita ambigitur qui
istoriæ Romanæ Epitomen fecit, ab urbe
ondita usque ad tempora sua, satis elegan-
stylo & oratione. Scripsit & ad duas sorores,
hristo dedicatas, de pudicitia & amore reli-
gio-

gionis. Laudatur & Iuvenalis qui tum Consta
tinopolitanus episcopus erat. Fuit etiam in pr
tio Heros vir sanctus, ac beati Martini discip
lus, Arelatensis episcopus, injuria pulsus. B
nifacius autem, ubi ex sacris ordinibns semel h
bitis, presbyteros tredecim, diaconos tres, ep
scopos sex & triginta creasset, moritur, ac v
Salaria sepelitur apud corpus sanctæ Felicitat
martyris, octavo Calendas Novembris. Sed
annis tribus, mensibus octo, diebus septen
Mortuo Bonifacio clerici quidam Eulalium st
tim ad urbem revocant, qui vel indignation
vel contemptu rerum humanarum revocationer
spernens, anno post Bonifacium moritur. Vac
tum sedes dies novem.

CAELESTINVS I. *PONTIF. XLV.*

CAeleſtinus, natione Campanus, Theodosi
junioris temporibus fuit. Hic enim, mortu
Honorio principe clarissimo, Valentinianum Pla
cidiæ amitæ suæ filium Cæsarem creatum, ad re
gendum Occidentale imperium mittit. Qui statim
totius Italiæ consensu Imperator creatus, guber-
nacula imperii apud Ravennam suscipiens, ho-
stes Romani nominis, maxime vero Iohannem
tyrannum mira felicitate in Italia compescuit.
Interea vero Vandalorum, Alemannorum, &
Gotthorum effera gens ab Hispania in Africam,
Genserico rege, trajiciens, provinciam ferro ac
flamma depopulata, fidem quoque catholicam
Arriana impietate fœdavit, pulsis etiam in exiliũ
quibusdam episcopis bene sentientibus, in qua
perturbatione beatus Augustinns Hipponensis e-
piscopus, tertio obsidionis mense, quinto Calendas
Sep-

eptembris moritur, septimo & LXX. ætatis nno. Vandali autem capta Carthagine in Siliam trajicientes, insulam depopulantur & vaant. Idem fecere Pictavi & Scoti, insulam Brinniam occupantes. Accitus autem à Britans in auxilium Aetius patritius, vir bellicis arbus insignis, non modo laborantibus auxilim non fert, verum etiam regnandi cupidus, unnos ad invadendam Italiam sollicitat. Vnde ritanni ab Aetio destituti, ab Anglis auxilium etiere, quos hostes deinceps, non auxiliares nsere. Ab his enim oppressi, & patriam simul nomen amisere. Interim vero Theodosio onstantinopoli mortuo, septimo & vigesimo nperii sui ac patrui Honorii anno, * Bleda & Ata fratres, Hunnorum reges, Illyricum ingres, omnia incendunt & vastant. At Cœlestinus vino cultui intentus, constituit, ut psalmi Dad ante sacrificium antiphonatim ab omnibus nerentur, quod ante fieri non consueverat. erlecta enim Epistola & Evangelio, finis sacrio imponebatur. Refert Martinus Cassinas: dica me Deus & discerne causam meam, quod principio sacrificii dicitur ejus inventum fuis. Graduale quoque huic ascribitur. Multa prærea constituit de omni ecclesia, quæ tum in chivis legebantur. Dedicavit & basilicam Iuam, cui etiam hæc dona obtulit, patinam argenam librarum V & XX. scyphos II argenteos, XX rarum: aquamanulos argenteos XX librarum, ndelabra argentea duo, LX librarum, cantharos, rostrata ænea quatuor & viginti magni pondes. Nestorius autem Constantinopolitanus episco-

* *Belda*

ſcopus novum tum errorem inducere conatus
Prædicabat enim Chriſtum ex Maria homin
tantum , & non Deum natum , eique divinitat
collatam eſſe pro meritis , cui impietati & Cy
lus Alexandrinus epiſcopus & Cæleſtinus p
tifex mirum in modum adverſati ſunt. Nam ha
ta apud Epheſum ſynodo CC epiſcoporum, i
pius Neſtorius cum hæreſi nominis ſui , cumq
Pelagianis omnibus , qui dogma illud prope
natum juvabant , omnium conſenſu XIII car
nibus , eorum ſtultitiam impugnantibus ,
mnantur. Præterea Germanum Antiſiodorenſ
epiſcopum in Britanniam mittit , qui , deturba
hæreticis , inſulares ad catholicam fidem redig
ret. Miſit & ad Scotos Chriſti fidem optan
Palladium , quem ipſe epiſcopum creaverat. H
jus certe atque ſuorum opera magna pars Oc
dentis ad veram Chriſti fidem converſa eſt. F
runt hoc tempore diabolum perſonam Moy
indutum , multos Iudæos decepiſſe , dum e
ex Creta in terram promiſſionis ad ſimilituc
nem Hiſtoriæ veteris ſicco pede per mare ded
cere pollicetur. Multi enim ex his falſum Mo
ſen ſecuti , in undis periere. Aiunt autem ill
ſolos evaſiſſe , qui tum Chriſtum verum e
Deum credidere. At Cæleſtinus ubi ex ſac
ordinibus ter in urbe menſe decembri habiti
presbyteros duos & triginta , diaconos duod
cim , epiſcopos duos & LX. creaſſet , moritu
ac ſepelitur in cœmiterio Priſcillæ , via Salari
octavo idus Aprilis. Conſederat annis VII
menſibus X. diebus XVII. Vacat tum ſedes di
I. & XX.

SIX

SIXTVS. III. *PONTIF. XLVI.*

Ixtus tertius, natione Romanus, patre Sixto, Valentiniani tempora attigit, qui Occidenta- imperii gubernator pacē cum Genſerico Van- lorum rege iniit, ac certis finibus Africam, ſi- ac Genſerico diviſam, Vandalis incolendam dit. Subornatus deinde Genſericus ab Arria- s eorum impietatem extollens, variis terroribus iſcopos noſtros perſequitur. Interim vero, dum alentinianus Conſtantinopolim proficiſcitur, & heodoſii filiam in uxorem ducit, Vandali, Gen- rico duce, Carthaginem iterum capiumt ac di- piunt, anno quingenteſimo & LXXXIIII. Po- aquam Romanorum eſſe cœperat. Dum hæc tem in Aphrica gererentur, Attila cum Belda tre, Hunnorum reges, non contenti occupaſ- Pannonias, Macedoniam, Myſiam, Achaiam, utraſque Thracias ferro ac flamma devaſtat, ldamque fratrem obtruncat, quo ſolus regno tiretur. Inde vero animos ſumens ad occu- ndum Occidentale imperium, copias undi- e celeriter colligit, atque iter ſtatim carpit. uod ubi Aetius intellexiſſet, legatos de pace atim Tholaſſam ad Theodoricum regem mit- , cum quo fœdera ita ſunt inita, ut commu- impenſa & paribus copiis bellum contra At- am gereretur, Romanorum ac Theodori- auxiliares copiæ fuere, Alani, Burgundio- es, Franci, Saxones, atque omnes fere oc- dentales populi. Tandem vero, ſupervenien- Attila in campis Catelaunicis, magno ar- ore animorum prælium utrinque committi- ır. Pugnatum erat aliquandiu atque acriter,

cum

cum vox superveniens, incerto autore, certan
finem imposuit. Ad centum & octoginta mi
hominum in eo prælio utrinque cecidisse cons
neutro inclinante acie, aut cedente. Ferunt
men Theodoricum Thurismundi regis patr
eo prælio cæcidisse. At Sixtus, pontificatum
iens, à Basso quodam reus in judicium acc
situs. Hic autem, congregata septem & quinq
ginta episcoporum synodo, ita causam dixit, ut
omnibus uno consensu absolveretur. Damna
Bassus calumniator iniquus, annuente Valer
niano & Placidia ejus matre, in exiliumque m
titur, ita tamen, ut ultimo die viaticum ei
pietatem Ecclesiæ non negaretur. Ejus aute
prædia non fisco sed Ecclesiæ ascribuntur. Ai
Bassum post exilium non multum vixisse, ter
enim mense diem extremum obiit: cujus corp
Sixtus episcopus linteaminibus involutum,
aromatibus conspersum propriis manibus ad sa
ctum Petrum sepelivit in loculis parentum. A
dificavit autem Sixtus basilicam Beatæ Mar
virginis, quæ ab antiquis Liberii cognominab
tur, iuxta macellum Libyæ. Accepit deinde n
men ad Præsepe: postremo vero Sancta Mar
Major vocata est. Sixtum autem hujus templi a
torem fuisse titulus ipse in frontispicio primi fo
nicis declarat his verbis: Xyxtus Episcopus pl
bi Dei. Per X enim in principio & Y scribitur gr
ca orthographia, licet nostra ætas, consuetudi
serviens, Sixtum scribat per S & jota. Huic quoq
templo idem Pontifex hæc dona obtulit, altare a
genteũ purissimũ CCC librarum, patinas arger
teas tres C & XX librarũ, scyphos argenteos quir
que

,calices decē, coronas argenteas octo & vigin-
ndelabra argentea tria, thymiamatarium libra-
quindecim, fundum Scauri in agro Cajeta-
fundum Sceleris, cervum argenteum fun-
tem aquam in fontem baptisterii. Ornavit &
oonē Ecclesiæ prorphyreticis lapidibus, quem
suggestum appellamus, ubi Evangelium &
stola canitur. Præterea vero, rogatu Sixti, Va-
tinianus templa quædam sanctorum mirifice
oluit. Nam & supra confessionem Beati Petri
eam Salvatoris imaginem gemmis aureis di-
ctam collocavit, & fastigium argenteum ba-
æ Constantinianæ à barbaris sublatum resti-
.Ornavit & confessionem Beati Petri ex argen-
Aiunt prætera hujus temporibus Petrum epi-
pum, natione Illyricum, ædificasse templum
æ Sabinæ in monte Aventino, non longe à
nasterio sancti Bonifacii, in quo divus Alexius
et. Quod ego factum Cælestini primi tempo-
rediderim, ut etiam carmina heroica indi-
nt, quæ adhuc leguntur, his fere verbis.

Culmen apostolicum cum Cælestinus haberet,
Primus & in toto fulgeret episcopus orbe,
Hæc quæ miraris, fundavit presbyter urbis,
Illyrica de gente Petrus, vir nomine tanto
Dignus, ab exortu Christi nutritus in aula.
Pauperibus locuples, sibi pauper, qui bona vitæ
Præsentis fugiens, meruit sperare futura.

nt etiam qui scribant hujus temporibus fuisse
usebium Cremenensem, & Philippum, Hierony-
i discipulos, qui pleraque eleganti oratione
ripsere. Laudatur & Eucherius Lugdunensis
piscopus doctrina & dicendi copia. Non impro-

ba-

batur postremo Hilarius Arelatensis episcop vir sanctitate & doctrina ea tempestate insig Sixtus autem cum omnia quæ habuerat, au ædificiis & ornamentis ecclesiarum, aut paup bus erogasset, creatis presbyteris octo & vigi diaconis duodecim, episcopis duobus & qu quaginta, moritur, ac sepelitur in crypta viæ burtinæ apud corpus beati Laurentii. Sedit a tem annis octo, diebus XVIIII. Vacat tum sed dies duos & viginti.

LEO I. *PONTIF. XLVII.*

Leo, natione Tuscus, patre Quintiano, tempore fuit, quo Attila, à pugna Catelau ca rediens in Pannonias, cõparatis magnis copii Italiam hostili manu in gressus, ac primo Aqu leiam in limitibus Provinciæ positam, trienn obsedit. Verum cum jam, desperatis rebus in e esset ut stativa moveret, vidissetque ciconias e urbe in agros pullos suos deferentes, auspici motus, adhibitis machinis, miseram civitate acriter oppugnatam, tandem capit, diripit & in cendit: nec ulli generi hominum parcit, flage lum Dei se vocitans. Inde Hunni veluti rupti claustris per totam Venetiam sese effundente urbes omnes ocupant, Mediolanum ac Ticinum diripiunt. Iturus deinde Romam infestis signis cum eo loci consedisset, ubi Mintius Padum in fluit, amnẽ trajecturus, vir sanctissimus Leo Pon tifex calamitatem Italiæ & urbis Romæ miseratus adhortante etiam Valentiniano, ei fit obviam persuadetq; Alarici exemplo, qui statim Dei judi cio post captam urbem mortuus est, ne ultra pro gre-

rediatur. Monitis Pontificis optimi obtempe-
ns Attila, quod dum ſimul loquerentur, cerne-
duos viros ſupra caput ſuum ſtrictos tenentes
ladios, ac mortem minitantes, niſi pareret viſus
t: ii Petrus & Paulus Apoſtoli putati ſunt, inde
ovens, Pannonias repetit: ubi non ita multo poſt,
fundente ſe ubertim propter ebrietatem è na-
bus ſanguine, moritur. Leo vero ad urbem re-
ens, totus ad confirmandam catholicam fidem
nvertitur, quæ tum potiſſimum à multis hære-
cis impugnabatur, maxime autem à Neſtoria-
is & Eutichianis. Neſtorius enim Conſtantino-
olitanus epiſcopus virginem non Dei, ſed ho-
inis tantummodo genitricem dixit, ut aliam car-
is, aliam divinitatis perſonam faceret, & ſejun-
im alterum eſſe Dei filium, alterum hominis
ſtenderet. Eutiches autem Conſtantinopolitanus
bbas, ne ſentire cum Neſtorio videretur, divi-
am cum humana natura in idem compoſitum
ecidiſſe affirmabat, unumque factum, nec ul-
o modo inter ſe diſtingui debere. Hanc hære-
m cum Flavianus Conſtantinopolitanus epiſco-
us damnaſſet, Theodoſio annuente, ſynodus
phesina indicitur, in qua, Dioſcoro Alexandri-
o epiſcopo præſidente, Eutiches reſtituitur, Fla-
ianus vero damnatur. At Leo, mortuo Theo-
oſio in ejusque locum ſuffecto Marciano prin-
ipe catholico, concilium Chalcedonenſe indicit,
n quo ſexcentorum & triginta epiſcoporum au-
oritate decernitur, credendum duas naturas in
Chriſto fuiſſe, utque unus idemq; Chriſtus Deus
& Homo crederetur, ac ſtatim Neſtorius & Euti-
chius nefandus Manichæorū preſul damnarentur.
Com-

Combusti etiam publice sunt Manichæorum bri, calcata & depressa est Dioscori superbia que hæresis. Interim vero mortuo à suis Valei niano, Maximus tyrannus imperium occupat, I doxamque quondam Valentiniani uxorem violentis nuptiis adjungit. Hanc ob rem Va dali ex Africa acciti, Genserico duce, Roma hostili manu ingressi, Maximum in illo tumu ab Urso milite Romano occisum, in Tiberim pr jiciunt, urbem diripiunt atque incendunt, ter pla & sacraria spoliant, nec Leonem Pontifice exaudiunt clamantem & dicentem, ut urbi & ter plis parcentes, prædam quo vellent abigerer Abeuntes quarto decimo die post urbem captar atque Eudoxam cum filia & ingenti captivoru numero secum trahentes, in Africam revertu tur. At Leo ad reparandam urbem & templa co versus, Demetriam ancillam Dei impulit, ut b silicam beato Stephano, via Latina, tertio ab url milliario, in fundo suo conderet. Ipse vero in h norem beati Cornelii Episcopi basilicam, via A pia, ædificavit. Templa diffracta restituit, sacr rum vasa comminuta aut ablata vel denuo ren vavit, vel ex integro, quoad fieri potuit, restitui Cameras præterea treis condidit in tribus basil cis, Iohannis, Petri ac Pauli. Sepulchris quoq Apostolorum custodes addidit ex clero Roman hos cubicularios appellavit. Præterea vero mo nasterium prope Sanctum Petrum condidit, cor stituitque, ut intra actionem mysterii diceretur Hoc sanctum sacrificium, & cætera: neve ulla mo nacha velamen capitis benedictum acciperet, ni approbatum fuisset, eam quadraginta annis cast

integre vixisse. Dum autem his curis vir san-
is intentus esset, subito exorta est Acephalorum
resis: qui ideo Acephali vocati sunt, quia sine
ebro & sine autore habebantur. Hi autem Chal-
lonense concilium improbantes, proprietatem
arum substantiarum in Christo negant, unam
tum in ejusdem persona naturam prædican-
: quam quidem hæresim epistolis suis, elegan-
& docte ad Christi fideles scriptis, acerrime
nfutavit. Sunt qui scribant Paulinum Nolanæ
bis episcopum; Prosperum Aquitanum vi-
n doctum, Mamercum Viennensem episco-
m in pretio tum fuisse. Primus enim Mamer-
s, (ut aiunt) supplicationes, quas græci Leta-
s vocant, instituit, ob frequentes terræ mo-
, qui tum maxime Gallias vexabant. Leo po-
emo creatis ex institutione sacrorum LXXXI
esbyteris, diaconis XXX. episcopis sex &
XX, moritur, ac sepelitur apud sanctum Pe-
m in Vaticano. IIII Idus Aprilis. Sedit annis
o & viginti, mense uno, diebus tredecim. Va-
tum sedes dies octo.

HILARIUS I. PONTIF. XLVIII.

Hilarius, natione Sardus, patre Crispino,
ad Leonis tempora pervenit. Leo enim pri-
us ex Græca natione in locum Marciani Impe-
oris demortui sufficitur, qui statim filium suum
isdem nominis Augustum creat. Sub hoc qui-
m Imperatore respublica Romana magnas ca-
nitates passa est, subortis quibusdam tyrannis
perium usurpare conantibus. Hac vero oppor-
nitate illectus Gensericus Vandalorum rex, ex
Afri-

Africa in Italiam ſtatim navigat, Romanum imperium invaſurus. Quod ubi intellexit Leo, Baſilicum patricium cum valida claſſe in auxilium Anthemii principis Romani mittit. Hi conjunctis copiis & animis ad Populoniam Genſerico fiunt obviam, hominemque claſſe decernere impellunt: qui quidem ſuperatus ingenti clade turpi fuga in Africam rediit. Vexare interea urbem Romam parabat Ricimer ille patricius, qui Biorgum Alanorũ regem in montibus Tridentinis ſuperaverat, elatus tanta victoria, ni Epiphanius Ticienſis epiſcopus hominem Anthemio, urbẽ defendenti, conciliaſſet. Hilarius autem in tanta perturbatione rerum, divinam rem intermiſit nunquam. Præterea vero inſtituit, ne Pontifices deinceps ſucceſſorem ſibi deligerent, quæ inſtitutio ad omnes eccleſiaſticos gradus pertinet. Fecit & decretalem, ac per univerſum orbem ſparſit. Epiſtolas quoque conſcripſit de fide Catholica, tres ſynodos confirmantes, Nicenam, Epheſinam & Chalcedonenſem, quibus item Eutichem, Neſtorium, & Dioſcorum cum ſectatoribus damnat. In baptiſterio autem Conſtantinianæ baſilicæ tria oratoria ædificavit, auro & pretioſis lapidibus diſtincta, tribus ſanctis dedicata, Iohanni Baptiſtæ, Iohanni Evangeliſtæ, & Sanctæ Cruci: quorum januæ erant æneæ, argento cælato clauſæ. In oratorio autem τȣ̃ σταυρȣ̃ erat lignum crucis auro clauſum, & ornatum gemmis. Stabat & eo loci agnus aureus duarũ librarum in columna onychina. ante oratorium erant columnæ miræ magnitudinis, quæ dicuntur Hecaton. In fonte Iohannis erat lucerna aurea librarum decem

decem, cervi argentei tres, octoginta librarum aquam fundentes, columba aurea duarum librarum. Addidit & oratorium sancti Stephani baptisterio Lateranensi. Duas quoque bibliothecas apud eundem locum ædificavit. Ad Lunam vero monasterium in urbe struxit. Omitto dona templis oblata, quæ quidem prope infinita fuere ex auro, argento, marmoribus, & gemmis. Sunt qui scribant Germanum Altisiodorensem & Lupum * Trecharensem, episcopos hujus temporibus fuisse, qui tum multum juvere Christianam fidem, gentilium ac Pelagianorum opera plurimum labefactatam. Gennadius præterea Constantinopolitanus episcopus ingenio, doctrina, & moribus ecclesiæ Catholicæ multum profuit. Victorinus autem, natione Aquitanus, Arithmeticus insignis, rationem Paschæ ad cursum lunæ tum redegit, Eusebium & Theophilum ea in re superans. Sunt qui Merlinum Anglum vatem insignem his temporibus ascribant, de quo plura fortasse quam satis est, scribuntur. Hilarius autem ubi ea peregisset quæ ad optimum pontificem pertinebant, tum in extruendis templis ornandisque, tum etiam docendo, admonendo, castigando eleemosynasve, ubi erat opus, præbendo, moritur, creatis prius de more quinque & viginti presbyteris, diaconis quinque, episcopis duobus & viginti. Sepelitur autem in crypta sancti Laurentii apud corpus beati Sixti. Sedit annos septem, menses tres, dies decem. Vacat tum sedes dies decem.

* *Tracasenum*

SIMPLICIUS I. *PONTIF. XLIX.*

SImplicius, patria Tiburtinus, patre Castino, imperante Leone secundo & Zenone fuit. Nam Leo primus valetudine correptus, Leonem secundum ex Mariagene sorore sua nepotem, & Zenonis Isaurici filium successorem imperii designavit: qui non ita multo post gravi morbo oppressus, cum finem vitæ sibi adesse cerneret, patri Zenoni imperium reliquit. Interim vero Odoacer cum maxima Tucilingorum & Herulorũ manu Italiam ingressus, Orestem patricium apud Ticinum superatum & captum, Placentiæ, inspectante exercitu, interfecit. At Zeno calamitates Italiæ miseratus, Theodoricum Gotthorum regem, iam antea apud se in honore habitum, contra Odoacrem cum ingentibus copiis in Italiam propere mittit, qui duces Odoacris non procul Aquileia ad Sontium amnem gravi prælio superat. Eadem quoque fortuna contra Odoacrem sæpius usus, hominem triennio Ravenna obsessum eo perpulit, hortante etiam Iohanne Episcopo, ut se imperii socium acciperet. Verum sequenti die cum filio contra datam fidem interficitur, unde statim, nemine adversante, Theodoricus totius Italiæ imperio potitus est. Simplicius autem vir sanctissimus has basilicas interim dedicat, basilicam Stephani protomartyris in Cælio monte, basilicam *A*ndreæ *A*postoli non longe à templo sanctæ Mariæ Majoris, in qua adhuc vestigia quædam antiquitatis apparent, quæ persæpe flendo etiam inspexi ob incuriam eorum, quibus ipsa templa, iam ruinam minantia, commis-

si

a sunt. Hoc autem in templo hæc carmina legisse me memini musivo opere descripta,

Hæc tibi mens valide decrevit prædia, Christe,
Cui testator opes detulit ille suas:
Simpliciusque Papa sacris cælestibus aptans,
Effecit vere muneris esse tui:
Et quod Apostolici deessent limina nobis,
Martyris Andreæ nomine composuit.
Utitur hæc hæres titulis ecclesia justis:
Succedensque domo mystica jura locat.
Plebs devota veni, perque hæc commercia disce
Terreno censu regna superna peti.

Dedicat & aliam basilicam Stephani Simplicius apud sanctum Laurentium. Basilicam quoq; * Vivianę martyris ad palatium Lucianum, ubi corpus virginis repositum est. Hebdomadas quoque instituit, ut presbyteri, tum ad Petri, tum ad Pauli, tum ad Laurentii martyris templa vicissim manerent propter pœnitentes, & baptismum requirentes. Vrbem præterea presbyteris in quinque regiones divisit, prima erat Petri, secunda Pauli, tertia Laurentii, quarta Iohannis Lateranensis, quinta sanctæ Mariæ Majoris. Instituit postremo, ne clericus ullus possessionem beneficii à laico recognosceret, quod postea à Gregorio & aliis pontificibus confirmatum est. Romam autem sedem esse primam omnium Ecclesiarū declarant † Acacii episcopi Constantinopolitani, & Timothei viri doctissimi scripta, quibus rogatur Simplicius Pontifex Maximus, ut Petrum Alexandrinū Episcopum, Eutichetis imitatorem, hæreseos damnet.

* *Vivianæ* † *Achatii*

Quod etiam factum est, hac conditione tamen ut pœnitenti tempus ascriberetur. Sunt qui dicant hujus temporibus fuisse Remigium Remensem episcopum virum sanctissimum, qui Clodoveum (ut historiæ referunt) regem Francorum baptizavit. Scripsit etiam multa eo tempore contra Eutichetem Theodorus Syriæ episcopus: edidit & decem libros Ecclesiasticæ historiæ, Eusebium Cæsariensem imitatus. Tum vero omnes fere Ægyptij declinarunt in Dioscori hæretici errorem, de quo multa superius diximus. Vexavit & catholicos in Africa Himericus Vandalorum rex, Arrianos imitatus. Quam ob rem Eudoxa Theodosii neptis, mulier catholica ejus uxor, simulans se Hierosolymam voti causa ituram, à marito hæretico discedens, Hierosolymis post longam peregrinationem, & mulieri præsertim gravem moritur. Ferunt ea tempestate & Elisei ossa in Alexandriam translata esse, & corpus Barnabę Apostoli cum Evangelio ejus manu scripto repertum. At Simplicius cum Ecclesiam Romanam non institutis solum, verumetiam donis auxisset, creassetque ex ordine sacrorum presbyteros octo & quinquaginta, diaconos undecim, episcopos sex & octoginta, moritur, ac sepelitur in Petri basilica, sexto Nonas Martij. Sedit autem annos quindecim, mensem unum, dies septem. Vacat tum sedes dies sex & viginti.

FELIX. III.. *PONTIF. L.*

FElix tertius, patria Romanus, patre Felice presbytero, ex regione Fasciolæ à rege

Odoa-

Odoacre, qui annis quatuordecim Italiæ imperaverat usque ad Theodoricum pervenit. Qui etsi Ravennam sedem regni fecisset, tamen urbem Romam quoad fieri potuit, exornavit. Nam & sepulchrum Octavii instauravit, & spectacula de more exhibuit, & ædificia, ac basilicas plerasque restituit, nihilque omisit, quod ad optimum principem pertineret. At vero, ut regnum aliquando stabiliret, & Clodovei Franciæ regis filiam Andefledam in uxorem duxit, & sororem Honorico Vandalorum, & filiarum suarum alteram Alarico Visogothorum, alteram Gundibato in matrimonium collocavit, Felix autem tum maxime intellexerat Petrum Eutichianum, quem antea diximus ob hæresim in exilium pulsum, instigante Achatio, tunc demum ab eodem revocatum esse. Quare sanctus pontifex fraudem subesse veritus, ex autoritate sedis apostolicæ concilio bene sentientium approbata, Petrum & Achatium damnat. Post annos vero tres cum Zeno fidem faceret, hos homines pœnitere, Felix eo misit episcopos duos, Messenum & Vitalem, qui re cognita damnatos absolverent. Hi itaque Heracleam civitatem ingressi, pecunia corrupti, nihil ex sententia Felicis egere, unde pontifex merito indignatus, habita de more synodo, hos ut prævaricatores & Simoniacos à communione dejecit: Messeno tamen pœnitentiæ tempus ascriptum est, quia errorem suum fassus est, pœnitendique tempus petiit. Idem quoque Felix basilicam sancti Agapeti ædificavit non longe à basilica Laurentii martyris. Consti-

tuit item ut Ecclesiæ non nisi ab Episcopis consecrarentur. Aiunt autem hujus tempore Theodorum presbyterum Græcum librum contra hæreticos scripsisse, de convenientia veteris ac novi testamenti. Sunt etiam qui huic ætati ascribant Iohannem Damascenum, virum doctissimum ac Theologum insignem. Hic enim librum sententiarum composuit, in quo Gregorium Nazianzenum, Gregorium Nisenum, Didymum Alexandrinum imitatus est, libros quoque Medicæ artis composuit, quibus morborum causam & medelas describit. At Felix cum ex institutione sacrorum ordinum, quos in urbe Roma mense Decembri bis habuit, presbyteros octo & viginti, diaconos quinque, episcopos triginta creasset, moritur, & sepelitur in Pauli basilica. Sedit annos octo, menses XI. dies X & septem. Vacat tum sedes dies quinque.

GELASIVS. I. *PONTIF. LI.*

GElasius, natione Afer, patre Valerio, eo tempore fuit quo Theodoricus Clodoveo socero suo Francorum regi bellum intulit, quod Alaricum generum Visogotthorum regem in agro Volgadensi interfecisset, Vasconiamque occupasset. uterque affinis erat. Iustior habebatur Alarici causa, unde socerum genero prætulit. Superatis itaque Francis ingenti prælio, Vasconiam recipit, receptamque pro Almarico Alarici filio, donec adolesceret, gubernat. Idem Theodoricus, Siciliam, Dalmatiam, Liburniam, Illyricum, Narbonensem Galliam, Burgundiam suo

ſuo regno adjecit. Tridentum urbem in Alpibus muro cinxit, & Italiam ab externo hoſte tutatus eſt, collocatis Herulis in extremis Italiæ partibus apud prætoriam Auguſtam, quorum regem adhuc adoleſcentem in adoptionem ſuſceperat. Gelaſius autem Manichæos in urbe deprehenſos exilio damnat, eorumque libros apud Baſilicam divæ Mariæ publice comburit. Inſtante præterea ſynodo, cognita Meſſeni pœnitentia, eum libello prius ſatisfacientem purgatum Eccleſiæ ſuæ reſtituit. Cum vero intellexiſſet Petri & Acacii ſeditionibus multa flagitia & parricidia (in Eccleſijs Græciæ committi, confeſtim eo miſit, qui hos ſi non ſtatim pœniterent in perpetuum damnarent. Erat autem conſuetudo primitivæ Eccleſiæ, diutius expectare ad gremium pietatis ſuæ aliquando redituros. Confugerat tum Iohannes Alexandrinus epiſcopus, vir catholicus illorum ſeditionibus vexatus, ad pontificem Romanum, à quo perbenigne & comiter ſuſceptus eſt. Dedicavit Gelaſius Eccleſiam Euphemiæ martyris in civitate Tiburtina. Dedicavit & Baſilicam ſanctorum Nicandri & Eleutherii, via Lavicana, & Baſilicam ſanctæ Mariæ, via Laurentina in fundo Criſpi, vigeſimo ab urbe lapide. Clerum quoque amavit & auxit. Pauperes ſemper mira benevolentia & charitate complexus eſt. Civitatem Romanam à multis periculis liberavit, maxime vero ab inopia rerum & fame. Hymnos etiam compoſuit ad imitationem beati Ambroſii: edidit & libros quinque contra Eutichen & Neſtorium: duos item contra Arrium. Orationes habuit elegantes & graves. Epiſtolas præte-

terea ad amicos & domesticos fidei scripsit, non minus graves quam doctas: quæ opera in publicis bibliothecis tum legebantur. Sunt qui scribant, Gelasium excommunicasse Anastasium Imperatorem Constantinopolitanum, Zenonis successorem, quod hæreticis & Acacio faveret: unde constat Imperatorem errantem in fide, & monitum, si non paruerit, à Pontifice Romano excommunicare posse. Eadem autoritate usus est etiam contra Vandalos eorumque regem, qui Arriana infecti hæresi Catholicos cruciatibus & suppliciis persequebantur. Fuere etiam in primo hujus pontificis tempore Germanus & Epiphanius, quorum alter Ticinensis, alter vero Campanus episcopus fuit. Hi multum autoritate & sanctitate sua Italiam à barbaris vexatam juvere orationibus, & blanditiis barbarorum corda mollientes. Multum præterea, tum in Gallia profecere, & Lannociatus Abbas Carnotensis, & Aurelianus, & Mezentius Pictaviensis, viri optimi ac docti, qui Clodoveum regem Franciæ, ac Crocildim ejus uxorem eo perpulere, ut Christianissimi fierent, & fidem Catholicam ubique tutarentur. Sunt qui hanc laudem Remigio viro sanctissimo ascribant. Gelasius autem posteaquam presbyteros duos & triginta, diaconos duos, episcopos septem & sexaginta creasset, moritur, ac sepelitur in Basilica beati Petri Apostoli XI Calendas Decembris. Sedit annis quatuor, mensibus octo, diebus decem & septem. Vacat tum sedes dies septem.

ANA-

ANASTASIVS. II. PONTIF. LII.

ANastasius secundus, patria Romanus, patre Fortunato, Anastasio imperante fuit, quo tempore Transamundus Vandalorum rex, & catholicas Ecclesias claudit & centum ac viginti episcopos exulatum in Sardiniam mittit. Ferunt tum apud Carthaginem Olympium quendam Arrianum episcopum, sanctam Trinitatem publice in balneis detestantem, tribus fulminibus ictum concidisse, ejusque cadaver exustum omnino fuisse. Cumque item Barbas quidam Arrianus episcopus, nescio quem baptizaturus esset his verbis: Baptizat te Barbas in nomine Patris, per Filium, in Spiritu Sancto, ferunt aquam nusquam comparuisse, quo miraculo permotus, qui characterem expectabat, confestim ad nostros transiit. Anastasius vero (ut quidam scriptores referunt) Anastasium Imperatorem excommunicavit, quod Acacio faveret, tametsi postea ipse ab Acacio seductus, dum eum revocare clanculum tentat, clerum à se graviter alienavit, qui se à communione pontificis tum maxime subtraxit: quod etiam sine Catholicorum consensu Photino Thessalonicensi diacono communicasset, qui tum Acacij errorem imitabatur. Hanc ob rem ferunt divino nutu hominem subito morbo correptum interiisse. Sunt qui dicant, eum in latrinam effudisse intestina dum necessitati naturæ obtemperat. Hujus temporibus Fulgentius, natione Apher, Rupensis episcopus, qui in Sardiniam quoque cum aliis catholicis

Africæ à Transamundo exulatum missus est, nil prætermisit quod ad veram Christi fidem pertineret docendo, prædicando, monendo. Edidit & libros de Trinitate, de libero arbitrio, de regulis fidei Scripsit & contra Pelagianam hæresim. Orationes quoque habuit ad populos, elegantes quidem & graves. Iuvit etiam scriptis suis Ecclesiam Dei Egesippus vir doctissimus, qui & monachorum regulas composuit, & sancti Severini Abbatis eleganti stylo vitam edidit. Faustus autem apud Gallos Episcopus multa tum scripsit copiose & ornate sed ejus illud potissimum laudatur, quod contra Arrianos scripsit, in quo ostendit τριάδα, hoc est, Trinitatem essentialem esse. Scripsit & contra eos qui dicunt in creatis aliquid incorporeum esse, qua in re ostendit, tum patrum sententiis, tum divinæ Scripturæ testimoniis, solum Deum incorporeum dici posse, ne etiam creata incorporea dicerentur. Hæc de Anastasio & ejus pontificatu, qui ex sacris ordinibus semel Decembri mense in urbe habitis, presbyteros duodecim, Episcopos sedecim creavit. Sepultus est autem in basilica Petri XIII Calendas Decembris. Sedit annum unum, mensibus decem, dies quatuor & viginti. Vacat tum sedes dies IIII.

SYMMACHVS. I. *PONTIF. LIII.*

Symmachus, natione Sardus, patre Fortunato, mortuo Anastasio pontifex creatur, non sine magna discordia. Nam dum pars cleri Symmachum apud Basilicam Constantinianam pontificem decernit, pars altera apud Basilicam Mariæ in via nova, Laurentium in locum de-

mor-

mortui Anastasij sufficit, seditio ingens in senatu ac populo Romano, bifariam diviso, orta est, unde omnium consensu concilium Ravennæ indicitur: discussaque re præsente Theodorico, Symmachus tandem in pontificatu confirmatur, qui certe magna clementia usus, Laurentium competitorem Nucerinis Episcopum dedit. Verum anno quarto post clerici quidam, seditionibus gaudentes, adjuvantibus Festo & Probino senatorii ordinis viris, Laurentium revocant, qua ex re indignatus rex, Petrum Altini episcopum Romam mittit, qui pulso utroque sedem teneret. Verum Symmachus habito centum & XX episcoporum synodo, objecta constanti animo diluit, & omnium sententiis obtinuit, ut Laurentius & Petrus malorum omnium capita relegarentur. Orta autem ob hanc rem tanta seditio Romæ est, ut multi, tum ex clero, tum ex populo passim cæderentur, nec sacris virginibus parcerent. Opprimitur eo tumultu Gordianus presbyter, vir optimus, ad vincula sancti Petri; nec finis tantæ cædis factus fuisset, ni Faustus consul clericos miseratus, contra Probinum, tanti mali autorem, arma sumpsisset. Respirante deinde aliquantulum republica christiana, Clodoveus, pulsis Arrianis hæreticis, & catholicos reduxit, & Parisiorum civitatem regni caput constituit. Symmachus vero Manichæos tum ab urbe expulit, eorumque libros ante fores Constantinianæ basilicæ concremavit. Basilicas vero multas, aut à fundamentis erexit. Nam & templum beati Andreæ Apostoli apud sanctum Petrum ædificavit, multoque-

toque argento & auro exornavit, & templum ipsius Apostolorum principis, ac porticum cum marmoribus, opere vermiculato, in augustiorem formam redegit. Gradus quoque ipsius basilicæ ampliores fecit, aliosque gradus sub divo dextra lævaque, Episcopia præterea construxit. Aedificavit etiam basilicam Agathæ martyris via Aurelia in fundo Lardario. Basilicam sancti Pancratii cum arcu argenteo librarum quindecim. In basilica Pauli renovavit apsidam, cui ruina imminebat, picturisque ornavit: post apsidam vero aquam introduxit, balneumque à fundamento erexit. In urbe autem basilicam sanctorum Sylvestri & Martini à fundamentis extruxit, juxta Trajani thermas, ubi & supra altare ciborium fecit argenteum, librarum centum viginti, arcus argenteos librarum decem: confessionem argenteam librarum quindecim, suggestum quoque erexit porphyreticis & crustis marmoreis insignem. Fecit & gradus basilicæ Iohannis & Pauli post Apsidem. Auxit & basilicam Archangeli Michaelis, aquamque introduxit. Sanctorum Cosmi & Damiani oratoria à fundamentis erexit, via Tiburtina in fundo Paciano, adjuvantibus Albino & Glaphyra illustribus viris. Pauperibus quoque ad basilicas Petri & Pauli habitacula extruxit, curavitque ne quid eis deesset, quod ad victum pertineret. Amator enim pauperum fuit, & Episcopis ac cæteris clericis in Africa & Sardinia propter Catholicam fidem exulantibus pecunias & vestes subministrabat. Reparavit etiam basilicam sanctæ Felicitatis: & apsidam beatæ Hagnetis cum basilica, quæ ruinam minaban-

bantur in meliorem formam restituit. Redemit & captivos in diversis provinciis multa pecunia. Constituit item ut die Dominico, vel Natalitiis martyrum caneretur Hymnus, Gloria in excelsis Deo. Cœmiterium quoque Iordanorum vel fecit, vel in meliorem formam redegit. Nil postremo omisit, quod ad omnipotentis Dei gloriam pertineat. Hujus quoque tempore Ecclesiam Dei multum juvit Gennadius Massiliensis Episcopus, qui diligens Augustini imitator, & librum de dogmatibus composuit: & quid cuique ad salutem necessarium esset, declaravit. Scripsit item de viris illustribus, Hieronymum imitatus. Symmachus autem creatis duobus & LXXXX presbyteris, diaconis XVI. episcopis CXVII. habitis de more sacris ordinibus, moriens, ad basilicam Petri sepelitur. XIIII Calendas Augusti. Sedit autem annis XV. mensibus sex. diebus XXII. vacat tum sedes dies septem.

HORMISDA. I. *PONTIF. LIIII.*

HOrmisda, patria Frusinonius, patre Iusto, ad Theodorici & Anastasii tempora pervenit, à consulatu senatoris usque ad consulatum Boetii & Symmachi, quos Theodoricus, ob suspicionem affectatæ libertatis, exilio primo, mox carcere afficit. In hac calamitate constitutus Boetius multa scripsit, quæ adhuc leguntur. Transtulit & pleraque ex Aristotele, in eademque commentatus est. In Mathematicis doctissimus est

ha-

habitus, quod ejus Musice & Arithmetice ostendunt. Postremo vero cum Symmacho senatore Theodorici jussu necatur. Sunt autem qui scribant Boetium tantam calamitatem subiisse, quod in Arrianos inveheretur, ad quos Theodoricus declinaverat. Superior sententia mihi verior videtur. Hormisda autem hortante Theodorico provincialem synodum in urbe habuit, omniumque consensu Eutichianos iam antea improbatos, damnavit. Iohannem quoque Constantinopolitanum Episcopum literis & nunciis adhortatus est, ut ab eadem hæresi desisteret, crederetque duas in CHRISTO naturas esse, divinam & humanam. Desiit parere Iohannes, Anastasii viribus fretus, quem non ita multo post fulmine ictum dedisse pœnas creditum est, tum propter hæresim quæ gravis erat, tum vel maxime, quia legatos, ab Hormisda missos, contra jus gentium magna affecerat contumelia: rejectos enim à se, navi quassa & rimosa ea conditione navigare jussit, ut recta in Italiam redirent, nec ullum Græciæ littus attingerent. Hæc etiam eisdem mandata ad Pontificem dedisse referunt, ut sciret, imperatoris proprium esse imperare, & non imperata Pontificis aut cujusvis alterius accipere. Fuere autem legati, Evodius Ticinensis Episcopus, Fortunatus Catinensis, Venantius urbis Romæ presbyter, & Vitalis diaconus. Mortuo itaque Anastasio VII & XX. imperii anno, Iustinus orthodoxæ fidei amator imperium accipit, ac statim nuntios ad Pontificem mittit: qui & sedis Apostolicæ autoritatem confirmarent, & pacem Ecclesiis omnibus exquirerent, quantum per religionem conce-

de-

deretur. Qua re permotus Hormiſda, Theodorico annuente, Germanum Campanum epiſcopum, Iohannem & Blandum presbyteros, & Felicem ac Dioſcorum diaconos legatos ad Iuſtinum mittit, qui eos nullo non genere honoris adhibito, effuſa obviam honoris gratia monachorum, ac magna orthodoxorum & illuſtrium virorum multitudine, honorifice accepit, congratulante clero una cum Iohanne Conſtantinopolitano epiſcopo. At qui cum Acacio ſentiebant, iſtorum adventum veriti, ſe in templo quodam munitiſſimo incluſerunt, & nuncios, habita conſultatione, ad Imperatorem miſere, affirmantes ſe nullo pacto in ſententiam Apoſtolicæ ſedis venturos, niſi ei reddita fuerit ratio, quam ob rem Acacius damnatus eſſet; hos omnes Iuſtinus ex templo atque ab urbe expulit. Idem fecit Hormiſda contra Manichæos iterum in urbe Roma pullulantes, eorumque codices ante fores baſilicę Conſtantinianæ incendio conſumpſit. Eodem tempore mortuo in Africa Tranſamundo Vandalorum rege, Ildericus filius, quem ex captiva Valentiniani filia ſuſceperat, regnum obtinet. Hic non hæreſim paternam imitatus, ſed matris catholicæ monita ſecutus, omnes catholicos, quos Tranſamundus in exilium miſerat, reduxit, atque eos ſub inſtituto vivere permiſit. Dona præterea multa ac pretioſa eodem tempore Romam ad ornandas baſilicas ſanctorum ſunt miſſa. Gemmas enim magnæ æſtimationis Clodoveus rex Franciæ miſit. Delata & dona tum aurea, tum argentea: Delata Evangelia cum tabulis aureis, gemmis diſtinctis, à Iuſtino Imperatore voti gratia.

tia. Misit & patinam auream librarum viginti cum hyacinthis: Scyphum aureum gemmis circundatum. Ornavit & templum beati Petri Theodoricus rex trabe argentea M & XL librarum: cerostratis argenteis duobus librarum LXX. Certavit & Hormisda muneribus cum his principibus. Locavit enim ante altare Constantinianæ basilicæ coronam argenteam librarum viginti, cantharos argenteos sex. Ornavit etiam templum Pauli scyphis argenteis decem, amis argenteis tribus. His demum ex sententia peractis, cum etiam de more presbyteros unum & viginti, episcopos quinque & L creasset, moritur, ac sepelitur in basilica Petri, octavo idus Augusti, consulatu Maximi. Sedit annis novem, diebus octodecim. Vacat tum sedes dies sex.

IOHANNES I. *PONTIF. LVI.*

IOhannes, natione Tuscus, patre Constantio, à consulatu Maximi usque ad consulatum Olibrii pervenit, Theodorici regis temporibus, & Iustini Augusti, qui orthodoxæ fidei diligentissimus observator, ut tandem hæreticorum nomen extingueret, Arrianos expulit, eorumque Ecclesias Catholicis assignavit. Quam quidem rem Theodoricus ægre ferens, Iohannem Pontificem, Theodorum, duosque Agapetos oratores ad Iustinum mittit, qui eum adhortarentur, ut Arrianos restitueret: sin secus animatus esset, sciret se omnes Italię ecclesias Catholicas præsertim demoliturum. Magnifice & perbenigne primo quidem excepti legati sunt: qui ubi rationem legationis exposuere, cum flectere Iustinum non possent, ad

la-

lachrymas versi ac suppliciter petentes, ut peritu-
re Italiæ una cum Catholicis omnibus subveniret,
eo tandem pium hominem perpulere, ut Arria-
nos restitueret, atque eos vivere suis legibus & in-
stitutis sineret. Sunt qui scribant, Theodoricum ra-
bie sæviendi tum incitatum, Symmachum & Boe-
tium revocatos ab exilio & carcere, eo tempore
occidisse. Vtcunque sit, necatos Theodorici jus-
su constat, nec multum refert Hormisdæne, an
Iohannis temporibus ascribantur. Iohannes au-
tem Ravennam ad Theodoricum rediens, in car-
cerem propere conjicitur: ac parum abfuit quin
eum statim occideret, adeo in hominem exarse-
rat, & fide & moribus cum Iustino sentientem.
Periit tamen sanctissimus homo in carcere, pedo-
re, situ, & inedia: quam quidem sævitiam ira di-
vina non ita multo post graviore pœna compe-
scuit. Apoplexia enim Theodoricus moritur, ejus-
que anima (ut quidam Eremita vir sanctissimus
retulit) in ignem Lipareum immersa est. Theo-
dorico autem in regnum Amalasiuntha filia suc-
cessit, cum gnato Athalarico, quem ex Eucha-
rio marito susceperat. Quæ quidem mulier supra
sexum prudentia usa, & patris decreta, mala præ-
sertim, emendavit, & Boetii ac Symmachi filiis
bona paterna in fiscum delata restituit, & filium
optimis disciplinis erudivit, adversantibus Got-
this, & acclamantibus, non literis, sed rei mi-
litaris disciplina regem suum imbuendum es-
se. Iustinus autem senex admodum eodem fer-
me tempore, Iustiniano sororis suæ filio Im-
peratore relicto, moritur, & Clodoveus Fran-
ciæ rex filiis quatuor in regno relictis. Fue-
re

re tum in pretio & Benedictus Vrsinus, qui rationem monasticæ vitæ Italis dedit, & Brigida Scotia mulier sanctissima, & Iohannes Antiochenæ Ecclesiæ presbyter, qui multa contra eos scripsit, qui in una tantum substantia Christum adorandum censebant. His addidit Isidorus Cyprignium quendam Episcopum Hispanum, qui eleganter in Apocalypsim scripsit. Iohannes autem Pontifex, antequam Constantinopolim proficisceretur, tria cœmiteria restituit: Primum fuit Nerei & Achillei, via Ardeatina: Secundum sanctorum martyrum Felicis & Audacti: Tertium Priscillæ. Ornavit etiam altare sancti Petri gemmis & auro. Detulit & secum Iustini imperatoris munera, patinam auream librarum viginti, calicem aureum cum gemmis librarum quinque, quæ dona una secum perisse arbitror. Creavit etiam habitis de more sacris ordinibus episcopos XV. Ferunt corpus viri sanctissimi Ravenna ad urbem delatum, sepultumque in basilica Petri VI. Calendas Iunij, Olibrio consule. Sedit autem annis duobus, mensibus octo. Vacat tum sedes dies octo & quinquaginta.

FELIX IIII. *PONTIF. LVII.*

Felix quartus, natione Samius, patre Castorio, Iustiniani tempora attigit, qui Bellisario duce in præliis usus, de Persis & Vandalis triumphat, quorum gentem, in Africam trajiciens, idem dux præstantis animi & singularis virtutis superavit, ac prope delevit; capto eorum rege Gelismero, & in triumphum ducto. Amalasiuntha vero seditionibus Gotthorum diu vexata, mortuo

filio Athalarico, quo cum moleſte vixit, Theodatum conſobrinum ſuum regni conſortem fecit. Erat autem Theodatus ita Græcis & Latinis literis edoctus, ut & temporum ſuorum hiſtoriam eleganter ſcripſerit, & Platonicam diſciplinam optime calluerit: ſegnis tamen ad res agendas habebatur. Verum hortante Amalaſiuntha Burgundiones & Alemannos felicibus præliis ſuperavit. Felix autem rei divinæ interim curam gerens, & Patriarcham Conſtantinopolitanum, declinantem à fide, anathemate notavit, & ſanctorum Coſmi & Damiani templa, quæ adhuc extant, in urbe, via ſacra apud forum Romanum ædificavit, quod carmen vermiculato opere notatum adhuc indicat. Baſilicam quoque ſancti Saturnini, via Salaria, incendio conſumptam, reſtituit. Sunt qui ſcribant, Caſſiodorum hac ætate fuiſſe, qui & ſenator de regenda repub. multa conſcripſit: & monachus Pſalterii ſententias eleganti oratione ac ſtylo edidit. Ferunt etiam Priſcianum Cæſarienſem Grammaticum inſignem librum ſuum Grammatices tum compoſuiſſe. Arator quoque urbis Romæ ſubdiaconus verſibus hexametris Evangelia conſcripſit. Laudatur & Iuſtinianus Valentinæ Eccleſiæ epiſcopus: multa enim prædicavit & ſcripſit ad doctrinam Chriſtianam pertinentia. At Felix habitis de more ſacris ordinibus, ubi presbyteros quinque & quinquaginta creaſſet, diaconos quatuor, epiſcopos novem & viginti, moritur, ac in Baſilica Petri ſepelitur quarto Idus Octobris. Annis quatuor ſedit, menſibus duobus, diebus tredecim. Vacat tum ſedes dies tres.

BONI-

BONIFACIVS II. *PONTIF. LVIII.*

BOnifacius ſecundus, patria Romanus, patre Sigiſmundo, Iuſtiniano imperante fuit. Quem quidem imperatorem tanti conſtat ingenii, tantæque doctrinæ fuiſſe, ut mirum non ſit, ſi leges Romanas ſparſas & incompoſitas in ordinem ad utilitatem hominum redegerit, eaque abſciderit quæ ſupervacanea & inutilia videbantur. Hac tamen in re, conſilio & opera Iohannis Patritii Tribuniani, Theophili, Dorothei uſus eſt, qui tum doctrina & autoritate inſignes habebantur. Immenſum namque illud librorum pelagus (ad duo enim fere millia librorum fuiſſe conſtat) coacervatis ſimul ab urbe condita uſque ad hæc tempora tot judiciis, in quinquaginta libros titulatim digeſſit, quos nunc Digeſta, nunc Pandecta appellant: quod omnem civilem doctrinam contineant. Idem quoque legum Epitomen fecit librorum quatuor. Has autem legis Inſtitutiones vocat. Dicimus etiam Iuſtiniani Codicem & volumem eſſe. Sunt præterea, qui dicant Iuſtinianum ipſum libros de incarnatione Domini eleganter ſcripſiſſe, templumque in honorem Dei Patris (nam Filius ſapientia Patris eſt) ſanctæ Sophiæ, quo nullum eſt in orbe majus, ſua impenſa, ſuoque juſſu ædificatum. Hujus itaque tempore Bonifacius Pontifex creatur, non ſine contentione tamen: nam & Dioſcorus, diviſo bifariam clero, in demortui Felicis locum ſubrogatur. Exagitatus autem clerus hac ſeditione diebus octo & viginti, morte Dioſcori à tanta perturbatione tandem liberatur: unde Bonifacius ad con-

confirmandam Ecclesiam conversus, instituit ne quispiam sibi in episcopatu successorem deligeret, quod postea multi pontifices confirmarunt. Instituit item, ut in demortui locum alter pontifex, si fieri posset, tertia die sufficeretur, ne dilatio seditionem faceret. Divisit & populum à clero dum celebraretur. Hoc eodem tempore multi ex Romana nobilitate, Benedicti sanctitate moti, in montem Cassinum pervenere religionis gratia: inter quos Maurus quidem ac Placidus insignes habentur. Laudatur & Dionysius Abbas, qui tum Romæ Paschæ calculum mira ratione composuit. Facundi quoque scripta contra Eutichianos quosdam tum pullulantes laudantur. Martinus præterea gentem Suessionem prædicatione & scriptis ab Arriana hæresi ad nostros traduxit. At Bonifacius cum in pontificatu sedisset annis duobus, diebus duobus, moritur, & in Basilica Petri sepelitur. Sedes autem mensibus duobus tum vacat.

IOHANNES II. *PONTIF. LIX.*

IOhannes secundus, patria Romanus, patre Projecto ex Cælio monte, Iustiniani tempore fuit: qui statim ubi pontificatum iniit, Anthimum Episcopum damnavit, quod in Arrianam hæresim declinasset. Sunt qui scribant hunc Episcopum Constantinopolitanum fuisse. Iustinianus vero sedem Romanam veneraturus, Hyppatum & Demetrium episcopos Romam cum muneribus mittit, qui & Romanum pontificem suo nomine salutarent, & munera hæc beati Petri templo offerrent, scyphum aureum circumdatũ gemmis librarum

rum sex, scyphos argenteos duos librarum duodecim, calices argenteos duos librarum quindecim. Interim vero, dum hæc dona misisset, Mundus, exercitus Justiniani dux, Salonas urbem munitissimam capit, ac Gotthos prælio vincit non incruenta victoria. Vna enim cum filio, egregiæ virtutis adolescente, Mundus eo prælio occiditur, quo nihil potuit Iustiniano molestius nuntiari, tanti faciebat hominis virtutem & fidem. Iohannes autem Pontifex, de quo pauca admodum scribunt historici, moritur, ubi ex sacris ordinibus semel habitis, presbyteros quindecim, episcopos unum & viginti creasset, sepeliturque in Basilica Petri sexto Calendas Iunij. Sedit annis duobus, mensibus quatuor. Vacat tum sedes dies sex.

AGAPETVS I. *PONTIF. LX.*

AGapetus, patria Romanus, patre Gordiano presbytero Ecclesiæ sanctorum Iohannis & Pauli, pontifex creatus à Theodato, statim ad Iustinianum mittitur, ei infensum quod Amalasiuntham Athalarici matrem in insulam lacus Volsiniensium relegaverat interficique jusserat. Erat enim hæc fœmina ita Græcis & Latinis literis imbuta, ut cum quovis docto disputando congredi auderet. Præterea vero ita linguas barbarorum omnium callebat, ut sine interprete cum his omnibus loqueretur, qui tum Romanum invaserant imperium. Hujus autem mulieris interitum Iustinianus ita ægre tulit, ut bellum Theodato se illaturum minaretur. Agapetus itaque eo missus, ac benigne & honorifice susceptus cum pacem impe-

impetrasset ab imperatore, tentatur ut Eutichianam opinionem confirmaret. Verum cum Iustinianus ab ea re hominem sanctissimum abhorrere cerneret, precibus minas addit. Tum Agapetus, ego, inquit, ad Iustinianum christianissimum principem venire optavi, sed Diocletianum inveni, quem Christianorum hostem fuisse constat. Hac libertate loquendi, & Dei nutu, Iustinianus permotus, & fidem catholicam amplexus est, & pulso Anthemio Constantinopolitano Episcopo, qui Eutichianam hæresim tuebatur, Mennam Catholicum in ejus locum suffecit, Agapeto consecrante, qui haud ita multo post Constantinopoli moritur, cujus corpus loculis plumbeis clusum Romam defertur, ac in basilica Petri sepelitur. Sedit autem mensibus undecim, diebus undeviginti. Vacat tum sedes mensem unum, diebus novem & viginti.

SILVERIVS. I. *PONTIF. LXI*

Silverius, natione Campanus, patre Hormisda episcopo, Theodato jubente, pontifex creatur cum antea non regum, sed imperatorum autoritas interveniret. Plus autem valuere Theodati minæ quam decreti ratio. Mortem enim his clericis minatus est, qui nomina sua non subscriberent in creatione Silverii. Hanc ob rem, & ut etiam Amalasiunthæ necem ulcisceretur Iustinianus, Bellisarium patricium cum exercitu in Italiam mittit. Navigans hic primo Siciliam attigit, eamque in fide imperatoris retinuit. Interim vero, mortuo Theodato, cum Gotthi regem contra voluntatem Iustiniani creassent,

Bel-

Bellisarius è Sicilia movens Italiam à tyrannid Gotthorum liberaturus, in Campaniam veniens Neapolim mandata imperatoris nequaquam facientem, vi capiens ac diripiens, Gotthos omnes, qui in præsidio erant, ac magnam partem civium interfecit, abactis inde virginibus ac pueris cum omni præda. In tanto autem belli furore & templa spoliata, & virgines sacras violatas fuisse constat. Inde vero Romam cum exercitu properans, noctu urbem ingressus, tantum terrori Gotthis, qui in præsidio erant, incussit, ut omnes relictis portis ac mœnibus Ravennā confugerint. Bellisarius autem superventurum Vitigin cum ingenti exercitu ratus, cui aperto marte nequaquam par esse posset, mœnia urbis pro tempore vallo ac fossa, ubi opus esse videbatur, quam celerrime munivit. Superveniente deinde Vitig cum ingenti exercitu, ad centum namque millia hominum secum duxisse fertur, continere se mœnibus Bellisarius contentus fuit, cum non amplius quinque millibus hominum secum duxisset. Castra inter duos aquæ ductus locat Vitigis, quo munitiora sint: quorum alter ad Latinam viam alter vero ad Prænestinam vergit, seque invicem jungunt quinto ab urbe milliario: & ne aqua urbem Romam influeret, omnes aquæductus, quos ad quatuordecim fuisse constat, intercisi sunt Portum quoque Vitigis cum parte copiarum occupat, qua ex re magna calamitas Romanis illata est, cum & bello simul & fame laboratum sit. Interea vero, instigante Vigilio diacono cive Romano, & apocrisario, Theodora Augusta Silverio imperat, additis etiam minis, ut pulso Menna

ab

ab urbe Constantinopoli Anthemum revocet, quem diximus ob Eutichianam hæresim damnatum esse. Id autem cum facere pontifex recusaret, scribit ad Bellisarium mulier, ut pulso Silverio in ejus locum Vigilium sufficiat. Bellisarius autem rei bellicæ intentus, rem Antoninæ, uxori suæ committit, quæ quidem subornatis à Vigilio testibus, qui affirmarent Silverium urbem Romam Gothis hostibus prodere voluisse, hominem coegit abdicare se pontificatu: ac, posito pallio, cucullam monasticam sumere, qui in Pontiam insulam in exilium missus, non sine opinione sanctitatis moritur. Ferunt Gallos hoc tempore nunciis & literis Benedictum rogasse, ut unum aliquem ex discipulis suis ad se mitteret, qui Gallos monasticam vitam edoceret. Quare Benedictus Maurum eo misit, qui omnibus vita & moribus rationem bene ac beate vivendi dedit: quique etiam multa monasteria constituit. Vigilius autem clericis Romanis, ex Antoninæ sententia, ita petentibus, pontifex creatur. At vero Silverius ubi annum unum, menses quinque, dies duodecim in pontificatu vixisset, ut dixi, in insula Pontia moritur, ac sepelitur duodecimo calendas Iulii. Vacat tum quidem episcopatus dies sex.

VIGILIUS I. *PONTIF. LXII.*

Vigilius, patria Romanus, patre consule, imperante Iustiniano, pontifex creatur, cujus temporibus Constantinopoli quinta synodus habita est contra Theodorum & omnes hæreticos, qui affirmabant beatissimam Virginem solum hominem, non etiam Deum & hominem peperis-

se: qua quidem in synodo statutum est, ut beata Virgo θεοτόκος diceretur, quod Deum suo partu nobis edidisset. Interim vero Bellisarius, auctis copiis, cum per annum integrum & dies novem mœnia urbis tutatus esset, egredi constituit, & collatis signis cum Vitige decernere. Is autem copiis suis diffidens, incensis castris, Ravennam magnis itineribus proficiscitur. Eò & Bellisarius propere movet, ac Vitigim in urbe captum cum omni familia & magna procerum parte, recuperataque fere tota Italia Constantinopolim secum ducit, quinto anno posteaquam in Italiam venerat. Idem quoque Mauros Africam vastantes, mira celeritate perdomuit, deque hostium manubijs crucem auream, gemmis distinctam, librarum centum, cerostrata duo magni pretii Petro Apostolorum principi dono misit. Duo item xenodochia, quæ nos domos hospitales appellamus, sua impensa Romæ ædificat: quorum alterum in via lata, alterum via Flamminea extabat. Condidit & monasterium sancti Iuvenalis apud Ortam urbem, additis fundis unde monachi pascerentur. Instabat tum Theodora, ut Vigilius pontifex Constantinopolim proficisceretur, Anthemumque, ut pollicitus fuerat, restitueret. Negat Vigilius se id facturum, quod malis promissis standum non sit: Censere enim se, quæ Agapetus & Silverius contra Anthemum hæreticum egissent, jure facta esse: & propterea eorum acta nullo modo sibi rescindenda videri. Irata Theodora, Romanis quibusdam adjuvantibus, Vigilium in judicium vocat: & quod ejus fraudibus Silverius circumventus exulatum abie-

abierit: & quod ipso jubente adolescens quidam à nepote Vigilio Asterii consulis filio cæsus ad necem sit. At vero ne judicii pœnam Vigilius refugeret, Anthemum quendam cum his mandatis Romam mittit, ut Vigilium, parere recusantem, ad se vi etiam perduceret. Is vero Romam veniens, mandata facturus, in basilica sanctæ Cæciliæ hominem comprehendit, munera populo ob diem natalem suum distribuentem more Romano, ac captum quibusdam Romanis adjuvantibus Constantinopolim perducit. Ferunt Vigilium navi per Tiberim devectum, fustibus & saxis cum execratione à populo impetitum: cumque hac exprobatione; male meritus de Romanis es, mala omnia tecum veniant. In Siciliam vero perveniens concedentibus his qui captum ducebant, quosdam ad sacros ordines ascivit, ex hisque Ampliatum presbyterum, & Valentinum episcopum, qui clerum & Romanam ecclesiam interim gubernarent. Ei vero è Sicilia Constantinopolim moventi, Iustinianus cum magno comitatu fit obviam. Ingrediuntur urbem clero præcedente, usque ad templum sanctæ Sophiæ. Tentare tum Theodora Vigilium, ut quod pollicitus erat præstaret. Cui ille, malle se quodvis supplicium pati, respondit, quam sententiam mutare: & cum mulier, & qui secum aderant minis instarent, ad Diocletianum se, non ad Iustinianum quemadmodum arbitrabatur, venisse dicens, ita cæsus est, ut paulum abfuerit, quin tum occideretur. Fugiens itaque in templum sanctæ Euphemiæ, quod haud procul aberat, inde à crassatoribus trahitur

& injecto in collum ejus fune tanquam latro per totam urbem usque ad vesperam trahitur. Deinde vero carceri inclusus, pane & aqua tantummodo aliquamdiu vitam duxit ita patienter & æquo animo, ut semper diceret, se etiam pejora meritum, si digna pro peccatis pœna irrogaretur. Clerici autem qui hominem secuti fuerant, partim in exilium, partim ad excidenda metalla deportati sunt. Verum postea, rogantibus Romanis omnibus, qui jam sententiam mutaverant, & instante Narsete, quem Iustinianus contra Gotthos Romam miserat, Vigilius ac exules omnes in patriam remittuntur. At vero cum Syracusas in Siciliam pervenissent, Vigilius quem tot mala, tot curæ occidere non poterant, ex calculo moritur, ejusque corpus Romam defertur: & apud sanctum Marcellum, via Salaria, sepelitur. Vixit autem in pontificatu cum Romæ tum alibi annis XVII. menses sex. dies sex & XX. Vacat tum sedes ejus morte mensibus tribus, diebus quinque.

PELAGIUS I. *PONTIF. LXIII.*

PElagius primus, patria Romanus, patre Iohanne vicario, eo tempore fuit, quo Totila Gotthorum rex Tarvisio movit, cum magno exercitu Italiam invadens ac diripiens, adeo ut propter sævitiam & rabiem flagellum Dei vocatus sit: perveniens deinde ad montem Cassinatem in Campaniam iturus, gregarii militis habitu à Benedicto viro sanctissimo dignoscitur: & minis deterretur, ne tantopere in Christianos sæviat. Inde vero movens, in Samnium proficiscitur, Bene-

ver

ventum oppugnat, urbis mœnia demolitur, Neapolim obſidet, Cumas recipit, & magna benignitate ac modeſtia uſus, pleraſque matronas Romanas ibi captas Romam ad ſuos intactas remittit. Capta deinde Neapoli atque occupata omni illa Italiæ parte, quæ ad Siciliam vergit, in Romanos movet: quos quidem occupato prius portu, unde ſubvehi commeatus poterant, tam acri obſidione preſſit, ut inopia rerum, humana quidam veſcerentur carne. Tandem vero Totila per Hoſtienſem portam vi irrumpens urbem capit, ac direptam incendit. Sunt tamen qui ſcribant, ei in animo fuiſſe urbem ſervare, miſiſſeque noctu præcones per urbem qui militibus mandarent, ut urbi parcerent. Hoc vero ubi Iuſtinia-comperit, Narſetem eunuchum cum magno exercitu in Italiam propere mittit. Narſes enim, ut nonnulli ſcribunt, primo quidem bibliopola fuit. Hunc cum in cubiculum ſuum accepiſſet imperator cognita hominis virtute, eum in ordinem patriciatus aſcivit. Pietatis enim, religionis, miſericordiæ, munificentiæ, gratiæ poſtremo unicum exemplar tum omnibus erat. Is igitur, acceptis etiam auxiliaribus copiis ab Alboino Longobardorum rege, Gotthos invadit; obtruncat, perſequitur. Nam & Totila apud Bryxellum male pugnans occiditur, & Theias in ejus locum ſuffectus, non longe à Nuceria fortiter pugnans, virtute Narſetis opprimitur. Atque ita ſecundo & ſeptuageſimo anno poſteaquam Theodoricus eorum rex primo Italiam ingreſſus eſt, Gotthorum nomen cum regno interiit. Iuſtinianus quoque non ita multo poſt quadrageſimo

imperii sui anno moritur, vir quidem memoria dignus, cum merito suo Alemannicus, Gotthicus, Vandalicus, Persicus, Aphricanus, more veterum imperatorum appellari posset, licet aliorum opera & suo consilio hæc gesta sunt. Pelagius autem ecclesiam Dei in tantis perturbationibus non deserens, constituit ut hæretici & schismatici coerceri etiam secularium manu possent, quando ad sanitatem rationibus non reducerentur. Hic autem accusatus quod malorum Vigilii causa fuisset, cum Iustinianus eum Vigilio præferret, vidente populo & clero, crucem tangens, & Evangelium jurejurando suscepto, se à tanto crimine purgat. Inde Narses ad urbem veniens, supplicationes pro rebus bene gestis à sancto Pancratio usque ad sanctum Petrum celebrat, urbemque à Gothis liberatam, quoad fieri potest, instaurat. Vna vero cum Pelagio instituit, ne ullus ambitione vel pretio ad quosvis sacros ordines admittatur. Vigilius præterea Valentinum notarium suum, virum probatæ fidei & religionis, thesauris ecclesiæ præficiens, basilicam Apostolorum Iacobi & Philippi inchoat. Sunt qui scribant, Cassiodorum monachum virum doctissimum usque ad tempora Pelagii pervenisse, qui primum consul, inde senator factus, postremo monasticam vitam spretis rebus omnibus complexus est. Ajunt & Victorem Campanum episcopum librum Phasetum composuisse, quo potissimum Dionysium Abbatem Romanum inscitiæ arguit, qui paschalem calculum inepte nimium composuisset. Ornarunt etiam Pelagii tem-

tempora sanctitate & doctrina Sabinus Canusinus, Gregorius Lingonensis, Bedastus beati Remigii discipulus, & Attrebatum episcopus. Herculanus vero Perusinus antistes à Totila interemptus, in sanctos refertur. Pelagius autem undecimo sui pontificatus anno, mense decimo, die octavo moritur, & in basilica Petri sepelitur: ubi ex sacris ordinibus bis mense Decembri habitis, presbyteros sex & viginti, diaconos undecim, episcopos undequadraginta creasset. Vacat tum sedes mensibus tribus, diebus sex & viginti.

IOHANNES III. *PONTIF. LXIIII.*

IOhannes tertius, patre Anastasio, ex illustri genere orto, Iustini temporibus fuit, qui Iustiniano successit, cujus certe nulla in re similis fuit. Avarus enim, improbus, rapax, Deorum atque hominum contemptor habitus est. Hanc ob rem, cum totus avaritiæ & cupiditati inhæreret, libidine habendi in insaniam vertitur, cujus uxor Sophia imperium usque ad Tiberii secundi tempora gubernavit: hæc autem mulier instigantibus quibusdam delatoribus, qui Narsetem oderant, hominem ab Italia ad se cum ignominia verborum revocat, videlicet, ut eunuchus ad lanam & pensa rediret. Ferens id iniquo animo, ut par erat, Narses respondet, se talem orsurum telam, quę inextricabiles errores æmulis atque inimicis suis præstaret, quod etiam fecit. Alboinum namque Longobardorum regem cum omnibus copiis è Pannonia in Italiam ad capessendas sedes uberiores, quam quas in Pannonia occupaverant, literis & nunciis accersit.

Ob-

Obtemperans itaque Narſetis monitis Alboinus Italiam per Syrmium ingreſſus cum conjugibus & liberis, cumque exercitu lectiſſimo, primo quidem omnem Venetiam occupat, inde Inſubriam ingreſſus, Mediolanum vi capit ac diripit. Papiam triennio obſeſſam in poteſtatem ſuam tandem redigit. Hac autem victoria lætus Alboinus Veronam ſe contulit, quam regni totius ſedem conſtituerat. Ibi vero convivio exhilaratus Rhoſimundam uxorem ea patina bibere compellit, quam ex patris ipſius mulieris capite à ſe occiſi in poculum redegerat. Erat autem in exercitu Alboini * Nelmechidis Longobardus adoleſcens forma inſignis,& nobilitate atque armis præſtantiſſimus,cujus conſuetudine Rhoſimunda quidem delectabatur: quemque in cubiculum ſecreto ducens propoſita regni ſpe, Alboinum obtruncare compulit. Verum cum adverſantibus Longobardis de ſpe regni decidiſſent, ambo ad Longinum, qui tum Ravennæ præerat, confugere. Nec ita multo poſt ſeipſos invicem veneno petentes diem extremum claudunt. Multas clades tum paſſa Italia eſt, irrumpentibus provinciam barbaris, quas quidem portendere prodigia illa tempeſtate viſa, & igneæ acies in cælo apparentes: ita etiam in immenſum Tiberis crevit, ut inundatione ſua populo Romano magnas calamitates intulerit. Interim vero Iohannes pontifex & ſanctorum cœmiteria reſtituit, & Iacobi ac Philippi eccleſiam à Vigilio inchoatam perfecit. Et Narſetem Romanis non diſſimulanter iratum, quod de ſe male opinarentur, idque ad Sophiam ſcripſiſſent, è Neapoli ad urbem ducit:

* *Helmechildis*

ubi

ubi haud ita multo post Narses moritur, cujus corpus loculis impositum Constantinopolim defertur. Actum tum demum de nomine Italico putassem in tanta rerum perturbatione, nisi sanctissimi viri periturae provinciae succurrissent. Nam & Paulus patriarcha Aquileiensis, & Felix episcopus Tarvisinus Alboinum, ubi Italiam attigit, mitiorem civibus suis & provinciae reddidere. Et Fortunatus vir singularis literaturae & eloquentiae Gallos ad mitiorem cultum redegit scriptis & exemplo. Ad Sigibertum enim eorum regem libellum de gubernando regno perscripsit, ac beati Martini vitam eleganter composuit. Sunt qui scribant, Germanum Parisiensem episcopum, virum quidem sanctissimum hoc tempore fuisse, qui Franciae reges semper in officio continuit: & adeo quidem, ut inter se certatum religione, pietate, gratia, humanitate sit. Nil enim in Germano cernebant, quod ipsi non imitarentur, tantum valent boni pastoris exempla. Iohannes autem, cujus temporibus Armenii fidem CHRISTI recepere, moritur, ac in basilica Petri sepelitur, pontificatus sui anno duodecimo, mense undecimo, die sexto & vigesimo. Vacat tum sedes ejus morte mensibus decem, diebus tribus.

BENEDICTVS I. *PONTIF. LXV.*

BEnedictus, patria Romanus, patre Bonifacio, Tiberii secundi temporibus fuit, quem quidem Iustinus per adoptionem in filium & regni haeredem susceperat, ac merito certe, cum in homine ea ornamenta essent, quae in optimo

principe requiruntur, clementia, justitia, pietas, religio, sapientia, constantia & perpetua fortitudo. Verum inter alias ejus virtutes benignus & liberalis in omnes, potissimum vero erga pauperes habitus est, & ob eam rem Dominus largas opes ei subministravit. Nam dum semel per ædes suas contentius inambularet, cerneretque in pavimento marmoream crucem, eam religionis causa, ne pedibus conculcaretur, auferri jussit meliorique loco atque honestiore reponi. Post hanc vero una atque altera inventa est: sub qua tantam vim auri & argenti reperit, quantam hominis beneficentia requirebat: cujus quidem magnam partem pauperibus erogavit. Ferunt etiam Narsetis thesauros ad eum ex Italia delatos fuisse, quibus conflatis ad munificentiam & liberalitatem usus est. Ad Sigibertum namque Francorum regem, qui se per legatos inviserat cum reliquis muneribus, quæ magna fuere, aureos etiam quinquaginta singularum librarum misit, quorum pars una imagine principis signata erat, his literis, Tiberii Constantini perpetui Augusti: Altera vero pars quadrigam continebat cum ascensore: atque his literis: Romanorum Gloria. Et ne quid ad integram ejus felicitatem deesset, exercitus, quem in Persas miserat, victor rediens tantam prædam cum elephantis viginti avexit, quantam nullus unquam antea. Hoc requirebant ejus merita erga genus humanum: hoc religio in Deum Salvatorem nostrum: hoc postremo ejus beneficentia erga populum Romanum, quem & armis quoad fieri potuit ab hostibus tutatus est: & immisso

ex

ex Aegypto frumento à sævissima fame liberavit, intervenientibus Bonifacii pontificis precibus: quem Tiberius mirum in modum dilexit & observavit. Adeo enim Longobardi longe & late Italiam vexaverunt diutino bello, ut ex illa vastitate rerum omnium caritas & inopia oriretur. Dum hæc in Italia agerentur, Iohannes Constantinopolitanæ urbis episcopus, orientalem ecclesiam quoad fieri potuit in fide continuit legendo, disputando, scribendo, monendo, docendo, licet multos adversarios habuerit. Idem quoque fecit Leander Toletanus: vel (ut quidam volunt) Hispalensis episcopus, in quo doctrina & eloquentia pari lance certabant. Multa enim composuit, tum ad confirmationem nostri dogmatis; tum ad confutationem Arrianæ perfidiæ, quam tanquam teterrimam labem Vandali ex Africa in Hispaniam, à Bellisario pulsi, secum detulerant. Benedictus autem (ut quidam scribunt) solicitudine & dolore, quem in calamitatibus urbis Romæ & provinciæ Italiæ conceperat, moritur quarto pontificatus sui anno, mense uno, & diebus octo & viginti. Vacat tum sedes mensibus duobus & diebus decem.

PELAGIVS II. *PONTIF. LXVI.*

PElagius secundus, patria Romanus, patre Vingeldo, à Tiberio ad imperatorem Mauritium, Tiberii generum, pervenit. Huic enim, etsi Cappadox erat, imperium tamen ob virtutem & strenuitatem in rebus agendis commissum est. At vero Longobardi, cum post mortum * Alboini viginti annis sub ducibus fuissent, † Autharim

* *Albonii.* † *Eutharim.*

rim regem ſibi creaot, quem & Flavium appellarunt: quo quidem cognomento omnes Longobardorum reges deinceps uſi ſunt. Mauritius autem pellere Italia Longobardos conatus, Sigibertum Francorum regem mercede ad id bellum ſollicitat, qui ſtatim comparato Gallorum & Germanorum magno exercitu, cum Authari decertans magno accepto incommodo ſuperatur. Hac autem elati victoria Longobardi uſque ad fretum Siculum pervenere, urbes Italiæ in poteſtatem ſuam redigentes, quo minus vero urbe Roma diu obſeſſa potirentur, fecere imbres, & quidem frequentes: quibus hoſtes à mœnibus propelluntur. Tanta enim tum aquarum inundatio fuit, ut Noë diluvium renovatum crederetur. Hæc autem una fuit cauſa, quare Pelagius, injuſſu principis, tum pontifex creatus ſit, cum extra obſeſſam ab hoſte urbem mitti quiſpiam non poſſet. Nil enim tum à clero in eligendo pontifice actum erat, niſi ejus electionem imperator approbaſſet. Miſſum itaque Conſtantinopolim ad placandum imperatorem Gregorius diaconus, vir optimus atque doctiſſimus, ubi ex ſententia pontificis omnia peregiſſet nequaquam otio & ingenio ſuo abuſus, & libros moralium in Iob compoſuit, & Eutichium quendam Conſtantinopolitanæ urbis epiſcopum ita præſente Auguſto diſputationibus convicit, ut omnia quæ in libro ſuo de reſurrectione conſcripſerat retractare coactus ſit. Dicebat enim corpus noſtrum in illa reſurrectionis gloria vento aëreque ſubtilius futurum, & ob eam rem tangi non poſſe. Quod contra illud Dominicum eſt, palpate & vide-

videte, quia spiritus carnem & ossa non habet quemadmodum me videtis habere. Pelagius autem ubi Gregorium, rogatu populi Romani, ad urbem revocasset, & domum paternam in xenodochion pauperum senum redegisset, Hermetisque martyris cœmiterium ac basilicam Laurentii martyris à fundamentis extruxisset pestilentia moritur: quæ tum maxime Europam omnem vexabat, anno pontificatus sui X. mense secundo, die decimo. Sepultus est autem in ecclesia beati Petri in Vaticano. Vacat tum sedes mensibus sex, dies octo & viginti.

GREGORIVS I. *PONTIF. LXVI.*

GRegorius, patria Romanus, patre Gordiano, viro senatorio, uno omnium consensu invitus etiam pontifex creatur, anno Domini DC. ac XIX. Monachus namque erat, ac Levita. Is autem cum principis consensus requireretur (ut antea dixi) nuncios cum literis miserat, qui Mauritium obsecrarent, ne pateretur electionem cleri & populi Romani ea in re valere. Interceptæ sunt literæ eæ à præfecto urbis, ac discerptæ, scriptæque aliæ, quibus rogabatur, ut quem populus ac clerus in pontificem legisset, eundem imperator confirmaret, quo nihil ei nunciari jucundius ac gratius potuit, cum secum familiariter, dum Constantinopoli erat, Gregorius vixisset, filiumque ejus è fonte baptismatis levasset. Remittit itaque Mauritius nuncios, ac quidem propere qui Gregorium confirmarent, cogerentque hominem sanctissimum pontificatus gubernacula in tanta perturbatione rerum suscipere. Is itaqu

que non sibiipsi, sed utilitati hominum, ac honori divino consulens, quem certe ob religionem & pietatem rebus omnibus semper antetulerat, spretis opibus, posthabitis voluptatibus, atque omni ambitione & potentia, gubernacula reipublicæ Christianæ suscipiens, ita vixit, ut usque ad tempora nostra neminem ex successoribus parem habuerit, nedum superiorem vel sanctitate vitæ, vel diligentia in rebus agendis, vel doctrina & scriptis. Nam & librum de sacramentis composuit, & antiphonarium tam diurnum quam nocturnum, & commentarios in Ezechielem, in * quadraginta Evangelia: in Iob quoque (ut dixi) allegorice, ad mores & historiam respiciens, eleganter scripsit. Edidit & libros quatuor in dialogo: & librum quem pastoralem appellavit, ad Iohannem episcopum Ravennatem de ratione gubernandæ ecclesiæ. Instituit præterea ne quid ornatus & concentus inter sacrificandum deesset, ut antiphonæ canerentur: hæc vulgo Introitus vocant. Ejus quoque inventum est, ut novies Kyrie eleyson caneretur, & Alleluia, interpositis septuagesimæ diebus usque ad Pascha. Cantatur etiam post Evangelium, post communionem suo mandato. Idem quoque in canonem redegit: Diesq; nostros in tua pace disponas. Præterea vero supplicationes majores, quas Græci Letanias vocant, primus instituit. Stationum quoque magnam partem, maxime autem quæ in basilica Petri habentur, die natali Iesu Christi, in Epiphania, in Dominica passione, in albis Paschæ, in Ascensione, in Pentecoste, natalibus Apo-

ostio-

* *forte quatuor.*

ostiorum, in tertia Dominica adventus, in dedicatione ejusdem basilicæ, die festo sancti Andreæ, in cathedra Petri, dum major letania fit in sabbato quatuor temporum. Quid plura de hoc sanctissimo viro commemorem? cum omnis institutio ecclesiastici officii, veteris præsertim ab eo sit inventa & approbata: quem quidem ordinem utinam sequeremur. Non abhorrerent hodie à lectione officii viri docti, quemadmodum faciunt propter barbariem (nescio quam) illi Latinitati & compositioni additam. Ne vero ulla in re vir sanctissimus ecclesiæ deesset, synodum habuit apud sanctum Petrum quatuor & viginti episcoporum, qua certe multa sustulit quæ nocitura, multa etiam addidit quæ profutura fidei nostræ videbantur. Misit & viros optimos in Britanniam, Augustinum, Melitum, & Iohannem, cumque his monachos quosdam probatissimæ vitæ: quorum monitis & prædicationibus fidei nostræ dogma Angli tum primum integre receperunt. Rediere etiam Gotthi, Gregorii opera, ad unionem catholicæ fidei. Sunt præterea qui scribant Gregorium dialogum suum de moribus ad Theudelindam Longobardorum reginam misisse, cujus lectione præferocem & indomitum viri sui Antharis animum ad religionem & mitiorem cultum redigeret. Erat enim matrona insignis, & fidei Christianæ studiosissima. Nam & basilicam beati Iohannis baptistæ Modoetiæ ædificavit, quod oppidum decem millibus passuum à Mediolano distat: & eandem ecclesiam prædijs ac vasis aureis ornavit. Ferunt eo tempore quo Hermichildus, à patre Levi-

gildo

gildo Gotthorum rege interfectus est, quod fidem Catholicam confiteretur, Iesu Christi tunicam quæ forte uni militum obtigerat, inventam esse apud urbem Zaphat in arca marmorea eo loci repositam, Thomæ Hierosolymitani episcopi, & Iohannis Constantinopolitani, ac Gregorii Antiocheni tempore. Interea vero Mauritius superatis in Hetruria & Campania hexarcho Romano duce, Longobardis in omnia vitia & omnem arrogantiam prolapsis, legem tulit, ut qui Romanæ militiæ ascriptus esset, nisi finita militia, aut mancus & debilis ex vulnere factus, Deo militare non posset. Hanc ob rem motus Gregorius hominem admonet, ne ejus religionem impugnet, cujus benignitate ex infima sorte hominum ad summum gradum dignitatis pervenerat. Præterea vero cum Iohannes Constantinopolitanus episcopus, habita Græcorum synodo seipsum œcomenicum, id est, universalem patriarcham creasset, monuissetque Gregorium Mauritius, ut Iohanni obtemperaret: Respondit homo constantis ingenii & fidei, potestatem ligandi & solvendi Petro traditam, ejusque successoribus, non episcopis Constantinopolitanis: proinde desineret iram Dei in se concitare, dum seditiones studiose nimium in ejus ecclesia serit. Nequaquam vero his malis contentus Mauritius, revocatis militibus suis qui in Italia erant, Longobardos adhortatur, ut, spretis fœderibus jam ictis, Romanos adorirentur, quare Agilulphus ex Cisalpina movens vastatis longe ac late Hetruriæ agris, qua iter faciebat, urbem Romam magnis illatis calamitati-
bus

bus integrum annum obſedit: quo quidem tempore Severus Aquileienſis epiſcopus in hæreſim prolapſus eſt, quæ multorum malorum ſeminarium fuit. Nam Severo mortuo Aquileienſis eccleſia bifariam diviſa eſt, cum Agilulphus Longobardorum rex, Iohannem Aquileienſem, Gregorius Candianum Gradenſem Forojulianis epiſcopos præfeciſſent. Agilulphus vero omiſſa ſpe potiundæ urbis obſidionem ſolvens, Mediolanum rediit. At Mauritius, non ſponte ſed coacte, pœnitentia ductus, cum Gregorio mitius agere cœpit, quod intellexerat, quendam monachi habitu indutum, ſtrictum gladium in manu tenentem in foro Conſtantinopolitano clamaſſe; Imperatorem brevi gladio moriturum: hoc idem ejus ſomnium confirmavit, quo ſe, uxorem ac liberos cædi videbat. Interim vero milites ſtipendiis ſuis defraudati, Phocam centurionem imperatorem creant, & Mauritium obtruncant undevigeſimo imperii ſui anno. At Gregorius exornatis quibuſcunque rebus potuit baſilicis Romanis, dedicataque Gotthorum eccleſia, quæ in ſuburra eſt Agathæ martyris nomine, Fl. Ricimerii viri conſularis opus (ut literę muſivæ indicant) paternam domum in Clivo Scauri poſitam non longe à circo maximo in monaſterium redegit, quo in loco & hoſpites continuo accipiebat, & pauperes undique confluentes, cibo & potu in vita retinebat. Vir certe omni laude dignus, ſi vitam, ſi mores, ſi doctrinam, ſi ſolertiam in rebus, tum divinis tum humanis, inſpicis. Neque eſt cur patiamur Gregorium hac in re à quibuſdam, literarum ignaris potiſſimnm, carpi, quod ſuo

man-

mandato veterum ædificia ſint diruptà, ne peregrini & advenæ (ut ipſi fingunt) ad urbem, religionis cauſa venientes, poſthabitis locis ſacris, arcus triumphales & monumenta veterum cum admiratione inſpicerent. Abſit hæc calumnia à tanto pontifice Romano, præſertim cui certe poſt Deum patria quam vita charior fuit. Multa profecto ex collapſis ædificiis exedit vetuſtas. Multa præterea demoliuntur homines ædificandi gratia, ut quotidie cernimus. Impacta illa foramina quæ tū in concavo fornicū, tum in conjuncturis marmorum quadratorumve lapidum videntur, non minus à Romanis quam à barbaris avellendi æris cauſa crediderim. In fornicibus enim, quo levior eſſet moles, ollas cum nummiſmatibus collocabant. Lapides vero quadratos æneis clavis firmabant. Factum id quoque à Romanis dixi, ſi Epirotæ, Dalmatæ, Pannonii, & fex totius orbis terrarum huc miſſa Romani appellari poſſunt. Gregorius autem, confirmata omni ratione eccleſia Dei, anno XIII. menſe VI. die X. pontificatus ſui moritur: Phocæ vero imperatoris anno ſecundo, ſepeliturque collachrymantibus omnibus in baſilica Petri, ante ſecretarium, quarto idus Martii. Ejus vero in morte menſibus V. diebus XIX. ſedes Romana tum vacat.

SABINIANVS I. *PONTIF. LXVII.*

Sabinianus, cujus patria ignoratur, ac merito quidem, Gregorio ſucceſſit. Homo enim obſcuro loco natus, obſcurior moribus, rebus geſtis Gregorii viri ſanctiſſimi adverſatus eſt. Nam cum ſuo pontificatu fame laboraretur, inſtarentque pauperes, ut pietatem Gregorii eleemoſynis imitare-

taretur, nil aliud respondebat, quam Gregorium popularem famam aucupantem, patrimonium ecclesiæ largitionibus dissipasse. Paululum etiam abfuit, quin libri ejus comburerentur, adeo in Gregorium ira & invidia exarserat homo malevolus. Sunt qui scribant, Sabinianum, instigantibus quibusdam Romanis, hoc in Gregorium molitum esse, quod veterum statuas tota urbe, dum viveret, & obtruncaverit & disjecerit, quod quidem ita vero dissonum est, ut illud, quod de abolendis ædificiis majorum in vita ejus diximus. Iacent statuæ tum propter vetustatem collapsæ, tum etiam quia basibus sublatis, vel æris, vel etiam marmorum causa, stare tantæ moles non poterant. Quod autem capitibus careant mirum nequaquam videri debet, cum ipsius statuæ casu ea pars, utpote fragilior, & ad accipiendam læsionẽ paratior, potissimum frangatur. Sed quid ego has conjecturas quæro? Videmus statuas excisis capitibus non diffractis jacere, quia facilius est caput statuæ quã totum corpus deferri, quod hodie quoque fit ab his præsertim, qui antiquitatis studiosi sunt. Non est igitur cur tantum facinus Gregorio objiciatur. Ad Sabinianum redeo, cujus hoc fuisse institutum ferunt, ut & horæ in ecclesiis distinguerentur officii gratia & accensæ lampades continuo retinerentur, potissimum vero in ecclesia beati Petri. Sũt qui scribant, Phoca annuente, pacem tum cum Longobardis ictam, reddita Agilulpbo eorum regi filia, quæ in bello capta fuerat. Tanta vero hoc tempore apparuere prodigia, quanta nunquã antea, quibus certe futuræ calamitates portendebantur. Nam & Cometes visus est perlucidus, & Byzan-

zantii puer qadrupes nascitur. Et apud Delon insulā duo marinau monstra omnino humanā speciē habentia visa sunt, Sirenes fortasse fuere Acheloi filiæ, ut ajunt poëtæ: quod si ita fuisset, nequaquam pro monstro habenda erant, cum elementum aquæ, animalia terrestribus similia, in omni specie producat. Sunt qui scribant, tempore Sabiniani & Iohannem patriarcham Alexandrinum virum pietate & doctrina insignem, & Latinianum episcopum Carthaginensem Iohanni nequaquam dissimilem, dignitatem utriusque Ecclesiæ mirum in modum auxisse. Severus quoque Latiniani familiaris, vir doctissimus, multa tum in Vincentium Cæsaraugustanum Episcopum scripsit, qui in Arrianum dogma declinaverat. Idem quoque de virginitate librum ad sororem scripsit, quem aureolum appellavit. At Sabinianus cum annum unum, menses quinque, dies IX. in pontificatu sedisset, moritur, funusque ejus à sancto Iohanne per portam Asinariam & pontem Milvium ad basilicam Petri defertur. Vacat sedes ejus morte menses XI. dies sex & XX.

BONIFACIVS. III. *PONTIF. LXVIII.*

BOnifacius tertius, patria Romanus, à Phoca imperatore obtinuit, magna tamen contentione, ut sedes beati Petri Apostoli, quæ caput est omnium ecclesiarum, ita & diceretur & haberetur ab omnibus: quem quidem locum ecclesia Constantinopolitana sibi vendicare conabatur, faventibus interdum malis principibus, affirmantibusque eo loci primam sedem esse debere, ubi imperii caput esset. Affirmabant Romani pontifices urbem Romam, unde Constantinopolim Co-

lo-

lonia deducta est, caput imperii merito habendam esse, cum etiam Græci ipsi literis suis principem suum, τὸν ῥωμαίων αὐτοκράτορα id est, Romanorum Imperatorem vocent, ipsique Constantinopolitani etiam ætate nostra ῥωμαῖοι, non Græci, vocentur. Omitto quod Petrus Apostolorum princeps successoribus suis pontificibus Romanis regni cœlorum claves dederit, potestatemque à Deo sibi concessam reliquerit, non Constantinopoli, sed Romæ. Illud tantum dico, multos principes, maxime vero Constantinum comparandæ synodi ac dissolvendæ, confutandi, vel confirmandi ea, quæ in synodis decreta erant, Romanæ sedi tantummodo concessisse. Merito igitur sedes Romana cæteris antefertur, cujus integritate & constantia cunctæ hæreses confutatæ sunt & explosæ. Idem quoque Bonifacius instituit, habita synodo episcoporum duo & septuaginta, presbyterorum XXX. diaconorum trium, ne quis sub anathematis culpa in locum demortui pontificis aut episcopi subrogaretur, nisi tertia saltem post obitum ejus die, utve anathematizarentur qui largitione & gratia ad pontificatum vel episcopatum aditum sibi quærerent. Voluit item electionem episcopi à clero pariter & populo fieri, eamque ita ratam fore, si à principe civitatis approbata esset: & si summus pontifex denique his verbis autoritatem suam interposuisset; volumus & jubemus: sancta quippe institutio & pernecessaria nostris præsertim temporibus, quibus in pejus omnia dilabuntur. Est enim simile veri, clerum & populum ac principem civitatis, si libera suffragia sunt, non alium electuros, quam qui

qui merito possit & debet aliis præesse, quod est episcopi proprium, ut vocabuli etymologiam, huic rei accommodatam, repetamus. Licet revera (pace bonorum dicam) multi episcopatum desiderent explendæ avaritiæ & libidinis suæ causa, non quo communi utilitati, ut eorum exposcit officium & nomen, consulant. Quæritur enim, quantum reddat episcopatus, non quot oves pascuæ in eo sint, sed de his satis. Ad Bonifacium redeo, cujus cum vita, ut video, etiam decreta extincta sunt, pontificatus sui mense nono. Sepultus est autem in basilica Petri. Vacat tum sedes mense uno, diebus sex.

BONIFACIVS. IIII. *PONTIF. LXIX.*

BOnifacius quartus, natione Marsus, patria Valeriensis, patre Iohanne medico, templum sanctæ Mariæ rotundæ, quod veteres Pantheon, quia Cybeli & omnibus diis commune esset, à Phoca imperatore obtinuit, consecravitque quarto idus Maii in honorem beatę Virginis omniumque martyrum, ejectis prius gentium simulacris, lustratoque templo. Vnde postea Virgo ad martyres appellata est. Hoc eodem tempore Persæ, rege Cosdroa, in Romanas provincias irrumpentes, superato Phocæ exercitu Hierosolymam occupant. Templa christianorum profanant & diripiunt. Lignum Dominicæ crucis inde auferunt. Zachariam virum sanctissimum ejusdem civitatis patriarcham in captivitatem abducunt. Hac ob rem ab omnibus, potissimum vero à senatu, spretus Phocas, ab Heraclio copiarum & Aphricæ provinciæ duce imperio ac vita privatur. * Ca-

* *Cacamus* can-

cannus vero Bavarorum rex per Pannoniam & Illyricum in Italiam irrumpens, Longobardorum reges ita superat, ut paulum abfuerit, quin provinciam ipsam caperet, ita tamen Forumjulii proditione Romildæ, ejus amore captæ, diripuit, ut vix ipsius provinciæ cernerentur vestigia. Dum hæc agerentur in Italia, Iohannes Gerundensis episcopus religionem Christi prædicatione & scriptis ubiq; tuebatur. Hic enim genere Gotthus, in Lusitania natus, ubi sapere aliquid per ętatem cœpisset, Constantinopolim proficiscens, ita græce & latine doctus inde discessit, ut in Lusitaniam rediens, Arrianam hæresim, quæ tum invaluerat, facillime confutaret, hanc ob rem Barchinonam ab hæreticis relegatur. Verum postea mortuo Lemungildo rege, qui hæreticis favebat, in patriam rediens, & multa scripsit ad doctrinam nostram pertinentia, & monasterium condidit, rationemque vivendi monachis conscripsit. Eutropius quoque Valentinus episcopus Hispanos doctrina & exemplo in fide continuit. Præterea vero Columbanus Abbas vir sanctissimus, genere Gotthus (ut quidam affirmant) ex Scotia in Burgundiam primo veniens, Lixonense monasterium egregium id quidem extruxit, inde in Italiam abiens apud Bobium in Apennino aliud monasterium amplum sane ædificat inter Hetruscos, Ligures & Insubres. His autem hac in re nequaquam cedens Bonifacius pontifex, domum paternam in monasterium redigit, fundosque suos monasterio ascribit in monachorum usum. Verum non ita multo post diem extremum obiens, sexto pontificatus sui anno, mense octavo, die XIII. quo quidē tempore, peste, fame, & inundatione aquarum labora-

Petri. Vacat tum ſedes ejus morte menſibus VII. diebus quinque & viginti.

DEVSDEDIT. I. *PONTIF. LXX.*

DEuſdedit, patria Romanus, patre Stephano ſubdiacono, pontificatum omnium ſuffragiis adeptus, clerum mirum in modum dilexit & auxit. Ferunt quidam hunc tantæ ſanctitatis fuiſſe, ut quendam obvium elephantiæ morbo laborantem, oſculo ſuo, lepra ſtatim liberaverit. Conſtituit autem vir optimus, ne filius patrimi puellam è ſacro fonte à patre levatam ducere in uxorem poſſet. Eodem quoque tempore Heraclius magno comparato exercitu multas provincias à Perſis occupatas in poteſtatem ſuam redigit. Ducem Perſarum ſingulari certamine ex equo deturbat & interficit. Coſdroam regem Perſarum opprimit, filium ejus captum & baptizatum in regnum paternum reſtituit. Perſidem ingreſſus, turrim Coſdroæ theſauris plenam capit, quorum partem militibus tribuit, partem vero reparandis templis, quæ Perſæ diripuerant & vaſtaverant deſignat. Ipſe præterea alia onuſtus præda cum ſeptem elephantis Hieroſolymam rediens, crucem Domini à Perſis ablatam ſecum deferens eo loci reponit, in quo antea fuerat. Captos à Perſis in patriam remittit. Rediens deinde Conſtantinopolim literis & otio delectatus, ad Aſtrologiam ſe contulit. Sororis tamen ſuæ filiam tantus imperator contra jus faſque in uxorem accipit: & ut ſceleri ſcelus adderet, quod fieri conſuevit, ubi quis in pejora labitur, ad Eutichianos tranſiit, eo potiſſimum tempore, quo Ana-

ſtaſius Perſa monachus ſub nomine Chriſti à ſuis captus, martyrium paſſus eſt: cujus reliquiæ poſtea Romam advectæ ſunt, & in monaſterio beati Pauli repoſitæ ad aquas Salvias, ut vulgo dicitur. Ferunt eodem tempore Siſebutum Gotthorum regem plurimas Hiſpaniæ civitates, quæ ad Romanos defecerant, in fidem recepiſſe, Iudæoſque omnes in regno deprehenſos gravioribus ſuppliciis ad Chriſti fidem compuliſſe, rogatu (ut aiunt) Heraclii, qui in fatis habuerat, ſibi cavendum à circumciſis eſſe, cum tamen poſtea haud ſatis fati neceſſitatem circumſpiciens, à Saracenis, circumciſionem obſervantibus, oppreſſus ſit. Agebantur hæc in oriente, nec ſuis athletis pro fide Chriſti carebat occidens. Arnulphus enim Menſis epiſcopus conſilio & ſanctitate Dagobertum Francorum regem in officio continebat, adjuvante Amando Trajectenſi epiſcopo, viro quidem optimo, & religionis Chriſtianæ defenſore acerrimo. Hiſpanus quoque Iſidorus Hiſpalenſis epiſcopus, Leandri ſucceſſor, multa tum ſcripſit, quæ fidem chriſtianā mirifice juvant. De ſummo enim bono, de viris illuſtribus, de vocabulis Grammatices, & etymologiis libros compoſuit. Hiſtoriam præterea ab Adam uſque ad tempora Heraclii, vitas quorundam ſanctorum, Hiſtoriam Longobardorum, & brevem quandam coſmographiam, ſtylo ſatis eleganti, edidit. In eo homine pluris facienda eſt certe ſanctitas quam eruditio. Sunt qui ſcribant Iſidorum Germanum fuiſſe, quanquam Hiſpani hunc ſuum eſſe affirment: utcunque ſit, ſatis conſtat, eum fuiſſe quavis laude dignum ob doctrinam & ſanctitatem. Deus au-

tem dedit, cujus tempora ad hæc etiam quæ diximus notiora fecere, & terræmotus, & scabies quædam ita ad elephantiam tendens, ut deformitate cognosci homines non possent, moritur pontificatus sui anno tertio, die tertio & vigesimo, ac sepelitur in basilicam Petri sexto idus Novembris, ejus morte episcopatus tum vacat mensem unum, dies XVI.

BONIFACIUS. V. *PONTIF. LXX.*

BOnifacius quintus, natione Campanus, patre Iohanne, eo tempore pontificatum iniit, quo Eleutherius patricius Romam ab Heraclio missus, vindicata Iohannis hexarchi morte, semetipsum regem Italiæ creat. At vero cum Romam proficisceretur à militibus suis necatur, ejusque caput Constantinopolim mittitur. Hujus in locum postea Isatius patricius Constantinopolitanus hexarchus suffectus est. At Theudelinda (ut diximus) mortuo Adoaldo marito, una cum filio regnum Longobardorum sapienter & integre gubernans, inter Longobardos & Italos pacem decennio continuit, ecclesias multas donis & muneribus exornavit, fundos quoque his adjecit, quorum provētibus sacerdotes uterentur. Anno vero duodecimo Heraclii Mahometus Arabs, ut quidam volunt, ut alii, Persa, nobili genere natus, patre qui Deos gentium coleret, matre Hebraica Hismaelitici generis, magnum in christiano populo excitavit incendium: & ita magnum, ut verear ne ejus secta, nostra potissimum ætate, reliquias christiani nominis penitus extinguat, adeo tepescimus, & animo ac corpore languidi interitum nostrum expe-

expectātes concidimus. Invalescit eius secta nunc multo magis quam antea. Nam tota Asia & Aphrica magnaque pars Europæ Mahometanis principibus subjecta est. Instant nunc Turci terra ac mari, ut nos tanquam cuniculos ex his Europæ latebris eruant: Sedemus otiosi, alter alterum expectantes, quasi hoc malum universæ reipublicæ christianæ non immineat. Expectant sacerdotes, ut à secularibus hoc tantum bellum & tam necessarium sumatur. Expectāt item seculares, ut presbyteri tuendæ religionis causa pecunias in sumptus bellicos polliceantur & subministrent, nec in pejores usus effundant, quemadmodum facere plerique consuevere, pecunias eleemosynis & sanguine martyrum comparatas, in aurea & argentea vasa & prægrandia quidem fundentes, parum de futuro solliciti, Dei, quem tantum utilitatis gratia colunt, & hominum contemptores. Ad Mahometum redeo virum adeo versutum & acris ingenii, ut cum inter christianos diu versatus esset, omnesque omnium, qui ante fuere, sectas cognovisset, novam quandam superstitionem introduxit, ut videmus, qua prope nostra religio extincta est. Ausus est etiam comparato ingenti Arabum exercitu fines Romani imperii turbare, cujus motus Heraclius cito compescuit, sollicitatis ejus ad defectionem militibus pollicitationibus & præmiis. Bonifacius autem pontifex, vir singularis humanitatis & clementiæ, magna in omnes benignitate & gratia utens, nullum genus officii, quod bonum pastorem deceret, prætermisit. Instituit prætetea, ne, qui ad ecclesias confugerent, inde vi retraherentur; neve acolyti reliquias martyrum at-

trectarent, quod est presbyterii, aut subdiaconi officium. Mandavit item, ut quovis in loco sacrilegi anathematizarentur: utve testamentum jussu principis ubique valeret. Cœmiterium autem beati Nicomedis fecit & dedicavit. In clericos vero integre viventes unice liberalis & munificus fuit. Gallus autem beati Columbani discipulus, ita in occidente tum vivebat, ut etiam in vita sancti nomen mereretur. Hujus vestigia secutus est Eustachius Abbas, secuta & sancta Aurea, in cujus honorē beatus Eligius monasterium virginum ædificavit. Ferunt etiam Basilium quendam, Isidoro æqualem vita, moribus & doctrina insignem tum habitum fuisse. Moritur autem Bonifacius pontificatus sui anno quinto, die decimo, & in basilica Petri, collachrymantibus omnibus, sepelitur. Ejus autem in morte diebus tredecim sedes tum vacat.

HONORIVS. I. *PONTIF. LXXI.*

HOnorius, natione Campanus, patte Petronio viro consulari, eo tempore pontificatū iniit, quo Theudelinda moritur, ejusque filius Adoaldus è regno dejicitur, suffecto in eius locum Arioaldo. Instabat tum (ut dixi) Heraclius qui de Persis triumphaverat, ut omnes Iudæi imperio subjecti baptizarentur. Hanc ob rem Saraceni & Arabes arma sumentes, à nativitate Christi anno sexcentesimo tertio ac vigesimo, ita Heraclii duces superarunt, ut hominem felicem primo, mox infelicissimum reddiderint, duce Mahometo, qui cum magnum se Dei prophetam assereret, magicis artibus Asianos & Aphricanos deludens, ita populos quosdam concitavit, nova à se religio-

gio-

gione imbutos, ut paulum abfuerit, quin omnino imperii nomen delerent, capta Alexandria, multisque aliis Syriæ & Ciliciæ urbibus: Saracenos sectatores suos habuit, à Sara Abrahæ legitima uxore ita appellatos, quasi legitimos divinæ professionis successores & hæredes. Secutus est homo callidissimi ingenii hac in re Hieroboam exemplum, qui tribui suæ alios colendi ritus conscripsit, ne unquam Iudæorum Imperio subessent. Idem postea fecere Græci à catholicis dissentientes, non ob religionem tantum modo, sed ob imperium, cujus gratia Nestorianorum, Iacobitarum & Hebionitarum errores secuti sunt. Verum postremo hac pertinacia eo deducti sunt, ut una cum religione & secta imperium omnino amiserint, in turpissimam servitutem redacti. Mahometus autem (ut in Alcorano legitur) quo magis sectatores suos à religione christiana sejungeret, hæreticos quosdam in componendis legibus, maxime vero Nestorianos secutus est, multa hinc inde contra legem Moseos & Evangelii Dei astute colligens, ac in unum quasi corpus redigens. Ferunt Heraclium tum quidem desperatione, & fœdam pacem cum Saracenis iniisse, & Pyrrhi patriarchæ Constantinopolitani & Cyri Alexandrini episcopi fraudibus deceptum, in hæresim quoque Monothelitarum incidisse, unam tantummodo voluntatem in Christo esse dicentium, unde nomen accepere. Hos tamen postea tanti erroris autores hortante Honorio, & verum ante oculos literis & nunciis ponente, relegavit Heraclius. Honorius autem à rebus externis aliquantulũ quietis adeptus, doctrina, moribus san-

ctissimis, omnem prope clerum renovavit. Basilicam beati Petri tegulis æneis ex Iove Capitolino sumptis cooperuit. Aedem Hagnetis martyris via Momentana, ut carmen in apside indicat, ædem Pancratii, via Aurelia restituit. Templa quoque Mastasii, ad aquas Salvias, templum quatuor coronatorum martyrum, templum beati Cyriaci, via Hostiensi miliaro septimo, templum Severini, apud urbem Tiburtinam magnificentissimis operis ædificavit: & argento, auro, prophyreticis, & marmoreis lapidibus incrustatione parietum, opere tectorio, opere vermiculato exornavit. Restituit etiam cœmiterium Marcellini & Petri, via Lavicana. Ecclesiam quoque beatæ Hagnetis apud sanctum Sylvestrum, ecclesiam beati Hadriani, in tribus foris, hujus mandato & impensa ædificatas fuisse, scribunt nonnulli: ut vero unoquoque sabbato à sancto Apolinari ad divum Petrum iretur cum letaniis primus instituit. Moritur autem vir sanctissimus anno pontificatus sui duodecimo, mense undecimo, die XVII. ac in basilica Petri sepelitur quarto idus Octobris. Ejus morte annum unum, menses septem, dies decem & octo sedes interim vacat.

SEVERINVS I. *PONTIF. LXXII.*

Severinus, patria Romanus, patre Labieno, in demortui Honorii locum subrogatus, ab Isatio totius Italiæ hexarcho in pontificatu confirmatur. Vana tunc enim habebatur cleri ac populi electio, nisi id imperatores, aut eorum hexarchi confirmassent. Isatius itaque ob eam causam Romam profectus, cum pontificem confirmasset, ne gratui-

tuito tantum laboris suscepisse videretur, thesaurum & sacrarium basilicæ Lateranensis, adjuvantibus Romanis quibusdam spoliat, resistentibus aliquandiu, frustra tamen sacerdotibus templi, quorum primates omnes postea in exilium misit. Indignabatur enim Isatius, eos tantum in thesauris habere, neque quicquam in usus bellicos conferre, præsertim cum milites inopia rerum omnium tunc laborarent. Hujus prædæ partem militibus concessit, partem secum Ravennam detulit, reliquum vero ad imperatorē misit. Saraceni autem, quos pretio conductos ab Heraclio diximus, cum eis avare maligneque pacta merces persolveretur, in Syriam profecti, Damascum, imperio subjectam, vi capiunt. Deinde vero cum reliquis Arabibus, qui domi remanserant conjuncti, commeatibus & armis adjuti, Machometi furore incitati, Phœniciam, Aegyptum pervagati, resistentes tum imperio suo, tum legi Mahometanæ passim cædunt. Versi deinde in Persas, Hormisda Persarum rege interempto, non prius vastandi omnia finem fecere, quam Saracenorum legem & imperium suscipiunt. Verum Heraclius audita Saracenorum licentia, capta præsertim Antiochia, veritus ne Hierosolymam occuparent, crucem Domini Constantinopolim deferendam curavit, ne iterum in Agarenorum manus deveniret. Agarenos enim Græci Arabas appellarunt, ob ignominiam, quasi ab Agar ancilla Abrahæ ortos: neque ita multo post Hierosolyma capta est. Mahometo autem (ut quidam scribunt) ad Mecham mortuo in principatu Calipha succedit. Post hunc Hali. Quo quidem pulso quod nimium superstitiosus esset, al-

terum Calipham sibi ducem Aegyptii creavere Ferunt tum etiam ne quid calamitatis deesset, quod Romanum vexaret imperium. Sisebutum Gotthorum regem omnes Hispaniæ civitates Romanis ademisse : ac tum demum Romanos imperare in Hispania desiisse. Severinus autem pontifex, vir singularis pietatis & religionis, amator pauperum, in calamitosos benignus, in omnes munificus, in reparandis templis splendidus, pontificatus sui anno primo, mense secundo moritur, ac sepelitur in basilica Petri quarto Nonas Augusti. Vacat tum sedes menses quatuor, dies undetriginta.

IOHANES. IIII. *PONTIF. LXXIII.*

IOhannes quartus, natione Dalmata, patre Venantio, pontificatum iniens, statim mira pietate usus est. Ex reliquis enim thesauris, quos Isatius apud Lateranum reliquerat, captivos omnes quos potuit Istrios & Dalmatas à captivitate redemit. Interea vero Rhotaris, qui Arioaldo in Longobardorum regnum successerat, licet justitia & pietate insignis habitus sit, ad Arrianos tamen declinat, passusque est, ut eodem tempore omnibus regni sui civitatibus duo episcopi, pari potestate, præessent : alter enim Catholicus, alter Arrianus, habebantur. Tanti præterea ingenii fuit, ut leges quæ sola memoria & usu retinebantur, in seriem quandam redegerit, codicemque ipsum edictum appellari præceperit. In re autem militari ita præstans fuit, ut Hetruriam omnem & Liguriam cum ora maritima Massiliam usque in suam redegerit potestatem. Anno deinde sexto regni sui

mo-

moriens, Rhodoaldo filio regnum reliquit. Ferunt sacerdotem quendam Rhotaris corpus apud templum Iohannis Baptistæ sepultū, noctu aperto tumulo spoliasse: solent enim pretiosa quædam cum regum corporibus reponi. Hanc ob rem beatus Iohannes homini apparens, ei mortem interminatus est, si deinceps templum suum ingrederetur. Huic enim sancto Rhotaris mirum in modum in vita deditus fuerat. Idem contigit temporibus nostris Alovisio Cardinali, patriarchę Aquileiensi. Eruto enim sepulchro ab his spoliatur, quos ipse ex infima sorte hominum ad dignitatē sacerdotalem & meliorem fortunam erexerat. Rhodoaldus igitur regni gubernacula suscipiens, Gundibergam reginæ Theodelindæ filiam in uxorem accipit, quæ religionem matris imitata, ut illa Modoeciæ, sic ipsa Tarracinæ Iohannis Baptistæ templum ædificat, plurimoque auro & argento exornat. At Rhodoaldus in adulterio deprehensus, à marito adulteræ interficitur. Huic autem successit Aripertus Gudvaldi filius, Theodelindæ reginæ frater, qui apud Ticinum Salvatoris oraculum condidit, variisque ornamentis insignivit, & fundis dotavit. Iohannes autem pontifex, veritus, ne corpora Vincentii & Anastasii aliquando in manus barbarorum devenirent, ut Romam quam diligentissime ferrentur curavit, ac juxta fontem Lateranensem in oratorio beati Iohannis Baptistæ magna cum veneratione collocavit. Sunt qui scribant hujus pontificis tempore & Vincentium Belvacensem episcopum, & Muardum archiepiscopum Remensem sanctitate & doctrina in pretio fuisse. His addunt & Reginulpham Callam

matronam, genere & sanctitate insignem: & Renaldum Trajectensem episcopum, vita & miraculis clarum. Iodocus quoque his nequaquam inferior est habitus, qui Britonum regis filius spreto regno, cum aliquandiu in eremo vixisset, tandem in pago Pontio moritur. Iohannes autem pontificatus sui anno primo, mense nono, die nono moriens, in basilica Petri sepelitur quarto Idus Octobris. Vacat tum sedes mensem unũ, dies tredecim.

THEODORVS. I. *PONTIF. LXXV.*

THeodorus, natione Græcus, patre Theodoro episcopo Hierosolymis oriundo, pontificatum iniens, omnia, quæ ad dignitatem religionis christianæ pertinere arbitrabatur, circumspiciebat, ut bonum pastorem decet: in omneis, maxime autem erga pauperes mira benignitate utens. Interea vero Heraclius trigesimo imperii sui anno, morbo intercutaneo periit, cum paulo ante Theodorum, cognomento Caliopam, mortuo Isatio hexarchum in Italiam misisset: In locum vero demortui Heraclii primo sufficitur Constantinus filius, qui quarto imperii mense, veneno opprimitur Martinæ novercæ & Heracleonis insidiis, quos quidem ad tantum facinus (ut ajunt) Pyrrhus patriarcha instigaverat. Heracleon itaque, mortuo fratre, imperium occupat, eo potissimum tempore, quo Cyrus, Sergius & Pyrrhus, Acephalorum hæresim instaurantes, unam operationem in Christo, humanitatis scilicet & divinitatis, unamque voluntatem prædicabant. Ex his autem Pyrrhus audita Heraclii morte redeundi in patriam cupidus ex Aphrica ubi exulabat Romam ve-

veniens, ac errati veniam petens non ex animo, sed ficte, à Theodoro vivendi formam accepit. Verum prius vitam amisit, quam tanto scelere quæsitam dignitatem poterit obtinere. Senatus enim populusque Constantinopolitanus cognito scelere, in Martinam Heracleonemque consurgens, cum hunc naso, illam lingua mutilatam relegasset, Pyrrhum de fuga retractum interficit. Constantium vero Constantini dolo necati filium imperatorem creat. In locum autem Pyrrhi Paulum episcopum sufficit, quem Theodorus pontifex Romanus dignitate privavit, quia orthodoxæ fidei normam & rationem suscipere recusabat, adjuvante ejus stultitiam Constantino in eandem hæresim stolide nimium prolapso. Conversus deinde ab hoc certamine pontifex ad ornanda sanctorum corpora, Primi & Feliciani martyrum reliquias, ex arenario viæ Nomentanæ ablatas, in urbem deferens, in basilica Stephani protomartyris in Cælio monte collocat: multis ornamentis, tum ex argento, tum ex auro adhibitis. Idem quoque basilicam ædificat via Flamminea non longe à ponte Milvio, & statim dedicat. Duo postremo oratoria construxit & ornavit: quorum alterum erat apud Lateranensem basilicam beato Sebastiano: alterum vero via Hostiensi Euplo martyri dedicatum. His ita constanter & sancte peractis, moritur pontificatus sui anno sexto, mense quinto, die decimo octavo: sepeliturque in basilica Petri pridie idus Maii. Episcopatus autem diebus duobus & quinquaginta tum vacat.

MARTINVS. I. *PONTIF. LXXVI.*

MArtinus primus, patria Tudertinus, patre Fabricio, in Theodori locum ſuffectus, legatos ſtatim Conſtantinopolim miſit, qui Paulum adhortatentur, ut omiſſis erroribus ſuis aliquando veritatis callem ingrederetur. Is autem non modo pontifici bene monenti non obtemperat, verumetiam ejus legatos, Conſtantii autoritate abuſus, in diverſas inſulas relegat. Quam ob rem indignatus Martinus ſynodum centum & quinquaginta epiſcoporum Romæ habuit, in qua Cyri Alexandrini, Sergii ac Parthi damnationem renovavit, & Paulum patriarcham omni anathematis vinculo damnatum privavit. Interea vero dum hæc ita agerentur, pax Italiæ, quæ inter Romanos & Longobardos annis triginta duraverat, turbari jam cœpta eſt, Longobardis omnia ad utilitatem ſuam trahentibus: contra vero recuſantibus Romanis, quæ præter jus faſque mandarentur, maxime vero cum Rhotaris Arriana labe inquinatus, nullam ferme civitatem haberet, cui non Arrianum pariter & Catholicum epiſcopum præpoſuiſſet. Hunc autem errorem emendare conati Theodorus & Martinus, rem ſæpius fruſtra tentaverant. Ob has igitur cauſas, inſtante etiam Theodoro Italiæ hexarcho, bellum Longobardis indicitur. Non detrectarunt illi certamen. Ad Scultennam ſiquidem Mutinæ amnem acriter utrinque pugnatum eſt. Tandem vero Theodorus ſuperatus funditur & fugatur. Quo quidem in prælio ex ſuis ad ſeptem millia deſiderati ſunt. Rhotaris autem tanta

ta victoria elatus, Liguriam omnem haud magno negotio brevi in potestatem suam redigit. Interea vero Constantius, fortunam cum duce mutaturus, revocato Theodoro Olympium hexarchum in Italiam statim mittit, qui primo quidem & Monothelitarum sectam per omnem Italiam spargeret: & Martinum pontificem, aut interficeret, aut captum ad se perducendum curaret. At Olympius Romam veniens, ubi iam synodus habebatur contra hunc, atque alios orientalis ecclesiæ errores, cum virus conceptum spargere non posset, lictorem suum immisit, qui Martinum in ecclesia sanctæ Mariæ majoris caperet, & ad se perduceret: vel saltem parere recusantem interficeret. Facturus mandata lictor, Dei miraculo subita cæcitate corripitur. Atque ita divinæ majestatis nutu tantum discrimen tum Martinus evasit. Hac vero orientalis & occidentalis ecclesiæ discordia freti Saraceni, Alexandria cum ingenti classe solventes, Rhodum pervenere: captaque urbe Colossum fama celeberrimũ demoliti sunt, ex cujus ære nongentos camelos onustos ferunt. Erat enim septuaginta cubitorum, cujus autor Chares Lysippi discipulus habitus est. Deinceps vero occupatis multis Aegei maris insulis in Siciliam navigantes, multa damna Siculis intulere, quod Olympius Martini precibus motus eos insula depulit, non sine magna navium, militum ac suiipsius jactura: ibi enim morbo correptus moritur. Constantius vero tot calamitatibus nihilo melior factus, Theodorum Caliopam cum his mandatis iterum in Italiam mittit, ut primo quoque tempore Martinum ponti-

pontificem ad se vinctum mitteret: eique rei socium addidit Paulum Pellarium, qui tantum facinus curaret. Theodorus à Romanis perbenigne exceptus, cum salutandi causa adire pontificem simularet, homini catenas injicit, eumque Constantinopolim mittit. Vnde postea in Chersonesum Ponti exilii causa deportatur: ubi quondam beatus Clemens Romanus præsul exulaverit. Martinus autem multis calamitatibus circumventus, ac inopia rerum omnium pressus, tandem in exilio moritur, pontificatus sui anno sexto, mense uno, diebus sex & viginti. Sedes autem Romæ quatuordecim mensibus tum vacat, quia nil certi de sanctissimi viri morte habebatur.

EVGENIVS I. *PONTIF. LXXVII.*

EVgenius primus, patria Romanus, patre Ruffiniano è Cælio monte, Martino in pontificatu successit, eodem ferme tempore, quo Petrus in locū Pauli hæretici Constantinopoli sufficitur. Hic enim etsi melius aliquantulū de religione sensit quam Paulus, non tamen usque adeo eandem fidei normam tenuit, quam sancta Romana ecclesia prædicat & servat. Cujus quidem literæ Romam missæ, duas operationes & voluntates in Christo negantes, ita sunt explosæ, ut clerus ipse interdicere pontifici ausus sit, quo minus in ecclesia sanctæ Mariæ majoris sacrificaret, nisi prius tā profanas literas rejecisset. Interea vero Grimoaldus dux Benevētanus Rhomoaldo filio Beneventi duce relicto, cum ingenti exercitu in Galliam Cisalpinam movens, Papia Pertheritem, Mediola-

no Gundibertum Arithperti filios expulit. Quod ubi Clodoveus Francorum rex intellexisset, casum adolescentum miseratus, magnas copias statim in Italiam misit, quæ adolescentes in regnum paternum restituerent. In Transpadana regione prælium utrinque magna animorum concitatione committitur, cum illi redire in ditionẽ paternam, hic retinere bello partum conarentur. Tandem vero se inclinante ad Grimoaldum fortuna fusi ac fugati Galli, Italia expelluntur. Sunt tamen qui scribant, Gallos hac ratione deceptos esse. Longobardi enim simulata fuga, castra rerum omnium copia ac vini potissimum plena relinquentes, haud longe in insidiis constiterant: Galli vero castra ingredientes, rati veram esse hostium fugam, in omnnem voluptatem effunduntur, epulis & vino replentur; quare supervenientibus hostibus, cum somno etiam gravati passim veluti pecora sine custode jacerent, ita ab hostibus cæduntur, ut vix nuncius superfuerit, qui tantam cladem Clodoveo nunciaret. Hac victoria fretus Grimoaldus, omnem provinciam statim in potestatem suam redigit. Eugenius autem pontifex, vir miræ pietatis, religionis, mansuetudinis, comitatis, munificentiæ, pontificatus sui anno secundo, mense nono moritur: ac in basilica Petri sepelitur quarto nonas Iunii. Vacat tum sedes mensem unum, dies octo & viginti.

VITALIANVS I. *PONTIF. LXXVIII.*

Vitalianus, patria Signius, ex oppido Volscorum, patre Anastasio, eo tempore pontificatum iniit, quo Cæsarea Persarum regina ne-

nesciente marito cum paucis fidelibus Constantinopolim venit, anno sexcẽtesimo tertio ac LXXX. Quæ quidem ab imperatore honorifice suscepta, non multa post characterem baptismi suscepit, cujus rei causa profecto venerat. Hoc ubi intellexisset Persarum rex, legatos statim Constantinopolim mittit, qui uxorem ab imperatore repetant. Respondet imperator in arbitrio reginæ esse standi vel discedendi, proinde eam sciscitentur. Interrogata regina respondet, nunsiuam redituram in patriam, nisi rex Christiani nomen susciperet, qui statim re cognita cum quadraginta millibus hominum Constantinopolim pacato agmine veniens, perbenigne ab imperatore susceptus, una cum militibus suis baptizatus, in regnum cum uxore revertitur. Postea vero Constantius, Constantino filio in partem imperii suscepto, comparata ingenti classe Constantinopoli solvens, Tarentum pervenit: copias etiam terrestres navibus onerariis secum vehens. Inde vero terrestri itinere in Samnium veniens, obsidere Beneventum instituerat. Verum ubi intellexit urbem valido præsidio, multisque commeatibus Rhomoaldi diligentia munitam esse, Luceriam movens urbem vi cepit, ac direptam solo æquavit. Inde autem Acherontiam profectus, cum urbem munitissimam capere non posset, Beneventum oppugnare adortus, statim obsidionem solvit, quod intellexerat Grimoaldum propediem cum magnis copiis affuturum, ut filio Rhomoaldo opem ferrent. Neapolim igitur primo, mox Romam inde Constantius petens, magna incommoda in itinere passus est. Saburro autem cive Romano

cum

cum viginti millibus hominum apud Phormias relicto, qui hostes reprimeret, tandem ad urbem pervenit, prodeunte obviam pontifice cum clero & populo usque ad sextum lapidem honoris causa. Ductus per urbem plaudente multitudine ad basilicam Petri, pallium auro intertextum sancto obtulit. Interim vero Rhomoaldus patris auxiilo fretus, Saburrum aggreditur & superat, ac plurimos Græcos interficit. Hac desperatione motus Constantius, quinta postea quam urbem ingressus est, die, ad direptionem conversus, omnes statuas ex ære & marmore ad ornatum urbis locis insignibus positas, omnia ecclesiarum ornamenta paulo decentiora distrahit, ac navibus ad id subvectis imponit: plusque ipse ornamentorum septem diebus urbi detraxit, quam barbari antea ducentis & quinquaginta octo annis, ne dicant malevoli, & historiarum ignari, Gregorii pontificis jussu comminutas esse majorum statuas & monimenta. Duodecimo autem die Roma in malam rem abiens, Græculus nequam & perfidus Neapolim contendens: inde quoque in Siciliam proficiscitur, ubique tributa adeo acerbe colligens, ut filii obærati à parentum complexibus divellerentur. Commoratus aliquandiu in Sicilia homo avarissimus, dum Syracusis in balneo libidini vacat, à suis occiditur: in ejusque locum Mezentius, cujus fraude necatum putant Constantium, imperator à militibus creatur. Magna fuit in hoc homine varietas: Nam primo quidem ubi intellexit Vitalianum pontificatum iniisse, nuncios misit, qui ei suo nomine gratularentur: quique Evangelia aureis literis scripta,

ac multis gemmis ornata beato Petro condonarent. Deinde vero mutata ſententia, nec diis nec hominibus pepercit, divina humanaque omnia confundens. At Vitalianus cultui divino intentus, & regulam eccleſiaſticam compoſuit, & cantum ordinavit, adhibitis conſonantiam (ut quidam volunt) organis. Theodorum quoque archiepiſcopum, & Hadrianum Abbatem viros doctiſſimos atque optimos in Britanniam mittit (quam Angliam vocant) cum magna poteſtate ligandi & ſolvendi, quo Britannos in fide, prædicationibus & exemplo continerent. Fecere mandata, ac quidem diligenter, viri optimi. Librum præterea Theodorus ſcripſit, quo declaravit, qua pœnitentia dilui unũ quodque peccatũ poſſit. Sunt tamen qui hoc opus Theodoro pontifici aſcribant. Vitalianus autem bene & ex ſententia quantum in eo fuit, gubernata eccleſia, anno XIIII. Pontificatus ſui, menſe VI moritur: ac ſepelitur in baſilica Petri. VI calendas Februarii. Epiſcopatus autem tum vacat menſibus IIII. diebus quindecim.

ADEODATVS I. *PONTIF. LXXIX.*

ADeodatus, patria Romanus, patre Ioviniano, ex monacho pontifex creatur, eo tempore potiſſimum quo Lupus Forojulianorum dux regnum Italiæ occupare conatus eſt. Grimoaldus enim (ut diximus) à filio Rhomoaldo duce Beneventano contra imperatorem in auxilium accitus, Lupo (ut ajunt) regnum & oves commendavit. In Hetruria enim Aemilia & Tranſpadana Italia omnia tumultu Lupus involvit. Hanc ob rem Gri-

Grimoaldus Bavaros, duce Cacanno, in Lupum pecunijs & pollicitationibus movet: qui primo congressu à Lupo superati sunt. Verum sequenti die prælium repetentes, Lupum superant & obtruncant, ac totum Forumjulii diripiunt. Grimoaldus autem abeunte ex Italia Constantio in Cisalpinam rediens, Forumpopilii sabbato sancto aggressus, cæsis omnibus diripuit, ac solo æquavit, propter injuriam quam eo loci à Ravennatibus acceperat, cū in auxilium filii proficisceretur. Dum vero Arnefites, Lupi filius, adjuvantibus Dalmatis ducatum paternum repetit, ad Natisonem fluvium à Longobardis superatus, duce Vectari Vicentinorum comite cæditur. Opitergini quoque hanc calamitatem sensere. Domo enim & patria pulsi sunt: quia Arnefitis studiosi erant. in Sicilia vero tum quoque laboratum est: eo enim ex omnibus provinciis Romanis profecti milites sunt, ad opprimendum Mezentium: cuius dolo Constantius interfectus fuerat. Quo sublato, cum omnes passim dilaberentur, supervenientibus cum magna classe Saracenis, & Syracusæ & tota insula occupatur. Vnde postea onusti præda Alexandriam redeuntes, urbis quoque Romæ ea ornamenta secum detulere, quæ Constantius Syracusas advexerat eo animo, ut inde Constantinopolim trajicerentur. Indicabant profecto tot clades, tot mala, & stella crinita, quam Græci Cometem appellant, quæ tribus continuis mensibus apparuit: & pluviæ magnæ, ac frequentia tonitrua, qualia nunquam antea fuere. Sed cæcum est humanum genus: etsi enim futura prævidet, non tamē ut deceret, sibi cavit. Ferunt autē his frequentibus

bus pluviis, omnes segetes concultatas iterum renatas esse, & ad maturam frugem pervenisse, in Cisalpina potissimum. Interea vero Adeodatus, vir religione & omni comitate praeditus, in delinquentes clemens, in pauperes beneficus, in hospites benignus, erga calamitosos misericors, ecclesiam beati Petri, via Portuensi extra pontem Meruli, tum instrauravit ac dedicavit. Auxit & monasterium sancti Erasmi in Caelio monte aedificijs & fundis, ubi ipse monasticam vitam duxerat. Supplicationes quoque frequentes habuit ad abolenda prodigia, quae diximus tum apparuisse. Demum vero pontificatus sui anno IIII. mensibus duobus, diebus V. vir sanctissimus moritur: & ab omnibus fletus ad basilicam Petri sepelitur, sexto calendas Iulii. Vacat tum sedes mensibus quatuor, diebus viginti.

DONVS I. *PONTIF. LXXX.*

DOnus, patria Romanus, patre Mauritio, eo tempore pontificatum iniit, quo Grimoaldus Longobardorū rex moritur, IX die post phlebotomiam in brachio factam, dum arcu in columbam sagittam acriter intendit, quod fieri non sine magna nervorum & venarum contentione solet, unde sanguis sine ulla intermissione prodiit. Fuere in hoc rege multae praeclarae corporis & animi dotes. Tantum enim prudentia & consilio valuit, non solum in rebus externis, verumetiam in domesticis, ut quaedam capitula, ac quidem utilia Rhotaris regis edicto addiderit, quae postea legis formam accepere. Fuit praeterea mediocris statu-

rae,

ræ, corpore validus, capite calvo, promiſſa barba, & nec animo minus in rebus agendis quam corpore promptus. Sepultus eſt autem Papiæ in baſilica beati Ambroſii, quam ipſe ſua impenſa ædificaverat. Pertaris autem Arithperti regis filius, quem pulſum à Grimoaldo diximus, dum exul ex Gallia in Britanniam trajiceret, incerta voce admonetur, ut mortuo Grimoaldo regnum paternum repetat: qua quidem voce permotus, licet incertus haberetur autor, in Italiam rediens tertio menſe poſt Grimoaldi mortem, regno paterno ſine contentione potitus eſt. Eodem ferme tempore Dagobertus Francorum rex, vir callidi & aſtuti ingenii, nec conſilio minus quam manu promptus, moritur, cujus animam è manibus dęmonum, lipaream inſulam prope attingentium, liberatam ferunt Dionyſii ac Mauritii martyris, ac etiam Martini confeſſoris auxilio, quos ſemper dum vixit, ut patronos coluit, & templis honoiratiores reddidit. Donus autem pontifex honori & cultui divino conſulens, veſtibulum beati Petr (quod paradiſum vocant) quadriporticum marmoribus ſtravit, ſublatis (vt arbitror) ex illa pyramide, quę in Vaticano eſt è regione molis Hadrianæ. Inſtauravit præterea & reſtitutas dedicavit eccleſiam Apoſtolorum via Appia ſitam. Clerum quoque diverſis ordinibus diſtinxit. Monachos vero quoſdam Syros, cum Neſtorianis ſentientes, in monaſterio Boëtiano deprehenſos & caſtigatos, in varia monaſteria diviſit, Boëtianumque Romanis incolendum tradidit. Præterea autem tantum valuit doctrina & ſanctitate vitæ, ut Ravennatum eccleſiam à Romana jam pridem ſegrega-

gatam, & ob eam rem Aliocephalim appellatam, ſedi Apoſtolicę obtemperantem reddiderit, Theodoro ejuſdem eccleſiæ præſide in hanc opinionem deſcendente. Sunt etiam qui ſcribant, hujus temporibus & Proiectum epiſcopum in agro Cameracenſi ob fidem Chriſti martyrii pænam & gloriam ſubiiſſe: & Mezelindim fœminam, incomparabilis pudicitiæ tum habitam, quæ ob Ardenio amatore petita, & variis cruciatibus affecta etiam pro perſecutore, ob crimen Dei nutu obcæcato, ita oravit, ut ejus precibus homini ſceleſto & intemperanti lux tandem ſit reddita. At Donus pontificatus ſui anno V. menſe V. die X. moritur ac ſepelitur ad baſilicam Petri Apoſtoli. III. idus Aprilis, cujus in morte epiſcopatus vacat menſibus duobus, diebus ſedecim.

AGATHO. I. *PONTIF. LXXXI.*

AGatho, natione Siculus, patre Romano, anno domini DCCII. ex monacho pontifex creatur, vir certe tantæ ſanctitatis, ut leproſum obvium factum oſculo ſuo ſtatim liberaverit. Tantæ præterea manſuetudinis & humanitatis fuit, ut neminem à ſe unquam triſtem dimiſerit. Nactus itaque imperatorem moribus ſuis haud quaquam diſſimilem, Monothelitarum cauſa concilium habere conſtituit. Expectavit itaque donec Conſtantinus à bello in patriam rediret, qui Saracenos à ſe victos imperio Romano vectigales reddidit. At vero cum Bulgari ex Scythia venientes Thraciam tum invaſiſſent, eorumque impetum retardare imperator conaretur, ab hoſtibus Pannoniam inter & Mœſiam ingenti clade ſuperatur. Hanc ob rem

pa-

pacem non æquis conditionibus inire necesse fuit. Pannonia siquidem & Mœsia his ad incolendum concessa est, non sine magno reipublicæ Christianæ emolumento & commodo. Hi enim tanquam propugnatores nostri, bellum jam septingentis & septuaginta annis contra Turcos, Christiani nominis hostes, assidue gerunt. Pace itaque hac ratione parta, Agatho pontifex statim legatos Constantinopolim mittit, Iohannem Portuensem Episcopum, & Iohannem Romanæ ecclesiæ diaconum. Hos perbenigne susceptos, mira charitate Constantinus adhortatus est, ut, omissis cavillationibus & sophisticis altercationibus & ex æquo & bono omni controversia sublata, duas ecclesias unam tandem facerent. Aderant in ea synodo ducenti & octoginta novem episcopi. Delati in medium sunt imperatoris jussu è bibliotheca Constantinopolitana libri, unde antiquorum patrum sententiæ & decreta perlegerentur. Invertebant veras majorum sententias Gregorius patriarcha Constantinopolitanus & Macharius Antiochenus, unam tantum voluntatem & operationem in CHRISTO esse dijudicantes. Verum cum orthodoxi rationibus & autoritatibus instarent, ac Gregorium in veram sententiam deduxissent, Macharium pertinacem anathematizant, ejusque sectatores: & Theophanium abbatem vera sentientem in locum Macharii, Antiochenum episcopum creant. Hac autem re ex sententia feliciter gesta, vt Deo gratiæ agerentur, quod utramque ecclesiam unam fecisset, sententia & animis, Iohannes episcopus Portuensis octava paschæ coram principe ac patriarcha, coramque populo Con-

Constantinopolitano in basilica sanctæ Sophiæ missam latine celebrat, approbantibus omnibus, qui tum aderant, verum esse ac sanctum illum sacrificandi morem: & qui aliter sentiunt, à recto & honesto discedere. Hæc est autem sexta universalis synodus ducentorum & octoginta novem episcoporum Constantinopoli habita, qua Cyrilli, Athanasii, Basilii, Gregorii, Dionisii Hilarii, Ambrosii, Augustini, Hieronimi, sententia conclusum est, duas naturas & operationes in Christo esse, explosaque illorum pertinacia, qui unicam esse in Domino voluntatem dicerent, unde Monothelitæ vocati sunt. Prima enim synodus trecentorum & XVIII. patrum (ut antea diximus) Niceæ habita est, pontifice Iulio, ac Constantino principe contra Arrium, qui diversas in Trinitate substãtias ponebat. Secunda Constantinopoli, centum & quinquaginta patrum, Gratiani principis & Damasi papæ temporibus, contra Macedonium & Eudoxum, negantes Deum esse Spiritum sanctum. Tertia in Epheso, ducentorum patrum, magno Theodorico principe & pontifice Cælestino, contra Nestorium Constantinopolitanum episcopum, qui virginem non Dei, sed hominis tantum genitricem appellavit: quique aliam personam carnis aliam faceret divinitatis, & sejunctim alterum esse filium Dei, alterum hominis prædicaret. Quarta Chalcedoniæ, quæ urbs è regione Byzantii est sexcentorum & triginta patrum, Leone pontifice & Martiniano principe, contra Eutichem Constantinopolitanum abbatem: qui asserere non dubitabat Christum post humanam assumptionem non

non ex duabus naturis consistere, sed sola divina contentum esse. Quinta Constantinopoli contra Theodorum & hæreticos omnes, qui Mariam virginem solum hominem peperisse dicebant, non Deum & hominem: qua in synodo constitutum est, ut beata virgo Theotocos diceretur, quia verum Deum & hominem pepererat. De sexta synodo satis superius diximus, in qua etiam plurimum valuere literæ Damiani episcopi Ticinensis, Mansueti archiepiscopi Mediolanensis nomine missæ, quibus hæc potissimum inerant; Hæc est vera Dei & hominis fides, ut duæ credantur in Deo voluntates, duæ operationes. Ego (inquit) quantum ad divinitatem, & Pater unum sumus: quantum vero ad humanitatem pertinet, Pater major me est. Præterea vero secundum humanitatem eum in navi dormientem cernis, si divinitatem inspicis, ventis & mari imperat. Agatho vero, cujus tempore, post lunæ ac solis eclipsim, peste, ac gravissima quidem, laboratum est, pontificatus sui anno secundo, mense sexto, die quintodecimo moritur, ac sepelitur ad sanctum Petrum, quarto idus Ianuarii, cujus morte annum unum, menses quinque sedes tum vacat.

LEO. II. *PONTIF. LXXXII.*

LEo secundus, natione Siculus, patre Paulo, vir doctissimus fuit latine ac græce, ut ejus scripta indicant. Præterea vero adeo musices peritus est habitus, ut psalmodiam composuerit, hymnosque ad meliorem concentum redegerit, artem exercitatione confirmans. Idem quoque instituit, ut in celebratione pax populo daretur. Sextam vero synodum (de qua in Agathone diximus

ximus) ita suscepit, ut eosdem anathematizaverit, quos sancta synodus praesente Constantino damnaverat. Contudit etiam superbiam praesulum Ravennatum, quod Agatho inchoaverat. Instituit enim, ne electio cleri Ravennatis valeret, nisi eadem Romanae sedis autoritate confirmata fuisset. Antea vero hexarchorum potentia freti, divina atque humana omnia pro arbitrio animi miscebant, nemini obtemperantes, quasi Romanis pontificibus pares. Leonis quoque institutum est, ac quidem sanctum, quod utinam hodie observaretur, ne ad archiepiscopatum assumptus pro usu pallii aliorumve officiorum quicquam ecclesiae persolveret, cum ex hac largitione multa quotidie mala orirentur. Agebantur haec à Leone, cum Rhomoaldus dux Beneventanus, comparato magno exercitu, Tarentum, Brundusium ac totam Apuliam occupat, ejusque uxor Theodata, mulier pientissima ex his manubiis non longe à Benevento basilicam in honorem beati Petri ędificat, addito sacrarum virginum cœnobio. Moritur deinde Rhomoaldus, cui Grimoaldus filius sine stirpe virili succedens, Gisulpho fratri ducatum reliquit. At Leo, in quo praeter doctrinam & eloquentiam singularis religio, mira pietas & clementia fuit: quique omnes verbis & exemplo ad justitiam & fortitudinem, humanitatem, benignitatem adhortabatur, pontificatus sui mense decimo moritur, sepeliturque collachrymantibus omnibus tanquam publico parente orbatis, ad basilicam Petri quarto calendas Iulii. Post ejus mortem mensibus undecim, diebus uno & viginti episcopatus vacat. Brevis fuit hujus sanctissimi vi-

viri pontificatus, sed gloria tanta, ut diutius vixisse appareat, cum ejus nomen omnium laudibus merito celebretur.

BENEDICTVS. II. *PONTIF. LXXXIII.*

BEnedictus junior, patria Romanus, patre Iohanne, ab ineunte ætate Christo militans, divinæ scripturæ ita operam dedit, ut doctrina & exercitatione in rebus divinis singularis tum haberetur. Addo ejus humanitatem, pietatem, gratiam in omnes, maxime vero erga pauperes, quibus virtutibus hominum corda ita sibi devinxit, ut tum unus haberetur qui omnium suffragiis in locum demortui Leonis merito subrogaretur. Ad hunc autem Constantinus imperator, hominis sanctitate permotus sanctionem misit, ut deinceps quem clerus, populus, exercitusque Romanus in pontificem delegisset, eundē statim verum Christi vicarium esse omnes crederent: nulla aut Constantinopolitani principis, aut Italiæ hexarchi expectata autoritate, ut antea fieri consueverat. Id enim ratum erat in creando pontifice, quod princeps confirmasset: vel qui ejus vices in Italia gerebat. Pertharis vero Longobardorum rex religionem Benedicti & pietatem imitatus, monasterium Papiæ in honorem sanctæ Agathæ ædificat. Ejus autem uxor Rhodelinda, viri exemplo permota, extra moenia Ticinensium basilicam beatæ virgini extruit, quæ ad Perticas dicitur. Hoc autem fecere æmulatione moti, quod intellexerant Benedictum pontificem Romæ beati Petri Apostoli, Laurentii martyris in Lucina, beati Valentiniani via Flamminea, virginis genitricis ad martyres templa

magnis sumptibus restituisse : eademque ophitico & porphyretico lapide, incrustatione parietum opere tectorio & vermiculato, argenteis atque aureis vasis, vestibus inauratis & holosericis exornasse. Erat & Perthari in animo majora templa extruere, sed eum retraxit Alalchis Longobardus Tridentinus dux, qui elatus victoria, quod Bavaros ingenti clade superasset, in regem suum arma movet. Verum Pertharis comparato exercitu hominē patrio impetu fundit ac fugat, clausum Tridenti aliquandiu obsidet : quo quidem noctu fuga inde abeunte, Tridente potitur. Tanta præterea Pertharis regis clementia fuit, ut & hominem ad se redeuntem in gratiam reciperet, & eum Brixianorum ducem creaverit. Sunt qui scribant, Benedicti temporibus, stellam juxta Vergilias per aliquot dies & noctes apparuisse, sereno cælo, inter natalem Domini & Epiphaniam. Stellam ipsam, apparuisse non negaverim, & quidem crinitam, atque aliquid portendentem. Sed de ortu Vergiliarum non cohæret, nisi id quoque prodigiose factum arbitremur. Aequinoctio enim verno oriuntur Vergiliæ, cum Sol arietis signum ingreditur: quod fieri consuevit nono calendas Aprilis, occidereque incipiunt ęquinoctio autumnali. Quod autem ex Vesuvio monte Campaniæ tantus ignis tum eruperit, ut loca circumquaque posita exusta sint, minus mirum videtur, cum Plinius ille, qui naturalem historiam scripsit, ex classe, cui tum jussu Trajani præerat, ad visendum spectaculum profectus, consumptus incendio dicatur. Vtcunque sit, constat tamen non ita multo post cædes, rapinas, incendia, mortes principum subsecutas esse,

esse, maxime vero Benedicti pontificis: qui, ut æque omnibus in vita charus fuit, ita post mortem ab omnibus ut sanctus, & bene de humano genere meritus celebratur. Moritur autem pontificatus sui mense decimo, die duodecimo, sepeliturque apud beatum Petrum Idibus Maii. Ejus autem in morte sedes vacat mensibus duobus, diebus quindecim.

IOHANNES. *PONTIF. LXXXIIII.*

IOhannes quintus, natione Syrus, patria Antiochenus, patre Cyriaco, pontifex creatur eo ferme tempore, quo imperator Constantinns decimo septimo imperii sui anno moritur, filio Iustiniano secundo in imperio relicto: qua quidem tempestate Saraceni Libyam & Africam invasere, omniaque mari exposita haud magno negotio occuparunt. Verum Iustinianus confirmato aliqua ex patre imperio, comparatoque satis magno exercitu in Saracenos movens, eorum duci Abimelech (quem Admiratum vocant) tantum terroris incussit, ut ultro pacem petierit, atque Africam restituerit. Sunt qui scribant pacem in decennium his concessam, hac conditioue tamen, ut mille nummos aureos, servum unum ex gente sua equo insidentem Romano imperatori singulis diebus penderent. Iohannes itaque, vir singularis religionis & mansuetudinis, uno omnium consensu pontifex creatus in ecclesia Salvatoris, quæ Constantiniana appellatur ad Lateranum, ea ratione, qua Leo secundus consecratur à tribus episcopis, Hostiensi Portuensi & Veliterno: quem quidem morem posteri deinceps tenuere. Hujus ponti-

tificatum celebrem etiam fecere & Felix Flaviani patruus, vir tantæ integritatis & doctrinæ, ut Condiperthus Arithperti filius Longobardorum rex ei baculum argento & auro insignitum virtutis gratia dono dederit, & Iohannes Bergomatum episcopus, cui ob sanctitatem & doctrinam reges etiam & principes honoris gratia assurgere consueverant. Iohannes autem & antea & in pontificatu valetudinarius, cum libellum de pallii dignitate composuisset, põtificatus sui anno primo moritur, sepeliturque ad sanctum Petrum. IIII nonas Augusti. Ejus in morte sedes vacat mensibus duobus diebus. XIX.

CONON. I. *PONTIF. LXXXV.*

CONON, Thracia oriundus, in Sicilia educatus, inde Romanæ ecclesiæ militans, ex presbytero pontifex creatur. Nam dum Romani Petrum archiepiscopum, exercitus vero Theodorum presbyterum in Iohannis demortui locum sufficere conarentur, tandem post longam altercationem in hanc sententiam venere omnes, nutu divino impulsi, ut Cononem eligerent, virum certe tanto principatu dignum, si animi dotes, si corporis inspicimus. Erat enim moribus, literatura, pietate, religione, dignitatis specie insignis, quem nonnulli angelicum ob venerandam caniciem & dignitatem formæ appellarunt: animi simplicis & integri, modestiæ & justitiæ singularis: constantiæ & prudentiæ plusquam humanæ semper est habitus. Hanc ob rem è vestigio omnes, ad quos pertinebat, eum confirmarunt cum maxima acclamatione laudum suarum. Idem fecit Theodorus hexarchu-

ctus Ravennas, cui quidem in magiſtratu mortuo, non ita multo poſt Iohannes Platina in hexarchatu ſucceſſit: hunc ego crediderim dediſſe nomen meo natali ſolo, quod Platina appellatur in agro Cremonenſi poſitum. Nam cum inter hexarchos & Longobardorum reges frequentia bella committerentur, haud diſſonum vero ſit, cum ille locus prope medius inter Ravennam & Papiam ſit, quarum altera Longobardorum, altera hexarchi ſedes haberetur, ibidem aliquando vel pugnatum eſſe, vel caſtra habita: quibus ex rebus locis ipſis plerunque nomina indita legimus: ut in eodem agro Vitellianum oppidum à Vitellianis caſtris, & vicum Bebrignanum non longe à Bebriaco Othonis clade inſignem videmus. Ad Cononem redeo, qui poſt initum pontificatum ſtatim in valetudinem incidit: unde Paſchalis archipresbyter, ac theſauri pontificii diſpenſator regnandi cupidus, Iohannem hexarchum pecuniæ ſollicitat, ut ejus ſuffragijs poſt mortem Cononis pontificatus ſibi decernatur. Accepit pecuniam hexarchus: quanquam nihil eorum quæ promiſerat deinceps præſtiterit. Non erat certe alio præmio quam fruſtratione dignus homo avarus, & imperandi cupidus, qui theſaurum eccleſiæ, quem mandato Cononis, tum in eleemoſynas pauperum, tum in reſtitutionem templorum erogare debuerat, in largitionem effuderit: quo nihil poteſt eſſe in viro præſertim eccleſiaſtico deteſtabilius. Hoc non feciſſet Gubertus epiſcopus Britannus, vir ea tempeſtate doctrina & integritate vitæ inſignis: non Leodegarius martyr epiſcopus Auguſtudinenſis, qui Theodorici Francorum regis juſſu-

interfectus est, quod eum persæpe tyrannidis arguerit. Non Audocnus Rhotomagensis, doctrina & sanctitate nulli secundus. Hi enim nō in ambitione & avaritia, sed in Deo & doctrina spem omnem suam collocarunt: unde postea condignam, cum apud Deum, tum apud homines accepere mercedem felicitatis æternæ ac gloriæ. Moritur autem Conon pontificatus sui mense undecimo, die tertio, sepeliturque ad sanctum Petrum undecimo calendas Octobris. Vacat tum sedes mensibus duobus, diebus tribus & viginti.

SERGIVS. I. *PONTIF. LXXXVI.*

SErgius, natione Syrus, patria Antiochenus, patre Tiberio, Adeodati pontificis tempore Romam veniens, in clerum Romanum asciscitur. Deinde vero ob ejus doctrinam & diligentiam circa mysteria ac rem divinam, per ordines conscendens, sanctæ Susannæ ad duas domos presbyter cum titulo ejus loci creatur. Frequentare tum magis atque magis cœmiteria cœpit, eisdemque in locis solennia celebrare, qua ex re tantum sibi nominis comparavit, ut defuncto Conone, in ejus locum suffectus sit, non sine altercatione tamen. Populus enim Romanus bifariam divisus, hinc Theodorum, hinc Paschalem archidiaconum petebat. Irruperat jam Theodorus cum factione sua interiorem partem episcopatus Lateranensis, exteriora vero Paschalis occupaverat ab oratorio sancti Sylvestri usque ad basilicam domus Iuliæ, quæ campo imminet. Verum cum ibi tanta altercatio & rixa esset, ut de pugna non ambigeretur, tum alter alteri cessurus non videretur, nisi vi & ar-

armis pulsus, principes civitatis cleri militiæque Romanæ unum in locum secedentes, quid maxime fieri oporteret ad tollendam seditionem consultant. Tandem vero re ipsa discussa, cum neutri eorum qui ob ambitionem tantos motus concitaverat, demandandum pontificatum censerent, Dei nutu nemine adversante, Sergium pontificem deligunt: eundemque è media turba humeris tollentes, primo in oraculum Cæsarii martyris, mox in Lateranensem episcopatum detulerunt, refractis vi foribus, repulsisque his qui locum occupaverant. At vero Theodorus, cognito omnium consensu, Sergium pontificem salutat & osculatur. Idem fecit Paschalis alter competitor, licet invitus, cogente multitudine quæ armis circumstrepebat. Hic tamen clanculum Iohannem Platinam hexarchum Ravennatem literis, nunciis & pollicitationibus adeo concitavit, ut quæ antea pollicitus erat, largitione corruptus tandem præstaret: ut idem Iohannes Romam confestim veniret nullis præmissis nunciis, quo negligentes & incautos opprimeret. Verum ubi intellexit Sergium omnium consensu pontificem declaratum, instaretque, ut quæ Paschalis pollicitus erat sibi præstarentur, adversante Sergio quod tantam largitionem improbaret, donaria quædam ex basilica Petri sustulit. Verum Paschalis tanti mali causa, magices accusatus & convictus, ut sortilegus archidiaconatu privatur: in monasteriumque pœnitentiæ causa retruditur: ubi quinquennio post, eadem semper pertinacia usus, moritur. Interea vero Iustinianus, cum in Deum tum in homines, mira inconstantia usus, & Saracenos & Bulgaros præter fœdera pa-

cis initæ adoritur, à quibus certe plus incommodi accepit quam intulit: & Conſtantinopolim rediens à civibus omnibus odio habitus, quod ſævitiam præfecti urbis non compeſcuiſſet, ſynodum habuit, in qua nonnulla approbata ſunt, orthodoxæ fidei nequaquam congruentia. Eadem quoque Sergii apocriſarius, qui tum Conſtantinopoli erat, ſubſcriptione ſua ſtolide nimium confirmavit. Verum cum poſtea Romam delata à Sergio exploderentur, qui non unam, ſed duas in Chriſto naturas tenebat, ac virginem θεοτόκον fuiſſe, ira percitus Iuſtinianus Zachariam protoſpatharium (quem nos principem militiæ dicere poſſumus) Romam miſit, qui Sergium ad ſe vinctum traheret: quod ubi ſenſere milites hexarchatus Italici, raptis propere armis, non ſolum pontificem à tanta injuria tutati ſunt, verumetiam parum abfuit quin Zachariam occiderent: quem pōtifex ad ſe confugientem in cubiculo ſuo aliquandiu conſervatum, clanculum ad Imperatorem remiſit. Agebantur hæc Romæ cum Leontius annuente Gallinico patriarcha, plebe Conſtantinopolitana ad arma excita, refractis omnibus cuſtodiis urbis, unde multi nexi prodiere: Iuſtinianum imperio dejecit, ac truncis naribus exulatum in Cherſoneſum Ponti mittit. Hæc cum intellexiſſet Abimelech Saracenorum Admiratus, Aphricam ſtatim invadit, ſeditionibus Conſtantinopolitanorum fretus, eo propere & Leontius copias ſuas mittit, quæ barbarorum impetum retardarent. Verum non ita multo poſt ſeditione inter eos orta, Tiberium quendam civem Conſtantinopolitanum imperatorem creant, qui, confeſtim Conſtan-

ſtantinopolim cum exercitu adnavigans, Leontium capit, & eodem affectum ſupplicio, quo Iuſtinianum diximus, in carcerem conjicit, majori ludibrio hominem reſervans. Philippum præterea Nicophori patricii filium, qui ei in adipiſcendo imperio faverat, in exilium mittit, quod æqualibus ſuis narraverat, ſe per quietem vidiſſe aquilam caput ſuum alis obtegere, veritus ne imperium adoleſcenti portenderetur. Dum hæc Conſtantinopoli agerentur, Pipinus Auſtriæ gubernator & dux, occupandi regnum Franciæ fundamenta jecit. Cum enim intellexiſſet Bertarium quendam ignobilem, cujus opera Theodoricus Franciæ rex plurimum utebatur, omnibus odio eſſe, coactis in unum ingentibus copiis in Galliam trajicit: ac Theodoricum cum Bertario obvium factum, collatis ſignis fundit fugatque. Salutem ſibi Bertarius fuga quæſivit. In regnum vero Theodoricus ſeſe recipiens, Pipinum victorem pace ſequeſtra regni gubernatorem, & maiorem domus, ut Galli aiunt, efficit. Is autem in Auſtriam rediens, quod à Germanis & Suevis vexari ſuos intellexerat, ſuperatis hoſtibus in Franciam denuo rediit, quod mortuo Theodorico regnum ad Childepertum fratrem ejus perveniſſe cognoverat, eo perveniens, & à rege perbenigne ſuſceptus, cum filium Grimoaldum domus regiæ gubernatorem inſtituiſſet, in Suevos & Germanos iterum rebellantes infeſto animo rediit. At vero Sergius pontifex, relegato Iuſtiniano, pace ac quiete uſus, baſilicam Petri ablatis ruderibus renovatiſque tignis, ſtillicidiis ac parietibus, in antiquam formam reſtituit. Frontiſpicium baſilicæ opere vermiculato exornavit,

vit, candelabra atque alia templi ornamenta ex auro & argento confecit in eadem basilica, & partem Dominicæ crucis invenit in capsula ænea. & beati Leonis corpus vilius usque ad tempora sua jacens, quam ejus merita requirebant, honestiore ac celebratiore loco reposuit. Statuas Apostolorum vetustate exoletas renovavit. Multarum præterea ecclesiarum, quas commemorare longum esset, ornamenta collapsa, vel restituit, vel nova de integro fecit. Constituit præterea, ut in fractione Dominici corporis caneretur: Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miserere nobis: ut letaniæ quoque à sancto Hadriano quotannis dicerentur per urbem, die annunciationis sanctæ genitricis ac Simonis, instituit. Ravennatibus autem Damianum, Berfiavardum vero Britannis archiepiscopos dedit. Ecclesiam Aquileiensem quintam synodum non omnino approbantem ad sanitatem doctrina & autoritate sua tandem perduxit. Sunt qui scribant Lambertum virum sanctissimum apud Leodium ea tempestate martyrium subiisse: quod Pipinum reprehenderit, qui uxori pellicem Alpiadem superinduxerit. Hoc autem facinus ipsius Alpiadis fratrem commisisse, qui postea morbo pediculari consumptus est. Sunt etiam qui scribant Sergii virtute & sanctitate Saxones tum primum fidei nostræ characterem sumpsisse. His tot rebus vir sanctissimus insignis, pontificatus sui anno XIII. mense octavo, die III & XX. moritur, & in Basilica Petri collachrymãtibus omnibus præ dolore ob amissum pontificem, communem omnium parentem magno funere sepelitur. VI idus Septembris. Vacat tum sedes mensem unum, diebus viginti.

IO-

IOHANNES. VI. *PONTIF. LXXXVII.*

IOhannes ſextus, natione Græcus, eo tempore pontificatum iniit, quo Theophylacius hexarchus Italiã petens, primo in Siciliam venit. Quod ubi ſenſere milites Itali, veriti ne quid mali ejus adventus portenderet, quod ſuperioribus temporibus fere magis cum pontificibus quam cum imperatoribus ſenſiſſent, ingreſſurum urbem Romam interficere conſtituerant. Verum Theophylacius autoritate Iohannis pontificis defenſus, qui ſequeſtrum ſe inter ducem & milites fecerat, compoſitis rebus omnibus Ravennam proficiſcitur. Interea vero Giſulphus Beneventanus dux militum & hexarchi diſcordia fretus, Campaniam invadit, Soram & Arpinum occupat: villas incendit, ruſticos & pecora abigit: quibus malis permotus pontifex, legatos ad Giſulphum mittit, qui ei mandent, ut omiſſis Campaniæ, & Hernicorum oppidis, in Sammium revertatur: quod ſi ſecus fecerit, brevi ſenſurum omnipotentis Dei in ſe iram. His monitis perterritus Giſulphus oppida quæ ceperat reſtituens, Beneventum revertitur. Captivos autem omnes, quoad per ærarium eccleſiæ ſibi licuit, Iohannes redemit ex toto Sammio conquiſitos. At Iuſtinianus (quem diximus) à Tiberio in Cherſoneſum Ponti relegatum, inde fugiens ad Cacannum Bavarum pervenit, à quo primo ita perbenigne ſuſceptus eſt, ut ei filiã in uxorem ſpoſponderit: verum poſtea pecunia & muneribus à Tiberio corruptus, hoſpitem & generum ei prodere inſtituerat. Hoc ubi Iuſtiniãus intellexiſſet

ad

ad Trebellium Bulgarorum regem confugit, à quo etiam non ita multo post vi & armis in imperium restituitur. At vero dum hæc in Europa agerentur, Saraceni, occupata Libya & Africa, ex Septa solventes transmisso Atlantico freto, omnes Hispanias præter Astures & Cantabros occupant. Hi enim sicuti ultimi fuere in Hispania, quos Romanum subigeret imperium; ultimi quoque qui ab eo deficerent, soli postremo, qui Visogotthorum à se discuterent jugum, ita nunc demum accepta Christi fide & religione armis se à perfida Saracenorum gente constantissime tutati sunt. Africa igitur quæ à Bellisario primi Iustiniani duce recuperata centum & septuaginta annis Romano paruit imperio, à Saracenis una cum Bætica Hispaniæ (quam nunc Granatam vocant) tum occupata, eorum moribus & legibus jam septingentis & quadraginta annis obtemperat, cum maxima christiani nominis ignominia: Et si Hispani, qui jactare ingenium & fortitudinem solent, nequeant tantam labem ab Europa propellere. Sunt qui scribant Bedam, qui eisdem temporibus fuit, hanc calamitatem literis ad principes christiani nominis scriptis lamentatum fuisse, quo bellum in hostes Dei atque hominum susciperent. Beda enim præter Græcæ atque Latinæ linguæ doctrinam, quam non mediocriter tenebat, ob religionem etiam atque modestiam venerabilis cognomentum adeptus est. Scripsit enim multa in actus Apostolorum, in Lucam. Edidit & librum de temporibus, & homilias plerasque, quibus multum Gallici sacerdotes utuntur. Strabo quoque & Haymo viri doctissimi Bedæ fratres sunt habiti; quorum alter

alter plerasque homelias eleganti sermone composuit: alter vero Genesim commentatus est. At Iohannes pontifex, restituta basilica sancti Andreæ in Vaticano, sarctoque tecto divi Marci, atque ornato altari principis Apostolorum Petri, ductis columnis dextra lævaque, moritur pontificatus sui anno III. mense III. martyrio ut quidam volunt. Sed à quo martyrium passus sit, non satis constat. Sepultum ad catechumbas Sebastianas, via Appia quidam affirmant. Ejus ex morte vacat tum sedes mensem unum, dies undeviginti.

IOHANNES. VII. *PONTIF. LXXXVIII,*

IOhannes septimus, natione Græcus, patre Platone, eo tempore pontificatum iniit, quo Iustinianus Constantinopolim reversus, Tiberium & Leontium, à quo fuerat imperio dejectus, spectante populo interfici jussit. Multos præterea ex inimicis è medio sustulit vario genere mortis, plerosque in cacerem conjecit: quorum de numero quotidie aliquem supplicio afficiebat, cum nares emungendo illatæ injuriæ reminiscebatur. Præterea vero Gallinicum patriarcham Constantinopolitanum confossum oculos, Romam exulatum misit: Cyrumque abbatem, cujus munificentia in Ponto vixerat in locum Gallinici patriarcham sufficit. Eadem vero stultitia vexatus, qua fuerat ante amissum imperium, Sergio pontifice duos metropolitanos Romam misit, qui Iohannem adhortarentur, ut habita synodo, quæ de homusio crederent orientales, eadem vera etiam occidentales affirmarent, præpositis libelbellis, in quibus ei subscribendum erat. Homines

nes autem re infecta ad imperatorem pontifex remisit, neque tamen (ut par erat) errores male de Deo opinantium emendavit, censuris & interdictis, quemadmodum constantem pontificem decuisset. Sunt qui scribant (sine autore tamen) Arithpertum Longobardorum regem religione motum, condonasse Alpes Coctias beato Petro: & quicquid à Taurinis & Medullis Genuam usque Ligusticamque protenditur. Alii autem affirmant donationem ipsam ab Arithperto confirmatam fuisse. Verum cum de donatione nil certi habeatur, paleamque pontificii juris periti appellent, quod sine frumento sit, nihilque Constantinianæ elegantiæ ac dignitatis habeat, quomodo de confirmatione constabit? Ad Iohannem pontificem redeo, virum certe multæ eloquentiæ & sanctitatis, qui in basilica Petri oratorium (ita enim appellant locum orandi) in honorem Dei genitricis extruxit, cujus parietes vermiculato opere intecti, dextra lævaque quorundam sanctorum patrum vultus ostendebant. Basilicam præterea sanctæ Eugeniæ restituit, iampridem vetustate collapsam. Cœmiteria quoque sanctorum martyrum Marcellini, Marci, Damasique pontificis exornavit. Postremo vero multas basilicas pictura & statuis sanctorum cultiores reddidit. Has autem qui cernebant, ipsum pontificem intueri videbantur, unde exemplaria gravitatis & dignitatis pictores ac statuarii sumpserant. Moritur autem Iohannes secundo pontificatus sui anno, mense septimo, die XVII. sepeliturque in basilica Petri ante altare Dei genitricis, quod ipse extruxerat, quintodecimo calendas Novembris. Ejus au-

autem in morte tribus menſibus ſedes vacat.

SISINIVS. I. *PONTIF. LXXXIX.*

SIſinius, vel (ut alii volunt) Soſimus, natione Syrus, patre Iohanne, XX tantum diebus in pontificatu vixit, quo quidem tempore ferunt ſancti Benedicti corpus è monte Caſſino furto ſublatum propter ſolitudinem loci, & in Galliam tranſlatum fuiſſe. Soſimus autem licet podagra & chiragra ita laboraret, ut neque ambulare, neque cibum capere poſſet, tamen ita urbis Romæ & reipubl. chriſtianæ curam geſſit, ut nil prætermiſerit, & ante pontificatum & in ipſo magiſtratu, quod bonum Pontificem deceret. Iam enim materiam omnem parabat, qua & mœnia urbis & templa vetuſtate collapſa in meliorem formam reſtitueret, celebratioraque redderet. Verum ſubita morte correptus, in baſilica Petri ſepelitur octavo idus Novembris. Vacat tum ſedes menſem unum, & dies decem & octo.

CONSTANTINVS. I. *PONTIF. XC.*

COnſtantinus, natione Syrus, patre Iohanne, eo tempore pontificatum iniit, quo Romæ triennio fame laboratum eſt, qua quidem in re ita omnes tum, vel maxime pauperes juvit, ut Conſtantinum cælitus miſſum homines arbitrarentur. Interea vero Iuſtinianus odio pontificii nominis Mauritium patricii ordinis virum, & Heliam Spatarium in Cherſoneſum, ubi exulaverat, cum claſſe mittit, qui omnes pubertatem ſupergreſſos occiderent. Fecere mandata præfecti claſſis,

classis, ut rabiem imperatoris explerent. Et ne in homine solam crudelitatem fuisse existimes, tantæ ingratitudinis fuit, ut Trebellium regem, cujus ope & copiis in imperium restitutus fuerat, cum Thracibus contendentem de improviso hostili manu adortus sit: quem certe Trebellius non modo sustinuit, verumetiam cum detrimento repulit. De pristina vita ob calamitates, quas perpessus fuerat, Iustinianus nil immutaverat, præter hoc tantum, quod sedem Apostolicam, contra atque antea consueverat, veneratione deinceps observavit tutatusque est. Nam cum Felix Archiepiscopus Ravennas ordines à Romano pontifice accepisset, cogereturque de more formulam obtemperandi scripto, & pecuniam Romam mittere, neque id præ arrogantia faceret, Iustinianus re cognita Theodorum patricium, classis præfectum, statim admonet, ut primo quoque tempore ex Sicilia in Ravennates moveat. Is autem dicto imperatoris obtemperans, & Ravennates prælio superatos, maximis affecit cladibus, & Felicem catenis vinctum Constantinopolim misit. quem postea Iustinianus in Pontum relegavit, orbatum prius luminibus æneo vase concavo, ac quidem cadente diu inspecto. Inde enim pyramis ignea exit, quæ facillime oculorum aciem perstringit & obcæcat. Nequaquam tamen hanc sævitiam Constantinus probavit: redigere enim hominem ad sanitatem volebat, non tantis malis affici. Interea vero cum hæc à pontifice & imperatore agerentur, Aisprandus regnum avitum repetens, auxilio Bavarorum fretus, in Italiam descendens collatis signis cum Arithperto dimicat & vincit: regno-

gnoque Longobardorum potitur, Arithperto ipſo, dum trepide nimium aufugit, in rapido flumine ſubmerſo. Verum Aiſprandus non ita multo poſt moriens Luitprandum filium regni ſucceſſorem approbantibus omnibus reliquit. Iuſtinianus autem, videndi Conſtantini pontificis admodum ſtudioſus, hominem rogat, ut ad ſe proficiſcatur, præmiſſa claſſe quo tutius navigaret. Appropinquanti autem urbi regiæ Conſtantino Tiberius Iuſtiniani filius cum regio comitatu, & Cyrus Patriarcha cum omni clero, honoris cauſa, ad octavum lapidem obviam prodeunt, eumque camelanto pontificali amictu indutum, ſolenni pompa urbem ingreſſi in regiam perduxere. Inde vero Nicomediam proficiſcens, quo venturus & imperator Nicea erat, non ſecus quam Conſtantinopoli à Nicomedienſibus ſuſcipitur. Iuſtinianus autem non ita multo poſt urbem ingreſſus, non ſolum pontificem amplectitur, verumetiam ejus pedes venerationis cauſa exoſculatur. Cum vero ſequentibus diebus multa inter ſe collocuti fuiſſent, confirmaſſetque Iuſtinianus pontificum decreta, Conſtantinus abiens hominem adhortatur, ne in Philippicum Cherſone exulantem, gravius aliquid decerneret, veritus ne aliquid mali oriretur, quod Philippicum magni animi eſſe & conſilii virum intellexerat. Verum Iuſtinianus conſilio pontificis, bene monentis, nequaquam obtemperans, claſſem in Pontum mittit eo animo ut Philippicum interficeret: qui quidem deficientibus ad ſe militibus, eadem claſſe uſus, duodecimo ab urbe Conſtantinopoli milliario, cum Iuſtiniano & Tibe-

berio dimicans, eos vincit & interficit, imperioque statim omnium consensu potitur. Deinde vero Cyro Patriarcha in Pontum relegato, quod bene cum pontifice Romano sentiret, in ejus locum Iohannem monachum hæresiarcham sufficit. Cujus quidem dogmata statim Romam misit, mandavitque ut omnium consensu approbarentur. At Constantinus habita synodo, non modo Philippici & Iohannis monachi opiniones improbat, verumetiam decernit ut sanctorum Patrum imagines, qui sex concilijs ab omnibus probatis interfuerant, in porticu beati Petri depingerentur, cum intellexisset eas à Philippico è parietibus sanctæ Sophiæ ignominiæ causa abrasas fuisse. Præterea vero idem pontifex constituit, ne Imperatoris hæretici nomen publicis scriptis, aut privatis, in ære, argento, plumbove reciperetur. At Anastasius cognomento Arthemius, sumptis armis, Philippicum imperio dejecit anno I. & mense imperii VI. eumque captum oculis privavit. Literas præterea ad Constantinum Pontificem mittit, quibus se Catholicæ fidei ac sextæ Synodi accerrimum defensorem futurum pollicetur. Verum hic quoque triennio post à militibus spretus imperio dejicitur, cogiturque à Theodosio, qui in ejus locum suffectus est, sacros ordines recipere, ne ei sacris initiato amplius redire ad imperium liceat. Theodosius autem Catholicus Imperator statim imagines sanctorum Patrum (ut diximus) à Philippico demolitas restitui pristino in loco mandavit. Felix vero (quem diximus) in Pontum à Iustiniano relegatum, à pristina hæresi discedens in patriam
rever-

revertitur, ac sedem unde pulsus fuerat repetit. Declaratum est etiam eodem tempore Ticinensem Episcopum Romanæ sedi tantum non, etiam Mediolanensi Archiepiscopo obtēperare debere. Ea enim de re magna & diuturna inter utrunque antistitem contentio fuerat. Sunt qui scribant, duos reges Saxonum hoc eodem tempore Romam voti & religionis causa venisse, mortuosque ibidem esse peste, ut arbitror. Post hos vero non ita multo pòst moritur Constantinus, VII pontificatus sui anno, die XX. ac in basilica Petri sepelitur III Idus Februarii. Sedes autem hujus in morte mensem I. & dies XL tum vacat.

GREGORIVS. II. *PONTIF. XCI.*

GRegorius secundus, patria Romanus, patre Marcello, sub Sergio Pontifice sacris initiatus, sacellis & bibliothecæ præfuit, tantæ fidei & integritatis est habitus. Sumens deinde Diaconatus ordinem, Constantinopolim cum Constantino pontifice proficiscitur: ubi cum acriter disceptatur quibusdam de rebus ad fidem pertinentibus, ita acute respondit, ut omnibus ingenii sui & doctrinæ admirationem injiceret, tantæ enim eruditionis & facundiæ erat, ut facile convinceret male de fide nostra opinantes. Inito autem pontificatu, & mœnia urbis aliqua ex parte vetustate collapsa instaurat, & trabes basilicæ principis Apostolorum Laurentijq; martyris extra muros annositate quassas restituit, resarctis tectis ac parietibus, introductisque de more aquis, compaginatis fistulis jamdudum vetustate & hominū incuria vitiatis. Alias quoque Ecclesias restituit, mune-

neribusque tum aureis, tum argenteis exornavit: quas quidem enumerare longum esset. Non reticebo tamen restitutum esse ab eo monasterium via Hostiensi positum non longe à basilica Pauli, cujus ruinas adhuc cernimus. Restitutumque etiam monasterium beati Andreæ quod Barbaræ nuncupatur, ibique dispositos monachos, qui die ac noctu laudes Deo canerent. Hujus præterea hæc peculiaris laus est, quod ejus opera Germani ad fidem nostram conversi sunt, misso eo Bonifacio monacho, qui eos è tenebris educeret, proposita veritatis luce. Ipsorum autem Germanorum magnam partem Romam venientem suis manibus vir sanctus baptizavit. Impulit item sua autoritate Liuthprandum primo quidem recusantem Arithperti donationem (de qua antea diximus) confirmare: qui quidem Liuthprandus principio regni sui & Baiovariæ magnam partem occupat, & Ravennam obsidet ac capit. Ejusdem temporibus Tiberis adeo in immensum crevit, urbem porta Flamminea influens, ut & in via lata hominis magnitudinem aqua fere æquaret, & à ponte Milvio usque ad gradus sancti Petri navigaretur lintribus non parvis. Duravit autem hæc illuvies diebus septem cum maximo civium damno & detrimento, eversis domibus ac erutis arboribus satisque. Luna quoque eclipsim tum passa, usque ad mediam noctem colorem sanguineum præ se tulit. Dedit & signa futuri mali Cometes, extensa ad septentrionem cauda. Gregorius autem quo summi Dei iram à cervicibus Christianorum averteret, frequentes supplicationes urbe tota facit. Dum hæc Romæ à pontifice agerentur, nunciatum est Longo-

gobardos Beneventano duce arcem Cumanam insidiis occupasse: qua ex re Gregorius vehementer commotus, Longobardos admonet, ut arcem præter fœdera pacis fraude occupatam reddant, aliter eos brevi indignationem omnipotentis Dei sensuros. verum cum hostes sæpius moniti res repetitas non redderent, Neapolitanos pontifex adhortatur præposito præmio, præmissisque etiam quibusdam militibus Romanis, ut arcem vi occupent. Hi vero mandata strenue facientes, Theoduno subdiacono hanc rem curante arcem recipiunt, cæsisque trecentis ex his quæ in præsidio erant, ad quingentos vivos capiunt, ac Neapolim perducunt, ubi statim militibus præmia reddita sunt. Pace itaque foris parta, Gregorius reparandis locis sacris animum adjicit. Basilicam namque sanctæ crucis in Hierusalem iampridem destitutam restituit, porticus circunquaque positas instaurat fornicibus & tectis. Oratorium Osannæ in monte Cælio à fundamentis extruxit. Domum paternam mortua matre in honorem Agathæ Christi martyris dedicavit, eoque loci monasterium extruxit, additis suburbanis & rusticis prædiis ad monachorum usum & commoditatem. Saraceni autem discordia Christianorum freti, ex Septa Aphricæ in Hispaniam trajicientes, provinciam omnem præter Bæticam à suis jam antea possessam depopulantes, ad Aquitaniam usque cum coniugibus & liberis pervenere, eam quoque provinciam occupaturi. Erat tum Carolus Martellus Pipini regis filius magno apud omnes in pretio. Duos enim filios Pipinus tum habuit, mortuo Grimoaldo, Carolomannum, & Carolum Martellum, qui postea solus

ſolus, hoc quoque mortuo, regnum *F*ranciæ obtinuit, multis tamen adverſantibus: maxime vero Eudone Aquitaniæ duce, & Childerico rege, quem Franci quidam poſt Theodoricum æmulatione moti regem conſtituerant. Verum Carolus Martellus tranſmiſſo Sequana fluvio in Aurelianos movens, uno impetu hoſtes fundit fugatque, ac regno Franciæ ſolus potitur. Rhenum deinde trajiciens, Saxones, Alemannos, Suevos, Bavaros regno ſuo adjicit. Verum cum intellexiſſet Saracenos ab Eudone in Galliam evocatos, magnis itineribus in hoſtem proficiſcitur: pugnandique poteſtatem facit, & vincit non longe à Turonum finibus. In eo autem prælio ſcribunt hiſtorici ad trecenta & LX millia Saracenorum cecidiſſe: ex Francis vero mille tantummodo centum & quinquaginta deſideratos. Sunt tamen qui ſcribant, Eudonem tanto periculo motum, poſtremo cum Carolo ſenſiſſe. Hac itaqe ratione Saraceni beneficio Caroli à cervicibus Hiſpanorum & Gallorum pulſi, rabiem omnem & indignationem ex tanta clade conceptam in Conſtantinopolitanos vertere: urbem enim terra marique triennio obſident. Verum cum fame, frigore, peſte, bello, poſtremo magna incommoda paterentur, obſidionem ſolventes, ad ſua quique rediere: Ex Conſtantinopolitanis autem ad trecenta millia eadem peſte conſumpta traduntur. In Italia vero Longobardi duce Liuthprando Ravennam diu obſeſſam eandem capiunt & diripiunt: inde Ticinum, auferentes quicquid præclarum in urbe erat, unde crediderim tum equum illum æneum viro inſidente, Papiam advectum, quem accolæ Regis Solem vo-

vocant. Sed ita fit, in rebus humanis vicissitudo est. Quod enim Theodoricus aliique reges Gotthorum, atque deinceps hexarchi Ravennates Roma Ravennam detulerant, id postea in varia loca disjectum est. Interim vero Romæ à quibusdam seditiosis in pontificem conjuratur, principibus conjurationis Basilio, Iordane carthilario, Iohanne subdiacono cognomento Lurion, Marino spathario, qui ducatui Romano imperatoris nomine tum præ erat. Verum dilata in aliud tempus res est, quod Marinum imperator revocaverat. Tentare & Paulum hexarchum conjurati cœpere, quo quidem duce in tanta re uti volebant. Sed Romanus populus re ipsa tandem patefacta arma capit, Iohannem & Lurionem interficit, reliquosque conjuratos dissipat. Basilium monasterio includit: ubi & vitam finivit. Paulus autem vehementer pontifici infensus, quod ab eo prohiberetur, quo minus nova vectigalia exigeret, clam & aperte mandato imperatoris viri sanctissimi mortem quærere, sed Romani & Longobardi sumptis armis, quo minus id fieret, prohibuere. Tum vero Leo tertius imperator, cum aperte invehi in pontificem non posset, edictum proponit, ut omnes qui sub imperio Romano essent, sanctorum omnium, martyrum & Angelorum statuas, atque imagines è templis abraderent & auferrent, tollendæ (ut ipse dicebat) idololatriæ causa: qui vero secus fecisset, eum se pro hoste publico habiturum. Gregorius autem tantæ impietati non modo non obtemperat, verumetiam omnes Catholicos admonet, ne in tantum errorem timore vel edicto principis ullo modo dilabantur. Qua co-

hortatione adeo certe animati ſunt Italiæ populi, ut paulum abſuerit quin ſibi alium Imperatorem deligerent. Quo minus autem id fieret, autoritate ſua obſtare Gregorius annixus eſt. Ravennæ tamen tanta ſeditio orta eſt, cum alii Imperatori, alii Pontifici obtemperandum dicerent, ut in ipſo tumultu Paulus Hexarchus cum filio occideretur. Mittitur deinde ab Imperatore Eutichius eunuchus, qui pollicitationibus & donis Longobardos à benevolentia & ſocietate Romani Pontificis ſepararet. Verum cum id fruſtra quæreretur, rem toties tentatam ad tempus omiſit, unde Pontifex tanta moleſtia liberatus, loca pauperum & Baſilicas inviſere cœpit, eaque reſtituere, quæ ob vetuſtatem & incuriam ruinam minabantur. Pacem præterea inter regem Longobardorum & duces Spoletinum ac Beneventanum compoſuit. Hos enim Rex ipſe opprimere inſtituerat, cujus animum adeo Pontifex ad manſuetudinem redegit, interpoſita Salvatoris noſtri autoritate, ut omiſſo bello, armillas, baltheum, enſem, ac reliqua arma templo principis Apoſtolorum offerret, cum exercitu enim uſque ad Vaticanum pervenerat, pacato tamen agmine, hac de re cum Pontifice locuturus. Leo autem Imperator, fanatico ſpiritu iterum incitatus, omnibus mandat, ut ſimulacra, vel lignea, vel ænea vel marmorea ad ſe deferant, & delata ſtatim incendit, non deferentes vero capit & obtruncat. Germanum Patriarchum id potiſſimum improbantem, in exilium mittit, in ejuſque locum Anaſtaſium male ſentientem ſufficit, quem poſtea Gregorius ſynodo habita privavit, & ab officio divino ſemovit, niſi ad Catho-

tholicam fidem reverteretur. Sæpius præterea, ut sanctissimum virum decuit, literis Imperatorem admonuit, ut omissis quorundam improborum erroribus, veram tandem amplecteretur fidem, & abolere Sanctorum imagines desineret, quorum memoria & exemplari ad virtutem & imitationem excitarentur homines. Sunt qui scribant, Bonifacium hujus Pontificis tempore è Britannia Romam venisse, & ex monacho ob ejus sanctitatem Episcopum factum, ac in Germaniam, ad confirmandos prædicatione & exemplo Germanos in fide, missum, quod quidem ita egregie fecit, ut Moguntinus Episcopus creari meruit: in Africam deinde proficiscens, cum verbum Dei elegantissime prædicaret, ab hostibus Christiani nominis occiditur. Ferunt & sanctum Aegidium, natione Græcum, exemplo & miraculis insignem tum habitum fuisse, & Petronium civem Romanum ex voto basilicam beati Benedicti prope Derelictam sua impensa restituisse. At Gregorius qui suo exemplo omnes ad virtutem & sanctitatem incitabat, pontificatus sui anno sexto decimo, mense nono, die undecimo moritur; sepeliturque ad basilicam Petri tertio idus Februarii. ejus in morte episcopatus tum vacat dies quinque & XXX. Centum autem & VIII ac XL. episcopos toto suo pontificatu creasse dicitur.

GREGORIVS III. *PONTIF. XCII.*

GRegorius tertius, natione Syrus patre Iohanne, anno Domini septingentesimo quinquagesimo nono omnium consensu pontifi-

tificatum iniit. Fuit autem vir ſingularis doctrinæ, & humanitatis præcipuæ, Græca atque Latina lingua eruditus. Mentem divinæ Scripturæ ita callens, ut nemo tum diſertior prædicatione atque interpretatione rerum occultarum & admirabilium haberetur. Præterea vero, ne verbo tantum & cohortatione populos moviſſe arbitreris, omnia quę exemplo movere poſſunt, ita aſſidue obibat, ut judicare difficile ſit, promptior ne lingua quam opere habendus eſſet. Orthodoxæ fidei ita acerrimus defenſor fuit, ut ob eam rem maximorum principum graves ſimultates & inimicitias ſuſceperit, non armis, non potentia, non minis cujuſpiam è gradu conſtantiæ ſuæ dejectus. Tanta poſtremo humanitatis fuit, ut & pauperes mira charitate complecteretur, ac eleemoſynis foveret, captivos redimeret, ære alieno nexos ſolveret, viduas & pupillos, quo minus à potentibus circumvenirentur, tutaretur, adeo, ut fere omnium parens ac paſtor merito vocaretur. Hic ſtatim ubi põtificatum iniit, cleri Romani conſenſu Leonem tertium Imperatorem Conſtantinopolitanum imperio ſimul & communione fidelium privat, quo ſanctas imagines è ſacris ædibus abraſiſſet, & ſtatuas demolitus eſſet, quodque etiam de Homuſio male ſentiret. Interim vero cum Liuthprandus Longobardorum rex cupiditate imperandi motus, urbem Romam obſideret, captis circumquaque oppidis omnibus, Gregorius legatos navi, quia terreſtri itinere non licebat, ad Carolum Franciæ principem ſtatim mittit, qui hominem rogarent, ut primo quoque tempore laboranti Romæ, & Eccleſiæ auxilium ferret. Con

ſue

ſueverant autem pontifices Romani, ſi quid mali ab externo hoſte immineret, auxilia ab Imperatore Conſtantinopolitano petere. Quod facere Gregorius ſubſtitit, cum ob eaſdem cauſas, quas paulo ante commemoravi, tum vel maxime, quod urbem regiam ægre Leo à Saracenis tutaretur, nedum alios defenderet. His itaque rationibus accidit, ut tunc primum tutela Eccleſiæ ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis ad alios tranſlata ſit. Carolus autem rogatu Gregorii patrocinium Eccleſiæ ſuſcipiens, Liuthprandum regem amicum & compatrem rogat, urbem ne obſideat, ac Pontificem vexet, hac re nil ſibi fieri moleſtius quicquam, aut gravius poſſe. Obtemperat Carolo Liuthprandus, atque urbem obſidione ſolvit. Nam inito jam antea inter ſe fœdere, Carolus Pipinum filium in Ciſalpinam Galliam ad Liuthprandum miſerat, ut ei capillum de more ſacrorum ſuccideret, unde compatres more Chriſtiano invicem facti ſunt, quod eſt quoddam affinitatis vinculum. Remiſerat puerum ad parentes Liuthprandus multis ac maximis donatum muneribus. At Carolus pacatis Italiæ rebus, in Burgundiones verſus, eos vi capit, & præ modeſtia ſocios appellat: Phryxones idololatras opprimit: Lugdunum, Arelate, Maſſiliam de Veſogotthis occupat, qui Anthimum Saracenorum regem in auxilium vocant. Is itaque cum magno exercitu Rhodanum trajiciens, Avenionem vi capit, opportunitate loci pro arce uſurus. At Carolus, re cognita, eo propere cum exercitu movet, & Avenionem recuperat, interfectis Saracenis omnibus, qui in præſidio erant. Inde Narbonem

proficifcitur, quo aufugiffe Athimum cognoverat. Ab obfidione Narbonæ difcedens, quod Amoreum alterum ex Saracenis Hifpaniæ regem venire in auxilium Athimi cum magno exercitu intellexerat, haud procul inde in vallem Corbariam defcendit: ubi inerat planities ad dimicandum aptiffima Amoreus autem arbitratus, Carolum defperatione rerum in fugam verfum, in vallem ingreditur, ftatimque pugnandi copiam facit. Non detrectat certamen Carolus, licet hoftium numerus prope infinitus effet. Tandem vero, ubi acriter aliquandiu utrinque pugnatum effet, cadente autem in primis aciebus Amoreo, funduntur hoftes fuganturque: quorum pars magna in proximis paludibus & ftagnis, quo confugerant oppreffa eft. Athimus vero, forte fortuna navigium nactus, inde in Hifpaniam ulteriorem fugiens, omnes infulas quas adiit, defperatione rerum ferro ac flamma vaftat. Eodem ferme tempore beati Auguftini corpus, quod antea ducentis & quinquaginta annis ab Hippone in Sardiniam tranflatum fuerat, cum Vandali prædabundi Africam vaftarent, diligentia Liuthprandi ex Infula ipfa Papiam delatum eft, & egregio in loco reconditum. At Saraceni his cladibus domiti, intra Pyrenæum fe deinceps continent, unde Vegofotthi omnes, qui citeriorem Hifpaniam & partem Galliæ occupaverant, auxilio carentes, in poteftatem Caroli devenere, atque ita Gotthi, qui trecentis prope annis imperaverant, funditus deleti funt præter paucos, quos Barchinonenfes ab interitu liberarunt. Sunt qui fcribant Liuthprandum copias auxiliares in

tan-

tanto bello Carolo misisse, atque ita, rebus bene gestis, suos omnes onustos præda domum rediisse. Interim vero Gregorius Pontifex nequaquam otio & pace abutens, ad exornandas Ecclesias animum adjicit. Nam & Altare beati Petri sex columnis onychinis augustius reddidit, dextra ac læva positis apud Philopareas vetustate fere comminutas. Stabant in his columnis trabes argento delibutæ. In trabibus vero æquis spatiis Salvatoris & Apostolorum simulacra distinxit. Struxit & oratorium in eadem basilica, in quo de reliquiis fere Sanctorum omnium recondidit, celebrarique eo loci quotidie mandavit, atque in Canone celebritatis hæc verba addidit, marmoribus circunquaque positis insculpta: Quorum solennitas in conspectu tuæ majestatis celebratur Domine Deus noster toto in orbe terrarum; & cætera. Quibus verbis nunc sacerdotes in secretis non utuntur. Præterea vero huic basilicæ multa argentea vasa condonavit: ejus quoque jussu & impensa aurea Dei genitricis imago Salvatorem amplectens extructa est, & in basilica sanctæ Mariæ ad Præsepe collocata. Restituit etiam tectum sancti Chrysogoni, eoque in loco monachos collocavit, qui rem sacram quotidie celebrarent. His addidit & fundos unde viverent. Monasteria quoque multa partim restituit, partim vero à fundamentis extruxit, addita regula qua monachi integre & sancte viverent. Instauravit & mœnia urbis, magna ex parte vetustate collapsa. Idem etiam Centumcellis fecit jam prope desertis propter collapsa mœnia. Instituit præterea, ut fere sine intervallo & à presbyte-

ris hebdomadariis & à monachis in Ecclesia sancti Petri divina officia celebrarentur: unde apparet & monachorum & presbyterorum secularium domicilia multis in locis contigua fuisse, qui æmulatione moti, Deo quam diligentissime serviebant. Gregorius vero bene de Deo & hominibus meritus, anno pontificatus sui decimo, mense octavo, die IIII & XX. moritur, ac in basilica Petri sepelitur, quarto Calendas Decembris, collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis. Sedes autem dies octo tantummodo tum vacat.

ZACHARIAS. I. *PONTIF. XCIII.*

Zacharias, natione Græcus, ex patre Polycramio, inter optimos Pontifices annumeratur. Fuit enim vir mitissimi ingenii, miræ suavitatis & gratiæ, omni virtute præditus,, cleri ac populi Romani amator: ad iram tardus, ad misericordiam & clementiam promptissimus, nulli malum pro malo reddens, sed ad imitationem Salvatoris malum in bono vincens: & adeo quidem, ut quos habuerat æmulos & inimicos, eosdem postea,inito pontificatu ,honoribus & præmiis affecerit. Cum autem initio pontificatus sui ardentem bellis Italiam offendisset, legatos de pace componenda statim ad Liuthprandum Longobardorum regem misit, persequentem bello Transamundum Spoletinum ducem. Verum cum à legatis ea de re nil fieret, ipse comitante clero Romano in Sabinos proficiscitur. Ferunt autem octavo milliario à Narnia regem pontifici, honoris causa, obviam factum ex equo descendisse, ac pedibus virum sanctissimum in urbem comitatum fuis-

fuisse. Qui sequenti die inter missarum solennia orationem publice habuit, & quidem elegantem, qua ostendit, quid maxime regem Christianum deceret, sive pacem, seu bella gerat. Hac oratione ita permotum regem ferunt, ut statim arbitrium omne componendæ pacis ei commiserit. Iam vero Transamundum ducatu Spoletino rex privaverat, in ejusque locum Agrandum nepotem suum suffecerat. Accipitur tamen in gratiam Transamundus rogatu Pontificis: & ex duce in clericatum assumitur. Redduntur item Romanis oppida sua ex Sabinis capta: redditur Narnia & Ancona ex Picentibus: & quicquid à Longobardis triginta jam annis in Hetruria occupatum fuerat. Redduntur & captivi omnes eo bello capti. Mira etiam humanitate pontifex usus est: adhibito enim rege in convivium, nullum genus comitatis & gratiæ prætermisit. Inde vero rex pacato agmine abiens, non ita multo post moritur, anno regno sui trigesimo secundo. Fuit autem vir tanto regno dignus: quippe qui sapientia, prudentia, consilio plurimum valebat, ac ita manu promptus erat, ut nemo veteranus eo pugnatior haberetur. Iustitia autem & clementia ita insignis habebatur, ut difficile judicaretur, utra in re majorem laudem mereretur Huic autem in regno Aldeprandus nepos succedit: quo quidem post menses sex defuncto, Rachis Dux omnium suffragiis rex decernitur, vir certe omni laude dignus, si vitam ejus, si mores, si animi integritatem inspicis. Redintegratū quoque fœdus cum hoc rege à pontifice est missis legatis, quibus omnia ex animi sententia rex ipse pius & religionis amator benignissime

concessit. Post quartum vero regni sui annum rex divino numine tactus, spreto regno vitam monasticam amplectitur: uxorem & filios, ut idem ipsi facerent, adhortatus. Hujus quidem frater Aistulphus regnum occupat, qui ob astutiam ingenii & ferocitatem animi omnibus arma intentabat, maxime vero pontifici & Romanis: quorum ditionem sibi vendicare armis conabatur. Interea vero Carolus Martellus, gravi morbo correptus, suadentibus amicis regna à se armis occupata filiis suis dividit. Nam Carolomanno majori natu Austria & Suevia, Pipino vero juniori Burgundia & pars Franciæ obtigit. Moritur autem Carolus, vir animi & sapientiæ singularis, villa Carisiaco apud Isarim fluvium, anno magistratus sui (quem Majorem domus vocant) quinto & trigesimo, sepeliturque Parisiis in basilica Dionysii martyris. Habuit & alium filium Carolus ex prima uxore ortum, quem Gryphonem appellabant: cujus cum nomine etiam mores conveniebant. Rapere enim ex alieno consueverat, unde & bella fratribus intulit, & Saxones gentem ferocissimam contra eos sollicitavit. Carolus autem & Pipinus hostili manu provinciã Saxonum ingressi, Theodoricum gentis principem in deditionem accipiunt. Ab hac autem expeditione digrediens, Carolomannus Romam venit: ibique dimissa imperiorum & regni gloria, in montem Cassinatem ad monasterium sancti Benedicti proficiscitur: ubi & monachi habitum & mores suscipit. At Pipinus regnandi cupidus, legatos suos ad Pontificem mittit, eumque rogat, ut regnum Franciæ sibi autoritate sua con-

confirmet. Annuit Pontifex ejus postulatis, accepti beneficii & veteris benevolentiæ memor, quæ inter Pontifices & principes hujus familiæ intercesserat, atque ita ejus autoritate regnum Franciæ Pipino adjudicatur, anno Domini septingentesimoquinquagesimo tertio: ex Majore namque domus, qui post regem summus erat apud Francos magistratus, reges Franciæ deinceps à Pipino secundo ejusque familia originem habuere. Ferunt Carolum, quem diximus, monachi habitum sumpsisse, ex monte Cassino cum aliis monachis ad Zachariam Pontificem venisse: ab eoque precibus obtinuisse, ut eis liceret repetere sancti Benedicti corpus furtim ablatum, quod tum in Floriacensi monasterio regni Franciæ collocatum fuerat. Annuit istorum precibus Pontifex, & literis Pipinum adhortatur, ut patiatur monachos sancti Benedicti corpus repetere. Quod quidem rex haud gravate concessit, quia inde furtim ablatum à monachis quibusdam senserat. Zacharias autem, pace jam ubique parata, multas basilicas ruinam minantes restituit. Porticum quoque & turrim ante basilicam Lateranensem à fundamentis erexit: ubi & cancellos & portas æneas extruxit. In ipso frontispicio porticus orbis terrarum imago descripta erat, Sanctorum imagines vetustate exoletas renovavit. Lateranenses ædes auxit & exornavit. Bibliothecam beati Petri restituit. Vectigal præterea unicuique basilicæ assignavit, unde oleum pro lampadibus emeretur. Condonavit & vestem Altari beati Petri auro gemmisque distinctā, qua depicta inerat Iesu Christi nativitas. Idem quoque basilicam beati

Georgii in velabro condidit, eoque loci caput ipſius Sancti collocavit. Aedificavit & oratorium beatæ Cæciliæ, via Tiburtina, quinto ab urbe milliario. Huic autem baſilicæ oratorium quoque addidit in honorem beati Cyri Abbatis: addidit & fundos, unde ſacerdotes viverent. Reſtituit & tectum Euſebii martyris, quod ſuo tempore corruerat. Conſtituit item ut bucellarii quotidie eleemoſynas è Lateranenſi palatio cujuſvis generis præberent. Venetis præterea inhibuit ſub anathematis pœna, ne ſervos, Chriſti ſigno notatos, Saracenis & gentilibus venderent, ut mercatores facere conſueverant. Poſtremo vero ne literas in tanto rerum faſtigio eum prætermiſiſſe arbitreris, quatuor libros Gregorii, in dialogo è latino in græcum tranſtulit, ut haberent Græci unde bene vivendi rationem perdiſcerent. Cum vero ita ſancte & integre populum Dei annis decem, menſibus tribus cum maxima omnium benevolentia gubernaſſet, moritur, ac ſepelitur in baſilica Petri, idibus Martiis. Ejus autem ex morte epiſcopatus tum vacat diebus duodecim.

STEPHANVS. II. *PONTIF. XCIIII.*

STephanus ſecundus, natione Romanus, patre Conſtantino, per gradus eccleſiaſticos ad pontificatum pervenit, licet defuncto Zacharia Stephanum quendam presbyterum Romanum pontificem populus ſtatim creaſſet: qui tertia die pontificatus ſui ſomno excitus, dum res domeſticas diſponere incipit, morbo apoplexiæ correptus, interiit. Poſt hunc vero cleri conſenſu in templo

pio Sanctæ Dei genitricis ad Præsepe Stephanus secundus pontifex creatus: humeris omnium (adeo erat omnibus gratus) in basilicam Salvatoris, quæ etiam Constantiniana dicitur, deportatur, atque inde in patriarchatum Lateranensem. Erat autẽ vir singularis religionis & prudentiæ: amator cleri, Ecclesiarũ restitutor, christianæ doctrinæ diligens prædicator & scriptor, pater pauperum, pupillorum & viduarum defensor ac rrimus, fortissimus & constans in rebus agendis, non tamen pertinax. Placare enim Aistulphum, Romanorum agros & fines bello vexantem, primo quidem verbis & muneribus conatus est. Nam tributum sibi Rex avarissimus penderi volebat à populo Romano quotannis singulis aureis in capita collatis: unde Pontifex coactus ad externa auxilia confugere, ad Constantinum imperatorem Constantinopolitanum legatos mittit, qui auxilium petant contra Aistulphum totam Italiam vexantem, quique jam Ravennam, hexarchatus sedem, & magnam partem Flammineæ ceperat. Verum cum id frustra ac sæpius tentasset, ejus rei causa proficisci ad Pipinum regem Franciæ instituit. Mittit itaque legatos ad Regem, qui Aistulpho mandet, ut ei tuto liceat iter facere per regnum suum. Postulata concessit Aistulphus Pipini rogatu. Stephano autem jam fines regni Franciæ attingenti, Carolus Pipini filius, cui postea à rebus gestis Magno cognomentum fuit, ad centesimum lapidem honoris causa fit obviam. Idem facit & Pipinus tertio ab urbe lapide, qui ex equo descendens & pedes sanctissimi viri exosculatus est, & à freno equi, quo Pontifex vehebatur pedes ipse nunquam.

quam discessit, donec hominem in urbem perduceret, & in cubiculo, ubi diversaturus erat, collocaret. Aistulphus autem veritus, ne quid mali in se Stephanus moliretur, Carolomannum monachum ad fratrem Pipinum mittit, qui eum adhortaretur, ne Stephani gratia bellum Longobardis inferret: qui certe non modo monacho non obtemperat, verumetiam eum in Viennense monasterium relegat, ubi non multo post dolore animi & cruciatu moritur. Interea vero cum pro anni tempore bellum geri non posset, Pipinus veteri amicitiæ multum tribuens, legatos ad Aistulphum mittit, qui hominem adhortentur, res repetitas reddere: aliter enim se eas bello & armis brevi repetiturum. Non paruit sanis admonitionibus Aistulphus, unde Pipinus, apparente jam vere, copias in Longobardos movet, præmissis levis armaturæ militibus, qui Aistulphi prædia è claustris Alpium deturbarent. In planitiem deinde Insubrium descendens, cum longe ac late omnia depopulatus esset, nemine obstante, Papiam, Longobardorum sedem, obsidione cingit & oppugnat, defendente Aistulpho, & qui cum eo in præsidio erant. At Stephanus tot calamitatibus hominis pertinacissimi & provincialium motus, pacem ultro Aistulpho pollicetur modo ablata restituat. Accepit tandem conditiones pacis Aistulphus, & plura etiam quam quæ peterentur promisit, jurejurando interposito. Hanc ob rem Pipinus satisfactum Pontifici arbitratus, soluta obsidione in patriam revertitur, relicto Varrenno hujusce pacis arbitro. Eunt Romam Stephanus & Varrenus, arbitrati Aistulphum

phum promissa brevi præstiturum, qui contractis celeriter undique copiis tumultuario magis quam justo exercitu eos subsecutus, Romam obsidione cingit: ac suburbana omnia vastat & incendit, majore prope damno ex hoc latrocinio accepto, quam trecentis jam ante & quatuor ac quadraginta annis, ab inclinatione imperii sensissent. Rogatus denuo Pipinus à pontifice ut urbi Romæ, perfidia & rabie Aistulphi laboranti, opem ferret, exercitum quanta maxime celeritate potest comparat. Interim vero Turci meliores sedes expetentes, Alanos primo, mox Colchos, & Armenios: inde minoris Asiæ populos, postremo Persas & Saracenos vincunt & opprimunt, anno Domini septingentesimo quinquagesimoquinto. Sunt qui scribant, hos fuisse Scythas, ex his præsertim, quos Alexander Macedonum rex intra Hyperboreos ferreis repagulis clausit, hac metaphora usi, quod gentem indomitam in angulum illum tanquam in ergastulum inclusisset. Verum cum post multas illatas invicem & acceptas clades, de pace inter Saracenos & Turcos convenisset, decretum est, ut Turci, qui in Perside habitabant, Saraceni appellarentur: atque ita æquiore animo Saraceni in Asia regnare Turcos passi sunt: & quod etiam eos brevi accepturos Mahumetanam superstitionem videbant, adeo erant eorum ingenia ad malum prona. Pipino autem jam in Italiam cum exercitu descendenti, Gregorius, Constantini quarti Imperatoris protosecretarius fit, obviam, hominem Imperatoris nomine admonet, ne Hexarchatum Ravennatem, oppressum à Longo-

go-

gobardis ad se pertinentem, vel pontifici, vel Romanis dedat, si ei contigerit Longobardos superare; cui Pipinus ita respondet, se quidem in Italiam ideo venisse, ut & Pontifici & populo Romano rem gratam faceret, consulturumque eorum commodis quoad ejus fieri poterit. Deinde vero Papiam movens ita Aistulphum obsidione pressit, ut brevi eum coegerit pristinas conditiones pacis accipere. Redditus itaque Romanis Hexarchatus est: quicquid Padum & Apenninum interjacet, à Placentinis usque ad stagna Venetorum: & quicquid intra Isaurum flumen, Apenninum & Hadriaticum continetur. Addo etiam, quæ Aistulphus de Hetruscis & Sabinis ceperat. Pipinus autem qui ad radices Alpium tandiu constiterat, donec deditio fieret, relicto Abbate* Pholcado cum parte copiarum, qui Aistulphum in officio contineret, non prius Alpes transcendit, quam intellexit Aistulphum in venatione apoplexia interiisse, nondum plane deditione facta. Desiderius autem, qui dux Hetruriæ erat, copias Longobardorum statim undique contrahit, regnum invasurus. Idem quoque facit Ragisius Aistulphi frater, quem diximus monachi habitum sumpsisse. Hunc autem Longobardi omnes, præter eos qui in Hetruria erant, secuti sunt. Verum Desiderius multa pontifici & Romanis pollicitus, eos statim in sententiam suam trahit, qui quidem propere legatos ad Ragisium misere, atque inter hos Pholcadum Abbatem, qui homini mandarent, ut ab armis discederet, ac Desiderio obtemperaret. Atque ita Faventia & Ferraria postremo Pontifici red-

* *Holcado.*

reddita nomen Hexarchatus cessat, qui centum & septuaginta duraverat annos, à Narsete usque ad captam ab Aistulpho Ravennam. Foris itaque pace parta atque aucta, mirum in modum Ecclesiæ ditione, Stephanus habita synodo oves suas atque earum pastores recenset, delinquentes castigat, servata clementia: errantes in viam rectam deducit, ignaros docet & admonet, quid deceat Episcopum, quid presbyterum: quid denique omnes sacris initiatos, proponit. Letanias præterea instituit ad placandam Dei iram. Itum est primo Sabbato ad sanctam Dei genitricem ad Præsepe, secundo ad beatum Petrum in Vaticanum, tertio ad sanctum Paulum, via Hostiensi. Restituit & basilicas quasdam ab Aistulpho, dum urbem obsideret, comminutas, non tamen recuperavit sanctorum reliquias, quas idem rex Papiám secum detulerat, ibique non indecore in quibusdam basilicis collocaverat. His itaque artibus Stephanus vir sanctissimus bene de Deo, de patria, de civibus suis, deque omnibus Christianis meritus, pontificatus sui anno quinto, mense primo moritur, ac sepelitur in basilica Petri collachrymantibus omnibus, tanquam communi parente orbatis, sexto Calendas Maii. Vacat tum sedes dies duos & triginta.

PAVLVS. I. *PONTIF. XCV.*

PAulus, natione Romanus, patre Constantino, Stephani secundi frater, in patriarchatu mores & doctrinam ecclesiasticam perdidicit, sub Gregorio secundo & Zacharia Pontificibus, à quo in diaconatus ordinem cum fratre ascitus est: verum

rum mortuo fratre in ipso Pontificatu cum successor quæreretur, fuere qui Theophylacum archidiaconum proponerent. Fuere item qui dicerent Paulum ob integritatem vitæ & doctrinam in demortui fratris locum subrogandum esse. Exploso itaque post longam contentionem Theophylaco, solus bonorum omnium suffragiis Paulus pontifex decernitur, Constantini & Leonis temporibus, Erat autem Paulus vir mitissimi ingenii, clementiæque singularis, & adeo Salvatoris nostri imitator, ut nulli unquam malum pro malo redderet, sed contra malos, à quibus persæpe injuria afficiebatur, in bono vinceret. Hic autem tantæ pietatis & humanitatis fuit, ut noctu cum duobus & eo amplius tribus familiaribus cubicula pauperum ægrotantium circuiret, unumquemque eorum & verbis & eleemosynis ad recuperandam valetudinem cohortatus. Carcerem quoque frequenter adibat, indeque plerosque ære alieno nexos, persoluto creditoribus pretio dimittebat. Pupillos & viduas, circumventas fraude causidicorum, tuebatur, & eleemosynis sustentabat. Idem quoque congregato clero universoque populo Romano corpus beatæ Petronellæ Petri filiæ, unà cum sepulchro marmoreo his literis notato ; Petronellæ filiæ dulcissimæ ; ex via Appia in Vaticanum detulit, canentibus (ut fit) sacerdotibus, populoque celebritate agente. Atque corpus ipsum sanctissimum in templo Apollinis ad caput basilicæ patri dedicatæ collocavit. Interea vero cum Constantinus Imperator sacras imagines ubique demolitus, Constantinum regiæ urbis episcopum, impie-

pietati suæ resistentem, verberibus necasset, in locumque demortui Nicetam spadonem sui sacrilegii conscium suffecisset, Pontifex ipse omni ex parte religioni consulens, nuncios Constantinopolim mittit, qui Imperatorem adhortarentur, ut sacras imagines & statuas restitueret: id si facere recusaret, eidem anathematis censuram minarentur. Sed Constantinus in sacrilegio suo pertinax, & sanas admonitiones contempsit, & Sabinum Bulgarorum regem, in demoliendis sacris imaginibus ejus impietatem imitatum, in gratiam recepit, cum antea bello Bulgaros persecutus fuisset. Ascito deinde Leone filio, ejus nominis quarto, in partem imperii, cui Irenem Atheniensem mulierum omnium pulcherrimam in matrimonium collocarat, fœdus cum Saracenis iniit, stomachum orthodoxis Christianis facturus. Interea vero Pipinus & Taxillonem Bavarorum Ducem suo Imperio subjicit, & Saxones in amicitiam recipit, hac tamen conditione, ut trecentos equites, quotiens bellum geri oporteret, auxilio mitterent; cum Aquitanis diuturnum ei fuit bellum: quod quidem postremo Carolo adolescenti commisit, cum ipse, senio confectus, interesse non posset. Hoc bello absoluto Carolus Borbonium, Claromontem, & multa de Alvernis oppida vi cepit. At Pipinus, quem diximus annis gravem esse, non ita multo post moritur, duobus filiis Carolo ac Carolomanno in regno relictis. Sunt qui scribant hoc tempore mortuum esse Aistulphum Longobardorum regem, quem diximus multa Sanctorum corpora Roma Papiam secum detulisse: eorumque

sa-

ſacella ædificaſſe, ac monaſteria virginum, ubi & filias Deo dicavit. Monachos autem ſupra modum dilexit, quorum etiam in manibus regni ſui anno ſexto, menſe quinto moritur. In principio regni nimium ferox & audax, in fine moderatus. Tantæ præterea literaturæ fuit, ut edicta Longobardorum in leges retulerit. Huic autem (ut dixi) Deſiderius dux militaris ſucceſſit, langueſcente jam ob delicias Longobardorum virtute. Moritur & Paulus in baſilica Pauli, via Hoſtienſi, reſtitutis quibuſdam Eccleſiis, vetuſtate collabentibus, pontificatus ſui anno decimo, menſe uno: ejusque corpus magna ac ſolenni pompa in Vaticanum defertur. Vacat tum ſedes annum unum, menſem unum.

STEPHANVS. III. *PONTIF. XCVI.*

STephanus tertius, natione Siculus, patre Olibo, anno Domini ſeptingenteſimo ſexageſimo octavo pontificatum iniit, vir certe doctus atque eruditus, & in rebus agendis, maxime vero eccleſiaſticis ſtrenuus admodum ac conſtans. Hic enim à teneris annis Romam veniens, mandato Gregorii tertii in monaſterio ſancti Chryſogoni rationem bene vivendi, & doctrinam eccleſiaſticam perdidicit, accepto clerici ac monachi ordine. Vocatus deinde à Zacharia pontifice in patriarchatum Lateranenſem, cum ejus vita & doctrina ab omnibus probaretur, ſanctæ Cæciliæ presbyter cum titulo inſtituitur, quem tamen & Zacharias & Stephanus & Paulus à ſe nunquam dimiſere, tantę probitatis erat & præſtantię in agendis rebus. Mortuo autem Paulo, quem nunquam ne in extremo

quidem

quidem ſpiritu reliquit, Deſiderius, quem ex duce regem Longobardorum creatum eſſe, adjuvante Paulo, diximus, liberatus omni metu Pipini morte, Totonem Nepeſinum ducem adhortatur, ut Conſtantinum fratrem, vi etiam, quando largitione & ambitione fieri non poſſit, pontificem deligat. Is itaque Romam cum exercitu profectus, Conſtantinum faventibus quibuſdam amicis largitione & pollicitationibus corruptis, pontificem creat. Fuere etiam qui Philippum quendam huic præponerent, qui ſtatim abdicare ſe magiſtratu armis compulſus eſt. Cogitur & Gregorius Præneſtinus epiſcopus, Conſtantinum ipſum laicum ſacris ſtatim initiare, atque epiſcopum inungere, cujus manus ita ob eam rem exaruiſſe miraculo dicuntur, ut eas ori admovere non poſſet. Cum vero Conſtantinus munera pontificatus per annum obſtinate exercuiſſet, tandem è ſede dejicitur à populo Romano, ira & indignitate rei percito: in ejuſque locum omnium ſuffragijs Stephanus tertius ſufficitur. Hanc ob rem Conſtantinus in baſilicam Salvatoris perductus, videntibus omnibus, ac ſacris Canonibus perlectis, ut fieri ſolet, depoſito pontificali habitu, magiſtratu ſe abdicat, in monaſterio vitam privatam ducere juſſus. Tunc vero Stephanus in baſilica ſancti Hadriani, inter tria fora, à tribus epiſcopis conſecratus, & ab univerſo clero ac populo ut verus Pontifex ſalutatus, ad corrigendos mores quorundam improborum, labefactare integritatē Eccleſiæ Romanæ volentium, animum adjicit. Indicto itaque concilio Carolum literis ac nunciis adhortatur, ut primo quoque tempore epiſcopos quoſdam Galliæ ad hanc

hanc rem, doctrina & integritate morum idonec Romam quam primum mittat. Idem quoque cæteris principibus Christiani nominis scribit. Obtemperarunt omnes mandato pontificis. In Lateranensi basilica concilium habetur. Multa inter se de componendis Ecclesiæ rebus collocuti, Constantinum ad se perduci jubent. Nam cum Desiderii Longobardorum regis subornatione & Pauli cognomento Aphiartæ Imperatoris Constantinopolitani fraude, crebræ seditiones in populo Romano orirentur, quod Desiderius revocare animos Romanorum à Carolo ad Imperatorem studeret: & interfecti plerique sunt, & Constantinus, cujus causa tot mala committebantur, ab adversa factione, reclamante Stephano & indignante, oculis capitur. Sed ire obviam populo in furorem verso non licet. Perductus itaque in medium Constantinus & accusatus, quod nullis sacris initiatus sedem Apostolicam occupasset, omne crimen in vim populi & quorundam facinorosorum rejicit, quod se etiam invitum coegerint pontificatum obire. Cum vero in pavimento pronus & supplex jaceret veniam petens, commiseratione moti qui aderant, eum è medio duci jubent: atque ita rem integram in sequentem diem rejiciunt maturius consulturi, quid in tali re facere oporteret. Verum Constantinus sequenti die in concilium rediens mutata sententia, ostendit quæ adhuc egerat, majorũ exemplo fecisse: quod & Sergius Ravennatum archiepiscopus, & Stephanus Neapolitanorum ex laico episcopus creatus sit. Ob hanc vero impudentiam indignati, qui in concilio aderant, eum turpiter ejicientes, ad com-

componendam rempublicam Christianam animum adjecere, abrogatis primo Constantini decretis. Institutum est autem omnium consensu, ne quisquam laicus, nisi per gradus ecclesiasticos ascendens, pontificatum occupare auderet sub anathematis pœna. Promulgatum est item, ut qui episcopatus dignitatem Constantini tempore consecuti fuerant, magistratu se abdicantes, ad pristinos ordines reciderent. Quod si istorum vita & doctrina à populo probata fuisset, placere, ut ad sedem Apostolicam venientes denuo consecrarentur. Idem de presbyteris & diaconis adjudicatum est. Vetitum tamen est, ne qui istorum majores gradus attingerent, veritos credo, ne quid erroris, aut secta aliqua inde oriretur, tanquam ex seminario quodam discordiæ ac seditionis. Constitutum est præterea, ut quæ Constantinus in re sacra egisset, irrita haberent, baptismum & chrisma. Postremo vero abrogata synodo Constantiniana, qua decretum inter Græcos fuerat, ut Sanctorum simulacra & statuæ è templis abraderentur ejicerenturve: constitutum est, ut eædem statuæ ubique restituerentur, anathematizantes execrabilem & perniciosam illam synodum, qua Dei immortalis conditio pejor quam hominum fieret. Referre enim statuas mortalium bene de Republ. meritorum licet, ne ingrati videamur, utque eorum facta æmulatione imitari cogamur, Dei non licet, quem semper ante oculos, si fieri posset, habere deberemus, si ejus merita erga humanum genus, si naturæ divinæ dignitatem inspicimus. His vero ex sententia peractis, decretum est, ut sequenti die supplicationes haberentur, cui-

bus

bus & Deo gratias agerent, & iram ipsius, si quæ ex hominum peccatis concepta esset, placarent. Itum est autem à Lateranensi basilica ad sanctum Petrum cum maxima omniũ religione nudis pedibus, & à Pontifice & ab hominibus qui tum aderant. Nunc vero adeo refrixit pietas & religio, non dico nudis pedibus, sed caligati & cothurnati vix supplicare dignantur. Non flent inter eundum, vel dum sacrificatur, ut illi sancti Patres: sed rident & quidem imprudenter, de his etiam loquor quos purpura insigniores facit: non hymnos canunt, id enim servile videtur, sed jocos & fabulas ad risum concitandum inter se narrant. Quid plura? quo quis dicacior est & petulantior; eo majorem in tam corruptis moribus laudem meretur. Severos & graves viros reformidat hic noster clerus. Quid ita? quia in tanta licentia malunt vivere, quam bene monenti, aut cogenti obtemperare, & ob eam rem Christiana religio quotidie in pejus labitur. Ad Stephanum virum sanctissimum redeo, qui peractis supplicationibus, statim quæ in Concilio acta erant, & voce apocrisarii & scripto promulgavit, pœnamque anathematis illis proposuit, qui abrogare auderent quæ in sancta Synodo instituerant. Verum non ita multo post, mortuo Sergio Ravennatum archiepiscopo, Michael ejusdem Ecclesiæ scriniarius sedem occupat, nullis sacris initiatus, adjuvante Desiderio rege & Mauritio Ariminensium duce, quos Michael pecunia & largitione corruperat, pulso Leone archidiacono, quem potissimum clerus expetebat. Ausi quinetiam, missis ad Stephanum legatis, eum pecunia subornar-

t eundem Michaelem in ecclesia confirmaret: ui non modo dona rejecit, verumetiam edictum ropofuit, quo ille anathematis pœna notaretur, isi sedem relinqueret, quam contra jus fasque ccupaverat. Tamdiu tamen vi Ravennatum eam btinuit, quam diu aliquid habuit, & profanum & acrum quod Desiderio, munerum cupientissimo, largiretur. Verum cum Pontifex eò legatos ios misisset, cum oratoribus Caroli regis ob am rem in Italiam missis, admonuissentque, uid maxime Pontifex expeteret, statim ejecto Iichaele Leonem deligunt, quem Pontifex confirmavit. At vero cum ob hanc rem à Desiderio lanculum vexaretur, Carolum rogat, Desiderium admoneat ut ab injuria inferenda caveat. Fecit id Carolus, & quidem perdiligenter, retinere tamen hominem in officio armis non potuit, quod ei, mortuo fratre qui secum paribus nnis biennio regnaverat, multa bella obire neesse fuit. Aquitanos enim, quod bellum pater inchoaverat, in potestatem suam redegit, Guasconos domuit in Aquitania positos. Deinde vero transmissis Pyrenæis montibus, fusis ac ugatis Saracenis usque ad Betim flumen pervenit, quo nunc in Hispania Saraceni Granatæ se ontinent. Interim vero Stephanus pastor quam iligentissimus, & verus Petri successor, ac Christi imitator, quarto pontificatus sui anno moritur, mense quinto. die VII & XX. sepeliturque in basilica Petri. Ejus autem ex morte dies novem sedes tum vacat.

HADRIANVS I. PONTIF. XCVII.

HAdrianus primus, patria Romanus, patre Theodoro summæ nobilitatis viro, pontificatum iniens, nequaquam à majoribus suis degeneravit. Nam magnitudine animi, consilio, doctrina, & sanctitate vitæ, cum quovis optimo Pontifice comparari potest. Cujus amplitudinem Desiderius Longobardorum rex veritus, statim de pace ineunda & de amicitia mentionem per legatos fecit. Verum Hadrianus cognita hominis perfidia plus quam Punica, in aliud tempus pacem distulit. Interea vero, mortuo Carolomanno, Berta ejus conjunx Hildegardæ Caroli uxori ob amplitudinem mariti invidens, Adoarii cujusdam consilio usa, cum filiis ad Desiderium regem in Italiam confugit, qui eam perbenigne suscepit: & quod se tutiorem futurum hac ratione ab impetu Gallorum existimabat, & quod Francos propositis Carolomanni filiis, facilius sumpturos arma in Carolum regem, si quid in se moveret, arbitraretur. Verum cum obtinere ab Hadriano precibus non posset, ut filios Carolomanni reges inungeret, ad vim conversus in Ravennates movens, ditioni Romanæ obtemperantes, Faventiam & Comachum vi cepit. Præerat tum Ravennæ Archiepiscopus & tribuni tres, qui primo quoque tempore ab Hadriano auxilium petiere. Pontifex autem primo quidem Desiderium nunciis & literis adhortatus est, ut suis finibus se contineret, nec ditionem ecclesiæ invaderet. Deinde vero ubi intellexit eum Vrbinum, Senogalliam & Eugubium cepisse, tum magis atque magis minari, cum paulo post affuturum Deum vindicem vio-

lati

lati fœderis diceret. Qui quidem in tantis minis nil aliud dicebat quam Pontifici in suas partes transeundum esse. Separare enim hominem ab amicitia Caroli omnino nitebatur, & ob hanc rem cum precibus & pollicitationibus id obtinere non posset, minabatur se urbem brevi obsessurum. Iam enim Spoletum cum Aldagasio Carolomãni filio venerat, inde tamen ad urbem perventurus (ut ipse dicebat) pacato agmine, voti gratia. Verũ Hadrianus redactis in urbem reliquiis omnium basilicarum, quæ extra urbis mœnia habebantur, tres Episcopos ad Desiderium misit, qui ei sub anathematis pœna minarentur, ne ullo modo fines Romanos attingeret. Rex igitur veritus, ne iram Dei incurreret, in Cisalpinam statim rediit. Interea vero Carolus ab Hadriano, de injuria sibi illata, certior factus, Desiderium per legatos admonet, ac frustra quidem, ut res injuria ablatas Pontifici restitueret, aliter se brevi cum exercitu affuturum, ut quod sponte nollet, id vi facere cogeretur. Vtrinque igitur magni parantur exercitus, sed Carolus mira celeritate usus, præmissa parte copiarum, quæ in transitu Alpium Iovis montem occuparet, cum reliquo exercitu per montem Cinisium in Italiam descendit, fusoque ac fugato Desiderio obviam facto, omnia longe ac late populatur & capit. Desiderius autem, desperatis rebus tanto accepto incommodo, Papiam se recepit, uxore ac liberis Veronam missis. At Spoletini, Reatini ac Longobardi omnes, qui eas regiones incolebant, audita Desiderii calamitate Romam venientes, se ac sua omnia Romani Pontificis fidei committunt, adhibito jurejurando, deposito capil-

lo & barba, quod apud eam gentem maximum veræ deditionis ſignum erat. Horum ſecuti exemplum Anconitani, Auximates, Firmani Pontifici ſe ac ſua libere dedunt. Longobardis autem ad ſuos redire nolentibus, Vaticani ſedes ad incolendum conceſſa, quo poſtea ex tota Italia multi ſuæ gentis confluxere, iſtorum exemplo permoti. At Carolus, relicto Bernardo patruele ſuo in obſidione Ticinenſis urbis, cum parte copiarum Veronam proficiſcitur. Quæ quidem civitas haud ita multo poſt inclinante in partes Francorum Berta ac Carolomanni filiis, deditionem fecit. Aldegiſius vero Deſiderii filius inde abiens, ad Imperatorem Conſtantinopolitanum confugit. Carolus autem acceptis in deditionem omnibus ferme Tranſpadanæ Italiæ urbibus, Romam petit, una cum Pontifice Reſurrectionis feſtum celebraturus: cui jam urbi appropinquanti ad tria millia judicum honoris gratia occurriſſe, Bibliothecarius ſcribit, judices eos vocans, qui nequaquam ſordidis artibus impliciti eſſent. Expectabat hominem Hadrianus cum clero ſuo in gradibus ſancti Petri: quem accedentem mira benevolentia complexus eſt, nec retinere eum potuit, quo minus pedes ſuos exoſcularetur. Inde poſt datam acceptamque ſalutem, baſilicam ingreſſi, cum ad Altare Apoſtoli ſimul perveniſſent, juraverunt mutuo, Carolus ac Pontifex Romani ac Franci, & perpetuam ſe amicitiam ſervaturos: & communes eorum hoſtes fore, qui alteram partem laceſſiſſent. Vrbem deinde ingreſſus, omnes baſilicas pie admodum & religioſe inviſit, ac muneribus quibuſdam ornavit.

Nu-

Nudius vero quartus posteaquam urbem ingressus fuerat, quod dono pater Pipinus Gregorio tertio dederat, eadem ipse amplioribus privilegiis confirmavit jurejurando interposito. Quæ quidem (ut Bibliothecarius refert) hæc sunt, quicquid in Liguria ab urbe Luna, jampridem eversa, usque ad Alpes Italiæ fines pertinet, huic ditioni additur & Corsica insula, & quicquid Lucam & Parmam interjacet. Additur & Forumjulii cum Hexarchatu Ravennatum, cumque Beneventanto & Spoletino ducatu. His autem rebus ita compositis, Carolus cum bona Adriani gratia in Transpadanam rediens, sexto mense posteaqnam obsideri cœpta est, Papiam deditione occupat. In Desiderium autem clementia usus, hominem spoliatum regno, non etiam vita, Lugdunum cum uxore & liberis exulatum mittit. Versus deinde in Arachim Beneventanum principem, Desiderii generum, qui ejus furores juverat, hominem pacem petere brevi coegit, duobus filiis obsidibus datis. At vero dum iter in Cisalpinam facit, ad Cassinum divertens religionis causa, omnia monasterii dona aliis principibus divo Benedicto data confirmavit. Atque ita sedatis in tota Italia rebus, propositisque Cisalpinæ firmissimis præsidiis, cum magna præda & gloria in patriam revertitur, Caroli fratris vxorem & liberos secum ducens, quos quidem semper in honore habuit. Paulum quoque Longobardum Aquileiensis patriachatus diaconum, Desiderio ob doctrinam & ingenium admodum charum, secum in Galliam ducens, libertate donavit: in pretioque aliquamdiu habuit. Verum cum postea comperisset, homi-

nem Desiderii libertatem quærere, eum in Diomedis insulam relegavit, unde post aliquot annos aufugiens, & ad Arachim perveniens, rogatu Adelpergæ, Desiderii filiæ & Arachis uxoris, Eutropii historiæ duos libros addidit, à Iuliano principe usque ad primi Iustiniani tempora omnia perscribens. Mortuo inde Arachi Cassinense cœnobium ingressus, reliquum vitæ sanctissime usque ad mortem ducens, sæpe ad Carolum regem literas elegantes, & humanitatis plenas scripsit, ab eodemque à quo fuerat ob literaturam servatus vicissim accepit. Longobardi itaque quarto & ducentesimo anno postquam in Italiam venerant, regnum amisere, anno Domini septingentesimo septuagesimo sexto. Carolus autem nulla interposita mora in Saxones idololatras, qui ob ejus in Italiam discessum rebellaverant movet, eosdemque, quibus cum ad triginta annos bella gesserat, vincit, & fidem Christi omnino suscipere cogit. Conversus deinde in Hispanos à nostra quoque fide alienos, Pampalunam & Augustam vi captas militibus diripiendas concessit. Neque Hispanis pacem & quietem daturus erat, nisi ipsi quoque integre fidem Christi recepissent. In Galliam vero tum quoque rediens, rebus ex sententia gestis, dum *Pyrenæos* transit, in Guasconum insidias incidit: quo in prælio licet se acriter tutatus sit, Anselmum tamen & Egibardum summos in bello duces amisit. Sunt qui eo quoque prælio cecidisse scribant Rolandum, Caroli ex sorore nepotem, post editam ingētem hostium cædem & stragem. Perieritne siti (ut aiunt) an vulnere, haud satis constat. Vascones vero tandem à Carolo supe-

pe-

perati, defectionis ac perfidiæ meritas pœnas dedere. Movet bellum in Francos Taxillo Baiovariæ dux, Desiderii gener, sollicitatis Hunnis, quod quidem celeritate sua prius pene Carolus confecit, quam inchoatum sit: huic quoque pacem non negavit acceptis prius obsidibus. Dum hæc in Gallia gererentur, Constantinus in Oriente Imperator elephantiæ morbo correptus, unde fortasse nata est illa de lepra magni Constantini vana opinio, ob similitudinem nominis, moriẽs Leonem quartum Imperatorem reliquit, qui adeo gemmis delectatus est, ut direpto sacrario sanctæ Sophiæ coronam magni ponderis ac pretii sibi constituerit: qua quidem ita frequenter utebatur, ut aut propter pondus, aut ob frigiditatem lapillorum subito morbo correptus sit. Idem quoque accidisse nostra ætate *P*aulo secundo putaverim, qui adeo his muliebribus delinimentis delectatus est, conquisitis undique magno pretio gemmis, & exhausto pene Ecclesiæ Romanæ ærario, ut quotiescunque in publicum prodiret, Cybeles quædam *Phrygia* ac turrita non mitrata videretur. Hinc ego ortam, tum sudore præpinguis corporis, tum gemmarum pondere, apoplexiam illam puto, qua correptus subito morbo interiit. Leone itaque mortuo, Irene ejus uxor & filius Constantinus sextus imperium accipientes, concilio trecentorum & quinquaginta episcoporum in Nicena urbe secundo habito, instituere, ut qui sacras imagines delendas dicerent, perpetuo anathemate notarentur. Quam quidem constitutionem Constantinus adolescens, patris flagitia secutus, quorũdam improbrum suasu, nõ ita multo post & abrogavit, & matri omnino

administrationem imperii abstulit. Repudiata deinde uxore, Theodoram ejus ancillam, corona imperii augustiorem redditam, in suos complexus traduxit. Subornavit & duces suos, quos in Italia habebat contra finitimos: hos quidem unico nuncio sua autoritate Carolus in officio continuit, qui tum in Sclavos & Hunnos (quos Vngaros merito dicimus) copias moverat, quod horum incursionibus circa Danubium vexarentur omnia, quibus certe perdomitis in Franconiam duxit, majorum suorum natale solum: unde Franci nomen sumpsere. Qua quidem in provincia, magno negocio in potestatem suam redacta, biennio post Theophylacius & Stephanus episcopi insignes, Hadriani nomine synodum Francorum Germanorumque episcoporum habuere: in qua & synodus (quam septimam Græci appellabant) & hæresis Feliciana de tollendis imaginibus abrogata est. Hadrianus vero opera & autoritate Caroli à terrore bellico securus, ad exornandam urbem sacrasque basilicas animum adjicit. Nam & corpus beati Pauli laminis argenteis inclusit: & Altare Petri pallio exornavit auro intertexto, in quo depicta historia inerat, quemadmodum Angelus beatum Petrum à vinculo liberaverat. Restituit item & stravit marmoribus Pauli Apostoli atrium, jam antea vetustate collapsum. Instituit item ut singulis diebus centum pauperes in atrio Lateranensi pascerentur, in quo etiam discumbentes pauperes picti cernebantur. Restituit præterea magna impensa aquæductus quosdam & vetustate & hostium maleficio collapsos: Alphentinum potissimum ductum jam antea ab Augusto via Clau-

Claudía ex lacu Alphentino duobus ac viginti millibus passuum in subjacentem Transtiberinam regionem magis ad usum ortorum naumachiæ thermarumve, quam ad potum, cum aqua illa insalubris haberetur. Sabatinum vero ex lacu Sabatino nomen ducens, quem quidem lacum alio nomine Angularem appellant, a tribus angulis quos præ se fert, via Aurelia in Vaticanum duxit, ut eo uterentur sacerdotes beati Petri, tam ad usum basilicæ, tum ad lavandos Christi pauperes, qui in Paschate eleemosynam accepturi lavabantur ad imitationem Apostolicæ doctrinæ & religionis. Molendi quoque usum ea aqua interdum præstabat, è Ianiculo in planum cadens. Sabatinum autem lacum Angularem etiam appellatum fuisse declarat emptio Polæ Rutiliæ, quæ fundum hac ratione in ripa lacus Sabatini vel Angularis emit, ut quicquid agri exhausto lacu desiccaretur, id fundo Polæ adjudicaretur, quaquaversum fundus tenderet. Restituit & Iuliam, à duodecimo lapide via Latina in urbem ductam, quæ quidem (ut ait Frontinus) * tepulæ ex agro Tusculano ductæ rivum intercipit. Ita vero Claudiam formam reparavit via sublacensi conceptam ad trigesimum octavum lapidem ex duobus fontibus amplissimis, ut ejus aquæ pars in baptisterium Salvatoris ad Lateranum derivaretur, restituit etiam Virginis formam ab octavo lapide via Collatina in urbem introductam. Tecta quoque multarum basilicarum, ob vetustatem ruinam minantia, resarsit. Dum vero his operibus detineretur Hadrianus, adeo in immensum excrevit Tiberis, ut & portam Flammi-

neam à fundamentis everterit, & pontem Antonini Pii, quem olim sublicium vocarunt, inter Ianiculum & Aventinum, & multa urbis ædificia demolitus sit, secum & arbores & segetes & urbis ornamenta trahens. In tanta autem calamitate hac diligentia Hadrianus usus est, ut per vicos naviculas mitteret, unde cibaria, ob excrescentiam aquæ egredi domo nequeuntibus subministrarentur. Eos præterea qui tanta calamitate magis ac magis vexati fuerant, & verbis & muneribus consolatus est. Turres urbis & muros collapsos restituit, centum auri libris in eo sumptu expensis. Quid plura? nil prætermisit in vita Hadrianus, quod ad bonum, & ad optimum Pontificem pertineret. Nam & religionem Christianam, & libertatem civium suorum, & vitam pauperum, pupillorum, viduarum, acerrime tutatus est. Moritur autem Pontificatus sui anno tertio & vigesimo, mense decimo, die decimo septimo, sepeliturque magna cum laude in basilica *Petri*, sexto calendas Ianuarii.

LEO. III. *PONTIF. XCVIII.*

LEo tertius, patria Romanns, patre Azzupio, Pontifex creatur, ac merito quidem. Ab ineunte enim ætate ita erat educatus & eruditus disciplina ecclesiastica, ut dignus esset qui cæteris anteferretur. Fuit præterea vir castus, integer, pudicus, facundus. Doctorum virorum ita amator, ut eos undiquaque ad se præmiis alliceret, eorumque consuetudine mirum in modum delectaretur. *P*ræterea vero ægrotos visere, eosque ad patientiam adhortari, eleemosynas indigentibus

tibus præbere, desperatos consolari, errantes in viam rectam deducere, prædicationibus, admonitionibus, quibus plurimum ob eloquentiam & doctrinam valebat, ei peculiare fuit, homo certe ita mitis ingenii, ut omnes diligeret, neminem odio haberet, tardus ad iram, ad miserandum promptus, insignis pietate, fortissimus rerum ecclesiasticarum honorisque divini procurator & defensor. Creatur itaque (ut dixi) *Pontifex* uno omnium consensu in natalitiis Stephani protomartyris, sequentique die, acclamantibus omnibus, præ favore, in sede *Petri* collocatur. Iisdem vero temporibus Constantini Imperatoris mater Irene, filii flagitia nequaquam ferens, impellentibus quibusdam civibus, Constantinopolim revertitur, ac Constantinum captum oculis in carcerem conjicit: ubi & merito tanquam sacrilegus minimæque pietatis, quippe qui matrem relegaverat, vitam finivit. Interim vero cum Carolus multis rebellantibus undique lacesseretur, *Pipinum* filium in Vngaros misit: quos quidem gravibus præliis superatos, tandem ad deditionem compulit. Adelphonsus autem, Asturiæ & Gallatiæ rex, acceptis à Carolo auxiliaribus copiis, superatisque Saracenis, Vlixibonam, vi cepit, qu vero præsidio Barchinone erant, Carolo, audita Aidelphonsi victoria, se confestim dedunt. Superantur & Bavari, qui Forojulianos vexabant, ab Henrico Caroli præfecto. Interea vero Leo tertius dū supplicationes à beato Gregorio institutas Romę agit cum populo & clero, *Paschalis* primicerii & Campuli presbyter fraudibus apud ædē beati Sylvestri captus, ac *Pontificali* amictu privatus, multisq; verberibus

adeo cæſus, ut oculis & lingua captus putaretur; in monaſterio ſancti Eraſmi in vincula conjicitur: unde poſtea Albini cubicularii induſtria cuſtodes fallens in Vaticanum ſeſe proripuit: ibique tandiu latuit, quoad Vinigiſius Spoletinorum dux clanculum accerſitus, eum incolumem Spoletum perduxit, cohortibus militum in itinere ſtipatum, ne aliqua hoſtium vi obrueretur. At ſeditioſi cum ſævire in Leonem & Albinum non poſſent, eorum domos à fundamentis diruunt. Idem quoque (adeo audaces erant & temerarii) ad Carolum, qui tum bellum contra Saxones gerebat, quòque Leonem profectum intellexerant, accuſandi hominis cauſa pervenere. Verum Carolus, rejecta in aliud tempus diſceptatione, Pontificem cum egregio comitatu Romam mittit, ſe eo brevi perventurum pollicitus, componendarum rerum Italicarum gratia, Leoni vero ad pontem Milvium honoris & gratulationis cauſa clerus ac populus Romanus obviam factus, virum ſanctiſſimum in urbem introducunt. Carolus autem non diu immoratus per Maguntiacos in Belgis poſitos, Noricumque montem in Forumjulii deſcendens Tarviſinos gravi ſupplicio afficit, quod Henricum præfectum occidiſſent. Creato vero in hujus demortui locum altero, Ravennam primo, mox Romam expectatus proficiſcitur. Vrbem ingredienti omnia certe, & merito quidem honoris genera adhibita ſunt. Octavo autem die poſtea quam urbem ingreſſus fuerat, in baſilica Petri, aſtante populo & clero epiſcoporum omnium, qui eò ex tota Italia & Francia convenerat, ſententias de vita & moribus Pontificis rogat, verum ab omni-

omnibus una voce responsum est, sedem Apostolicam omnium Ecclesiarum caput à nemine (laico præsertim) judicari debere. Omissa autem ob tam grave responsum à Carolo quæstione, Leo Pontifex, qui id judicium maxime expetebat, suggestum conscendens, ac Evangelia in manibus retinens, jurejurando affirmavit se omnium rerum, quæ sibi objicerentur insontem esse. Fuit is dies Idibus Decembris Salutis anno octingentesimo. Dum hæc autem Romæ agerentur, Pipinus mandato patris Beneventanos, duce Grimoaldo, finitimos suos vexantes, aggressus, magnis cladibus ita perdomuit, ut ægre se mœnibus tuerentur: cui bello Vinigisium Spoletinum ducem præficiens, ad patrem revertitur imperii coronam brevi sumpturum. Nam Pontifex Carolo optime de Ecclesia Dei merito aliquam gratiam relaturus, cum videret Imperatores Constantinopolitanos ægre id nomen tueri, ac ob eam rem urbem & Italiam ipsam magnas calamitates passam, in basilica Petri post solennia sacra, populi Romani scito ac precibus, ipsum Carolum magna voce imperatorem decernit, ac diademate donat, ter acclamante populo Romano: Carolo Augusto à Deo coronato, magno, & pacifico, Imperatori, vita & victoria. Pontifex item hominem inunxit unà cum Pipino filio, quem Italiæ regem solenni decreto pronunciavit. Accepta itaque imperii potestate Carolus, Campulum & Paschalem conjurationis reos capite plectendos censet. At Pontifex omni ex parte clemens, à Carolo rege tamen obtinuit, ut his vita condonaretur, in Franciamque tantummodo relegarentur, Post hoc vero

fue-

fuere qui Carolo suaderent, ut omnes Longobardos Italia expelleret. Verum cum id nequaquam tutum videretur, quod multis Italiæ populis sanguine & affinitate conjuncti essent, censuere simul & Carolus & Leo, Longobardorum nomen ibi tantummodo remaneret, ubi ea gens præcipue sedem habuisset. Pipinus autem cum in Samnium rediisset, frustraque per aliquot menses Beneventum oppugnasset, Theate se conferens, oppidum vi captum, incendit ac diripit. Inde Ortonam & Luceriam movens, eas civitates timore perculsas in deditionem statim accipit, ac Grimoaldum Beneventanum ducem Luceriæ capit: qui non ita multo post dolore animi periit. Interea vero Constantinopolitana Imperatrix, missis in Italiam legatis, cum Carolo pacem & fœdus iniit, imperiumque his terminis divisit, ut Irene ea Italiæ parte potiretur, quæ ad dexteram Neapoli incipiens, ad sinistram Siponto (quæ urbs nunc Manfredonia dicitur) infero superoque mari clauditur unà cum Sicilia. Reliqua vero Italiæ pars Carolo ipsi ex fœdere obtigit, ea tamen loca semper excipio, quæ ditionis ecclesiasticæ habebantur. At Nicephortus patricius ægre ferens Irene mulieris imperium, cum eam dolo captam Lesbum in exilium misisset, fœdus, jam antea initum, per legatos cum Carolo renovat, qui tum Saxones totiens deficientes migrare in Franciam cum uxoribus & liberis compulit, eos in itinere cum legionibus subsequens ne quid maleficii inter eundum committerent. At Leo cum seditionibus semper vexaretur, ab urbe discedens, Mantuam proficiscitur ad visendum Christi sanguinem,

nem, qui tum miraculis magno in pretio erat. Is autem à Mantuanis perbenigne susceptus, approbato Christi sanguine, ob frequentia miracula, ad Carolum proficiscitur, ut hominem, veritatis cognoscendæ cupidum, ejus rei certiorem faceret: simulque etiam ut de componendis rebus Italicis invicem colloquerentur. Rediens deinde in Italiam, adjuvante Pipino rege, mandato patris, de conjuratis quibusdam & seditosis non sine clementia supplicium sumpsit. Carolus autem jam senio gravis, cum intellexisset Pipinum, quem (ut diximus) Italiæ regem præfecerat, Mediolani mortuum esse, Ludovicum filium minorem natu Aquitaniæ regem & imperii successorem, Bernardum vero nepotem Italiæ regem declarat, eique mandat, ut Ludovico rebus in omnibus obtemperet. Fines imperii hos esse voluit in Galliam Rhenum ac Ligerim, qui in Celtis oriens eos à Biturigibus dividit: in Germania vero Danubium & Savum fluvios: his autem provinciis Aquitaniam, Guasconiam, magnam partem Hispaniæ, Cisalpinam Galliam, Saxoniam, utramque Pannoniam, Istriam, Tiburinos addidit: maritima vero Dalmatiæ imperio Constantinopolitano subjecta erant. Rebus utem ita compositis, dum Aquisgrani esset valetudinis causa propter aquas calidas, quæ ibi scaturiunt, febre ac dolore laterum moritur, ætatis suæ anno secundo & septuagesimo, quinto calendas Februarii: Salutis vero anno octingentesimo ac quintodecimo. Ejus autem corpus nullo non generehonoris adhibito, in templo beatæ Virginis, quod ipse ma-

magnis sumptibus Aquisgrani extruxerat sepelitur, hoc addito Epigrammate: MAGNI CAROLI REGIS CHRISTIANISSIMI ROMANORVMQVE IMPERATORIS CORPVS HOC SEPVLCHRO CONDITVM IACET. Fuit autem Carolus, si ejus res gestas, tum domi tum foris, inspicis, tantæ amplitudinis & integritatis Imperator, ut postea neminem superiorem, nedum parem habuerit, adeo autem (cum ei per otium liceret) studiis literarum delectatus est, ut primus (suadente tamen Albino) gymnasium Parisiense instituerit. Tres autem mensas argenteas habuit, quarum unam (in qua urbs Constantinopolitana insculpta erat) basilicæ beati Petri, aliam (ubi imago urbis Romæ cernebatur) ecclesiæ Ravennati dono dedit. Tertiam filiis reliquit, ubi inerat orbis terrarum descriptio. Sunt item qui scribant, hanc aureã fuisse. At vero Leo pontifex, restituto sancti Pauli tecto, quod terræ motu conciderat, ædificatoque à fundamentis apud sanctum Petrum amplissimo hospitali, quod Græci Xenodochion vocant, nec non institutis trium dierum supplicationibus ante diem Ascensionis, quibus prima die ab Ecclesia Dei genitricis ad Præsepe ad basilicam Constantinianam, secunda ab Ecclesia beatæ Sabinæ martyris ad sanctum Paulum, tertia à sancta Cruce in Hierusalem ad Laurentium extra muros ibatur, moritur primo ac vigesimo pontificatus sui anno, quo etiam Cometes apparuit (ut nonnulli putant) tantæ calamitatis indicium. Sepelitur autem in basilica Petri pridie idus Iunii, ejus in morte sedes tum vacat diebus decem.

STE-

STEPHANVS IIII. *PONTIF. XCIX.*

STephanus quartus, patria Romanus, patre Iulio, pontificatus sui mense tertio ad Ludovicum Imperatorem in Gallias proficiscitur: quam ob rem autem id fecerit, haud satis constat. Sunt tamen qui conjectant, id ab eo factum ad vitandam seditionem & reliquias Campulianæ conjurationis, quæ jam invalescebat mortuo Leone. In Aurelianis tunc erat Ludovicus Imperator cognomento Pius: qui ubi intellexit Pontificem adventare, statim ei honoratissimum quemque obviam misit: maxime vero Theodulphum Aurelianorum episcopum, cum clero & magna populi parte. Ipse vero ad primum lapidem prodiens, cum hominem vidisset, ex equo descendit: atque eum, data acceptaque salute, cum maxima veneratione in urbem introducit, præcedente clero, ac sæpe carmen repetente, Te Deum laudamus. Erat enim Stephanus ex nobili genere ortus tantæ doctrinæ & integritatis, ut facile apud omnes sanctitatis nomen nancisceretur: quippe qui sub duobus sanctissimis viris Hadriano & Leone educatus, rationem bene ac beate vivendi didicerat. In urbem introductus, sustentante eum Imperatore propter impetum multitudinis, studio videndi concurrentes, in regiam divertit, ubi & sæpe cum Imperatore de componendis Italiæ rebus collocutus est: & ita se mutuo conviviis excepere, ut raro alter sine altero convivaretur. Retinuisset hominem apud se diutius Imperator, nisi tum gravibus implicitis bellis sese objicere hosti necesse fuisset. Nam & Vascones ab imperio defecerant,

quos

quos brevi in potestatem suam redigit. Britones res novas molientes, armis in officio continuit, & conventu Aquisgrani habito, legatis Saracenorum Cæsaream Augustam incolentium pacem concessit. Abiturus itaque Stephanus ad imitationem Salvatoris nostri, qui etiam inimicis pepercit, à Ludovico impetravit, ut exulibus omnibus & captivis, quos sceleris convictos in Leonem admissi Carolus mulctaverat, redire ad urbem Romam liceret. Secum quoq; detulit crucem magni ponderis magnæque æstimationis, quam Ludovicus sua impensa beato Petro dicaverat. At vero sanctissimus Pontifex ad urbem rediens, septimo pontificatus sui mense vita functus, in basilica Petri sepelitur. Sedes autem ejus morte dies XI. tum vacat.

PASCHALIS. I. *PONTIF. C.*

PAschalis, patria Romanus, patre Bonoso, nulla interposita Imperatoris autoritate Pontifex creatur, hanc ob rem ubi pontificatum iniit, statim legatos ad Ludovicum misit, qui ejus rei culpam omnem in clerum & populum rejicerent, quod ab his vi coactus esset pontificium munus obire. Accepta hac satisfactione Ludovicus, respondit populo & clero majorum instituta & pacta servanda esse, caverent ne deinceps majestatem læderent. In conventu autem apud Aquisgranum habito, Lotharium filium majorem natu imperii socium sibi deligens, Pipinum secundum à Lothario Aquitaniæ, Ludovicum tertium, Bavariæ reges appellavit. At vero cum Bernardus Italiæ rex instigantibus quibusdam episcopis & seditiosis civibus ab imperio defecisset, coegissetque

que civitates quasdam & populos in sua verba jurare, Ludovicum in se concitavit, qui præfectos quosdam copiarum cum satis valida manu in Italiam misit. Horum vero impetus retardare conatus Bernardus in Alpibus superatur. Seditionis autores statim capti necantur. Ipse vero Bernardus quamvis supplex veniam peteret, Aquisgrani supplicio capitali afficitur. Episcopi autem tanti mali autores, synodali decreto in monasteria quædam relegantur. Sedato itaque Italico tumultu verius quam bello, in Saxones, qui ab imperio defecerant, copias movet, eorumque tyrannum Viromarchum, regnum affectantem, & secum congredi ausum, superat atque interficit. Deinceps vero Lotharium filium regem Italiæ declaratum ad Pontificem misit, à quo in basilica Petri inungitur, & Augustus appellatur. Interea vero tumultuante Italia, & ad res novas spectante, cum Lotharius tantis motibus nequaquam se parem cerneret, majores exercitus paraturus ad patrem se contulit. Hanc ob rem Theodorus primicerius & Leo nomenclator Romæ in Lateranensi palatio per seditionem confossis oculis necantur. Fuere qui tantum crimen in Paschalem rejicerent: qui quidem in synodo triginta episcoporum habita, & conjecturis, & rationibus, & juramento à tanto se crimine liberavit. Accepit hanc satisfactionem Lndovicus, & ut Bibliothecarius ait, cum Paschali rescriberet, ne deinceps seditio ex re incerta oriretur, civitates Hetruriæ imperio subjectas literis declaravit: Aretium, Volaterras, Clusium, Florentiam à patre Carolo restitutam & auctam, Pistorium, Lucam, Pisas, Perusiam,

&.

& Vrbem veterem: cætera vero Ecclesiæ Romanæ ascribebat. Addidit & Tudertum in Vmbria & ultra Apenninum Flammineam, ac Ravennæ urbis hexarchatum. Idem quoque Bibliothecarius scribit, Ludovicum liberam eligendorum episcoporum potestatem Paschali dedisse, cum antea ea quoque in re Imperatores consulerentur: quam potestatem ab Hadriano pontifice Carolo concessam idem autor refert. Paschalis itaque, quem Stephanus ob ejus virtutem & doctrinam, dum viveret monasterio beati Stephani martyris in Vaticano præfecerat, pontificatum iniens, & corpora Sanctorum minus religiose jacentia in urbem, cum maxima veneratione, introducta, honestiore loco recondidit. Et captivos, persoluto creditoribus pretio, è vinculis liberavit. Idem quoque Praxedis beatissimæ Christi martyris templum à fundamentis extruxit, non longe à veteri, quod jam ob vetustatem & incuriam sacerdotum ruinam minabatur; quo quidem in templo à se dedicato & persæpe celebravit, & multorum corpora Sanctorum collocavit, jam ante in cœmiteriis passim & sine veneratione jacentia. Extat & in eadem basilica oratorium beatæ Hagneti dedicatum, quod ipse pluribus ornamentis augustius reddidit. Idem quoque beatæ Cæciliæ templum extruxit, quod carmen in apside notatum nunc etiam indicat, eo quoque loci & ipsius Virginis & ejus sponsi Valeriani, Tiburtii, Maximi martyrum, Vrbani, Lucii, Pontificum corpora collocavit, multis additis muneribus & ornamentis ex auro, argento & quovis genere marmorum. Restituit præterea beatæ genitricis templum ad *Præsepe* vetustate quas-

quaſſum, ejuſque apſida in meliorem formam redegit. Qui non ita multo poſt nullo religionis, pietatis, humanitatis, benignitatis exemplo prætermiſſo, ſeptimo pontificatus ſui anno, menſe tertio, die decimoſeptimo moritur, ſepeliturque in baſilica Petri. Vacat tum ſedes dies quatuor.

EVGENIVS II. *PONTIF. CI.*

EVgenius ſecundus, patria Romanus, patre Bocmundo, tantæ religionis, ſanctitatis, doctrinæ, humanitatis & eloquentiæ fuit, ut omnium conſenſu Pontifex crearetur, eo maxime tempore quo Lotharius in Italiam veniens magiſtratum delegit, qui populo Romano jus diceret. Romani enim, imperante Carolo ac filiis, libertate aliqua poſt longam & gravem ſervitutem uſi ſunt. Interim vero Ludovicus cum quadraginta diebus ferro ac flamma Britanniam vaſtaſſet, acceptis obſidibus Rhotomagum petit, ubi Michaelis Conſtantinopolitani Imperatoris oratores audit, eum conſulentes, quid de ſacris imaginibus faciendum cenſeret, abolendæne, an reſtituendæ viderentur. Hos autem ad Pontificem rejecit, cujus maxime intererat ea de re decernere. Bulgaros deinde *Pannonias* invadentes primo quidem repulit: verum cum Haydo Aquitaniæ præfectus rebellaſſet, Abderamanni, Saracenorum regis, auxiliis fretus, omittere tantum bellum neceſſe fuit, hanc ob rem Bulgari per medias *Pannonias* in Dalmatiam infeſto agmine penetrarunt. Sed antequam Ludovicus in Haydonem moviſſet, magnam Hiſpaniæ partem deficientibus populis jam occupaverat, dimiſſa circunquaque claſſe, quæ maritimas ci-

civitates vexaret. Solus autem Bernardus, Barchinonensium Comes, terra marique vexatus, in Imperatoris fide permansit. At Eugenius dignitate corporis & præstantia animi insignis, spretis rebus omnibus humanis, vel potius fortunæ bonis, ad munificentiam & liberalitatem versus, adeo rem frumentariam curavit, ut nullibi vilius quam Romæ annona venderetur. Præterea vero pauperum, pupillorum, viduarum causas & vitam ita tutatus est, ut ab omnibus merito pauperum pater diceretur. Hoc autem genere vivendi, & ante pontificatum usus est: & dum beatæ Sabinæ in Aventino presbyter esset, quam Pontifex in meliorem postea cultum restituit: & dum basilicæ Lateranensis archipresbyter esset, quo ex loco deinceps tantæ integritatis & modestiæ fuit, ad pontificatum omnium suffragiis traductus est. Hujus præterea opera & precibus captivi omnes & exules ex Gallia tandem ad urbem rediere, quos bonis paternis & fortunis omnibus spoliatos, suis facultatibus sustentavit, & in vita retinuit. Per eum quoque non stetit, quo minus Sico, dux Beneventanus, Neapolitanos obsidione solveret, quos tum vehementer premebat: unde beati Ianuarii corpus Beneventum transtulit, & in majori basilica cum Desiderio & Festo honorifice collocavit. Siconem namque movere in Saracenos pontifex adhortabatur, qui Panhormum in Sicilia jam ceperant. Cum his itaque artibus in pontificatu annis quatuor vixisset, moritur Pontifex optimus, collachrimantibus omnibus, & suam vicem potius quam mortem sanctissimi viri dolentibus, cum mors ei ad felicitatem via optatissima esset, sepelitur

litur autem in Basilica Petri Apostolorū principis.

VALENTINVS. I. PONTIF. CII.

VAlentinus, patria Romanus, patre Leontio, tantæ virtutis & sanctitatis fuit, ut nondum presbyter, sed diaconus summum pontificatus gradum meruerit: nec mirum, quippe cum apud Paschalem & Eugenium viros sanctissimos & doctrinam & rationem bene ac sancte vivendi à teneris annis usque ad maturam ætatem didicerit. Non ludis, non jocis, aut voluptatibus intentus, ut plerique omnes adolescentes facere consueverunt, sed doctrinam & beate vivendi normam ex lectione veterum, & exemplo sanctorum Pontificum sumens. Fuit præterea in homine tanta ingenii dexteritas, tanta eloquentia, ut facile quod vellet suaderet & dissuaderet: nil nisi sanum, & quod doctrinam saperet, ac modestiam proponens. Postremo autem pietate, clementia liberalitate, tum in vita privata, tum in Pontificatu, nulli majorum secundus est habitus. Has ob res omnium consensu Pontifex creatus, meritis hominum qui tum erant id fortasse exigentibus, quadragesimo Pontificatus sui die moritur, ac in basilica Petri sepelitur, conquerentibus omnibus, eum hominem sibi morte sublatum esse: quo stante labefactari Romana libertas & Christiana religio vix poterat. Vacante autem sede, Sicardus dux Beneventanus, qui patre mortuo tyrannicam vitam ducebat, Deusdedit montis Cassini Abbatem, à quo pecunias expetebat, in carcerem conjecit, quo in loco non sine opinione sanctitatis mortuus est.

GRE-

GREGORIVS IIII. PONTIF. CIII.

GRegorius quartus, patria Romanus, patre Iohanne, tituli sancti Marci presbyter, eo tempore pontificatum iniit, quo & Saraceni Asiam occupantes, ad sancta Palæstinæ loca Christianis aditum interclusere, & Mauri in Siciliam classe delati ipsius insulæ magnam partem vastaverunt, occupato (ut dixi) Panhormo: Nec prohibere Veneti potuere quo minus id facerent, eò classe rogatu Michaelis Imperatoris Constantinopolitani contendentes. Major enim erat Maurorum classis, majores etiam navales copiæ. Crescebat tum res Veneta quæ originem à Venetis omnibus habuerat, eo maxime tempore, quo Hunni, Attila rege, Aquileiam, Concordiam, Altinum, aliasque Venetiæ provinciæ urbes ceperunt ac diruerunt, à sævitie barbarorum solis æstuariis & paludibus se ipsos tuentes. Dux Venetorum Iustinianus Patricius tum erat, cujus nomen ideo commemorare libuit, quod suis temporibus corpus sancti Marci Alexandria à mercatoribus Venetis in patriam delatum est: ubi nunc in maxima veneratione habetur, extructo egregio templo in celebriore urbis loco, multisque donariis in ipso sacello reconditis. Hinc primum Veneti Marci imaginem urbis patroni in vexillis retulere. At vero Gregorius cum intelligeret à Venetis Barbaros pelli ex insula non posse, legatos ad Ludovicum & Lotharium misit, qui eos rogarent, ut primo quoque tempore Siculis auxilium ferrent. Tergiversabantur hi, cum dicerent, id bellum ad Michaelem Imperatorem Constantino-

po

politanum pertinere, se tamen paratos esse communi impensa communibusque copiis rem ipsam gerere. Interea vero cum legati ea de re ultro citroque mitterentur, Bonifacius Corsicæ Comes cum fratre Bertario, & auxiliis quorundam populorum Hetruriæ, classe in Africam delati, inter Vticam & Carthaginem, quater cum hostibus congressus, tantam hominum stragem edidit, ut coacti sint Mauri, ut olim à Scipione vexati, suos ex Sicilia revocare, qui patriæ laboranti auxilium ferrent. Hac igitur ratione Sicilia à Barbarorum manibus liberata est. Rediit itaque ex Africa in Corsicam Bonifacius cum classe victrici ingenti præda onusta. Sunt qui scribant, dum omnia ubique in Italia pacata essent, Lotharium ægre ferentem quod Ludovicus Carolum natu minimum, cui postea Calvo cognomentum fuit, rebus in omnibus sibi præferret, patri vincula indidisse, nec ita multa post eum liberum dimisisse: eaque opportunitate Barbaros illectos ex Africa cum ingenti classe in Italiam delatos, Centumcellis applicuisse, urbemque (quæ nunc civitas vetus appellatur) ut quidam volunt, delesse. Atque inde Romam moventes, urbem ipsam cepisse, quod quidem vero dissonum est. De Centumcellis non negaverim. Barbaros vero urbem oppugnare adortos constat: sed Guidone Cisalpinæ Marchione eam acriter defendente, incensis suburbiis ac basilicis Petri & Pauli, via Latina, in saltum Cassinatem moventes, ubi sancti Germani oppidum, & monasterium beati Benedicti in monte positum evertissent, juxta Lyrim fluvium ad mare descendentes classe ab Hostia eo avecta, Tarentum &

Siciliam invasere : atque (ut dixi) Bonifacii virtute in patriam à civibus bello oppressis revocati sunt. Crediderim ego, tum Bartholomæi Apostoli corpus ex Lipari Siciliæ Beneventum translatum fuisse à Sicardo Beneventanorum principe, qui tanto bello interfuit, ne sanctissimi Apostoli corpus in hostium christiani nominis manus deveniret. Ad Gregorium redeo, qui tantæ modestiæ fuit, ut electus à clero populoque Romano, non prius Pontificium munus obire voluit, quam à legatis Ludovici Imperatoris ob eam causam Romam missis, qui diligenter tantam electionem discusserant, confirmatus est. Fecerat id Ludovicus non superbia motus, sed ne jura imperii amitteret, qui natura clemens & humanissimus sit habitus : quique jura Ecclesiæ & dignitatem semper tutatus sit. Instituit enim ne Christi servi ulli servituti humanæ subjecti essent : & ut unaquæque Ecclesia suos proventus haberet, unde sacerdotes viverent, ne ob inopiam rerum cultum divinum desererent : neve ob necessitatem quæstui sese dederent. Idem præterea octingentesimo ac trigesimo Dominicæ incarnationis anno, synodum multorum episcoporum habuit, excogitatam ad honorem Dei & utilitatem Ecclesiasticæ dignitatis: in qua quidem constitutum est, ne episcopi & clerici cujusvis gradus pretiosas & exquisitas vestes, utpote sericas & coccinei coloris aut bracteatas ferrent : neve in digitis gemmas, nisi dum præsules sacrificant, in cingulis & calceis, crepidis aurum & argentum ferrent, quæ certe procul omni religione sunt ; & magnæ incontinentiæ ac vanitatis signa manifestissima. Vtinam nostris tem-

temporibus Ludovice viveres! Indiget nunc Ecclesia tuis sanctissimis institutis, tua censura, adeo in omnem luxum & libidinem sese effundit Ecclesiasticus ordo, coccinatos & trabeatos nunc inspiceres non homines, quod leve fortasse videretur, sed equos & jumenta, præcedente, dum incedunt, magno adolescentum, & altero presbyterorum agmine subsequente, non in asinis, ut Christus nostri dogmatis autor, & bene vivendi unicum in terris exemplar, sed in equis præferocibus & phaleratis, ac si ex hoste devicto triumphum ducerent. De argenteis vasis & egregia eorum supellectile, deque cibariis non attinet dicere, cum & Siculæ dapes, & Attalica ornamenta, & vasa Corinthia, si hæc inspicias nullius pretii dici possint. Quid vero ex hac intemperantia nascatur dicere prætermittam, ne os (ut ipsi aiunt) in cælum ponam. Ad Ludovicum redeo, qui his artibus & humanis & divinis rebus consulens, imperii sui anno trigesimo sexto moritur, sepeliturque meritis in basilica beati Arnulphi. Hunc autem non multo post secutus est Gregorius Pontifex, nobilitate insignis, sanctitate clarus, doctrina & eloquentia præcipuus, diligentia ac solicitudine, tum in rebus divinis, tum in humanis admiratione dignus. Nam & populi sui commoda mirum in modum curavit, divites in officio continendo, pauperes pascendo, desperatos solando, errantes sanis admonitionibus in viam rectam deducendo, Ecclesias quoque multas, vetustate collapsas, restituit. Electos in sortē Domini doctrina & exemplo, quoad vixit in officio continuit. Transtulit idem sanctissimus

Pontifex beati Gregorii corpus, atque eo loci collocavit, ubi nunc jacet, magnis adhibitis ornamentis, quo in loco multi temporibus illis, religionis aut voti causa excubare consueverant. Ferunt & ab eodem corpora Sebastiani & Tiburtii à cœmiteriis, in quibus ante jacebant, ad basilicam Petri translata fuisse. Sunt qui scribant, rogatu Ludovici Gregorium Sanctorum omnium celebritatem calendis Novembris instituisse, eamque rem magnopere à Rabano monacho Theologo insigni carminibus & prosa laudatam fuisse. In his enim duobus dicendi generibus vir doctus, ut illa maxime tempestate satis valebat. Commentatus est idem Rabanus & librum Paralipomenon, & Machabæos. Habuit etiam sermones satis elegantes ad populum, sed is potissimum laudatur, quem habuit in celebritate omnium Sanctorum. Moritur autem Gregorius pontificatus sui anno XVI. sepeliturque in basilica Petri, ac sedes ejus in morte diebus XV vacat.

SERGIVS. II. *PONTIF. CIIII.*

SErgius secundus, patria Romanus, patre Sergio è regione quarta, eo tempore pontificatum iniit, quo Michael Imperator Constantinopolitanus moritur. Sunt qui Sergium primo quidem Os Porci appellatum fuisse dicant, & ob turpitudinem cognomenti Sergii nomen sumpsisse, eamque consuetudinem ad nostros manasse, ut qui Pontifices crearentur, suo omisso, majorum nomina sibi inderent, licet ab omnibus non sit observatum. Utcunque est, constat Sergium ex illustri familia ortum, nequaquam à majoribus suis degenerasse, adju-

adjuvantibus ejus prçclarum ingenium, Leone tertio, Stephano quarto, Eugenio secundo. & Gregorio quarto: sub quorum moribus & doctrina ita vixit, ut solus mortuo Gregorio dignus haberetur qui pontificium munus obiret. Exarserat tum inter Ludovici filios tantum odii propter imperii divisionem, ut in Antisiodorensi agro apud Frontanicum acerrime à Ludovico & Carolo contra Lotharium fratrem dimicatum sit, quo quidem multi utrinque cecidere. Lotharius enim tandem victus Aquisgranum confugit, atque inde quoque deturbatus, instantibus hostibus, Viennam cum conjuge & liberis se contulit. Insecuti & eò cum exercitu fratres, ad quos quidem placandus non solum multi regni ipsius proceres, sed ex Italia quidam jussu Sergii profecti sunt, inter quos Gregorius archiepiscopus Ravennas primus est habitus: qui cum secundo prælio apud Lotharium componendæ rei causa esset, ac fortuna ad Lodovicum & Carolum inclinasset, totum comitatum in prælio amittens (eò enim cum trecentis equitibus venerat) vix solus è tanta strage fuga prolapsus est. At vero hi communem totius regni calamitatem & interitum miserati, fœdera pacis in hunc modum ineunt, ut pars illa Occidentalis regni, quæ à Britannico Oceano usque ad Mosam flumen pertinet, Carolo obtemperaret, in eaque etiam Francorum nomen maneret, utque Ludovico Germania contingeret usque ad Rheni fluenta, & trans Rhenum quicquid genitor possedisset. Lotharius autem cum imperii titulo urbem Romam obtineret, cum Italia & ea parte Galliæ, quæ olim Narbonensis, nunc Romana provincia vo-

catur : huic autem addidere eam quoque partem, quæ inter Scaldem & Rhodanum fluvios Lotharingiæ nomen accepit à Lothario, ut arbitror. Rebus autem ita compositis, Lotharius Ludovicum filium, quem regni socium asciverat, in Italiam cum ingenti exercitu mittit: huic socios addidit Drogonem Metensem episcopum, atque alios viros Ecclesiasticos, prudentia & autoritate dignos, quorum consiliis uteretur. His autem adolescens nimia felicitate elatus, quacunque iter facit cædibus omnia & rapinis vastat, incendit & diruit. Verum cum urbi appropinquasset, eique obviam honoris causa Romani cives prodiissent, deposita ferocitate illa Gallica mitior esse cœpit, quod ei præter sententiam ingredi urbem pacato agmine liceret. Prodeunt & obviam ad primum lapidem sacerdotes cum crucibus, & hoc cantu: Benedictus qui venit in nomine Domini, Osannna in excelsis. Atque eum usque ad gradus sancti Petri comitantur, ibi Pontificem offendens mutuo osculo, mutuaque salute data & accepta, ad argenteas portas simul pervenere clausas quidem. Tum Pontifex, si pacato magis quam hostili animo ad nos venisti, sique ad reipubl. Christianæ utilitatem magis respicis quam ad voluptatem sæviendi prædandive, meo jussu ingredere: sin aliter animatus es, fores ne tetigeris: nam supra caput ensem habes scelerum omnium ultorem. Cum autem bono animo esse Pontificem jussisset, statim ejus iussu fores patuere. Ingressi itaque pariter magna Romanorum ac Francorum multitudine tum præcedente tum sequente, cum ad Altare beati Petri pervenissent,

pro-

procidentes simul omnipotenti Deo & Apostolorum principi gratias egerunt, quod sine ullo maleficio res ex sententia acta esset Pentecostes octava. Verum cum postea à multitudine militum suburbia vastarentur, parumque abesset quin urbem prædandi causa irrumperent, octavo, ex quo venerat, die, videntibus omnibus qui aderant, Ludovicum regem oleo sancto inungit, corona donat, Italiæ regem decernit. Ad quem Siginolphus dux Beneventanus salutandi hominis causa statim venit, qua quidem multitudine & arbores truncatæ, & pecora distracta, & segetes (ut fit) in pabulum equorum succisæ sunt. His itaque Pontifex quicquid petiere honestum præsertim facile concessit, quo citius ab urbe discederent. Vnde Romani tyrannicæ immanitatis metu liberati, sanctissimum Pontificem verum Christi vicarium & unicum patriæ parentem prædicabant. Qui quidem ad ornanda templa conversus, basilicam sanctorum Sylvestri & Martini vetustate collapsam restituit, in eaque unà cum ipsis confessoribus Fabiani, Stephani, Sotherii, Asterii, Cyriaci, Mauri, Smaragdi, Anastasii, Innocentii, Quirini, Leonis Arthemii, Theodori, Nicandri corpora collocavit. Struxit & à fundamentis ad ipsius basilicæ latus in honorem Petri ac Pauli monasterium, ubi continuo res divina agebatur. Demum vero sanctissimus Pontifex re Ecclesiastica bene ac integre gubernata, tertio Pontificatus sui anno moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum ejus in morte Romana sedes mensibus duobus, diebus XV.

LEO. IIII. PONTIF. CV.

LEo quartus, patria Romanus, patre Rhadulpho, anno Incarnationis octingentesimo quadragesimo octavo Pontifex omnium consensu decernitur, ac merito quidem. Vir enim fuit in omni vita privata, etiam religione, innocentia, pietate, humanitate, gratia, liberalitate, doctrina ecclesiastica præcipue insignis. Tantæ præterea prudentiæ & virtutis fuit, ut Evangelii sententia, serpentis astutiam, ubi oportebat, & columbæ simplicitatem imitaretur. Tam constanti autem fama impulsus Sergius secundus Romanus Pontifex hominem totius virtutis exemplar, ex subdiacono presbyterum creat, eundemque titulo Sanctorum quatuor coronatorum præficit. Vnde postea mortuo Sergio ad Lateranensem basilicam ductus, ac in sede Petri collocatus, ut verus & dignus Pontifex ab omnibus salutatur. Exosculati sunt etiam ejus pedes, qui prope aderant morem antiquum servantes. Sunt qui arbitrantur hujus sanctissimi viri orationibus Deum permotum, Saracenorum rabiem naufragio, dum onusti præda domum redeunt compescuisse. Nam superato apud Tarentum navali prælio Theodotio Michaelis Imperatoris duce, Italiam nemine obstante longe ac late populati: captaque Ancona ac direpta, vexatoque item Dalmatico sinu, dum læti domum redeunt, volente Deo, procellis fluctuum obruuntur. Liberatus Saracenorum metu Leo, & sedilia in vestibulo atrii Lateranensis posita ex marmore construxit, & Solarium, à Leone tertio inchoatum

per

perfecit. Instituit item pius antistes, ut quotannis à cuncto clero in basilica Pauli ipsius Apostoli natali die, hora vespertina, celebraretur. Mandavit prætereа ne laicus quispiam presbyterium ingrederetur, dum sacra fierent. Habitæ etiam suo jussu eisdem ferme diebus supplicationes ad avertendam iram Dei, quam frequentes terræmotus præ se ferebant. Crucem quoque quam Carolus Romanorum Imperator Constantinianæ basilicæ donaverat, furto gemmis spoliatam mirum in modum exornavit. Hunc autem tantæ sanctitatis fuisse constat, ut & basiliscum serpentem (quem Latini regulum appellare possunt) suis orationibus è fornice sanctæ Luciæ virginis in Orphea expulerit, cujus halitu & veneno multi mortalium perierant: & incendium illud signo crucis extinxit, quod diu per domos Saxonum & Longobardorum vagatum divi Petri basilicæ appropinquabat. Hoc autem factum est octava die ab assumptione beatæ Dei Genitricis, qui dies postea ut festus celebratus est non longe à basilica Laurentii martyris extra mœnia. Eo namque loco ipsius Virginis templum extabat, cui munificentissimus Pontifex multa dona ex argento aurove obtulit. Præterea vero opus musivum basilicæ sancti Martini & Sylvestri in montibus, inincrustationemque parietum à Sergio inchoatum ipse perfecit, ut epigramma indicat, quod solum superest: nam pictura iam pridem corruit, vel incuria hominum, vel vetustate & situ. Suo quoque jussu crux illa quæ ante Pontificem à subdiacono fertur ex auro facta, gemmis ornatur, nullum genus ornamenti relinquens, quod ad digni-

nostri pertineret. Restituit quoque urbis mœnia, & portas vetustate collapsas. Ad hæc vero XV turres propugnacula urbis à fundamentis erexit: harum duas permaxime necessarias, hinc dextra, hinc sinistra Tiberis amnis posuit infra Ianiculum & Aventinum, ne subvehi naves hostium ad diripiendam urbem possent. Idem quoque sua diligentia corpora Sanctorum quatuor coronatorum invenit, eorumque templum in splendidiorem formam instauravit. Sanctos ipsos sub Altari collocavit, Sempronianum, Claudium, Nicostratum, Castorium. His addidit & corpora Severi, Severiani Carpophori, Victorini, Marii, Felicissimi, Agapeti, Hippolyti, Aquilæ, Prisci, Aquini, Narcissi, Marcellini, Felicis, Apollinis, Benedicti, Venantii, Diogenis, Liberalis, Festi, Marcelli: Addidit & caput sancti Proti, Cæciliæ, Alexandri, Sixti, Sebastiani, Praxedis. At vero dum his rebus, ut sanctissimum virum decebat, quam diligentissime vacaret, nunciareturque Saracenos cum magna classe diripiendæ urbis causa adventare, & Neapolitanos ac cæteros illius oræ maritimæ paulo pòst ipsi urbi auxilio futuros, ipse statim cum quanta potuit manu Hostiam proficiscitur: eòque omnes auxiliares copias convocat, cum hostibus dimicaturus, si copiam pugnandi fecissent. Suos autem sanctissimus Pontifex ad communionem primo adhortatus, ubi id obsequentissime fecissent, orationem ad Deum his verbis habuit: Deus, cujus dextera beatum Petrum ambulantem in fluctibus ne mergeretur erexit, & coapostolum ejus Paulum tertio naufragantem de profundo Pelagi liberavit, exaudi nos propitius, & concede, ut am-

amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos Ecclesiæ tuæ sanctæ dimicantia omnipotenti dextera tua corroborentur & convalescant : ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus gloriosum appareat. His dictis statim facto signo crucis pugnandi copiam fecit, qui ita alacriter pugnam iniere, ac si victoriam certam sibi propositam viderent, tandem vero post longum & acre certamen hostes superantur fuganturque : multi in ipso prælio, utpote navali, periere : plerique tamen vivi capti, & Romam perducti sunt. Placuit etiam civibus Romanis quosdam ad terrorem non longe à portu Romano furca suspendere, adversante tamen Leone ob mansuetudinem & clementiam, qua potissimum insignis habebatur : sed ire obviam multitudini in tanto præsertim furore non licuit. Eorum vero opera, qui vivi Romam perducti sunt, usus est Leo in restituendis Ecclesiis, quas ipsi Agareni quondam diruerant & incenderant, in extruendis mœnibus, quibus Vaticanum cinxit, Leoninamque urbem de suo nomine appellavit. Idque potissimum effecit, ne deinceps hostibus liceret Ecclesiam beati Petri una vel levi incursione spoliare & incendere, ut ante consueverant. Non caruere suis precationibus portæ. In ea enim quæ ad sanctum Peregrinũ ducit, hęc erant in marmore cæsa: Deus, qui Apostolo tuo *Petro* collatis clavibus regni cælestis, ligandi atque solvendi pontificium munus tradidisti, concede ut intercessionis ejus auxilio à malis nexibus liberemur, & hanc civitatem, quam noviter te adjuvante fundavimus

fac ab ira tua in perpetuum manere securam, & de hostibus, quorum causa constructa est, novos ac multiplices habere triumphos. In secunda vero porta, quæ apud Hadriani molem ad prata ducit, hæc verba inerant; Deus, qui ab ipso hujus mundi principio hanc sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam ab hostibus custodire & confirmare dignatus es, iniquitatis nostræ chirographum propitiatus emenda, & urbem hanc quam tuo sancto nomini per Apostolorum Petri & Pauli suffragia noviter dedicavimus, ab omnibus inimicorum insidiis securam permanere concede. Tertia autem precatio erat in frontispicio portæ, qua ibatur ad scholam Saxonum, his verbis; Præsta quæsumus Omnipotens & misericors Deus, ut ad te toto corde clamantes, intercedente beato Petro Apostolo, tuæ pietatis indulgentiam consequamur, & urbs quam ego famulus tuus Leo quartus Episcopus Romanus, te auxiliante, meo nomine Leoninam vocavi, novoque opere dedicavi, ut secura atque illæsa permaneat, apud clementiam tuam jugiter exoramus. Hanc autem urbem primo pontificatus sui anno inchoatam, demum sexto absolvit: eamque Corsis, quos Saraceni ex insula depulerant, incolendam dedit, assignatis viritim agris unde viverent. Sed miror in portis ipsis aliam nunc inscriptionem legi versibus hexametris ineptis quidem, quos certe Leonis nullo modo esse arbitror, licet sub ejus nomine ferantur. Ex manubiis vero Saracenorum dona quædam, tum ex auro, tum ex argenro basilicis Romanis obtulit. Sunt qui scribant ejus mandato etiam basilicam sanctæ Mariæ, in via nova, ædi-

ædificatam fuisse, & turrim in Vaticano apud sanctum Petrum quam adhuc cernimus. Fores præterea sancti Petri ab Agarenis direptas, ex argento restituit. Synodum VII & XL. episcoporum habuit, in qua ex decretis majorum suorum Anastasium presbyterum Cardinalem sancti Marcelli multis criminibus convictum damnat, & ab Ecclesia rejicit, èo maxime quod parochiam suam per annos quinque contra Canonum instituta deseruerit. Colonias præterea ex Sardinia Corsicaque, quæ pulsis Saracenis jam respirare cœperant, Hostiam, cultoribus propter insalubritatem aeris & frequentes direptiones vacuam, duxit. Lothario postremò egregie satisfecit, qui delatione quorundam impulsus Romam venerat, quod intellexerat Leonem transferendi imperium ad Constantinopolitanos consilia iniisse. De delatoribus in mendacio deprehensis (ut par erat) supplicium sumitur, atque amicitia inter utrunque integratur. Sunt qui scribant, Iohannem Scotum hujus temporibus fuisse, virum in rebus divinis doctissimum, qui in Franciam veniens, regis Ludovici jussu Hierarchiam beati Dionysii è Græco in Latinum transtulit, nec ita multo post (ut aiunt) à discipulis stylo confossus periit. Tanti sceleris causa nusquam traditur. Ferunt item Alidulphum Angliæ regem ob religionem insulam vectigalem Ecclesiæ Romanæ fecisse, singulis nummis argenteis in singulas domos quotannis collatis. Moritur autem Leo vir sanctissimus, & optime de Ecclesia Dei, deque urbe Roma ac nomine Christiano meritus, consilio, autoritate, diligentia, doctrina, magnificentia præclarorum operum, anno Pontifictus sui octa-

vo,

vo, menſe III. die ſexto. XVI Calendas Auguſti, ſepeliturque in baſilica Petri. Vacat tum ſedes menſibus duobus, diebus XV.

IOHANNES. VIII. *PONTIF. CVI.*

Iohannes Anglicus, ex Maguntiaco oriundus, malis artibus (ut aiunt) pontificatum adeptus eſt. Mentitus enim ſexum, cum fœmina eſſet, adoleſcens admodum Athenas cum amatore viro docto proficiſcitur: ibique præceptores bonarum artium audiendo tantum profecit, ut Romam veniens, paucos admodum etiam in ſacris literis pares haberet, nedum ſuperiores. Legendo autem & diſputando docte & acute tantum benevolentiæ & autoritatis ſibi comparavit, ut, mortuo Leone, in ejus locum (ut Martinus ait) omnium conſenſu Pontifex crearetur. Verum poſtea à ſervo compreſſa, cum aliquandiu occulte ventrem tuliſſet, tandem dum ad Lateranenſem baſilicam proficiſceretur, inter theatrum (quod Coloſſeum vocant à Neronis Coloſſo,) & ſanctum Clementem, doloribus circumventa peperit: eoque loci mortua, Pontificatus ſui anno ſecundo, menſe uno, diebus quatuor, ſine ullo honore ſepelitur. Sunt qui hæc duo ſcribant, Pontificem ipſum, quando ad Lateranenſem baſilicam proficiſcitur, deteſtandi facinoris cauſa, & viam illam conſulto declinare, & ejuſdem vitandi erroris cauſa, dum primo in ſede Petri collocatur, ad eam rem perforata, genitalia ab ultimo diacono attrectari. De primo non abnuerim, de ſecundo ita ſentio, ſedem illam ad id paratam eſſe, ut qui in tanto magiſtratu conſtituitur, ſciat ſe non Deum, ſed hominem eſſe: & neceſſitatibus naturæ, utpote ege-

egerendi ſubjectum eſſe, unde merito Stercoraria ſedes vocatur. Hæc quæ dixi vulgo feruntur, incertis tamen & obſcuris autoribus: quæ ideo ponere breviter & nude inſtitui, ne obſtinate nimium & pertinaciter omiſiſſe videar, quod fere omnes affirmant: erremus etiam nos hac in re cum vulgo, quanquam appareat, ea, quæ dixi, ex his eſſe, quæ fieri poſſe creduntur. Sunt qui dicant hujus temporibus beati Vincentii corpus è Valentia citerioris Hiſpaniæ civitate à quodam monacho in pagum Albienſem ulterioris Galliæ deportatum. Dicunt præterea Lotharium jam grandem natu, ſumpto monachorum habitu filium Ludovicum Imperatorem reliquiſſe, qui ſtatim in Germaniam provinciam rediēs, omnes ad arma ſpectantes ſua præſentia in officio continuit.

BENEDICTVS. III. *PONTIF. CVII.*

Benedictus tertius, patria Romanus, patre Petro, merito Benedictus appellatus eſt, ob ſanctitatem vitæ & rerum divinarum gratiam. Sub Gregorio enim militans, cum ab eo ſubdiaconatus gradum accepiſſet, ita deinceps vixit, ut, mortuo Leone, unus Benedictus tanti Pontificis dignus ſucceſſor haberetur. Ad hunc itaque concurrentes omnes tanquam ad unicum & beniguiſſimum ſidus, à Deo in terras miſſum, eum Pontificem decernunt. Qui flens, & Deum ac Sanctos teſtes faciens, ſe nequaquam dignum eſſe, qui tantæ ſedi præficeretur dicebat. Acclamantibus itaque omnibus, & electionem approbantibus, invitus tandem Pontificium munus ſuſcipiens, in atrium Lateranenſe perducitur, & in ſede Petri collocatur. Inde vero in

in equo albo ſedens, ad Eccleſiam ſanctæ Mariæ ad Præſepe ductus, jejuniis triduo & orationibus vacavit, Deum rogans ut ſibi liceret ſancte & integre Eccleſiam ſuam gubernare. Eò autem poſt diem tertium iterum venere omnes, & ejus pedes de more oſculati ſunt. Hi potiſſimum qui Rhodoaldi Portuenſis epiſcopi factionem ſecuti, alium neſcio quem, vel (ut quidam volunt) Anaſtaſium à Leone Pontificatu dejectum, hominem ignotum pridie ejus diei Benedicto præferre conati fuerant: ſed cognito errore (ut dixi) veniam petentes in ſententiam bonorum tandem venere, & hominem ſanctiſſimum de more adorarunt. Idem fecere & Ludovici Imperatoris legati, ad confirmandam cleri ac populi electionem Romam miſſi. Sequenti vero die comitante populo ad baſilicam Petri deductus videntibus omnibus, ut mos eſt, & antiqua traditio dictat, conſecratus inſignia Pontificis ſuſcepit, acclamantibus omnibus & plaudentibus. Tantæ enim manſuetudinis fuit, tantæ dignitatis corpore & animo, ut tam in magiſtratu conſtitutus, quam in vita privata charus omnibus & gratus videretur. Hic quidem ad cultum divinum converſus, multas Eccleſias, vetuſtate collabentes, reſtituit, & dona pleraque in earundem ſacraria repoſuit. Inſtituit præterea, ut funeribus epiſcopi, presbyteri aut diaconi Pontifex unà cum clero intereſſet, honorandi corporis defuncti, & commendandæ animæ gratia: mandavitque ut viciſſim clerus mortui Pontificis funus celebraret. Ipſe vero quod inſtituit dum in vita eſſet, non verbis tantum, ſed re ipſa comprobavit. Sacerdotum enim funeribus ſemper inter-

terfuit. Aegrotos præterea invisit, pauperes aluit, desperatos & calamitosos consolatus est, viduas & pupillos acerrime tutabatur. His artibus vitam sanctissimam traducens suo magis quam populi Romani tempore, moritur pontificatus sui anno secundo, mense VI. die IX. Sepultus est autem ante fores basilicæ beati Petri Apostoli. Interim vero dies XV. episcopatus vacat.

NICOLAVS. I. *PONTIF. CVIII.*

NIcolaus primus, patria Romanus, patre Theodosio, bene ac sancte à teneris annis educatus, primo quidem subdiaconus à Sergio, mox vero diaconus à Leone creatur. In quo ordine adhuc constitutus nullum genus pietatis omittens, Benedicti corpus suis manibus tumulo collocavit non sine multis lachrymis. At vero cum peracto de more funere, creare alterum Pontificem necesse esset, cumque jejuniis, vigiliis, orationibus instarent homines, ut talem à Deo consequerentur Pontificem, qualem amiserant, in basilica sancti Dionysii confessoris atque Pontificis (eò namque ejus rei causa convenerant) post longam consultationem Nicolaum absentem Pontificem creant: & fugientem in Vaticanum, latitantemque vitandi honoris causa conquisitum in atrium Lateranense perduxerunt, & nolentem etiam in solio Apostolico collocarunt. Deinde vero in basilica Petri consecratus, sumptaque de more Pontificia corona, multa cum Ludovico Cæsare, qui tum aderat, collocutus est, tum ad Pontificatum, tum ad imperium pertinentia. Cum vero Ludovicus ipse ab urbe discessisset, confe-

dis-

dissetque in loco, quem Romani Quintum appellabant, eo profectum Nicolaum ferunt cum proceribus urbis Romæ, itaque honorifice susceptum, ut Imperator ad mille passus Pontifici obviam factus ex equo descendens, eum freno manibus attrectato in castra perduxerit. Erat enim tantæ venerationis & majestatis, tantæ eloquentiæ & doctrinæ, ut ab omnibus tanquam numen coleretur. Habito autem simul longo & secreto colloquio post epulas, osculoque invicem dato & accepto ad urbem Pontifex rediit: quam quidem excrescentia Tiberis ita vexatam invenit, ut non nisi lintribus de vico ad vicum transire liceret. Nam & Ecclesiam sancti Laurentii in Lucina, & monasterium beati Sylvestri, & totam illam planitiem, quæ à via lata ad radices Tarpeiæ rupis ad viam Argentariam ad Aventinum ducit, ita occupaverat, ut instare diluvium vulgo putatum sit. Hac inundatione & multæ domus eversæ sunt, & plures arbores evulsæ, & sata passim disjecta. Neque hoc semel eo anno, sed iterum Decembri mense Romæ accidit. Emendare hæc damna vel potius delinere Pontifex enixus, nullum genus officii & pietatis in cives suos omisit. Interim vero Michael Theophili filius Constantinopolitanæ urbis Imperator legatos cum muneribus Romam misit, qui & limina Apostolorum & Pontificem inviserent. Hæc autem munera fuere, patina aurea, & calix aureus justi ponderis cum gemmis magnæ æstimationis. Hic est ille Michael, quem postea Basilius, consors imperii factus, dolo necavit, ut solus Imperio potiretur. Habiti sunt autem à Pontifice perbenigne legati, & do-

domum viciſſim cum muneribus miſſi. Nicolaus vero pontificiæ dignitati admodum conſulens, Iohannem archiepiſcopum Ravennatem ad ſedem Apoſtolicam propter objecta crimina venire recuſantem dignitate privavit. Is autem Papiam ad Ludovicum confugiens, ab Imperatore literas commendatitias ad pontificem obtinuit, & legatos qui à Pontifice impetrarent, ut Iohanni archiepiſcopo Romam ad cauſam dicendam tuto proficiſci liceret: quod haud gravate Pontifex conceſſit. Iohannes autem, facta dicendi copia, in magno præſulum conventu in domo Leonina, nil aliud faſſus eſt quam ſe majeſtatis reum eſſe, ob eam rem & à Pontifice, & ab his qui eo in conventu aderant, ſe veniam petere. Motus hac confeſſione Pontifex, & precibus qui tum aderant, his conditionibus Iohannem in gratiam recipit: ut & ſe in concilio de hæreſi purgaret, utque quotannis Romam ſe profecturum polliceretur, quoad fieri poſſet, & ne electos etiam canonice in Flamminea epiſcopos conſecrandi facultatem haberet, niſi id ſibi à ſede Apoſtolica literis concederetur: neve eoſdem epiſcopos Romam proficiſci quotieſcunque vellent prohiberet, utque ei nullam exactionem quam ſacri Canones non recipiunt, nullum morem, nullam conſuetudinem introducere liceret. Poſtremo vero ei ſub anathematis pœna mandatū eſt, ne de bonis Eccleſiæ quicquā immutaret aut decerneret, incōſulta ſede Apoſtolica: neve etiā profana ei recipere liceret, niſi id placere ſummo Pontifici intellexiſſet. Has autē ſanctiſſimas juſſiones tota ſynodus ita approbavit, ut ab omnibus ter acclamatū ſit: Rectum judicium ſummi Præſulis,

Iu-

Iusta diffinitio pastoris universalis Ecclesiæ: Salubris institutio Christi discipulis omnibus placet. Omnes autem eadem dicimus, eadem sapimus, eadem judicamus. Tum vero Iohannes, videntibus omnibus, eadem se conservaturū jurejurando & scripto confirmavit. Atque ita, soluta synodo, Iohannes Ravennam ad suos rediit, liberatus autem hac molestia Pontifex Ecclesiam Dei genitricis (quæ prius antiqua, nunc vulgo nova appellatur) restituit, egregiisque picturis exornavit. Regem Bulgarorum cum omni provincia ad fidem Christi literis & sanis admonitionibus convertit, eisdemque Bulgaris episcopos & presbyteros dedit, qui neophytos in fide confirmarent, pulso Photino, cujus fraude in errorem Bulgari dilapsi fuerant. Pacem præterea inter Ludovicum Imperatorem & Andalisium Beneventanum ducem composuit. Saracenos Beneventum usque aliquando pervagatos repulit. Postremo vero approbante Ludovico Imperatore instituit, ne princeps ullus secularis aut Imperator conciliis clericorum interesse auderet, nisi de fide ageretur, licere tum ac par esse censuit. Sunt qui scribant, beatum Cyrillum ex Gersona Ponti sancti Clementis corpus Romam tum detulisse: idque in Ecclesia his temporibus sancti Clementis appellata, reconditum fuisse, nec ita multo post Cyrillum mortuum eo loci sepultum jacere. Nicolaus autem in omni genere virtutis unici viri exemplar, septimo Pontificatus sui anno, mense nono, die decimo tertio moritur, & ante fores basilicæ beati Petri ex testamento sepelitur. Sunt qui scribant post mortem ejus annis octo, mensibus septem, diebus novem sedem vacasse.

HA-

HADRIANUS II *PONTIF. CIX.*

HAdrianus ſecundus, patria Romanus, patre Talaro epiſcopo, Sergio pontifici familiaris fuit: à quo cum aliquando denarios quadraginta dono accepiſſet, domum rediens diſpenſatori mandavit, ut eos peregrinis & pauperibus, qui in veſtibulo domus ſuæ ſtabant erogaret. Facere ille mandata conatus, cum videret ne minimæ quidem parti tantula re ſatisfieri poſſe, ad Hadrianum rediens, rem ipſam exponit. Tum Hadrianus accepta pecunia ad pauperes veniens, & ternos denarios ſingulis præſtitit, & totidem ſibi rei familiari ſatisfacturus reſervavit, admirante diſpenſatore miraculo rei: Cui Hadrianus, vides, inquit, quam benignus & largus ſit Dominus his præſertim, qui liberales & munifici in pauperes ſunt? Hac & aliis virtutibus tanto in pretio apud omnes fuit, ut cum de Pontifice creando ſermo haberetur, certatim omnes unicum Hadrianum deligerent, quem etiam ab Eccleſia ſanctæ Dei genitricis ad Præſepe ad Lateranenſem baſilicam nolentem detulere, ac ſtatim Pontificem crearunt. Non eſt habita in tanto tumultu cujuſpiam ratio. Hanc ob rem Ludovici legati, qui ejus rei cauſa aderant indignati, quod nuſquam (ut par erat) dum hæc agerentur intereſſe potuiſſent, & autoritatem Imperatoris in creando Pontifice interponere. Legatis autem hac ratione ſatisfactum eſt, quod dicerent multitudinis voluntatem in tanto tumultu moderari non potuiſſe, eos tamen recte facturos, ſi virum optimum, quem & clerus & populus elegerat, de more Pontificem ſalutarent.

Fece-

Fecere id legati, quamquam aperte cernerent clerum & populum eligendi Pontificis totam autoritatem sibi vendicare, ne deinceps principis cujuspiam nutus expectaretur: forte etiam ut libertas ecclesiastica tum * inolesceret. Supervenere à Ludovico imperatore literę, quibus Romanos admodum laudat, quod summum Pontificem sancte & integre creassent, non expectato aliorum voto, qui forte ea in re ob ignorationem personarum minus judicii habuissent. Qui enim fieri posse dicebat, ut peregrinus & hospes dignoscere possit in aliena repub. quis potissimum cæteris præferendus sit? Id maxime ad cives pertinere, & ad eos præsertim qui cum inquilinis familiariter vixere. Hadrianus autem pontificatum adeptus, omnia quæ ad honorem summi Dei pertinerent diligenter circumspiciebat, verbis, exemplo, autoritate, tum sua, tum majorum, unumquemque ad bene beateque vivendum cohortatus. Circumventos etiam aliorum judiciis & potentia acerrime tutatus est. Haberi enim synodum Constantinopoli passus est, qua & pulsus Photius vir seditiosus, & restitutus Ignatius jam antea injuria pulsus. Habita etiam in eadem synodo longa contentio est, Bulgarine (quorum legati tum aderant) sedi Romanæ an Constantinopolitanæ subjecti essent. Tandem vero Basilio contradicente Romanæ sedi adjudicantur. Quare Hadrianus à Bulgaris rogatus, ut virum vita & doctrina insignem in provinciam mitteret, cujus autoritate & exemplo in fide Christi retinerentur. Tres sanctissimos viros eò cum summa potestate misit, qui Ecclesias illas ex sententia ad meliorem cultum redigerent. Hi autem

* *mollesceret.*

fue-

fuere, Sylvester subdiaconus, Leopardus Anconitanus, Dominicus Tarvisinus, qui rem omnem ex sententia Pontificis brevi composuere. Quanquam Bulgari non ita multo post donis & pollicitationibus à Constantinopolitanis corrupti, pulsis Latinis sacerdotibus Græcos receperint: quæ quidem seditio multorum malorum incendia inter Græcos & Latinos suscitavit. Hadrianus vero sese omnibus Ecclesiæ hostibus quoad fieri poterat objiciens, cum, mortuo Ludovico, Carolum filium inuncturus esset, moritur pontificatus sui anno V. mense IX. die XII. Ejus autem ante mortem & tribus diebus sanguine apud Brixiam pluit, & locustę Gallias mirum in modum vastarunt jam calamitosæ mortis indicia permaxima.

IOHANHES. IX. *PONTIF. CX.*

IOhannes nonus, patria Romanus, patre Gundo, initio Pontificatus sui Carolum, qui tum Romam venerat, Imperatorem decernit. Hanc ob rem indignati duo Caroli Ludovici regis Germaniæ filii, contractis undique copiis, in Italiam descendunt, patruum Carolum imperio simul & vita privaturi. Is autem Tridentinos saltus nepotibus clausurus cum exercitu Veronam properans, apud Mantuam valetudine correptus, venenata potione moritur, quam Zedechias Iudæus, quo medico utebatur, curandæ valetudinis causa (ut creditum est) ei dederat. Ea re cognita Iohannes Pontifex omnibus viribus annitebatur, ut Ludovicus rex Franciæ, Caroli filius, Imperator decerneretur. Quo minus autem id faceret, obstitere Romani proceres, Carolum tertium Germaniæ regem, qui cum

cum fratre Carolomanno jam partem Italiæ oc-
paverat, Imperatorem esse cupientes. In tanta v
seditione cum non deessent, qui etiam Ludovi
faverent, Pontifex capitur & in vincula conjicit
Hanc ob rem non ita multo post adjuvantil
quibusdam amicis è vinculis prolapsus, ad Lud
vicum, cognomento Balbum, in Franciam co
fugit: ubi per annum immoratus & regem in
xit, & controversias quasdam inter ecclesiastic
ortas sustulit. Nam Gibertus Neumanensis e
scopus Leonem abbatem possessione monaste
sui vi privaverat. Erat enim monasterium san
Petri, in quo beati Aegidii corpus quiesceb
Situs autem loci Flavianus appellatus est à va
Flaviana, quam Flavius quondam rex beato A
gidio donaverat: is postea eo loci in honore
Petri & Pauli monasterium condiderat. Mul
itaque episcopis & judicibus astantibus Pontif
cognita causa, Leoni monasterium adjudica
Arelate hæc contentio extincta est. unde Ioha
nes abiens, annuente Ludovico apud Trecas
vitatem concilium habuit: in quo & multa ad
dem pertinentia sunt instituta, & Flandris, qui tu
primum ex locis nemorosis ad meliorem cultu
venerant, episcopus datus est. Verum cum I
lia à Saracenis vastaretur, cumque jam mon
Cassini monasterium cepissent ac diripuisse
Iohannes Romam accitus, adjuvantibus princi
bus Christianis, Agarenorum magnam parte
Italia ac Sicilia expulit. Carolum præterea, q
ei liberius in urbe vivere liceret, imperii coro
donavit, tertiusque Carolus appellatus est. C
postea in Normannos movens, Franciam & I
th

haringiam vastantes, ita eos perdomuit, ut Rhofredus, eorum rex, pacem petere & fidem Christi suscipere coactus sit: quem Imperator in gratiam recipiens è baptismatis fonte levavit, ut scribit Anastasius, qui tum in pretio erat, Romanæ Ecclesiæ bibliothecarius, vir sane ita utraque lingua doctus, ut è Græco in latinum & septimam universalem synodum, & Hierarchiam Dionysii Areopagitæ, & vitas multorum Sanctorum, Caroli gratia, in Latinum eleganter & docte transtulerit. Sunt qui scribant Carolum ipsum multa monasteria condidisse, ac rem divinam auxisse. Sed hæc ejus præcipua laus, quod multos ad scribendum impulit. Nam & Milo beati Amandi monachus, ejusdem Sancti vitam accommodate perscripsit: & Iohannes Scotus quædam nostræ religionis acutissime disputata gravissime composuit. Non caruit etiam hac laude scribendi Iohannes Pontifex dum adhuc privatus esset. Diaconus enim primi Gregorii vitam quatuor libris egregie conscripsit. Cum vero in Pontificatu annis X. diebus II. vixisset, moritur, & in basilica Petri sepelitur.

MARTINVS II. *PONTIF. CXI.*

MArtinus secundus, natione Gallus, patre Palumbo, post Iohannem Pontificatum iniit. Sunt qui hunc Marinum vocent, quos ego similitudine scriptionis deceptos puto. Martinus itaque, cujus vita ideo brevior est, quia brevi tempore in pontificatu vixit, imperantibus apud Constantinopolim Leone & Alexandro Basilii filiis, in Occidente vero Carolo tertio, quem ab Iohanne

octavo coronam accepisse scripsimus: quemque Normannos Galliam infestantes, ita continuis præliis attrivisse, ut eos & fidem Christi, & leges victoris accipere cogeret. Sunt qui scribant Martini fraude, ut in Formoso dicetur, Iohannem Pontificem ita seditionibus agitatum fuisse, ut ei in vincula conjecto aufugere necesse fuerit. Martinus autem malis artibus Pontificatum adeptus, brevi moritur. Annum enim & menses quinque tantummodo in Pontificatu vixit, nil dignum memoria gerens vel ob brevitatem temporis, vel quod nil tum accidit, quo nomen ejus fieret illustrius: vel quod Dei nutu malis artibus principatus acquisiti veram gloriam, unicum optimi principis cibum, amittunt.

HADRIANVS. III. *PONTIF. CXII.*

HAdrianus tertius, patria Romanus, patre Benedicto, tanti animi fuit, ut initio Pontificatus sui statim ad senatum populumque retulerit, anno Domini octingētesimo nonagesimo quinto, ne in creando Pontifice Imperatoris autoritas expectaretur: utque libera essent & cleri & populi suffragia: quod quidem institutum à Nicolao primo tentatum potius quam inchoatum diximus. Illectū credo hac opportunitate Hadrianum, quod Carolus Imperator, ab Italia cum exercitu discedens, in Normannos rebellantes moverat. Fuera ei in animo gentem inquietam omnino delere. A vero cū id difficile videretur, nec fieri sine magn suorum clade posset, partem illam Galliæ ad inco lendum his concessit, quæ ultra Sequanam flume est, quæque hodie à gente ipsa, Normandia voca tu

tur. Pendere autem quotannis vectigal regibus Franciæ sunt jussi, ne vi, sed benignitate Imperatoris Caroli loca illa obtinuisse viderētur. Interea vero Guilielmus, cognomento Pius, Aquitanię dux, & Alverniæ Comes, cum stirpe virili careret, Cluniacense monasterium in fundo paterno Burgundiæ pago Masticensi magnificentissimis operibus inchoavit, eidemque loco Bernonem abbatem prę fecit, designatis proventibus, unde monachi viverent. Ante tempus vero Guilielmus moriens monasterium imperfectum reliquit, Elbo comite Pictaviense hærede instituto, qui rem ipsam ex testamento curaret. Hadrianus autem Pontifex, de quo clerus populusque Romanus magnam spem conceperat, ob ejus virtutem & magnitudinem animi, anno primo & mense secundo Pontificatus sui moritur, sepeliturque in basilica Petri, collachrimantibus omnibus & ingemiscentibus, tantum parentem iniquo tempore tam repente sibi ablatum esse.

STEPHANVS. V. *PONTIF. CXIII.*

STephanus quintus, patria Romanus, ex via Lata, patre Hadriano, Pontificatum iniit eo tempore, quo Normanni adjunctis sibi Dacis omnem ferme Galliam, ruptis fœderibus vastarunt. Timore vero tantæ incursionis beati Martini corpus Turonis Altisiodorum deportatum est, & in Ecclesia sancti Germani collatum. Accidisse miraculum tum ferunt, orta inter monachos discordia, cui potissimum Sancto nomen Ecclesiæ ascriberetur. Hanc ob rem, discutiendæ ambiguitatis causa, leprosus in medio utriusque Sancti collocatus, ea

parte ſanatur, qua ad Martinum vergebat: converſus deinde in alteram partem virtute beati Martini integer omnino redditur. Hoc totum à Germano hoſpiti ſuo tributum creditur, ne de ſanctitate ejus ob tranſlationem quicquam diminutum videretur. Sunt qui ſcribant, hujus Pontificis tempore, Carolum cognomento Craſſum, qui jam annis XII. imperaverat, poteſtate dejectum ab optimatibus ſuis fuiſſe, ob ſegnitiem corporis & ingenii tarditatẽ: in locumque ejus Arnulphum nepotem ſuffectum fuiſſe, qui ſeptimus à Carolo Magno Imperator eſt habitus. Hac itaque perturbatione rerum illecti Hunni, gens Scythica, ut Vincentius & Martinus ſcriptores referunt, in Pannoniam inferiorem ad conſanguineos Vngaros deſcendentes, pulſis inde Gepidis & Avaribus ipſam occupant: inde in Germaniam hoſtili agmine moventes ad Belgicam uſque Galliam pervenere, ferro ac flamma omnia vaſtantes. Stephanus vero in tanta rerum perturbatione ſanctitate Liuthprandi Ticinenſis Eccleſiæ diaconi, Valdridi Bavari, Berardi Pictavienſis, mirifice recreabatur. Quorum vita & moribus ita Chriſtiana fides inolevit, ut & monaſteria multa & ſacella magnis ſumptibus in utraque Gallia ſint condita. Moritur autem Stephanus Pontificatus ſui anno ſexto, die XI. Vacat tum ſedes diebus quinque.

FORMOSVS I. *PONTIF. CXIIII.*

FOrmoſus *P*ortuenſis epiſcopus, poſt Stephanum *P*ontifex creatur, qui ſtatim inito magiſtratu Eccleſiam *P*etri principis Apoſtolorum levi pictura exornavit. Hic aliquando Iohannis

Pontificis ſeveritatem veritus, epiſcopatum ſuum deſerens in Gallias aufugit. Verum cum revocatus redire abnueret, anathemate notatus, Romam veniens omni Eccleſiaſtica dignitate privatur, profana indumenta ſimul cum moribus aſſumens. Sunt qui arbitrantur, hoc ideo Formoſo accidiſſe, quod ejus conjurationis conſcius & autor fuerit, qua Iohannes captus & in vincula conjectus eſt. Hac itaque contumelia motus Formoſus, ab urbe diſcedens, jurejurando affirmavit, ſe nunquam poſtea vel Romam vel ad epiſcopatum rediturum. At vero Martinus Pontifex Iohannis ſucceſſor, hominem poſtea juramento ſolutum in patriam & priſtinam dignitatem reſtituit, unde ad Pontificatum non ita multo poſt largitione potius quam virtute, contradicentibus quibuſdam, aſſumitur. Arnulphus autem quem ſeptimum à Carolo Imperatorem diximus, primo quidem ſtrenue ſumptis armis Normannos adhuc rebellantes magnis cladibus perdomuit. Verum poſtea nimio ſucceſſu elatus, ita contumax in omnes, tum vel maxime in Eccleſiaſticos factus eſt, ut Dei nutu pediculari morbo brevi conſumptus ſit. Hujus in locum poſtea ſuffectum Ludovicum Imperatorem legitur, quem tamen nuſquam habuiſſe imperii coronam accepimus. Hic autem (ut Martinus ſcribit) cum Berengario Duce Forojuliano à regibus Longobardorum originem ducente, & avitum paternumque regnum repetente, armis decernens, eum primo quidem ſuperat & vincit. Mox renovato prælio apud Veronam Ludovicus ſuperatus ingenti ſuorum clade, capitur & oculis privatur. Atque ita imperium,

quo annis fere centum Franci potiti ſunt, demum in Longobardos transfertur, imperante apud Grę-cos Conſtantino Leonis filio. Verum neſcio quo fato accidiſſe dicam, ut unà cum induſtria Imperatorum ſimul etiam Pontificum virtus & integritas defecerit, quæ quidem tempora infeliciſſima eſſe arbitror, cum autoritate Platonis tales ſoleant eſſe reliqui cives, quales ſunt in Republica principes. Ad Formoſum redeo cujus tempora ne omnino infeliciſſima haberentur effecit Remigii Altiſiodorenſis virtus & doctrina. Hic enim multa commentatus eſt, & ſcripſit in Matthæum potiſſimum & Pauli Epiſtolas. Sunt qui ſcribant hujus interpretationis autorem fuiſſe Remigium Remenſem, non autem hunc de quo loquimur: utcunque ſit, conſtat utrumque Remigium doctiſſimum fuiſſe. Formoſus autem Pontificatus ſui anno quinto, menſe ſexto moritur. Vacat tum ſedes diebus duobus.

BONIFACIUS. VI. *PONTIF. CXV.*

BOnifacius ſextus, natione Tuſcus, in demortui Formoſi locum Pontifex creatur. Quantum autem in Pontificatu vixerit, magna controtroverſia eſt. Plus enim alii, minus quidam temporis huic aſcribunt. Sentio ego cum pluribus, qui affirmant Pontificem hunc diebus tantummodo ſex & XX. in Pontificatu vixiſſe. Hoc ut credam faciunt hiſtoriæ, in quibus nulla vel parva de hoc homine fit mentio. Quo enim modo fieri poſſet, ut hujus tempora ſub ſilentio præterirentur, ſi annis duodecim (ut quidam referunt) in ſede Petri vixiſſet. Ponere itaque hunc hominem in catalogo ſum-

ſummorum Pontificum inſtitui, non propter res geſtas, quæ nullæ ſunt (Quid enim geri in tanta brevitate temporis potuit?) Sed quia legitime & recte Pontifex creatus eſt. Moritur enim (ut dixi) Pontificatus ſui die ſexto & XX. ſepeliturque in baſilica Petri.

STEPHANVS. VI. *PONTIF. CXVI.*

STephanus ſextus, patria Romanus, Anagninus epiſcopus, Pontifex creatus, tanto odio perſecutus eſt Formoſi nomen, ut ſtatim ejus decreta abrogaverit, res geſtas reſciderit. Licet quidam ſcribant ipſum Stephanum epiſcopatum Anagniæ à Formoſo conſecutum fuiſſe. Sed ego arbitror hoc odium ex ambitione ortum fuiſſe, cum jam eo deveniſſent Eccleſiaſtici,ut non coacti ut antea, ſed ſponte & largitionibus Pontificium munus obirent. Hinc odium ortum eſt, quo etiam in mortuum Stephanus ſæviebat, quod ei antea impedimento fuiſſet, quo minus optata ſede poriretur. Refert Martinus ſcriptor, Stephanum tanta rabie deſæviſſe, ut habito concilio corpus Formoſi è tumulo tractum, Pontificali habitu ſpoliatum, indutumque ſeculari, ſepulturæ laicorum mandaverit, abſciſſis tamen dexteræ ejus duobus digitis, illis potiſſimum quibus in conſecratione ſacerdotes utuntur, in Tiberimq; projectis, quod (ut ipſe dicebat) contra jura Sacramenti Romam & ſacerdotium repetiſſet, quo à Iohanne octavo jure ſpoliatus fuerat. Magna fuit hæc controverſia & peſſimi exempli, cum poſtea fere ſemper ſervata hæc conſuetudo ſit, ut acta priorum Pontificum ſequentes, aut infringerent, aut omnino tollerent. Quod hactenus certe ab optimis illis Pontificibus,

quorum vitas conſcripſimus, alienum fuit. Paulum certe abfuit, quin noſtra tempeſtate Paulus ſecundus Venetus Formoſi nomen (ut fit) ſibi inderet, quod id nomen ei maxime convenire videretur propter proceritatem corporis & majeſtatem. Quo minus autem id faceret, deterruere eum Cardinales quidam hiſtoriæ non ignari, ne ei poſt mortem id accideret, quod olim Formoſo. Tulit id ægre Paulus, quia nil ei præter hoc nomen ad ſummam felicitatem deeſſe videbatur. Interim vero ignavia Pontificum fretus Conſtantinopolitanus Imperator, Symbaticum patricium protoſpatarium ſuum in Italiam cum exercitu mittit, qui Beneventum tertio menſe poſteaquam obſideri cœptum eſt, in poteſtatem ſuam redegit. Poſſeſſum ante à Longobardis annis CCC.& XXX. Verum anno tertio poſt Guido Longobardus pulſis Græcis urbem recuperat, atque ita denuo ad Longobardos recidit. Ad Stehanum redeo, qui Pontificatus anno primo, menſe tertio moritur. Sedes autem ejus ex morte tribus diebus tum vacat.

ROMANVS I. *PONTIF. CXVII.*

ROmanus, patria Romanus, ubi Pontificatum iniit, Stephani Pontificis decreta & acta ſtatim improbat abrogatque. Nil enim aliud hi Pontificuli cogitabant, quam & nomen & dignitatem majorum ſuorum extinguere, quo nihil poteſt eſſe pejus & anguſtioris animi; qui enim his artibus nituntur, nulla virtute muniti, eo de loco abradere bene merentes conantur, quem ipſi ob ignaviam & malitiam attingere non poſſunt.

Ne-

Neminem ſiquidem unquam invenies alienæ famæ invidere, niſi qui omnibus probris contaminatus, deſperat ſuum apud poſteros celebre nomen aliquando futurum: hi ſunt qui fraude, malitia, dolo, maledicentia de humano genere bene meritos mordent, lacerant, accuſant, corrodunt, tanquam ignavi canes & inutiles, nec feris ſeſe objicientes ob timiditatem, ſed vinctas & caveis incluſas mordentes. Commemorare tamen hujus Pontificis nomen libuit, quia de more Petri ſedē obtinuit, in qua tertio Pontificatus ſui menſe demoritur.

THEODORVS II. *PONTIF. CXVIII.*

THheodorus ſecundus, patria Romanus, Pontifex creatus, veſtigia ſeditioſorũ ſequitur. Nam & Formoſi acta reſtituit, & ejus ſectatores in pretio habuit, imperante adhuc in Italia (ut quidam volunt) Arnulpho, regnante in Francia Carolo Simplici, Conſtantinoque Leonis filio Orientale imperium gubernante. Quo quidem tempore Saraceni Apuliam ingreſſi, occupatoque Sancti Angeli monte, magnam vim hominum & pecorum cepere. Verum Itali tumultuaria manu comparata, magna ex hoſtibus edita ſtrage prædam recuperant. Agebantur hæc in Italia, cum Guilielmus cognomento Sector ferri, Engoloſimæ Comes, à Carolo Calvo originem ducens, monaſterio Cartuſienſi reliquias Sanctorum, qui incurſionis Normannicæ tempore inde ablatæ fuerant, reſtitui mandavit. Videbat enim ſeditionem inter populos orituram, quieſcentibus jam Normannis, niſi in loco priſtino reliquiæ collocarentur. Qui fuerint Normanni haud ſatis conſtat. Sunt

tamen qui dicant eos ex Norvegia in Galliam descendisse. At Theodorus vigesimo Pontificatus sui die moritur, nulla magnopere de se relicta memoria ob brevitatem temporis.

IOHANNES. X. *PONTIF. CXIX.*

IOhannes decimus, patria Romanus, Pontifex creatus, Formosi causam in integrum statim restituit, adversante magna populi Romani parte, qua ex re tanta seditio orta est, ut paulum admodum ab justo prælio absuerit. Is autem Ravennam profectus. IIII & LXX episcoporum habito convētu, & Stephani res gestas improbavit, & Formosi acta restituit, dijudicans, perperam à Stephano factum, qui censuit eos iterum ordinandos esse, quos Formosus ad sacros ordines asciverat. Hoc tum accidisse putaverim ego, cum quia Pontifices ipsi à Petri vestigiis discesserant: tum vel maxime, quia Respublica christiana ignavos & desides principes habebat, quorum maxime intererat naviculam Petri fluctibus exagitari: ne si gubernator aliquando * resipisceret, principes ipsos ut malos nautas è repu. dejiceret. Deditus erat voluptatibus Arnulphus, non multum distabat à suo cognomento Carolus rex Franciæ, quem simplicem, vel potius stolidum, vocabant. Hac autem opportunitate illecti Vngari, gens quidem fera & indomita, hostili manu Italiam primo, mox Germaniam & Galliam ita invadit, nemine prope resistente, ut ferro ac flamma omnia quoquo proficisceretur absumeret, nulli mortalium ætati aut sexui parcens. Præterea vero Afri Calabriam ingressi, cum jam magnam provinciæ partem cepissent op-

* *respiceret*

pu-

pugnarentque Cosentiam, eorum rege in oppugnatione ictu fulminis divinitus mortuo, passim dilabuntur & ad suos redeunt. Deus enim populi sui calamitatem miseratus à principibus terræ derelicti, tum demum telum suum in hostes christiani nominis direxit: quod nisi fecisset, de nomine Italico, de Ecclesia actum profecto tum putabatur, adeo secordes & nullius pretii homines in principatibus tum erant. Iohannes autem Pontificatus sui anno secundo, die XV. moriens, nil de se dignum memoria reliquit, nisi quod seditiones quasdam prope extinctas revocavit.

BENEDICTVS. IIII. *PONTIF. CXX.*

Benedictus quartus, patria Romanus, Pontifex creatur ob ejus humanitatem & clementiam. Verum nil suo tempore gestum est, quod magnopere collaudari possit. Acciderat huic ætati, quod aliis interdum solet, ut hominum industria in quovis genere virtutis consenesceret, nullis calcaribus adhibitis, quibus hominum ingenia ad laudem excitarentur, quod fieri à bene institutis populis optimisque principibus consuevit. Constat enim (ut antea dixi) Ludovicum Arnulphi filium imperium paternum repetere conantem, eo tempore Veronæ captum & interfectum à Berengario fuisse, atque tum primum genus Caroli Magni, ignavia posteriorum principum tam Franciæ quam etiam Germaniæ, imperii titulos amisisse. Verum est certe quod Crispus ait: quæ orta sunt occidunt, quę aucta, senescunt. Imperiũ ipsum magnũ habuit incrementum: verum postea principũ ac populi Romani ignavia splendor ille Ro-

mani nominis in obſcuras tenebras converſus eſt: tum vel maxime ubi remiſſa exercitatione virtutis, voluptatibus ſe & thermis ad effœminãda corpora inventis tradidere. Idem etiam accidiſſe pontificali dignitati dicere poſſumus. Sanctitate enim & doctrina, quæ non niſi magnis laboribus conſummataque virtute comparantur, Pontificium decus ſine ullis opibus primo quidem auctum eſt inter tot hoſtes & obſtinatos perſecutores chriſtiani nominis: mox vero ubi cum ipſis opibus laſcivire cœpit Eccleſia Dei, verſis ejus cultoribus à ſeveritate ad laſciviam, peperit nobis tanta licentia peccandi, nullo principe flagitia hominum tum coercente, hæc monſtra, hæc portenta: à quibus ambitione & largitione ſanctiſſima Petri ſedes occupata eſt, potius quam poſſeſſa. Hæc tamen Benedicti laus eſt, quod in tam corruptis moribus graviter & conſtanter vitam ducens, Pontificatus ſui anno tertio, menſe quarto moritur. Vacat tum ſedes diebus ſex.

LEO. V. *PONTIF. CXXI.*

LEo quintus, cujus patriam hiſtorici non ponunt, Pontificatum adeptus, à Chriſtophoro ejus familiari dominandi cupidine capitur, & in vincula conjicitur: quod quidem fieri non ſine magna ſeditione & multorum interitu potuit. Quãtæ enim autoritatis Pontificatus tum eſſet vitio priorum Pontificum, ex hoc vel maxime comprehendi poteſt, quod à viro privato tanta dignitas vi & factione uno fere momento occupata eſt. Verum eſt certe quod dici ſolet, plus autoritatis dignitates ex hominibus capere, quam ex digni-

tatibus homines, ut in censura Romana apparuit, quæ primo ut exiguus magistratus posthabita est. Verum ubi civitatis optimates obire munus illud dignati sunt, tantam ei autoritaten tribuere, ut inter optimates infelix prope haberetur, qui censoriam dignitaten consecutus in vita non fuisset. Christophorus itaque sedem occupat XL Leonis in pontificatu die: quem ego præ dolore animi paulo post periisse crediderim, quod ab eo potissimum honore spoliatus fuisset, quem ipse ut lupum domi aluerat, ut illud Theocriti, enutrito lupos qui te comedant.

CHRISTOPHORVS. I. *PONTIF. CXXII.*

CHristophorus, cujus patria & cognomentum ob ignobilitatem ignoratur, Pontificatum malis artibus adeptus, male amisit. Septimo enim mense dignitate, ac merito quidem, ejectus, monasticam vitam, unicum calamitosorum refugium, obire cogitur. In monasteria enim tanquam in insulas clerici male de Ecclesia Dei meriti tum relegabantur. Sunt qui scribant Christophorum dejectum Pontificatu fuisse, Ludovico tertio imperante: alii hæc tempora Berengario ascribunt, quem diximus è duce Forojuliano Imperatorem creatum, quod in Italia oriundus esset è stirpe Longobardorum regum: quodque etiam in eo solo spes unica imperii collocari tum maxime poterat ob virtutem & nobilitatem. Vt autem credam Berengarium tum imperasse, facit, & Pontificum qui ante fuere brevis vita, quos tanquam monstra quædam è medio brevi Deus sustulit, & ipsius Imperatoris tempus, qui superato Guidone Duce Spoleta-

letano, interfectoque Ambrosio Comite Bergomate, quos primo hostes habuerat, accepta à Formoso imperii corona, annis IX vixit. Quid vero postea Christophoro acciderit, è Pontificatu dejecto, in Sergio dicetur.

SERGIVS. III. PONTIF. CXXIII.

SErgius tertius, patria Romanus, patre Benedicto, Pontificatum iniens, basilicam Lateranensem, quæ tum corruerat, restituit, Christophorum è monasterio tractum in vincula conjecit. Rebus deinde confimatis in Gallias profectus, Lotharii gratia & amicitia fultus, qui tum regnabat, in Italiam rediens, & Christophorum arctiore custodia revinxit, & Formosi acta ita improbavit, ut denuo ad sacros ordines eos admittere necesse fuerit, quos Formosus antea Sacerdotali ordine dignos censuerat. Neque hanc quidem ignominiam mortuo intulisse contentus, ejus cadaver è sepulchro tractum capitali supplicio, ac si viveret afficit: corpusque ipsum in Tiberim projicit, tanquam sepultura & honore humano indignum. Ferunt piscatores corpus ipsum inter piscandum repertum, ad basilicam Petri detulisse, atque, dum funus celebratur, Sanctorum imagines, quæ in templo locatæ erant, corpus ipsum veneratas fuisse: & ob eam rem creditum esse Formosum injuria quidem tali ignominia affectum fuisse. Sed factum ne sit hoc à piscatoribus haud satis constat, vivente præsertim Sergio, qui Formosi factionem persequebatur, quod antea ei impedimento fuerat, quo minus Pontificatum consequeretur. Vide quæso quantum isti degeneraverint

à ma-

à majoribus ſuis. Illi enim utpote viri ſanctiſſimi dignitatem ultro oblatam contemnebant, orationi & doctrinæ chriſtianæ vacantes: hi vero largitione & ambitione Pontificatum quærentes, & adepti, poſthabito divino cultu, inimicitias non ſecus ac ſæviſſimi quidam tyranni inter ſeſe exercebant: ſuas voluptates poſtea ſecurius expleturi, cum nullibi extarent, qui eorum vitia coercerent. Crediderim ego Sergium hoc facere à Lothario compulſum, quod Formoſi opera à Gallis in aliegenas imperium tranſlatum ſit. Sergius autem his artibus vitam ducens, ſeptimo Pontificatus ſui anno, menſe quarto, die XVI. moritur: cum paulo ante igneæ faces in cælo & ſtellæ micantes, diſcurrenteſque præter conſuetudinem ſint viſæ. Vnde non ita multo poſt Vngari Italiam cum exercitu ingreſſi, multas viciſſim intulere accepereque clades.

ANASTASIVS III. PONTIF. CXXIIII.

ANaſtaſius tertius, patria Romanus, eo tempore Pontificatum iniit, quo Landulphus, Beneventanus princeps, gravi prælio in Apulia cũ Græcis decertavit & vicit. Nam Patricius Leonis Conſtantinopolitani Imperatoris dux Italiam ingreſſus, ſe omnia brevi everſurum minabatur, niſi Leoni propere obtemperarent. Verum (ut dixi) Landulphi virtute impetum ſimul cum loquacitate omiſit, quanquam vero à Berengario jam pararentur copiæ, quæ Patricio obviã fierent, plus terroris quam virium ſecũ ferenti. Anaſtaſius autem à quo nil memoria dignum geſtum eſt, ſecundo anno Põtificatus ſui moritur, & in baſilica

Petr
i

Petri sepelitur. Hunc tamen Pontificem hac una in re laudare possumus, quod neminem eorum qui ante se in pontificatu fuere ignominia aliqua notaverit, vel maledicentia persecutus sit: modeste enim & integre vixit, nec in se quicquam habuit quo reprehendi possit.

LANDO. I. *PONTIF. CXXV.*

LAndo patria Romanus, Anastasio successit. Hujus autem vita ita obscura fuit, ut etiam sint qui eum inter Pontifices non numerent, maxime autem Vincentius historicus. Aliter tamen Martinus & Cusentinus sentiunt, horum de numero & Gothifredus est, qui scribit Landum autoritatem suam interposuisse, quo minus Berengarius & Rodulphus Comitis Guidonis filius inter se decertarent. Sunt qui scribant Rodulphum apud Veronam Berengarium superasse, ac imperio tribus annis potitum esse. Magna enim tum erat inter Italos Germanos & Francos de possessione imperii concertatio. Vnde & gravissima bella orta sunt, nec extincta sine multorum interitu, omniumque provinciarum calamitate. Annitebantur tamen Romani Italique imperii nomen in provincia retinere, obstantibus barbaris omnibus, licet duce & autore tam praeclari facinoris indigerent, extinctis jam non solum illis praeclaris luminibus, quae Italiam quondam per totum orbem terrarum illustrarunt, verum etiam sublato omnino & exciso illo egregio seminario, unde tam praeclarae radices pullulabant. Landus autem sexto pontificatus sui mense, die XXI. moriens in basilica Petri sepelitur.

IOHAN-

IOHANNES. XI. PONTIF. CXXVI.

IOhannes undecimus, patria Romanus, patre Sergio pontifice, anno Domini nongentesimo nono Pontificatum iniit. Præsul Ravennas is antea fuerat, episcopatu dejectus populi tumultu. Verum Lando mortuo Pontificatum adeptus, spiritus militares magis quam religioni deditos gessit. Indigebat hujuscemodi Pontifice tũ quidem & Ecclesia & Italia. Nam Gręci (ut diximus) Landulphi virtute superati, Saracenos in Italiam vocant, qui ex Calabris & Apulis in Lucanos & Cãpanos, moventes urbi Romæ exitiũ se illaturos propediẽ minabantur. Hoc autem periculo motus Iohannes Alberico Hetruriæ Marchione in auxilium accito, habito delectu, cum Saracenis confligens & superans ab vrbis finibus submovit. Verum nil actum ea victoria existimans, nisi fugientes insequeretur, eos ad Lirim fluvium nactus (quem Gariglianum vocant) apud Minturnas tanta clade superat, ut derelinquenda omnino Italia cogitaverint, locaque omnia ferme quæ in littore Italico obtinebant incenderint. Postea tamen mutata sententia, occupato monte Gargano, incursionibus loca circunquaque posita vexabant. Interim vero Iohannes in triumphi modum Romam rediens, cum omnia sibi vendicaret, Alberici odium ita in se concitavit, ut ingens seditio sit orta, qua quidem Marchio pulsus Ortam proficiscens oppido munito & arce, Vngaros præmiis sollicitatos in Italiam vocat: qui certe provinciam ingressi, plus prope calamitatis Italiæ intulere quam olim Saraceni. Pueros enim & virgines

gines abducebant, grandioribus natu necatis: neque ipsis quidem Hetruscis pepercere, quos ex fœdere Alberici intactos esse oportebat: imo vero magis in hos quam in cæteros Italos sævitum est, incensis & eversis fere omnibus oppidis, quæ ipsi occupaverant. Crediderim ego Berengarium, qui tum Cisalpinam tantummodo tuebatur, hostibus iter in Hetruriam dedisse, modo sine ullo suorum maleficio transirent. Hac autem dulcedine prædæ illecti Vngari, frequenter deinceps Iraliam repetebant. Qua calamitate Romani permoti, cum sævire in hostem præferocem & potentem non possent, Albericum capiunt & obtruncant. Iohannes quoque seditione militari, maxime vero à militibus Guidonis Comitis captus, & in vincula conjectus, cervicali in os conjecto necatur, Pontificatus sui anno XIII. mense secundo, die tertio. Cujus in locum alter Iohannes subrogatur: verum quia vi sedem occupaverat, è loco statim dejectus, connumerari inter Pontifices non meruit.

LEO VI. *PONTIF. CXXVII.*

LEo sextus, patria Romanus, legitimis suffragiis Pontifex creatus, nil tyrannicum in vita præ se tulit, integre ac modeste vitam ducens, ac rei divinæ consulens quantum illa tempora, in tam corruptis moribus, patiebantur. Revocare enim cives ad concordiam, temeritate & stultitia priorum Pontificum adhuc tumultuantes, componere res Italas, pacare externum hostem, propulsare barbaros à cervicibus Italiæ conatus est: quo certe nil melius aut laudabilius in tam brevi magistratu fieri potuit. Septimo enim mense, die decimo quinto Pontificatus sui moritur, sepeliturque

que in basilica Petri, magno sui apud Romanos desiderio relicto.

STEPHANVS. VII. *PONTIF. CXXVIII.*

STephanus septimus, patria Romanus, eo tempore pontificatum iniit (ut quidam scribunt) quo Vngari Alemanniam Saxoniamque populantes ab Henrico Germanię rege apud Morespurgam ingenti clade superati sunt. Ferunt tum etiam Rodulphum Burgundiorum regem in Italiam hostili manu contra Berengarium secundum descendisse, eumque, suorum fraude regno spoliatum, ad Vngaros confugisse, qui sumptis armis, tertio anno post pulsum Berengarium in Italiam cum magno exercitu Duce Salardo venientes, Papiam vi captam, ferro & igne magna ex parte vastarunt. At vero Itali cum non satis virium in Rodulpho cernerent Vgonem Arelatensem Comitem in Italiam vocant. Huic autem non sine contentione tamen Rodulphus cedens, cum hostes acriter instarent in Burgundiam sese recepit. Vgo vero non satis his fidens, qui se vocaverant, multos in exilium pepulit, qui quidem ad Arnoldum Bavarorum ducem confugientes, hominem, regnandi cupidum, movere copias in Italiam propellunt. Descendentem itaque ex Alpibus Veronenses statim intra mœnia benigne ac comiter recipiunt: Verum Vgo in eum movens commisso prælio hominem superat, Veronamque statim recipit. Mortuo autem apud Bavaros Berengario: ut alii volunt apud Vngaros, Berengarius tertius primi Berengarii ex filia nepos in Italiam veniens, anno salutis nongentesimo trigesimo quinto, imperio potitur. Sunt autem qui hæc quæ

quæ ſcripſi, hujus Pontificis temporibus aſcribant. Ego vero & priorum quorundam & ſequentium temporibus aſſignanda crediderim, cum ea quæ breviter ſcripſi non ſine diuturnitate geri potuerint. Sed ſatius fuit in tanta ſcriptorum varietate & temporum omnino aliquid ſcribere, quam quæ ſunt aliquando geſta ob incertos autores omittere. Conſulimus poſteritati, nec ita ſuperſtitioſi ſumus, ut nolimus ea credere quæ varii autores ſparſim conſcripſere. Hujus quoque Pontificis tempori merito aſcripſerim ſanctum Vgibertum nobilem Lotharingiæ principem, qui Gemaltenſe cœnobium propria impenſa magnis operis brevi extruxit. Ferunt & hac tempeſtate Spireneum Bohemiæ ducem fidem Chriſti tum primum recepiſſe. Nam duces antea qui Bohemiæ præerant, nunc demum reges appellantur, auctis opibus & copiis. At Stephanus cujus vita manſuetudinis & religionis plena fuit, ſecundo pontificatus ſui anno, menſe uno, die duodecimo moritur, inque Petri baſilica ſepelitur.

IOHANNES. XII. *PONTIF. CXXIX.*

IOhannes duodecimus, patria Romanus, patre Sergio Pontifice (ut quidam volunt) eo tempore Pontificatum iniit, quo ſanguinis fons (ut Martinus & Vincentius ajunt) Genuæ largiſſime effluxit, futuræ magnæ calamitatis indicium. Nam & Genua à Saracenis ex Africa venientibus tum capitur ac diripitur, & Vngari Italiam ingreſſi, longe omnia ac late populati ſunt. Verum dum onuſti præda Pelignorum fines attigiſſent, à Marſis, qui repente arma ceperant, opprimuntur, atque ita

ita prædam omnem cum vita amisere. Scripsit tum multa Racherius ex monacho Veronensis episcopus factus, in exiliumque Papiam ab Vgone rege missus, quod aperte nimium in ejus mores inveheretur. Iohannes autem pontificatus sui anno quarto, mense decimo, die XV. moritur. Vacat tum sedes diebus duodecim.

LEO. VII. *PONTIF. CXXX.*

LEo septimus, natione Romanus, Vgone & Lothario in Italia imperantibus, Pontificatum adeptus, nil dignum memoria gessit. Hujus autem tempora illustriora fecere Spireneus Bohemiæ dux (ut Martinus refert) justitia & religione insignis, & ejus filius Venceslaus, nequaquam à patre degenerans, à fratre Boleslao interemptus ob regni cupiditatem: qui quidem Venceslaus postea in sanctos referri meruit, comprobata ejus vita, approbatisque miraculis in vita & post mortem editis. Leo autem pontificatus sui anno tertio, mense sexto, die decimo, moritur, & in basilica Petri sepelitur. Vacat tum sedes dies tres.

STEPHANVS. VIII. *PONTIF. CXXXI.*

STephanus octavus, natione Germanus, Pontificatum iniens, ita à Romanis seditionibus vexatus est, ut nil memoria dignum ab eo geri potuerit, imò vero (ut Martinus refert) in tanta seditione mutilatus turpiter aliquandiu vitam duxit, cum ob inhonesta vulnera prodire in publicum erubesceret. Parabat quidem rex Vgo tantam injuriam ulcisci, sed in ipso apparatu moritur: cui quidem Lotharius filius in regno succedens, hac

de

de re nullam mentionem fecit: vel quod populi Romani amicus esset, vel quod brevi regnavit: biennio enim tantum post mortem patris supervixit. Otho autem Germanorum rex Venceslai Bohemiæ regis mortem ulturus, in Boleslaum qui fratrem per scelus interfecerat copias movens, hominem tandem post multas illatas acceptasque clades in potestatem suam redegit. Stephanus vero Pontificatus sui anno tertio, mense quarto, diebus XII. moritur. Vacat tum sedes diebus decem.

MARTINVS. III. PONTIF. CXXXII.

MArtinus tertius, patria Romanus, mansuetudinem & placabilitatem Stephani septimi imitatus est: pontificatum enim adeptus, bella omittens, religioni sese totum addixit, templa vetustate collapsa instaurans, pauperes eleemosynis pascens. Non caruit tamen hujus temporibus Europa ipsa bellica rabie. Nam cum Otho anniteretur Italiam ingredi adversante Lothario, magnæ cædes utrinque commissæ sunt. Adhortante tamen eos Martino Pontifice, ut ab armis discederent, tum vel maxime, cum ubique fame & penuria rerum omnium laboraretur, succisis undique arboribus, prostratis segetibus, & abductis gravissimo bello colonis ac pecoribus: apud Constantinopolim quoque tumultuatum vehementer est. Nam cives ipsi Constantinum Imperatorem captum, abraso capite in insulam relegarunt. Verum non ita multo pòst Constantinus Leonis filius imperium adeptus, seditiosos cives eadem turpitudine tantum affectos, qua ipsi Constantinum notaverant, in eandem insulam exulatum mittit.

tit. Martinus autem tertio pontificatus sui anno, mense sexto, die decimo moritur, & in basilica Petri sepelitur. Ejus autem in morte sedes Romana diebus duodecim tum vacat.

AGAPETVS. II. *PONTIF. CXXXIII.*

AGapetus secundus, natione Romanus, ardente tumultu bellico in Italia Pontifex creatur. Vngari enim tum etiam hostili manu Italiam ingressi, jam fere omnem oram Transpadanam occupaverant, cum Henricus Bavariæ Dux sumptis propere armis, comparatoque exercitu in provinciam movens, non sine magno incolarũ incommodo duobus gravissimis præliis eos superat, ac provinciam omnem ab Aquileia Papiam usque occupat. Vnde non ita multo post propere in Austriam discessit, quod jam adventare Berengarium cum magno exercitu intellexerat. Potitus autem Italia Berengarius Imperatoris nomen sibi indit, filiumque Albertum regem Italiæ nuncupat, conjecta in carcerem Alunda Lotharii fratris filia, ne Papiam urbem dotalem repeteret. Interim vero Agapetus Pontifex, Italiæque proceres cognita Berengarii superbia, quod omnia sibi contra jus fasque vendicaret, Othonem Germaniæ regem in Italiam vocant: qui quidem per Forumjulii provinciam cum quinquaginta millibus hominum ingressus, deturbatis è regno Berengario & Alberto, Alundam Lotharii filiam è carcere ductam in uxorem accepit, ex qua postea filium suscepit, cui Othoni secundo nomen fuit. Otho tamẽ Italia decedens hac moderatione usus est, ut Berengario & Alberto gubernandæ provinciæ arbitrium permiserit, compositis inter Pontificem & Beren-

Berengarium rebus. Idem quoque Otho Ludovicum regem Franciæ magnis eò propere deductis copiis juvit, quem proceres provinciæ, adjuvante Vgone Parisiorum Comite, ipsius Othonis sororio, prope è regno depulerant. At vero Albertus Berengarii filius, qui tum Ravennæ præerat, Comaclensium classe & auxiliis fretus, mercatores Venetos, adversante Agapeto Pontifice, infestabat, unde Veneti ira incensi comparatis propere quibusdam navigiis Comaclum expugnatum incendunt. Dum hæc itaque hoc modo agerentur, Agapetus Pontifex vir innocens, & reipubl. Christianæ amator Pontificatus sui anno IX. mense VII. die X. moritur, eò fere tempore, quo Oddo Cluniacensis monasterii Abbas in Domino quievit. Cujus quidem discipulus habitus est Domajelus vir miræ sanctitatis & monasticæ disciplinæ restitutor.

IOHANNES. XIII. PONTIF. CXXXIV.

IOhannes decimus tertius, patria Romanus, de via lata, patris Albrici potentia fretus, Pontificatum occupat. Octavianus is quidem primo vocabatur, homo sane ab adolescentia omnibus probris ac turpitudine contaminatus, venationibus magis, si quid temporis à libidinibus supererat, quam orationi deditus. Erant tum Romæ duo annui Consules, ex nobilitate præfectus unus, qui jus populo diceret: ex plebe autem Decarchones XII. creabantur, qui vicem senatus gererent. Non carebant aliqua ditione Romani. Nam & vicina Hetruriæ oppida intra Vrbevetanum Tudertinumque agrum, & quicquid à Neapoli Beneventoque

toque, à Marsis, à Reatinis ad urbem spectat, Romanæ civitati obtemperabat. Vlteriora partim Græci, partim Saraceni occupaverant. Quis tum Picenum Spoletinumque agrum obtineret incertum est. Octavianus itaque patris potentia in satis libera civitate fretus, Pontificium munus humeris suis nequaquam conveniens sibi desumit. Hac quidem indignitate moti duo Cardinales, literis Othonem obsecrant, ut clerum populumque Romanum è manibus Berengarii Iohannisque duodecimi vendicare conetur, aliter Christianam fidem una cum imperio perituram. Otho enim tum magno in pretio erat, domito Boleslao (ut dixi) Bohemiæ rege, superatisque tribus gravissimis præliis Vngaris Germaniam vastantibus, ac captis tribus eorum Regulis, quos Germani, contradicente Imperatore, vitam finire laqueo coëgere. Interim vero dum Otho expectaretur re per indices patefacta, Iohannes Pontifex Cardinales ipsos capit, & huic nasum, illi vera manum abscindit. Hanc ob rem Otho in Italiam movens primo quidem Berengarium & Albertum filium in potestatem suam redigit: alterumque Constantinopolim, alterum in Austriam relegat. Mox urbem ingrediens ab ipso Iohanne honorificentissime suscipitur, coronaturque (ut quidam tradunt) accepto Germaniæ Pannoniæque titulo; quod reliqui Imperatores deinceps observarunt, translato tum primum ad Germanos imperio. Alii vero à Leone octavo, de quo paulo post dicemus hoc factum existimant: quorum opinionem Gratianus in decreto secutus est, priorem sententiam Richardus & Cusentinus non improbant. Latera-

nensis autem bibliothecarius Othonem Iohannis tempore Romam venisse scribens, de coronatione ejus nullam mentionem facit, adeo confusa sunt & perturbata hæc tempora scriptorum negligentia & incuria. Otho autem composito aliquantulum statu civitatis cum Iohanne secreto collocutus, hominem primo blande appellando à flagitiis deterrens, ad virtutem adhortabatur: verum cum nequaquam moveri à sententia verbis eum cerneret, ad minas conversus concilium indicit, convocatis episcopis Italiæ: quorum judicio vita sceleratissimi hominis dijudicaretur. Is itaque judicium bene sentientium reformidans, in Hernicos aufugit, in sylvisque more feræ aliquandiu delituit. Hanc ob rem Otho, persuadente clero, Leonem Romanum civem Lateranensis Ecclesiæ scriniarium Pontificem creat. Verum abeunte imperatore, Iohannis cognati & clientes pulso Leone Iohannem ipsum revocant: quem quidem divinitus eisdem ferme diebus periisse creditum est, ne Ecclesia Dei, perniciosa seditione jam gliscescente, labefactaretur. Sunt qui scribant, hunc sceleratissimum hominem, vel hoc monstrum potius, in adulterio deprehensum & confossum interiisse. Verum non ita quoque levata seditio est. Nam Romani, mortuo Iohanne, in ejus locum Benedictum subrogant, idque ab Imperatore, qui tum Spoleti erat confirmari contendunt. At Imperator iratus, non solum Romanos, utpote iniqua postulantes, à se repulit, verum etiam eosdem armis (ut postea dicetur) coegit, abrogato Benedicto, Leonem suscipere. Ferunt multa prodigia tum in Italia apparuisse.

Nam

Nam & lapis de cælo miræ magnitudinis cecidit, sæviente ventorum atque imbrium procella, & in vestibus multorum signum crucis, ac quidem cruentæ divinitus apparuit. Quæ quidem portenta indicare magnas clades & calamitatem Ecclesiæ multi interpretabantur. Iohannes autem vir omnium qui unquam ante se in Pontificatu fuere, perniciosior & sceleratior, Pontificatus sui anno nono, mense tertio, die quinto moritur. Ejus vero in morte sedes in seditione dies duodecim tum vacat.

BENEDICTVS. V. PONTIF. CXXXV.

Benedictus quintus, patria Romanus, ex diacono in seditione Pontifex creatur, ab his potissimum qui Iohanni cognatione factioneque conjuncti fuerant, ægre ferentes Leonem ab Othone Iohanni antelatum. Verum cum Imperator hanc electionem nequaquam probaret, Romanos id maxime expetentes à se repulit, eosque, ferro & flamma omnia circa urbem posita vastans, compulit, pulso Benedicto vel dedito potius, Leonem suscipere, adactos sacramento, nil se earum rerum immutaturos, quas ipse Imperator in re Pontificia constituisset. Compositis autem hoc modo rebus, Otho in Germaniam rediens, secum Benedictum ipsum duxit, qui non multo post dolore animi apud Hayspurgam moritur, ubi relegatus erat. Vixit autem in Pontificatu mensibus sex, diebus quinque. Sedesque deinceps diebus triginta vacavit.

LEO. VIII. *PONTIF. CXXXVI.*

LEo octavus (ut ante dixi) protoscriniarius, à clero populoque Romano, pulso Iohanne, Pontifex creatur. Nam cum Iohannes flagitiose nimium & intemperanter viveret, instarentque Romani apud Imperatorem, ut alterum Pontificem abrogatoque Iohanne crearet, respondit, electionem ad populum & clerum pertinere: Eligerent quem maxime idoneum putarent, se eum statim approbaturum. Vnde cum Leonem elegissent, quem ipse confirmaverat, deinde mutata sententia, abrogato eodem, Benedictum suffecissent, iratus Otho eos vi & armis compulit, dedito etiam Benedicto Leonem suscipere, qui statim Romanorum inconstantiam pertæsus, autoritatem omnem eligendi Pontificis à clero populoque Romano ad Imperatorem transtulit. Verum Leo in Pontificatu non diu vixit. Anno enim primo, mense quarto moritur.

IOHANNES XIIII. *PONTIF. CXXXVII.*

IOhannes decimus quartus, Narniensis episcopus, patria Romanus, patre Iohanne episcopo, Leoni successit. Verum Romani inita jam consuetudine pellendi Pontifices, hunc quoque seditionibus fatigant. Accersito enim Iofredo Campaniæ Comite Lateranenses ædes vi irrumpentes Iohannem capiunt, captumque primo in Hadriani molem perducunt, mox inde hominem in Campaniam exulatum mittunt. Verum interfecto Iofredo ejusque unico filio à Iohanne Campano principe, Pontifex undecimo mense sui exilii

Romam

Romam propere rediit. Otho præterea, cognita Pontificis calamitate, cum Othone filio ingentibusque copiis magnis itineribus Romam perveniens, Consules & præfectum cum Decarchonibus captos in vincula conjicit, sciturus conjurationis capita. Quæstionibus autem re cognita, Consules in Germaniam mittuntur: Decarchones vero laqueo suspensi pœnas statim dedere. Petrus autem urbis præfectus malorum omnium fons & origo, diu cum ignominia per publica urbis loca tractus, ac virgis cæsus, in Germaniam vinctus mittitur. Sunt qui scribant, Petrum ipsum excarnificandum Pontifici traditum, abrasa barba, capillis suspensum ad caput equi Constantiniani aliquandiu stetisse, ut ejus exemplo talia facinora malefici declinarent. Inde autem ablatum, asinoque superimpositum, verso ad clunes vultu, & manibus sub cauda ligatis, atque ita per urbem ductum, & virgis cæsum fere usque ad interitum fuisse, postea vero in Germaniam exulatum missum. Hac etiam severitate (exempli gratia) in Iofredum à Iohanne principe Campano (ut diximus) cæsum Imperator usus est, ut ejus ac filii cadavera è loco sacro tracta in profanum projici jusserit. Interea vero Sclavi, qui Hadriani tertii Pontificis, & Sueropyli principis Dalmatiæ tempore fidem Christi susceperant, in Italiam trajicientes, Saracenos ingenti clade superatos è monte Gargano dejecerunt. Horum autem exemplum & virtutem imitati Vngari, reliquias Saracenorum ita attrivere, recuperata Consentia jam ab hostibus capta, ut Othoni magni Othonis filio eo cum exercitibus misso, haud difficile fuerit

reliquias bellorum absolvere. Nec contentus Saracenos cædere, Græcos quoque qui cum Mauris fœdera inierant, gravissimis præliis ita perdomuit, ut eos fere omni Calabria & Apulia ejecerit. Sunt qui scribant, idcirco Othonem Græcos persecutum fuisse, quia Nicephorus Constantinopolitanus imperator filiam jam ei pactam in matrimonium daturum se negabat. Constat tamen Othonem ipsum adolescentem egregium pulso Nicephoro, & Iohannem filium in imperio confirmasse, & Theophaniam sororem in uxorem accepisse, quam quidem Iohannes tertius decimus unà cum marito apud Lateranensem basilicam corona imperii exornavit, annuente Othone sene, qui filium consortem imperii creaverat. In tanta autem & tam publica lætitia Campana Ecclesiæ metropolitanæ nomen à Iohanne Pontifice consecuta est. Otho vero in Germaniam proficiscens senio confectus Viennæ moritur: quem non ita multo post Iohannes Pontifex sexto Pontificatus sui anno, mense XI. die V. subsecutus est. Ejus in morte dies XIII. sedes tum vacat.

BENEDICTVS VI. *PONTIF. CXXXVIII.*

BEnedictus sextus, patria Romanus, Iohanni in Pontificatu & calamitatibus successit: à Cynthio enim Romano cive & quidem præpotenti captus, in Hadrianam molem (quam Sancti Angeli arcem nunc vocant) custodiam noxiorum, vel potius innocentium includitur, eodemque in loco non multo post strangulatur: vel (ut Cusentinus refert) fame moritur. De tanta injuria nullam sumptam esse vindictam, vel à civibus Romanis ad-

adversæ factionis, vel ab Othone Imperatore non possum ego non admirari, præsertim cum Otho ipse vir optimus sit habitus, & Ecclesiæ Romanæ defensor acerrimus. Sed vereor ne talia fuerint Benedicti merita, quale præmium à Cynthio consecutus est. Male tamen à Cynthio actum est: neque enim ad se pertinebat, etiamsi Benedictus graviter deliquisset, Pontifici manus injicere. Sed heus! ut rerum omnium vicissitudo est. Nam Romani Pontifices nostra ætate Romanos cives, aut delinquentes, aut ob potentiam suspectos, eo locci tanquā in Tullianum carcerem includunt & macerant. Crediderim ego Othonem aliis negotiis implicitum, Romano Pontifici præstare auxilium nequisse, ob eamque rem anno primo, mense VI. pontificatus sui mortuum esse.

DONVS II. *PONTIF. CXXXIX.*

DOnus secundus, patria Romanus, tantæ modestiæ fuit, ut si nihil in Pontificatu gesserit quo magnopere laudaretur, non tamen vel aliqua injuria affectus, vel ignominia notatus est. Hujus autem tempora, ne omnino obscura essent, effecere res quædam, tum à principibus quibusdam, tum à sanctis viris gestæ. Nam Bajanus, artis magicæ peritus, Bulgarorum princeps ita Basilium & filium Constantinum Byzantinos principes bello vexabat, ut paulum ab capienda urbe regia abesset, negligentia Græcorum prope derelicta. Inita tamen sunt inter eos fœdera, licet non æqua, & pax composita est. Adalbertus autem Bohemus Pragensis episcopus tantæ sanctitatis tum habitus est, ut divino spiritu impellente in Pannoniam descendens, & regem Vngarorum

baptizaverit, & omnes provinciæ episcopos ad bene de Deo promerendum exemplo & vita instruxerit. Profectus deinde in Prusiam, dum fidem Christi quam diligentissime prædicat, martyrio coronatur. Ferunt & beatum Eduardum Angliæ regem sanctitate in pretio tum habitum fuisse, quem certe novercæ dolis & fraude interfectum constat. His addit & Richardus scriptor sanctum Majolum abbatem, qui in Cluniaco magnum sui apud posteros vita & miraculis exemplum reliquit. Donus autem anno pontificatus sui primo moritur, & in basilica Petri sepelitur: diebus tantummodo duobus sedes tum vacat.

BONIFACIVS. VII. *PONTIF. CXL.*

BOnifacius septimus, cujus cognomen & patria ob ignobilitatem credo reticetur, pontificatum malis artibus adeptus, male etiam amisit. Nam inito magistratu, conspirantibus simul bonis civibus, relinquere urbem coactus, pretiosissima quæque è basilica Petri subtrahens, Constantinopolim confugit: ubi tandiu substitit, quoad divenditis quæ sacrilegio abstulerat, magnam vim pecuniarum comparasset, quibus tanquam adminiculis occupandæ tyrannidis fretus urbem repetit, cives Romanos largitione corrupturus. Obstabant conatibus suis viri boni, maxime vero Iohannes diaconus Cardinalis, quem captum, adjuvantibus quibusdam perniciosis hominibus, oculis statim privavit. Atque ipse tantorum malorum autor gliscente majorem in modum seditione, sive timore, sive pœnitentia patrati sceleris, turpiter vitam finivit. Vide quæso quantum

tum degeneraverint hi Pontifices à majoribus ſuis,qui hanc rempublicam Chriſtianam tam amplam tamque magnificam ſuo ſanguine nobis reliquere. Pontifex Romanus ſacrorum pater & rex, ſacra ipſa furto abſtulit: & qui vindicare ſacrilegia debuerat,tanti ſacrilegii factus eſt autor. Hoc autem contingere in quavis repub. conſuevit,quando plus malorum ambitio & avaritia valet,quam bonorum virtus & gravitas. In clerum igitur deligendi eſſent,quorum vita & doctrina probata ſit: non autem hi qui cũ nil virtutis & religionis habeant, ambitione & largitione ſibi potentiam quærunt: Vixit autem Bonifacius in pontificatu menſibus ſeptem, diebus quinque. Vacat tum ſedes dies viginti.

BENEDICTTS. VII. *PONTIF. CXLI.*

BEnedictus ſeptimus, patria Romanus, ſtatim inito pontificatu Arnulphum epiſcopum Remenſem, ſeditione quorundam pulſum, habita ſynodo in integrum reſtituit, eo maxime tempore, quo Otho ſecundus & Henricum Bavarorum ducem, rerum novarum cupidum, perdomuit, & in Lotharium movit, qui Lotharingiam Romani Imperii provinciam occupaverat: Aquiſſgranenſemque agrum populatus fuerat. Otho autem ſuperato Lothario, vaſtatisque Sueſſionum agris, ac incenſis Pariſiorum ſuburbiis, dum in patriam copias reducit, apud Auxonam fluvium nonnihil incommodi accipit. Deinde vero comparato majore exercitu in Italiam contra Baſilium & Conſtantinum Imperatores Græcorum veniens, qui jam Calabriam & eam partem Italiæ occupaverant, quæ ad Siciliam vergit, apud Ba-

ſentellum ſuperatus, ſcapham conſcendens, ſalutem ſibi fuga quærebat. A piratis autem forte fortuna captus, in Siciliam defertur. Verum Siculi, redempto homine ac Romam miſſo, de piratis ſupplicium ſumpſere. Otho deinde comparato ſatis juſto exercitu animadvertere in Romanos & Beneventanos conſtituerat, à quibus initium fugiendi factum fuerat, dum ad Baſentellum contra Græcos pugnaretur: agere id in Romanos minus tutum viſum eſt. In Beneventanos itaque converſus, urbem capit & incendit, tranſlato inde Sancti Bartholomæi corpore, Romæque in inſula Tiberina collocato, eo loci maxime, qui olim Iovis hoſtia Lycaonia dicebatur: quique triremis puppim præ ſe fert. Nam inſula ut adhuc ex Tiburtino lapide cernitur, triremis formam habuit. Ad ſimilitudinem illius credo, qua Aeſculapius Romam avectus eſt, viſitur adhuc ſerpens lapidi inſculptus, viſuntur tranſtra, adeo viri illi excellentes ſtudioſi erant vel naturam in artem redigere vel artē ad naturam. Ad Othonem redeo, qui non multo pòſt tranſlatū ſancti Bartholomei corpus Romæ moritur, & in veſtibulo beati Petri (Paradiſum vocant) labro porphyretico, quod adhuc introeuntibus ad lævam apparet honorificentiſſime ſepelitur. Cum autem de creando novo Imperatore conſultatio haberetur, & alii Othonem tertium, ſecundi filium, alii vero Henricum Bavariæ ducem primi Othonis ex fratre nepotem, expoſcerent, inſtarentque Itali quidam, ut Creſcentio Nomentano, viro clariſſimo res committeretur, Germani ſtatim, qui tum frequentes Romæ aderant Othonem tertium delegere. Inſtabat Bene-

nedictus, vir optimus unumquemque rogando, ut in creando Imperatore reipub. Christianæ consulerent, quæ tum maxime perito & solerti gubernatore indigebat. Tandem vero ne seditio aliqua oriretur, Germanorum sententiam approbat. Moritur & ipse Pontificatus sui anno octavo, mense sexto, vacatque sedes diebus quinque, Valderico Amburgensi episcopo tum maxime in pretio existente doctrina, moribus & sanctitate vitæ.

IOHANNES. XV. PONTIF. CXLII.

IOhannes decimus quintus, patria Romanus: vel ut nonnulli volunt, Papiensis, post adeptũ pontificatum mense tertio à Romanis capitur, & in mole Hadriani, ut in publica custodia inclusus, ibi tandiu pedore carceris inedia & molestia animi maceratur, quoad vitam turpiter finivit. Sunt qui scribant, eum vi mortuum fuisse à Ferrucio Bonifacii septimi parente, magnæ potentiæ viro, ob eam rem credo, quod filio in pontificatu adversus fuisset. Vtcunque est, constat, eum in carcere mortuum, & in basilica Petri sepultum. Dejectusne pontificatu fuerit, vel ob impotentiam & tyrannidem, ut quidam conjectant, vel ob invidiam malevolorum & seditiosorum quorundam, haud satis constat: adeo sunt confusæ istorum temporum historiæ: fuisse tamen in pretio hac tempestate constat & Odilum Abbatem Cluniacensem, & Berengarium Turonensem, viros sanctitate & doctrina insignes: quanquam sint qui dicant, Berengarium amplitudine doctrinæ confisum, primo in fide errasse, cum de Sacramento eucharistiæ male

opinaretur, erroremque suum postea publico concilio Romæ habirto emendasse, ac statim omisso studio sophisticæ disciplinæ, cum esset archidiaconus Andegavensis, omnia pauperibus erogans, labore manuum suarum victum sibi quæsivisse.

IOHANNES XVI. *PONTIF. CXLIII.*

IOhannes decimus sextus, patria Romanus, patre Leone presbytero è regione Gallinæ albæ, pontificatum adeptus miro odio in clericos exarsit, unde merito ab ipsis clericis odio habitus est, maxime vero quod divina humanaque omnia cognatis & affinibus suis elargiebatur, posthabito Dei honore & Romanæ sedis dignitate, quem certe errorem ita posteris tradidit, ut ad nostram quoque ætatem pervenerit. Qua quidem consuetudine nil certe dici perniciosius potest, cum non ob religionem & Dei cultum appetere *P*ontificatum nostri sacerdotes videantur, sed ut fratrum vel nepotum vel familiarium ingluviem & avaritiam expleant. Apparuisse Cometem tum ferunt futuræ calamitatis indicium: nam & fame & peste diulaboratum est, & terræ motu Beneventum ac Capua concussa, eaque mala ob superbiam & rapacitatem Pontificis, contemptumque Dei & hominum accidisse putatum est. Moritur autem, Deo volente, octavo *P*ontificatus sui mense, sepeliturque in basilica *P*etri.

IOHANNES XVII. *PONTIF. CXLIIII.*

IOhannes decimus septimus, patria Romanus, Pontificatum iniit Othone imperante, sed nondum

dum coronam imperii adepto. Fuit autem Iohannes vir tantæ doctrinæ, ut multa quidem eleganter ediderit, quemadmodum Martinus scribit. Agitatus deinde seditionibus à Crescentio consule Romano imperium urbis sibi vendicare conante, cupiditati hominis cedens, exulatum in Hetruriam abiit. At vero Crescentius cognita Iohannis indignatione, qua percitus Othonem contra se cum exercitu in Italiam vocabat, ipsius Pontificis cognatos & amicos qui in urbe remánserant, ad hominem mittit rogatum, ut omissa accersendi Othonis cura, ad urbem cum potestate redeat, polliceturque se ei rebus in omnibus obtemperaturum. Precibus autem suorum motus Iohannes, veritus etiam ne si Otho cum exercitu Italiam ingrederetur, plus maleficii quam beneficii secum afferret, ad urbem veniens prodeunte obviam Crescentio cum omnibus magistratibus, & urbana multitudine, in ædes Lateranenses magno comitatu introducitur: quarum in vestibulo ejus pedes Crescentius & omnes seditionis autores, petita venia, exosculati sunt, atque ita in concordiam redacti vitam simul quiete traduxere. Ferunt tum Henricum Abbatem Lobiensem in Lotharingia, & Adeoboldum Episcopum Vltrajacensem, qui multa in laudem beatæ Virginis, sanctæque Crucis scripsit, & Albonem Abbatem Floriacensem (qui postea in Vasconia ob fidem Christi martyrium passus est) doctrina, religione, sanctitate, magno in pretio habitos. Moritur autem Iohannes Pontificatus sui anno decimo, mense sexto, die decimo. Vacat tum sedes diebus sex.

GRE-

GREGORIVS V. *PONTIF. CXLV.*

GRegorius quintus, natione Saxo, patre Othone, Bruno antè vocatus, Othonis tertii autoritate ob affinitatem Pontifex creatur. Verum abeunte in Germaniam Othone seditionibus Romanorum exagitatus, in Hetruriam primo, mox in Germaniam ad Imperatorem confugit. Interim vero Romani Crescentium denuo cum summa potestate Consulem decernunt, qui statim Iohannem quendam natione Græcum Episcopum *Placentinum*, non minus pecuniosum quam doctum, Pontificem creat, cujus certe nomen inter Pontifices quidam supprimunt, utpote minus legitime creatum: alii vero XVII. hunc vocant, quod populi clerique Romani consensu, ad quos electio spectabat, pontificatum iniisset. At Crescentius, cognito Othonis cum magno exercitu ad urbem adventu, urbis mœnia & portas quam diligentissime firmat. Molem Hadriani munit, positis in unaquaque statione firmissimis præsidiis. Hinc est quod postea moles Hadriani Crescentii arx appellata est, sumpto nomine ab ipso munitore Crescentio. Superveniente deinde Imperatore, urbemque oppugnare adorto, populus Romanus cum nequaquam tantis copiis par esse posset, clementia Othonis fretus, Germanis portas aperit. Tum Crescentius & Iohannes consiliis & auxilii inopes, in arcem Hadriani confugientes, sese acriter contra hostes tuebantur. Verum proposita spe veniæ, dum ex arce ad Imperatorem se conferunt, multis vulneribus à multitudine Crescentius confoditur. Iohannes autem, effossis prius

ſis prius oculis, pontificatu ſimul & vita privatur, in priſtinamque ſedem Gregorius. XI menſe poſteaquam pulſus fuerat, reſtituitur. Is autem cognita imperii imbecillitate varietateque fortunæ, quo diutius apud Germanos ſumma poteſtas remaneret, illeque cæteris præeſſet, qui virtute & dignitate cæteris præſtaret, ſanctionem retulit, haud abnuente Othone, de Imperatore eligendo anno Chriſti. M. ac ſecundo, quam uſque ad tempora noſtra ſervatam videmus: Videlicet ſolis Germanis licere principem deligere, qui Cæſar & Romanorum Rex appellatus, tum demum Imperator & Auguſtus haberetur, ſi eum Romanus Pontifex confirmaſſet. Hos autem Imperatoris eligendi autoritatem primo habuiſſe Ptolemæus refert, Archiepiſcopum Maguntinum Germaniæ, Archiepiſcopum Treverenſem Galliæ, Archiepiſcopum Colonienſem Italię nomine. His additi & IIII principes, Marchio Brandenburgenſis, Imperatoris poſt electionem Camerarius, Comes Palatinus, qui dapes, Dux Saxoniæ qui enſem fert. Sunt qui ſcribant Bohemiæ regem VII Electorem Imperatoris pincernam eſſe: hiſque in eligendo additum eſſe, ad tollendã diſcordiam partium: ad utros enim inclinaſſet ea pars, certe potior habebatur. Tuliſſe hoc inique animo Francos ajunt. Verum quia in Ludovico Lothar i filio genus Caroli Magni defecerat, regnumque illud ad Hugonem Ducem cognomento Caputium, venerat (nam à regibus ad Duces res aliquamdiu tranſlata eſt) repetere Imperium deſtitere: maxime vero quod ipſi duces novi homines illa fortuna tum contenti, moliri majora
non

non ſunt auſi: quippe qui nondum bene regni fundamenta jecerant. Laudatur tamen, & merito quidem Robertus magni Hugonis filius, regnum à patre accipiens fortitudine, juſtitia, modeſtia & religione. Hic enim etſi rei militaris admodum ſtudioſus erat, tamen ubi per otium licebat, ita Dei templa frequentabat, divinaque officia celebrabat, ac ſi ſacrorum omnium initiatus fuiſſet. Ferunt cantum illum ejus inventum fuiſſe, Sancti ſpiritus aſſit nobis gratia. His artibus autem non minus quam armis crediderim ego Robertum conciliaſſe ſibi animos vulgi, eoſque à prima illa Caroli Magni ſtirpe ad genus ſuum novum tranſtuliſſe. Ferunt tum quoque magno in pretio fuiſſe Robertum quendam Carnotanum Epiſcopum doctrina & ſanctitate vitæ. Multa enim ſcripſit, & canendi modum in ſacris meliuſculum reddidit. Gregorius autem ſecundo pontificatus ſui anno, menſe quinto moritur. Vacat tum ſedes diebus quindecim.

IOHANNES. XVIII. *PONTIF. CXLVI.*

IOhannes decimus octavus, Placentinus Epiſcopus (ut diximus) potentia Creſcentii Romani conſulis fretus, quem pecunia corrupiſſe creditum eſt, tempore Gregorii quinti per factionem pontificatum occupat. Tantum enim pecuniarum ex Conſtantinopoli ad urbem ſecum detulerat, ut conſtantes etiam ſua largitione ad maleficium impelli potuiſſent, nedum Creſcentius homo avariſſimus & regnandi cupidus. Miror ego hiſtoricos Iohannem ipſum inter Pontifices numoraſſe, cum

cum vivente adhuc Gregorio ſedem occupaſſet, niſi forte in conſcribendis Pontificum vitis ita faciendum cenſent, ut in perpetua hiſtoria fit. Nam & tyrannorum perverſe facta optimorum principum rebus geſtis annumerantur, ut quantum inter ſe boni & mali diſſideant à legentibus cognoſci poſſit, quo malorum exemplo à vitiis deterreantur: & bonorum ad virtutem impulſi vitam ducant in terris felicem & beatam: quo quidem beatitudine Iohannes caruit, fur certe in Pontificatu & latro: non enim ut par fuerat per oſtium intravit. Moritur autem, atque cum ignominia quidem, decimo uſurpati Pontificatus menſe. Vacat tum ſedes dies viginti.

SYLVESTER. II. *PONTIF. CXLVII.*

SYlveſter ſecundus Gilbertus antea vocatus, natione Gallicus, malis artibus (ut ajunt) pontificatum adeptus eſt. Adoleſcens enim & Floriacenſi cœnobio, in Aureliana diæceſi poſito, dedicatus monachus & addictus, relicto monaſterio diabolum ſecutus, cui ſe totum tradiderat, Hiſpalim civitatem Hiſpaniæ bonarum artium cauſa pervenit. Erat enim admodum doctrinæ & literaturæ cupi.dus, qua in re tantum profecit, ut brevi ex diſcipulo optimus præceptor ſit habitus. Diſcipulos autem ejus hos fuiſſe Martinus teſtatur, Othonem Imperatorem, Robertum Franciæ regem, Lotharium virum nobilitate & droctrina inſignem, qui poſtea Zenanenſis archiepiſcopus creatus fuit. Gilbertus igitur ambitione & diabolica dominandi cupiditate impulſus, largitione primo quidem archiepiſcopatum Remenſem, inde Ravennatem

ade-

adeptus, Pontificatum postremo majore conatu, adjuvante diabolo, consecutus est, hac tamen lege, ut post mortem totus illius esset, cujus fraudibus tantam dignitatem adeptus erat. Nam cum Gilbertus regnandi cupidus diabolum sciscitaretur, quamdiu in Pontificatu victurus esset, Respondit humani generis hostis ambigue (ut solet) si non attigeris Hierusalem, diu vives. Dum itaque Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die decimo in basilica sanctæ crucis in Hierusalem Romæ sacrificaret, fato moriturum se statim cognovit, unde pœnitentia motus & errorem suum coram populo fassus, omnes primo, posthabita ambitione & diabolicis fraudibus, ad bene & sancte vivendum adhortatus est: deinde vero unumquemque rogavit, ut post mortem truncum corporis sui laceri & disjecti, quemadmodum merebatur, bigæ superimponerent, eoque loci sepelirent, quo sponte ab equis vectum foret. Ferunt itaque Dei nutu & providentia, ut scelerati sciant apud Deum locum veniæ sibi relictum esse, si in vita aliquando pœnituerint, equos ipsos sponte ad Lateranensem basilicam pervenisse, eoque loci sepultum ejus corpus fuisse. Scribit idem Martinus, tam ex collisione ossium quam ex sudore ipsius sepulchri, vel humectatione potius deinceps morituri Pontificis signa, & quidem manifestissima colligi, idque ipsius sepulchri epitaphium indicare. Verumne sit an secus, ipsi Pontifices viderint ad quos pertinet.

IOHANNES XIX. *PONTIF. CXLXIII.*

IOhannes decimus nonus, cujus cognomentum & patria ob ignobilitatem ignoratur, quarto mense,

nense, die vigesimo post initum Pontificatum moritur. Vnde ob brevitatem pontificatus nil ab eo, vel à quopiam alio gestum memoria dignum scribitur, nisi quod illi quinquemestri Pontificio multa prodigia apparuere, futura mala indicantia: visus & Cometes, & terræ motu multæ urbes concussæ. In his autem malis unicum levamen Hugo præfectus Othonis in Italia, & Hetruriæ gubernator est habitus. adeo enim juste & integre provinciam sibi creditam rexit, ut optimi principis desiderium nemini provincialium reliquerit. Quem postea Pistorii mortuum Hetrusci omnes non secus ac publicum parentem luxere, nullo non genere honoris funeri ejus adhibito. Placuit hoc loco Hugonis laudes commemorare, ut gubernatores provinciarum intelligant, satius esse bene & integre vivendo laudem & gloriam, quam male agendo divitias male partas cũ ignominia & nota sempiterna reportare.

IOHANNES XX. *PONTIF. CXLIX.*

IOhannes. XX. patria Romanus, è regione portæ metropolitanæ, Pontificatum iniens, ad otium conversus, nil dignum memoria gessit. Laudari vel maxime Robertus rex Franciæ potest qui ea tempestate non minus piam quam regalem vitam ducebat. Nam & doctrina & sanctitate omnes reges christianos ita anteibat, ut disputationibus nulli secundus haberetur: longe aliter sentiens, quam quod nostrorum temporum reguli arbitrantur, nequaquam principe dignum esse dictitantes, scire literas, cum eos maxime deceat, qui populos regunt, bene gubernandi rationem

ex

ex aliorum præceptis colligere: quod fieri sine doctrina & lectione non potest. Quid enim aliud est princeps illiteratus, quam imago leonis cæteris feris imperantis? Sedent affectus tum suos, tum populorum necesse est, qui digni haberi volunt ut aliis imperent. Merito igitur Robertum laudamus, cujus præterea tanta fuit religio, ut quotiens sibi per occupationes bellicas liceret, horas Canonicas unà cum sacerdotibus caneret. Hac autem pietate hoc meritum ferunt, ut cum oppidum quoddam ex hostibus obsideret, neque horas suas intermitteret, mœnia hostium divinitus corruerent, statimque irruentibus suis oppidum caperetur. Iohannes vero (ut quidam autores ferunt) Pontificatus sui anno quarto, mense item quarto, moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes diebus undeviginti.

SERGIVS IIII. *PONTIF. CL.*

SErgius quartus, patria Romanus, patre Martino, vir sanctissimæ vitæ gratæque consuetudinis, & ante Pontificatum & in ipso magistratu fuit. In pauperes liberalis, in amicos & familiares jucundus, in delinquentes clemens, in contumaces modestus. Tantæ præterea prudentiæ fuit, ut toto suo Pontificatu nil commissum sit, quo merito reprehendi gubernantis negligentia posset. In Deum enim omnem mentem convertens (quod facere Pontifices omnes deberent) juste atque integre omnia ex animi sui sententia bene natura & moribus instituti gubernabat. Interea vero hujus consilio & monitionibus principes Italiæ, composito fœdere, consilia ineunt pellendi Saracenos è Sicilia. Idque moliri paribus animis & copiis instituunt.

tuunt. Erant tum in Italia Trancredi magni Normandiæ Ducis filii plerique, quorum de numero Guilelmus cognomento Ferrebach, tanti animi fuit, ut assumpto in societatem expeditionis Malocho, Michaelis Catalaici Constantinopolitani Imperatoris copiarum duce, Saracenos è Sicilia brevi expulerit, adjuvantibus etiam Campano & Salernitano principibus. Verum cum postea Malochus prædam maligne divideret, Guilielmus dissimulandum esse ad tempus ratus, in Italiam rediens cum quadraginta millibus Normannorum militum, qui tum ab expeditione Hierosolymitana redierant, Apuliam, Græcis obtemperantem, occupat: ad Melphiam Malochum cum exercitu occurrentem fundit fugatque. Atque ita virtute Guilielmi à Græcis ad Normannos regnum Apuliæ transit. Verum postea mortuo sine hæredibus Guilielmo, Drogus frater, Drogo autem Hunfredus junior, successit, unde postea Robertus Guiscardi & Rogerius frater originem habuere. Dum hæc autem in Apulia agerentur, laborante Italia ac fere toto orbe terrarum fame ac peste, Sergius vir sanctissimus secundo Pontificatus sui anno, die quinto decimo moritur, sepeliturque in basilica Petri. Vacat tum sedes diebus octo.

BENEDICTVS. VIII. *PONTIF. CLI.*

BEnedictus octavus, patria Tusculanus, patre Gregorio, inito Pontificatu in demortui Othonis tertii locum Henricum primum è gente Bavara Imperatorem, secundum institutionem Gregorii quinti creatum, corona Imperii donat. Sunt qui scribant Othonem ipsum Romæ mortuum,

tuum, ejusque corpus in Germaniam delatum fuisse: alii autem in basilica Petri sepultum affirmant. Vtcunque est, constat Henricum Bavarorum ducem virum optimum ac sanctissimum Imperatorem creatum, habuisseque uxorem, quæ nequaquam mariti laudibus, pietate, religione, humanitate cederet. Verum dum is res Germaniæ componit, Saraceni Italiam ingressi, Capuam occupant, Barum obsident. Barensibus autem fame laborantibus Veneti annonam classe important. At vero dum nihilominus civitas ipsa obsideretur, idem Veneti adjuvantibus Græcis Saracenos aggressi, multis interfectis Barum obsidione liberant, anno salutis octavo & millesimo: quo quidem tempore Turci Hierosolymis captis, non tamen sepulchrum Domini, ecclesiasque montis Sion aut Bethleem violavere. Laborantibus Hierosolymis succurrere Venetis erat in animo, nisi Hiadrenses hostes eos distinuissent. Quos quidem Veneti apud Lauretum tanta clade perdomuere, ut nunquam postea inferre bellum finitimis sint ausi. Henricus autem compositis Germaniæ rebus Romam veniens, accepta imperii corona, Capuam movens, Saracenos inde expulit, ac Bubaganum Græcorum ducem, qui Mauris faverat, acerrimo bello adeo persecutus est, ut eum quoque à Troja ejecerit, quæ in finibus Apuliæ à se eo loci condita fuerat, ubi olim Hannibalis castra sunt habita. Sunt autem qui scribant, Henricum cum uxore Cunegunda ita caste ac sancte vixisse, ut uterque, in morte miraculis claruerit. In vita enim nil prætermisere quod ad honorem Dei pertineret. Nam & Bambergensem fundavit episcopatum, & soro-

orem suam, Regi Vngarorum in uxorem collocavit, cujus opera rex ipse & populi omnes imperio ejus subjecti, integram Christi fidem accepere. Moritur autem Henricus octavo imperii sui anno magno de se relicto apud suos desiderio. Benedictus vero mortuo Henrico, quo defensore rebus in omnibus utebatur, per seditionem alio in locum ejus suffecto pellitur. Verum postea inita cum inimicis suis concordia pulso adulterino Pontifice, in urbem cum dignitate rediens, undecimo Pontificatus sui anno, mense uno, die VIII. moritur, sepeliturque in basilica Petri. Sunt etiam qui referant episcopum quendam die in solitudine vidisse Benedictum equo nigro insidentem, eumque interrogasse, quid causæ esset, ut mortuus equo nigro veheretur: Tum Benedictum hominem rogasse, ut pecunias quas occultaverat (locum indicat) pauperibus suo nomine erogaret: quæ antea datæ fuerant eleemosynarum nomine, nil ei profuisse, quia ex rapinis partas constabat. Facit mandata episcopus, ac statim episcopatu se abdicat, & vitam monasticam amplectitur. Scribit Vincentius, Gerardum Canadiensem episcopum doctrina & moribus eisdem temporibus magno in pretio fuisse, huic addit Diuthet episcopum Pragensem doctrina & sanctitate vitæ tum præcellentem, & ob eam rem ab hominibus orthodoxæ fidei martyrio coronatum. Tanta præterea eodem tempore peste laboratum est, ut plures mortui quam superstites sint habiti. Quam quidem calamitatem in Lotharingia fons saluberrimæ aquæ indicavit in sanguinem tum versus.

IOHAN-

IOHANNES. XXI. PONTIF. CLII.

IOhannes vigesimus primus, patria Romanus, patre Gregorio, episcopus Portuensis, ut quidam volunt: ut aliis placet, nullis sacris ante initiatus, pontificium munus suscepit, eò tempore quo Conradus Suevus in demortui Henrici locum trienno post legitimis suffragiis Imperator creatur. Hoc autem interregno crediderim ego multas Italiæ civitates spe libertatis erectas ab imperio defecisse. Hanc ob rem Conradus vir in re militari præstans, quippe qui apud Henricum diu ordinum dux fuerat, coactis propere copiis, in Italiam descendens, primo in Mediolanenses ducit tantæ defectionis autores, eos obsidet, suburbia incendit, excidiumque & interitum urbi minatur. Mutata deinde sententia obsidionem solvit, Coloniensi antistite id ei suadente, quod diceret beatum Ambrosium ei inter missarum solennia apparuisse, exitiumque omnibus minitantem, nisi ab urbe discederent, cujus patrocinium ipse sumpserat. Romam itaque Conradus proficiscens accepta à Iohanne Pontifice imperii corona, in Sclavos & Vngaros ducit, qui rebellantibus Italicis auxilia præstiterant, eosque brevi perdomuit. At vero Rodulphus Burgundionum dux suorum seditionibus vexatus, Conradi fidei & patrocinio se commisit. Quam ob rem Burgundia deinceps imperialis provincia aliqua ex parte habita est. Ferunt Conradum ipsum leges multas ac perutiles quidem tulisse, hanc præcipue, ut cuivis principi capitale esset pacem & quietem provinciarum turbare. Hac itaque ratione motus Lapuldum Comitem Germa-

maniæ acerrime perſecutus eſt, quod ab eo turpandi otii & quietis initium ortum fuerat. Nuntios præterea miſit, qui Græcis & Normannis inter ſe de regno Apuliæ concertantibus imperarent, ut ab armis diſcederent. Romanis quoque exitium interminatus eſt, ſi diutius quemadmodum cœperant Pontificem ſeditionibus vexaſſent, cujus tempore quorundam Abbatum ſanctitate & vita monaſtica religio in Gallia præcipue floruit, & Himericus beati Stephani Vngarorum regis filius ſanctiſſimus ob miracula eſt habitus. Iohannes autem cujus vita mirifice laudatur, undecimo Pontificatus ſui anno, die IX moritur. Vacat tum ſedes diebus octo.

BENEDICTVS. IX. *PONTIF. CLIII.*

Benedictus nonus, ut quidam volunt Iohannis nepos, patria Tuſculanus, patre Alberico, eo tempore Pontificatum iniit, quo Cunitus Anglorum rex voti & religionis gratia Romam venit, qui voti compos factus in patriam rediens, filiam ſuam Henrico, Conradi filio, in matrimonium locat. Verum non ita multo poſt, Conrado vita functo, Henricus filius ejuſdem nominis ſecundus patri ſuccedens, comparato ſtatim exercitu cum Olderico Bohëmorum rege dubio marte decertat. Repetito deinde certamine Oldericum ſuperat & capit, vectigalemque factum incolumem dimittit. Movens deinde in Vngaros de regno inter ſe diſſidentes, Petrum ab Alboino pulſum in regnum reſtituit. Interim vero Romani Benedictum hominem ignavum, & nullius pretii peroſi, à ſede dejiciunt, in ejuſque locum ſuffi-

ciunt Iohannem Sabinum episcopum, Sylvestrum tertium appellantes, quo post novẽ & XL. dies pulso, denuo Benedictus restituitur. Is autẽ cum cerneret se iterum subiturum eadẽ discrimina, Iohanni archidiacono Sancti Iohannis ad portam Latinã, qui postea Gregorius sextus appellatus est, Pontificium munus libere cessit: vel (ut quidam affirmant) vendidit. Hanc ob rem merito ab omnibus Benedictus ipse accusatus est, & judicio divino damnatus. Constat enim simulachrum ejus admodum monstruosum post mortem cuidam apparuisse: interrogatumq; quid illa horrida imago prę se ferret, cum antea Pontifex fuisset, Quia (inquit) in vita sine lege & ratione vixi, ideo volente Deo & Petro, cujus sedem omnibus probris fœdavi, simulacrum meum plus feritatis quam humanitatis in se habet. Nam cum annis decem, mensibus quatuor, diebus novem per intervalla sedem Petri occupasset, tandem moritur. Nec vacasse tum sedes dici potest, cum Pontificatum vendiderit. Sunt qui scribant hoc tempore Gerardum Venetum Vngarorum episcopum virum optimum & doctissimum ab hostibus christianæ fidei martyrium æquissimo animo passum. Ad currum enim ligatus ex altissimo monte in præceps demittitur ac laceratur.

SYLVESTER. III. *PONTIF. CLIIII.*

SYlvester tertius, patria Romanus, patre Laurentio, in locum pulsi Benedicti subrogatus, non diu in Pontificatu mansit. Nono enim & quadragesimo die factione suorum Benedictus restituitur. Eo enim tum Pontificatus devenerat, ut qui plus largitione & ambitione, non dico sanctitate vitæ & doctrina valeret, is tantummodo digni-

gnitatis gradum bonis oppressis & rejectis obtineret, quem morem utinam aliquando non retinuissent nostra tempora. Sed hoc parum est, pejora (ni Deus caveat) visuri aliquando sumus. Ad Sylvestrum redeo Cardinalem Sabinum Pontificem creatum, non dico à Collegio patrum, quod tolerabilius fuisset, sed largitione, ut quidem tradunt: quo quidem pulso, ac merito, cum non per ostium, sed per posticum intrasset ut fur & latro, Benedictus denuo restituitur, tumultuante urbe, & nunc unum nunc alium appetente, quod fieri ab his populis consuevit, qui duce & rectore carent, quique malos pluris quam bonos faciunt.

GREGORIVS. VI. *PONTIF. CLV.*

GRegorius sextus, sancti Iohannis ad portam Latinam archidiaconus, *Pontificatum* (ut diximus) à Benedicto nono accepit. Has ob res Henricus secundus in Italiam cum magno exercitu veniens, habita Synodo, cum Benedictum nonum, Sylvestrum tertium, Gregorium sextum tanquam tria teterrima monstra abdicare se magistratu coegisset, Syndegerum Bambergensem episcopum, cui Clementi secundo appellatio fuit, *Pontificem* creat. Gilbertus tamen, historiarum scriptor, affirmat Gregorium bene de Ecclesia Dei meritum esse, cum sedis Apostolicæ dignitatem negligentia priorum *Pontificum* labefactatam sua autorirate & animi magnitudine brevi restituerit. Nam & ditionem Ecclesiæ recuperavit, & latrones circa urbem positos, quorum sævitia peregrini ad urbem religionis causa accedentes necabantur, è medio sustulit, prius execrationibus & interdictis admonitos, deinde vi & armis domitos

Hanc ob rem ferunt à perniciosis hominibus vulgo homicidam, Simoniacum & sanguinis humani appetentissimum habitum, idque à Cardinalibus etiam quibusdam prædicari solitum. Motum itaque Gregorium ipsum in ea ægritudine, qua postea moritur, Cardinales ad se vocatos verbis castigasse, quodque juste & sancte fecisset, ipsi livore moti reprehenderent. & ut, inquit, scire possitis, ubi mortuus fuero, recte an perperam fecero, corpus meum ante fores Ecclesiæ sistite nectibus obseratas, si divino nutu aperientur, censetote me dignum Christiana sepultura: sin secus, corpus meum unà cum anima damnatum, quo volueritis, ejicitote. Fecere mandata Cardinales, atque ita portæ, coorto gravi vento, apertæ sunt, & corpus cum admiratione omnium & opinione magnæ sanctitatis introlatum est. Hæc fere sunt quæ à variis autoribus de Gregorio scribuntur, quem quidem constat in pontificatu sedisse annis duobus, mensibus septem, durante schismate.

CLEMENS. II. *PONTIF. CLVI.*

CLemens secundus, Syndegerus antea vocatus, Bambergensis episcopus in Synodo Pontifex creatur, annuente Henrico secundo, vel imperante & cogente potius. Verum Henricus accepta à Clemente Imperii corona, Romanos in verba sua jurare coegit, Pontificum electioni se nequaquam interfuturos, nisi jussu Imperatoris id facere cogerentur. Videbat enim Imperator eo licentiæ factiosum quemque & potentem, quamvis ignobilem devenisse, ut corruptis suffragiis tantam dignitatem consequeretur: quæ

certe

certe nisi sanctitate & doctrina bene meritis, volente Deo, demandari cuipiam non deberet. Inde vero Capuam profectus, rebus in provincia bene dispositis, conductisque eo loci militibus, qui Saracenis hostibus resisterent, Roma deinceps in Germaniam iter facit. Abeunte itaque Imperatore, ut quidam scribunt, Romani Pontificem injussu suo creatum veneno è medio sustulere, Pontificatus sui mense nono. Scribunt autores, venenum ipsum in hos usus à Stephano paratum, qui ei in pontificatu successit, Damasusque secundus appellatus est, eo maxime tempore, quo Odiloni Abbati Cluniacensi in magna sanctitate mortuo Hugo Abbas substituitur, vir genere, pietate, religione, clementia, doctrina insignis, regnante altero Henrico in Francia, Alphonso in Hispania, Michaele cum filio Constantino Byzantii: quod quidem Imperium jam tum maxime labefactatum erat.

DAMASVS II. *PONTIF. CLVII.*

DAmasus secundus, natione Bavarus, cognomento Bagniarius, vel Pepon, ut quidam volunt, pontificatum per vim occupat, nullo cleri populique consensu. Adeo enim inoleverat hic mos, ut jam cuique ambitioso liceret Petri sedem invadere. Sed obstitit Deus justus vindex, ut is cæteris exemplo esset, ne, quod virtus dare consuevit, ambitione & largitione quæreretur. Nam tertio & XX. Pontificatus sui die moritur. Censent nonnulli hunc inter Pontifices nequaquam numerandum esse, cum non recte Pontificatum adeptus sit. Miranturque cur Romani tanta rei indignitate moti contra jusjurandum, Henrici

jussu habitum, abdicare se magistratu hominē statim non coegerint. Sed cum brevi admodum tempore vixerit, cumque vix sui colligendi Romanis facultas data sit, nequaquam eos aliqua censura dignos putaverim. Ad Leonē deinceps transeamus.

LEO. IX. *PONTIF. CLVIII.*

LEo nonus, natione Alemannus, anno Domini millesimo quadragesimo nono pontificatum hac ratione iniit. Nam cum Romani legatos ad Imperatorem misissent oratum, ut optimum Pontificem sibi daret, is statim Baunonem episcopum Tublensem, virum bonum & simplicis ingenii, legatis & Eclesiæ Romanæ obtulit. Cui quidem Romam Pontificio habitu petenti, Abbas Cluniacensis & Ildebrandus monachus Soana oriundus, obviam facti persuasere, ut deposito pontificali ornatu Romam privatus ingrederetur, quod dicerent Henricum nullam creandi Pontificis potestatem à Deo habere, sed ad clerum populumque Romanum id pertinere. Motus his verbis Leo, cum etiam vocem è cælo inter eundum audivisset; Ego cogito pacis cogitationes non afflictionis, deposito pontificio apparatu privatus urbē ingreditur, seipsum accusans, quod imperatori maluerit quam Deo obtemperare. At vero Romanus clerus, suadente Ildebrando, eundem Baunonem in Pontificem eligunt, eo libentius quod omnem autoritatem eligendorum Pontificum ab Imperatore (ut par erat) ad clerum transtulisset. Fecerant tamen vitia quorundam Pontificum, quemadmodum scripsimus, ut merito ipsi clero sublata potestas videretur Dei judicio, quo in melius eorum mentes flagitiis contaminatæ aliquando ver

verterentur, ne christiana respub. malis rectoribus commissa pessundaretur. Pontificatũ itaque hoc modo Baunon adeptus, ac mutato nomine Leo nonus appellatus, Ildebrandum ipsum statim sanctæ Romanæ ecclesiæ diaconum Cardinalem creat: eidemque sancti Pauli ecclesiam gubernandam committit, ut quasi consors pontificii muneris secum videretur. Cum alter Petri, alter Pauli templũ tueretur & regeret. Interim vero Drogone Normannorum Comite in Apulia mortuo, Gisulphus frater regnum adeptus, Beneventum urbem Romano Pontifici deditam per vim occupat. Nam cum Henricus Imperator in honorẽ beati Georgii templum Bambergæ condidisset, cuperetque id in Cathedralem ecclesiam consecrari, annuente Benedicto octavo, quotannis census nomine daturam ecclesiam ipsam Romano Pontifici, centum argenti marcas, cum equo albo ac phalerato, Leo nonus dono Beneventum ab Imperatore accipiens Bambergensis ecclesiæ tributum remisit. Hanc itaque ob rem Leo suo jure & copiis Imperatoris fretus, cum in Gisulphum incomposito agmine movisset, ab eo superatur & capitur. Nec ita multo post Romam incolumis cum magno comitatu remittitur. Sunt qui scribant, Robertum Guiscardi è Gallia in Italiam cum exercitu profectum, fugatis Græcis & Aphris, Apuliam occupasse, statuamq; reperisse circa caput æneum circulũ habentem, his literis notatum; Calendas Maii oriente Sole aureũ caput habebo. Vnde Saracenus quidã, magicæ observationis peritus, à Roberto Guiscardi captus, notato termino ũbræ ipsius statuæ, calendis Maii oriente sole effosso loco thesaurum invenit, quo se à

Roberti manibus liberavit. Ad Leonem redeo, virum certe pietate, innocentia, benignitate, gratia, hoſpitalitate adeo inſignem, ut ejus domus peregrinis & pauperibus ſemper patuerit. Nam cum ſemel ante fores ſuas leproſum pauperem inveniſſet, eumque præ miſericordia collocari in lecto ſuo mandaſſet, apertis mane à janitore foribus, nusquam pauper inventus eſt, Chriſtum pauperis nomine eo loci recubuiſſe creditum. In rebus præterea ad religionem pertinentibus tanta diligentia & ſolertia uſus eſt, ut & in Concilio Vercellenſi Berengarium hæreſeos autorem damnaverit, & Conſtantinopolitanum Imperatorem ſuis monitionibus impulerit, ſepulchrum Domini Hieroſolymis à barbaris diruptū reſtituere, eo maxime tempore, quo & Theobaldus nobilis Francus ſanctitate vitæ apud Vicentinos in pretio fuit, & Vincentius Franco Leodienſis epiſcopus, doctrina & moribus inſignis, ad Hermannum præſtantis ingenii virum de quadratura circuli docte multe & acute ſcripſit. Moritur autem Leo pontificatus ſui anno quinto, menſe ſecundo, die ſexto.

VICTOR. II. *PONTIF. CLIX.*

Victor ſecundus, Glebardus antea vocatus, natione Alemannus ex Bavaria, pontificalem dignitatem poſt Leonem adeptus eſt, magis Henrici gratia quam liberis ſuffragiis. Verebatur enim clerus populuſque Romanus Henrici potentiam, quem in creandis novis Pontificibus aliquando læſerant. Ne itaque contra jusjurandum moliri aliquid viderentur, Victorem proponunt, legato Ildebrando ad Henricum ob eam rem miſſo, qui

qui omnia ex sententia Romani cleri Imperatorisque perfecit. At Victor in sede omnium consensu confirmatus, magnam Synodum, abnuente Imperatore, Florentiæ habuit, in qua quidem multos episcopos, tum simoniæ, tum fornicationis causa episcopatu privavit, clerumque admonuit, quid maxime ad se pertineret, proposita pœna his qui leges Canonicas transgrederentur. Sunt qui scribant, Victorem ad Henricum profectum, magnificentissimeque ab eo habitum. Sed ego solum Ildebrandum eò profectum puto, qui autoritate legationis fretus, Henricum tertium Henrici filium Cæsarem creat. Interim vero dum Capua à Saracenis obsideretur, trepidarentque omnes finitimæ civitates, Robertus Guiscardi sumptis armis, fugatis Saracenis, & Campanos obsidione, & finitimos omni formidine uno impetu liberat. Vnde autem originem habuerit Robertus ipse, haud satis constat, cum alii Normannum, alii Francum fuisse existiment. Vtcunque sit, constat eum magni animi excellentisque ingenii fuisse, & ob eam rem merito Apuliæ regnum adeptum. Victor autem Pontifex, de quo nunc sermo fit, secundo Pontificatus sui anno, mense tertio, die quartodecimo moritur. Vacat tum sedes diebus XI.

STEPHANVS IX. *PONTIF. CLX.*

STephanus nonus, Fœdericus antea vocatus, natione Lotharingus, Cassinensis Abbas Pontificatum adeptus, statim curavit, ut Mediolanensis Ecclesia, quæ à Romana ducentis fere annis se subtraxerat, nunc demum eidem obtemperaret, ut veræ omnium Ecclesiarum parenti &

altrici, quam postea non secus observavit, ac veræ filiæ pientissimam matrem facere consueverunt. Hoc fere tempore & Henricus tertius in locum Henrici patris demortui sufficitur: & Alexius Nicephoro Imperatori Constantinopolitano succedit. Et Robertus Guiscardi Græcos, magno prælio superatos, è Calabria omnino expulit, relictis tantummodo Græcis sacerdotibus, qui usque ad nostram ætatem linguam servant cum moribus. Adeo enim Constantinopolitanum Imperium jam erat imminutum à Saracenis, ut ægre Thraciam, Galatiam, Pontum, Thessaliam, Macedoniam, Achaiam obtineret, è quibus provinciis nunc Turci, nunc Saraceni quotidie aliquid subtrahebant. Stephanus autem septimo pontificatus sui mense, die octavo Florentiæ moritur, eo quoque in loco honorifice sepelitur, ut Martinus scribit. Sunt qui dicant Stephanum Pontificem in Henricum Imperatorem hæreseos nomine invectum esse, qnod summorum Pontificum autoritatem diminueret, contempta religione, spretoque immortali Deo.

BENEDICTUS X. *PONTIF. CLXI.*

BEnedictus decimus, natione Campanus, qui prius Nuncius dicebatur, Veliternus episcopus, factione quorundam nobilium eo maxime tempore *P*ontifex creatur, quo Hagnes, Henrici tertii mater, Gibertum *P*armensem virum insignem regni Italici gubernatorem instituit. Erat & tum in Italia Gothifredus Mathildis Comitissæ, fœminę nobilissimę, maritus, vir sane potens. Nam Mathildis mater Beatrix Henrici secundi Imperatoris soror fuerat, nupseratque Bonifacio cuidam

viro

viro potentissimo ac nobili, Luca, urbe Hetruriæ, oriundo: quo mortuo omnis potentia primo ad Beatricem, postea ad Mathildim & maritum Gothifredum pervenit. Nam & Lucam & Parmam & Rhegium Lepidi & Mantuam & eam partem Hetruriæ possidebat, quam nunc Patrimonium sancti Petri vocamus. Ad Benedictum redeo, ab Ildebrando pontificatu pulsum, quod non per ostium, quemadmodum decebat, sed per vim & largitionem intrasset. Fidem enim dederant clerici omnes Ildebrando Archidiacono, non prius se habituros suffragia novi Pontificis creandi, quam ipse Florentia, quo tum proficiscebatur, ad urbem reverteretur. Rediens itaque cum Gerardo episcopo Florentino in omnes acerbissime invectus est, tum vel maxime in eos, qui fidem dederant se ejus adventum expectaturos. At vero cum hac de re magna contentio esset, probarentque nonnulli Benedictum ipsum, ut virum optimū & sapientissimum, contrà autem eam electionem pleriq; magnis clamoribus improbarent, utpote minus canonice & legitime factam, tandem plurimorum consensu, Ildebrando instante, Gerardus vir tanto magistratu dignus, ejecto Benedicto Pontifex creatur. Sunt tamen qui scribant, hanc electionem Senis factam, cum libera suffragia Romæ ob factionem quorundam potentum haberi non possent. Benedictus itaque mense nono, die vigesimo pontificatu dejectus, Velitras exulatum abiit.

NICOLAVS. II. *PONTIF. CLXII.*

NIcolaus secundus, natione Allobrogus, Gerardus antea vocatus, episcopus Florentinus, ob virtutem & animi præstantiam, a-

abrogato Benedicto, haud legitime creato, Pontifex Maximus Senis decernitur, qui statim inito Pontificatu, Sutrium concessit: ibique anno Domini millesimo quinquagesimo nono Concilio habito, cui non solum episcopi, verum multi Italiæ proceres interfuere, Benedictum abdicare se pontificio munere & habitu coegit, & Velitras exulatum abire. Inde vero Romam proficiscens, secundo apud Lateranum Concilio habito legem tulit, ut in decretis legitur, Romanæ Ecclesiæ admodum salubrem, quæ talis est; Si quis pecunia, vel gratia humana, aut populari militarive tumultu, sine concordi & canonica electione Cardinalium, fuerit in throno Petri collocatus, is non Apostolicus, sed Apostaticus, id est, à ratione deficiens merito vocetur, liceatque Cardinalibus, clericis & laicis, Deum colentibus, illum ut prædonem anathematizare, & quovis humano auxilio à sede Apostolica propellere: atque quovis in loco, si in urbe non liceat, Catholicos hujusce rei causa congregare. In eodem quoque concilio revocatum ab errore suo Berengarium diaconũ Andegavensis Ecclesiæ ferunt, qui arbitrabatur in Sacramento Eucharistiæ & calicis non esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem, nisi ut in signo & figura mysteriove: quem quidem errorem, instante & urgente Nicolao & Alberico diacono viro doctissimo, publice confessus est, affirmans, illud esse verum Christi corpus, integrumque sanguinem. Scripsimus hunc errorem à Leone nono damnatum, non tamen emendatum fuisse. Quæ certe laus tota Nicolai est, ut Lafrancus scribit, vir ea tempestate doctissimus, qui errores ejus-

ejuſdem Berengarii præclaro opuſculo notavit. Dum hæc à Pontifice Nicolao Romæ agerentur, Gothifredus Normannus, qui Drogoni fratri in Apuliæ Calabriæque Comitatum ſucceſſerat, moriens Bagelardum filium Comitatus hæredem inſtituit, verum Robertus Guiſcardi fratrer (ut quidam volunt) hoc ægre ferens, pulſo nepote, Apuliam & Calabriam occupat, adjecta Troja, quæ Pontificibus Romanis parere conſueverat. Hanc autem ob rem indignatus Pontifex, nonnihil Roberto ſuccenſuit. Is vero cum poſtea rogatu Roberti in Apuliam profectus fuiſſet, receptis quæ de Eccleſia amiſerat, non ſolum hominem in gratiam accepit, verumetiam eundem vectigalem Eccleſiæ factum, Calabriæ & Apuliæ provincias Romanæ Eccleſiæ cenſuarias, ducem creat. Accepto deinde magno à Roberto exercitu ad urbem rediens, Præneſtinos, Tuſculanos, Nomentanos Romanæ Eccleſiæ rebelles perdomuit, Tiberim quoque trajiciens, direpta Gallera aliiſque Gerardi Comitis, Sutrium uſque, caſtellis expugnatis, ditionem Romanam tutiorem reddidit. Sunt qui ſcribant, Henricum tertium à Nicolao ſecundo coronam Imperii accepiſſe, totoque tempore Pontificatus ſui ob beneficium acceptum, nil contra Eccleſiaſticos molitum eſſe. Nicolaus autē vir omni vita probatus, tertio Pontificatus ſui anno, menſe VI. die VI & XX. moritur. Vacat tum ſedes diebus. XII.

ALEXANDER. II. *PONTIF. CLXIII.*

ALexander ſecundus, Anſelmus antea vocatus, patria Mediolanenſis, epiſcopus Lucenſis, mortuo Nicolao ob humanitatem, beni-

benignitatem, & doctrinam absens etiam Pontifex creatur. At vero Cisalpini episcopi arbitrati ob dignitatem provinciæ suæ, par esse, ut è suo numero aliquis eligeretur, Giberto Parmensi, viro potentissimo admodum annitente, ab Henrico Imperatore obtinuere, reclamante ejus uxore Hagnete, ut alter quoque Pontifex eligeretur. Quare episcopi ipsi habito concilio, Cadolum Parmensem episcopum Pontificem creant. Cui statim Cisalpini omnes obtemperavere, præter Mathildim optimam fœminam, & cum Ecclesia Romana bene sentientem. Superveniente deinde Cadolo ab his qui Alexandro adversabantur accito, in pratis Neronianis, sub radicibus aurei montis, grave prælium committitur: in quo multi utrinque cecidere, Alexandro & Gothifredo, Mathildis viro, sese ad ædes Lateranensium continentibus. Incerti enim erant quibus potissimum se tuto committerent, adeo omnia infida & fluxa videbantur. Sunt qui scribant Alexandrum ante prælium commissum, Lucam profectum vitandæ cædis causa, eoque loci quiete aliquandiu vixisse. Neque ingratum tantæ erga se Lucensium benevolentiæ, Ecclesiam & civitatem multis privilegiis, ut in eorum annalibus apparet, insigniorem reddidisse. Repulsus tandem ab urbe Cadolus non diu in provincia quievit: accitus enim à Romanis quibusdam, quorum maxime intererat omnia Romæ perturbari explendarum voluptatum causa, comparato majore exercitu quam antea, Romam venit, ac urbem Leoninam Ecclesiamque beati Petri vi occupat. At vero erumpentibus Romanis cum Gothifredi copiis, tantus terror-

terror repente hostes invasit, ut & effusa fuga omnes abierint, & paulum abfuerit, quin Cadolus caperetur à suis derelictus, quem Cincius Romani præfecti filius, facto cum suis cuneo per media civium agmina ægre in arcem Hadriani perduxit, ubi aliquandiu obsessus, cum nullam libere abeundi subesse spem videret, trecentis argenti libris ab his se redimens, qui arcem obsidebant, conscenso strigosissimo equo inde solus aufugit. At vero Otho Coloniensis archiepiscopus apud Henricum adolescentem Hagnetem criminatus, quod contra majestatem imperii Christiana respubl. mulieris nutu gubernaretur, accepta potestate componendæ ex arbitrio Ecclesiæ Dei, Romam veniens, Alexandrum primo quidem gravissimis verbis increpat, quod sedem Romanam, injussu Cæsaris, & contra atque consuetudo & lex ipsa jubebat, occupasset. Tum Ildebrandus archidiaconus, qui forte tum aderat, partes Pontificis acerrime tutatus, quod diceret, electionem ad clerum pertinere, si jus, si antiquam consuetudinem vellet inspicere, facile Othonem in sententiam traxit. Quare Henricus, cognito errore, ad se postremo rediens, Alexandrum rogat, ut concilium, quo se perventurum pollicetur, indicat. Vrbs Mantua ad eam rem potissimum idonea visa est, eò proficiscuntur omnes, ad quos pertinere videbatur Ecclesiæ salus & tutela. Vbi compositis rebus omnibus Imperator ipse non solum in gratiam Pontificis rediit, verumetiam precibus ab eo impetravit, ut & Cadolo veniam petenti ignosceret, & Gibertum tanti mali (ut diximus) autorem Ravennatis Ecclesiæ archiepiscopum crearet, primum haud

haud gravate fecit, Salvatoris nostri exemplum imitatus, qui novit etiam pro persecutoribus exorare: secundum invitus concessit & non nisi precibus Henrici fatigatus: quod verebatur, sicuti postea accidit, ne ea res Ecclesiæ Romanæ magnas calamitates afferret. Abiens Mantua Pontifex, ac Luca iter faciens, Ecclesiam majorem, cujus episcopus antea fuerat, sacris solennibus adhibitis consecrat, tamdiu ibi immoraturus, quoad ab Ildebrando archidiacono res in Apulia pacatiores redderentur. Is enim acceptis à Mathildi Comitissa auxiliaribus copiis, non solum Richardi & Guilielmi impetus repressit, verumetiam eos coëgit, quæ de Ecclesia cepissent restituere. Veniens itaque ad urbem Alexander Pontificatus sui anno XI. mense VI. moritur, in basilicaque Lateranensi sepelitur nullo genere honoris, quod impendi summo Pontifici potest, non adhibito, & à clero & à populo. Ferunt tum magno in pretio fuisse Iohannem Gualbertum monachum vallis Vmbrosæ, & illius ordinis autorem virum sanctissimum ac miraculis insignem.

GREGORIVS VII. *PONTIF. CLXIIII.*

GRregorius septimus, Ildebrandus antea vocatus, natione Hetruscus, patria Soanensis, patre Bonicio, omnium bonorum consensu Pontifex creatur. Ipsius autem electionis verba ea annotata sunt; Nos sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, clerici, acolyti, subdiaconi, presbyteri, præsentibus Episcopis, Abbatibus multisque tum Ecclesiastici tum laici ordinis, eligimus hodie X. calendas Maii, in basilica sancti Petri ad Vin-

Vincula, anno salutis M. LXXII. in verum Christi vicarium Ildebrandum archidiaconum, virum multæ doctrinæ, magnæ pietatis, prudentiæ, justitiæ, constantiæ, religionis, modestum, sobrium, continentem, domum suam gubernantem, pauperibus hospitalem, in gremio sanctæ matris Ecclesiæ libere à teneris annis usque ad hanc ætatem educatum, doctum: quem quidem cum ea potestate Ecclesiæ Dei præesse volumus, qua Petrus Dei mandato quondam præfuit. Adeptus pontificatum Gregorius, statim Henricum Imperatorem admonet, ne deinceps largitione corruptus, episcopatus & beneficia alicui per simoniacam cupiditatem committat, aliter se usurum in se & delinquentes censũris Ecclesiasticis. His admonitionibus, & quidem sanis, non modo nõ obtemperavit Henricus, verum etiam Hagnetem Imperatricem bene admonentem, quid fieri cum religione oporteret, omni administratione depulit: quæ Romam profecta non diu supervixit, dolore animi vitam cum morte permutans. Tandem vero multis legationibus, ultro citroque missis, Imperator in gratiam cum Gregorio rediit, eundemque in Pontificatu confirmavit, ut tum Imperatorum mos erat. At vero cum Henricus in bono levis, in malo pertinax, simoniam nequaquam omitteret, sæpius admonitus, omnes illos anathematis censura Pontifex notavit, qui episcopatus & beneficia largitione adepti erant. Et ne id temere fecisse videretur, concilio apud Lateranum habito, in quo multi episcopi interfuere, maxime vero Gibertus Parmensis Archiepiscopus Ravennas rationem reddidit, quam ob rem censuris ecclesia-

sticis

sticis simoniacos notasset, facturum quoque id in Imperatorem crebro dicebat, nisi sententiam mutaret. Tum vero Gibertus soluto concilio, & criminandi Gregorii occasionem nactus, ad Pontificatum viam quærens, Cincium Romanum civem Stephani, præfecti urbis, filium, hominem temerarium & seditiosum in Pontificem animat, magna ei pollicitus Imperatoris nomine, si tantum facinus ex sententia confecisset. Structis itaque insidiis Cincius, dum Pontifex media nocte Natalis Domini nostri celebrat in templo beatæ Mariæ ad Præsepe, quæ major nunc dicitur, irrumpens cum satellitibus & conjuratis, dum hostiam sacrificii comminuit, hominem capit, & in regionem Parionis secum trahens, in turri quadam munitissima eum collocat. Sequenti vero die populus Romanus, cognito facinore, in Cincium arma suscipit, Pontificem liberat, ædes ac turrim scelerati hominis à fundamentis evertit, familiamque ejus, nares mutilatam, ab urbe pellit. Ipse vero Cincius tanti mali autor fuga salutem quærens, in Germaniam variis tramitibus ad Imperatorem tandem pervenit. Gibertus autem tanti doli machinator, cum insidiæ ex voto non successissent, simulata benevolentia à Pontifice dimissus, Ravennam pejora moliturus se contulit. Nam & Theobaldum Mediolanensem Archiepiscopum, & plerosque alios Cisalpinæ antistites conjurare in Gregorium pollicitationibus perpulerat. His addidit Hugonem Candidum sanctæ Romanę ecclesiæ Cardinalem: qui etsi ante idem fecerat, in gratiamque simulato animo redierat, nunc malum animum, malam mentem præ se tulit. Is enim viribus

bus omnibus annixus est Imperatorem & Normannos inter se de imperio dissidentes, composita pace, initisque fœderibus in Pontificem conciare. Quod ubi Gregorius rescivit, congregata ad Lateranum synodo propositis rationibus quare id faceret, Gibertum & Hugonem dignitatibus privatos anathemate notat. Dum hęc Romæ agerentur, Henricus cum Saxonibus hostibus feliciter pugnans, adeo felicitate illa elatus, ut habito conventu apud Vuormatiā, Sigifredo Archiepiscopo Maguntino negotium procurante, interdicere omnibus ausus sit, ne ulla in re Pontifici Romano obtemperarent, ex illo autem conventu mandato Henrici Romandus clericus Parmensis Romā veniens, & Gregorio publice interdixit, ne quod ageret deinceps quod ad magistratum Pontificis pertineret: & Cardinalibus ipsis mandavit, ut, relicto Gregorio, alium habituri Pontificem ad se proficiscerentur. Tum Gregorius tantam injuriam, divinæ maiestatis causa, non diutius ferens, & Sigifredum aliosque clericos cum Henrico sentientes dignitatibus ac beneficiis privavit, & Imperatorem ipsum anathemate notavit, privatum prius omni regia administratione. Abrogationis autem Pontificiæ habita fere hęc formula est, Beate Petrę Apostolorum princeps, inclina quæso aures tuas, & me servum tuum exaudi, quam & ab infantia educasti, & usque ad hunc diem ab iniquorum manibus vendicasti, qui me pro mea in te fide oderunt & persecuti sunt. tu mihi testis es optimus, & pia Iesu Christi mater, & frater tuus Paulus tecum marturii particeps, me non sponte, sed invitum Pontificatus gubernacula suscepisse. Non quod rapi-

rapinam arbitratus sim sedem tuam legitime conscendere, sed malebam vitam meam in peregrinatione degere, quam locum tuum pro fama & gloria tantum occupare. Fateor ego, ac merito quidem, mihi tua gratia, non meritis meis populi Christiani curam demandatam esse, concessamque ligandi & solvendi potestatem. Hac itaque fiducia fretus, pro dignitate & tutela Ecclesiæ suæ sanctæ omnipotentis Dei nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti, & Henricum regem, Henrici quondã Imperatoris filium, qui audacter nimium & temerarie in Ecclesiam tuam manus injecit, Imperatoria administratione regiaque dejicio: & Christianos omnes, Imperio subjectos, juramento illo absolvo, quo fidem veris regibus præstare consueverant. Dignum est enim, ut is dignitate careat, qui majestatem Ecclesiæ imminuere conatur. Præterea vero quia monita mea, imò tua ad sui ipsius populorumque salutem pertinentia contempsit; & se ab Ecclesia Dei, quam seditionibus pessundare cupit, separavit, cum anathematis vinculo colligo, certo sciens, te esse Petrum, in cujus petra, ut in vero fundamento rex noster Christus ædificavit Ecclesiam suam. Fuere tum multi post execrationem, qui pacis mentionem facerent: Quibus ita Gregorius respondit, se pacis conditiones non abnuere, modo Henricus ipse primo cum Deo pacem ineat. Non ignoratis inquit, quamdiu & quantis malis Romanam affecerit Ecclesiam, quotiensque à me sit admonitus, ut meliorem vitam moresque probatiores indueret. Hoc tribuimus benevolentiæ & charitati, quo Henrico patri conjuncti olim fuimus. Sed nil profecimus, adeo

ideo mores à patre aversos imbibit. Instabant tamen ex his qui aderant nonnulli, regem non ita cito anathematizandum esse. Quibus ita Pontifex respondit, Quando, inquit, Christus Ecclesiam suam Petro commisit & dixit; Pasce oves meas, excepit ne reges? Nam cum eidem ligandi & solvendi potestatem daret, nullum excepit, vel neminem ejus potentiæ subtraxit. Hanc ob rem, qui dicit se vinculo Ecclesię ligari non posse, restat etiã ut fateatur se absolvi ab ejus potestate nullo modo posse: & qui hoc impudenter negat, à Christo & Ecclesia ejus se omnino sejungit. At Henricus cognita Gregorii censura multas literas ad gentes & nationes conscripsit, quibus se contra jus fasque damnatum à Pontifice ostendebat. Gregorius autem id à se jure factum non verbis tantum & literis, verumetiam ratione & testibus comprobabat, re ipsa ante oculos omnium proposita. Interim vero, cum pars regni ab Henrico defecisset, & jam Saxones bellum contra Henricum quam diligentissime pararent, Alemanni principes veriti, ne quid mali in provincia nasceretur, conventu habito decernunt, ut si Gregorius in Alemanniam pergat, Henricus supplex veniam errati petat. Quod se facturum Rex ipse, interposito juramento, pollicitus est. Motus itaque Pontifex his pollicitationibus & precibus Treverensis Archiepiscopi, Henrici oratoris, Augustam Prætoriam petiturus, Vercellas usque jam pervenerat, ubi ab episcopo loci ipsius regni Italiæ Cancellario, clàm recivit, Henricum hostili in se animo cum exercitu adventare. Tum vero Pontifex, omisso instituto itinere Canossum se recepit, oppidum
agri

agri Regiensis, ditioni Mathildis Comitissæ subjectum. Venit & eò propere cum omnibus copiis Henricus, qui statim, deposito Regali ornamento, nudis pedibus, ut oppidanos ad misericordiam commoveret, oppidi appropinquans suppliciter intromitti petebat. Denegatum ingressum æquo animo tulit, aut tulisse dissimulavit, quamvis aspera esset hyems, & gelu cuncta rigescerent. In suburbio quidem oppidi triduo immoratus, continuo veniam petens, tandem rogatu Mathildis, & Adelai Sabaudiensis Comitis, & Cluniacensis Abbatis introductus, absolvitur, & Ecclesiæ reconciliatur, pace jurejurando confirmata, & integra obedientia promissa. Regii autem jurisjurandi hæc formula est: Rex Henricus, composita pace ex sententia Domini nostri Gregorii septimi, affirmo, me pacta & fœdera conservaturum curaturumque, ut quoque voluerit idem Pontifex sine ullo discrimine suiipsius & comitatus proficisci possit, maxime autem per loca imperio nostro subjecta, neque per me staturum, quo minus libere Pontificio munere ubique locorum uti possit, & hæc observaturum me jurejuramdo addico. Actum Canossi. V. calendas Februarii Indictione XV. Tum vero rebus ita ex sententia peractis, dilabentibus inde omnibus variis itineribus, dum Henricus Papia iter facit, Cincium amittit subita febri correptum, non tamẽ mortuo tam pernicioso homine, Henricus rebus novis studere destitit. Pacis enim fœdera abrumpens, eo Alemannos principes indignitate rei motos perpulit, ut Rodulphum Saxoniæ ducem regem provinciæ crearent, posthabito Henrico. Petiit

iit primo quidem Henricus à Pontifice, ut Rodulphum execrationibus ab occupatione regni depelleret. Id vero cum impetrare nequisset, sumptis armis, magna clade & incerta victoria utrinque dimicatum est. Missi tum quidem ab utroque legati ad Pontificem rogatum, ut in partes suorum declinaret, quibus nil aliud ipse respondit, quam ut ab armis discederent. Pugnarunt iterum simul æquo marte Henricus & Rodulphus. Verum cum tertio prælium iniissent, magna cæde utrinque commissa, ac superior aliquantulum Henricus videretur, Rodulphi legatos pacem petentes audire noluit, ad Pontificemque denuo scripsit, ut Rodulphum, regnum occupare conantem, execratione anathematis notaret. Quod cum facere Gregorius recusaret, tanta ira percitus Henricus est, ut die noctuque nil aliud cogitaret, quã quod ad Pontificis perniciem & exitium vergeret. Interea vero ne quid in orbe Christiano deesset, quod seditionibus non agitaretur, Michael, cũ Andronico filio, à Nicephoro cognomẽto Bucamor, ab imperio Constantinopolitano dejectus, ad Gregorium confugit, qui & Nicephorum excommunicavit, & Rogerio, Romanę Ecclesię Feudatario, negotium dedit, ut Michaelem quo cum Ceperani locutus est, in Imperium restitueret. Is itaque mandato Pontificis comparata classe, Rogerio minore natu in Italia dimisso, Boemundum alterum filium secum ducens, Auleon primo adnavigat, & ad Dirrachium castra facit, urbem tanto bello pernecessariam primo occupaturus. Sed Dominicus Sylvius, dux Venetus, cum Nicephoro sentiens, Rogerium ab obsidione repellit, magno

gno illato acceptoque incommodo. Verum non ita multo post Nicephorus ab Alexio, cognomēto Mega, copiarum suarum duce deceptus, libertate simul & civitate privatur, quam triduo Alexius militibus diripiendam ex pacto concessit. Captus ipse Nicephorus in templo sanctæ Sophiæ vita donatur, hac conditione tamen ut monachi habitum cum vita susciperet. At vero Gregorius, cum videret Henricum contra Ecclesiam Dei à quibusdam seditiosis episcopis concitari, habita ingenti synodo, Giberto Ravennati Archiepiscopo ob superbiam & malitiam interdicit sub anathematis pœna, ne episcopali & sacerdotio munere fungatur. Vocatus præterea ad sedem Apostolicam scelerum suorum conscius parere desierat, qua ex re tantummodo pœnam anathematis merebatur, Rolandumque Tarvisinum censura notavit, quod legatus, ad res componendas inter Henricum & se, factus, consequendi episcopatus causa, semina discordiarum, non pacis severat. Nec Hugoni quidem tituli S. Clementis Cardinali pepercit, quod cum Cadolo Parmensi episcopo in seditionibus & hæresi sensisset. In eodem postremo conventu III legatos delegit, Bernardum diaconum, alterum Bernardum Massiliensem Abbatem, Odonem Treverensem archiepiscopum, qui de latere sedis Apostolicæ ad componendas res inter Henricum & Rodulphum proficiscerentur. Videbat enim sapientissimus Pontifex eam discordiam, nisi sedata foret, magnas aliquando calamitates populo Christiano parituram. Verum quia certo sciebat non defuturos perniciosos quosdam qui id quo minus fieret impedire conarentur, quod eorum

um maxime intererat diſcordias augeri, non tolli. Literas Apoſtolicas in hunc modum conſcriptas legatis ad principes & nationem dedit: Cognita imbecillitate, cupiditate, & ambitione humani generis, mandamus ne quiſpiam cujuſvis conditionis ſit, vel Rex, vel Archiepiſcopus, Epiſcopus, Dux, Comes, Marchio, ſive miles aliqua elatione temerariove auſu, fraude, dolo, cupiditate ductus, legatis noſtris reſiſtere audeat, ne pacem & concordiam ex æquo & bono componere poſſint: Quicunque autem temeritate ductus, quod non optamus, hujuſce noſtræ conſtitutionis violator extiterit, legatiſque noſtris impedimento fuerit quo minus pacem componant, eum anathematis vinculo alligamus: & non ſolum in ſpiritu, verum etiam in corpore, atque in omnibus fortunæ bonis Apoſtolica poteſtate colligamus, victoriamque in armis partam ei auferimus, ut ſaltem confundatur, ac duplici pœnitentia convertatur. Mandatum præterea legatis eſt, ut in Alemannia, conventu habito, mature decernant, utri duorum Regum ex æquo & bono jus competat, eidemque conſenſu bonorum regnum decernant, cujus cauſa juſtior & potior videbitur: ſe vero poſtea, re cognita, quod egerint confirmaturum, interpoſita omnipotentis Dei & beati *Petri* autoritate, qua nulla poteſt eſſe major. Interea vero Gregorius, ne Romana Eccleſia ob largitionem & ſimoniacam cupiditatem aliquod incommodi caperet, conventu habito, maiorum decreta ad reſcindendam hanc labem pertinentia confirmavit, his verbis; Sanctorum patrum inſtituta nunc ſequentes, quemadmodum in prioribus concilis

S feci-

fecimus, autoritate omnipotentis Dei, decernimus ac confirmamus, ut qui deinceps episcopatum vel cœnobium, vel aliquod aliud ecclesiasticum beneficium à laico acceperit, nullo modo in numero episcoporum, abbatum, vel clericorum is censeatur: neve idem sub censura anathematis limina Apostolorum attingat, priusquam locum ambitione & contumacia conquisitum, quod est idololatriæ scelus, resipiscendo commutaverit. Eisdemque quoque censuris teneri volumus & alligari Reges, Duces & Principes, qui Episcopatus ecclesiasticasve dignitates, quod contra jus fasque est, demandare alicui fuerint ausi. Confirmamus præterea anathematis sententiam merito latam in Theobaldum Mediolanensem, Gibertum Ravennatem Archiepiscopum, in Rolandum Tarvisinum Præsulem, & Petrum olim Redonensem episcopum, nunc autem invasorem Narbonensis Ecclesiæ, pari censura damnamus. Præterea vero gratiam sancti Petri & ingressum Ecclesiæ his interdicimus, quousque pœnituerint satisfecerintque, sive Normanni sint, sive Itali, vel cujusvis nationis, qui aliqua ex parte læserint, aliquove incommodo affecerint Marchiam Firmianam in Picentibus, ducatum Spoletinum, Campaniam in Hernicis, agrum Sabinum, Tiburtinum, Prænestinum, Tusculanum, Albanum: & quicquid in Volscis & Hetruscis ad mare vergit. His addo monasterium sancti Benedicti: & quicquid in Cassinatum agro positum est, nec Beneventum in Samnitibus excipio. At si quis istorum auferendi res repetitas & non redditas habere justam caussam se dixerit, prius à nobis vel à magistratibus no-

nostris justitiam requirat, quod si eis non fuerit factum abunde satis, concedimus ut ad res suas recuperandas inde tantum auferant, quantum sat est: nec more prædonum modum excedant, sed agant ut Christianos decet & eos maxime qui sua magis repetunt quam aliena percupiant: quiuque & iram Dei & execrationem beati Petri reformidant ac timent. Præterea vero execrationem in Henricum his verbis denuo confirmavit: Beate Petre, Apostolorum princeps, & tu Paule gentium doctor, vestras quæso aures mihi paululum præbete, meque clementer exaudite: nam veritatis discipuli estis & amatores, quæ dicam vera sunt. Hanc causam suscipio veritatis gratia, ut fratres mei, quorum salutem exopto, mihi obsequentius acquiescant, sciant, intelligant, quod vestro auxilio fretus, post Christum & matrem ejus semper Virginem flagitiosis & iniquis resisto: fidelibus autem præsto adsum & auxilium fero. Non enim volens & libens hanc sedem conscendi, sed invitus & lachrymans, quod me indignum judicabam, qui in tam excelso throno sederem. Hæc autem dico, quia non ego vos, sed vos me elegistis, & gravissimum pondus humeris nostris imposuistis. In me autem, vestro jussu montem ipsum conscendentem clamantem & annunciantem populis eorum scelera, & filiis Ecclesiæ peccata, membra diaboli consurrexere, & ad sanguinem usque manus suas in me conjecere. Astiterunt enim Reges terræ & principes seculi, cum his conjurarunt ecclesiastici quidam & vulgares in Dominum & nos christos ejus, dicentes, dirumpamus vincula eorum, & projicamus à nobis ju-

gum ipsorum: hoc autem fecere, ut me vel morte vel exilio mulctarent: quorum de numero fuit Henricus, quem regem vocant. Henricus inquam Henrici Imperatoris filius, qui cornua & calcem contra Ecclesiam Dei superbe nimium erexit, facta conjuratione cum multis episcopis Italici, Gallici, Germanicique nominis, cujus superbiæ vestra adhuc restitit autoritas, qui fractus potius, quam ad sanitatem redactus, ad me in Cisalpinam perveniens, absolutionem anathematis suppliciter quæsivit. Hunc ego, quem ad pœnitentiam venisse credideram, in gratiam recepi: huicque tantummodo communionem reddidi, non tamen in regnum, è quo eum in Romana synodo merito depuleram, restitui, nec vectigalibus regni, ut ad fidem redirent, concessi. Hoc ideo feci, ut si redire in gratiam cum finitimis suis, quos semper vexaverat differret, reddereque res tum Ecclesiasticas tum profanas ex fœdere abnueret, cogi ad officium execrationibus & armis posset. Hac opportunitate adjuti quidem Germaniæ episcopi, & principes, ab hac fera bestia diu vexati, in locum Henrici, suis flagitiis è regno cadentis, ducem suum & regem Rodulphum deligunt. Qui regia modestia & integritate usus statim nuncios ad me misit, à quibus intelligerem, se coactum regni gubernacula suscipere, non esse tamen adeo regnandi cupidum, ut non malit nobis quam regnum pollicentibus obtemperare: futurum se in Dei potestate semper ac nostra, idque ut arbitremur nos facturos filios obsides pollicitus est. Stomachari tum Henricus cœpit, & nos primo quidem precari, ut Rodulphum ab occupatione regni execratio-

tionibus propelleremus. Dixi, me velle videre, cui jus competeret, & eò missurum nuncios, qui rem omnem rescíscerent, meque deinceps judicaturum, uter ipsorum in causa potior habendus esset. Vetuit Henricus quo minus res à legatis nostris decerneretur, multosque tum seculares tum Ecclesiasticos interfecit, Ecclesias diripuit & profanavit, atque hoc modo sese anathematis vinculis illigavit. Hanc ob rem fidens in Dei judicio & misericordia, inque patrocinio beatæ Virginis, fultus etiam autoritate vestra, ipsum Henricum ejusque fautores vinculo anathematis colligo: atque iterum regiam ei potestatem adimo, interdicoque Christianis omnibus illo juramento absolutis, quo fides regibus dari consuevit, ne Henrico ulla in re obtemperent, Rodulphum in regem suscipiant, quem multi provinciæ principes, abrogato Henrico, in regem optimum sibi delegere. Etenim par est, ut sicuti Henricus ob superbiam & contumaciam facultatibus suis privatur, ita Rodulphus omnibus gratus pro sua pietate & religione regia dignitate & potestate donetur. Agite igitur Apostolorum sanctissimi principes, & quod dixi, vestra autoritate interposita, confirmate, ut omnes nunc demum intelligant, si potestis in cœlo ligare & solvere, in terra quoque imperia, regna, principatus, & quicquid habere mortales possunt, auferre & dare nos posse. Si enim quæ ad Deum pertinent judicare potestis, quid de his inferioribus & profanis censendũ est? Et si Angelos dominantes superbis principibus vestrum est judicare, quid in servos illorum vos decet? Edifcant nunc reges hujus exemplo

& omnes seculi principes, quid in Cœlo possitis: quantique apud Deum sitis, ac deinceps timeant sanctę Ecclesię mandata contemnere. Hoc autē judicium cito in Henricum exercete, ut intelligant omnes, iniquitatis filium non fortuito, sed vestra opera è regno cadere. Hoc tamen à nobis optaverim, ut pœnitentia ductus in die judicii vestro rogatu gratiam à Domino consequatur. Actum Romæ nonis Martii Indictione tertia. Ad hoc vero Gibertum discordiarum omnium & hæresum quæ tunc erant, autorem, ab ecclesia Ravennate dejiciens, sacerdotibus omnibus eidem ecclesiæ obtemperantibus mandavit, ne Giberto, facinorum omnium autori, & ob eam rem execrationis vinculo illigato, ulla in re obedirent, & ne populi illi gubernatore indigerent, Petrum imitatus, qui Apollinarem quasi supplementum mittere consueverat, ubi oporrtebat, eo alterum Archiepiscopū proficisci jubet cum integra potestate qui & hæresim Giberti avelleret, & mentes hominum in fide confirmaret. Tum vero Henricus irritatus magis his censuris quam monitus, capto Hostiensi episcopo è legatione redeunte, habitoq; episcoporum secū male sentientium conventu, Gibertū olim Ravennatem archiepiscopum Pontificem creat, Clemētemque appellat. Verum cum à Saxonibus premeretur, relicto ad tempus novo Pontifice, in eos movet, ac commisso prælio magno suorum incommodo superatur. Victor Rodulphus accepto vulnere paululum abscedens mortuus inventus est. Ferunt Henricum ea clade adeo perterritum fuisse, ut vix decimo septimo die repertus sit, quo quidam tempore Germani Henricum ejus filium,
ejus-

ejusdem nominis quartum, in locum patris suffecerant. Qui simul postea conjunctis copiis in Italiam venientes, Clementem suum in pontificatum collocaturi, pulso Gregorio, Mathildin obviam cum exercitu factam levi prælio superant. Quæ quidem mulier primo marito mortuo paulo ante Azonem Marchionem Estensem, prioris viri consanguineũ, ac tertio gradu affinitatis sibi conjunctum, in conjugem accepit. Verum re postea cognita, suadente Gregorio, divortiũ cum Azone fecit. Henricus itaque superata apud Parmam Mathildi, ejusque marito Azone, Romam hostili animo proficiscens, in pratis Neronianis castra collocat, urbem Leoninam ingreditur, sancti Petri basilicã cum suo Clemente profanat, porticusque demolitur. Idem quoque factum de basilica Pauli constat. At vero cum urbem ingredi non posset, Tibur concedens. inde tanquam ex arce belli in Romanos quotidie incursiones faciens, vastatis rebus omnibus eo inopiæ eos redegit, ut pacem quavis conditione expeterent. Admotis itaque copiis Henricus re per transfugas cognita urbem ingreditur. Tum Pontifex, haud satis populo fidens, in molem Hadriani se confestim recepit, ubi aliquandiu obsessus est, acriter qui in præsidio erant arcem ipsam defendentibus. Non est usus ea fortuna Gregorii nepos ex fratre, qui eo tumultu ad septem solia, Severi Aphri opus, confugiens, cum ferre oppugnationem non posset, deditionem turpiter fecit. At vero Henricus cognito Guiscardi adventu, Apuliæ ducis, in auxilium Gregorii, non amplius immorandum ratus, ad dolos conversus, Cluniacensem episcopum ad Gregorium in arcem mittit, qui di-

ceret, se Germaniam propere cum exercitu rediturum, si ab eo in Laterano coronaretur: populus quoque Romanus, ut idem fieret, precibus instabant. Facturum se id Gregorius dicebat, si errata sua Henricus corrigeret, veniamque peteret: quod cum facere recusaret & iam adventare cum exercitu Guiscardum sentiret, Clementem Antipapam in Lateranensi basilica corona Pontificia publice donat, eam rem procurantibus Bononiensi, Cerviensi, Mutinensi episcopis. Quo facto statim Senas proficiscitur Clemente secum ducto. Guiscardus autem per portam Flammineam irrumpens, resistentibns civibus usque ad triumphalē Domitiani arcum urbem incendio consumpsit. Munierant Capitolium cives, & se acriter contra Guiscardum defendebant, qui Lateranū jam ceperat. Vnde cum multa crebro utrinque cōmitterentur certamina, & illa pars urbis eversa esset quæ Lateranum & Capitolium interjaceret, & ipsum Capitolium postremo vi captum fere usque ad solum æquatur. Inde vero superata jam & capta Roma, fortunisque civium militibus in prædam datis, ad molem Hadriani profectus, ubi Pontifex obsidebatur, hominem multis calamitatibus vexatum tandem è manibus hostium liberat, secumque Cassinū ac Salernum perducit. Vbi non ita multo post Pontificatus anno XII. mense uno, diebus tribus sancte & pie moritur. Vir certe Deo gratus, prudens, justus, clemens, pauperum, pupillorum, viduarum patronus: atque unicus ecclesiæ Romanæ fortissimus & acerrimus defensor contra hæreticorum improbitatem, & malorum principum potentiam, res ecclesiasticas per vim occupare conantiū.

VICTOR.

VICTOR. III. *PONTIF. CLXV.*

VIctor tertius, Desiderius antea vocatus, montis Cassini Abbas, *P*ontifex creatus, statim Gregorii partes suscepit. Hanc ob rem crediderim eum quoque Henricum regem hostem habuisse, cujus fraude (ut Martinus scribit) veneno, in calicem injecto, dum sacrificat, necatur. Vincentius tamen longe aliter sentit, cum dysenteria periisse hominem dicat, quod à suspicione dati veneni nequaquam alienum est, unde in dysenteriam veneno petiti interdum vertuntur, corruptis & labefactatis intestinis. Vindicasset autem tantam injuriam Guiscardus, ni ei mori propere nimium contigisset. Superatis enim Græcis in Cassiopam insulam delatus, moritur, cui absente Boemundo Rogerius natu minor in Apuliæ ducatu successit. Ferunt & eodem tempore in toto fere orbe terrarum fame laboratum esse, qua quidem occasione Auful Gallatiæ rex Tolletum multis annis obsessum de Saracenis cepit, eandemque urbem Christianis incolendam tradidit. Henricus præterea in Germania sinistro marte cum Saxonibus dimicans, quatuor millia militum amisit, Deo volente, ut tandem desisteret Ecclesiam suam persequi, & calamitatibus vexare. Sunt qui hoc tempore multa prodigia apparuisse scribant, quod & aves domesticæ, utpote gallinæ, anseres, columbi, pavones ad loca montana confugerint, sylvestresque sint factę: & pisces tum fluviales tum marini magna ex parte perierint. Terræ motu etiam quædam urbes adeo concussæ, ut

Syracusis major basilica corruens, dum Vesperæ celebrarentur, omnes qui tum in templo aderant contriverit, duobus tantum divinitus superstitibus, diacono scilicet & subdiacono. Sunt qui dicant hoc tempore corpus sancti Nicolai Barum translatum à mercatoribus esse, ibique in pretio habitum, ut Martinus Scotus, vir magnæ doctrinæ singularisque vitæ, in sua historia conscribit. Victor autem cujus gratia Deusdedit librum canonum in ordinem redegit, anno uno, mense quarto pontificatus sui non sine suspicione dati veneni moritur.

VRBANVS. II. *PONTIF. CLXVI.*

VRbanus secundus, Otho vel Oddo antea vocatus, monachus Ebomacensis primo, deinde Cardinalis Hostiensis, postremo quinto mense post mortem Victoris Pontifex creatur, ac merito quidem. Doctrina enim & sanctitate vitæ quovis grandi magistratu dignus erat. Tum vero Rogerius opportunitatem nactus quod mortuo Gregorio res ad Vrbanum, novum hominem, devenisset, Capuam urbem & quicquid inde usque ad Tiberim pertinet, de Romanis & Pontifice vi cepit. Hanc ob rem Vrbanus, parum etiam Romanis jam pridem rebus novis studentibus fidens, Melphim se contulit, ibi vero synodum habiturus, quo tutius eo proficisci liceret: Rogerio & Boemundo inter se de ducatu Apuliæ contendentibus imperat, ut ab armis discedant, hac tamen conditione, ut Rogerius, permissa Boemundo Apuliæ parte, ipse reliquam patris ditionem haberet. Tum Pontifex ex sententia animi se-

ſedatis rebus Italicis, compoſitoque rei eccleſiaſticæ ſtatu quantum in tanta perturbatione licuit, Troiam proficiſcitur recogniturus, quid maxime clerus eo loci ageret, correcturuſque errores quorundam male viventium. Interim vero Boemundus, fratre Rogerio in Sicilia contra Saracenos bellum gerente, Melphim furto occupat. Hanc autem ob rem Rogerius, è Sicilia rediens, viginti millibus Saracenorum bello conductis, fratrem Boemundum Melphi obſidet, acriter civitatem qui in præſidio erant defendentibus. Pontifex itaque cum in Italia nullibi quietis locum cerneret, in Gallias profecturus, Placentiæ ſynodum habuit, in qua licentiam quorundam eccleſiaſticorum mirifice compeſcuit. Inde vero in Gallias abiens rem memoratu dignam aggreſſus eſt. Concilio enim apud Clarum montem habito, ita principes Galliæ ad recuperandam Hieroſolymam, à Saracenis jamdiu occupatam, animavit, ut anno ſalutis milleſimo & octogeſimo quarto, trecenta millia hominum nomen in militiam Chriſti dederint, ſignumque crucis ſuſceperint: quo facto Romam ſtatim rediit, ut compoſitis in Italia rebus, Italos ad eam quoque rem animaret. Non deſtitit interim Henricus Rex, homo pernicioſus, Robertum Flandriæ Comitem prælio laceſſere, quo eum à ſancta expeditione averteret. Multi tamen Petrum quendam Eremitam virum incomparabilis ſanctitatis ſecuti, per Germaniam & Pannonias iter facientes, Conſtantinopolim communem belli ſedem pervenere, quos non ita multo poſt ſecuti duo fratres ſunt, Gothifredus, Euſtathius & Balduinus cognomento Bolioni,

Galatiæ Comites, viri & animi constantia & corporis robore insignes. Præterea vero & Podiensis episcopus & Raymundus sancti Aegidii Comes, & Hugo Magnus, Philippi regis Francorum frater, & duo Roberti: quorum alter Normandiæ, alter Flandriæ Comes erat, & Stephanus Carnoti comes, transmissis Alpibus, magnis copiis iter per Italiam facientes, primo Romam pervenere. Vnde recognitis prius sanctorum locis, sacellisque invisis, accepta à Pontifice benedictione, Brundusium pervenere, inde in Epirum trajecturi. Verum quia non omnes idem portus capiebat (tanta erat multitudo) pars Barum, pars Idruntum petiit. Boemundus autem (quem diximus Melphim occupasse) cupiditate gloriæ incensus relicta Melphi, cum duodecim millibus delectorum hominum Italicæ juventutis in eandem expeditionem proficiscitur. Hujus autem virtus & animi præstantia adeo fratrem Rogerium permovit, ut positis armis dixerit sibi omnia cum fratre communia deinceps fore, ac statim Tancredum filium, pugnandi cupidum, belli comitem fratri tradidit. Pervenerat jam Constantinopolim Petrus Eremita, & in suburbiis castra metatus, tot mala civibus inferebat, non sponte, sed militum licentia, ut omnium interitum Græci peroptarent. Permotus itaque suorum malis Alexius Imperator, Petrum compulit, negato commeatu, ante tempus Bosphorum trajicerere: qui Nicomediam primo, mox Niceam pervenientes, civitatem ipsam natura & præsidio Saracenorum munitam oppugnare adorti sunt. Verum cum obsidentibus commeatus deficerent, dila-

dilaberenturque passim milites Christiani, ejus rei causa à Saracenis insidiis oppressi, ac relinquere obsidionem coacti, tantum in fuga detrimentum accepere, ut & Reynaldus dux Alemannorum, abnegata Christi fide, cum aliquot militibus deditionem fecerit, & Petrus, legationis nomine, sine militibus Constantinopolim redierit. Quæ res Alexio grata admodum fuit, quod speraret Christianos tanto accepto incommodo, eam expeditionem omissuros. Interea vero, supervenientibus aliis copiis, cum eos aperto marte repellere Alexius non posset, clam noctu in suburbiis Constantinopolitanis castrametantes aggreditur, sed nil est actum, acriter qui in statione erant castra defendentibus, donec reliqui milites somno excitati arma caperent. Pugnatum est item sequenti die parvo utrinque accepto incommodo. Tum Boemundus, exercitus nomine, ad Alexium missus, hominem partim minis, tum pollicitationibus ad pacem ineundam compulit his fœderibus, ut & iter tutum per loca Imperio ejus subjecta facere liceret, & commeatum ac supplementa præberet, utque quod è Saracenis caperetur, ejus imperio subjiceretur, excepta Hierosolyma. Peractis his rebus ex sententia transmissoque Bosphoro, primo Nicomediam, inde Niceam ventum est, à Turcis qui in præsidio erant acriter defensam. Saraceni enim & Turci paribus copiis auspiciisque bellum contra Christianos tum gerebant. Ad sexaginta enim Turcorum millia, qui proximos montes insederant, signa eruptiōis oppidanis præbentes Christianorũ castra adorti, magno accepto incommodo ad

mon-

montes ipsos re infecta rediere. Difficile tamen erat urbem oppugnare quia commeatus & supplementa militum submitti per lacum, urbi adjacente m,continuo poterant. Verum supervenientibus è Constantinopoli lembis non paucis, in lacũque missis rerum omnium inopia oppidani pressi, dies post duos & quinquaginta ab initio obsidionis deditionem fecere, Turcis, qui in præsidio erant cum rebus suis & armis abire permissis. At vero Christiani, munita Nicea, inde abeuntes cum iter per loca deserta facere necesse esset, bifariam copias divisere. Cum autem Boemundus herbidum solum ad rivum quendam invenisset, castris positis reficere militem, labore itineris fessum, instituerat, cum subito eum Saraceni & Turci, Solimanno duce, adorti sunt: quẽ certe oppressissent abundante undique multitudine, ni Hugo & Gothifredus cum quadraginta millibus equitum, & confestim, re per nuncios cognita, opem tulissent. Pugnatum est utrinq; acriter & diu, nec dirimi nisi noctis interventu certamẽ potuit. Eo autẽ prelio quo Medi, Turci, Syrii, Chaldæi, Saraceni, Arabes interfuere, ad quadraginta millia hominum cecidisse sequenti die cognitum est. Solimannus autẽ effusa fuga inde abiens, ac ubique prædicans se victorem fuisse, decem millia Arabum ad exercitum venientium obviam habuit, quos statim secũ in Lycaoniã duxit, Christianis eo proficiscentibus commeatus & iter intercepturus. At Christiani, segetibus jã maturescentibus adjuti, sine ullo incommodo Iconium primũ Lycaoniç civitatem pervenere: qua in potestatem, dedentibus Civibus, redacta, pari felicitate Heracleam, Tarsumque cepere. Tum Balduinus præstan-

ſtantis animi & ingenii vir primus omnium in Aſia dominatum adeptus eſt: Tarſo donatus, & quicquid in ea regione caperet:qui quidem paulo pòſt Edeſſa & Maniſta urbibus potitus eſt. Flexit inde in Ciliciam maior exercitus, quæ nunc minor Armenia vocatur. Quam quidem primo impetu captam Palinuro Armenio cum noſtris militare ſolito regendam commiſere. Capta deinde Cæſarea Cappadociæ, in Antiochiam movere, tranſmiſſis altiſſimis montibus. Antiochiæ vero Caſſianus Rex tum præerat: quæ urbs antea Reblata appellata eſt. Hanc autem duplici muro circundatam de ſuo nomine, rex ille quondam Aſiæ dominator appellavit, ductis circunquaque quadringentis & ſexaginta turribus. Hæc item quondam Petri Apoſtoli ſedes fuit. Hinc Lucas Evangeliſta, & ille Theophilus originem duxerunt, ad quem Lucas Evangelium, & actus Apoſtolorum ſcribit. Hic tamen primum baptiſmatis fonte renati Chriſtianos ſe appellavere: in eaque ſub Chriſtiano imperio mille annis floruere. Centum etiam ac LX. epiſcopos ſub Patriarcha Antiocheno fuiſſe conſtat, ante urbem à barbaris captam, in qua ad trecentas & LX Eccleſias fuiſſe legimus. Anno igitur Salutis noſtræ milleſimo nonageſimo ſeptimo, urbs Antiochia magnis operibus obſideri cœpta eſt. Quo quidem tempore Vrbanus, maximis ſeditionibus exagitatus, in domo Petri Leonis potentiſſimi civis biennio ſe continuit, apud Eccleſiam ſancti Nicolai in carcere Tulliano. Verum mortuo Iohanne pagano ſeditioſiſſimo homine, liberior factus ad componendum Eccleſiæ ſtatum animum adjicit. Nam & Archiepiſcopum Mediolanenſem,

jam

jam antea magiſtratu pulſum, quod ab uno tantum epiſcopo contra jus divinum conſecratus fuerat, in gratiam recepit, cum antea mutato habitu ejus rei cauſa in cœnobio ſponte ac ſanctiſſime vixiſſet, & eidem pallium ſuppliciter petenti cum integra poteſtate tranſmiſit, his verbis: Literis tuis exorati, cum Apoſtolicæ ſedis benedictione pallium fraternitati tuæ mittimus, quod quidem dignitatis genus nulli ante niſi præſenti conceſſum eſt. Præterea vero Tolletano Archiepiſcopo, qui Romam veniens, de more in verba Pontificis juraverat, pallium & privilegia quædam conceſſit, eundemque totius Hiſpaniæ Primatem inſtituit. Regem autem Gallatiæ cum omni diœceſi ſancti Iacobi anathematis vinculo illigavit: quia Provinciæ epiſcopum in carcerem inaudita cauſa conjecerat. Eodem fere tempore Henricus Sueſſionenſis epiſcopus Romam ad Vrbanum veniens, epiſcopatu, quem à rege Francorum acceperat, libere ſe abdicat ſine ulla reſtitutionis ſpe. Hanc ob rem Vrbanus cum neceſſitas provinciæ ita exigeret, nolenti & recuſanti epiſcopatum reſtituit, accepto jurejurando. His tamen verbis in reſtitutione hominem uſum ferunt; Excommunicatus ab hac ſede deinceps ſciens & volens non communicabo: Similiter vero conſecrationibus eorum, qui epiſcopatus vel cœnobia à laicis contra jus fasque acceperint, nunquam interero: & ita me Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia, ut nunquam de ſententia cedere inſtituerim. Idem quoque in Beluacenſem epiſcopum actum ferunt. Nec eſt cur eum ob has res pertinacem quiſpiam fuiſſe putet. Didicerat enim, ubi erat opus,

pus,

us, mutare ſententiam quod eſt viri boni proprium. Nam cum clericum quendam à Giberto Antipapa ad ordinem ſubdiaconatus antea provectum, iterum ad ſacras admiſiſſet, ſententiam mutavit, quod ea res mali exempli videretur, paritura que aliquando eſſet ingentia mala. Ciſterſienſem autem ordinem primo in Burgundia excitatum ſua autoritate confirmavit. Sunt etiam qui ſcribant, Cartuſienſes religioſos hujus Pontificis tempore originem habuiſſe. Alii autem temporibus Victoris tertii hoc aſcribunt. At vero cum Vrbanus ſanctiſſimus Pontifex non opere ſolum & exemplo, verum etiam ſcriptis contra hæreticorum dogmata Eccleſiam Dei confirmaſſet, duodecimo pontificatus ſui anno, menſe quarto, die decimonono, apud ſanctum Nicolaum, carceris Tulliani, in ædibus Petri Leonis civis egregii moritur, quarto Calendas Auguſti, cujus corpus per Tranſtiberinam regionem ad vitandas inimicorum inſidias, qui etiam mortuum lædere conabantur, ad ſanctum Petrum in Vaticano delatum eſt, ibique honorificentiſſime ſepultum.

PASCHALIS. II. *PONTIF. CLXVII.*

PAſchalis ſecundus, Rainerius ante pontificatum vocatus, natione Italus è Flamminea, patre Creſcentio, matre Alphacia, eo fere tēpore Pontifex creatur, quo Chriſtiani in Aſia dimicantes Antiochiam cepere, Pyrrho Antiocheno cive admodum potente urbis ingreſſum præbente. Qui Boemundi virtutem admiratus, dediturum ſe illis urbem ſpopondit, ſi reliqui Chriſtiani eidem cum imperio præeſſe Boemundum paterentur. Ingreſſi urbem Chriſtiani omnibus fere pepercere, in

præſidia

præſidia Saracenorum tantummodo ſævitum eſt. Caſſianus autem rex ad loca montana confugiens ab Armeniis trucidatur. Sola arx ſupererat: quam dum Boemundus acerrime oppugnat, femur ſagitta trajicitur: & adeo graviter, ut per aliquot dies ab oppugnationi deſtiterit. Verum ſupervenienti Corbane Perſarum regis militiæ principi, cum Senſadolo Caſſiani filio Antiochiam recuperaturis, Boemundus, jam ex vulnere integer, obviam cum exercitu factus, ſtatim pugnandi copiam facit. In montibus ſe hoſtes continebant, nec elici ad certamen ullo modo poterant. Quare Boemundus penuria rerum omnium urgente decertare omnino inſtituit etiam iniquo loco. Prælata itaque lancea illa tanquam vexillo optimo, qua Chriſti latus transfixus à Longino fuit, nuper in baſilica ſancti Andreæ Antiochiæ reperta, hoſtes primo acriter reſiſtentes ſuperat & cedit, quorum de numero ad centum millia periiſſe conſtat. Præter ea vero in eorum caſtris ad quindecim millia camelorum capta traduntur: indeque tanta præda avecta, ut ab extrema inopia ad ſummam rerum omnium ubertatem ventum ſit. Præfectus autem arcis cognita ſuorum calamitate, & arcem Boemundo tradidit, & Chriſti fidem ſuſcepit: permiſſum & his qui in præſidio erant, ut ſi Chriſti fidem amplecterentur, abire cum rebus ſuis liceret, quoquo vellent. Magna deinde inter Boemundum & Raymundum concertatio orta eſt, cum Boemundus ſibi Antiochiam depoſceret, & Raymundus inſtaret, ut Imperatori Conſtantinopolitano ex fœdere prius inito ſine ulla controverſia traderetur. Sacerdotes autem quibus

cjus

jus rei arbitrium commissum est, Boemundo Antiochiam statim adjudicant. Interea vero mortuo Hugone magno, qui componendarum rerum causa Constantinopolim ierat, reliqui duces, Raymundo excepto qui Cæsaream Cappadociæ obsidebat, proficisci Hierosolymam cum exercitu instituere, in Lyciam simul convenientes. In itinere autem Tortosam oppugnare adorti, tribus mensibus frustra consumptis soluta obsidione Tripolim movere: cujus regulus pecunia, commeatu, armis benigne præbitis: pacem hac lege impetravit, ut si Hierosolymæ caperentur, Christianum nomen amplecteretur & fidem. Inde vero moventes, ac Cæsaream Palæstinæ prætereuntes, quinis castris Hierosolymam tandem pervenere, in arduo monte sitam, ac pluribus convallibus distinctam, adeo ut non nisi à maximis exercitibus obsideri urbs posset. Adde quod aquis fontanis & fluvialibus caret, quæ exercitibus permaxime necessariæ sunt. Solus enim Syloe amnis, & is quidem æstate pertenuis, ac interdum nullus, per montem Sion in convallem Iosaphat delabitur. Sunt tamen permultæ in urbe & in agris cisternæ, quæ solis civibus aquam præstent, non etiam magnis exercitibus & jumentis militaribus. Christiani tamen comparato omnifariam commeatu, quatuor locis oppugnare urbem magnis viribus adorti, eam Hierosolymitanis acriter defendentibus, Idibus Iulij vi cepere, trigesimo nono die posteaquam obsideri cæpta est, anno salutis millesimo nonagesimo nono: anno quadringentesimo nonagesimoque posteaquam imperante Heracleo à Saracenis occupata fuerat.

Præcipua

Præcipua tamen in recuperanda tanta urbe laus Gothifredi fuit, qui partem muri ei ac fratribus ad oppugnandum aſſignatam primus conſcendit: Balduinoque poteſtatem fecit, ut in urbem deſcendens Chriſtianis portas recluderet: quibus certe irrumpentibus tanta cædes facta eſt, cum in urbe, tum vel maxime in templo, ut morientium cruor talos hominum ſupergrederetur. Cepiſſent eadem quoque die templum, niſi nox superveniſſet. Verum ſequenti die repetita oppugnatio eſt: & his venia conceſſa, qui poſitis armis ſuppliciter ſalutem petiere. Chriſtiani autem tanta victoria potiti, ubi & diebus octo à bellicis rebus quieviſſent, & ſancta urbis loca ac Domini ſepulchrum de more viſum iviſſent, uno omnium conſenſu Gothifredum humeris etiam in regiam delatum regem decernunt. Qui regni quidem titulum non abnuit, coronam vero auream rejecit, indignum arbitratus illic aureo diademate hominem uti, ubi Rex regum Chriſtus ſpineam coronam pro redemptione humani generis tuliſſet. Præterea vero Arnulphus presbyter Patriarcha creatus ab epiſcopis, qui tum aderant conſecratur. Perterriti autem hac victoria Neapolitanæ urbis Aſſyriæ cives, legatos ad Gothifredum miſere, qui ſe ac ſua omnia illi dederent. Verum cum non ita multo poſt nunciatum fuiſſet, Solimanni Babylonis regis ingentem exercitum Aſcalonem perveniſſe, urbem viginti millibus paſſuum ab Hieroſolymis diſtantem, Hieroſolymitanoque populo ſemper infenſam, occurrere hoſti Gothifredus ſtatuit, Petro Eremita ad cuſtodiendam urbem relicto: revocatoque Euſtathio & Tan-

Tancredo, quos Neapolim cum duabus legionibus miserat. In hostem itaque profectus, cum ex captivis comperisset, Clementem esse regis Babyloniorum Solimanni militiæ principem, quo cum quinquaginta millia hominum militarent, eundemque habere classem frumento & machinis onustam, decertare omnino instituit. Vnde pugna commissa victoriæ compos, ad XXX millia hominum interfecisse traditur. Clemens autem hostium dux navi fugiens salutem sibi quæsivit. Ascalonitæ vero tanto accepto incommodo, urbem statim Gothifredo tradidere, in qua tantum auri & argenti deprehensum est, quantum alio unquam in loco. Recuperatis itaque Hierosolymis multi principes voti compotes facti, redire in Europam ad suos instituere. Inter quos sancti Aegidii Trandensiq; Comites sunt habiti. Gothifredus autem cum fratribus mira felicitate victoriæ usus & Ioppem maritimam & Ramulam urbem expugnavit, quæ impedimento Christianis erat, quo minus tuto ab Ascalone Hierosolymam proficiscerentur. Obsedit & Caipham, quæ alii nomine *Prophoria* dicitur, ad Carmeli radices sitam, & quatuor millibus passuum ab Accon semotam. Verum durante adhuc obsidione Tiberias Galilææ ultro sese obtulit, Caipha non ita multo post ex fœdere recepta. Sed nihil in humanis rebus, quod ad felicitatē pertineat diuturnū est. Anno enim uno post captā tot laboribus Hierosolymam Gothifredus febri correptus moritur, cui statim Christiani ne ob interregnum aliquid detrimenti caperent, Balduinum fratrem in regnum sufficiunt, anno salutis nostræ centesimo primo ac millesimo

Ad

Ad Paschalem autem redeo, quem quidem Gregorius septimus ob virtutem & doctrinam sancti Clementis presbyterum creavit, in quo quidem loco clerus ipse post Urbani mortem eundem Paschalem vita privata contentum, quippe qui antea monachus fuerat, etiam nolentem & latitantem Pontificem creat, quod diceret humeros suos nequaquam tanto oneri suffecturos, sed expetente populo, eligente clero, collaudante Cardinalium senatu Pontificum munus suscepit: maxime vero cum ter acclamatum esset, Sanctus Petrus Rainerium virum optimum Pontificem elegit, cui postea primiscrinii & scribæ regionarii Paschalis nomen indidere. Indutus deinde coccineam chlamydem tiaraque capiti ejus imposita, comitante populo & clero, equo albo ad Lateranum perducitur, maxime vero ad eam porticum, quæ ad austrum versa in basilicam Salvatoris ducit, quam * Constantinopolitanam vocant: ubi cum in sede, ad eam rem de more parata, aliquandiu quievisset, atrium Lateranense conscendens balteo succingitur, unde septem claves septemque sigilla pendebant, ut intelligeret se secundum septifariam Sancti Spiritus gratiam sanctarum Ecclesiarum, quibus Deo autore præerat, claudendi, sigillandi, aperiendi recludendique rationem habere. Invisit sceptrum Pontificium manibus gerens ea quoque loca quæ solis Pontificibus sunt adjudicata. Sequentibus vero diebus consecrationem accepturus, ad basilicam beati Petri proficiscitur, in qua eum chrismate inunxere Oddo Hostiensis episcopus, Mauritius Portuensis, Gualterus Albanus, Bono Lavicanus, Milo Prænestinus, Offo

* *Constantinianam*

Nepesi-

Nepeſinus. Oddoni Hoſtienſi primæ partes quas dhuc retinet obtigere. Poſt unctionem vero in rbem rediens coronam de more accepit. Hoc ita ıturum Albertus Alatrinus epiſcopus aliquando ivinavit. Nam cum ab amico interrogaretur, uem Vrbano ſucceſſurum putaret, Reinerium inuit, propter fidem & conſtantiam Deus eliget. erunt & eundem Albertum tempus ipſum quo n pontificatu victurus erat prædixiſſe. At vero aſchalis Eccleſiæ Dei prope labenti quorundam editionibus conſulturus, copias ſuas in Gibertum antipapam mittit malorum omnium caput. Vt utem tanto bello ſufficere Pontifex poſſet, Roerius Siciliæ Comes ei turmas aliquot, & mille uri uncias auxilio miſit. Albæ Marſorum Gibers homo pernicioſus tum degebat. Qui ubi intelexit hoſtes adventare, haud ſatis copiis ſuis fiens, à Richardo Campano Comite acceptis, recta Alba in Furconenſium montana, quæ nunc quilanorum mutato nomine habentur, ſeſe propuit. Vbi non ita multo poſt ſubita morte corptus ſui ſceleris pœnas luit. A malis tamen Ecceſia Dei non ſtatim tam pernicioſo homine ſulato quievit. Richardus enim, quem diximus Giberto copiis & opibus faviſſe, in locum demorui Albertum quendam ſufficit Attelanum civem, uæ urbs averſa nunc dicitur inter Neapolim & Capuam poſita: qui ſtatim à bene ſentientibus odicare ſe magiſtratu coactus relegatur. Cavens autem agri Præneſtini incolæ Richardi ſtultiam & arrogantiam imitati, Theodoricum quenam Pontificem creavere. Verum hi quoque pœitentia ducti quinto & centeſimo die è Pontifica-

ui dejectum, Anachoritæ habitum induere cogunt, & vitam ducere privatam. Tertius præterea Maginulphus Romanus civis apud Ravennam Pontificatus titulum usurpare ausus est: quem quidem & Romani exilio mulctarunt, & Ravennates omni humana ope destitutum ab urbe sua pepulere. Pacata autem hoc modo Romana Ecclesia, Paschalis vir magni ingenii atque animi à religione ad arma conversus, adjuvante Rogerio, urbem Castellanam & Beneventum ab hostibus occupatum recipit. Interim vero Petrus Columna Romanus civis, impellente Richardo Campano Comite, cujus maxime intererat copias Pontificis distrahere, Cavas occupat pontificiæ ditionis oppidum. Hanc ob rem Pontifex in eum movens, non solum Cavas recepit, verumetiam Zagarolum & Columnam paternæ hæreditatis castella e abstulit. Ex Columna hanc familiam cognomentum duxisse certe putaverim. Erat & alia familia Romæ admodum potens, Corsi hi sunt appellati, Gregorio septimo adeo fideles, ut eorum domus sub Capitolio positæ ab Henrico tertio sin exustæ & solo æquatæ. Verum postea mutato consilio Stephanus ejusdem familiæ princeps, absente Paschali, sancti Pauli basilicam & castellum ei loci ædificatum furto occupat: unde incursionibu mirum in modum urbem Romam continuo vexabat. Hanc ob rem omissis rebus externis, Pontifex ad urbem propere rediens, Stephanum ind vi dejicit: quem ideo incolumem abiisse credimus, quod monachi habitum indutus irrumpentes decepit. Apparuisse tum multa prodigia autores plerique scribunt; quæ & mare quibusdam i

loci.

[illegible]cis littus præter solitum viginti passibus occu-
[illegible]verit: in quibusdam vero à littore in altum cen-
[illegible]m excesserit. Hoc ego quoque superiore anno
[illegible]ud Puteolos vidi, exesis quibusdam columnis
[illegible]rmoreis usque ad tres cubitos, quas mare (ut
[illegible]olæ dicebant) triennio ante abluere consueve-
[illegible]. Apparuisse & Cometem miræ magnitudinis
[illegible]m affirmant, qui in occasu, cadente sole, statim
[illegible]parebat. Non movebatur his prodigiis Pascha-
[illegible], quippe qui fieri hæc natura cernebat. Verum
[illegible]m intellexisset Florentinum episcopum affirma-
[illegible]solitum, Antichristum natum esse, eo statim
[illegible]oficiscitur, concilioque habito re ipsa admodum
[illegible]cussa, cum levitate quadam, ut alicuius magnæ
[illegible]i autor videretur, motum episcopum cerneret,
[illegible]minem verbis castigatum dimittit, atque inde
[illegible] Cisalpinam proficiscitur. Vbi ad Guardastal-
[illegible]n conventu multorum principum & episcopo-
[illegible]m habito, de homagiis, de feudis, de sacramen-
[illegible] episcoporum laicis antea exhibitis, exhibendis-
[illegible] magna est habita ratio. At vero cum intellige-
[illegible] Gallos sacerdotes, non ita integre, ut decebat,
[illegible]am ducere, eo profectus, apud Trechas con-
[illegible]ntu habito, redactis ad laudabiliorem cultum
[illegible]clesiis, earumque præsidibus partim pulsis
[illegible]rtim castigatione emendatis, in Italiam prope-
[illegible]rediit, quod intellexerat omnia seditiosorum
[illegible]orundam factionibus perturbari. Stephanus e-
[illegible]m Corsus montem altum & Ponticlum de ea
[illegible]rte Hetruriæ, quam nunc principis Apostolo-
[illegible]m patrimonium vocant ceperat, præsidiisque
[illegible]univerat, unde frequenti incursione omnia cir-
[illegible]nquaque vexabat, quem Pontifex insecutus ex

altero castello dejecit : alterum vi capere non potuit, natura loci obstante, & hieme quæ jam appetebat. Iturus itaque in Apuliam componendarum rerum Italicarum gratia Lavicano episcopo Ecclesiam, Petro Leonis, & Leoni Fregepani urbem urbanaque omnia, Ptolemæo Sublacensi domino quæ circa urbem sunt quam diligentissime commendavit, relicto Gualfredo nepote militiæ principe: qui unà cum his ditionem ecclesiasticam tueretur. Verum absente Pontifice, quem ferunt Ptolemæum tanti mali autorem dicere solitum, nunquam amplius ad urbem rediturum, ab Ecclesia Dei hi omnes defecere: Petrus Columna, quem Pontifex in gratiam receperat, Farfensis Abbas cum Anagnis, Prænestinis, Tiburtinis, Tusculanis, Sabinis. Ausus & idem Ptolemæus comparato exercitu Albam Latinam oppugnare, civibus ipsis acriter urbem defendentibus. Verum supervenientibus Pontifice cum principe Cajetano, cumque Richardo Aquilano egregiis copiarum ducibus, pulsis tyrannis Ecclesiam Dei occupare conantibus, & Albam obsidione liberat, & reliqua oppida quæ jam defecerant in deditionem recipit. Tibur obstinate resistens expugnat non sine magno utriusque partis incommodo, montem altum dejecto inde Stephano recipiens, totum patrimonium brevi pacatum reddidit. Pace deinde composita ad bellum Asiaticum animum adjicit, principes Christianos literis & nunciis ad eam rem quàm diligentissime animat, quod intellexerat Gothifredo Hierosolimis mortuo, Saracenos recuperandæ Hierosolymæ causa magnos exercitus eò duxisse : superatisque Christianis ingenti clade,
&

x Comitem Burgundiæ in ipso prælio cecidisse, ac Boemundum vivum in manus hostium devenisse, ipsum vero Balduinum regem Gothifredi fratrem ægre ex tanta clade sese proripuisse, nec paulum abesse quin urbs caperetur. Veruntamen Barbari tanta victoria potiti obsidere Hierosolymas nequaquam sunt ausi. Tancredus autem egregie defensa Antiochia Laodiceam urbem imperio Constantinopolitano subjectam vi cepit, quod intellexerat Alexium Imperatorem Christianorum clade delectatum, militibus quoque nostris impedimento fuisse, quo minus supplementi causa ex Europa in Asiam trajicerent. Felicitate & audacia Tancredi Balduinus rex percitus, comparato propere exercitu in Accon ducere statuit, vocatis in auxilium Genuensibus & Venetis: qui eò propere cum octoginta rostratis navibus ac triremibus plerisque profecti sunt: quare & urbs terra marique acriter oppugnata, vigesima die tandem capitur, & Saraceni qui eò venerant, tuendæ urbis causa, fusi fugatique sunt. Tancredus autem tantæ fuit pietatis in patruum Boëmundum, ab hostibus triennio in vinculis detentum, ut ei magna vi auri redempto Antiochiæ principatum restituerit. Postea vero idem Boemundus Antiochiam ipsam Tancredo committens, in Italiam primo, mox in Galliam profectus, Constantiam Philippi regis Francorum filiam in uxorem accepit. Cognito deinde Alexii Imperatoris Constantinopolitani conatu, qui maritimas Antiochiæ urbes infestabat, in Italiam rediens parata classe, in Dalmatiam navigat, Cirrachiumque obsidet, ut

ea ratione Alexium à bello Asiatico revocet, quod etiam brevi factum est: pacem vero petenti Boemundus hac lege dedit, ut bello Antiocheno omisso, militibus Francis, nullo maleficio per sua loca transeuntibus, iter in Asiam tuto facere liceret. Composita autem pace cum ea classe quam in Alexium paraverat in Asiam Boemundus contendens, adeo Christianorum animos recreavit, ut Balduinus rex Berytum urbem maritimam Phœniciæ inter Sidonem & Byblum positam, ac Tyro metropoli obtemperantem, obsessam duobus mensibus vi tandem ceperit, non sine magno suorum incommodo. Hanc ob rem & passim in omnes sævitum est, & urbs ipsa tanquam Colonia Christianis omnibus concessa est. Eodem quoque tempore capta & Sidon est. In tanta vero Christianorum felicitate Boemundus clarissimus princeps morte sublatus, luctu omnia complevit, qui Boemundum filium parvulum admodum ex Constantria uxore susceptum principatus Antiocheni successorem relinquens, Tancredo nepoti donec adolesceret commendavit. Interea vero Henricus quartus mortuo patre, quem apud Leodium bello superaverat, compositis in Germania rebus, in Italiam veniens apud Sutrium substitit, quod senserat ejus adventum Paschali parum admodum gratum esse, qnippe qui & Ecclesias multas in bellis everterat, & episcopatus contra jus fasque pro libidine animi, cui placuisset demandaverat. Verum missis ultro citroque legatis, cum Imperator jurejurando interposito polliceretur, se, & pacato agmine urbem ingressurum, & coacturum suos episcopos, ut se à possessione
epis-

episcopatuum abdicarent, quos largitione acceperant, & potentia, portæ repente apertæ sunt. Nam Sutrio movens Henricus ad montem Guadii: vel (ut alii volunt) ad montem Malum: sunt etiam qui montem aureum hunc appellent, castra posuerat. unde postea annuente populo prodeunteque obviam honorato quoqe urbem Leoninam primo ingreditur, præcedentibus sacerdotibus cum infulis & reliquiis Sanctorum à mole Hadriani, nam per eam portam urbem Leoninam ingressus est, usque ad basilicam sancti Petri, cujus in gradibus pedes Pontificis eousque cum Cardinalibus prodeuntis exosculatus est. Positis deinde militibus suis in stationibus unà cum Pontifice, ad dexteram tamen templum ingreditur, in quo post orationem ad Altare factam, à Pontifice petit, ut illos confirmet, quibus ipse episcopatus dederat, licet jusjurandum antea interposuisset, se nunquam id à Pontifice petiturum. Paschalem vero id facere recusantem intromissis militibus, dato signo unà cum Cardinalibus statim capit, eumque cum magna parte cleri spoliati prius in castra perducit. Permotus tam insigni injuria populus Romanus, sumptis armis Teutonicos ex urbe Leonina pellit, portasque omnes claudit. Tum vero Imperator ad Soractis montem perveniens, quem nunc sancti Sylvestri vocant, in loco excelso & munitissimo Pontificem & Cardinales collocat, dispositis circunquaque custodibus & præsidiis, ne inde aufugere vel retrahi ab aliquo possent, quo facto, statim reliquas copias urbem oppugnaturus movens, ad Anienem pervenit. Vnde occupato prius ponte Mãmeo, à Mam-

mea matre Alexandri Imperatoris nomen ducente, ac tanti operis autore, incensis circumquaque villis, incursiones continuo in Romanos faciebat. Quare Pontifex incommodis civium & precibus motus, ad pontem Salarem perductus, accitis ex urbe notariis, qui pacta conscriberent, eos omnes (licet invitus) in episcopatu confirmavit, quos antea Henricus delegerat. Hoc itaque modo compositis rebus, dimissis captivis omnibus, Imperator à Pontifice coronatur in basilica sancti Petri, clausis prius urbis portis, ne populus erumperet, firmataque stationibus ipsa ab Henrico basilica. Vnde non ita multo pòst voti compos factus in Germaniam rediit. Pontifex vero pacata aliquantulum Italia, Pisanos navali gloria admodum potentes adhortatur, ut ex insulis Balearibus, quas jam antea occupaverant, in Saracenos moveant, mare nostrum & littora Christianorum infestantes. Quare Pisani cupiditate gloriæ capti comparata ingenti classe, impositaque majore juventutis sua parte in hostem proficiscuntur. Verum dum apud vada Volaterrana ventum expectant, Lucenses eorum urbem defensoribus vacuam invadunt, quam quidem Florentini, Pisanorum precibus moti, repulsis Lucensibus, acerrime tutati sunt. Ob quam rem Pisani de Saracenis victores domum redeuntes, Florentinos duabus prophyreticis columnis donant: quæ adhuc ad portam sacelli beati Iohannis Baptistæ visuntur: Interim vero Paschalis concilio apud Lateranum habito, omnia quæ Henrico promiserat revocat, quod coactus, non libens, in ejus sententiam armis, non rationibus munitam, descendisset, instantibus

tibus Cardinalibus, qui in vinculis erant, populoque Romano qui ab Henrico bello vexabatur, ut quavis conditione pacẽ componeret. Satius itaque visum est retractare male acta violenter præsertim, quam pati exemplo pernicioso, ut id quoque reliquis principibus licere videatur, quod Henricus ab invito Pontifice extorserat. Hoc autem tempore Mathildis Comitissa admodũ senio confecta moriens, Romanæ Ecclesiæ ex testamento reliquit, quicquid à Pissia amne & sancto Quirico agri Senensis usque ad Ceperanum inter Apenninum & mare pertinet, addita Ferraria, quæ adhuc Romanæ ecclesiæ vectigalis est. Sunt qui scribant, quorum de numero Vincentius est autor egregius, hãc mulierem Florentiæ mortuam esse eo incendio, quo & magna pars urbis consumpta est, & ad duo millia hominum combusta traduntur, ejusque corpus postea in Cisalpinam translatum esse, & in monasterio sancti Benedicti quod ab urbe Mantua XII millibus passuũ distat, sepultam. Crediderim ego, mulierem ipsam Mantuæ diem extremum obiisse, suoque jussu ad sanctum Benedictum, sua impensa ædificatum, translatam & sepultam, procurante eam rem Anselmo viro sanctissimo ac tanti monasterii autore: quippe qui operam dederat, Mathildis impensa, ut cœnobium tam amplum, tamque magnificum ædificaretur. Eodem quoque in locum sepultum fuisse eundem Anselmum episcopum Lucensem comperi, ac Mantuam deinceps translatum in Ecclesiam Cathedralem, ob eam rem credo, ne à vicinis furto surriperetur, cum miraculis cõtinuo clarior fieret. Affirmant Lucenses corpus Mathildis apud se esse: quod ne credam, facit

Guidonis Gonzagæ autoritas. Qui dum monasterium sancti Benedicti restitueret, inventum corpus honestiore loco (ut par erat) collocavit. Alium quoque Anselmum fuisse his temporibus quidam autores scribunt, virum doctissimum, & apud Anglos tanti pretii habitum, ut brevi ex monacho Abbas, deinde Cantuariensis Archiepiscopus sit factus: qui etiam libros de meditationibus, cur Deus homo, de libero arbitrio, de similitudinibus, de cruce, de beato Iohanne Baptista conscripsit. Felicia certe hæc tempora fuere, quæ & Sigibertum monachum Celbatensem virum spectatæ doctrinæ, & Bernardum ex Castilione Burgundiæ nobili genere ortum pretulere. Is XXII annum attingens sub Abbate Stephano, qui tertius fuerat ab inchoato Cistercienſi monasterio, unà cum XXX sociis monachi habitum suscipiens, tanti pretii ob doctrinam & sanctitatem est habitus, ut brevi Abbas Claravallensis monasterii, tum primum Roberti viri illustris impensa ædificati creatus sit, cui certe loco cum maxima gloria ad annos sex & triginta præfuit. Moriens deinde Bernardus præter sanctitatem, multa quoque scriptis ingenii sui monumenta reliquit: maxime vero commentarios in Cantica canticorum, considerationes divinæ contemplationis ad Eugenium Pontificem, unde pontificii muneris ratio duceretur: scripsit & varias epistolas, unam potissimum ad Romanos, qua eos vehementer carpit: scripsit & Apologeticum & sermones in solennibus habitos. Ad Paschalem redeo qui in concilio apud Guardastallum habito, decrevit, ne urbes Aemilia, Placentia, Parma,

ma, Rhegium, Mutina, Bononia, Ravennati ecclesiæ antea metropoli subjectæ, amplius essent: quod sæpius ob superbiam in Romanam sedem Præsules Ravennates cornua erexerant. Pontificem vere ad urbem redeuntem rogarunt cives quidam, ut in locum Petri præfecti urbis demortui filium subrogaret. Quod cum facere Pontifex negaret propter ætatem pueri, qui vix X. attigerat annum, tanta repente seditio exorta est, ut ei abire ex civitate necesse fuerit, ne magna aliqua cædes inter cives committeretur, cum multi inessent, qui nequaquam tantum magistratum puero committendum dicerent. Neque ita quoque seditionis semina abstulit. Nam cum Albæ esset, intellexissetque Petrum Leonis Ecclesiæ fautorem in ædibus suis ab adversa factione oppugnari, eò propere Ptolemæum mittit ab Aricia arcitum cum satis valida manu, qui pulsos in Transtiberinam regionem adversarios partim interficit, partim capit, ac per municipia custodiendos dividit. Sed magna repente in Ptolemæo inconstantia apparuit. Nam quos ipse paulo antè ceperat, eosdem postea suo quoque nutu ad municipia proficiscentes, dum iter per Algidum faciunt, ex insidiis adortus capit, & Laritiam secum ducit: inter quos & demortui præfecti filius erat. Non contentus autem tanti admissi facinoris Ptolemæus, Sarminetum, Nympheum, Tiberiam, oramque maritimam occupat. Interim vero Henricus è Germania in Italiam cum exercitu descendens magno terrori omnibus fuit. Verum cum is Romam venisset, absente Pontifice, qui tum in Apulia conci-

cilium habebat, cumque se privatum dignitate imperii putaret, unà cum potestate dandorũ episcopatuum à Barcharensi Archiepiscopo patria exule iterum coronatus ante beati Gregorii corpus, in patriam abiit. Paschalis autem, absoluto conventu, ex Apulia Romam cum copiis Normannorum rediens, & multa oppida ab hostibus occupata recepit, & Præneste Caloiohannis imperatoris Constantinopolitani, qui patre Alexio successerat, oratores libenter audivit, eisdemque in mandatis dedit, ut Caloiohannem suo nomine contra Saracenos animarent. At vero Farfensis abbas & Ptolemæus qui nullum sibi veniæ locum apud Pontificem ob sua maleficia reliquerant, latebris delitescentes tandem per amicos in Paschalis viri mitissimi gratiam redeunt. Pacatis hoc modo rebus dedicataque Præneste Agapeti basilica, Romam effusa obviam urbana multitudine honoris causa tandem rediit: qua quidem ex frequentia in valetudinem incidens, se paulo post moriturum cognovit: quare acceptis ecclesiæ Sacramentis, cohortatusque clerum ad pacem & concordiam, pontificatus sui anno XVIII. mense VI. die VII. moritur. XV. Calendas Februarii: sepeliturque honorificentissima pompa in basilica Constantiniana. Suo autem pontificatu facta potestate sacrorũ ordinum, presbyteros L. diaconos XXX. Episcopos C. creavit. Romæ præterea ecclesias XV, consecravit, maxime vero basilicam sancti Hadriani in tribus foris profanatam quorundam factiosorum scelere, ecclesiã sanctę Marię Monticelli, in regione Areolæ, postremo vero restituit & consecravit basilicam Sanctorũ coronatorum, eo tempore diruptam

ptam, quo Robertus Guiscardi Salernitanus princeps eam partem urbis incendit, quę à Laterano ad Capitoliũ vergit, ut in vita Gregorii VII. diximus.

GELASIUS. II. PONTIF. CLXVIII.

GElasius secundus, Iohannes antea vocatus, patria Cajetanus, patre Crescentio nobili genere natus, ingenueque à teneris annis educatus & doctus, in monte Cassino religionis fundamenta perdidicit sub Odrisio Abbate viro sanctissimo. Hanc ob rem ab Vrbano secundo Romam accitus, cognita hominis virtute & fide, semper in pretio est habitus. Verum in primis ejus fides perspecta eo tempore est, quo Vrbanus Pontifex à Germanis, & Giberti Antipapæ factionem sequentibus in insula Lycaoniæ Romæ inter duos pontes obsessus est. Solus enim unà cum Petro Leone viro illustri homine m sanctissimum nunquam deseruit. Hanc ob rem postea cum Vrbanus meliore fortuna uteretur, tanti beneficii memor, Gelasium primo quidem secretis suis admovet ob fidem & doctrinam: eique negotium dedit ob elegantiam compositionis suæ, ut Romanæ curiæ stylum, negligentia & ignorantia majorum labefactatum, in meliorem formam & ornatum redigeret. Postea vero cognita hominis amplitudine, eundem referre in cœtum Cardinaliũ instituerat, eaq; de re sæpius in senatu locutus fuerat, assentientibus omnibus. Verũ mortuo nõ ita multo post Vrbano, Paschalis meritorũ tanti viri non immemor, statim eum diaconum Cardinalem decernit. Mortuo deinde Paschali, cũ de creando novo Pontifice ratio haberetur, ob eamq; rẽ Cardinales omnes in monasterio

ad Palladium paululũ infra ædes Leonis & Cincii Fregepanis congregati essent, uno omnium consensu Iohannes Cajetanus Gelasius Pontifex creatur. Verum Cincius Fregepanis ira ob hanc electionem percitus, quod unum ex suis Cardinalibus collegio proposuerat, quem Pontificem eligerent, in monasterium Palladii cum armatis satellitibus irrumpens, refractis foribus obvium quemque percutit: Pontificem obtorto collo in terram dejectum calcibus conterit, in vinculaque conjicit. Cardinales autem fugam parantes ex mulis & equis dejicit, nullumque genus contumeliæ prætermittit, quo affici tantus senatus posset. Non tulit autem tantam injuriam populus Romanus. Ad ædes Cincii Fregepanis armatus concurrit, eique ac familiæ interitum minatur, nisi propere Gelasium incolumen reddat. Faciunt mandata Fregepanes: maxime vero Leo, qui Pontificis pedes videntibus omnibus sæpius exosculatus veniam suppliciter petebat. Equum itaque album conscendens Pontifex via sacra in Lateranum ducitur, comitante clero populoque Romano, ibique de more coronatur. Interea vero Balduinus, quem statim literis & nunciis Pontifex adhortatus est, ut Barbarorum impetum tandiu sustineret, quoad in Asiam nova supplementa mitterentur. Castellum in Syria Sobal vocitatum occupat & munit, ut Christianis contra Barbaros continue dimicantibus receptaculum esset. At vero Boemundo adolescente mortuo, Tancredus tutor Antiochiæ princeps ab omnibus Christianis declaratur: quẽ quidem confirmato prius principatu, Balduinus Hierosolymitanus rex ad se cum militibus suis vocat, dimicaturus-

rus cum hostibus Turcis, Saracenis, Arabibus: qui cum magno exercitu provinciam Hierosolymitanam ingressi erant. Eò itaque veniens Tancredus, cognita Christianorum paucitate, frustra Balduino dissuasit, ne collatis signis cum hoste decerneret: neve rem Christianam in summum discrimen adduceret. Nam cum hostibus ipsis pugnandi copiam fecisset, ingenti clade superatus, ægre cum paucis Hierosolymam se recepit, diversis præterea tramitibus Tancredus Antiochiam perveniens, fuga salutem sibi quæsivit. Elati autem tanta victoria hostes montem Tabor conscendentes, monasteriū eò loci positū diruunt, monachis ad unum omnibus interfectis. Nec interim quietus ab externo hoste Gelasius fuit, qui Henrici Imperatoris furorem, Italiam vastantis, iamjamque urbem hostili animo ingressuri devitans, ad ædes Vulcamini potentissimi civis primo confugit. Verum cum ibi quoque nequaquam tutus videretur, unà cum suis triremes conscendens, duæ enim iam ad id instructæ paratæque erant, Hostiam Tiberi delabitur, insequentibus Germanis militibus, & Pontificem telis ac sagittis petentibus. Cum Hostiam vero pervenisset, neque ingredi mare propter instantes procellas liceret, terrestri itinere Ardeam proficiscitur, Hugone XII. Apostolorum Cardinali viro amplissimo semper eum comitante. Cadentibus autem fluctibus Hostiam reversus, Tarracinam primo, mox Cajetam adnavigat, ubi perbenigne à civibus suis suscipitur. Convēere eo statim & Guilielmus Apuliæ dux, & Robertus Campanus princeps, ac Richardus Aquilanus, pollicentes se in ejus potestate semper futuros, ut veros decet ecclesiæ Dei

vecti-

vectigales. Cum igitur parari exercitum contra se Henricus intellexisset, Mauritium Bracharensem Archiepiscopum Antipapam creat: quem potissimum Gelasio objiceret, eumque Fregepanum familiæ commendavit: Gregorius is appellatus est. Non contentus autem tam pernicioso exenplo Henricus, in Anagninum agrum copias suas movens, omnia hostilem in modum diripit & capit. Turriculum quoque munitissimum locum jam oppugnabat, cum subito nunciatum est Gelasium cum proceribus Apuliæ, magnoque cum exercitu adventare, quare motis castris Italia cedens, cuncta cædibus & rapinis complevit. Gelasius autem remissis in Apuliam proceribus Romam venit arbitratus ob discessum Henrici omnia deinceps pacata fore. Verum longe secus quam putarat accidit. Nam cum intellexisset Antipapam Fregepanum auxilio fretum Romæ mansisse, potentiam istius familiæ veritus, apud amicos quosdam prius delituit. At vero cum postea in ecclesia sanctę Praxedis mysteria celebraret, instantibus hostibus cum factione sua, vix sese ab eorum manibus fuga subtraxit, Corsis, Normannis familiis egregiis ac Crescentio nepote acerrime defendentbus. Sequenti vero die à suis armis & clientelis bene munitis, in urbem vocatus (nam ad sanctum Paulum confugerat) habito Cardinalium conventu, discedere ab urbe instituit, ne crescente indies magis magisque seditione, magna aliqua clades oriretur. Relicto itaque Petro Portuensi Episcopo, qui vices ejus quantum ad rem sacram pertinebat, Romæ gereret, commendataque Beneventanæ civitatis cura Hugoni Cardinali XII Apostolorū, Pisas primo

mo adnavigat, cum terrestre iter nequaquam sibi ac Cardinalibus, quos comites sociosque habebat, tutum videretur. Exceptus itaque perbenigne à Pisanis, cum rationem discessus sui ab urbe audientibus omnibus reddidisset, inde solvens in Galliam ad portam sancti Aegidii pervenit: ubi cum ab Abbate Cluniacensi viro optimo, tum a monachis, & omnibus fidelibus, qui eò ejus rei gratia undique convenerant, magnifice ac splendide suscipitur. Deinde vero per continentem honesto commeatu magis quam splendido, ut nunc fit, incedens. Inter eundum basilicam sanctæ Ceciliæ in Stagello, ecclesiam Sancti Sylvestri in Tillano, ecclesiam sancti Stephani in Tornaco dedicat, lapidibusque ecclesiarum terminos notat. Tandem vero ad Cluniacense monasterium perveniens, pleuresi correptus, pontificatns sui anno I. die V. moritur, vir sanctissimus & omni laude dignus, si vitam continentissimam, si mores, si doctrinam inspicis: quibus ex rebus fit ut facillime credam eum, qui ita constanter & sancte in tantis procellis humanarũ perturbationum vixerit, nunc beatam & sempiternam vitam in cælo ducere. Sepelitur autem ejus corpus intra limina Cluniacensis cœnobii. Sunt qui scribant hujus pontificatu inchoatã esse Templariorũ militum originem, qui non longe à sepulchro Domini habitantes peregrinos suscipiebant, eosq; per loca sacra armati ducebant ac reducebant: quo eis sine ullo maleficio invisere loca sancta liceret. Hos vita fide, gratia mirũ in modũ Cusentinus commendat.

CALISTVS. II. *PONTIF. CLXIX.*

CAlistus II. Guido antea vocatus, natione Burgundus, Viennensis Archiepiscopus, origi-

ginem à regibus Franciæ ducens, ab his Cardinalibus Pontifex creatur, qui mortuo Gelasio Cluniaci tum aderant. Verum hic non prius pontificium habitum sibi desumpsit, quam intellexit se ab his quoque Cardinalibus confirmari, qui Romæ & in Italia remanserant. Re itaque literis & nunciis cognita, Romam veniens, populo obviam prodeunte ac honorato quoque, urbem ingreditur, congratulantibus omnibus tum Pontifici, tum civitati Romanæ: quod hunc quietis & pacis autorem futurum cernebant. Rebus autem ex sententia Romæ compositis Beneventum proficiscitur, quo & principes omnes statim convenere, salutandi (ut mos est) Pontificis causa: maxime vero Guilielmus Apuliæ Dux, Iordanus Campaniæ Comes, Arnulphus Ariola, Robertus Lorotelli Comes, viri insignes & sine contentione illius partis Italiæ facile principes: qui etiam polliciti sunt, adhibito jurejurando, se in potestate Pontificis semper futuros. Calistus autem qui nil aliud meditabatur quam bellum Asiaticum, in quo de Christianis ægre tot barbaras gentes sustinentibus addubitabatur, Romam rediens, Lambertum Hostiensem Episcopum Saxonem sancti Stephani in Cælio monte presbyterum Cardinalem, Gregorium sancti Angeli diaconum, legatos ad Imperatorem mittit: qui pace sine ulla contentione composita, ad urbem redeuntes, tabellam pacis ad Lateranensem basilicam suspendere. Qua quidem perlecta, tanta repente lætitia publica exorta est, ut passim congratulantium cœtus audirentur. Verum ne diuturnior hęc læticia videretur effecit Rogerius Siciliæ Comes, qui Calabriam

briam & Apuliam abſente Guilielmo Comite occupat. Guilielmus enim Alexii imperatoris Cõſtantinopolitani filiam in uxorem ducturus, abiens Calabriam & Apuliam Pontifici commendaverat. Hanc ob rem Caliſtus ab urbe diſcedens Beneventum pervenit, indeque Hugonem Cardinalem ad eum miſit, arcem Nicephorim tum in Calabria obſidentem. Monitus autem Rogerius ut ab armis diſcederet, nequaquam Pontificis edicto obtemperat, imo acrius inſtabat, ne Guilielmus conſobrinus rediens, ei impedimento foret, quo minus Apulia & Calabria potiretur. Parabat jam arma Pontifex, cum ſubito unà cum magna parte ſenatus febri correptus redire ad urbem re infecta compellitur. Hanc ob rem Rogerius, nemine adverſante, Apulia & Calabria potitur. Atque hoc modo Guilielmus uxore fruſtratus ac principatu dejectus, apud Salernitanum principem vitam degens ſine hæredibus brevi moritur. Rogerius itaque tanto adverſario ſublato, regem Italiæ ſe nuncupat. Caliſtus autem, recuperata valetudine, apud Lateranum noningentorum patrum concilium habuit, in quo quidem deliberatum eſt, ut primo quoque tempore ſupplementa militiæ iam deficientis Chriſtianis in Aſia bellum gerentibus ſubminiſtrarẽtur. Qua ſpe erectus Balduinus Hieroſolymitanus rex Gazim regem Turcorum, minorem Aſiam incolentium, cum magno exercitu in ſe moventem ſuperat, & captum in carcerem conjicit. Eadem quoque fortuna uſus Damaſci regem Hieroſolymas cum exercitu hoſtili animo petentem fundit fugatque, duobus millibus hoſtium cæſis, milleque captis. Verum ſuperveniente cum magnis

magnis copiis Balahac Parthorum rege, cui statim nullis expectatis auxiliis congredi ausus est. Tanta clade superatur Balduinus, ut etiam ipse unà cum proceribus multis captus & in vincula conjectus sit. Quare Calistus Pontifex maturandum ratus, ne reliqui Christiani amisso rege opprimerentur, instante Veramundo Hierosolymitano Patriarcha viro optimo ac doctissimo, Venetos spe gloriæ & præmii concitos in hostem magna classe permovit, Dominico Michaele duce, millesimo centesimo ac vigesimo secundo Salutis nostræ anno: qui quidem ad Ioppem classe delati, quam Saraceni Babylonis terra marique obsidebant, superatis barbaris ingenti clade obsidionem solvunt. Itum est & in Tyrum, quam diu obsessam haud incruenta victoria cepere, pacti tamen prius ut Tyri & Ascalonis dimidium obtinerent, si eorum opera in Christianorum potestatem devenirent. Verum Emanuel Græcorum Imperator Caloiohanni suffectus, tantam victoriam Latinis invidens, vel latina literatura utentibus, Venetis mandat, ut classis suæ præfectum revocent: qui certe eorum dicto obtemperans, ira incensus Rhodum, Chium, unde corpus beati Theodori martyris Venetias translatum tum est, Samum, Mitylenen, Andron Imperatoris insulas diripuit: Motonium spoliatum incolis munivit. Tragurium ex Vngaris captum ditioni Venetæ subjecit. Lapidem prætera secum in patriam detulit, super quo apud Tyrum Christus sedisse fertur. At vero Balduinus, quem diximus ab hostibus captum, precio redemptus, Hierosolymas rediens, Christianam rempu. jam labentem aliquamdiu sustinuit. Hanc ob

ob rem Caliſtus aliquid quietis à rebus externis nactus, & Cardinales XII creat, & baſilicas multas vetuſtate collapſas reficit. Mœnia urbis inſtaurat, aquam in urbem inducit, arces Eccleſiæ munit, donaria plurima argenti aurique baſilicis dividit. Fundos pleroſque coemptos beato Petro donat. Eccleſiam beati Nicolai in palatio ædificat. Verum ne tanta felicitas ſine aliquo incommodo diutius in terris eſſet, Gregorius Antipapa, Burdinus antea vocatus, nomen Pontificis uſurpare conatus, Sutrii ſe continens auxilio quorundam tyrannorum fretus, & Romanos incurſionibus vexabat, & peregrinos negocii ac religionis cauſa ad urbem accedentes ſpoliabat. Quare Caliſtus comparatis repente copiis, præmiſſoque cum expeditiſſimo quoque Iohanne Cremenſi ſancti Chryſogoni presbytero Cardinali, ſubſequens ipſe hoſtem vincunt, Sutrium capiunt, Burdinum camelo impoſitum, in triumphi ſpē Romam ducunt: quē Pontifex vita donatum Cavenſi monaſterio incluſit. Caliſtus autem de Deo deque hominibus bene meritus, pontificatus ſui anno quinto, menſe X. die VI. in domino moritur. Vacat tum ſedes dies VIII.

HONORIVS. II. *PONTIF. CLXX.*

HOnorius II. qui & Lambertus ex agro Imolenſi oriūdus, Hoſtienſis epiſcopus eo tempore Pontifex creatur, quo Balduinus ab hoſtibus pretio redemptus Antiochiā Hieroſolymitano regno adjunxit, mortuis his omnibus ad quos principatus ille jure deveniebat. Verū cum tantus principatus retineri ſine præſide non poſſet, eidem præfecit Raymundum Guilielmi ducis Auſtriæ filium

filium, cui superioris Boemundi filia nupserat. Hoc autem modo compositis rebus, regem Ascalonitarum Aegyptiorum copiis fretum, & ob eam rem Hierosolymitanos infestantem unico prælio repulit. Baldevinum præterea Damasci regulum idem molientem, sed majoribus copiis, tribus gravissimis præliis fundit fugatque, multis passim more pecorum cæsis. Ad Honorium redeo, qui etsi obscuro loco natus erat, tamen literatura & moribus tanto magistratu dignus videbatur. Verum non adeo ejus ingressus laudatur, cum ambitione quorundam potius quam omnium bonorum consensu pontificatnm inierit. Mortuo enim Calisto cum de legendo novo Pontifice ratio haberetur, Leo Fregepanis omnibus Cardinalibus interdixit, ne usque ad diem tertium Pontificem crearent, quo & maturius deliberare, & canones inspicere liceret: quamvis non ea mente id fecerit homo acutus & ad fallendum vafer, quam verbis præ se ferebat, sed ei tantisper disponere hominum suffragia liceret, quibus Lampertus Pontifex crearetur. Nam populus ipse Saxonem sancti Stephani Cardinalem Pontificem percupide nimium optabat. Id quoque se cupere Leo Fregepanis ostendebat, quo & populum & patres negligentes & incautos in sententiã sui quavis arte pelliceret. At vero cum id velle Leonem Cardinales quidam cernerent, ne ex ejus sententia Pontificem legerent, omisso Saxone, Thebaldum sanctæ Anastasiæ presbyterum Cardinalem Pontificem deligunt, quem Celestinum appellarunt. Tunc autem Leo non amplius immorandum ratus quod jam offensũ hac electione popu-

populum cernebat, Lambertum (de quo ante diximus) Pontificem magna voce præponit, acclamante populo, cleroque eam electionem manibus approbante. Tum Leo maturandum ratus ne sententiæ hominum immutarentur, in Simiis, loci nomen est, non longe ab Ecclesia sancti Sylvestri, hominem pontificali habitu exornat. Qui etsi primo artibus quibusdam tantum magistratum adeptus est, tamen postea omnium consensu Pontifex maximus consalutatur. Pontificatum adeptus Cardinales quosdam viros insignes creavit, quorum opera postea magnis in rebus usus est. Familiaritate enim præclarorum virorum mirifice delectatus est. Nam Pontium quendam Abbatem Cluniacensem, virum industrium Romæ retinuit: Ingenium quoque Hildeberti Cenomanensis Episcopi mirifice extulit: quem deinceps Turonensem archiepiscopum creavit, qui plurimum heroico, elegiacove carmine valeret. Hujus quoque tempora clariora fecit Hugo de sancto Victore, si cognomentum inspicis, si patriam, Parisiensis doctor insignis. Hic enim tum dicendo, tum scribendo ingenii sui præclara monimenta reliquit. Extat ejus liber de Sacramentis, liber sententiarum, liber in dialogo, qui Didascalus appellatur: liber de cura animæ: liber de artibus & doctrinis. Hos autem omnes tanta benevolentia Honorius Pōtifex amplexus est, ut nullum genus officii prætermiserit, quo eos ad honestiorem dignitatis gradum evehi posse existimaret. Unum tamen suis temporibus accidit, quod nequaquam probandum est. Arnulphus enim Christianæ religionis prædicator egregius, clericorum

insidiis

insidiis Romæ necatus, quod acerbe nimiũ in eorum lasciviam & libidinem inveheretur: quodque eorum pompam, & in comparandis divitiis nimiũ studium improbaret, paupertatem Christi & integerrimam vitam ad imitationem omnibus proponens. Hunc multi ex nobilitate Romana tanquam verum Christi discipulum & Prophetam sequebantur, hunc laudibus ad cœlum tollebant. Hinc odium, hinc iræ in perniciem bene sentientis usque ad necem excitatæ. Fueritne hic sanctissimus vir presbyter, anmonachus, an eremita, haud satis constat. Sunt qui scribant Honorio ipsi id admodum displicuisse, non tamen tanti facinoris autores unquam inventos. At vero cum in pontificatu recte gubernato quinquennio ac mensibus duobus vixisset, collachrymantibus omnibus moritur, & in basilica Lateranensi nullo non genere honoris adhibiro sepelitur. Vacat tum sedes diebus octo. Nescio ego quid sibi velit marmor illud suo nomine inscriptum, quod ante ædes beatæ Praxedis adhuc extat.

INNOCENTIVS II. *PONTIF.* *CLXXI.*

INnocentius secundus, patria Romanus, ex Transtiberina regione, patre Iohanne, Pontifex creatus, in Rogerium Rogerii Comitis Siciliæ filium, hæredem nuncupatum, quod mortuo Guilielmo, Apuliæ duce, omnique Roberti Guiscardi familia in eo deficiente, dominatum Apuliæ occupare nitebatur, statim movet. Nam is ad sanctum Germanum castra habebat, quem certe primo impetu repulit: tantum valuit Romani exercitus fortitudo & virtus: oppidoque ipso capto tyrannum n Ga-

lu-

...cio aliquandiu acriter obſedit. At vero Guiliel-
...mus Calabriæ Dux cum magnis copiis adveniens,
... patrem unico prælio feliciter habito obſidione
...berat, & Pontificem cum his Cardinalibus ca-
...it, qui in exercitu Romanorum erant. Hos autem
...mnes non ita multo poſt Rogerius mira mode-
...ia uſus, unà cum Pontifice liberos facit. Quam
...b rem deinceps quod voluit facile à Pontifice ob-
...nuit, præter regni titulum, quem maximis præ-
...miis & pollicitationibus impetrare contendebat.
...nterim vero Petrus Romanus civis, Petri Leonis
...otentiſſimi hominis filius, Romæ Antipapa crea-
...ur, quorundam facinoroſorum ſeditionibus, A-
...acletuſque appellatur: qui ſpoliatis Romanæ ur-
...is templis, ſpoliatis eccleſiarum theſauris vi ir-
...umpens, maxime vero in baſilicam Petri, unde
...rucifixum aureum & coronas pendentes ſuſtulit:
...antum pecuniarum conflavit, ut perfacile largi-
...onibus ſeditioſum quemque Romę in ſententiam
...ui ipſius alliceret. Innocentius autem ad urbem
...ediens, ubi ſeditionibus plena omnia cerneret,
...pectareque rem ipſam ad cædem multorum vi-
...eret, ſponte cedens, primo quidem Piſas adna-
...igat, deinde Genuam, poſtremo in Franciam
...ervenit. Interim vero Anacletus Antipapa tanto
...dverſario ſubmoto, & animos civium cum Inno-
...entio ſentientium, quoad fieri poteſt, ſibi largi-
...onibus conciliat: & Rogerium in partes ſuas fa-
...ile deſcendentem, quo magis ei obnoxius eſſet,
...triuſque Siciliæ regem creat. Innocentius au-
...em celebrato apud Clarum montem concilio,
...n quo Petrum Antipapam cum ſectatoribus
...amnavit, Aurelianum ſe contulit, viſoque rege
Phi-

Philippo, à quo perbenigne est habitus, Carnotum in Belgas petiit: ubi Henricum Angliæ regem in itinere obviam factum multis ratiõibus ad expeditionem in Saracenos adhortatus est. In Lotharingiam inde flectens, Lotharium Leodii repertum à Germanis tum regem creatum, de se restituendo multa pollicentem, sacramento adigit expeditionem parare, qua quidem tutus etiam ad urbem reduceretur. Remis deinde in Belgis altera synodo habita, in Italiam rediit, celebratoque concilio apud Placentiam, Pisas se contulit: quam civitatem iampridem cum Genuensi populo dissidentem in gratiam tandem redegit. Genuensem quoque Episcopum qui Mediolanensi suberat Archiepiscopum creat, tribus Corsicæ episcopis illi cum Bobiensi parere jussis. Pisanis quoque archiepiscopum dedit, tribus item aliis Corsicæ episcopis cum Populoniensi eidem subjectis. Lotharius autem cum magno exercitu in Italiam veniens, admonito Pontifice quid fieri oporteret, partitis copiis ad urbem movet. Nam dum ipse occupato prius Ianiculo urbem ingreditur Innocentius Anienem, ponte Mammeo trajiciens in Lateranum perducitur, nusquã apparente Antipapa; cujus factionem Lotharius mira felicitate ad sanitatem redegit, cavitque quantum in eo fuit, ne deinceps vexari ab adversariis Innocentius posset. Tanto itaque beneficio devictus Innocentius, mortuo Henrico, Lotharium Imperatorem Romanum creatum imperii corona exornat, quo statim in Germaniam abeunte ad compescendos Leuticorum motus, dum Pontifex concilium Pisis pro republ. Christiana, proque tuenda fide de more habet,

ret, rursum Antipapa, quem in eodem concilio damnavit, factiosis quibusdam & Rogerio adjuvantibus in Pontificem surgit. Quare & Lotharius Imperator iterum cum exercitu superatis Leuticis Italiam repetit, & Pisani classem potentissimam in auxilium Pontifici educunt, quibus copiis & Romæ seditionē oppressere: & Rogerium terra marique oppugnatum, amissis rebus omnibus Italia in Siciliam brevi pepulere. Audita tanta victoria Johannes Constantinopolitanus Imperator, qui Rogerio adversabatur, legatos statim ad Lothariū mittit de superato hoste congratulatum, quorum de numero quidam philosophus erat, qui disputationibus contendere nitebatur, latinam ecclesiam admodum errare, qui contra sententiam Niceni concilii (ut ipse dicebat) quo declaratum est Spiritum Sanctum à patre procedere, Latini à filio quoque id fieri addidissent. Tum Petrus diáconus homo doctus & argutus, qui tum in corona aderat disputandi gratia, Si (inquit) Latini damnandi sunt, quod addiderint Spiritum sanctum à filio quoque procedere, damnandi multo magis Græci videntur, qui id fieri à solo Patre addiderint, cum ipsum concilium à Patre dixerit. Delusus homo audax tam acuto responso, substitit amplius hac de re disceptare. At vero Pontifex ne abeunte Imperatore, Rogerius iterum Apuliam repeteret, Rameonem Lotharii Imperatoris comitem cum aliquot cohortibus ad propulsandum injuriam relictum ducem Apuliæ creat. Mortuo deinde Antipapa, occulteque à suis sepulto, cum etiam ejus Cardinales in fidem Romani Pontificis devenissent, quietura iam respu. Christiana videba-

batur, cum subito Romani qnidam seditionibus potentiam quærentes, senatores creavere quæ rempubl. Romanā ditionemque ad se pertinentem gubernarent. His autem dum Pontifex restitit, habito apud Lateranum concilio, quo instituit, ne quis laicus manum violentam clerico injiceret, pontificatus sui anno XIIII. mense VII. die VIII. moritur millesimo centesimo XLIII. Salutis nostræ anno, quo tēpore magno in pretio sunt habiti & Bilibertus è Britannia oriundus, vir tātę doctrinę, ut ob varietatem disciplinarum universalis appellaretur, & Ambertus Remēsis Archiepiscopus Gililberto præceptore nequaquam eruditione & doctrina inferior. Hujus quoque Pontificis illud opus est, quod adhuc cernimus in fornice sanctę Marię Transtiberinæ è musivo

CELESTINVS II. PONTIF. CLXXII.

Celestinus secundus, Guido antea vocatus, sancti Marci presbyter Cardinalis, natione Tuscus, è castro Felicitatis, quod nonnulli civitatē Castelli esse affirmant, Typherium ab antiquis appellatum, Pontifex in demortui Innocentii locum omnium consensu creatur, eo maxime tempore quo in Asia Balduino rege vita functo Andegavensium Comes Fulco, Balduini gener tertio loco, si ordinē successionis inspicis, regnum Hierosolymitanum accepit, quod duorum etiam filiorum virtute fretus aliquamdiu acerrime tutatus est. Nam cum Turci sinum Persicum incolentes, in agrum Antiochenum incursiones fecissent, eos non solum fudit rex Fulco, verum etiam ex his ad tria millia interfecit, totidemque cepit. Hac autem clade excitus Alaph genere Turcus, Babylonū auxiliis fretus,

tus,

is. Edessam Mesopotamiæ civitatem, Arach ab
Hebræis vocatam, invasit: quã antea diximus Bal-
duinum à fratre Gothifredo precibus obtinuisse.
Capta est autem urbs, & à Barbaris crudeliter di-
repta, occisis omnibus Christi fidem abnegare re-
cusantibus, stupratis etiam nobilissimis matronis
super altari sancti Iohannis Baptistæ, quod sciebãt
nostris pie ac sancte cultum fuisse. Sed nescio quo
fato dum parantur copiæ, Fulco in venatione lepo-
rem concitate nimium & incaute insequens casu e-
qui moritur: cui filius Balduinus ejusdem nominis
tertius in regno successit. Celestinus autem pontifi-
catus sui mense V. moritur, sepeliturque in La-
teranensi basilica, unà tantum re felix, ob brevita-
tem temporis (ut arbitror) qui nullis seditionibus
toto suo pontificatu vexatus fuit.

LVCIVS II. *PONTIF CLXXIII.*

LVcius secundus, patria Bononiensis, patre
Alberto, eo tempore pontificatum iniit, quo
Edessæ urbis eversio nunciata est. Ea enim civitas
Edessa est, ad quam Tobiam misisse filium Gabe-
lo sacræ literæ testantur, quamque Thaddæus Apo-
stolus ad fidem Christi convertit: & in qua beati
Thomæ ossibus ornata Abagarus regnũ obtinuit,
qui datis ad Iesũ literis, scripta manu Dei responsa
accipere meruit. Hac vero clade audita Bernardus
Claravallensis vir & sanctitate & doctrina (ut dixi)
insignis, patrociniũ religionis christianę assumens,
principes omnes Christianos tum nunciis adhorta-
tus est, ut Crucem in Saracenos Christi vexillũ su-
merent. Hanc ob rem Conradus Suevus qui Lo-
thario in regnũ Romani nominis successerat in mi-
litiã nomen dedit. Dum hæc autem pro fide Chri-

sti in Gallia & Germania pararentur, Rogerius Pōtificum negligentia in Italiā reversus, quæ amiserat brevi recuperavit, nullo repugnante: qua ex re copiis deinceps & animis auctus classe in Africam trajiciens, adeo regem Tunesii vexavit, ut hominem data pace persolvere tributum quotānis coegerit, quod certe ad triginta annos continuo exegit. Conradus vero magno cruce signatorum comparato exercitu, Constantinopolim perveniens ab Emanuele secundo Græcorum Imperatore precibus compellitur, nullo comparato commeatu, Iconium statim ducere: se enim præstaturum omnia quæ exercitui necessaria erant, Emanuel pollicebatur. Obsessa est urbs natura & artificio munita aliquamdiu atque acriter. Verum cum scelestus Imperator, Græco usus ingenio, gypsum farinæ miscuisset, ex eaque re panis fieret, quo exercitus Christianorum aleretur, tot statim milites periere, ut re infecta, relicta obsidione, in Thraciam secedere oportuerit. Hoc tamen emolumenti illa expeditio præstitit, quod Balduinus quartus Hierosolymitanus rex animo auctus, Ascaloniam diu obsessam tandem vi cepit, cum paulo antè Gazam urbem antiquissimam penitus ab hoste derelictam ædificasset, incolendamque fratribus Templariis concessisset. Ausus quin etiam idem Balduinus Turcorum Satrapas Hierichontinos infestantes propulsare, quorum de numero unico prælio ad quinque millia interfecta referuntur. Noradinum quoque Damascenæ militiæ principem Hierosolymitanum agrum vexantem, tanta clade superavit & persecutus est, ut ægre Christiani retenti sint, quo minus unà cum hoste Damasci

ci mœnia ingrederentur. Ad Lucium Pontificem redeo, qui interim nil prætermittebat, quod ad tantam expeditionem, tamque necessariam pertineret. Credo ego hominem ipsum miro amore excitatum retinendæ Hierusalem, quod tituli sanctæ crucis in Hierusalem presbyter, Cardinalis, Pontifex creatus fuerat, quam quidem basilicam totam ferme restituit. Ejus præterea consensu in Gallia synodus Episcoporum quorundam & Abbatum facta est contra Baliardū philosophum peripateticum, virum multæ doctrinæ, non bene in quibusdam cum fide nostra sentientem, qui præsente etiam Ludovico rege, rationibus victus, non modo sententiam mutavit, verum etiam monasticam vitam & religionem induit, ac deinceps unà cum quibusdam discipulis in loco deserto sanctissime vixit. Lucius autem pontificatus sui mense XI. die IIII. moritur ac in basilica Lateranensi sepelitur.

EVGENIVS III. *PONTIF. CLXXIIII.*

EVgenius tertius, Pisis oriundus, sancti Anastasii Abbas, in monachum antea à Bernardo viro sanctissimo electus, in Ecclesia sancti Cæsarei Pontifex creatur. Nam cum haud satis inter Cardinales constaret, quem potissimum è numero suo deligerent, divino nutu perciti virum sanctissimum Eugenium deligunt. Qui ubi Romanos instare minis etiam cognovit, quo sui confirmarentur senatores, ad Farfense monasterium noctu in Sabinos abiit, comitante Cardinalium cœtu, ibique consecrationis munus suscepit. Verum cum postea Romanorum non minas tantummodo sed etiam facta contemneret, senatoris ipsos eo per-

pulit, ut petita pace magiſtratu ſe abdicarent. Romam itaque rediens, ubi intelligit Romanos nequaquam bono animo, ſed fraude in gratiam ſecum rediiſſe, inſidias veritus Tibur dilabitur, fugientem Romam telis & ſagittis inſequuntur. Poſtea vero Piſas profectus navigio in Franciam contendit, regemque Ludovicum cruce ſignatum in Turcos & Saracenos animat, quem Conſtantinopolim cum exercitu profectũ non ſecus Emanuel fraude circumvenit, quam olim Conradum Suevum, perſuaſum enim iniquo tempore ducere copias per deſerta Syriæ, eo neceſſitatis eum compulit, ut lacerum exercitum difficultate & inopia rerum Antiochiam, re infecta, ducere coactus ſit. Hãc ob rem Rogerius Siciliæ rex Emanueli infenſus claſſe in Gręciam delatus, Corcyram inſulam, Corinthum, Thebas & Euboiam de imperio Emanuelis occupat, duxiſſetque eodem animo Conſtantinopolim, ni Veneti inſtructa in Hadriatico ſexagintà triremium claſſe, quo minus id faceret prohibuiſſent. Flexit itaque Rogerius ad littora Aſia Deo volente. Nam tum forte Saracena claſſis Ludovicum regem Franciæ circumvenerat, qui non longe à portu ſancti Simeonis ſolvens Palæſtinam petiturus erat. Rogerius itaque barbaros in anguſto nactus oppugnat & vincit, Chriſtianumque regẽ cum exercitu ab interitu liberat. Interim vero claſſis Veneta quæ Emanueli admodum favebat, ea loca recipit quæ Rogerius occupaverat immunitaque ac ſine ullo præſidio reliquerat. Rogerius autem dimiſſo apud Ioppem Ludovic Conſtantinopolim delatus, ſuburbia vidente Emanuele incendens eouſque victoria delatus eſt

rit & ædes Imperatoris aliquamdiu oppugnaverit, & poma ex hortis ejusdem manu legerit. Verum cum postea inde in Siciliam incomposita classe abiret, in Venetos incidens instructos & ad dimicandum paratos, ex suis triremibus XX. amisit, ægreque fuga sibi salutem quæsivit. Interim vero Conradus, Ludovicus & Balduinus junctis copiis animisque, Damascum magnis conatibus obsident: quam urbem servos Abrahæ fundasse constat, loco campestri naturaque arido, sed artificio ubere atquo fœcundo. Ager enim effossis cuniculis ductisque fistulis, unde irrigari potest, miram ubertatem præ se fert. Parvus amnis in regione unicus non longe ab urbis mœnibus præterlabens lingulam quandam facit, in qua nostri castra posuerant, unde facile cohibere ab aquatione oppidanos poterant: verum Assyrio quodam persuadente, cui maxime Balduinus in rebus arduis credebat, castra ad alteram urbis partem transferuntur: quod diceret facilius irrumpi hostium mœnia eo loci posse, utpote minus munita. Motis itaque castris Damasceni repente stativa nostrorum occupant ac muniunt, nostrosque ab aquatione & commeatu prohibent. Quare cum siti fameque laboraretur, tandem non sine contumelia obsidionem solvunt: Hierosolymam Balduinus, in Europam Ludovicus, & Conradus comminutis variis casibus exercitibus revertuntur., millesimo centesimo quinquagesimo secundo Salutis anno: venerat tum Romam Eugenius, excitis ad expeditionem christianis, qui egregio apparatu & magna civium charitate susceptus est. Tarracina autem, Setia,

Norbano ac Fumonis arce receptis, quæ loca hostes ac tyranni circunquaque positi occupaverunt Tibur recreandi animi gratia concessit. Vbi non ita multo pòst Pontificatus sui anno octavo, mense quarto, die vigesimo moritur: cujus corpus Romam delatum, magna (ut decebat) pompa in basilica *Petri* sepelitur. Ejus autem jussu & impensa extructa est porticus, vel restituta potius, sanctæ Mariæ ad *Præsepe*, quemadmodum ex inscriptione apparet.

ANASTASIVS. IIII. *PONTIF. CLXXV.*

ANastasius quartus, patria Romanus, patre Benedicto, Abbas antea sancti Russi Veliternæ diœcesis, ex Cardinali Pontifex creatur, eo potissimum tempore quo Alphonsus Hispaniæ rex ab expeditione Hierosolmyitana rediens moritur, in ejusque locum sufficitur Sanctius filius, cui paulo pòst mortuo pro Christi fide in Arabia bellum gerenti, Ferdinandus frater in regno succedit. Anastasius autem pontificatum adeptus, & calicem pulcherrimi operis magnæque æstimationis Lateranensi basilicæ condonavit, & ædes egregias apud Pantheon, quod sanctam Mariam rotundam vocant, brevi ædificavit. Plura quoque mente destinaverat, tum ad dignitatem Ecclesiæ, tum ad ornatum urbis Romæ pertinentia, si ei aliquandiu vivere licuisset. Fecit tamen cum spes ex eo concepta, tum Richardi de sancto Victore doctrina, ne ejus tempora ignobilia viderentur. Richardus enim doctor insignis multa & graviter & copiose tum scripsit, præcipue vero librum de Trinita-

nitate. Habuit & sermones ad populum non minus docte quam eleganter. Laboratum hoc etiam tempore in tota ferme Europa fame est, Anastasio Pontifice & clã & aperte pauperibus ipsis eleemosynas præbente, qui pontificatus sui anno uno, mẽse quartodie quarto & vigesimo moritur, sepeliturq; in Lateranẽsi basilica concha porphyretica.

HADRIANVS. IIII. *PONTIF. CLXXVI.*

HAdrianus quartus, natione Anglicus, Albanus episcopus & Cardinalis ab Eugenio creatur, quod in Novergiam missus prædicando, & bene monendo provinciam illam ad Christi fidem redegerat. Mortuo deinde Anastasio Pontifex creatus, tentatusque à Romanis tum precibus, tum minis, ut consulibus liberam urbis administrationem relinqueret, id se facturum constantissime renuit. Instabat Romanus clerus, ut in Lateranum proficisceretur faciendæ cõsecrationis causa, quod etiam facere recusavit, nisi prius Arnoldus Brixianus hæreticus, ab Eugenio antea damnatus, ex urbe pelleretur. Hoc autem ægre ferens populus Cardinalem sanctæ Pudentianæ ad Pontificem viá sacra proficiscentem uno atque altero vulnere afficiunt. Hanc ob rem iratus Pontifex, eos acerba etiam execratione persecutus est, quoad mutata sententia, & Arnoldum ab urbe pepulere, & consules abdicare se magistratu coegere, relicta Pontifici administrandæ urbis libera facultate. Interim vero Guilielmus Siciliæ rex, qui mortuo Rogerio successerat, Beneventana suburbia, Ceperanum Baucumque in Hernicis de ecclesia occupat. Ob quam rem indignatus Pontifex regem gravi ana-

V 5 thema-

themate notat, ejusque ditioni subjectos omni sacramento liberat, quo facilius à rege deficerent, nullo jurejurando astricti. Fœdericus autem primus hoc tempore ex gente Sueva Imperator creatus, Cisalpinam Galliam cum exercitu ingressus, cum Dertonam haud satis imperio obtemperantem aliquandiu obsessam, vi tandem cepisset, magnaque celeritate Romam versus iter statim fecit. Pontifex autem, Viterbii tum agens, confirmaturus in fide ecclesiasticas civitates circunquaque positas, Orvetum & civitatem Castellanam adiit. Verum cum postremo se imparem tanto exercitui cerneret, pace per internuncios composita, in agro Sutrino Imperatori fit obviam: qui ex equo descendens, eum ut verum Christi vicarium salutat. Cum vero ad urbem venissent, & Pontifex in basilica Petri Fœdericum Imperii corona donaret, populus Romanus, clausis tum portis ne quid tumultus excitaretur, per Hadriani pontem vi erumpens, Teutonicos cum Pontifice præter eorum voluntatem sentientes, passim cædit. Excitus quidem tanto tumultu Imperator intromisso exercitu, qui in pratis Neronianis consederat, Romanos ex Vaticano in urbem retrudit multis cæsis captisque, Pontificis tamen precibus Imperator lenitus, captivos incolumes dimittit. Verum cum postea (ut mos est) ituri simul ad Lateranum Pontifex & Imperator essent, fierique id nequaquam tuto viderent, Romanis ad arma spectantibus, Mallianum simul proficiscuntur: ubi transmisso flumine, per Sabinos & pontem Lucanum ad Lateranum pervenientes solennia persolvere. Dum hæc autem Romæ agerentur,
Tibur-

Tiburtini ad Imperatorem venientes, ſe ac omnia ei ſponte dedunt. Verum cum Imperator intellexiſſet, urbem illam ad pontificatum pertinere, eandem Hadriano ſtatim reſtituit, neque ita diu immoratus in Germaniam rediit. At Pontifex à proceribus Apuliæ rogatus, Beneventum ſe contulit, majoremque regni partem ſua tantum præſentia Guilielmo abſtulit. Interea vero Paleologus vir quidem nobilitate inſignis, Emanuelis ſecundi Imperatoris Conſtantinopolitani nuncius & orator, Anconam primo navigio delatus, terra deinde Beneventum petiit, Pontificique Imperatoris nomine ſponte obtulit auri libras quinque millia, fugaturum ſe ex Italia Guilielmum, ſi tres maritimæ in Apulia urbes ei ex fœdere, rebus bene geſtis, darentur: Quod ubi Guilielmus reſciviſſet, Pontificem ad miſericordiam cohortatus, pollicetur non modo ſe reſtituturum quæ de Eccleſia abſtulerat, verum ultro quædam alia condonaturum, Romanoſque Eccleſiæ rebelles in officio retenturum, ſi utriuſque regni titulis tam citra quam ultra Pharum poſiti inſignior fieret. Facere id quidem Pontifici nequaquam licuit, adverſantibus quibuſdam Cardinalibus. Hanc ob rem Guilielmus inſtructo exercitu Apuliam hoſtili animo ingreſſus, cum omnia ferro ac flamma comſumpſiſſet, in Græcos & Apulos movens, qui apud Brunduſium caſtra poſuerant, eos facile ſuperat: vnde Salentini Apulique omnes deditionem ſtatim fecere. Pontifex autem Cardinalibus infenſus, qui obſtiterant, quo minus pax componeretur, Guilielmum

in gratiam recipit, eidemque utriusque regni titulos ascripsit, adhibito prius sacramento, se nil deinceps moliturum quod Ecclesiam Romanam offenderet. Rebus autem ex sententia compositis, Pontifex per Cassinates, Marsos, Reatinos, Narnienses, Tudertinos iter faciens, ad Orvetum tandem pervenit primus pontificũ Romanorum: à quo ea urbs & inhabitata & cultior reddita est. Cum vero instantibus Romanis ad urbem rediisset, vexareturque à consulibus, libertatemRomanam restituere conantibus, Arignamum petiit: ubi non ita multo pòst moritur pontificatus sui anno IIII. mense X. relicta magno in precio Ecclesiæ Romanæ ditione. Nam & circa lacum sanctæ Christinæ multa castella munivit, & Radicophanum quod nunc Senenses obtinent muro & arce propè inexpugnabile reddidit. Horum autem temporum historiam scripsit satis eleganti stylo & oratione Richardus Cluniacensis monachus, quem alii scriptores non parum laudant. Corpus autem Hadriani Romam delatum, in basilica Petri sepelitur non longe à sepulchro Eugenii Pontificis.

ALEXANDER. III. *PONTIF. CLXXVII.*

ALexander III. patria Senensis, patre Ranucio, mortuo Hadriano duorum & viginti Cardinalium suffragiis Pontifex creatur, licet Octavianum Romanum civem tituli sancti Clementis presbyterum Cardinalem Victorem appellatum tres tantum subrogaverint, unde schisma ortum est. Tum vero Alexander ne diutius seditio illa cum pernicie ecclesiæ Romanæ protraheretur,

Ecc-

Fœdericum Imperatorem Cremonam tum obſidentem, per legatos rogat, ut interpoſita autoritate Imperatoria ſeditionem tollat. Reſpondit ille utrunque Pontificem Papiam ire oportere, quò & ipſe proficiſceretur cognoſcendæ diſceptationis cauſa. At vero cum Alexander accepto tali reſponſo Anagniam ſe contuliſſet, Octavianus Anagniam occupat: Tum Imperator indignatus quod dicto ſuo Pontifex non obtemperaſſet, epiſcopos duos ad Alexandrum mittit, qui eum non Pontificem, ſed Cardinalem appellatum ad concilium citarent. Hi autem ab Alexandro confutati & rejecti, ad Octavianum ſtatim ſe conferunt: eumque Papiam perducunt, ut haberent quem Alexandro objicerent. Habito deinde concilio, Fœdericus Octavianum Pontificem confirmat, eumque equo albo inſidentem per urbem Ticinenſem ducit, & de more adorat. Qua injuria Alexander permotus, præmiſſa admonitione Octavianum & Federicum anathematis vinculo colligat, literaſque mittit ad Chriſtianæ reipub. principes & populos, quibus intelligant, id à ſe jure ac merito fieri. Rediens deinde Romam Alexander pontificatus ſui anno ſecundo, multos adverſarios in urbe invenit, in ſe cornua palam erigentes: quod Fœderici exercitus pręter urbem veterem & Anagniam, omnem Eccleſiæ ditionem jam occupaverat. Quare Alexander, adhortante etiam Philippo Francorum rege, Tarracinam profectus, conſcenſo navigio, ad eam rem mandato Guilielmi Siciliæ regis parato, in Franciam contendit: conventuque in Claromonte habito, anathema in Im-

Imperatorem & Octavianum factum statim enunciat. Dum hæc autem in Europa agerentur, mortuo apud Hierosolymam Balduino tertio, Almericus frater statim regnum accepit, ne ob interregnum in tanta barbarie & perfidia aliquid novi exoriretur. Verum compositis pro tempore rebus in Aegyptios ducens, Drogonem copiarum præfectum, edita ingenti cæde, statim superat: Alexandriamque obsidet, quam Tiracinus Soldani Saracenorum regis præfectus in suam potestatem fraude redegerat, Alexandrini autem cum nec diutius pati obsidionem possent, nec subjici Christianorum imperio vellent, Almerico se hac conditione commisere, ut in Soldani potestatem, pulso Tiracino tyranno, redigerentur. Almericus itaque ingenti pecunia recepta Soldano urbem restituit· Verum cum secum fraude homo ingrarus ageret, nec pactam pecuniam præstaret, in eum ducens, Cares urbem, nunc Cairum appellatam, obsidet. Fœdericus autem tyrannica potestate usus, direpta Dertona & Mediolanum solo æquavit: unde translata Magorum corpora Coloniam tum crediderim à Rodulpho Coloniensium Archiepiscopo, & Cremonenses magnis incommodis affecit. Quare Veronenses, Vincentini, Patavini, Veneti communi periculo moti, decrevere, ne amplius ulla auxilia Federico Cisalpinam vastanti præstarentur. Fœdericus itaque ira incensus, Veronam ducens oppugnandæ urbis causa, cum eò pervenisse aliarum urbium auxilia intellexisset, retrocedens, ac Papiam sese recipiens, literis & nunciis Franciæ regem adhortatur, ut tollendi schi-

ſchiſmatis cauſa Alexandrum ſecum ad concilium ducat, quo & ſe unà cum Victore profecturum pollicetur. Apud Divonem locus eſt ubi Savo fluvius Gallos à Germanis dividit. Is locus concilii eſt habitus, quò Fœdericus, rebus Italiæ pro tempore compoſitis, profectus cum Octaviano eſt, Scotiæ ac Bohemiæ regibus, magniſque armatorum copiis ſtipatus. Verum cum Alexander ad id ſe profecturum concilium recuſaret, quod ipſe non indixiſſet, Turonique id inchoaſſet, Federicus iræ ac minarum plenus in Germaniam rediens, Octavianum quem paulo pòſt ſecuturus erat in Italiam miſit: quo quidem Lucæ mortuo Guido Cremenſis in Antipapam Octaviano ſubrogatur. At vero Romani creatis conſulibus, Alexandro Pontifici amicis, eum ſtatim ex Francia revocant, qui primo in Siciliam, mox Romam navigio delatus, congratulantibus omnibus perbenigue ſuſcipitur. Adventu autem Alexandri Ciſalpinæ Galliæ populi in ſpem libertatis erecti, anno MCLXV. in Federicum, ſæve nimium imperantem, arma ſumunt, præſidiaque ejus ex arcibus quibuſdam dejiciunt. Verum Fœdericus comparato magno exercitu in Italiam veniens, præter ſpem nulli noxius, trajecto ratibus Pado, in agrum Bononienſem deſcendens copias partitut. Cohortes enim quaſdam Lucam miſit, quarum præſidio tutus Antipapa eſſet, qui tum Lucæ erat. Ipſe vero cum reliquo exercitu Anconam profectus urbem aliquandiu obſidens, in ſuam tandem redegit poteſtatem. Interim vero ſociæ Ciſalpinæ Galliæ civitates, Mediolanum reſtituunt ac muniunt: Laudenſes

Medio-

Mediolanensium hostes in societatem recipiunt, quo facilius Federico resistere possent, si in eos moveret. Verum Federicum major cura incessit. Mortuo enim Guilielmo Normanno, Siciliæ rege, Emanuel Græcus Imperator legatos ad Pontificem misit, qui ei pollicerentur, & magnas copias in Federicum,& unicam mentem omnium Græcorum cum Ecclesia Romana convenientem, ut Orientalis cum Occidentali eadem fieret, si pateretur imperium Romanum, antea divisum, in unum corpus redigi. Legatis autem quod sit responsum haud satis constat, cum bellum inter Romanos, Tusculanos, atque Albanos ortum, Pontificem impediverit, quo minus certum responsum legatis daret. Nam cum Tusculani Albanique pendere Romanis tributa immoderatius imperata recusarent, incensus ira populus Romanus reclamante Pontifice, populariter in Tusculanos movent. Tusculanorum rempub. tum maxime gubernabat Aino Comes, quem Rogerius ducatu Apuliæ dejecerat. Is itaque, in re militari peritus, accersitis Germanis, qui apud Nepesum Sutriumque confederant, tanta Romanos clade affecit, ut deinceps vix se tueri mœnibus, nedum hostem foris lacessere potuerint. Tum vero Federicus ulciscendi injurias (ut ipse dicebat) ab Alexandro acceptas occasionem nactus, Ancona descendens, Romam movet. Positis autem in pratis Neronianis castris, irrumpere suburbium Vaticani conatus, à familiaribus Alexandri constantissime repellitur. Sequenti vero die, basilicam Petri incendisset, si æditui furentem ac jam facem intentantem admisissent. Pontifex autem haud

aud ſatis tuto in Laterano conſiſtens, quod jam-
am irrupturos Germanos videbat, in ædes Fre-
epanum ad Palladium divertentes confugit.
Cum vero Guilielmus Siciliæ rex magni Guiliel-
ni filius, audito Pontificis diſcrimine, magnam
im pecuniæ & triremes duas paratiſſimas ei mi-
it: Inſtabat cum populo Romano Federicus,
ui pacem promittebat, ut de duobus Pontifici-
bus digniorem eligeret, altero eliminato & reje-
to. Quæ res certe cum tota ad Federici nutum
pectaret, Pontifex noctu abiens navigatione,
alutem ſibi fuga quæſivit. Cajetam primo, mox
Beneventum delatus. Expulit & Federicum ab
urbe Roma peſtis, qua paſſim veluti pecora &
ives & milites oppetebant. Venienti autem in
Ciſalpinam Galliam Federico imperatori fœde-
atæ civitates cum exercitu obviam fiunt: quos
criter nimium inſtantes detrectato certamine
tudioſe vitans, in Germaniam pervenit. Abeun-
e itaque Federico, ſociæ civitates Alexandriam
le nomine Alexandri Pontificis nuncupatam, a-
pud Rouretum, Taro amni adjacentem, paribus
nimis impenſaque condunt: in eamque ex omni-
bus civitatibus quindecim millia hominum ad in-
colendum mittunt, diviſis agris viritim, partitiſque
n urbe locis ad ædificandum. Romani autem ac-
ceptæ cladis memores, abeunte Fœderico Albam
vi capiunt ac diruunt. Idem etiam in Tuſculanos
eciſſent, ni Pontifex eos nunc minis, nunc execra-
ionibus à tanto facinore deterruiſſet. Miſit tum e-
iam Emanuel Imperator Conſtantinopolitanus
alios oratores, qui majora pollicebantur, ſi Ponti-
ex in ſententiam ſuam deſcendiſſet: quibus Alex-
an-

ander ita respondit, se nolle id in unum conjungere, quod olim de industria majores sui disjunxissent. Moritur interim Guido Cremensis Antipapa in basilica sancti Petri: quam magno Federici præsidio adhuc obtinebat, cujus in locum à seditiosis quibusdam sufficitur Iohannes Sarmiensis Abbas ex Pannonia, vir pridem furto infamis, cuique Aino Comes, sibi timens ob cladem antea Romanis illatam, Tusculum tradidit, montem Flasconem ex pacto recepturus. Verum cum Aino à Flasconensibus non reciperetur, recusarentque Tusculani Antipapam recipere, rediens omnino excluditur. Inde vero ad Alexandrum, qui tum Verulis erat, abiens, jus omne suum quod in Tusculo habebat ei condonavit. Vnde Tusculani publico etiam decreto ac concilio adhibito Pontificem recipiunt, quo in loco Henrici Angliæ regis oratores auditi sunt, regem suum purgantes, quod falso diceretur in necem beati Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis conjurasse. Hanc ob rem Pontifex cum non facile oratoribus regis crederet, in Angliam duos Cardinales cum magna potestate mittit, qui rem ipsam diligenter inspicerent, quibus certe rex, omisso Hybernico bello, quo erat implicitus, honoris causa apud Normanniam occurrit: reque discussa ad hoc ventum est, ut Henricus juramento adhibito, cum non satis de facto constaret, sese purgaverit, promiseritque se pœnitentiam pro nece sanctissimi viri acturum: cujus etsi fuisset insons atque inscius, occasionem tamen præstitisse sit visus, quod viventem simultate & odio persecutus sit. Additum prætete ut CC. milites Hierosolymam mitte-

mitteret, qui suis auspiciis, suaque impensa per annum contra Saracenos dimicarent: utque ipse triennio cum quanto posset exercitu contra Barbaros bellum gereret: libertatem ecclesiasticam in suo regno tueretur, adpellationibus ad curiam Romanam factis non adversaretur. His autem rebus jurejurando confirmatis regni Anglici titulum in se atque in hæredes suos transferri meruit, Pontifice annuente. Hinc autem observatum est, ut omnes Anglici reges à Romano Pontifice regni iura recognoscant. Alexander autem diu cum Romanis colluctatus, cum diceret se urbem eorum pace ingressurum, nil amplius quam rem divinam curaturum, omissa eis cura rerum secularium: cum id etiam non impetraret, Segniam proficiscitur: ibi auditis legatis qui ex Anglia venerant, cognitisque beati Thomæ miraculis, eum in numerum Sanctorum refert. Federicus autem in Italiam per montem Citisium rediens, Secusam dolo captam diruit: Astenses timore perculsos in deditionem accipit: Alexandriam menses quatuor gravi obsidione premens, magnum incommodum ab erumpentibus accipit. Postea vero pertæsus longitudine laborum in die Paschatis obsidionem solvens, Papiam venit: ubi de pace Italiæ est actum, interposita pontificis autoritate, quam Veneti cum Imperatore Constantinopolitano antea sentientes libenter amplexi sunt, ob violatum à Græcis jus gentium. Henricum enim Dandalum civem suum legatum ad Emanuelem missum tamdiu candentia æ nea inspicere coegere, quoad oculorum aciem amitteret. Interea vero Almericus Hierosolymitanus rex Cairum obsidens,

dens, quamvis spe potiundæ urbis non careret, tamen ingenti pecunia accepta, obsidionem solvit in Ascalonam movens, quam paulo post re item infecta reliquit, quod commeatibus indigeret: quodque etiam milites fessos diutino & gravi labore cerneret. domum autem rediens cum non diu supervixisset, moriens filio Balduino regnum reliquit. Qui etsi lepra ac quidem vehementi laboravit, regnum tamen constantissime ac prudentissime gubernavit. Alexander autem Pontifex, cum jam pacata esse omnia existimaret, Alexandriæ novæ urbi Episcopum dedit, anno Salutis nostræ millesimo centesimo septuagesimo quinto. Verum non ita diu Fœdericus in Italiam cum magnis exercitibus descendens, omnia statim infesta reddidit, Mediolanenses tamen, adjuvantibus sociis omnibus, ejus copias ita attrivere frequentibus præliis, ut paulum abfuerit, quin ipse quoque Imperator subfosso ejus equo interficeretur. Ex Papiensibus autem & Commensibus, qui Imperatori favebant, multi desiderati sunt. Ipsum vero Papiensem Episcopum pallii & ferendæ crucis dignitate privavit Pontifex, quia in partes Imperatoris declinaverat. Tum vero Federici proceres arbitrati id ei accidisse, quod Ecclesiam Dei persequeretur palam minari, se in patriam redituros, omissa tam iniqua militia, ni propere cum Pontifice in gratiam rediret. Dum itaque pax in Italia tractaretur, in locum Noradini Saracenorum regis demortui, Saladinus vir fortissimus sufficitur: qui rege Aegypti armis capto atque occiso, Aegyptum statim ac Syriam suo adjecit imperio. In Christianos deinde movens, nequaquam cer-

te ta-

e tali fortuna usus est. Nam primo prælio apud Ascalonam, secundo ad Tiberiadem duce Baluino superatur. Comparatis deinde copiis contra Emanuelem in Siciliam profectum exercitum movet, quem simulata fuga in angustas convalles protractum; superat & capit: eaque conditione omittit, ut quæ in Asia ceperat, statim dimitteret. Convenerat jam Venetias Alexander componendæ pacis Italiæ causa, eo & Federicus accedens in vestibulo sancti Marci Pontificis pedes exosculatur: simul deinde ad Altare majus profecti, accepta dataque salute, de fœderibus pacis inter se multum diuque collocuti sunt, quæ postea sequenti die ex sententia confecta est. Abiens deinde Imperator cum bona Pontificis venia, Ravennam primo, mox Bertonorum se contulit: quod oppidum cum retinere ob opportunitatem loci instituisset, rogatu Alexandri Ecclesiæ tandem restituit. Abiens quoque Venetiis Alexander cum triremibus XIII. Guilielmi Siculi, & IIII Venetorum, ornato ob beneficium acceptum eorum summo magistratu insignibus quibusdam & muneribus, Sipontum primo ventis delatus, atque inde Trojam & Beneventum per Cassinensem saltum Anagniam se contulit: ubi non diu immoratus Tusculum petens, de abrogandis COSS. agere cum Romanis cœpit antequam pax componeretur. Verum quia res in L annum protracta tolli difficillime videretur, pacti sunt, ut non prius electi à populo COSS. magistratum inirent, quam in verba Pontificis jurarent, se Ecclesiæ Romanæ fidelissimos fore: nihilque unquam molituros quod dignitati ponti-

ciæ obesset. Hoc itaque modo rebus compo
sitis Pontifex tertium Romam profectus, pro
deunte obviam gratulationis & honoris causa ho
noratissimo quoque, concilium statim in Latera
no concelebrat: tum ut mores curiæ jam nimi
licentia labefactatos componeret, tum vel maxi
me ut decerneretur sub anathematis pœna, n
quis ferrum, ligna armave infidelibus & à religio
ne nostra alienis importaret. Moriens hoc fer
tempore Emanuel Constantinopolitanus Impera
tor, Alexium filium hæredem imperii reliquit
Andronico Græco regia progenie tutore dato: qu
aliquot annis imperium sapienter & summa cun
fide administravit. Ejus quoque consensu Philip
pus Franciæ rex Hagnetem filiam adolescenti in
matrimonium locat. Balduinus item quartus hu
jus nominis Hierosolymitanus, quo rem suan
stabiliorem redderet, sororem Sibyllam Guiliel
mo Montisferrati Marchioni, cognomento Lon
gaspata, viro in re militari præstantissimo, i
uxorem collocat: arbitratus si opus esset Guiliel
mum ipsum cum aliis Christanis principibus re
suæ laboranti opem statim allaturum. Interin
vero Alexander post longos & assiduos labores
cum jam quieturus à tyrannicis perturbationibu
videretur, pontificatus sui anno XXI. die XIX
Romæ moritur, sublatis prius è medio IIII
schismaticis Pontifieibus: quorum seditionibu
Ecclesia Romana ferè subversa est.

LVCIVS. III. *PONTIF. CLXXVIII.*

LVcius tertius, natione Tuscus, Luca urbe
gente nobili oriundus, omnium consens

o tempore pontificatum iniit, quo Andronicus Græcus, quem diximus Alexio pupillo tutorem datum, pulsis Latinis, qui puero favebant, Constantinopolitanum imperium usurpavit, necato in undis puero, dum laxandi animi causa parvo navigio huc illuc temere dilabitur. Præterea verò ne facinore partam tyrannidem amitteret, facinus haud parvum addidit. Nam proceres omnes, quorum virtutem suspectam habebat, brevi interfecit. At vero Guilielmo Longaspata Hierosolymis mortuo, Balduinus rex nepoti consulturus Sibyllam novo marito collocat Guidoni Lusigniano, è Pictavorum gente oriundo, hac tamen lege, ut se mortuo Guido pro nepote Balduino quoad pueritiam supergrederetur, regnum gubernaret: illudque deinceps nepoti traderet. Agebantur hæc omnia Lucii Pontificis autoritate, qui ad Christianam rempub. pertinere arbitrabatur, principes Asiæ quam maxime inter se benevolentia & affinitate connexos esse, quo facilius Saracenis & Turcis in bello resisterent. Is tamen ex urbe dejicitur, dum faventibus quibusdam civibus Romanis abolere Consulum nomen annititur. Fautoribus ejus in urbe deprehensis effossi oculi sunt. Accepta autem tam insigni contumelia Pontifex Veronam profectus, concilio habito, & Romanornm licentiam ac superbiam improbavit, & principes omnes Christianos adhortatus est, ut nostris in Asia pro fide Christi laborantibus succurreretur: maxime vero, cum seditione principum nostrorum hostes freti, duce Saladino Hierosolymitanum agrum popularentur. Nam pulso Guidone Lusi-

Lusigniano ab administratione regni ob superbi Bertrando Comite Tripolitano tutore designat ad arma civilia res ipsa spectare videbatur. No destitit tamen Pontifex & literis & nunciis ec adhortari, ut positis simultatibus una mente ec demque animo, tandiu hostibus resisterent, qu ad novæ copiæ in supplementum militiæ submi terentur. Iam enim instante Heraclio Patriarch Hierosolymitano, qui primo Veronam ejus r causa ad Lucium venerat, deinde ad Philippu Franciæ regèm accesserat, milites cruce signati a tantam expeditionem mittebantur. Verum Gu lielmus Sicilię rex iniquo tempore injurias Latin ab Andronico Constantinopolitano Imperato illatas ulturus, cum armato exercitu in Græcia trajiciens omnia perturbavit. Nam & Thessalon cam Macedoniæ urbem, vi cepit, & multas Gra ciæ Thraciæque civitates variis calamitatibus aff ctas partim cepit, partim diripuit: nusquam o currente Andronico, & Diis & civibus suis inf sto, propterea quod multos occiderat, plerosq exilio damnaverat. Hac vero necessitate impu & coacti Constantinopolitani cives Isaac que dam regia progenie ortum è Peloponneso ad in perium vocant: qui Andronicum prælio super tum & captum variis cruciatibus interfecit. Q sublato, Lucio Pontifici haud difficile fuisset, Gu lielmum regem pace cum Isaac composita impe lere pollicitationibus & præmiis, ut in Asiam tra ceret. Verum dum ob hanc rem nuncii ultro citr que mitterentur, Lucius vir optimus Pontifica sui anno quarto, mense secundo, die decimo oct vo Veronæ moritur: sepeliturqu magn adhibi

per

mpa ante Altare Cathedralis basilicæ. Hic autem Pontifex non immemor patriæ suæ, eam multis muneribus, tum divinis, tum humanis ante mortem ornavit. Ab Imperatore enim Federico, quo cum in pace vixit, obtinuit, ne Hetrusci alia quam moneta Lucensi uterentur, quemadmodum Longobardi solam Papiensem admitterent signatam Imperatoria nota. Nam Cisalpinos jam antea Pontifex Imperatori conciliaverat. Scribit Ptolomeus Lucensis & Petrum Comestorem, qui historiam utriusque testamenti conscripsit, & Ioachimum Abbatem in Calabria apud monasterium Floris ab eo conditum in precio tum fuisse, doctrina & divinandi arte, quam sub ambagibus quibusdam præ se ferebat.

VRBANVS III. *POFTIF. CLXXIX.*

VRbanus tertius, patria Mediolanensis, patre Iohanne, è gente Cribella, pontificatum iniens revocare ad concordiam Christianos principes primo annixus est, ne dissidentes à barbaris opprimerentur. Verum mortuo Balduino quarto, lepra laborante, non potuit Tripolitanus Comes tutor Baldui quinto designatus curam ejus suscipere, Sibylla pueri matre Guidoneque Lusigniano prohibentibus. Non supervixit diu puer: octavo enim mense post patrem moritur, cujus mortem tamdiu occultavit mater, donec largitionibus ac blanditiis in sententiam suiipsius deducto Patriarcha & proceribus Guidonem creari regem obtinuit. Tulit eam quidem rem graviter & iniquo animo Raymundus Tripolitanus Comes, atque quo ei facilius ulcisci injurias suas liceret,

ceret, inducias cum Saladino paciſcitur. Hoc itaque modo Tripolis & Tiberiadis & Galilææ principatus à Chriſtianis avulſus eſt. Raymundo enim Comiti tum parebant ob uxorem quam nuper duxerat: & ne quid Salidino deeſſet, occaſionem belli gerendi enixe quærenti Montis regalis Chriſtianus princeps, qui ultra Iordanem longe ac late imperitans annonam & quidem abundantem Hieroſolymis perpetuo ſubminiſtrabat, inducias temere violavit. Hanc ob rem Saladinus veniſſe tempus ratus, quod maxime expetebat, comparato ingenti peditum atque equitum exercitu, ad Ptolemaidam caſtra ponens, cum Templariis in præſidio poſitis acerrime dimicat. Fuere ſuperiores templarii, optimo tamen quoque de ſuis occiſo. Nam & magiſter militiæ & plerique alii conſilio ac manu prompti eo prælio cecidere. Auxit exercitum Saladinus, & à calamitate animum ſumens, Templarios magis magiſque urget. Hanc ob rem Raymundus haud ſatis Saladino credens, uxore relicta, quam firmiſſimo præſidio munierat, Tripolim reverſus, in gratiam cum Guidone rediens, barbarorum inducias contempſit; quare Saladinus belli gerendi occaſionem nactus, Ptolemaida omiſſa in Tiberiadem ſuo juro movet. Inſtantibus itaque Chriſtianis omnibus, maxime vero Templariis ut exercitus in hoſtem duceretur, Guido Rex in Saladinum movens, qui loco irriguo & amœno caſtra poſuerat, repulſus ab hoſte haud longe caſtra metatus loco iniquo & arido, ſequenti die ad pugnam compellitur, ac magna clade ſuperatur
labo-

laborantibus siti Christianis. In tam vero sinistra pugna capti fere omnes principes sunt, maxime autem Guido rex & Templariorum magister: quorum de numero multi securi percussi sunt. Hac itaque victoria potitus Saladinus, Aconem propere duxit: quam statim Christiani dedidere, cum singulis vestimentis abire permissi. Eadem quoque fortuna usus Berytum, Byblum ac maritima omnia occupat, soli Ascalonitæ munitionibus fisi responderunt, se non nisi post captam Hierosolymam deditionem facturos. Multum certe Saladini humanitas & fides Christianis obfuit. Nemo enim (adeo se æqualem omnibus præbebat) ejus imperium aspernabatur. Is itaque Ascaloniam movens decem dierum oppugnatione eam his conditionibus in deditionem accepit, ut reddito Guidone rege & Templi magistro, quos in vinculis habebat, civitatem dedentibus incolis acciperet. Vt hæc autem deditio quam primũ fieret Saladinus properabat, quod jam Tyrum pervenisse Conradum intellexerat Montisferrati Marchionem, cum classe ab Isaac Imperatore Constantinopolitano accepta, cujus sororem nuper in uxorem duxerat, eoque perventurum brevi suspicabatur Guilielmum Siciliæ regem cum triremibus XL. *A*t vero Thurci cum intellexissent tanta cum gloria Christianos à Saladino superatos, æmulatione gloriæ moti, Laodiceam profecti: urbe recepta, in Antiochenum agrum descendunt: quo in loco à Christiavis tanta clade superati sunt, quantam Saladinus Christianis intulerat. Oppugnabat tum Saladinus urbem Hierosolymitanam,

& quidem acriter: quam tandem ij qui in præsidio erant desperatis suppetiis, hac conditione dedidere octavo & octogesimo anno, posteaquam a Gothifredo capta fuerat, ut tantum abeunti cuique ferre liceret, quantum suis tantummodo humeris sustinere posset. Migrantium Christianorum pars Tyrum, pars Antiochiam, pars Alexandriam delata est. Inde vero multi deinceps Sicula classe in Italiam delati sunt. Saladinus autem Hierosolymam ingressus, campanas primo è turribus dejecit, mox basilicas omnes præter Salomonis templum profanavit: quod prius quam ingrederetur aqua rosacea lavisse ferunt. Mansere Hierosolymis Christiani Asiatici, Syriani, Armenii, Iacobitæ, Georgiani, Græci permittente Saladino: qui relicto eo loci firmissimo præsidio Tyrum propere ducit: quam Guilielmus publico consilio, auxilioque defendendam acceperat. Hic itaque Siculæ classis auxilio fretus, Saladinum ab urbe repulit. Verum cum postea constaret hominem ferocem Antiochiam oppugnandæ urbis causa profectum, Vrbanus Pontifex qui omnibus viribus annixus fuerat ne Hierosolymæ caperentur, Venetias comparandæ classis gratia proficiscens, dolore animi quem ex calamitate Christianorum acceperat, Ferrariæ in itinere moritur, pontificatus sui anno I. mense X. die XXV.

GREGORIVS VIII. *PONTIF. CLXXX.*

GRegorius VIII. patria Beneventanus, summo omnium consensu *Pontifex* creatus, statim nuncios & literas ad principes Christianos mittit, eos cohortatus, ut viribus omni-

omnibus unà secum comparato exercitu, terra marique Hierosolymam ab hostibus captam recuperarent. Quo vero id liberius fieri liceret, ipse *Pisas* statim proficiscitur, ut composita inter *Pisanos* & Genuenses pace, utrumque populum, bello maritimo præpotentem, in sanctam expeditionem concitaret. Verum dum hæc intentiore cura vir sanctissimus agit, Pisis moritur, pontificatus sui die LVII.

CLEMENS III. *PONTIF. CLXXXI.*

CLemens tertius, patria Romanus, patre Iohanne, cognomento Scholaris, pontificatum iniens statim de bello in Saracenos gerendo edictum proponit. Nam Saladinus secundam victoriæ fortunam secutus, jam civitates quinque & viginti de principatu Antiocheno ceperat: ipsamque Antiochiam corrupto largitionibus Patriarcha denique occupaverat. Hanc ob rem moti Christiani principes, bene admonente Pontifice, arma sumunt: quorum de numero præcipui fuere Federicus Imperator, *Philippus* Franciæ, Richardus Angliæ reges, & Otho Burgundiæ dux, subsequentibus multis Episcopis Archiepiscopisque. Veneti quoque & *Pisani* paratissimas eduxere classes. Venetæ præfuit Archiepiscopus Ravennas, Pisanæ *Pisanus* præsul. Guilielmus autem Siciliæ rex pacato à piratis mari annonam omnifariam ex Sicilia & Apulia proficiscentibus subministrabat. Frisones præterea, Dani & Flandrenses cum quinquaginta triremium classe inter navigandum ad Aphricæ littora flectentes, Sa-

racenos magnis incommodis afflixere, capta ac direpta Siluma eorum urbe. Bela autem Poloniæ rex saluti Christianorum consulens Vngaris pacem dedit, quo omnibus proficisci facilius ad tantam expeditionem liceret. Tyrum jam pervenerant omnes, indeque paribus animis è Ptolemaida moverant, urbemque oppugnabant, tum superveniente cum magno exercitu Saladino, & à tergo & à fronte eodem tempore contra hostem dimicare necesse fuit. Pugnatum est diu atque acriter, & jam ad Christianos victoria inclinabat, cum equus è manibus gregarii cujusdam elapsus Christianis fugiendi initium fecit, arbitrantibus suos in fugam versos. Verum Gaifredus Lusignianus ad custodiam castrorum relictus, eruptione facta & hostes repressit, & suis animum ad resistendum dedit. Constat tamen ex Christianis ad duo millia eo die cæsos fuisse. Periere item ex acceptis vulneribus Templariorum magister, & Andreas Bremensis Comes. Durante autem diutius obsidione, tanta fame obsidentes oppressi sunt, ut etiam ab hoste annonam peterent. Quare Saladinus bene gerendæ rei opportunitatem nactus, castra rerum omnium copia referta sine ullo custode dimisit: ad quæ diripienda cum passim nullo servato ordine Christiani accurrissent, Saladinus rediens multos incautos & nil tale opinantes opprimit. Non deseruere tamen tam gravem & diutinam obsidionem Christiani, licet ad cætera mala, dysenteria quoque in castris laboratum sit. quo quidem morbo & Sibylla Guidonis uxor, & quatuor filii quos ex ea susceperat in castris periere. Interim
vero

vero dum hæc in Aſia agerentur, Guilielmus Siciliæ rex Panhormi moritur: cujus regnum ad Eccleſiam recidebat, nullo legitimo hærede relicto: licet inſulæ proceres Tancredum ſtatim ſuffecere ex Rogerio Normanno, & pellice quadam genitum, hominem certe tantæ ſocordiæ, ut eum Guilielmus negaret ex Rogerio genitum. Repetiturus itaque ſua jura Clemens pontifex copias eò celeriter miſit: quibus dum Tancredus reſiſtit, rapinis & cædibus omnia repleta ſunt. Moverat jam copias ſuas in hoſtes Chriſtiani nominis Federicus, & per Vngariam iter faciens Thraciamque, jam Conſtantinopolim pervenerat: quem certe Iſaac Imperator ejus potentiam veritus, trajicere Boſphorum ſtatim adhortatus eſt. Tranſmiſſis itaque copiis, Federicus inſtante etiam literis & nunciis Clemente, & Philomenam urbem de Thurcis capit: & agrum Iconio adjacentem populatur, & Armeniam minorem in poteſtatem ſuam redigit. Verum dum lavandi cauſa rapidum amnem inexplorato ingreditur, in undis periit. Tum vero ejus exercitus in Antiochenum agrum delatus, partim morbo, partim fuga conſumptus eſt. Philippus autē Richarduſque reges, Gallico Tyrrhenoque pelago Meſſanam ſimul delati, varia fortuna deinceps uſi ſunt. Nam Philippus proſpera navigatione uſus, Ptolemaidæ portum attingens, Chriſtianorum exercitum & animos auxit. Richardus vero tempeſtate in Cyprum delatus, cum à Græcis portu prohiberetur, inſulam vi ingreſſus expugnatam ſpoliatamque firmo ſuorum communiens præſidio, Ptolemaidem tandem in caſtra pervenit.

Oppugnabatur tum acriter urbs, sed inerat validum Saladini præsidium: quo quidem persæpe erumpente, Christiani magna incommoda recipiebant. At vero Clemens omisso tantisper Tancredo, donec Christiani contra Saracenos dimicantes meliorem fortunam nanciscerentur, ad componendas res ecclesiasticas animum adjecit. Nam & mores clericorum quorundam, non satis probatos, severitate sua emendavit, & claustrum sancti Laurentii extra muros ædificavit, & Laterani ædes non mediocri impensa restituit: templumque vermiculato opere ac musiuo exornavit. Moriens deinde haud ita multo post pontificatus sui anno tertio, mense V. in basilica Lateranensi sepelitur, ducta ingenti funeris pompa.

CELESTINUS III. *PONTIF. CLXXXII.*

CElestinus tertius, patria Romanus, patre Petro, cognomento Bubonis, Pontificatum adeptus, ægre ferens Tancredum regno Siciliæ potiri, Constantiam rege Rogerio natam occulte è monasterio Panhormitano eduxit: eamque licet Deo dicatam, Henrico sexto Federici Barbarossæ filio dispensatione Apostolica in matrimonium collocavit: hac conditione ut regnum Siciliæ cis & ultra Pharum dotis nomine repeteret, reservato censu quo Pōtifici feudatario jure quotannis solveretur. Hac autem beneficētia motus Henricus, Tusculum (quod ipse firmo pręsidio munierat) Celestino reddit, quod statim Romani Pontifice acceptum adeo diripuere evertereque, ut saxa demolitæ urbis in Capitolio usque ad multam ætatem in memoriam tantæ cladis servata sint

sint. At vero Henricus & Constantia Neapolim oppugnantes, solvere obsidionem coacti sunt, peste exercitum populante. Christiani autem qui biennio Ptolemaidem obsederant, tandem eam dedente praesidio receperunt, his conditionibus, ut & pars Dominicae crucis, quam superius amissam diximus, à Barbaris redderetur: & eisdem cum singulis vestimentis abire liceret. At vero cum Dominica crux non reperiretur, multos è barbaris Richardus trucidavit. His itaque malis perterritus Saladinus desperansque posse reliqua tueri, quarundam urbium mœnia demolitus, de reddenda Christianis Hierosolyma cogitavit: quod certe ne faceret, discordia inter Philippum Richardumque orta, de principatu inter se contendentes, effecit. Verum abeunte ex Asia Philippo, simulato interim morbo, Richardus majori animo rem bellicam deinceps aggreditur, eo potissimum tempore quo Conradum Monteferratum Tyri in foro agentem, sicarii duo (arsaculas Saraceni vocant) gladiis confodere, devoti prius ac jurati se hostes omnes suae superstitionis ea ratione interfecturos. Hi autem postea de fuga retracti, exquisitissimis cruciatibus sunt interempti. Henricus vero Campaniae Comes Isabella regina in uxorem ducta, Tyri dominatu potitus est. At Richardus Guidonem Lusignianum blandè eum appellando, in eam sententiam tandem adduxit, ut sibi regni Hierosolymitani jura permitteret, quem titulum Anglici reges adhuc usurpant. Auctus itaque animo Richardus obsidere Hierosolymam instituerat: verum in itinere à Saladino, ex-

tremum agmen carpente, vexatus, cum iniquo loco decertare necesse esset, hostem magno suorum incommodo tandem superat. Qui postea non longe à Bethleem munitissimo loco castra metatus intercipere commeatus instituerat, quo minus ab Aegypto ad Christianos Hierosolymam obsessuros importarentur. Ob hanc itaque caussam & ob hyemem quæ jam appetebat, Richardus relicta tam necessaria obsidione, ad quam Pontifex eum continuo subministratis pecuniis animabat, Ascalonam concessit: quam pariter & Gazam à Saladino antea deletas instauravit. Dilabentibus deinde passim maritimis copiis, Pisani in Hadriaticum delati Polam capiunt, eo loci hybernaturi. Hanc ob rem Veneti aucta majorem in modum sua classe, Pisanos Pola ejiciunt urbemque diripiunt: eos quovis in loco persecuturi, ni Celestinus reipu. Christianæ cavens, utrumque populum ad pacem cohortatus fuisset. Instabat jam ver, & movere copias Hierosolymam Richardus instituerat, cum subito nunciatum est, regem Franciæ Normanniam ea mente vexare, ut in Angliam trajiciens, regnum illud fratri Iohanni acquireret. Mutata itaque sententia Richardus pacem cum Saladino componit his conditionibus, ut sibi omnia præter Tyrum & Ptolemaidem haberet: reliqua autem quæ in potestate Christianorum remanerent, nequaquam vexaret. Ictis hoc modo fœderibus, Richardus in Europam rediens ab hostibus capitur. Redemptus autem ingenti pecuniæ vi, tandem in Angliam proficiscens, sæpe cum rege Franciæ decertavit, inclamante Pontifice, qui suo-

ſuo ac Chriſtianorum omnium iniquo tempore tantum certamen excitaſſent: maxime vero quod Saladino mortuo, tum maxime recuperari Hieroſolyma poſſet. Ferunt Saladini viri clariſſimi trophæum hoc in funere habitum. Ejus enim interior tunica lancea ſuſpenſa ante funus deferebatur præcone clamante, Saladinum Aſiæ dominatorem, ex tanto regno tantiſque opibus nil aliud ſecum ferre. Dignum ſane tanti principis ſpectaculum, cui nil aliud ad ſummam laudem defuit, quam Chriſti character. Tum vero Saladino mortuo, Celeſtinus in magnam recuperandæ Hieroſolymæ ſpem veniens, Henricum Imperatorem, qui mortuo Tancredo regnum Siciliæ occupaverat, ad bellum Aſiaticum adhortatur: quod cum ipſe obire non poſſet, eò Maguntinum Archiepiſcopum & Saxoniæ ducem cum magnis copiis propere mittit. Idem quoque feciſſet & Franciæ rex, ni Saraceni Mauritaniam incolentes, in ulterioremque Hiſpaniam trajicientes, capta rege Caſtellæ, Beticam omnino cepiſſent, quæ hodie Granata dicitur. Non enim quieturos barbaros Galli arbitrabantur, tanta victoria elatos, ſed illaturos bella finitimis. Hanc itaque ob rem militem in Europa retinebant. Germani vero in Aſiam trajicientes, & Berytum à Saracenis deſtitutum munivere, & Ioppen obſidione preſſam liberaverunt, petituti deinceps Hieroſolymam, ni Celeſtino tum mori contigiſſet Pontifici ſanctiſſimo: & qui nil in vita prætermiſit, quo terra ſancta (ita enim Hieroſolymas vocant) recuperaretur. In tantis autem perturbationibus rerum, tantoque ſumptu

bellico ædes egregias, tum apud ſanctum Petrum, tum ad Lateranum ædificavit, qua recipi Pontifices percommode poſſent. Extant adhuc in Laterano valvæ æneæ è regione Sancta Sanctorum, ſuo juſſu, ſuaque impenſa fabrefactæ. Præterea vero civitatis nomen Viterbio dedit: Eccleſiamque eorum Cathedralem fecit: Thuſcanenſem & Centumcellenſem ita in eandem transferens, ut unus epiſcopus omnibus præeſſet. Moritur autem Celeſtinus Pontificatus ſui anno VI. menſe VII. die XI. ſepeliturque in baſilica Petri, bonis omnibus præ dolore hominis lachrymantibus.

INNOCENTIVS. III. *PONTIF. CLXXXIII.*

INnocentius tertius, patria Anagninus, patre Traſimundo è familia Comitum, vir etiam ante pontificatum doctrina & moribus inſignis, à Celeſtino in numerum Cardinalium refertur: quo mortuo in ejus locum omnium conſenſu Pontifex ſufficitur. Hic autem ſtatim, ubi magiſtratum iniit, bello Aſiatico animum adjiciens, Germanos, propter Henrici mortem in Aſia tumultuantes, retinere in officio literis, nunciis, præmiis, pollicitationibus conatus eſt. Verum id quidem fruſtra tentavit. Germani enim nemini obtemperantes, relicta Aſia, in Europam cum maximo Chriſtanorum detrimento tranſeunt: potiſſimum vero Ioppenſium, in quos omni ope deſtitutos delati Thurci, Saracenique etiam deditionem facturos, vi captos ad unum omnes interfecere, everſa ſtatim à fundamentis urbe. Orta & in Germania ſeditio non parva eſt:
cum

cum pars Electorum Othonem Saxoniæ ducem, pars Philippum Germanum Hetruriæ ducem, quem Henricus tutorem filii moriens reliquerat, Imperatorem optaret. Et ne quid mali ad perturbanda omnia deesset, rex Franciæ Philippo, Othoni rex Angliæ favebat. At vero Innocentius, ne tumultu omnia complerentur Othonem Imperatorem confirmat, legitime ab his, ad quos pertinebat, electum. Non destitit tamen Philippus ob hanc rem, & Hetruriam in Italia, & Sueviam in Germania firmo præsidio munire. Idem fecit & Constantia Henrici uxor, quæ Federici secundi filii sui adhuc pueri Siciliæ regnum cis & ultra Pharum præter conditionem sexus, ad propulsandam vim hostium constantissime munivit. Increbrescentibus itaque hoc modo discordiis, non omittendum bellum Asiaticum Innocentius ratus, sua autoritate & Bonifacium Montisferrati Marchionem, & Balduinum Flandriæ, & Henricum sancti Pauli, & Lodovicum Sabaudiæ Comites in Saracenos movit. Hi autem omnes conjunctis copiis Venetias delati, non prius Venetos perpulere classem in Thurcos & Saracenos armare, quam polliciti sunt omnes paribus animis * Iaderam, quæ iterum ad Vngaros defecerat recuperaturos. Comparata itaque classe & Tergestinos mare infestantes compescunt & Iaderenses post longam obsidionem capiunt. Agebantur hæc in sinu Adriatico, cum Alexius Isaac fratrem Imperatorẽ Constantinopolitanum, quo latini amicissimo usi sunt imperio depulit, & captum oculis in vincula conjecit. Hanc ob rem Alexius adolescens Isaac filius ex fuga in castra

* *Iaderam.*

per-

perveniens, opem pro patre contra tyrannum petit, quæ profecto hac conditione ei concessa est, ut & Græcam Ecclesiam Romanæ subiiceret: & auri marcas XXX millia persolveret ob damna, quę olim Emanuel Imperator Venetis Francisque intulerat. Hoc autem modo ictis fœderibus ab Iadera moventes, dum Cretam præterlabuntur, eam puer Alexius in deditionem accipiens, Bonifacio Montisferrato, sibi cognatione conjuncto, condonavit. Inde vero Constantinopolim profecti, dum terra marique urbem oppugnant, Theodorum Lascari Alexii tyranni generum erumpere conantem intra mœnia retrudunt, urbemque biduo continuata oppugnatione vi capiunt. Aufugerat noctu Alexius, relicto magno auri pondere apud Irenem virginem Deo dicatam. Redeuntes itaque in urbem pater Isaac & filius Alexius, non diu supervixere. Pater enim morbo, filius autem veneno petitus interiere. Interea vero Bonifacius Montisferratus, regno Thessaliæ potitus, cum pecunia indigeret, suadente Balduino accepta ingenti vi auri, Cretam Venetis dedit. His autem pecuniis fretus Bonifacius Hadrianopolim à tyranno pressam oppugnans, & Valachos olim Romanos ulteriorem Danubii ripam incolentes, & Vulgaros vicinos in se excivit. Multitudinem itaque hostium timens Constantinopolim petiit, Soldano Iconii iturus obviam, qui Satellia urbe Græca capta, maximis calamitatibus Christianos quotidie vexabat. Innocentius autem tot hostibus undique lacessitus, conquisitum undequaque militem continuo submittebat. Qui ubi accepit, Hilminolinum maxi-

maxima classe in Hispaniam trajecisse, Toletumque oppugnare, publico edicto omnes qui ferre arma possent, ad extinguendum tantum incendium concitavit. Convenerant eò multi Galli opem Hispanis allaturi: qui statim in patriam rediere, ubi adventum suum Hispanis minime gratum sensere. Hanc ob rem Hilminolinus utramque Hispaniam incredibili celeritate hostilem in modum pervagatus, Arelatum usque & Avenionem perveniens, cædibus omnia & populationibus complevit. Hac autem calamitate perciti quatuor Hispaniæ reges, Castellæ, Aragoniæ, Portugalliæ, & Navarræ, copiis simul junctis cum Saraceno congressi maximam victoriam adepti, nil præter Granatam Hilminolino reliquere. Oborta tum apud Tolosam hæresis est, quam Innocentio procurante beatus Dominicus, qui postea in Sanctos relatus est, mira celeritate compescuit, adjuvante etiam Simone Monforti. Non enim disceptationibus verborum tantum, verum etiam armis opus fuit: adeo inoleverat tanta hæresis. Otho interim Romanorum Imperator ubique à Philippo superatus, cum in Agrippina Colonia obsideretur, eruptionemque infeliciter tentasset, à Coloniensibus excluditur, qui statim Philippo deditionem fecere. Non diu tamen supervixit Philippus: à Comite nanque Palatino insidiis petitus necatur. Cognita vero hujus morte, Germani ducem Saxonium Imperatorem deligunt, Othonem quintum appellatum: quē Innocentius sequenti anno Romæ coronavit. Veneti autē tum maxime rei maritimæ studentes, cum obire omnia publice non possent, privatis etiam civibus nego-

tium

tium dedere, ut quas vellent insulas occuparent, modo in fide rei permanerent. Vnde multi cives insulas Ionii & Aegei occuparunt, publice tamen Corcyram, Motonium, Coronum in suam redegere potestatem. Otho vero, quem diximus, ab Innocentio coronam imperii suscepisse, contra jus fasque occupatis Monteflascone, Radicophana, multisque Ecclesiæ Romanæ oppidis, in regnum Neapolitanum movens, id adolescenti Federico secundo sublaturus, cujus ob ætatem curam tutores adhuc gerebant, iram Pontificis in se concitavit: à quo & anathemate notatur, & imperii titulis privatur, eum monitus ut ab iniuria discederet parere desierit. Hanc ob rem Bohemiæ rex cum Maguntino & Treverensi Archiepiscopis, Land gravio, Thuringiæ, atque Austriæ Duce suadente, Fœdericum secundum Siciliæ regem vigesimum agentem annum, Romanorum Imperatorem deligunt. Otho itaque in Germaniam rediens, paternæ ditioni consulturus, Innocentio recuperandi omnia quæ in Italia ceperat facultatem dedit. Veneti autem rebellantem Cretam in fide armis continentes, anno salutis millesimo ducentesimoquarto decimo, eandem in Coloniæ formam redegere, missis eo civibus, qui Cretenses in officio continerent. Venerat tum Romam Federicus secundus coronæ gratia: quam ubi ab Innocentio impetrare nequivisset, in Germaniam profectus regni Germaniæ diadema à Maguntino Archiepiscopo accipiens, cum Lodovico rege Franciæ amicitiæ & fœderis societatem iniit: qua quidem amicitia Lodovicus

ipse

ipſe fretus, Iohanni Angliæ regi bellum ſtatim intulit. Verum Iohannes auxilio divino & humano uſurus, Angliam Hiberniamque Romanæ Eccleſiæ vectigales faciens, centum auri marcas quotannis ſoluturum ſe pollicebatur, quod poſtea aliquandiu ſervatum eſt. Federicus autem Othonem perſequens, à Lodovico rege Franciæ gravi bello ſuperatam Aquiſgranam cepit, ibique iterum Innocentii Pontificis autoritate fretus, vexillum crucis ſuſtulit: laturus (ut ipſe dicebat) opem & quam primum Chriſtianis contra Saracenos in Aſia dimicantibus. Præterea vero ut grati animi ſignum aliquod præ ſe ferret, Fundanum Comitatum eccleſiæ Romanæ dono dedit: vel datum antea, & uſurpatum deinceps reddidit. At pontifex ubi videret Saracenorum potentiam in Aſia concreſcere, apud Lateranum maximum concilium celebrat, cui interfuere Hieroſolymitanus, Conſtantinopolitanus Patriarcha, metropolitani LXX. Epiſcopi quadringenti, duodecim Abbates, priores Conventuales octingenti, Græci & Romani Imperii legati: regum vero Hieruſalem, Franciæ, Hiſpaniæ, Angliæ & Cypri oratores. Venere multa tum quidem in conſultationem, nec decerni tamen quicquam aperte potuit, quod & Piſani & Genuenſes maritimo, & Ciſalpini terreſtri bello inter ſe certabant. Eò itaque proficiſcens tollendæ diſcordiæ cauſa Pontifex Peruſii moritur pontificatus ſui anno decimooctavo, menſe VII. die XVI. cujus vita adeo probata fuit, ut poſt ejus mortem nil earum rerum quæ in vita egerit, laudaverit, improbaveritque immutatum ſit. Nam & decreta pleraque retulit,

retulit, quibus tã laicorum quam clericorum mores componerentur. Scripsit & libros de Sacramento Eucharistiæ, de Sacramento baptismi, de infelicitate conditionis humanæ. Habuit item sermones temporibus & solennibus diebus accommodatos. Improbavit præterea Abbatis Ioachimi libellum quendam non sanam doctrinam præ se ferentem. Damnavit & errores Almerici hæretici qui postea Parisiis cum sectatoribus suis exustus est: qui ad reliquos errores affirmabat ideas quæ sunt in mente divina, & creare & creari, cum ex sententia beati Augustini in mente divina nil nisi æternum & incommutabile sit. Dixerat præterea in charitate constituto nullum peccatum imputari. Iuvere autem hujus Pontificis virtutem & doctrinam beati Dominici, unde prædicatorum, & Francisci Assisatis sanctitas, unde minorum ordo tum originem habuit. Sunt qui scribant & Gratianum compilatorem decreti & Papiam Lombardum, qui vocabula latina in ordinem redegit, tempore Innocentii fuisse. De Papia non ambigitur: Gratianum Alexandri tertii Pontificis temporibus quidam adscribunt. Et ne existimes Innocentium opera pietatis in tanto pontificatu prætermisisse, scito, ejus opera & impensa hospitale Sancti Spiritus conditum fuisse, auctumque ab eo magnis proventibus: quibus & peregrini & ægroti & vulgo concepti oc orphani alerentur. Ornavit & Altare sancti Petri opere vermiculato, ut ejus imago & literæ in fornice ipso scriptæ indicant. Vniversis præterea urbis Romæ ecclesiis libram argenti dedit, unde calices sacrificandi gratia conficerentur. Restituit & beati Sixti Eccle-
siam

am jam vetustate collabantem. Hoc ideo fa-
tum ab eo maledici dicebant, ne omnem impen-
am in turrim quandam nunc Comitum appella-
am cognomento, familiæ suæ transtulisse vide-
etur. Vtcunque est, constat eum in quovis ge-
ere vitæ probatissimum fuisse, dignumque qui
nter sanctos Pontifices censeatur.

IONORIVS. III. *PONTIF. CLXXXIIII.*

HOnorius tertius, patria Romanus, patre *A*-
merico omnium suffragiis Pontifex creatur,
d quem Petrus Imperator Constantinopolitanus
um Iole uxore veniens, in basilica sancti Lauren-
ii extra muros coronatur, deligiturque statim Io-
annes Columna Cardinalis Romanus, qui legatus
d res Asiæ componendas cum iis copiis profici-
sceretur, quas Innocentius ad eam rem collegerat.
Pervenerant jam *A*conem Christiani proceres Ho-
orio hortante: maxime vero Andreas Vngariæ
rex Venetorum navigio fretus, quibus ob tantum
beneficium jus omne concessit, quod in Dalma-
tia dux *A*ustriæ habuerat. *A*ndream quoque se-
cuti sunt & Henricus Comes Nivernensis, & Gual-
therius regis Franciæ camerarius. Hi autem omnes
inito consilio cum Iohanne Hierosolymitano re-
ge, Damyatam Aegypti urbem obsidere instituen-
tes, anno salutis millesimoducentesimo ac decimo
octavo, mense Maij eò proficiscuntur. Aeliopo-
lis hæc urbs quondam appellata est, ab Aelio Per-
tinace qui eam triplici muro circundedit, deducta
Nili particula, quæ urbem in insulæ formam re-
digeret. Suburbia habebat circunquaque posita
plena mercimoniis, hæc primo miles diripuit.

Verum

Verum cum poſtea flantibus zephyris Nilus in immenſum creuiſſet, corrupta annona, laborare inopia rerum Chriſtiani tum cœpere, præcipue autem obſidente aditus Soldano, ne quid importaretur, qui non longe à noſtris caſtra poſuerat. Hac itaque difficultate rerum moti Chriſtiani in Soldanum copias movent. Is autem terrore perculſus, relictis caſtris rerum omnium copiis refertis, noſtris obſidendi urbem, quam liberaturus venerat, facultatem præſtitit. Cordirius autem magni Soldani filius Hieroſolymæ retinendæ ſpem abijciens, ſi Damyata Chriſtiani potirentur, dirupto utbis muro, turrim David & templum Domini tantummodo integrum reliquit: nec ſepulchrum Chriſti violavit, motus (ut aiunt) illorum Chriſtianorum precibus qui ea loca incolebant. Dum noſtri autem Damyatam acriter oppugnant, Soldanus cum maioribus copiis rediens, inter Cairum & Damyatam caſtra poſuit, nec unquam elici ad certamen convitio aut maledicto potuit. Hac vero indignitate moti Galli ſine ordine in eos ruentes magnum incommodum ab erumpentibus accepere, non tamen obſidio Damyatæ relicta eſt: quæ tandem menſe decimoquinto à Chriſtianis capitur, direpta militem ingenti præda locupletavit. Interim vero Honorius Romæ & ordinem beati Dominici ipſo inſtante confirmat, & Federicum ſecundum anathemate notatum imperii dignitate privat, quod mortua matre Conſtantia, quæ ipſum in officio continebat, Romam veniens, contra jus faſque ditionem pontificiam vexabat. Hanc igitur ob rem motus Soldanus, quod de inimicitia *Pontificis &*

tis & Imperatoris ei constabat, maiorem quam
unquam antea comparavit exercitum, arbitratus
Christianos nusquam apparituros, qui statim suadente Iohanne Dolumna Cardinali Romano sumtis armis hosti ad Nilum obviam fiunt. Is vero
moren simulans, ne à loco in quo consederant
birent, Nili excrescentiam expectavit. quæ paulo
post apertis undique ipsius fluminis cataractis, ita
omnia inundavit, ut cubitum quovis in loco excederet. Hoc autem malo perterriti Christiani,
pacem statim hac conditione iniere, ut Damyata
relicta, captivis utrinque dimissis reddito à barbaris crucis ligno Christianis, Aconem Tyrumque redire liceret. Damyata itaque in celebritate
Purificationis beatæ Virginis à Christianis prius
habitari cœpta, in ejusdem Natali die Barbaris tum
ex fœdere reddita est, anno salutis millesimoducentesimo & vigesimoprimo. Quo quidem anno
Tartari gens Scythica: vel (ut alii volunr) à montibus Indiæ digressa, vastata Parthia, Media, Assyria, Armenia, in Sarmatas tandem pervenit:
atque non longe à Meotidos palude concedentibus accolis sedes posuit. Christianorum autem
duces cum moliri in Asia nil posse viderent, obstantibus hostibus cum Iohanne Columna in Italiam redeunt, quos subsecutus Iohannes Hierosolymitanus rex cum Romam venisset, perbenigne magnis donatus muneribus ab Honorio suscipitur. Federico deinde quem diximus anathemate Pontificis notatum, filiam ex Iole uxore susceptam, in matrimonium locat, eique jus illud condonat dotis nomine, quod sibi hæreditario iure in
regno Hierosolymitano competebat. Hinc est
quod

quod omnes Siciliæ Neapolitanique reges titulum Hierosolymitani regni verbis, non etiam armis sibi vendicant. Iohannes deinde in Franciam proficiscens, meliore certe fortuna quam antea usus est. Nam Philippus rex Franciæ moriens ei ex testamento quadraginta millia librarum argenti, totidemque magistro templi Hierosolymitani reliquit: quo adminiculo fretus in Hispaniam proficiscens, ad persolvendum votum beato Iacobo promissum, Berengariam regis Hispaniæ sororem in uxorem accipit: eo præsertim anno quo Dominicus vir sanctissimus Bononiȩ moritur, quoque Federicus Henricum filium decennem adhuc Alemanniæ regem promulgat. Honorius autem satis à rebus externis quietus, & ecclesiam sancti Laurentii extra muros, & basilicam Sancta Sanctorum, & Ecclesiam sanctæ Vivianæ restituit. Aedes præterea Casæ Marii ædificavit: semifornicem, & Cyborium beati Petri miris operis exornavit. Decretales quoque epistolas compilavit. Ordinem beati Francisci comprobavit, quem biennio post Gregorius in catalogum Sanctorum retulit. Hoc autem modo Honorius bene ac beate vitam ducens, ut bonum pastorem decebat anno pontificatus sui decimo, mense septimo, die decimotertio moritur, sepeliturque in basilica sanctæ Mariæ Majoris ad Præsepe. Post cujus mortem tanti terrȩmotus repente exorti sunt, ut in montibus Salviis ad quinque millia hominum periisse constet, cadentibus domibus, saxisque ex cacuminibus montium inhabitatas con valles passim ruentibus.

GREGO-

GREGORIVS. IX. *PONTIF. CLXXXV.*

GRegorius nonus, natione Hernicus, patria Anagninus, è familia Comitum, Innocen- tertii nepos, apud Septizodium Pontifex crea- s, Federicum ſtatim monuit ſub anathematis ena, ut primo quoque tempore in Aſiam cum ercitu proficiſceretur recuperandæ Hieroſolymæ u a. Promiſit quidem Federicus ſe id factu- m: atque omnibus cruce ſignatis mandavit, Brunduſii ad certam diem cum armis adeſſent. enerat eò magna multitudo, præcipue vero è ermania Lantgrauius Haſſiæ, qui Brunduſii unà m magna parte militum moritur, dum Fede- cus ægritudinem ſimulans, in Sicilia ſe conti- t. Hæc autem fraus ita aperte deprehenſa eſt, conſtet ipſum Federicum cognita Lantgravii orte, eo celerrime adnavigaſſe, omnemque us ſupellectilem diripuiſſe: non deſtitit tamen ngere ſibi in animo eſſe in Aſiam traiicere. Eò im poſt rapinam navigationem direxit, omni- s qui tum aderant ſubſequi iuſſis, licet non ita ulto poſt (ut ipſe dicebat) procellis agitatus unduſium redierit. Hac autem fama percitus hannes Rex Hieroſolymitanus cum Berengaria ore Pontifici rem gratam facturus Bononiam nit, Venetorum navigio in Aſiam trajecturus. erum Pontifex cognita Federici fraude, ne Io- nni re infecta abire liceret, eum & Hexarcha- s Ravennatis gubernatorem inſtituit: & Hono- i tertii ſententiam in Federicum latam con- rmavit. Graviaque in eum molitus fuiſſet, Maurorum impetum reformidaſſet, claſ- ſe tum

se tum potentium, quos tandem Ferdinandu
Aragonum rex tanta clade superavit, ut brev
Majorica insula una ex Balearibus, & Valenti
urbe potitus sit, pulsis Saracenis, incolas locorun
suscipere Christianos ritus impulerit. Navigavi
tandem Federicus amicorum precibus, & mini
Pontificis fessus in Cyprum usque, ut Christiani
in Asia bellantibus, quos sæpe deceperat, aliquar
spem daret. At vero dum inde Saldani vires ex
plorat, Rainaldus ejus præfectus, quem in Sici
lia dimiserat, in Pontificem movens multa Picer
tini agri oppida occupat. Erat tum Perusii Ponti
fex Asissium petiturus, ut quæ de Francisco vir
sanctissimo miracula audierat, præsens cogno
sceret. Quam ob rem eum re (quemadmodur
audierat) comperta; in Sanctorum numerur
statim retulit, magno Christianorum convent
ob eam rem habito. Dum hæc à Pontifice agere
tur, alter Federici satelles Fulgineum per factic
nem occupat: unde paulò post armis bene cur
Ecclesia Dei sentientium depellitur. Instabat l
teris & nunciis Federicus *A*conem jam profectu
ut à *P*ontifice absolveretur, quod diceret se dei
ceps in ejus potestate futurum. Verum Pontif
cognita hominis fraude, & Christianos milit
in Asia dimicantes admonet, ut sibi à Federi
insidiis caveant, aliquid noui semper machinar
tis in hominum perniciem: & Iohannem Hiero
solymitanum regem comparato exercitu in Ra
naldum mittit, Picenum agrum rapinis & ince
diis vexantem. Aliis vero copiis quibus Carc
nalem Columnam præfecerat è sancto Germar
præfectum Federici dejiciens, cum Saracenis mc
ce

ede conductis omnia ab eo saltu Capuam usque ertinentia, in deditionem brevi recepit. Hac autem calamitate moti, qui in Vmbria & Picentibus Federici nomine militabant, relictis quæ occupaverant in regnum trepide redeunt. Interim ero Federicus Brundusium rediens pacis admoum cupidus, ultro Pontificem rogat, ut in graiam recipiatur, Imperatorque appelletur, ac pro egno Siciliæ verus ecclesiæ Feudatarius. Quod uidem non prius impetravit, quam uncias auri entum & viginti millia Ecclesiæ Romanæ ob illaa damna persolvisset, ipseque pro ea re suppliatum ad Pontificem Anagniam venisset. Cum utem Gregorius ad omnia intentus (ut bonum astorem decebat) Perusinorum res ab exulibus perturbatas, eò profectus componere studiosus esset, statim Romæ tanta seditio orta est & hæresis, uanta nunquam antea: Hannibale ex gente Hannibala cum quibusdam sacerdotibus male sentiene, quo quidem autore populus Romanus usus in Ecclesiam Dei conjuraverat, sed hunc divina ultio cito compescuit. Nam & Tiberis supra modum nundans multa damna mortalibus intulit: & tanta peste laboratum est, ut decimus quisque vix superfuerit. Pontifex tamen mira clementia usus Romam veniens populo Romano ignovit, pulso è senatorio ordine Hannibale, convictis de hæresi sacerdotibus errorem fassis, ac saniorem opinionem subire jussis. Ad ornandam vero urbem deinde conversus, & veteres cloacas eliminatas restituit, & novas extruxit, urbis dignitati & valetudini uno tempore consulens. Ab urbe deinde abiens valetudinis gratia, &

Reate (ut quidam volunt) beatum Dominicum principem ordinis Prædicatorum, & Spoleti Antonium Vlyxibona oriundum Patavii mortuum, secundum à Francisco ordinis minorum autorem in Sanctos retulit. Anagniam deinde rediens omnia circumquaque posita munivit, Romanorum contumaciam veritus: quorum senator more veterum legem rogaverat, populosque civerat, ut omnia oppida circa urbem posita Romanis vectigal penderent: non est tamen veritus Pontifex dissuadentibus Cardinalibus Romam proficisci, quo Romanos ad sanitatem reduceret, tum monendo, tum castigando. Verum eum nihil proficeret, Reate se contulit, quò & Federicus Imperator. Collocuti simul de rebus agendis, in hanc statim sententiam venere, ut primo quoque tempore Romanos conjunctis copiis adorirentur. Decepit tum quidem Pontificem, ut antea semper, Federicus. Namque in Germaniam abiens militibus suis mandavit, ut Romanis rebus in omnibus obtemperarent. Hac itaque perfidia Pontifex motus, Germanis militibus ad castra sua confugientibus magnum proposuit præmium, qua re tanta multitudo confluxit, ut postea Romani aperte marte cum Ecclesiæ copiis congredi nusquam sint ausi. Recuperato igitur & Patrimonio sancti Petri & agro Sabino spretisque Soldani legatis, qui supplicitcr pacem petebat, multos ex Francisci & Dominici fratribus per Europam misit, qui prædicatione Christianos ad arma contra Saracenos concitarent: quorum opera tanta multitudo militum brevi comparata est, quanta nunquam antea. Interim vero dum tanto exercitui dux idoneu[s]
quæ

quæreretur, Elisabet regis Vngariæ filiam, mulierem optimam, ac miraculis claram Pontifex in Sanctas retulit. Theobaldus autem Navarræ rex, & Aimericus Montisfortis, Henricusque Bari ac Campaniæ Comes iter per Germaniam & Vngariam cum magnis copiis facientes, Constantinopolim primo, mox trajecto Bosphoro Ptolomaidam pervenere, longe ac late omnia populantes. Verum non ita multo post superveniente magna hostium multitudine, cum se cedendo biduo defendissent, cum optimo quoque milite cadunt. Atque hoc modo expeditio magno conatu inchoata, brevi resedit, imperitia ducem. Pontifex autem tantam calamitatem ægre ferens, Romam persuadentibus Romanis & obsecrantibus redire instituerat, faciendarum supplicationum causa ad placandam Dei iram, si quam ex peccatis hominum conceperat. Quo minus autem id faceret vetitus à Petro Fregepane, qui partes Imperatoris sequebatur, Perusia Viterbium se contulit, iturus contra Imperatorem armato milite: quem intellexerat Transpadanam Italiam jam tum attigisse, ac contra ius fasque socias civitates oppugnare jam fessas calamitate, alia super aliam ab Ecelino Patavino tyranno accepta. Ecelinus enim cognomento Romano, cujus avus Theutonicus sub Othone tertio in Italia ordines duxerat, copias à Federico secundo accipiens, magnam tyrannidem in Transpadana Italia sibi comparavit, redactis in potestatem suam Tarpisio, Patavio, Vincentia, Verona, Brixio. Federicus itaque avi fœdera nequaquam observans, Mediolanenses & socias civitates apud novam

Gurtem (ita enim locus ubi pugnatum eſt appellabatur) ingenti clade ſuperatos trucidat. Hanc ob rem Pontifex omiſſa deinceps ſpe rei bene gerendæ, ob illatum ſociis incommodum redire ad urbem inſtituit, Iohanne Cincio urbis ſenatore contradicente: cujus audaciam Iacobus Cappocius Romanus civis infringens, Pontificem magnifice ac ſplendide ſuſcepit. Hic eſt ille Iacobus, cujus nomen adhuc legitur in tabernaculo opere muſivo ſua impenſa extructo in ſancta Maria ad Præſepe, qua in baſilica Petrus quoque Cappocius ſepultus eſt, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalis, qui Federicum Imperatorem ſchiſmaticum perſecutus eſt, quique & hoſpitale ſancti Antonii non longe ab eadem baſilica & Peruſii gymnaſium (quod Sapientiam vocant) ſua impenſa extruxit. Gregorius autem pacata urbe, & Federicum iterum anathemate notat, ac imperio privat, & legatos Genuenſium ac Venetorum jam ad arma ſpectantium componendæ rei cauſa ad ſe vocat: hiſque rationibus inter utrunque populum fœdera componit, ne alter ſine altero cum Imperatore Conſtantinopolitano fœdus ineat, utque bella gerenda utrique communia eſſent, & ſigna utriuſque viciſſim ferrent. Illis autem qui fœdera hæc in nonum inita annum rupiſſent, interdictum ſibi à ſacris anathematis vinculo ſcirent. Balduinus autem qui mortuo Iohanne biennio Conſtantinopolitanum tenuerat imperium, cum ægre ſe ab hoſtibus inopia ærarii tutaretur, & filium pignori mercatoribus Venetis ob æs mutuo acceptum dedit: & ex ædibus ſacris ablatum plumbum, ac item

lan-

lanceam illam spongiamque qua Christus Salvator noster hinc potus est, hinc vulnus accepit, Venetis pecuniosis vendidit. Federicus autem Venetis admodum infensus, quod Gregorii partes tuerentur, eos tum paludibus conclusos vehementer oppressit, ac maximis calamitatibus afflixit. Interim vero conspirantibus omnibus Transpadanis civitatibus, duce Gregorio Montelongo, Bononiensis civitatis legato, Ferraria, quæ ab Ecclesia Romana ad Imperatorem defecerat, capitur, Salinguerra viro fortissimo eam acerrime aliquamdiu defendente. Capta autem Azoni Estensi: qui bello interfuerat Ecclesiæ nomine gubernanda committitur, Salutis nostræ anno millesimo ducentesimo ac quadragesimo. At vero Imperator qui tum Pisis erat, cum non satis sibi constaret, qui partes suas, quive Pontificis sequeretur, civitates Italiæ in duas factiones tum primum divisit. Nam qui Pontifici favebant Guelphi, quive Imperatori Gibellati appellati sunt. Hæc quidem teterrimarum factionum nomina ad perniciem humani generis inventa, primum apud Pistorienses audita sunt, cum Cancellarii Panzaticos Gibellinos ab urbe ejecissent, cumque alteri factioni Guelph, alteri Gibel Theutonici fratres faverent, unde tantæ perniciei nomina indita sunt. Florentini præterea nobiles suos Pisanis Gibellinarum partium faventes in exilium eiiciunt. Pellunt & Guelphos vicissim ab urbe sua Aretini & Senenses. quorum exempla multæ civitates Italiæ secutæ, bella plusquam civilia inter se commisere. Hinc multæ civitates à Pontifice descivere, tum in

Vmbria, tum in Hetruria, præcipue autem Viter-
bienses. Defecissent & jam Romani cives, ni Pon-
tifex delatis per urbem supplicando Apostolorum
capitibus, populum ad commiserationem mo-
visset, habita etiam in basilica sancti Petri oratio
ne dignissima: qua tumultuantes ita in sententian
suam traxit, ut eos impulerit pro Eccsesia De
crucem & arma suscipere. Hi postea venienten
hostili agmine ad urbis mœnia Federicum armi
submovere, qui indignabundus captivum quen
que variis cruciatibus necans, in Samnium con
cessit: Beneventum vi captum diripuit: ac mœ
nia circunquaque evertit. Iterum autem ad u
bem rediens via Latina hostili animo Cassinens
monasterium spoliat, ejectis inde monachis. Sc
ramque quondam Samnitium civitatem ad L
ris fluvii caput sitam, ferro flammaque vasta
Templariorum bona ubique diripit. Saracen
vero adeo dilexit, ut eorum opera præ cæteris i
bello uteretur, magistratusque eis ac propriar
urbem concesserit, quæ nostris quoque tempo
ribus Nuceria Saracenorum vocatur. Fratrer
præterea regis Tunisii Panhormi baptismum pe
tentem, ne id faceret, uerbis deterruit. Raver
nam autem repentino incursu petitam, in pc
testatem suam redegit. Hanc ob rem Gregoriu
concilium apud Lateranum indixit, in quo d
abrogando Federico ratio haberetur. Verun
Federicus terra marique vias præclusit, & quo
dam Cardinales ac Prælatos de via & naviga
tione captos, adjuvantibus Pisanis in ca
cerem conjecit. Qua ex re tantum dolore
Gregorius cepit ut non diu supervixerit. Mo
rit

itur enim pontificatus sui anno quartodecimo, mense tertio, cum paulo ante Solis eclipsis tanta apparuisset, quanta nunquam antea. Raymundum autem Bachinonensem quo adjutore in compilando libro Decretalium Gregorius usus est, ita quidam tum laudant, ut majori commendatione laudari nemo possit.

CELESTINVS IIII. *PONTIF. CLXXXVI.*

Celestinus quartus, patria Mediolanensis, è familia Castilionum, episcopus Sabinus, vita & doctrina insignis, senex admodum & valetudinarius in locum Gregorii surrectus, decimooctavo pontificatus sui die moriens, in basilica Petri sepelitur magno sui desiderio relicto, quod homines sperabant se ejus pontificatu felices futuros. Vacat tum sedes uno & viginti mensibus. Censuere enim qui tum autoritate in ecclesia Dei valebant, neminem in pontificem eligendum esse, donec Cardinales à Federico in carcere detinerentur. Interim vero sede vacante, Federicus agrum Picenum percurrens in Flamminiam usque, Faventiam & Bononiam aliquantulum resistentem vi occupat, Scholamque Bononiensem, quibus admodum infensus erat tum primum Patavium transfert. Omnes præterea quos fautores Ecclesiæ intellexerat, variis calamitatibus afficit. Balduinus autem Constantinopolitanus Imperator omissa spe omni bene gerendæ rei in Asia, cum Raymundo Tolosano Comite in Italiam veniens, tantum precibus valuit & autoritate apud Federicum, qui tum Parmæ erat, ut Cardinales captivos aliosque Ecclesiasticos

incolumes dimitteret. Qui non ita multo pòst Anagniæ conventu habito, de creando novo Pontifice rationem habuere.

INNOCENTIVS. IIII. *PONTIF. CLXXXVII.*

INnocentius quartus, Synebaldus antea vocatus, patria Genuensis, familia Flisca, è Lavaniæ comitibus Anagniæ Pontifex creatur, quo nuncio Federicus Imperator non admodum delectatus est. Norat enim hominis virtutem magnitudinemque animi. Antea namque simul familiariter aliquandiu vixerant, & ob eam rem verebatur, ne à se anteactæ vitæ rationem exposceret. Quare congratulantibus amicis dixisse ferunt, Synebaldum Cardinalem ex amico optimo in hostem acerrimum ob pontificatum mutatum esse. Innocentius autem pontificium habitum indutus, Romam veniens prodeunte obviam honorato quoque, magno omnium applausu suscipitur: qui statim peractis quæ de more in consecrandis, coronandisque Pontificibus fieri consueverunt, de pace cum Federico ineunda mentionem facit, Balduino ad rem conficiendam autoritatem suam interponente. In longum vero protracta res, quatuor mensium tempus insumpsit, conventumque in eos tandem ut Pontifex civitatem Castellanam petens, eo loci Imperatorem operiretur, secum de componendis rebus sermonem habiturum. Verum cum Innocentius paratas sibi à Federico insidias, tum Romæ, tum in itinere certo indice comperisset, Genuensium navigio fretus, quod apud Centumcellas in portu consederat, in Franciam

tiam proficiſcens ſecunda navigatione uſus, Lug-dunum pervenit, ab omnibus benigne & comiter ſuſceptus. Concilio deinde eo loci indicto, anno ſalutis MCCXLVI. literis, nunciis, præcone poſtremo Imperatorem ad ſe citat, propoſita pœna ni dicto obtemperet. Imperator autem Sinveſſanum quendam jureconſultum eò mittens, nihil aliud præter dilationem temporis à Pontifice petens, iturum ſe brevi pollicetur. Datum eſt tempus quo id fieri deberet. Verum cum Federicus fallendi arte callidus, occaſionem calumniandi & opprimendi Innocentii quæreret, omnium conſenſu imperio & regnis privatur. Hanc ob rem Federicus ira incenſus, ædes ac villas cognatorum quorundam Innocentii, qui ejus monitu *Parma*, ubi fundos habebant, *Placentiam* commigraverant, dirui iuſſit. Inito deinde fœdere cum duce Burgundiæ, proficiſci Lugdunum inſtituit, parato ingenti comitatu. Pervenerat jam quidem ad Taurinos, cum ei nunciatum eſt, Parmenſes exules, ſuperatis ad Tarum fluvium civibus ſuis, urbem vi ingreſſos maximam cædem edidiſſe. Hanc ob rem Federicus omiſſo itinere quod cœperat, conuocatis ex tota Italia copiis ſuis, quæ ad ſexaginta millia hominum fuiſſe conſtat, obſidere Parmam inſtituit, ad quam tuendam magna profecto civitatum ſociarum cum legato Apoſtolico auxilia convenerant. Is autem biennio conſtanti animo obſidionem paſſus tandem erumpens, Federicum nil tale metuentem fundit fugatque, eumque caſtris rerum omnium copia refertis ſpoliat. In urbis enim modum caſtra vallo ac foſſa Federicus ipſe hac mente

munierat, ut direpta & everſa Parma, in quam magnum conceperat odium, eo loci ubi ſtativa habuerat, nummoſque conflarat Victorinos appellatos, Victoriam urbem conderet. Sunt qui ſcribant Federicum ea clade & coronam maximi prætii, & vaſa aurea magni ponderis amiſiſſe, ægreque ex tanta calamitate ad Cremonenſes confugiſſe: quorum tamen urbem intrare nequaquam auſus eſt, quod multi ex Cremonenſibus cum Federico militantibus eo prælio ceciderant. At vero Innocentius ubi intellexit Federicum tanta clade infractum, animo voluptatibus ſeſe dediſſe, extructis amœniſſimis hortis, in eiſdemque incluſo cum ſpadonibus ſuis, pulcherrimarum mulierum agmine hominis ſortem miſeratus, omiſſo concilio legatos per Franciam & alias provincias miſit, qui populis ſuaderent militiam Chriſti ſuſcipere, Lndovicumque regem Franciæ ſequi in Aſiam trajicere properantem, id enim ſe facturum. Ludovicus dum gravi valetudine cruciaretur pollicitus eſt, & vovit. Impedire tamen hanc expeditionem nonnihil viſi ſunt Tartari, qui agmine bipartito Europam tum & Aſiam invaſerant. Nam qui Aſiam petiere Georgianam, ſuperioremque Armeniam pervagati Iconium uſque Turcorum regiam pervenere. Alia vero manus, Batone duce, Poloniam & Vngariam populati, ad mare Pontificum deflexere: ubi Ruſſiam ſive Rutheniam & Gazam ampliſſimas regiones vaſtarunt. Eodem quoque tempore Groſſonii, gens Arabica, Soldano Babylonis impellente, Templarios aggreſſi eos fundunt: ac Hieroſolymam facile capiunt mœnibus carentem.

tem. Christianos qui tum in ea erant trucidant. Sepulchrum Christi quovis genere turpitudinis fœdant. Hanc ob rem motus Innocentius, Ludovicum regem accelerare iter in Asiam cohortatur cum eo exercitu, quem ad eam comparaverat. In Cypro hyemare ei necesse fuit, quia eò iniquo anni tempore pervenerat. Vere autem appetente Damyatam contendens, & classem Soldani repulit, & pugnantes in littore terrestres hostium copias superat, ibique stativa tamdiu habuit, donec ab Italia reliquæ copiæ subsequerentur. Quo minus autem ex Italia eò miles proficisceretur, Federici rabies effecit, qui à libidinibus quibus aliquandiu immersus fuerat ad arma conversus, totam provinciam tumultu compleverat, impuleratque quasdam civitates studio partium à Pontifice descisçere, maxime vero Forolivienses, Ariminenses, Vrbinates, ac totum Picenum. In Vmbria prætetea defecerant omnes præter Tudertinos, Perusinos, Assisiates. Soli autem Florentini in Hetruria Pontificem sequebantur, quos certe adeo bello Federicus vexavit, ut tandem eos coegerit Guelphos concives suos ab urbe pellere. Bononienses vero cum Henrico Federici præfecto pugnare ausi, hominem vincunt & obtruncant. Sunt autem qui scribant Federicum hoc tempore, dum in Siciliam trajicit Panhormi mortuum. Alii vero affirmant eum in Apulia gravi morbo laborasse, & jam convalescentē à Manfredo filio adolescente ex nobili concubina suscepto, compresso vi ore, mori coactum. Illud certe constat, Federicum paulo ante mortem Manfredo quem Tarentinis principem dederat, multa etiam oppida præ-

ter ipſum principatum dediſſe: Conradum vero ex Iole Iohannis Hieroſolymitani regis filia ſuſceptum, hæredem rerum omnium reliquiſſe, quem poſtea Manfredi operâ veneno petitum conſtat, cum tamen prius Neapolim & Aquinum vi captum diripuiſſet, obſtante Pontifice, & fruſtra reclamante: qui pacem Italiæ ea mente quærebat, ut ei tranſmittere militem Italum ad Lodovicum jam Damyatam oppugnantem liceret. Verum capta Damyata, cum Robertus Pictavienſis Comes novas ex Gallia copias trajeciſſet, Damyata movens ad Pharamiam urbem exercitum movet, quò Soldanus cum magnis copiis id veritus jam pervenerat. Fluvius certe duos exercitus dirimebat, qua ex re factum eſt, ut nunquam collatis ſignis ad ſummam dimicationem ventum ſit. Levia interdum committebantur prælia, utroque exercitu caſtra ſua tuente. Robertus tamen majora auſus, cum temere progrederetur, ab hoſtibus capitur. At vero Innocentius incendiis bellorum jam pene in Italia extinctis, ad urbem redire inſtituit, redacto tamen prius in Sanctorum numerum Hedimundo confeſſore Cantuarienſi epiſcopo. Cum vero Peruſiam iam perveniſſet, Romam conſulto declinans ob ſenatoriam poteſtarem, quæ nimia ei ac curiæ Romanæ videbatur, Petrum Veronenſem ordinis Prædicatorum ab hæreticis Mediolanum & Comum inter cæſum, in Sanctos Chriſti martyres retulit. Idem fecit de ſancto Staniſlao Cracovienſi epiſcopo, qui in vita miraculis claruit. Accerſitus deinde à proceribus regni Siculi, Neapolim nuper inſtauratam proficiſcitur: ibique moritur, ac ſepelitur in
Ec-

Ecclesia sancti Laurentii, pontificatus sui anno undecimo, mense sexto, die duodecimo, dum brevi se toto regno potiturum arbitratur. Ipsius autem Innocentii viri optimi decretum fuit, ut octava Nativitatis beatæ Mariæ virginis in Ecclesia Dei quotannis celebraretur. Idem vero bono consilio usus, Cardinalium sedes iampridem vacuas optimo quoque in collegium cooptato replevit, statuitque ut Cardinales equo in publicum victi galero rubeo uterentur, honestandi ordinis causa. Multa quoque vir doctissimus in tanto rerum fastigio collocatus, edidit & compilavit. Apparatus namque decretalium composuit, quibus ipsi canonistæ plurimum utuntur. Continent enim disputationes quasdam, quę rem ipsam mirifice aperiunt. Edidit & alium in conciliis approbatum, quem Hostiensis in summa sua Autenticas vocat. Scripsit & librum de iurisdictione Imperii & autoritate Pontificis, contra Petrum quendam cognomento Vineam, qui imperii & aliarum rerum omnium arbitrium Imperatori tantum ascribebat. Hunc librum postea Innocentius Apologeticum vocavit. Doctorum quoque virorum familiaritate mirifice delectatus est: quos etiam ad dignitatis gradum evexit. Hugonem enim vita & doctrina insignem sanctæ Sabinæ Cardinalem promulgavit, qui ob dignitatem acceptam à priore vita nusquam decessit, ordinis sancti Dominici prius habebatur. Scripsit idem Hugo & glossas in bibliam & concordantias, ut istorum vocabulo utar. Hujus quoque Pontificis tempore & mandato, Alexander ordinis minorum frater,

ter, qui jam grandis natu religionem ingressus fuerat, summam in Theologiam scripsit admodum copiosam. Edidere & libros sui tempore in Decretales, quos apparatum vocarunt, Bernardus Parmensis, & Compostellanus uiri doctissimi, ad hanc laudem diligentia & benignitate Innocentii excitati. Pontificis vero nepos Guilielmus patruum non multo pòst sequitur, cujus quidem sepulchrum in sancto Laurentio extra muros adhuc cernitur.

ALEXANDER. IIII. *PONTIF. CLXXXIII.*

ALexander quartus, natione Campanus (nam Hernicos olim, nunc Campanos vocant) patria Anagninus, in locum Innocentii suffectus, Manfredum statim admonet, ne quicquam contra dignitatem Ecclesiæ moliatur, qui accersitis à Nuceria Saracenis, copias Ecclesiæ nil tale metuentes apud fossam aggressus, partim occidit partim cepit, jampridem animos regios gerens mortuo (ut ipse fingebat) Coradino, cujus se hæredem merito futurum dicebat. Christiani autem quos diximus ad Pharamiam castra habuisse, peste ac fame laborare cœperunt, parte Nili ab hostibus occupata, per quam commeatus in castra vehebantur. Eò enim Hierosolymitanus Patriarcha cum multis navigiis profectus ab hostibus capitur. Hanc ob rem Lodovicus ne fame opprimeretur, Damyatam repetens in maximas incidit hostium copias, à quibus bello superatus cum Alphonso Pictaviensi & Andegaviensi Comite fratribus Germanis capitur. Verum interfecto à suis post tantam victo-

ctoriam Soldano, alter qui ei suffectus est, recuperata Damyata & accepta pecunia, Christianos omnes liberos & incolumes Ptolemaidam perduxit. Lodovicus autem rex suadente Alexandro Pontifice remissis in patriam fratribus, tamdiu in Asia commoratus est, quoad Cæsarea, Ioppe & Sidon, quę oppida Christiani de Saracenis nuper recuperarant, instaurata præsidiis firmarentur. Tum demum vero sexto expeditionis suæ anno in patriam revertitur. Interea quidem Alexander Pontifex excommunicato Manfredo Anagniam profectus, Octávianum, Vbaldina gente ortum, Ecclesiæ Romanæ Cardinalem Neapolin mittit, qui Neapolitanos contra Manfredum in fide comfirmaret, pollicitus se brevi Campanis omnibus ac Neapolitanis auxilium allaturum. Sed Manfredus non contentus Neapolitanos vexare, in Hetruria quoque factiones movet: maxime vero Florentiæ, quæ mortuo Federico, statim in libertatem sese vendicaverat: Vnde communi decreto placuit, Guelphos sub Federico ejectos in patriam reducere, qui Gibellinorum conatibus resisterent. Hac itaque ratione Guelpha factio tantum in Hetruria valuit, ut Pistorienses, Aretinos, Pisanos, Senenses, qui Guelphos cives suos ejecerant gravi odio & maximis bellis persequerentur: Lucenses contra Pisanos potissimũ adjuvantes, quos certe Florentini tum oppressissent superatos ad Arserim fluvium, nisi Bonitii oppidi suspectam fidem habuissent. Erat enim Bonitium in valle Helsæ situm, à Senis duodecim millibus passuum distans, loco, natura & arte munitum: quo quidem Gibelli-

Gibellini ut arce belli in Guelphos utebantur: hoc vi ſublato & everſo, Florentini contra quos Manfredus ſenſerat, Alexandro Pontifici Manfredi adverſario copias pollicerentur. Hanc ob rem Manfredus, jam Panhormi rex declaratus, conducto Saraceno milite & legatum Apoſtolicum magnis cladibus attrivit, & Iordanem copiarum ſuarum præfectum cum mille & quingentis equitibus in auxilium Senenſium contra Florentinos miſit, qui non ita multo pòſt Florentinos ad Arbiam flumen tanta clade ſuperarunt, ut relinquere urbem hoſtibus ſint coacti. Non deſtitit tamen Pontifex tyrannos ubique locorum perſequi. Cum enim Ecelinus tyrannus, quem diximus totam fere Venetiam occupaſſe, Mantuam obſideret, Philippum Fontanenſium Archiepiſcopum Ravennatem Alexander venetias propere miſit, qui prædicata Chriſti cruce, comparatoque exercitu Anſelmum Ecelini ex uxore nepotem è Patavio expulit. Hanc ob rem Ecelinus Mantuam obſidione ſolvens, ac Veronam concitato gradu petens, cum recuperandi Patavii ſpem omnino omiſiſſet, Patavinos omnes (ad duodecim millia fuiſſe in caſtris ſuis conſtat) variis cruciatibus necavit. Tum vero Theologi quidam ordinis Minorum Brixiam miſſi, eò prædicando civitatem deduxere, ut & Guelphos extorres reciperent, & partes Eccleſiæ ſequerentur. Idem quoque Placentini & Cremonenſes feciſſent, ni Obertus Pallavicinus dominatum, adjuvantibus Gibellinis occupaſſet. In hunc vero & Eccelinum belli ſocium legatus Apoſtolicus Brixia movens, adjuvantibus Guelphis, apud Gambaram magna accepra clade ſuperatur

ır & capitur cum Episcopo Brixiano, & factionis
Guelphæ optimatibus, quos omnes Ecelinus ac-
cepta prius Brixia incolumes statim dimisit, an-
no salutis millesimo ducentesimo LIX. Legatus
autem Apostolicus veritus ne Ecelini potentia su-
pra modum cresceret, sejungere Obertum Palla-
vicinum ab Ecelino instituit. Id autem potissimum
per Bosum Donarium civem Cremonensem & do-
mi nobilem tentat, qui Obertum impulit propo-
sita cum detestatione Ecellini crudelitate & sævi-
tia, ut omisso Ecelino cum Mediolanensibus
& Mantuanis, aliisque sociis civitatibus fœdus
iniret. Tum vero Ecelinus ira percitus quod o-
mnes propemodum in se conjurasse cerneret,
comparato ad Cassanum exercitu, omnem Insu-
briã vastans, socias civitates ad bellũ excivit, à qui-
bus non ita multo pòst superatus & captus, Son-
cini moritur: eô enim post acceptum grave vulnus
delatus fuerat. Omnes itaque Cisalpinæ civitates
libertatem, mortuo tyranno, consecutæ, Alexandri
Pontificis deinceps auspicia & monita secutę sunt.
Legatus autem Apostolicus qui Patavinos in li-
bertatem vendicaverat, reliquias bellorum per-
secutus, Albericum Ecelini fratrem Tarvisio pul-
sum, cum uxore & liberis obtruncat. Alexander
vero Pontifex sublatis tyrannis, extincto tanto in-
cendio, repetere bellum Asiaticum instituerat: sed
discordia inter Genuenses & Venetos orta effecit,
ne tam pium bellum tamque necessarium sume-
retur, Ptolemaidam Tyrumque urbes admodum
divitiis & opibus præpotentes Christiani tum in-
colebant: maxime vero Genuenses, Pisani, Ve-
neti mercatores, qui per annos jam quatuor &
sexa-

sexaginta omnes fere Orientis atque occidentis mercaturas eò contraxerant. Hi autem mercatores separatas habebant areas, separatos vicos, portoria: nec quicquam commune inter Venetos Genuensesque apud Ptolemaidam erat præter divina templa. De monasterio sancti Sabæ orta contentio est, quod utraque civitas sibi vendicare conabatur. Componere hanc litem Pontifex annixus, literas utrique dedit, quibus ostendebat sibi placere monasterium utrique civitati commune esse debere. Sed Genuenses cognita prius Pontificis voluntate, fretique benevolentia Philippi Montisfortis urbis præfecti excluso Veneto monasterium capiunr, & in arcem munitissimam redigunr. Hanc ob rem Veneti populariter abeuntes inito fœdere cum Manfredo Siciliæ rege contra Genuenses arma sumunt, eorumque classem duarum triremium, & tres ac viginti magnarum navium in portu Ptolemaidæ vi irrumpentes incendunt, ac monasterium sancti Sabæ eodem impetu evertunt. Genuenses autem hac calamitate magis irritati quam perterriti, comparata denuo classe apud Tyrum Venetis occurrunt, qui de industria cedentes in Pontum delati, Selimbriam urbem de Saraceno expugnatam diripiunt. Interim vero auctis utrinque copiis, Tyrum communem belli sedem ab utroque contenditur. At Pontifex veritus, ne aliqua magna clades ex hac contentione oriretur, legatos utriusque populi ac Pisanos ad se vocat componendæ pacis causa: quæ propemodum composita erat, cum nunciatum est inter Tyrum & Ptolemaidam Pisanos ac Venetos eo bello socios Genuenses

uenses ingenti clade superasse vigintiquinque orum navibus partim captis partim submersis, atque victores Ptolemaïdam victos Tyrum rediisse. Ptolemaidæ autem omnia Genuensium ædificia diruta, omnia bona direpta fuisse pulsosque inde cives omnes. Hanc cladem ita moleste tulisse dicitur Pontifex, ut non prius admittere Venetorum legatos voluerit, quam captivos Genuensium incolumes dimitterent: & ne uni tantum incommodo Pontifici mederi necesse esset, Balduinus Imperator Constantinopolitanus, quo ante spes aliqua recuperandæ terræ sanctę superstat, de relinquenda Constantinopoli cogitabat. Michael enim Paleologos duorum Theodori Vatari filiorum ob affinitatem ex testamento patris tutor, omni genere injuriarum Latinos persequeatur, pulso ex Achaia Guilielmo Franco, vexatoq; Balduino & domi & foris armis ac seditionibus. Quo quidẽ abeunte ad tuendam orã Ponticam ab hostibus vexatam, Constantinopolitani cives nocte concubia Paleologũ in urbem admisere. Hanc ob rem Balduinus & Pantaleo Patriarcha à Ponto in Europam flectentes contentiones bellorum omisere. Tum vero Paleologus sublato æmulo & hoste, occisis clàm pueris imperium sibi desumit, quod post annos octo & quadraginta à Latinis in Græcos rursũ translatum est. Interea vero Octavianus Cardinalis Vbaldinus re Neapolitana parum feliciter administrata, statim ad Pontificẽ rediit: qui ubi Clarã virginẽ ordinis sancti Francisci Anagnię in sanctas retulisset, Viterbium statim proficiscitur pacem inter Genuenses & Venetos compositurus. Qua in re diutius vexatus, eo loci tædio animi tandem

tandem moritur, & in Ecclesia sancti Laurenti honorifice sepelitur, pontificatus sui anno septimo Vacat tum sedes mensibus tribus, diebus quatuor Hujus Pontificis vita ab omnibus certe mirifice laudatur. Beneficus enim & liberalis est habitus maxime vero erga pauperes Christi: & bene de religione Christiana meritos: unde libellos quosdã contra paupertatem editos à quodam Guilielmo de sancto amore, perpetuo edicto abolevit. Affirmabat enim vir ille perniciosus pauperes religioni deditos, & eleemosynis viventes non esse in statu salutis. Conbussit etiam vidente curia Romana libellum pestiferum, quo autor asserebat statum gratiæ non à lege Evangelii, sed à lege Spiritus, procedere. Quæ opinio ex libris Ioachimi Abbatis sumpta dicebatur. Hic autem liber à sectatoribus, Evangelium æternum dicebatur. Ipse vero Alexander ubi ab externis negociis vacuus fuit, aliquid semper, quod ingenium saperet, edidit: nam & Decretales epistolas compilavit, & viris doctis ita favit, ut eos ad Cardinalatum usque provexerit: maxime vero Henricum Cardinalem Hostiensem, virum divini humanique juris peritissimum. Vsus est magna liberalitate erga Bartholomæum Brixianum doctorem, qui multa in Decretales edidit, quibus ex rebus præter doctrinam singularem & sanctitatem, magnam consecutus est laudem. Ejus quoque opera redactum est templum testudineum, quod apud sanctam Hagnetem cernimus ad cultum diuinum, cum antea Baccho dicatum esset, consecrationemque altaris beatę Constantiæ hujus manibus factam, literæ ipsæ indicant in vestibulo templi positæ.

VRBA-

VRBANVS. IIII. PONTIF. CLXXXIX.

VRbanus quartus, ex Trecensi Gallica urbe oriundus, Patriarcha Hierosolymitanus ontifex creatus, è Gallia milites convocavit, quos lanfredo ditionem Ecclesiæ vexanti objiceret. lanc ob rem Iordanis copiarum Manfredi in etruria contra Guelphos dux revocatus in re- num, Guelphis respirandi facultatem aliquan- ılum dedit: maxime vero Florentinis & Lucen- ous, quos è media tollere omnino Gibellini ıstituerant. Laboratur & eadem peste in Cisal- ina Gallia, Vberto Pallavicino factionem Gi- ellinam ubique extollente, contrariamque de- rimente. Tantæ etiam versutiæ is fuit, ut Bri- ia potitus sit, utraque factione id approbante, um se omnibus pariter affuturum ostendit. Tum ero Nutinenses & Rhegienses, Ferrariensium ac ononiensium consilio usi, qui verebantur, ne allavicinus omnia occuparet, in partes Eccle- æ declinantes, Gibellinos civitatum suarum jiciunt, eorumque bona Guelphis Florentino- um exulibus condonant, quo factio sua ubique alidior haberetur. Fiebant hæc in Cisalpina Gal- ia, Pontifice ipso omnes continuo ad pacem co- ıortante. Apud Constantinopolim vero Paleo- ogum Veneti imperio dejecissent, nisi à Ge- ıuensibus socii & amicis fuisset adjutus. Factus leinde potentior Paleologus capta Manovasia, Venetis & Guilielmo Achaiæ principi facile re- sistebat. Paraverat jam legatum Pontifex, qui bacem inter Venetos & Genuenses componeret, um subito Manfredus comparatis novis Sara- cenorum

cenorum copiis, agrum Picenum jam antea nutantem occupat. *Pontifex* itaque eundem legatum in Galliam mittit, qui Gallos cruce ſignatos, jam antea ea de re monitos, maturare iter precibus & pollicitationibus impelleret: qui certe duce Guidone epiſcopo Antiſiodorenſi in Italiam deſcendentes ſuperato ad Brixiam *Pallâvicino*, nemine deinceps reſiſtente, Viterbium uſque pervenere. Vnde non ita multo poſt accepta *Pontificis* benedictione digreſſi, per Vmbros & Marſos iter facientes, Saracenos qui eò confugerant facillime ſuperant, & ad Lirim uſque propellunt. Eodem quoque tempore Romani & ſi ditionem Eccleſiæ nequaquam vexarent, non tamen Pontificis imperio obtemperabant, magiſtratus in urbe ſuo nutu creantes. Deſinentes itaque ſenatorem ex civitate Romana creare, tum primum ex exteris Brancaleonem Bononienſem magni animi conſiliique virum, ad tantum magiſtratum magno propoſito præmio accivere. Verum poſtea mutata ſententia, hominem comprehenſum in carcerem coniiciunt. Hac autem iniuria Bononienſes moti, Romanos quoſdam non alia conditione dimiſſuros ſe affirmant, niſi reſtitutum in libertatem civem ſuum Brancaleonem intellexerint. Tum vero Romani ſuis caventes, non ſolum Brancaleonem dimittunt, verum etiam eundem in priſtinam dignitatem reſtituunt: alio etiam ex omni regione urbis delecto magiſtratu (quem Banderesios appellabant) penes quem vitæ ac necis hominum arbitrium eſſet. Hac autem inſolentia ideo uti Romanos Pontifex intelligebat, quod ſe à Manfredo vexari armis cernerent, nec eorum conatibus poſſe

osse resistere. Quare tyrannos à cervicibus Ecclesiæ aliquando rejecturus, legatos ad Lodovicum Franciæ regem mittit, qui eum adhortentur, ut primo quoque tempore Carolum provinciæ & Andegaviæ Comitem consobrinum & generum suum cum exercitu in Italiam mittat, quod sibi in animo esset Manfredo pulso, hominem regem Siciliæ citra & ultra Pharum creare. Fecisset tum id quidem (adeo erat ad tantam rem ob ingratitudinem Manfredi animatus) ni ægritudo à rebus gerendis eum abstraxisset. Quod deinceps à sequenti Pontifice postea factum autumant. Sunt qui scribant hujus Pontificis ætati Albertum Theutonicum ordinis Prædicatorum fratrem, quem ob amplitudinem doctrinæ Magnum appellant. Qui & omnia opera Aristotelis commentatus est, & Theologiam christianam acutissime aperuit, & de parvis naturalibus quam diligenter scripsit. Edidit & librum de coæquævis, in quo quidem res naturales Theologię, quantum fieri potest persimiles ostenduntur. Exposuit & magnam partem Bibliæ. Evangelia, ac Pauli Epistolas glossis optimis aperuit. Inchoavit etiam summam Theologiæ, sed non perfecit. Tantæ præterea modestiæ fuit adeoque lectionum appetentissimus, ut Ratisbonensem episcopatum abnuerit: quem tumultu & armis gubernare interdum opus erat, ut nunc etiam apud Germanos mos est, quorum plerique episcopi ense & milite rem suam tutantur. Privatus itaque Coloniæ aliquamdiu publice legit. Tandem vero octogesimum ætatis agens annum, eodē in loco moritur, multis discipulis qui posteritati consulerent relictis, maxime autem Thoma Aqui-

Aquinate: qui relicto patria insignique cognatione (originem enim è Comitibus Apuliæ ducebat) Boloniam pergens tantum profecit, ut post aliquot annos apud Parisios primum in doctrina locum teneret. Vbi & quatuor libros in sententias edidit. Scripsit & librum contra Guilielmum de Sancto amore virum perniciosum, ut antea diximus. Duos præterea libros edidit: quorum alter est de principiis naturæ. Romam deinde ab Vrbano accersitus, spretis dignitatibus quæ ultro e offerebantur, totum sese lectioni & scriptioni dedit. Nam & scholam Romæ instauravit, & rogatu Vrbani multa conscripsit, & totam fere naturalem Philosophiam ac moralem commentationibus exposuit, & contra gentiles librum edidit. Declaravit & Iob. catenamque auream contexuit. Composuit & officium de Christi corpore, quo in opere plurimæ figuræ testamenti veteris continentur. Ad Vrbanum Pontificem redeo, qui pontificatus sui anno tertio, mense uno, die quarto Perusii moritur, in Cathedralique basilica sepelitur. Vacat tum sedes mensibus quinque.

CLEMENS. IIII. *PONTIF. CXC.*

CLemens. IIII, Guido Fulcodii antea vocatus, natione Narbonensis, è villa sancti Aegidii, merito ob sanctitatem & doctrinam Pontifex creatur. Is enim Iureconsultus totius Galliæ sine contentione primarius, in curia regia causas integerrime agens, uxorem & liberos habuit, qua mortua primo Podiensis, deinde Narbonensis Episcopus, postremo Cardinalis omnium consensu creatus, solus ob integritatem deligitur, q

lit

es inter Henricum Angliæ regem & Simonem
ontisferrati Comitem componeret. Poſtea ve-
pontificatum adeptus (ut quidam tradunt)
endicantis religioſi cujuſdam habitum indutus,
ruſium incognitus peruenit: eò deinceps pro-
cti Cardinales, quem etiam abſentem in Ponti-
em delegerant, hominem ipſum Viterbium
norifice perducunt. Carolus autem, quem di-
mus, ab Vrbano in regnum accitum, cum tri-
nta triremibus Maſſilia ſolvens, Tiberi amne
bvectus, Romam ingreſſus, tamdiu ſenatorium
unus mandato Pontificis obivit, quoad ſuper-
nere Cardinales à Pontifice miſſi, qui homi-
m in Lateranenſi baſilica Hieruſalem & Sici-
e regem declararunt: hac conditione, ut Caro-
s ſacramento adactus quotannis feudi nomine
adraginta millia nummum aureorum eccleſiæ
omanæ perſolveret: neve imperium Romanum
iam ultro oblatum acciperet. Magna enim de
perio contentio jam orta erat inter Alphonſum
gem Caſtellæ, imperium armis & largitione
ærentem, & Cornubiæ Comitem regis Angliæ
trem: ad quem Electores non facile reſpicie-
nt. Ne igitur Manfredo ſpes ulla ſubeſſet di-
ordiarum inter Alphonſum & Carolum, ad
uem magna pars hominum imperium deferebat
blata petendi facultate, Pontifex hominem in
Manfredum concitabat Eccleſiæ Romanæ con-
mptorem. Iam enim Caroli copiæ ſuperatis
lpibus, in Ciſalpinam deſcenderant: factoque
er Flammineam itinere omnes factionis Guel-
hæ milites Romam uſque perduxerant. Vnde
arolus movens & Ceperanum capit, pulſo inde
Z Manfre-

Manfredi præsidio: & saltum Cassinatum occu pat: quem Manfredus ipse custodiendum accepe rat: quanquam deinde, mutato consilio, Bene ventum profectus expectare hostem in planis pa tentibusque locis instituerat, quod plurimum e quitatu valeret. Movit & eo Carolus: & fact pugnandi copia, licet ex itinere fessi milites e sent, prælium non detrectat. Ciet uterque du suos in pugnam. Verum dum Carolus laboran suorum turmæ intentius (ut fit) succurrit, ex e quo consternatus, ita hostium animos auxit, u Manfredus extra ordinem incautius pugnans in terfectus, apparente subito Carolo fortunam be li statim mutaverit. Ex suis enim in fugam ve sis multi interfecti sunt: plerique vero vivi capt Carolus autem tanta victoria potitus, Benever tum movens, urbem dedentibus ultro civibus in greditur. Nuceriam deinde oppugnare adortu quo se novi veteresque Saraceni receperant, ma gistratum militiæ suæ (quem Marescallum vo cant) cum quingentis equitibus in Hetruriam mi tit: qui Guelphos extorres in civitates suas redu ceret. Is itaque profectus abeuntibus sponte G bellinis, magistratum sine provocatione Flore tiæ constituit: quem accolæ factionis Guelph Capitaneos vocant. Inde vero in Senenses mo vens omnes Gibellinos Hetruriæ, maxime ver Pisanos in se concitavit, dum ad Bonitium castr habet, quod Gibellini acriter defendebant. Carolu autem utroque regno in potestatem recepto, exce pta Nuceria, Saracenis tandem pacem concedi permissis etiam suis legibus in Italia vivere. Ip vero cum exercitu vocante Pontifice, Viterbiu

ſe contulit, quo & Henricus à fratre rege Caſtel-
æ pulſus paulo ante pervenerat: quem pontifex
Caroli commendatione motus & multis muneri-
bus donavit, & ſenatorem urbis creavit. Caro-
us autem in Hetruriam movens Gibellinos do-
niturus, qui Corradinum adoleſcentem Con-
adi Suevi nepotem in Italiam contra Guelphos
ocabant, Bonitium egregie defenſum & natu-
a munitum, cum vi capere non poſſet, fa-
ne ad deditionem compellere inſtituit: quo
andem poſt longam obſidionem recepto, in Pi-
onos movens, Mutronium eorum oppidum
aptum Lucenſibus dono dedit. Moliturus etiam
najora tum Carolus videbatur, niſi à ſuis in
egnum propere vocatus fuiſſet, ob factioſos
uoſdam qui Corradini rebus favebant: ma-
ime vero Saracenos, quos deinceps munitiſſimis
aſtellis in Nuceria concluſit, quo ei tutius in Cor-
adinum proficiſci liceret, quem Piſani in regnum
educere conabantur, vaſtatis prius Lucenſium a-
ris: ſuperatoque atque interfecto apud Aretium
Caroli Mareſcallo, adiuvante præſertim Guidone
erretano, totiuſque Ciſalpinę factione Gibellina.
erunt Pontificem (dum adoleſcens per agrum
iterbienſum iter in regnum faceret) ejus ca-
um miſeratum prophetica voce dixiſſe, Cor-
adinum ipſum ut victimam ad cædem duci.
 itaque Romam proficiſcens Henricum ſena-
orem ad pontem Milvium cum populo Romano
bvium habuit, Imperatoris nomine ſæpius accla-
ato, timore ne id fecerint, an ſtudio partium
aud ſatis conſtat. Dimiſſo autem Romæ Gui-
one Ferretano, ipſe cum exercitu in regnum pro-

perans, ubi intellexisset Carolum saltus Hernicos Latinamque viam occupasse, flexit inde ad Æquicolos montes, quos Tagliacocii vocant, in Marsos profecturus. Castra itaque primo non longe à lacu posuit, fere aquæductum vetere ædificiorum ruina munita. Moverat & eò Carolus decimo inde stadio ad concavæ vallis fauces castra locans, qui Alardi Neapolitani consilio usus (is enim cum Germanis diu militaverat) partem exercitus statim præmisit cum Marescallo regia veste induto, lacessendi hostis causa. Ipse vero citra collem cum fortissimo quoque in insidiis bene gerendæ rei occasionem interim expectabat. Ad tres autem horas iam pugnatum est dubio marte, cum Marescallus fortissime pugnans occiditur: cujus in morte cedentibus Gallis, Germani ferociores facti, passim sine ullo ordine insequebantur. In hos itaque incomposite ruentes Carolus delatus statim fundit fugatque, magna in fuga edita hostium strage. Henricus autem senator Reate in fuga captus est: & Corradinus cum duce Austriæ cognitus (dum trajicere Tiberim navigio in Hetruriam tentat) ad Carolum pertractus capitali supplicio afficitur: quod (ut diximus) Pontifex futurum prope diem divinaverat. Carolus itaque anno salutis millesimo ducentesimo sexagesimooctavo, tanta victoria potitus, totoque regno sine contentione in potestatem suam redacto, Romam proficiscens senatorium munus volente Pontifice aliquamdiu administravit, misso Marescallo suo in Hetruriam cujus certe & industria & opera pax inter Senenses & Florentinos composita est. Verum mortuo
Cle-

lemente, pontificatus sui anno tertio, die vi-
cesimoprimo, eodemque Viterbii sepulto, tanta
pente non solum inter populos Italiæ, quos
iquantulum in officio sanctissimus Pontifex au-
ritate sua continebat, verumetiam inter Cardi-
ales discordia orta est de creando novo Pontifi-
, ut biennio sedes vacaverit. Tum vero Carolus
nnia circumspiciens, ne quid mali ecclesiasticæ
tioni obveniret, cum parte exercitus in Hetru-
am profectus, Bonitium oppidum (unde ini-
um turbandæ pacis ortum est) captum Floren-
nis vendidit. Quo demolito, novum haud lon-
in plano condidere, Poggium Bonitium ap-
llatum. Carolus deinde inita cum Pisanis pace,
orum navigiis in Africam trajecturus uti insti-
erat redire in regnum constituit, relicto cum
rte copiarum in Hetruria Russo Anguillariæ
omite, qui Hetruscos in officio contineret.
terim autem Lodovicum regem Massilia sol-
ntem tres filii adolescentes, rexque Navarræ,
heobaldus, & Comes Campaniæ cum legato
postolico secuti sunt. Tunisium itaque simul
plicantes, urbem obsidione cingunt, incur-
onibus omnia circunquaque posita vastantes.
erum orta in castris pestilentia, ac diutius per
nota capita vagata, Lodovicum regem cum
io minore natu, cumque legato Apostolico
nedio sustulit: cujus in locum Philippus filius
ffectus, de discessu cogitare jam cœperat. Su-
rveniente autem Carolo Siciliæ rege, hac con-
tione pax composita est, ut dimissis utrinque
ptiuis, rex gentis Carolo tributum penderet: li-
ramque in Africa Christi prædicationem sine-

ret. Reductis deinde in Siciliam copiis, mortuo apud Drepanum rege Navarræ & Campaniæ Comite Philippo & Carolo placuit, partim pietate motis, partim vitandæ contagionis causa, Centumcellas adnavigare, inde terrestri itinere Viterbium ituris: ubi de eligendo Pontifice Cardinales adhuc contendebant, qui certe tantorum regum præsentia moti, Theobaldum Placentinum Leodiensem archidiaconum absentem Pontificem crearunt. Ad Clementem redeo: cujus vita omni ex parte laudanda est doctrina, pietate, religione, humanitate, modestia, charitate in proximum & pauperes Christi. Bona autem Ecclesiæ ita accurate dispensavit, ut plus Deo quam affinitati & cognationi tribuisse videatur. Duas habuit filias ex mortua uxore ante pontificatum susceptas: quarum alteræ in monasterium collocatæ triginta libras Turonensium parvorum dedit, alteræ autem quæ marito suæ conditionis nupserat, trecentas libras Turonensium dotis nomine numerari jussit: hac conditione, ne quid unquam amplius peteret. Habuit & nepotem clericum: quem ubi comperit tres Præbendas (ita enim Canonicatus vocant) habere, optionem facere compulit, ut quam vellet ex his retineret, duas relinqueret. Verum instantibus amicis, ut non solum quæ habebat nepoti dimitteret, sed majora & plura tribueret, Respondit vir sanctissimus (quem utinam nostræ ætatis Pontifices imitati essent) se Deo, non autem carni & sanguini acquieturum. Deum ita velle, ut sua in pias causas erogarentur, nec esse dignum Petri successorem, qui plus cognationi quam pietati & Christo tribueret. Dum autem Viterbii es-
se

et, referretque quotidie Eduigem Poloniæ Ducissam jampridem mortuam miraculis summo in precio esse, eam in Sanctas retulit. Delectatus est etiam mirifice doctrina Bonaventuræ ordinis Minorum generalis: qui graviter & copiose tum scripsit, in primum, secundum, tertium, & quartum sententiarum librum. Hac autem commentatione moriens vir sanctissimus magnum sui apud omnes desiderium reliquit. Hinc contentio inter Cardinales orta est, cum dignus Clementi successor quæritur.

GREGORIVS. X. *PONTIF. CXCI*.

GRegorius decimus, Theobaldus antea vocatus, natione Italus, patria *Placentinus*, Leodiensis Archidiaconus, in Asia existens, Viterbii à Collegio Cardinalium Pontifex creatur. Eo enim tempore quo Ludovicus in Africam navigavit, Herdardus regis Angliæ filius ex Anglia cum ingenti classe in Asiam trajecit, recuperandæ terræ sanctæ causa. Verum dum Ptolemaidæ tamdiu immoratur, quoad Ludovicus rex Franciæ, ut sollicitus erat, eò ex Africa victor trajiceret, ab *Ar*sacida familiari, dum solus in cubiculo esset, tribus vulneribus petitus, ægre mortis periculum evasit, adjuvante altero familiari: qui manum sicarii tamdiu retinuit, donec à domesticis discerptus & extractus è cubiculo sceleratus Arsacida est. Herdardus autem ubi ex vulneribus convaluit, Theobaldum contubernalem suum, magno semper in pretio habitum, quippe qui omnes reges & principes Christianos continuo in

Saracenos animaverat, iturum Romam pontificatus gratia à Cardinalibus accitum, navigio, pecuniis, egregio comitatu mirifice juvit, eo potissimum tempore quo Henricus adolescens Richardi paulo antè mortui Conubiæ filius, Viterbium videndi Clementis causa venerat. Quo mortuo dum adolescens ipse ibi aliquandiu moram trahit, malo fato sublatus est: à Guidone enim Monteforti, qui tum cum Philippo Francorum rege Cathedralem ecclesiam audiendæ rei divinæ causa petierat, ante aram interficitur, quod à Richardo pater ejus Simon in Anglia dolo necatus fuerat. Vltus hoc modo patris necem, ad Ruffum Hetruriæ præfectum incolumis evasit. Abiere Viterbio hac indignitate moti, non ita multo pòst & Philippus in Galliam & Carolus in Apuliam, qui pace cum Saracenis inita, Theobaldum Sipontum, quod Manfredoniam nunc vocant, navigiis appulsum, Ceperanum usque comitatus est. Inde vero Pontifex per Marsos & Sabinos iter faciens, Viterbium tandem pervenit: ubi à Cardinalibus perbenigne & honorificentissime susceptus, coronaque pontificia ornatus, omnem potestatem accipit, quam Christus Petro reliquit. Composito deinde pro tempore pontificatu, ad componendam pacem inter Genuenses & Venetos animum adjicit. Hi enim populi inter se magnis cladibus jamdudum decertaverant. Hanc ob rem Philippus rex Franciæ Cremonæ subsistens, Pontificis rogatu vocatis Genuensium & Venetorum legatis, pacem inter eos in quinquennium composuit: quo simul omnibus proficisci in Saracenos liceret.

Quiesce-

Quiescebat jam Italia, cum initium perturbandi omnia à Venetis ortum est, nova vectigalia exigentibus. Instituerant enim ne quis in sinu Hadriatico navigaret: maxime vero Pola Venetias, nisi soluto portorio è mercium numero. Hanc autem indignitatem non ferentes Bononienses, qui magnæ Flamminiæ parti tum præerant, triennio varia fortuna cum Venetis decertarunt. Demum vero fessi, hac lege pacem acceperunt, ut dirupto castello, quod in primo Padi ostio ædificaverant, quarundam mercium liberam eductionem haberent, ostiorum Padi Veneto libera custodia dimissa. Anconitani quoque indignabundi, quod Veneti Hadriatici maris dominatum sibi vendicarent, vectigalque à navigantibus exigerent, ea de re apud pontificem conqueruntur, cujus officium est prohibere, ne nova vectigalia imponantur. Is autem Venetis statim imperavit, ut exactionem illam tollerent, qui certe nil aliud respondere, quam Pontificem non habere rei ipsius planam cognitionem, verum re cognita tum melius judicaturum. Non potuit Gregorius rem inchoatam ex sententia perficere. Eundum erat ad concilium quod Lugduni indixerat: quo & Paleologus Imperator Constantinopolitanus cum magno comitatu profectus, tertiadecima vice in sententiam Romanæ Ecclesiæ Græcos totiens deficientes pertraxit. Hujus præterea autoritatem quidam Tartari proceres secuti, sacrum baptismum tum recepere. Interea vero vacante Imperio occidentali, Rodulphus Assani Comes ab electoribus hac conditione Imperator creatur, ut sequenti anno Romam peteret coronæ

accipiendæ causa. Florentini autem Guelphi, Gibellinos concives suos à Gregorio (dum iter in Galliam facit) in patriam reductos, statim ejiciunt. Hanc ob rem iratus Pontifex, eis jus fasque omne interdixit: paulumque absuit qnin idem quoque in Bononienses ageret, qui Lambertescios Asmellosque Gibellinos cum præclaris familiis ejecerant: sed hi non ita multo post pœnas dedere. Nam cum exercitum in Forolivianos duxissent, qui exules suos perbenigne susceperant, eruptione facta de Bononiensibus ad octo millia cæsa traduntur: qua quidem calamitate confisæ quædam Flamminiæ civitates, ab ipsis Bononiensibus statim defecere: maxime vero Cervia: unde magnum salis vectigal suscipiebant. Gregorius autem absoluto Lugdunensi concilio, in quo multa decreta sunt, ad electionem summi Pontificis, ad expeditionem in Saracenos, ad unionem Græcę Latinæque ecclesiæ, ad pacem Christianorum pertinentia, iter in Italiam faciens, obvium habuit Alphonsum Castellæ regem apud Bellocadorum admodum conquerentem quod imperium Rodulpho mandasset. Verum accepta Pontificis satisfactione, jus omne suum Rodulpho concessit. Pontifex autem perbenigne ab omnibus Italis susceptus, dum iter per Hetruriam facit, Florentinos sponte devitans, ne interdictum tolleret, Aretium pervenit, ubi pontificatus sui anno quarto, mense secundo, die decimo moritur, & sepelitur: vir certe in omni vita clarus prudentia rerum gerendarum, fortitudine animi: qua pecunias & res humiles contemnebat: humanitate, clementia, benignitate in pauperes

Christi

Christi: & eos potissimum, qui ad gremium sedis Apostolicæ confugiebant.

INNOCENTIVS. V. PONTIF. LXCII.

INnocentius quintus, Petrus Tarantasiensis antea vocatus, natione Burgundus, ordinis sancti Dominici, vir in sacris literis doctissimus, anno domini. MCCLXXV. Aretii Pontifex creatur: unde post Romam abiens in sancto Petro coronatus, statim animum ad pacandas res Italas adjecit. Quare legatos magnæ autoritatis viros misit, qui & Hetruscos in perniciem Pisanorum conspirantes, & Genuenses ac Venetos de vita ac sanguine inter se certantes ab armis discedere sub anathematis pœna cogerent. Aderant & oratores Caroli regis, cujus etiam autoritate rem magis ex sententia confici posse sperabat. Fecere mandata Hetrusci: maxime vero Florentini, quos ob hanc rem Pontifex ab interdicto Gregorii absolvit: Genuenses autem & Veneti, quorum odia magis inoleverant in armis continuo erant, sese invicem mutuis cladibus conficientes, quos tamen Innocentius in sententiam suam traxisset, si ei diutius vivere licuisset: adeo ad eam rem animatus erat. Moritur autem pontificatus sui mense sexto, die secundo, sepeliturque in Lateranensi basilica. Quo minus autem mors ejus molesta presbyteris secularibus videretur, effecit ejus judicium paulo ante latum. Nam cum Viterbii inter sacerdotes Cathedralis Ecclesiæ & fratres Prædicatores de corpore Clementis quarti orta contentio esset: uterque enim ordo sanctissimum corpus apud se volebat: adjudicavit id fratribus

committi debere,quod diceret sanctissimum Pontificem id ita dum viveret instituisse. Hanc itaque ob rem levem offensiunculam Innocentius contraxit: alioquin vir optimus,& de quo bona omnia sperari poterant.

HADRIANVS V. *PONTIF. CXCIII.*

HAdrianus quintus, patria Genuensis, familia Flisca, Othobonus antea vocatus, Romæ in atrio Lateranensi Pontifex creatur. Fuit autem Innocentii quarti nepos: sanctique Hadriani Diaconus Cardinalis ab eodem creatus, & in Angliam Legatus cum summa potestate missus ad sedandum tumultum, inter Regem & Barones ortum. Creatus itaque Pontifex, Viterbium statim proficiscitur: Rodulphumque Imperatorem ad comminuendam Caroli potentiam, qui tum Romæ omnia pro arbitrio agebat, in Italiam vocat. Verum Rodulphus Boëmico implicitus bello, Hadriano satisfacere non potuit. Carolus autem ad declinandam invidiam intentus, omnem vim belli in Acha jam transfert viam sibi ad imperium Constantinopolitanum facturus. Verum mortuo Hadriano, pontificatus sui die quadragesimo, in Italiam rediit. Moritur autem Pontifex Viterbii ante munus consecrationis suæ, sepeliturque in conventu fratrum minorum. Fuerat quidem ei in animo, & ditionem Ecclesiæ tutiorem à tyrannis reddere, & constitutionem Gregorii de eligendo Pontifice in meliorem formam redigere, non omnino tollere. Ejus autem conatibus & animi magnitudini mors obstitit. Vacat tum sedes dies octo & viginti.

IOHAN-

IOHANNES XXII. *PONTIF. CXCIIII.*

IOhannes vigesimus secundus, natione Hispanus, patria Vlyxibonensis, *P*etrus antea vocatus, ex episcopo Tusculano *P*ontifex creatur. Hic & si doctissimus est habitus, tamen ignoratione rerum gerendarum, & morum inæqualitate plus detrimenti quam honoris & emolumenti pontificatui attulit. Multa enim stoliditatem & levitatem præ se ferentia egit: in uno commendatione dignus, quod adolescentes literarum studiosos, inopes maxime beneficiis ecclesiasticis & pecunia juvit. Vexabant tum Veneti Anconitanos, quod in Dalmatia mercaturam exercerent, nullo persoluto portorio: neque eos (ut par erat) vectigales Ecclesiæ Pontifex ipse tuebatur, in verbis tantummodo promptus, in rebus agendis timidi & infracti animi. Anconitani autem *P*ontificis auxilio destituti, se ipsos colligentes eruptione facta, Venetos urbem obsidentes, magno illato incommodo propellunt. Vsus tamen consilio Iohannis Cajetani, cujus nutu omnia tum gerebantur, quod ipsius auxilio & suffragiis *P*ontifex creatus fuerat, legatos tum ad Paleologum, tum ad reges Occidentales misit, qui eos suo nomine cohortarentur, ut pace inter se inita, arma in Saracenos & hostes christiani nominis pararent. Pollicebatur homo stolidus sibi longam vitam, & diu se victurum omnibus prædicabat: quippe cujus vita & mores omnibus patebant, adeo erat inverecundi & socordis ingenii. Sed ecce dum hanc stultitiam omnibus prædicabat, camera quædam nova quam in palatio Viterbiensi ex-

extruxerat, ſubito corruit, atque inter ligna & lapides inventus, ſeptima die poſt tantam ruinam acceptis omnibus eccleſiæ ſacramentis, pontificatus ſui menſe octavo moritur, Viterbiique ſepelitur, vir (ut dixi) admodum literatus, ſed parum prudens. Multa enim in vita ſua ſcripſit, potiſſimum vero Canones quoſdam ad medicinam pertinentes. Nam medendi arte admodum peritus habebatur. Scripſit & librum quem Theſauros pauperum vocat. Edidit & problemata quædam, Ariſtotelem imitatus. Sed hoc neſcio quo pacto compertum eſt, ut viri quidam admodum literati ad res agendas parum idonei videantur. Neſcio quo pacto dixi, cum mirum potius omnibus videri debeat, ut qui contemplatione delectatur, idem etiam rebus terrenis animum applicet.

NICOLAVS III. *PONTIF. CXCV*

NIcolaus tertius, patria Romanus, ex familia Vrſina, Iohannes Cajetanus antea vocatus, Pontifex tandem creatur, protracta in ſex menſes electione, non ſine magna Cardinalium contentione: quorum conclavi ſenator Siciliæ rex præfuit, qui admodum inſtabat, ut unus aliquis ex natione Gallica eligeretur. Nicolaus autem inito pontificatu, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo octavo, Caroli potentiam comminuturus, Hetruriæ vicariatum ei abſtulit, quod diceret Rodulphum id ægre ferentem, non aliter expeditionem pro terra ſancta promiſſam acturum, cum Hetruria Imperatoriæ juriſdictionis haberetur. Hoc conſecutus Pontifex, nihilominus Flaminiam ipſamque Bononiam cum Hexarchatu Ro-

Rovennatum quæ tum Imperatori ſuberant, in poteſtatem ſuam redegit, eoque miſit Bertholdum nepotem Romandiolæ Comitem declaratum. Miſit & alterum nepotem Latinum Cardinalem legatum in Hetruriam, qui reſtitutis ubique Gibellinis, Florentiæ ac in cæteris Hetruriæ urbibus pro arbitrio animi Magiſtratus impoſuit. Munus vero ſenatorium quod principibus & regibus demandari conſueverat, ipſe ſolus obivit. Legatos Venetorum (qui tum Anconitanos bello vexabant) à conſpectu ſuo rejecit. Abeuntes præterea ex itinere revocatos, graviſſimis verbis increpavit: & perniciem eorum civitati comminatus eſt, ni ab Ancona oppugnanda deſiſterent. Tandem vero multis ultro citroque illatis incommodis, æquis conditionibus pax inter utramque civitatem componitur. Huic autem *Pontifici* in animo fuerat duos reges creare, utrumque Vrſinum: quorum alterum Hetruriæ, alterum Lombardiæ præficeret, qui inde Theutonicos partem Alpium incolentes, hinc Gallos Siciliam & regnum Neapolitanum tenentes, armis in officio continerent. Vt vero id ei facere liceret, Petro Aragonum regi perſuaſerat, ut jure hæreditario Conſtantiæ uxori ſuæ regnum Siciliæ repetere anniteretur. Senatoriam autem dignitatem ipſe à Carolo ad ſe tranſtulit: vetuitque perpetuo edicto, ne quis rex aut princeps magiſtratum ipſum petere aut obire auderet, Fuit autem Nicolaus *Pontifex* (ut autores ſcribunt) vir magni animi atque conſilii, adeoque moribus & vita integer, ut vernacula lingua compoſitus vulgo diceretur: Amator & cultor doctorum

viro-

virorum: & eorum maxime qui doctrinam cum prudentia & religione conjunctam haberent. In partiendis autem dignitatibus & honoribus communis omnibus est habitus. Nam semel habita potestate sacrorum initiandorum, Albanum episcopum ex ordine minorum, Hostiensem & Portuensem ex ordine *Prædicatorum* delegit. *Prænestinus* & Tusculanus Episcopi seculares fuere. Creavit & duos presbyteros, videlicet Gerardum tituli duodecim Apostolorum, & Hieronymum ordinis minorum, tituli sanctæ Pudentianæ. His addidit duos diaconos, videlicet Iordanem fratrem suum tituli sancti Eustachii, virum multæ doctrinæ & Innocentiæ: & Iacobum Columnam tituli sanctæ Mariæ in via lata, virum exactæ religionis & gravitatis. Aedificiis præterea ædes pontificias exornavit. Aedes enim apud sanctum Petrum percommode extruxit: quarum partem aliquam adhuc cernimus. Has postea Nicolaus quintus magna impensa restituit. Cinxit etiam mœnibus in urbis modum pometum sancti Petri, quod viridarium nunc vocant. Ecclesiam quoque sancti Petri fere vetustate collabentem restituit, ac pictura summorum Pontificum exornavit. Idem etiam fecit in basilica Pauli. Auxit præterea mirum in modum divinum cultum, aucto Canonicorum numero, & servientium Ecclesiis proventu. Divisit etiam ordines Ecclesiasticos inter se, & quid cuique conueniret ostendit. Habitationes quoque unicuique assignavit: ut & advenæ scire possent, quo in loco quisque magistratus, curialis præsertim inveniri posset. *Perfecit* etiam Lateranenses ædes ab Hadriano quinto antea

tea inchoatas. Condidit præterea à fundamentis sancta sanctorum, primo sacello jam vetustate collapso templumque ipsum opere vermiculato (ut adhuc cernitur) & crustra marmorea exornavit: eoque transtulit Apostolorum capita, donec templum Constantinianum sua impensa restitueretur. Quo facto statim in capsulis argenteis suo jussu extructis, comitante populo in templum restituit: conduntur que in sacello ad eam rem percommode fabricato. Eodem quoque die basilicam ipsam consecravit, pridie nonas Iulij is dies est habitus. Scribunt historici quidam, neminem ante ipsum sacrificare religiosius visum, cum semper dum solennia ageret, lachrymas funderet. Erat etiam religionis observantissimus, & adeo ordinis minorum ob contemptum rerum humanarum amator, ut ipse etiam decretali epistola quædam ipsius ordinis ambigua declaraverit. Vacantibus Ecclesiis nullus Pontifex celerius, ac maturius consuluit, cum eas statim optimo cuique & idoneo committeret. Prius enim mores hominum & doctrinam inspiciebat, deinde vacantes sedes his statim committebat: quod diceret in mora periculum esse, cum non deessent qui divina etiam cupidissime diriperent & occuparent. Notarios & tabelliones, utpote sanguine pauperum & litigantium viventes, à se ut pestiferos rejecit, Gregorium decimum & Iohannem vigesimumprimum hac in re imitatus. Verum quoniam ubique terrarum magna in magistratibus corruptela erat, constituit ne magistratus ipsi ullo in loco magis quàm annui crearentur: eos si quispiam retinere ulte-

ulterius ausus fuisset, anathematis pœna notabatur, à qua nisi à pontifice absolvi non posset. Multa præterea constituit, ad utilitatem cleri populique Christiani pertinentia, ut in titulis suis apparet. Non caruit tamen in tantis laudibus reprehensione. Suos enim ita amasse dicitur, ut aliunde raperet, quod eis condonaret. Nam quibusdam nobilibus Romanis castella vi abstulit, ac suis dono dedit: maxime vero Surianum. Vbi idem pontifex cibi ac potus continentissimus, subita tamen morte correptus, tertio sui pontificatus anno, mense octavo, die quintodecimo moritur Quam mortem prædixisse quendam ferunt, notato per excrescentiam Tiberis vaticinio. Adeo enim in immensum excreverat, ut altare sanctæ Mariæ rotundæ quatuor pedibus & eo amplius excederet. Ejus autem corpus Romam delatum; in sacello tituli beati Nicolai à se condito in basilica sancti Petri sepelitur, tumulo marmoreo & vermiculato opere exornato, quem adhuc cernimus, anno domini. MCCLXXX. assumptionis octava die. Quo quidem anno Carolus rex beatæ Magdalenæ corpus jam antea à beato Maximino in villa sui nominis conditum, ornatiore sepulchro & majore sacello exornavit: caputque ejus seorsim in theca argentea condidit. In morte autem Nicolai vacasse pontificatum quinque mensibus ferunt. Nam dum Viterbii à cardinalibus novi pontificis electio fieret, præessetque conclavi Richardus ex Hannibalum familia Romana, ac sine contentione primaria, qui paulo ante Vrsum mortui Nicolai nepotem, prætura Viterbiensi de-

ejecerat : erat enim hujus familiæ hoſtis acerrimus : duo cardinales, ex familia Vrſina impediebant , quo minus electio fieret, niſi Vrſus in præturam reſtitueretur. Hanc ob rem Viterbienſes Richardum ſecuti, conclave ingreſſi, cardinales capiunt, & in vincula coniiciunt. Quod ubi Romæ ſcitum eſt, eadem Hannibalum factio familiam Vrſinam ab urbe pellit, quæ ſtatim popułariter cum ſua factione abiens Præneſte ſeceſſit. Poſt quintum itaque menſem Gallici cardinales abſentibus Vrſinis ſuffragiis Italos ſuperantes, Gallicum pontificem creant.

MARTINVS IIII. *PONTIF. CXCVI.*

MArtinus quartus, Simon antea vocatus, tituli ſanctæ Ceciliæ presbyter cardinalis, natione Gallicus, patria Turonenſis, pontifex electus Viterbii coronari noluit, quod ei civitati ob impetum in cardinales factum interdictum ſacris putabat. Vrbem itaque veterem petens, quod Orvietum vocant, eo loci omnia ſolennia peregit. X. calendas aprilis. Reſurrectionis autem die ſex Cardidales creavit : quorum de numero fuit & comes Mediolanenſis tituli ſanctorum Marcellini & Petri & Benedictus Cajetanus ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus. Regem vero Carolum ad ſe venientem non modo perbenigne ſuſcepit, verum & eidem ſenatoriam dignitatem, qua à Nicolao privatus fuerat, reſtituit, quod non ita ab omnibus probatum eſt, cum ea res excitatura videretur magnas in urbe ſeditiones, reverſis jam Vrſinis & pulſis. Han-

Hannibalibus. Vrsinis enim ob odium in Nicolaum conceptum, Carolus mirifice adversabatur. Iohannes itaque Latini fratris ulturus iniurias, tutaturusque dignitatem sibi à populo Romano traditam, comparato satis justo exercitu in Viterbienses movens, eorum agros longe ac late populatus est. At Martinus qui tum in Montefascone erat, Viterbiensium calamitate permotus, Matthæum ex gente Vrsina Cardinalem Romam propere misit ad res componendas: qui ex itinere Iohannem populi Romani Capitaneum (ita enim populi ducem appellant) secum duxit. Venerant & eo omnium factionum capita mandato legati: maxime vero Richardus Hannibal, ut ab interdicto quod Viterbii contraxerat, dum conclave violenter irrupit, & Cardinales Vrsinos in carcerem conjecit, absolveretur legati autoritate. Is itaque ad Cardinalis pedes provolutus laqueum collo gerens, quod est maximum pœnitentiæ signum, ac veniam petens absolvitur. Composita autem hoc modo inter utramque factionem pace, revocatoque exercitu Romano ab iniuria Viterbiensium Pontifex Romanis statim concessit, ut ex civibus duos senatores sibi deligerent, qui urbem gubernarent. Delecti itaque duo, Hannibal Petri Hannibalis filius, & Pandulphus Sabellus, qui civitatem toto suo magistratu optime gubernârunt: eo potissimum tempore quo Martinus Pontifex Paleologum unionis pacta non servantem, instante Carolo Siciliæ rege excommunicavit. Tum vero Paleologus Caroli potentiam veritus, clam fœdera cum Petro Aragoniæ rege iniit, qui regnum Siciliæ ob Constantiam uxorem

Man-

ianfredi filiam, & Dorradini neptem suo jure
epetebat. Communi itaque impensa magna clas-
s ab utroque parabatur. Quare pontifex legatum
d Petrum mittit sciscitatum, quid sibi vellent
anti apparatus. Cui ille ita respondit, interiorem
e tunicam laceraturum, si illam arbitraretur sua-
um cogitationum consciam fieri posse. Abiit
aque re infecta legatus. Petrus vero comparata
am classe in Aphricam contendens, Hipponen-
ium littora vehementer populatus, in Sardiniam
ediit, expectans ut à Iohanne Prochita res novæ
n Sicilia orirentur, quemadmodum inter eos con-
enerat. Oborti sunt interim & novi motus in Cis-
lpina Gallia. Nam vicecomites familia nobi-
issima, duce Luchino Turrianos admodum po-
entes, Mediolano pellunt. Inde vero Luchinus
n Hetruriam vicarius ab Imperatore missus, apud
Miniate oppidum se continens, Florentinos &
Lucenses gravissimis incursionibus vexabat, spre-
is pontificis interdictis: quibus hominem à cer-
icibus sociorum removere conabatur. Perusini
uoque sumptis armis ita Fulginiates tum inva-
unt, ut eorum urbem vi ceperint, & mœnia
liqua ex parte demoliti sint. Quam ob rem à
Pontifice sacris interdicti, veniam deinceps me-
uere persoluta tamen pecunia pœnæ nomine. In-
erim vero Siculi, quorum motus rex Petrus in
Sardinia expectabat, superbiam ac libidinem Gal-
orum amplius ferre nequeuntes, suadente Iohan-
ne Prochita in Carolum conjurationem ineunt,
lata die ad rem conficiendam, ut cum primum
vesperi campana audita fuerit, ubique Galli nul-
lo sexus discrimine habito cæderentur. Qua in re
adeo

adeo certe sævitum est, ut etiam mulieres Gallico compressu prægnantes cælæ dicantur. Hinc tritus ille sermo est, cum quis multorum interitum exponit, ut vesperas Siculas commemoret. Malum quoque fatum expertus est eodem tempore Guido Appius cum octingentis equitibus Gallici nominis, ad recuperandam Romandiolam missus Pontificis nomine. Nam dum Forumlivii obsidet, essentque erumpendi cupidi cives, Guido Bonatus astrologiæ peritissimus concives suos adhortatus est, expectata astrorum benignitate, ut tum demum erumperent, quando eis signum daret. Fecere illi mandata, & in tempore erumpentes, Guidonem cum omnibus fere Gallis interfecere. Atque ita urbs tanta obsidione liberata est. Carolus autem audita Siculorum defectione & sævitia, cum magnis copiis in Siciliam traiiciens, primo Messanam urbem obsidet, quam certe per deditionem tandem cepisset, nisi Galli ultionis cupidi deleturos se urbem minati fuissent. Tum vero Petrus Arago tantos motus (ut diximus) expectans, ea de re certior factus, è Sardinia propere in Siciliam traiiciens, Panhormum contendit, à civibus & Siculis perbenigne susceptus: à quibus etiam regium nomen consecutus est, confluente undique ad eum omni multitudine. Hanc ob rem Carolus perterritus, Messana relicta, in Calabriam se statim recepit, expectaturus filium Salerni principem, quem paulo post è Narbonensi provincia cum aliquot cohortibus venturum sciebat. Reprehensus à Carolo Petrus Arago, quod affinis consanguineusque regnum invadere ausus esset, respondit se misericordia motum,

cala-

amitoso populo & indigna ferenti petitam
em negare non potuisse: quanquam id quoque
gnum jure hæreditario ei deberetur, propter
orem Constantiam Manfredi filiam, & Corra-
ni neptem. Concrescentibus autem ultro citro-
e iurgiis, res tandem ad singulare certamen de-
cta est: hac conditione tamen, ut uterque rex
ntum sibi ad tantum certamen commilitones
optaret, loco certandi apud Burdegalam de-
cto. Vtrique enim rex Angliæ affinitate coniun-
us erat, qui tantum certamen adiuvante Mar-
o pontifice tandem diremit. Verum cum ni-
ominus Petrus Carolum bello premeret, Mar-
us Gerardũ Parmensem Cardinalem Legatum
eapolim misit, qui & populos in fide Caroli
ntineret, & Carolum ipsum adolescentem con-
io & autoritate iuvaret. At vero cum Petrus Ro-
rium Loriam classis suæ præfectum Neapolim
isisset, Carolus aliter sentiente legato & recla-
ante, nequaquam tantum regnum fortunæ com-
ittendum esse, in hostem movens, non longe
Neapoli ingenti suorum clade superatur: & cap-
s in Siciliam primo, deinde in Aragoniam per-
icitur. Hoc certe ei non accidisset, si bene mo-
enti legato (ut par erat) obtemperasset. Nam pau-
post pater Corolus cum ingenti classe superve-
t, qua etiam cum hoste nondum victore decer-
re potuisset. Martinus autem calamitate Caro-
permotus, Petrum Aragonensem anathema-
notat, ejusque regnum in prædam id occupare
olenti exponit, subiectos à Petri juramento absol-
t, cruce signatos in hominem concitat, bonorum
clesiasticorum usurpatorem, ut ipse dicebat.
Mili-

Milites quoque Ecclesiasticos Carolo auxilio misisset, ni ei bellum in Flamminia gerere necesse fuisset contra Forolivianos, qui adiuvante Guidone Montisfeltri comite, deficere ab Ecclesia sunt ausi, & quædam etiam castella haud longe posita opugnare. Verum cum Guido ipse pœnitentia pductus, pacem cum pontifice inisset; & mœnia Forolivianorum demolitus est in ultionem Guidonis Appii, & magnam partem Flamminiæ brevi recepit. Vrbinum quoque quod tum oppugnabat cepisset, ni Rubeus Anguillarius Hetruriæ comes in oppugnatione ipsa mortuus fuisset. Duo tum castris præerant duces, quorum alter in Hetruriam missus est, ad eam oram tuendam, quæ ad Soanam vergit: alter vero (quem Iuvenatii comitem vocabant) obsidionem jussi Pontificis continuabat subministrante clanculum auxilia & commeatum oppidanis ipsis Guidone Montefeltrano. Interim vero cum Martinus Curis agitatus addubitaret à quo duorum populorum, Pisanorum scilicet & Genuensium contra Petrum Aragonensem auxilium peteret, tanta repente inter hos de possessione Corsicæ contentio exorta est, ut ipsi aliunde auxilium peterent. Legatum tamen Apostolicum Pontifex adhortatus est, ut tamdiu populos in fide contineret, quoad Carolus cum supplemento copiarum supervenisset. Ingressus deinde Neapolim Carolus, confirmatisque civium animis, in Aphricam proficiscens febri correptus moritur: quare ad Legatum ipsum totum gubernandæ provinciæ pondus redit. Erat tum rumor ac prope constans fama, Philippum regis Franciæ filium comitem Atrebatem

sci

m ejus regni causa adventare: qui tamen deterre Petrum non potuit, quo minus regnum veret, cum jam constaret eum cum parvis copiis ventare. Nam pater Philippus in Aragoniam m magno exercitu profecturus erat, ad occupanm Petri regnum à Martino pontifice gravibus nsuris prius interpositis, in prædam occupanti tum. Pontifex autem tot curis circumventus, rbevetanis etiam tumultuantibus (nam Gibelli Guelphos expulerant) Perusium proficiscitur. bi non multo post lenta febri diu vexatus, tanem moritur, pontificatus sui anno quarto, menuno, sepeliturque in Cathedrali basilica. Ad ajus sepulchrum multi valetudinarii delati, mulcæci perducti, muti & claudi pristinam valeidinem sanctissimi pontificis meritis à Deo receere.

HONORIVS IIII. *PONTIF. CXCVII.*

HOnorius quartus, patria Romanus, è gente Sabella, familia nobilissima, Iacobus antea ocatus, Diaconus Cardinalis Perusii Pontifex reatus, Romam venit anno Domini millesimoucentesimo octogesimoquinto, fratre ejus Panulpho senatoriam dignitatem tum gerente. Tanæ enim severitatis & justitiæ Pandulphus est haitus, ut quoties Romani cives purgare urbem atronibus, sicariis, furibus, parricidis vellent (quoum tum in solo Romano magna copia ob sediiones civium erat) non alium senatorem, quam Pandulphum exposcerent. Is etsi podagra & chiagra vexabatur, non tamen animi magnitudine & constantia à bene valentibus superabatur. Eodem

quoque morbo ita etiam interdum Honorius
borabat, ut ei instrumentis quibusdam ad id a
fabrefactis scarificare necesse esset. Consilio tan
& prudentia tantum valuit, ut nonmultum cor
ris vires in eo desiderarentur: quippe cum so
plura prope videret, quam omnes simul qui tu
in urbe aderant. Habitavit hic in Aventino ap
sanctam Sabinam, egregiasque ædes (quarum
stigia adhuc cernuntur) in monte ipso ædifica
eo ad incolendum multos quoque Romanos
civit, unde brevi mons ipse frequentibus ædifi
incoli cœptus est. Cum autem neminem læd
in pontificatu suo constituisset, omnibus prod
se quoad fieri poterat, provocatus *Petri* Arag
num Regis injuria, qui regnum *Siciliæ* occup
conabatur, Martini interdicta contra Petrum co
firmavit. Rodulphus autem Imperator comp
randæ pecuniæ studiosus, Cancellarium suun
gente Fiisca in Hetruriam misit: qui populos
mnes liberos faceret, & eos potissimum, qui se p
cunia redimerent. Persolvere autem ob eam re
Lucenses duodecim millia nummum auri: Fl
rentini vero sex milia, qui statim liberi omni
facti, magistratum (quem priores artium vocan
addito vexillifero justitiæ creavere. Non displic
hæc venditio Honorio, licet indigna tanto prin
pi videretur, quod ea ratione ecclesiastica ditio f
tura securior videbatur, cum non amplius Imp
ratori liceret liberas civitates vexare. Dum vero r
Franciæ urbem Gerundensem obsideret, curare
que Petrus Arago, quo minus in castra hostiu
commeatus à Narbona ferrentur, acri prælio com
misso grave vulnus accipiens, paulo post male c
r

[...]atus moritur, atque ita Gerunda, dedentibus [...]x pacto civibus, in potestatem Regis Franciæ re[...]acta est, qui non diu supervixit. Ex febre enim [...]noritur contracta in castris, dum Perpinianum [...]bsidet. Cujus etiam classis non multo post in por[...]u Narbonensi à Rogerio Loria capta & incensa [...]st. Duos habuit filios Petrus Arago, Ferdinan[...]um & Iacobum Ferdinandum autem majorem [...]ragoniæ, Iacobum vero Siciliæ regem ex testa[...]ento reliquit. Hac autem ratione mortuis primis [...]egibus, bella ad secundos translata sunt: qui hinc [...]isanos, hinc Genuenses maritimis præliis insi[...]nes trahere in partes suas conabantur. Verum hi [...]dio & armis inter se certantes, tanta rabie apud [...]amellum insulam Pisano portui vicinam concur[...]nt, ut ex Pisanis qui triremes quadragintanovem [...]misere, duodecim millia hominum desiderata [...]nt: partim cæsa, partim capta: quam quidem [...]lamitatem Honorius ita ægre tulit, ut paulum [...]fuerit quin Genuenses obstinate nimium Pisa[...]os insequentes interdicto Ecclesiastico notaret. [...]a calamitas adeo certe Pisanos attrivit, ut nun[...]am postea vires recuperaverint. Edoardus vero [...]ngliæ Rex in Vasconiam tum se contulit, pacem [...]mpositurus inter Carolum adolescentem Regis [...]anciæ filium, quem diximus bello captum, & [...]rdinandum Aragoniæ Regem. Confecta jam [...]sententia res erat, & de libertate Caroli ageba[...]r, cum interim Legatus Apostolicus & Comes [...]rebatensis Avelini Comite adjuvante, Cathinam [...]bem occupant, eoque ex Hetruria collectas co[...]as transmittunt. Hanc ob rem Edoardus re in[...]ta in patriam rediit. Rogerius autem Loria Gal-

licam classem ex Sicilia redeuntem occupans, Fe
dinandi Regis fortunam meliorem reddidit. Adj
cere certe animum huic bello Honorius non po
tuit, quod armis à Guidone Feltrano in Flamm
nia vexaretur. Verum tandem superato Guidon
totam Flaminiam brevi recipit. Non diu tame
post moritur Pontificatus sui anno secundo, di
uno, corpusque ejus à sancta Sabina ad Basilica
Petri magna funeris pompa transfertur: sepelitu
que sepulchro marmoreo, quod adhuc extat in nu
merum à Pio Pontifice translatum, ut insignia fa
miliæ indicant, ejusque epigramma: & merito qu
dem, cum vir fuerit omni vita probatissimus,
Christianæ religionis amantissimus. Nam & o
dinem Carmelitarum non satis in conciliis proba
tum, mutatis chlamydibus nigris in albas: & ord
nem Eremitarum apud Parisios improbatum co
firmavit. Solum autem Cardinalem Iohanne
Boccamatium Episcopum Tusculanum suo pon
tificatu creavit, viros dicens & eosdem bonos
doctos, non etiam rudes & rerum humanaru
ignaros in tantum collegiũ cooptandos esse. Ad
vero aulicos amavit, ut quotannis æstate præse
tim Tibur proficisceretur vitandi ęstus urbani ca
sa: unde multæ ægritudines oriuntur. Mortuo a
tem Honorio decem mensibus sedes tum vaca
Nam cum apud sanctam Sabinam conclave hab
retur, multi Cardinales repentina ægritudi
sunt correpti: quorum de numero moritur Iord
nus Vrsinus comes Mediolanensis, Hugo Ang
cus, Gervasius Andeanensis Decanus Parisiensis,
Antherius vir insignis. Hanc ob rem soluto co
clavi in aliud tempus magis salubre rem ipsa
re

iiciunt, maxime vero cum terræmotus ipsi, qui am permagni fuere, religionem quandam iniecrint, quo minus tum quidem id fieret.

NICOLAVS. IIII. *PONTIF. CXCVIII.*

NIcolaus quartus, natione Picentinus, patria Asculanus, Hieronymus antea vocatus: ornis minorum frater & generalis, deinde Presbyr Cardinalis apud sanctam Sabinam, decimo ense post mortem Honorii pontifex creatur, colcaturque in sede Petri ipsius sancti cathedra. eate deinde profectus ob seditiones quæ tum omæ subortæ erant, quosdam Cardinales creat omni fere religione. Omnes enim pariter amat: nec plus se debere affinibus & cognatis, quam ivis bono arbitrabatur. Virtutes & vitia facient, ut in hunc magis quam in illum inclinaret. orum de numero quos Cardinales creat fuere, apolio, Petrus Columna, Hugo Bolianius ornis prædicatotum doctor insignis, Matthæus quasparta fratrum minorum generalis, Episcos Portuensis. Romam deinde post annum redis, sedatis aliquantulum perturbationibus cim, apud sanctam Mariam maiorem habitavit, am Basilicam ipse unà cum Iacobo Columna tituit, ut in fornice majori apparet: unde Salvais ipsiusque Pontificis, ac Iacobi Cardinalis ago ex opere musivo adhuc cernitur. Idem quoe Pontifex anteriorem posterioremque partem ilicæ Lateranensis restituit, ornavitque opere miculato, quemadmodum literæ ipsæ indicant. erim vero Reges Aragoniæ & Sicilię his fœdeis, adhortante Nicolao pacem ineunt, ut Rex.

Carolus è vinculis missus, sua impensa Iacobum Aragonem Siciliæ Regem constitueret: quod nisi triennio id effecisset, in carcerem se rediturum pollicebatur, Datis ob eam rem obsidibus duobus filiis: Carolo cui postea Regi Vngariæ creato Marcello cognomentum fuit, & Loysio, qui post beneactam in ordine beati Francisci vitam in Sanctos relatus est. Dum hæc autem in Europa gererentur, Soldanus discordiis Christianorum fretus, Tripolim Asiæ civitatem insignem quidem, interfecto Christianorum præsidio igni ferroque evertit. Parem quoque calamitatem Sidon & Barutum pertulere, nemine adjuvante. Restabat Ptolemaida in annos duos inducias à Soldano consecuta: hanc ut tueretur Nicolaus Pontifex annixus, milites ad vexillum Christi vocat, ære suo conductos Hi ad mille & quingenti fuere. Hos postea mult nullo dato nomine, nullis signis & auspiciis secuti, cum Ptolemaidem pervenissent, non minor Christianis quam Saracenis damna intulere. Soldanus autem cum res suas repetiisset, nec reddita essent, nostris omnibus exitium comminatus est Magna inter Christianos de possessione Ptolemaidæ concertatio tum orta erat, cum eam patriarch Constantinopolitanus, Templarii Theutonici, rex Cypri, Siciliæ rex Carolus vindicare anniterentu Erat & Pisanis in animo Ptolemaidam repeter (ut ipsi dicebant) suo jure, quos profecto bellum in Hetruria ortum à tanta rei fœditate avertit. H enim Vgolino comite cum duobus filiis, totidem que neptibus in carcerem conjectis, inedia inte empto, animos Gibellinorum in Guelphos in concitarunt, ut omnibus pariter exitium minarei

t

tur. In Aretinos primum arma conversa sunt, petentibus id exulibus Gibellinis. Præerat tum Aretio Guilielmus Petramala ejusdē civitatis Episcopus, cui Feltranus comes & Florentini auxilio venerant. Verum cum Florentini non satis suis copiis fiderent, eo etiam misere Carolum secundum cum aliquot cohortibus, qui ad Pontificem iturus, forte eo tum iter faciebat. In agro Tiphernate collata sunt castra castris: Tiphernum civitatem castelli mutato nomine nunc vocant. Commisso itaque prælio, magna statim de Florentinis cædes fieri cœpta est. Verum nō ita multo post mutata fortuna, cadentibus tamē in prælio Guilielmo Episcopo, & Feltrano Comite, ex Gibellinis ad tria millia interfecta, & duo millia capta dicuntur. Campaldinum locum ubi pugnatū est accolæ dixere. Carolus autem tanta victoria potitus, recta ad Nicolaum proficiscitur, ac utriusque Siciliæ regnū feudatario jure obtinet. Hoc ubi Iacobus Arago intellexit, oppugnare Cajetam statim aggreditur. Ne quid autem deesset ad perturbandam Christianorū quietem, inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ Reges gravissimum bellum exortum est: quæ res & Christianos in Asia mirifice perturbavit, & hostibus nostris delendi in Asia Christianum nomen audaciam & spem dedit. Soldanus enim qui tum ægrotabat ad centum & quinquaginta millia hominum, filio duce Ptolemaidam miserat. Interim vero duorum mensium obsidione protracta, patre mortuo, filius statim sufficitur: qui certe acrioribus animis urbem oppugnans, completis fossis, prædaque militibus promissa, ad mœnia usque jam pugnando pervenerat, cum à

Christianis erumpentibus magno suorum incommodo in castra retruditur. Dum hæc in Asia gererentur, Nicolaus Pontifex duos è latere Legatos, Benedictum Cajetanum, & Gerardum Parmensem in Franciam propere mittit, qui composita inter duos Reges pace, eos contra Saracenos Ptolemaidam oppugnantes animarent. Nam & pacem inter Iacobum Aragonensem & Carolum captum his conditionibus (quas supra memoravi) iam composuerat: quo omnibus in hostem liberius proficisci liceret, & parare classem cœperat, de pace fere certus. Sed nec Reges ipsi Pontifici bene monenti obtemperarunt, nec qui in præsidio Ptolemaidæ erant inter se diffidentes (quem admodum poterant) vim hostium propulsarunt. Dilabentibus enim quotidie multis, soli tum ad duodecim millia remansere, qui postea cum Patriarcha Hierosolymitano per Dromonem ad id servatum, fugientes, primo secunda navigatione usi, tandem sub ipsam Cyprum naufragio periere. Soldanus autem desertam cultoribus urbem ingressus, eam ferro ac flamma statim evertit, anno centesimenonagesimosexto, posteaquam à Gothifredo capta fuerat. In tantis autem malis insula Cyprus & Armenia minor, Cilicia prius appellata, in fide Christianorum tamen permansere. Instabat tum vel maxime Nicolaus, veritus ne hostes reliquum Asiæ occuparent, ut imperator Rodulphus eo copias suas mitteret. Quo non ita multo post mortuo, cum Adulphus Hasso electus successor, imperii jura repeteret, ab Alberto Rodulphi filio in agro Spirensi prælio interficitur. Vir quidem insignis, sed

paium

parum milite & pecuniis potens : oppressus enim multitudine hostium potius quam superatus dicitur. Nicolaus autem Pontifex tædio animi (ut quidam putant) quod male sibi cedere omnia videret, quodque etiam plusquam Pontificem decebat in partes declinaverat, Romæ apud sanctam Mariam majorem Pontificatus sui anno quarto, mense uno, die octavo moritur, eoque loci sepelitur : ad caput basilicæ apud Petri Columnæ Cardinalis sepulchrum , ut in pavimento cernitur, emblemate & porphyreticis lapidibus notato. Post ejus vero mortem Cardinales Perusium profecti, quo eis liberius eligere Pontificem liceret, rem ipsam discordiis intestinis biennio menseque tertio in longum deduxere. Interim autem Michael Caleologus Imperator Constantinopolitanus moritur. Quo minus autem ejus corpus in loco sepeliretur sacro, vetuere sacerdotes & monachi, quod occidentali Ecclesiæ in Lugdunensi concilio acquievisset. Andronicus autem Michaelis filius libenter tum quidem cum Latinis sensisset, si quid auxilii à nostris habuisset. Verum cum sedes vacaret destitutus auxilio Andronicus à fide catholica tandem defecit. Hæc autem incommoda Carolus secundus Rex Neapolitanus prospiciens è Narbonensi provincia, Perusium veniens, Cardinales ipsos sæpius ad concordiam & electionem Pontificis adhortatus est. Nec id quidem facere destitisset vir insignis , nisi acriter reprehensus à Benedicto Cajetano patria Anagnino , quod instando ace.be nimium ipsis Cardinalibus vim afferre videretur, quorum suffragia libera esse deberent.

CELESTINVS. V. *PONTIF. CXCIX.*

CElestinus quintus *Petrus* Moroneus antea vocatus professione anachorita, patria Eserniensis, secundo à Sulmone milliario cœnobium incolens, instante Carolo Rege & Latino Cardinale Pontifex creatur: adeo majore omnium admiratione, quo ob sanctitatem vitæ à tanto fastigio rerum sponte remotior esse videbatur. Aquilam itaque post creationem suam profectus, eo statim Cardinales omnes Perusio ad se vocat. Instabant tamen illi & literis & nunciis, ut Perusium proficisceretur civitatem pontificali dignitati magis conuenientem. Vicit demum Celestini sententia, quod ita velle Carolum Regem intelligebat. Omnes igitur eo profecti, Celestinum ipsum ut verum pontificem adorant. Ejus autem coronationi interfuisse ducenta millia hominum Ptolemæus scribit: & se etiam affuisse fatetur. Homines credo motos novitate rei, & sanctitate viri, quod homo eremita ad tantum dignitatis gradum non nisi divinitus provectus esse videretur post tam longam eligentium contentionem. Inito itaque pontificatu, duodecim Cardinales statim creat, viros integerrimos, quorum de numero duo eremitæ sunt habiti. Verum cum Celestinus à priore vita ob pontificatum nequaquam declinaret, adeo benignus & facilis omnibus petentibus erat, ut eadem diversis concederet: una & contemptus dignitatis & imminutio pontificatus oriebatur. Erat siquidem od privatam vitam, quam antea in eremo duxerat rebus agendis parum idoneus. Hanc ob rem de abrogatione ejus mentio fieri cœpta est: maxime vero mortuo La-

tino

tino Cardinali viro optimo, cujus autoritate Celestinus tantum pondus adhuc sustinebat. Verum instantibus acriter Cardinalibus quibusdam, maxime vero Benedicto Cajetano, viro in jure civili & canonico peritissimo vafroque: qui primum locum apud *P*ontificem tenebat, ut se pontificatu abdicaret, ne Ecclesia Dei ob imperitiam gubernantis periclitaretur, de omittendo pontificatu cogitare cœpit. Hac autem ejus levitate & superstitione motus Carolus hominem amicissimum Neapolim perducit, ejusque animum à tanta fœditate rei amovere conatur, clamante ubique locornm populo se nolle alium *P*ontificem quam Celestinum: idque ab eodem *P*ontifice precibus & obsecrationibus contendente. Cui Pontifex respondit, nil aliud se esse facturum, quam quod Deus vellet, quodque ipse è repu. Christiana esse censeret. Tum vero Cardinales abdicationẽ hominis quærentes, vehementer instant, ut id quamprimum agat proposito reipub. Christianæ discrimine, quod sua ignoratione imminere omnium cervicibus ostendebat, affirmantes omnia mala iam accidentia die judicii sibi imputatum iri. Motus his verbis vir sanctus & simplex, futurum se in eorum potestate dixit, modo id jure fieri posset. Quare constitutio omnium consensu facta est, licere *P*ontifici abdicare se magistratu. Quam quidem constitutionem Bonifacius octavus ejus successor postea confirmavit, quemadmodum libro. VI. decretalium apparet. Tum vero Celestinus ad privatam vitam se redigens, alterius subrogandi Pontificis Cardinalibus ex instituto potestatem dat, *P*ontificatus sui mense sexto, Atque ita

Benedictus Cajetanus plurimorum consensu Pontifex creatus, Celestinum ad eremum abeuntem ex itinere ad se retrahit, eundemque præfecto arcis Fumonis, quæ in Hernicis est custodiendum tradit. Hac ratione motus (ut ipse dicebat) ne autores seditionum aliquam calamitatem hoc Duce Ecclesiæ Dei aliquando inferrent, licet revera hominis sanctitatem admirarentur. Vtcunque est, constat hominem ipsum magnæ ingratitudinis & calliditatis fuisse: quippe qui ambitionis causa & virum sanctum deceperit, dum eum magistratu se abdicare compulit, & captum vitam eremiticam adspetentem in arce Fumonis dolore animi ante tempus mori coegerit, anno uno, mense quinto post initum Pontificatum. Sunt autem qui scribant Celestinum post mortem adeo miraculis claruisse, ut plerunque in conciliis de eo in sanctos referendo habita mentio sit: fuisseque plerosque qui eum pro sancto colerent, & in catalogo Confessorum recenserent. Ejus autem celebritas. XIIII. calendas Iulij, qua die moritur quotannis observatur ex institutione Clemētis quinti Avenioni facta.

BONIFACIVS. VIII. *PONTIF. CC.*

BOnifacius octavus, natione Hernicus, patria Anagninus, Benedictus Cajetanus ante vocatus, Neapoli Pontifex creatur in vigilia natalis Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quarto: vir quidem doctrina & experientia rerum insignis. Diu enim in curia versatus fuerat, & per omnes dignitatis gradus ad Pontificatum, non sine tamen ambitionis crimine pervenerat. Nam dum esset sancti Martini in montibus Presbyter Cardinalis, adeo dignitatem Pontificatus exoptavit,

ptavit, ut nil ambitione & fraude prætermiſerit, quod ad eam rem conſequendam pertinere arbitraretur. Tantæ præterea arrogantiæ fuit, ut & omnes fere contēneret: & gratias à Nicolao quarto & Celeſtino quinto factas revocaverit. Gibellinos quoque mirifice perſecutus eſt. Hinc oritur illa inter Pontificem & Columnenſes Gibellinos contentio, qui etiam Anagniæ contra Pontificem factionis ſuæ partes fovebant. Hos itaque, maxime vero Cardinales duos, Petrum & Iacobum ejuſdem familiæ viros inſignes calumniari cœpit, quod theſauros Eccleſiæ in morte Pontificum diripuiſſent: quodque libellos famoſos contra ſe ſparſiſſent. Scripſerunt ſiquidem poſt illatam ſibi iniuriam ad Reges, ad Principes, ad nationes de arrogantia Bonifacii: de ambitione, quod contra jus faſque Pontificatus ſedem occupaſſet, rejecto fraudibus Celeſtino, eodemque in carcerem conjecto. Sunt enim qui ſcribant Bonifaciū immiſiſſe ſubornatores clanculum quoſdam, qui noctu dimiſſa quaſi cælitus voce in cubiculum Celeſtini hominis ſimplicis, ei perſuaderent ut Pontificatum dimitteret, ſi ſalvus fieri vellet. Citati autem Cardinales cum nuſquam apparuiſſent (Bonifacii pertinaciam veriti. Nepeſum enim ſeceſſerant una cum tota Columnenſium familia, publico decreto ſchiſmatici habentur) beneficiis, dignitatibus, fundis paternis, caſtellis, oppidis privantur: quam privationem Bonifacius poſtea in decreti formam retulit, ut libro apparet quem Sextum appellant. Sumptis deinde armis Bonifacius, concitatiſque multis cruce ſignatis, eos opprimere conatus, Præneſte quo ſe cum Salla viro inſigni

ſigni, eorum patruo receperant obſidione cingit. Dilapſos inde capto ac direpto Prenæſte Zagarolum & Columnam confugientes perſequitur: unde non itá multo poſt abire ob multitudinem hoſtium neceſſe fuit, a quibus hæc item caſtella diripiuntur, maxime vero Columnæ paternum ſolum. Cardinales autem inde quoque dilapſi Reate petivere. Sarra vero apud Antium multum diuque in nemoribus vixit, ſævitiam Bonifacii veritus: ſed in piratarum manus incidens, remigio admotus multas calamitates perpeſſus eſt: quamquam ſic quidem æquiore animo exilium pati mallet, quam ſævitiam Bonifacii experiri, qui Gibellinos omnes uno odio perſequebatur. Notũ eſt illud certe quod Procheto dixerit Genuenſi Archiepiſcopo, ad pedes ejus die cinerum prodeunti. Nam cum dici à ſacerdote tum ſoleat, memento homo quia cinis es & in cinerem reverteris, dixit mutatis quibuſdã verbis, memento homo quia Gibellinus es & cum Gibellinis in cinerem reverteris: in ejuſque oculos cinerem conjecit, non in caput ut mos eſt. Eundẽque ob nomen factionis Archiepiſcopatu privavit, licet poſtea in integrum reſtituerit, cum intellexiſſet Cardinales Columnenſes (quemadmodum ipſe ſuſpicabatur) Genuam non petiiſſe. Pulſis hoc modo Columnenſibus, Bonifacius duplicem celebritatem & Apoſtolis & Evangeliſtis, quatuor Eccleſię Doctoribus, Gregorio, Auguſtino, Hieronymo, Ambroſio ſtatuit. Idem etiam cũ in urbe veteri eſſet beatum Ludovicum ex regia Francorum ſtirpe ortum, utpote ex Carolo ſecundo ordinis ſancti Franciſci profeſſum (ut quidem volunt) in Sanctos retulit. Idem quoque Eccleſiam Cathedralem ſan-

ctæ

ctæ Ceciliæ Albiensis civitatis Canonicis secularibus pulsis indeRegularibus commisit,instante Bernardo Castaneto Albiensi Episcopo. Edidit præterea sextum pontificii juris codicem, suo jussu à tribus doctissimis viris compilatum, quibusdā decretis novis à se additis. Vrbem quoque Eugubium, quæ Gibellinorum auspiciis ab Ecclesia defecerat, brevi recuperavit. Alberto duci Austrię imperii cōfirmationem bis terq; petenti negavit. Mortuo autē Iacobo Aragonio, cum Robertus Caroli filius Calabriæ dux in Siciliam trajecisset, Cathinamque cepisset, tantum repente bellum exortum est, ut tota fere Italia tumultuaret. Nam & Siculi Aragonensibus faventes, comparata classe Philippum Roberti fratrem bello superant, captum in carcerem conjiciunt. Quare Robertus relicta Cathina re infecta inItaliam revertitur. Federicus autem Arago ex Hispania cum exercitu in Siciliam delatus, non solum Siciliam totam, verum etiam Calabriam recuperavit. In Hetruria vero adeo contra Pisanos Genuenses exarserant, ut & Liburnum ceperint, incendioque everterint: & naves onerarias in fluminis ostio demerserint, ne Pisanis navigare liceret. Fiebant hæc in Italia cum magno provinciæ detrimento, Pontifice nullibi ad pacem conficiendam autoritatem suam interponente. Et ne existimares tum Deum cum hominibus pacem habuisse, tantus repente terræmotus exortus est, quantus nunquam antea: quo quidem multis diebus per intervalla plurima durante, ædificia passim corruere. Reate Pontifex tum erat cum tota curia, qui certe veritus ne ruina ædificiorum opprimeretur, casulam quandam ex tabu-

tabulatis subtilibus, in medio claustro fratrum Prędicatorum prato admodum lato ædificari jussit: eoque in locó aliquandiu resedit, licet horrida sæviret hyems. In celebritate namque sancti Andreæ hæc perturbatio exorta est. Apparuit tum quoque cometes magnæ alicujus futuræ calamitatis indicium. Verum Bonifacius post tantos & tam diuturnos terræmotus, ad se rediens, Cardinales aliquot creavit, quorum de numero fuere Archiepiscopus Toletanus, Richardus Senensis, Nicolous Tarvisinus ordinis Prędicatorum Magister, Iohannes Murro ordinis minorum generalis, Petrus Hispanus. Iubileum quoque idem retulit anno millesimotrecentesimo, quo plenam delictorum omnium remissionem his præstabat, qui limina Apostolorum visitassent, ad exemplum testamenti veteris, licet primo quidem apud Iudæos hujus longe alia ratio habita sit. Iubileum namque quinquagesimo quoque anno repetebant, quo debitores à creditoribus laxabantur (ut ait Iosephus) & servi libertatem vendicabant: unde libertatis nomen præ se fert tam animi quam corporis. Nam liberi vere hi dici possunt, quibus peccata remittuntur. Idem etiam centesimo quoque anno observari mandavit. Ob hanc rem eo anno tanta undique hominum multitudo Romam venit, ut vix incedere per urbem, amplam quidem & vastam liceret. Venerat & Romam Carolus Valesii comes, Philippi Francorum Regis frater, qui filiam Balduini ultimi Constantinopolitani Imperatoris in uxorem duxerat, à Bonifacioque impetraverat, ut socero suo liceret imperium ipsum repetere, à quo depulsus fuerat. Fecerat id quidem

dem libenter Bonifacius, quod ei in animo erat horum Principum auxilio exercitum in Asiam transmitrere, qui Hierosolymam recuperaret. Interim vero dum res ipsæ componerentur, & Carolum ipsum patrimonio sancti Petri cum omni potestate præfecit, Legatum in Hetruriam misit, qui novas seditiones compesceret. Nam à Gibellinis & Guelphis ad Albos & Nigros transierant. Verum cum Legatus nil proficeret, propositis etiam interdictis, Carolus Valesius eo pontificis mandato profectus, continere Florentinos non potuit, quo minus Albos non sine magna cæde ab urbe sua pellerent. Albi enim Gibelini tum appellati sunt. Sed Pontifex Hierosolymitanam expeditionem jampridem meditatus, Apameensem Episcopum ad Philippum Regem Francorum mittit, qui hominem ad eam rem cohortaretur. Is itaque eo profectus, cum nil precibus impetraret, minas quidem addidit. Hanc itaque ob rem iratus Philippus, hominem subito in carcerem conjicit. Quod ubi Bonifacius rescivit, eo statim misit Narbonensem Archidiaconum, virum certe insignem, qui Pontificis nomine Philippo mandaret, ut missum faceret Episcopum Apameensem. Id si non impetraret, diceret audientibus omnibus regnum Franciæ ad Ecclesiam devolvi ob contumaciam Philippi, & violatum jus gentium: adderetque anathema, & omnes Francos à juramento regio absolveret. Fecit omnia diligentissime Archidiaconus, ac Regem compulit Episcopum Apameensem dimittere. Rex autem aliqua ex parinjurias sibi à Pontifice illatas ulturus, edictum pro-

proposuit, ne quisquam è regno suo Romam proficisceretur: aut eo pecunias mitteret. Secundo vero post jubileum anno, Carolus Valesius ad Carolum secundum consobrinum suum se contulit: cujus adventu motus Federicus Arago, pacem his conditionibus petiit & impetravit, ut redditis quæ in Italia ceperat, ei Siciliam quoad viveret, retinere liceret. Verum abeunte ex Hetruria Carolo Valesio, Albi Florentia pulsi, Forumliuii populariter commigrarunt: quorum de numero habitus est Dantes Aldegerius vir doctissimus, & sua vernacula lingua Poeta insignis: qui postea redire in patriam persæpe conatus est, sed frustra adjuvantibus etiam Bononiensibus, & Canegrandi Veronensium Domino, quo cum postea familiariter aliquandiu vixit. Sunt qui scribant Bonifacium hoc tempore Hermanii cujusdam corpus apud Ferrarienses jam viginti annis pro sancto cultum, exhumari mandasse ac comburi, habita de ejus hæresi quamdiligentissima inquisitione. Hunc ego è Fratricellis fuisse crediderim, quorum secta tum maxime invalescebat. Interim vero Philippus Rex Franciæ, Bonifacii arrogantiam iniquo animo ferens, habito apud Parisios Ecclesiasticorum & nobilium magno conventu, commemoratisque injuriis à Bonifacio acceptis, ejusque ambitione & malis artibus ad occupandum Pontificatum, quem injuste teneret, ad sedem Apostolicam tum (ut ipse dicebat) vacantem, futurumque concilium appellavit. Qua quidem re percitus Bonifacius, habito generali concilio, Philippum ejusque regnum Alberto Imperatori subjicit: quem in initio Ponti-

Pontificatus sui repulerat. Tum vero Philippus superbiam hominis domiturus, Sarram Columnensem in portu Massiliæ cognitum, à piratis redemptum, cum Nogaretio Gallo equite fidissimo Romam mittit, hac ratione (ut ipse palam dicebat) ut appellationem suam publicarent. Verum ei longe alia mens fuit. Nam Sarra servili habitu Latium ingressus, collectis undique amicis, Nogaretium cum ducentis equitibus Gallis mercede conductis, è militia Caroli Valesii Ferentinum præmittit: qui inde ei si opus esset auxilium ferret. Ipse vero Anagniam clam noctu ingressus adjuvantibus Gibellinis, quos Bonifacius diu multumque vexaverat, Pontificem nil tale metuentem in domo paterna capit refractis valvis, captumque Romam perducit: ubi quinto & trigesimo die post dolore animi confectus periit, Pontificatus sui anno octavo, mense nono, die decimoseptimo, sepeliturque in Basilica Petri, sepulchro à se antea extructo: quod quidem adhuc extat in sacello à se condito opere vermiculato. Idem quoque suggestum condidit cum porticu apud Basilicam Lateranensem, quo execrationes in cœna Domini fiunt: quoque in loco & Philippum regem Franciæ, & Columnenses anathemate notavit. Moritur autem hoc modo Bonifacius ille: qui Imperatoribus, Regibus, Principibus, Nationibus, Populis, terrorem potius quam religionem injicere conabatur, quique dare regna & auferre, pellere homines ac reducere pro arbitrio animi conabatur: aurum undique conquisitum plus quam dici potest sitiens. Discant itaque hujus exemplo principes omnes tam religiosi quam

se-

ſeculares præſſe Clero & populis, non ſuperbe & contumelioſe, ut hic de quo loquimur, ſed ſanĉte & modeſte, ut Chriſtus rex noſter, ejuſque diſcipuli, ac veri imitatores: & malint à populis amari quam timeri, unde tyrannorum pernicies oriri merito ſolet. Sunt qui ſcribant hunc quoque diſcordias inter Italos aluiſſe: maxime vero inter Genuenſes & Venetos, populos quidem navali prælio ſatis potentes.

BENEDICTVS. XI. *PONTIF. CCI.*

BEnediĉtus undecimus, natione Italus, patria Tarviſinus, Nicolaus antea vocatus, Cardinalis Hoſtienſis, Romæ calendis novembris Pontifex creatur. Hic enim ab ineunte adoleſcentia ordinem prædicatorum ingreſſus, tantum virtute & doĉtrina apud fratres ſuos valuit, ut eum per omnes Magiſtratus ad Generalis dignitatem provexerint. Vnde & Pontifex creatus magnum brevi tempore virtutis ſuæ documentum præſtitit. Ita enim vixit, ut poſt mortem inter beatos merito cenſeatur. Inito autem Pontificatu Nogaretium & Sarram, omneſque Anagninos cum his in capiendo Bonifacio ſentientes, & citatos antea ad iudicium, nec apparentes graviori anathemate notat. Cognita quoque Regis Philippi cauſa, hominem Bonifacii cenſuris irretitum abſolvit, in gratiam præterea recepit Iohannem & Iacobum Cardinales Colummenſes, quos ingenti odio Bonifacius faĉtionis Guelphæ ſtudioſus, plus quam Pontificem decebat perſecutus fuerat. His quoque bona reſtituit, à galero tamen rubeo quo à Bonifacio privati fuerant, ad breve tempus abſti-

abstinere sunt jussi. Compositis autem hoc modo in urbe rebus, creatisque Cardinalibus quibusdam: quorum de numero Nicolaus Pratensis ordinis Prædicatorum est habitus, animum statim ad componendam Italiæ pacem adjicit. Verum quia in Hetruria magis quam alibi seditionibus laborabatur, eo Nicolaum ipsum Episcopum Hostiensem cum summa potestate mittit, qui & novos Magistratus Florentiæ constituit, in illisque ædibus collocauit, quas nuper ad recipiendos Magistratus ædificaverant, Dominorum palatium nunc vocatur. Tum uero Nicolaus plura his sibi licere arbitratus de reducendis exulibus mentionem facit: quod ubi ex animi sententia non impetravit, proposito anathemare, Pratum se contulit mortuo deinde non ita multo post Benedicto Pontifice, tumultuantibus in Hetruria omnibus, exules omnium civitatum in agrum Bononiensem convenientes: primo ingredi Florentiam instituunt, atque ita clam noctu apud portam, quæ Bononiam ducit, mœnia nondum persecta superingressi, usque ad templum divæ Reparatæ paulo ante inchoatum perveniunt. Verum dum & prædam cupide nimium quærunt, & amicos consulunt, quid maxime agendum censeant, hostibus suis sumendi animos, & capiendi arma tempus dant: à quibus non sine multorum cæde propere expelluntur. Conducto deinde Roberto Calabriæ Duce, non solum sua tueri, verumetiam aliena oppugnare ausi, Pistorium obsidione cingunt, adeo egregie ab his, qui in præsidio erant defensum, ut eruptione facta, Robertum cum exercitu Pratum usque repulerint.
Bene-

Benedicti autem viri optimi ac sanctissimi mens fuerat, pacata Italia, Tartaros, Syriam & Palæstinam ingressos juvare, à quibus literis & nunciis ad tantam rem conficiendam continuo invitabatur. Mortuus itaque Perusii (eo enim profectus cum curia fuerat) Pontificatus sui mense octavo, die decimoseptimo, rem destinatam omittit. Sepelitur autem magna pompa (ut par fuit) in Ecclesia fratrum Prædicatorũ, nonis Iunii. MCCCIII. Fuisse autem Benedictum virum optimum ac sanctissimum declarant miracula à se post mortem edita, sanatis ægrotis, pulsisque dæmonibus è cordibus obsessorum. Vacavit tum sedes à nonis Iunii usque ad nonas Iulii insequentis anni, licet Cardinales in conclavi ob eam rem constituti à Perusino populo impulsi persæpe sint, minis interdum additis, ut Pontificem deligerent.

CLEMENS. V. *PONTIF. CCII.*

CLemens quintus, natione Vasco, Burdagalensis Episcopus, Bertrandus Gottho antea vocatus, Perusii à collegio Cardinalium absens, post longam contentionem Pontifex tandem creatur. Is autem electioni consentiens, ex Burdagala Lugdunũ profectus, eo Cardinales omnes ad se vocat: qui sine mora Pontifici obtemperarunt, atque ita curia Romana in Gallias translata est, millesimotrecentesimoquinto: ubi etiam ad septuagintaquatuor annos remansit cum magno Christianorum incommodo, potissimum vero urbis Romæ, cujus templa magna ex parte ob solitudinem & situm corruere, ab sentibus his, ad quos

qui-

quidem ea restituere pertinebat. Coronationi autem Pontificis interfuere, & Philippus rex Franciæ, ejusque frater Carolus nuper ex Italia reversus, Iohannes Britanniæ Dux, qui ruina muri oppressus moritur cum plerisque aliis, dum pompa coronationis, ut, fit, per urbem ducitur. Philippus quoque Rex ea ruina aliqua ex parte debilitatus est. Pontifex autem in tanta trepidatione ex equo deturbatus solum carbunculum ex tiara amisit, pretii aureorum sex millium, ut quidam scribunt. Peracto deinde solenni, sedatisque rebus omnibus, Clemens multos Cardinales Gallicos tum creat, ex Italia nullum, licet Iohanni & Iacobo Columnensibus dignitatem Cardinalatus integram restituerit. Tres præterea Cardinales cum Senatoria potestate Romam misit: quorum auspiciis urbs ipsa atque Italia gubernaretur. At vero cum cerneret Genuenses & Pisanos inter se gravissimo bello implicitos, interimque Sardinam à Saracenis occupatam esse, insulam hac conditione Federico Siciliæ Regi concessit, ut primo quoque tempore eam pulsis inde hostibus recuperaret. Veneti autem cum Carolo secundo contra Imperatorem Constantinopolitanum fœdus ineuntes, eo Rassianum Regem perpulere, millesimotrecentesimoseptimo, ut orthodoxæ fidei rationem à Romano Pontifice petierit. Verum cum postea Veneti ac Carolus refrixissent, Rassiani ipsi malo exemplo sententiam mutant. Interim vero apud Novarienses nova hæresis à Dulcino & Margarita inventa est, qua mares & fœminæ simul habitantes in omnem libidinem prolabebantur. Fratricelli hi sunt appellati, quos op-

opprimere Clemens conatus, eo statim milit[...]
quosdam cum Apostolico Legato misit, qui ec[...]
in alpibus positos, partim inedia & frigore, pa[...]
tim armis oppressit. Dulcinus autem & Margari[...]
vivi capti membratim lacerantur: eorumque os[...]
combusta dissipantur. Rescitum quoque eode[...]
fere tempore est, templarios olim Christi milit[...]
à nostris ad Saracenos defecisse. Hanc ob rem i[...]
terfecti illi sunt, qui comprehendi potuere: e[...]
rumque bona partim Rhodiis militibus, qui insu[...]
lam paulo ante occupaverant, partim vero nov[...]
religionibus sunt attributa. Iudæos quoque Ph[...]
lippus Rex Franciæ cum singulis vestimentis [...]
provincia sua dejecit, direptis eorum bonis [...]
maleficia quædam & avaritiam, Verum cum n[...]
ita multo post Albertum Imperatorem Iohann[...]
ex fratre nepos interfecisset, omnes fere civita[...]
Cisalpinæ Galliæ Dominos sibi eos deleger[...]
quos antea Capitaneos habuerat. Capitaneos [...]
nim præfectos urbium vocant, ut Verona Scalig[...]
ros, Mantua Passerinos, Patavium Carrariense[...]
Estenses autem jampridem Dominatu Ferrar[...]
potiebantur, sed tunc potissimum Mutinam in p[...]
testatem suam redegere. Nec indignatus est Car[...]
lus secundus Neapolitanus Rex Beatricem filia[...]
Azoni Marchioni Estensi in uxorem tum colloc[...]
re: Verum Friscus ejus filius novercam sibi sup[...]
rinductam cernens, patrem in carcerem conjectu[...]
necat, Ferrrariaque potitur, impetrato à Vene[...]
auxilio ad expugnandum Theodaldum castell[...]
(ita accolæ vocant) ponti impositum. Tum ve[...]
Cardinalis cognomento Pelagura, Bononiam[...]
Clemente missus, Venetis sub anathematis pœ[...]
i[...]

nperat, ut à re Ferrarienſi abſtineant. Opta-
ant quidem Ferrarienſes ipſi ditioni Eccleſiaſti-
æ ſubeſſe. Hanc ob rem Veneti maturandum
ati, caſtellum die noctuque oppugnatum tan-
em capiunt: quo facto Friſcus ipſe vindictæ cu-
idus, dimidiam Ferrariæ partem incendit, po-
iſſimum vero eorum domos qui rebus novis ſtu-
ere videbantur. At cives tantam injuriam non
iutius laturi, ſumptis armis Friſco Dominatu
ecto, Venetis ſeſe dedunt, cum cernerent ſe
 his egregie defendi poſſe. Quare Pelagura in-
ignatus, cruce ſignatos & Ferrarienſes undequa-
ue propere ad ſe vocat. Clemens vero cognita
enetorum contumacia & regnandi cupiditate,
s anathemate notatis ſacra interdicit: pro ſer-
ſque, direptis eorum bonis, ubicunque loco-
m reperirentur haberi juſſit. Quam ob rem gens
ſa mercaturæ admodum dedita, & in Anglia
 in Gallia maxima incommoda perpeſſa eſt. A-
os præterea Cardinales in Hetruriam bellis tu-
ultuantem Pontifex miſit, qui Roberto Cala-
iæ Duci Florentinis ac Lucenſibus reliquiſque
ovinciæ populis mandarent, ut oppugnare Pi-
orium deſiſterent. Paruere tum omnes præter
lorentinos & Lucenſes: quare his quoque à ſa-
is interdictum eſt. Verum abeunte Roberto A-
nionem ſalutandi Pontificis cauſa, Piſtorienſes
utino bello fatigati deditionem tandem fecere.
aptæ urbis Florentini & Lucenſes mœnia ever-
nt, foſſas complent, agrum ſibi dividunt: à
nguine tamen civium temperatum eſt. So-
m urbis utrique populo commune remanet.
uod quidem Florentini non ita multo poſt con-

tra fœdera inter se & Lucenses inita occuparunt, ducto circunquaque muro eliminatisque fossis. Idem præterea ut omnia circunquaque tutiora haberent, Acianum gentis Vbaldinæ castellum in agro Mugellano positum, emptum pecunia diruunt: in planoque haud longe Scarpariam, ut paucis antè annis in valle Arni Castelfrancum & sanctum Iohannem condunt. Missus tum quidem in Hetruriam Neapolio Cardinalis Vrsinus, qui res ipsas componeret, spretus à Florentinis & Lucensibus eo ire prorupit, ut anathemata & interdictum publice continuaret. Hanc ob rem Florentini Clerum ipsum gravissimis exactionibus diu multumque vexarunt: Vsi præterea hac sævitia sunt: nam Cursium Donatum civem egregium & de republ: benemeritum interfecere, qui Vgutionis Fagiolani filiam in uxorem duxerat: adeo nobilitatem odio habebant. Verum cum postea Pelaguram Legatum in recuperanda Ferraria castelloque Thedaldo à Venetis occupato iuvissent, à Pontifice in gratiam recipiuntur millesimo trecentesimonono. Eodem vere anno Carolo secundo rege Neapolitano mortuo, filius Robertus in regnum à Pontifice missus, Bononiam ad Pelaguram proficiscitur: quem statim Ecclesiæ nomine tumultuanti Ferrariæ præfecit. His autem Neapolim iturus Degum Catelanum virum insignem cum cohorte equitum in præsidio reliquit. Qui ubi continere Ferrarienses verbis & minis in officio non posset, equites ex arce in cives dimisit: quorum de numero multos certe trucidavit. Ad octo namque & viginti ex optimatibus Estensium dominatum appetentes laqueo necavit.
E-

odem vero tempore Henricus Lucenburgensis Germanis imperator electus, hac quidem lege Pontifice confirmatur, ut inter biennium coro-m Romæ habiturus, Italiam ingrediatur. Hoc tē animo id egerat Pontifex, ut Imperatoris ad-ntu motus Italici comprimerentur. Imperator que omnia se facturum pollicitus, oratores sta-n in Italiam ad populos & Principes mittit: axime vero ad Florentinos, qui tum Aretinos xabant: petitque ut sibi & exercitui suo hospi-m in urbe parent, ac vexare Aretinos desinant. spondere tum Florentini tantum quidem Prin-em imprudenter agere, qui barbaros in Ita-m ducere conatur, quam ipse imperii causa à rbaris tueri deberet. Aretinis præterea Impe-orem ipsum non bene consulere, quos sciret ıelphos quidem cives suos expulisse: exules m ab imperatore institui consuevisse, & extor-retineri. Ferunt tum Dantem Florentinos cos appellasse, quod Imperatori tam insul-respondissent: quo certe nil poterat esse ma-à republ. sua alienum: maxime autem tan-Principe cum tanto exercitu hostili animo ad-ıtante. Animos siquidem eis dabant Roberti gis promissa, qui in regnum proficiscens fa-onis Guelphæ defensorem acerrimum ubi-e se futurum pollicitus erat. Imperator autem Taurinos alpes transgressus in plana descen-ıs, omnes fere civitatum principes honoris usa obvios habuit. Duæ tum præerant Medio-i factiones: quarum altera Turrianorum, al-a vicecomitum habebatur. Guelphis præe-Guido Turrianus populi Capitaneus (ut

gentis vocabulo utar : Gibellinis vero Maffeus v
cecomes. Veritus autem Guido ne vicecom
Henrici gratiam ob factionem præoccuparet, co
tracto exercitu in agro Mediolanensi castra pon
visurus (ut ipse dicebat) quinam urbem se invi
ingrederentur. Tum vero Maffeus nunciis Imp
ratorem ipsum propere Mediolanum vocat,
urbem (ut ipse dicebat) imperii Romani dom
cilium. Henricus itaque copias urbi admover
magnos tum quidem tumultus ingresso jam Gu
done concitavit : quos statim rebus hoc mo
compositis repressit, ut Guido Vercellis potiretu
Maffeus vero equitum suorum dux & præfect
haberetur. Potitus Mediolano Imperator omn
fere civitates statim in deditionem accepit, pr
ter Alexandrinos. Coronam itaque ferream M
diolani accipiens, quam modo etiam de mo
capere debuerat, tanta cives impensa vexavit,
gravata onere plebs, quæ libertatem sperabat
ma sumpserit. Tum vero Germani cum ab u
que factione suos cædi viderent, ex suburbiis
bem ingressi factionum capita ad se vocant. G
leatius autem Maffei vicecomitis filius, relicto
mi genitore, cum magna clientum manu ad I
peratorem proficiscitur, ostenditque Turrianos
rannidem urbis affectantes tantum tumultus c
citasse. Hanc ob rem Germani cum Gibellina
ctione in unum convenientes, Turriacos n
nihil apud plateam sanctæ Mariæ novæ resist
tes, ab urbe pellunt : qui Guidone suade
Vercellas populariter petunt. Ex hac aut
factione ad triginta interfecti referuntur, quor
de numero quatuor Turriani fuere, movens
ne

in Cremonenses & Cremenses Henricus, qui
ellinos eiecerant, Guelphos ad supplicium
at: sed libera Cremonensium deditio Hen-
m mitiorem reddidit. In Cremenses aliquan-
m sævitum est, & eorum mœnia funditus
sa sunt. Parmenses autem timore perculsi,
Giberto Corrigia suadente Rubeos in urbem
perant, pulsis Guelphis Imperatoris vicarium
iunt. Tutati sunt aliquandiu se Brixiani. Ve-
cum acriter ab Henrico oppugnarentur noctu
montana confugientes vacuam cultoribus ur-
reliquere. Ingressi itaque Germani urbis
nia confestim demoliuntur. His autem vi-
rum calamitatibus perterriti Mantuani, Ve-
nses, Vicentini, Paravini, Tarvisini, Ve-
, mandata Imperatoris statim fecere. Placen-
quoque pulso Alberto Scoto Guelphorum
e Imperatoris Præfectum suscipiunt. Com-
tis itaque hoc modo Cisalpinæ Galliæ re-
Imperator Amedeo Sabaudiæ Comite Pisano-
Genuensiumque oratoribus subsequentibus
Placentinos iter faciens, Genuam proficiscitur.
etiam non ita multo post applicuere & Lega-
berti Neapolitani & Federici Siculi Regis: il-
mulatam, isti veram amicitiam præ se ferentes.
n Robertus Rex Marescallum suum cum duo-
milibus equitum in Hetruriam miserat, qui
entinis & Lucensibus, si opus videretur,
ra Imperatorem auxilio essent. Verum Hen-
Pisas classe delatus præmissis terrestribus
is, maximis incommodis Lucenses afficit.
it hactenus commemorare hæc incommoda
illata, quorum omnis culpa à quibusdam in

Clementem transfertur: qui Henricum impul rit cum exercitu Italiam ingredi. Sunt tamen c scribant id ex utili ate provinciæ à Clemente ctum ob intestina mala, quæ quotidie cum m gna hominum cæde in unaquaque civitate, in in quovis parvo etiam castello commitebant Cædebantur cives, necabantur senes, allideba tur infantes, nec ullus crudelitatis modus inera unde Clementi placuit, quod scriptum apud H merum est, unus sit Princips, ad quem omn referantur. Henricus autem Romam versus i arripiens cum quingentis equitibus Lodovicu Sabaudiensem Amedei filium præmittit; qui c te apud Stephanum Columnam non longe à I teranensi palatio divertens, magnum Vrsinæ ctioni timorem injecit. Henricus tamen Vit bium primo, inde Romam veniens, effuso c viam honorato quoque, cum urbana mu tudine perbenigne suscipitur. Coronatus de de à tribus Cardinalibus, Romanos omnes verba sua (ut mos est) jurare compulit, ed ingenti convivio, cui omnes civitatis proce (exceptis duntaxat Vrsinis interfuere. Ne tan in tanta celebritate quicquam tumultus ob conc tas hominum mentes oriretur, milites suos in t atris, locisque munitis pro statione collocavit: c bus præsidiis adeò confisus est, ut ausus sit eti tributum insuetum à populo exigere. Qua e omnes utriusque factionis cives, ad Vrsinos co fugiunt: qui ædes suas prope Tiberim & Hadr ni pontem sitas validis præsidiis communiera Tum vero Imperator ita percitus sagittarios vales à *Pisanis* missos in urbem contra Ro

nos vocat, quos certe nil tale metuentes, Iohannes Roberti Regis frater, qui ſuas navales copias ſub Aventino collocaverat, facile in fugam vertit: & intromiſſo equitatu haud longe in ſtativis collocato, populo Romano adjuvante, Imperatorem ipſum Tibur abire coegit. Diſceſſit & Iohannnes Roberti frater Cardinalium juſſu, urbemque pacatam reliquit. Henricus autem Peruſio iter faciens, cum Aretium perveniſſet, Robertum Regem majeſtatis reum facit: citatumque nec apparentem regno privavit, improbante eam rem Clemente, quod in loco nequaquam idoneo tantam rem, nec ad ſe pertinentem peregiſſet: Pontificis enim proprium eſſe dicebat regnum Siciliæ cis & ultra Pharum dare & adimere: movens Aretio Imperator in Florentinos & Lucenſes cum Roberto ſentientes copias ducit. Verum cum urbem oppugnare non poſſet, occupato Bonitio, eodemque munito Senenſibus bellum indicit, qui avare nimium ac malignè commeatus ei ſubminiſtrabant. At vero cum ægrotare cœpiſſet, ad Macereti balnea ſe contulit, unde multo imbecillior quam antea ad Bonconnuentem rediit: ubi poſt aliquos dies moritur, non ſine ſuſpicione dati à Florentinis veneni, ſubornato pollicitationibus & præmiis monacho quodam, qui ei Euchariſtiam ueneno illitam dederat, ut nonnulli ſcribunt. Piſani autem mortuo Imperatore Florentinorum potentiam veriti, Vgutionem Fagiolanum Ducem ſibi ac tyrannum deligunt: qui paulo poſt ab equitatu cum Henrico militare ſolito adjutus Lucenſes agris mulctatos in poteſtatem ſuam redegit. Clemens vero ad cætera mala quæ Italia

patiebatur, audito incendio Basilicæ Constantinianæ vehementer indoluit: pecuniasque Clero ac populo Romano misit ad templum restituendum, licet eo anno tanta caritate & penuria rerum laboratum in regno sit, ut vix ad cibum & potum satis pecuniarumhaberet. Quæ quidem mala & frequentes eclipses solis cometæque portendebant, & ipsa pestis qua fere ubique tum laboratum est. Clemens autem cum animum ad componendum Ecclesiæ statum adjecisset, sacris ordinibus ter habitis, & plerosque Cardinales uiros optimos creavit, & tribus conciliis diversis in locis variisque temporibus habitis, multa prudenter & mature egit. Nam & Dulcini sectam Ecclesiasticos impugnantem (ut dixi) perdomuit: & templarios sustulit in maximos errores prolapsos, qui Christum scilicet abnegantes, eorumque bona Hierosolymitanis militibus addixit: & Regi Franciæ apud *Pictavium* quædam inhonesta petenti, quo minus id impetraret, restitit: nam & damnari Bonifacium, & absolui Nogaretium ac Sarram petebat. Primum certe nunquam obtinuit, secundum postremo impetravit, pollicente Nogaretio se iturum pœnitentiæ gratia contra Saracenos. Quam quidem expeditionem Clemens ipse maxime optabat, ut ex ejus conciliis apparet. Præterea vero & Celestinum quintum approbatis ejus miraculis, in sanctos retulit sub nomine *Petri* confessoris: & librum Clementinarum à se compositum in Vienensi concilio edidit. Deinceps vero variis ægritudinibus afflictatus: nunc enim dysenteria, nunc stomachi ac laterum dolore cruciabatur,

octa-

octavo Pontificatus sui anno, mense decimo, die quintodeicmo moritur. Vacat tum sedes annis duobus, mensibus tribus, diebus septemdecim, dum non satis inter Cardinales constet, quem potissimum deligant. Nec minor quidem discordia inter Electores imperii tum fuit mortuo Henrico, cum alii Lodovicum Bavariæ: alii Federicum Austriæ Duces proponerent. Quibus inter se prælio concurrentibus, superato Federico, tanta superbia Lodovicus elatus est, ut absque autoritate Romanæ sedis & Imperatorem se appellaverit: & ita vicecomitibus in Cisalpina faverit, ut Mediolano potiti sint, quo ei facilius Romam proficisci liceret ad coronam auream, ut mos est, accipiendam. Tum vero Hetrusci omnes, ac maxime Guelphi trepidare cœperunt, quod cernebant Lodovicum Imperatorem omnia imperii jura adjuvantibus vicecomitibus & Vgutione Fagiolano Pisanorum & Lucensium tyranno, brevi repetiturum. Hanc ob rem & Guidonem Petramalam Episcopum Aretinum ac dominum. & Philippum Tarentinum Principem Roberti Regis fratrem, in partes suas pollicitationibus & muneribus pellexere. Multum enim Philippus equitatu & disciplina rei militaris tum valebat.

IOHANNES XXIII.

IOhannes vigesimus tertius, Iacobus Caturcensis antea vocatus, Episcopus Portuensis, post longam vigintitrium Cardinalium altercationem Lugduni Pontifex creatus, nonis septembris in Ecclesia Cathedrali coronam Pontificatus accepit. Inde vero Avenionem cum curia profectus, octo

Cardinales in jejuniis quatuor temporum adventus domini creavit: quorum de numero fuit Iacobus Caturcensis ejus ex sorore nepos, & Iohannes Cajetani tituli sancti Theodori Diaconus Cardinalis è gente Vrsina. Præterea vero in sanctos confessores retulit Lodovicum Episcopum Tolosanum quondam Caroli regis Siciliæ filium. Sunt tamen qni hoc Bonifacio octavo ascribant, ut antea dixi. Abdicare autem se Episcopatu & sacerdotio compulit Hugonem Caturcensem Episcopum privatum omnibus Pontificalibus insignibus, annulo, mitra, cappa, pileo, camisiaque Romana. Privatum autem degradatumque (ut istorum vocabulo utar) ac curiæ seculari traditum, omnibus cruciatibus coactum esse vitam cum morte commutare, quod in Pontificem conjurasset. Ecclesiam vero Tolosanam, quam unice dilexit ad Archiepiscopatum transtulit: cujus quidem castella sex in civitates erexit, ut haberet Archiepiscopus Tolosanus quibus cum dignitate præesset, Diœceses quoque Archiepiscopatui Narbonensi ascripsit, Limosam & Abbatiam sancti Pontii. Adeo præterea rebus novis Pontifex ipse studuit, ut & simplices Episcopatus bifariam diviserit, ac divisos in unum redegerit: & Abbatias in Episcopatus, & Episcopatus in Abbatias vicissim transtulerit. Novas quoque dignitates, nova collegia in Ecclesiis constituit, ac constituta prius in aliam formam transtulit: hac tamen gratitudine usus est, quod Clementinarum editionem confirmavit, mandavitque Doctoribus omnibus publicorum Gymnasiorum, ut librum ipsum publice legerent. Ordinem autem Grandimonten-

ten-

tensem quorundam improborum factionibus labefactatum in meliorem formam redegit, amputatis his quæ ordini obessent, additisque institutionibus quibusdam, quibus tanta religio constaret. Cum vero Cæsar Augustanam ecclesiam admodum diligeret, eam in Metropolitanam erexit, quinque cathedralibus ecclesiis ex undecim quæ Tarraconensi subsunt, huic assignatis. Instituit & novum ordinem militum, qui militare sub Christo dicerentur in Lusitania (quæ Portugallia dicitur) qui Saracenis resisterent, Beticam & Aphricam incolentibus. Betica apud antiquos ea pars Hispaniæ dicebatur, quæ ad mare mediterraneum vergit, nostris temporibus Granatæ nomen obtinens, à cocco, ut arbitror, quo ea pars Hispaniæ maxime abundat. Coccum autem nunc grana vocant, unde lanæ inficiuntur. Hujus autem ordinis, quem diximus à Pontifice constitutum caput, in maritimo Syluensis Diœcesis oppido repositum est: militibusque omnia bona templariorum annuente Rege Portugalliæ concessa sunt, quo liberius militiæ Christi vacaret. Cujus censor & moderator est Abbas Alcohasiani monasterii Cisterciensis ordinis Vlyxibonensis diœcesis: qui & conscribendi & exautorandi militem facultates habet. Deinceps vero duos Thomas in sanctos retulit, Thomam scilicet Episcopum Herferdensem virum nobilem gnere, probatum moribus, doctrina insihnem, miraculis clarum: & Thomam Aquinatē ordinis sancti Dominici doctorem præcellentem, de cujus vita & scriptis multa superius annotavimus. Creatis deinde septē Cardinalibus

ſecunda ordinatione, milleſimotrecenteſimovigeſimoſecundo, ſtatim edictum propoſuit, quod eos declaravit pertinaces & hæreticos, qui affirmarent Chriſtum ejuſque diſcipulos nihil privati vel habuiſſe, quod certe non multum cum ſacra ſcriptura convenit, quæ multis in locis teſtatur Chriſtum ejuſque diſcipulos ac veros imitatores nil proprii habuiſſe, ut illud Evangelii qui non vendiderit omnia, quæ habet, & pauperibus dederit, non poteſt eſſe dignus me diſcipulus. Præterea vero hæreticum putavit eſſe, ſi quis affirmaret ipſis diſcipulis vendendi, donandi, teſtandi, acquirendi ſuopte ingenio jus non competere, quod ad religionem euntes in alterius arbitrium tranſeant: unde fit ut Domini mancipia non ſibi, ſed Domino acquirant, vel acquiſita prius ex arbitrio & mandato ejus pauperibus diſtribuant. Harum autem inſtitutionum literas Apoſtolicas ad gymnaſia publica tranſmiſit, ne amplius Scholaſtici ea de re diſputare auderent. Damnavit præterea gloſſulam quandam fratris Petri ordinis minorum, qui conventum quendam tertii ordinis ad imitandam Chriſtri paupertatem animaverat: quorum numero multi damnati & exuſti fuere. Habita præterea conſtitutione, ut eorum vocabulo utar, decem Cardinales creavit: intet quos Iohannis Columnæ & fratris Matthæi è gente Vrſina ordinis prædicatorum ratio eſt habita. Dum hæc à Pontifice agerentur, Florentinus exercitus ingenti clade non longe à monte Catino ab Vgutione Fagiolano ſuperatus eſt. Verum Lucenſes non diutius tyrannidem Vgutionis laturi capta occaſione, Nerium ejus filium

lium urbe ejiciunt, dum Castrucium virum domi nobilem & manu promptum, quem in carcerem conjecerat ob prædam ex hostibus captam, ad supplicium ducit. Pulsus itaque Luca Nerius patrem in Lucenses concitat: cui quidem ex urbe in hostem prodeunti, pisani statim clausere portas. Is autem cum filio ad Malaspinas confugiens tentato sæpius ac frustra ad tyrannidem reditu, tandem in Flamminiam solum paternum Pontifice jubente rediit. Atque ita Castrucius ab extrema calamitate ad summam felicitatem perducitur: è carcere enim ad dominatum civitatis Lucensis traductus est. At vero pontifex intelligens & Estenses pulso pręsidio Ecclesiastico omnino Ferraria, & vicecomites adjuvante Lodovico Bavaro Mediolano potitos esse: omissis (ut ipse dicebat) ad tempus Estensibus vicecomites interdictis notavit, magis in Ludovicum qui titulos imperii sibi usurpabat, quam in vicecomites invectus. Eodem quoque tempore Gibellini Genuenses à concivibus suis Guelphis pulsi adjuvante Roberto Rege, cujus potestati civitatem commiserant, Savonam populariter migravere. Hos postea etiam extorres bello insequens Robertus, dū in Gallias trajicit unà cum Savonensibus in potestatem suam redactis, aliquandiu male habuit. Pontifex autem intelligens discessu Roberti Guelphos ubique opprimi, Carolum Valesii comitem Franciæ Regis Philippi filium in Italiam mittit, qni Guelphis præsidio esset: & his potissimum qui apud Vercellas cum Turrianis erant, urbis ditione potitis. Verum superveniente Lodovici imperatoris jussu Galeatio vicecomite ante adventum Caroli

Caroli Turriani Vercellis pelluntur, eaque urbs in potestatem vicecomitum redigitur. Potitur & Castrucius non ita multo post Pistorio, ut Guido Petramala paulo ante Tipherno, Florentinis adversantibus. Sed Castrucius Galeatii vicecomitis auxilio fretus: nam Accium filium cum mille & quingentis militibus ei auxilio miserat, Florentinos magna clade superatos ad mœnia usque persequitur. Tum vero Pontifex videns in Bavaro turbandi omnia principium inesse, ei sacra interdicit more solenni, ut fieri consuevit: Guidonemque Petramalam post occupatum Tiphernum sacerdotio exautoravit. Cortonam quoque à diœcesi Aretina separatã in civitatẽ erexit, creato Iohanne Viterbiensi Cortoniensium Episcopo. Interim autem Nicolaus Estensis Ferrariæ Dominus Argentam Ravennatis Ecclesiæ oppidum vi occupat, adjuvante Passarino Bonacossio urbis Mantuæ tyranno, qui sororem Nicolai paulo ante in uxorem duxerat. Hi etiam junctis simul copiis Bononienses aggredi sunt ausi, sed à Beltrando Ecclesiæ copiarum Duce superati, cum magno incommodo abiere, non ita multo post à Pontifice anathemate notati. Ferrariæ præterea interdictum sacris, donec Argenta redderetur. Castrucius vero adeo Florentinos tum vexabat capto oppido Signa, unde frequentes incursiones in eos faciebat, ut desperatione rerum adducti Carolum Roberti filium in Dominum vocaverint. Tum vero Iohannes Pontifex Iohannem Vrsinum in Italiam propere mittit, qui Florentinos & Guelphos omnes in Bavarum confirmaret, jam alpes cum magnis exercitibus transeuntem. Is autem Romam iter facturus,

ius, primo Mediolanum proficiscitur Gibellinorum precibus motus. Verum cum accepta ferrea corona pecuniis indigeret, atque eas à populo exigeret, quem Galeatius tuebatur omnibus vicecomitibus in carcerem conjectis, quatuor & viginti cives deligit, qui rempu. administrarent addito Præfecto, quem ex gente sua urbi præfecit. Bavarus tamen postea Castrucii precibus motus viceconites omnes incolumes dimisit, dum Lucæ essent, ubi Imperator à Lucensibus magna cum benignitate susceptus est. Inde vero abiens comitante cum mille & quingentis equitibus Castrucio, Romam pervenit: ubi apud ædes Laterani jussu Cleri populique Romani à Stephano Columna coronatur. Præerant tum urbi duo ex nobilitate Romana, quos Romani Imperatoris vicarios appellabant. Tum vero cum Nicolaus comes alter collega abesset, Stephano ea sors obtigit. Coronatus Imperator Petrum Corbariensem ordinis minorum ex Reatino agro oriundum Pontificem statim creat, Iohannis XXII. æmulum futurum, hominem quidem humili loco natum, sed doctum, & ad res agendas aptissimum. Habuit hic primo uxorem qua renuente ac reclamante religionem & habitum sancti Francisci suscepit. Creatus itaque pseudopontifex, ac Nicolaus quintus appellatus, ab Imperatore & his qui tum cum eo aderant, ut verus Christi vicarius consalutatur. Creavit is quoque Cardinales & Episcopos homines suiipsius consimiles. Interea vero cum equites Galli in præsidio Florentinorum relicti, noctu insidiis Pistorium occupassent, Castrucium Roma abire confestim co-

cogunt: qui primo junctus cum vicecomitibus copiis, Pisas Lucamque pervenit: inde vero in Pistorium movens civitatem diu obsessam fame ad deditionem tandem compulit. Subsequens autem Castrucium cum exercitu Bavarus, Viterbii antipapam reliquit Florentiam oppugnaturus: quam fortasse occupasset, ni Castrucio gravi morbo ex immensis laboribus contracto mori contigisset. Bavarus tamen tanti accepti beneficii immemor, ejus filios Pisis ac Luca expulit, dum in civitatibus præsidia disponerent, urbibusque ipse potitus est, Mortuo quoque eodem tempore Galeatio vicecomite ejus filii ad Bavarum confugiunt, hominem rogantes, ut accepta grandi pecunia, quam ipsi pollicebantur, se in patriam remittat. Tum ille pecuniæ admodum cupidus, Accium in patriam remittens, Marcum fratrem tamdiu obsidem apud se detinuit, quamdiu ei pecuniæ redderentur Verum Bavarus relicto Pisis antipapa Marcoque vicecomite, Mediolanum profectus, in Germaniam iturus nequaquam ab Accio in urbem recipitur paternarum injuriarum memore. Germani autem milites qui in Hetruria Marcum vicecomitem obsidem retinebant, cognita hominis virtute, in ejus verba juravere, ex captivo Ducem creantes: qui statim dedentibus arcem Castrucianis militibus Luca potitus est. Verum non ita multo post absente Marco Germani milites mutata sententia Lucam urbem cuidam Genuensi ex gente Spinola, qui multum classe valebat vendidere. Abeunte præterea in Germaniam Bavaro re omni infecta ad imperium spectante, Bonifacius Pisanus Comes rem gratam Iohanni

Pon-

Pontifici facturus, Antipapam Avenionem perducit: ub in carcerem conjectus, vitam cum morte permutavit. Tum vero Pontifex duabus maximis curis liberatus, quod Antipapam è medio sustulerat, quodque Bavarus in Germaniam relicta Italia abierat, instante Franciæ Rege expeditionem in Saracenos promulgat impositis decimis, quæ Philippo ipsi ad expeditionem ituro darentur. Ceperant tum Lucam Florentini: unde à militibus Boëmicis statim expelluntur: quos antea Brixiani contra Bergomates in Italiam accersierant: quorumque auxilio fretus Pontificis legatus, Parmam, Rhegium, Mutinamque ceperat. Is autem inita cum Iohanne Rege Boemiæ amicitia, omnem rationem factionum Italicarum repente commutavit. Nam quibus Pontifex & Boemiæ Rex amici ac socii erant, illis Robertus ac Florentini repente adversabantur, nullo Guelphorum aut Gibellinorum discrimine habito. Mastinus enim Scala Veronæ, Philippinus Conzaga Mantuæ. Carrarienses Patavii, Estenses Ferrariæ Domini amicitiam & societatem cum Roberto ineunt, cujus etiam auxilio Florentini adjuti Pistorium capiunt, dedentibus tamen urbem quibusdam civibus, nemineque adversante. Interea vero Marchiones Estenses non prius ab interdicto Ecclesiastico absoluti sunt, quam Ferrariensium præcibus fatigati, Argentam à se occupatam, Ecclesiæ Ravennati reddidere. Hi tamen auxilio Scaligerorum freti castellum sancti Felicis agri Mutinensis obsidere incipiunt. Verum superveniente Carolo Boemiæ Regis filio Manfredoque, cognomento Pio Carpi Domini, qui

qui societatem simul inierant; Estenses funduntur fuganturque. Ex eorum militibus ad octingentos cecidisse ea pugna constat, multosque ex nobilitate captos: maxime vero Nicolaum Estensem Rainaldi Marchionis fratrem. Hac autem oportunitate motus Legatus Bononiensis, comparato satis justo exercitu, cui & Galeotus Malatesta Ariminensis, & Franciscus Ordelapus Foroliviensis, & Richardus Manfredus Faventinus: & Hostasius Polentanus Ravennas præfuere, Ferrariam obsidet. Nam hi omnes suarum civitatum dominatum paulo ante occupaverant, cum prius earundem Capitanei haberentur. Oppugnabatur tum acriter Ferraria capto sancti Antonii suburbio, cum auxiliares copiæ à Philippino Gonzaga, à Mastino Scala, ab Vbertino Carrariensi missæ animum ad erumpendum Ferrariensibus dedere: qui & hostes fundunt, & omnes fere Duces capiunt. Captus tautem Romandiolæ Comes, cum Nicolao Estensi commutatur: reliqui deinceps incolumes ad suos remittuntur, hac conditione tamen, ne arma amplius contra Estenses capiant. Elatus vero tanta victoria Rainaldus Estensis in agrum Bononiensem movens, longe omnia populatus à capienda urbe paululum abfuit. Venturum quidem in auxilium Legati Regem Boemiæ Bononienses sperabant: & jam esse in itinere dicebatur, cum subito ei nunciatum est & Mastinum Scalam Brixiam ac Bergomum in deditionem accepisse: & Accium vicecomitem Papiam ingressum arcem oppugnare. Hanc ob rem ab instituto itinere discedens relicto Parmæ filio, cum aliquot cohortibus Papiam ipse profectus

ctus, cum superare munitiones vicecomitis non posset, vastato Mediolanensium agro, Parmam deinceps re infecta rediit: ubi quoque intellexit Americum Castrucii filium Lucam amicorum opera recepisse. Oppugnabatur tamen arx, quam etiam rex accepta grandi pecunia Lucensibus & Americo reliquit, brevi in Germaniam iturus, Italicas factiones pertæsus. Nam vicecomites capta jam arce Papiensi longe & late vires suas diffundebant. Mutinæ itaque & Rhegii imposito Germanorum præsidio, commendataque Parma Marsilio & Petro Rubeo in Germaniam abiit, celerem reditum cum majoribus copiis pollicitus. Abeunte autem Rege Bononienses ipsi adjuvantibus Florentinis, & Marchione Estensi pulso Legato in libertatem se vindicant, cæso tum in urbe, tum in agris Ecclesiastico præsidio. Hanc ob rem Legatus omni ope destitutus, Avenionem proficiscitur anno Domini millesimotrecentesimotrigesimoquarto, quo tempore eodem in loco Iohannes Pontifex moritur ætatis suæ anno nonagesimo: Pontificatus vero decimonono, mense quarto, relicta in thesauris tanta vi auri, quantam nullus ante se Pontifex. Sepelitur autem in Ecclesia Cathedrali cum magna funeris pompa. Sunt qui scribant Petrum Murroneum, quondam Pontificem à Iohanne in Sanctos relatum: Gentilemque Fulginatem & Dynum Florentinum Medicos insignes magnis præmiis & honoribus tum ab eo affectos. Amator enim doctorum virorum est habitus.

BENE-

BENEDICTVS XII, PONTIF. CCIIII.

BEnedictus duodecimus, patria Tolosanus ordinis Cisterciensis, Iacobus antea vocatus sanctæ Priscæ Presbyter Cardinalis, sextodecimo die post Iohannis mortem, Avenione Pontifex creatus, statim censuras in Bavarum à Iohanne factas, ut in usurpatorem imperii confirmavit. Hac autem ratione vacante imperio ad arma omnia respiciebant, cum unus quisque quantumvis parvus Dominus rapere ex alieno conaretur. Scaligeri enim non contenti Veronæ, Brixiæ, Bergomi dominatu, Parmã adimere Rubeis conabantur, Gonzaga Rhegium, Estensis Mutinam, Florentini Lucam appetebant. Verum cum Scaligeri potiri Parma nequirent, acriter qui in præsidio erant urbem defendentibus, maxime vero Germanis militibus, qui Scaligero infensi habebantur, in Vincentinos exercitum movet, unde re infecta abeuntes cum Germanos milites abiisse Parma intellexissent, eo profecti, urbe statim potiuntur Rubeis ipsis eam dedentibus. Nicolaus quoque Estensis Beatricæ Guidonis Gonziaci filia in uxore accepta, soceri copiis adjutus, Mutinam capit. Philippinus item Gonzaga civibus ipsis ultro dedentibus, Rhagium Lepidi in potestatem suam statim recipit. Tum vero crescente Mastini Scalæ potentia, qui & Parmam & Lucam & Patavium dedente Vbertino Carraria in potestatem suam redegerat. Ad tantum dominatum extinguendum omnes fere Italiæ populi & principes simul conjurarunt: maxime autem Veneti, & Luchinus vicecomes, qui Accio paulo ante mortuo in dominatu successe-

se-

ſerat. Cinxerunt Veronam obſidione Veneti Gonzaga Eſtenſiſque, dum Luchinus alio exercitu Brixiam & Bergomum in ſuam poteſtatem redigit. At vero cum Veneti timerent ne, dum potentiam unius extinguere parant, alterius augerent, pacem hac conditione cum Maſtino Scaligero ineunt, ut omiſſo Patavio Carrarienſibus, dimiſſaque Brixa & Bergomo vicecomiti, quas urbes nuper occupaverat, ipſe Veronam, Vincentiam, Parmam Lucamque retineret. Diſplicuit vehementer hæc pax Florentinis ſociis & amicis, qui potiri Luca admodum cupiebant: ſed rejecta in aliud tempus querela, tum quidem reticuere. Pontifex autem miſſo in Italiam Legato, Senatui populoque Romano perſuaſit, ut ſenatoriam dignitatem, quam diu regio nomine geſſerant, ſuis tandem & Eccleſiæ auſpiciis adminiſtrarent. Hanc ob rem & Stephano Columnæ ſenaſoria dignitas in quinquennium prorogata eſt, & collegæ annui ei dati ſunt. Verum cum Pontifex Stephanum ad ſe Avenionem vocaſſet, Vrſus Anguillariæ Comes Stephani collega, Franciſcum Petrarcham virum eloquentiſſimum: maxime autem vernacula lingua rhytmiſque vulgaribus, corona poetica in Capitolio donavit, aſtante populo omnique Romana nobilitate, anno ſalutis milleſiomotrecenteſimotrigeſimooctavo. At Pontifex veritus ne vacante imperio Italia ab aliquo externo hoſte invaderetur, Luchinam vicecomitem Iohannemque ejus fratrem Archiepiſcopum Mediolanenſem Mediolani aliarumque urbium, quas poſſidebant vicarios inſtituit. Eandem quoque poteſtatem Maſtino Scalæ Veronæ & Vincentiæ: Philippino Gon-

Gonzagæ Mantuæ & Rhegii: Albertino Carrariæ Patavii: Obicioni Estensi Ferrariæ, Mutinæ: Argentæ suo jure (ut ipse dicebat) tribuit: quod vacante imperio omnis ejus potestas in Pontificem recidat, Iesu Christi superni Regis unicum in terris vicarium. Obicioni tamen Estensi hoc vectigal imposuit, ut quotannis decem millia nummum auri Ecclesiæ Romanæ persolveret. Semel autem toto sui Pontificatus tempore sex Presbyteros Cardinales creavit, viros egregios, non de sua stirpe (ut nunc fit) sed undequaque ad tantam dignitatem vocatos. Non improbo tamen eos qui ob cognationem & affinitatem ad summos dignitatis gradus eriguntur, si tanta conditione digni sunt. Tantæ præterea constantiæ fuit, ut dimoveri à recto vel vi vel precario vel pollicitationibus nunquam potuerit. Bonos enim diligebat: & vicissim malos ac sceleratos aperte odio habebat. Componere item pacem inter Philippum Franciæ & Eduardum Angliæ Regem sæpe tentavit per Legatos, at frustra: qui maximis cladibus quam sæpissime inter se concertarunt. Nã Eduardi classis supra Sclusas non longe à portu Flandriæ tanta vi cum Gallis dimicavit & vicit, ut ad triginta tria millia Gallorum unâ pugna interfecta referantur, Pontifex autem rem sæpius tentatam omittens, ædes pontificias cum turribus & pometis inchoavit ac perfecit, suoque jussu impensaque Basilicæ sancti Petri tectum restituit: quemadmodum epigramma ad ejus statuam in eadem Basilica positum indicat. Moritur autem Pontificatus sui anno septimo, mense tertio, die decimo septimo. Multam vim auri non cognatis suis & affinibus,

sed

ed Ecclesiæ reliquit. Zotum pictorem illa ætate gregium ad pingendas Martyrum historias in ædibus ab se structis conducere in animo habuit. n morte autem optimi Pontificis & doctissimi omnes fere collachrymarunt: idque in pompa funeris qui aderant fletibus & gemitu præ se tulere.

CLEMENS. VI. *PONTIF. CCV.*

CLemens sextus, patria Lemonicensis, Petrus antea vocatus, primo monachus, deinde Archiepiscopus Rhotomagensis, postremo Pontifex Avenione creatus est. Fuit autem vir multæ doctrinæ compositæque eloquentiæ: liberalis in omnes, comis & perhumanus. Electus itaque nonis maji, imillesimotrecentesimo quadragesimo secundo, coronatur. XIIII. cal. Iunii. Sequentibus vero jejuniis pontificatus sui anno primo, octo Presbyteros Cardinales creat, Diaconos duos, scilicet fratrem suum monachum Tutellensis professionis, & Guilielmum ex sorore nepotem. Ex his præterea quos Presbyteros creavit, unus ei affinitate conjunctus fuit. Sequenti autem anno duos item creavit: quorum alter ejus erat ex altera sorore nepos. Petentibus siquidem Romanis, quemadmodum Bonifacius octavus olim concesserat, centesimo quoque anno (quod seculum antiqui appellabant, unde ludi seculares nominati sunt) plenam peccatorum omnium remissionem visitantibus limina Apostolorum Petri & Pauli, quinquagesimo quoque anno id facere libenter annuit, cum dicerent ætatem hominum Iubileum illum centum annorum attingere non posse. Verum cum intelligeret totam Italiam intumul-

tumultu esse, solos Luchinum & Iohannem cecomites vicarios Insubriæ confirmavit: de requis Italiæ Principibus nulla mentione habita. xistimabat enim solos viceeomites Bavaro resiste posse, in Italiam (ut ipse prædicabat) descenro, qui vicissim, ut par pari Pontifici redderet, ditione Ecclesiastica multos vicarios Imperiali a toritate confirmavit. Nam Iohannem de Vicorl Præfectum Viterbii, Galeotum Malatestam fratres Arimini, Pensauri, Fani, Antonium F letrarium, Vrbini: Nolphum & Gallasium frat Callii, Alegretum Clavellum Fabriani, Bulg rutium Matelicæ: Ismedutium sancti Severi Gentilem Varraneum Camerini: Michaelem mc tis Milonis: Pongonium Cingoli: Nicolaum B caretum Esii: Guidonem Polentensem Ravenn Franciscum & Synebaldum Forolivii & Cesenn Iohannem Manfredum Faventiæ dominos conf mavit: licet ante quidam ex his loca ipsa part vi partim benevolentia civium adepti fuerant, in Benedicto diximus. Interim vero Frescoba Florentini cives admodum potentes à civibus si pulsi Pisanos ad arma concitant iniquo quide tempore. Florentini enim Parmam à Scalige empturi tum erant: & ob eam rem filios obsic jam Ferrariam miserant, quingenta millia nu mum auri polliciti. Sequester enim ad eam re conficiendam, Ferrariensis ab utroque electus Verum cum Florentini alia super aliam cla tum à Pisanis, tum ab eorum sociis afflictati sent, omittere tantam emptionem coacti sunt, f re tamen auxilium Lucensibus à Pisanis obse non omisere adjuvantibus etiam sociis, copiaru

Du

Duce Malatesta Ariminensi, cognomento Vngaro, qui Pisanos à cervicibus Lucensium armis quidem repulit. Tum vero Robertus Florentinorum amicus sociorum calamitatibus permotus, Gualterium quendam Gallum Athenarum Ducem appellatum, cum parvo equitatu in Hetruriam misit, qui artibus exquisitissimis dejecto Malatesta ut imperito belli duce, ita gratiam Florentini populi aucupatus est, ut brevi & copiis eorum & urbi præficeretur, dejectis & extinctis omnibus urbis magistratibus. Hujus quoque fortunam juvere Aretini, Pistorienses & Volaterrani, qui homini sese statim dedidere. At cum Accius Corrigiensis Parmam urbem quam ipse tueri non poterat, Obicioni Estensi dedisset, Philippinus Gonzaga bello ab ipso Obicione lacessitus, comparato exercitu in agro Rhegiensi hominem invadens, collatis signis tanto impetu fundit, ut fugientem Ferrariam usque persecutus sit. Tum vero Obicio desperatione rerum motus, Parmam ipsam quam retinere non poterat, Luchino vicecomiti tuendam tradidit, anno Domini millesimotrecentesimosexagesimosexto. Cum autem Florentini ferre Gualterii tyrannidem diutius non possent, necarenturque quotidie multi, in eum ob libertatem conjurantes, Angelus Acciaiolus urbis Episcopus, cives armatos in Episcopatum propere ad se vocat, patriam in libertatem vindicaturus. Quare tyrannus imparem se civibus videns, Episcopo ipso pacis sequestræ adhibito incolumis cum militibus & rebus suis decimo tyrannidis suæ mense abiit. Verum plebs ipsa ingrata ut semper nobiles civitatis, quorum consiliis & armis libertatem consecuta er

exules facit, direptis eorum bonis ædibusque eversis. Et ne quid deesset ad perturbandam totam Italiam, in regno qnoque Neapolitano magnæ discordiæ exortæ sunt. Rex enim Robertus sine stirpe virili moriens, Iohannam filiam Andreæ nepotis sui Caroli regis Vngariæ filio uxorem dedit. Neapolim enim illis diebus adolescens venerat. Verum Iohanna hominem socordem perosa, eum in urbe adversa per insidias interimit: alterique fratrueli nubit, Lodovico olim Tarentini Principis filio, quem Roberti quoque fratrem fuisse constat. Tum vero Lodovicus Rex Vngariæ primi mariti frater tantum scelus ulturus, cum paratissimo exercitu in Italiam veniens, primo Sulmonenses resistere ausos oppugnare adoritur. Interim autem Romæ creandorum senatorum ex autoritate Apostolica commutata ratione, Nicolaus Rentii civis Romanus publicus scriba, vir quidem erecti ad libertatem excelsique animi, occupato armis capitolio tantum sibi benevolentiæ & autoritatis apud omnes comparavit, ut facile quo vellet mentem populi Romani flecteret. Is autem quo magis animos hominum commoveret, hoc titulo usus est, Nicolaus severus & clemens, libertatis, pacis justitiæque tribunus, ac sacræ Romanæ reipu. liberator illustris. Hac autem verborum pompa tantam de se & admirationem & opinionem concitavit, ut omnes Italici nominis per Legatos pacem amicitiamque ab eo petierint. Fuere & quædam externæ provinciæ, quæ ad Romani Imperii gloriam renascentem, ut ipsæ putabant respicerent. Sed parum inolevit fucata gloria: nam dum parti civium consulit,

part

parti adverſatur, repente ex patrono tyrannus eſt habitus. Hanc ob rem ſeptimo magiſtratus ſui menſe, ſponte ſua ignaris omnibus mutata veſte per obſcuram noctem Roma abiens, ad Carolum Iohannis filium in Boemiam proficiſcitur: quem Clemens Pontifex ob multarum linguarum literarumque peritiam, in Bavari etiam contumeliam ab Electoribus in Cæſarem deſignari paulo ante fecerat. Captus itaque tribunus à Carolo & Avenionem miſſus, Pontifici dono datur. Lodovicus autem Sulmone poſt longam oppugnationem potitus, regnum deinceps facile occupat, abeuntibus in provinciam Narbonenſem ob timorem Iohanna & adultero Lodovico, relicto ad Regni cuſtodiam duce Dyrachino, Roberti Regis nepote: quem Carolus prælio ſuperatum & captum ultimo ſupplicio affecit. At vero cum fere in tota Italia peſte laboraretur, Carolus relicto ſatis magno præſidio, tertio menſe in Vngariam revertitur, eo maxime tempore, quo Iohannes Archiepiſcopus magni animi conſiliique vir mortuo fratre Luchino vicariatum Mediolanenſem à pontifice ſuſcepit. At Clemens retento in vinculis Nicolao Cardinales quoſdam Romam miſit, qui ſtatum urbis componerent: ad quos Franciſcus Petrarcha perſcribens eis perſuadet, ut promiſcue ſenatores ad tollendam ſeditionem ex plebe ipſa creent, cum non ſatis conſtet in ipſa urbe Roma, qui Senatorii, quique plebei ordinis ſint, quod omnes fere peregrini ſint & ignotis parentibus orti. Declarati itaque ſenatores ſunt, Petrus Sarra Columnenſis, & Iohannes Vrſi filius. Quo quidem

tempore pestis adeo triennio totam Italiam pervagata est, ut vix decimus quisque ex millesimo homine superfuerit. Nec id quidem mirum, cum ob jubileum contagione hominum & multitudine undique Romam commigrantium, squalore situ, pedore, omnia inficerentur. Venere autem tum in potestatem Florentinorum Collis oppidum, & Geminianum. Venit & in potestatem Archiepiscopi Mediolanensis Bononia, civibus ipsis ultro dedentibus. Quare Pontifex commotus misso in Italiam Legato, Florentinos & Mastinum Scalam in vicecomitem concitat. Sed mortuo Mastino Achiepiscopus Canem grandem Mastini filium, omnesque Flamminiæ & Hetruriæ Gibellinos in fœdus amicitiamque sui pelliciens, Bernabovem nepotem Bononiam misit, qui cives in fide contineret. Interim vero Florentini nemine vetante Pistorienses ac Pratenses aggressi, eos tandem in potestatem suam armis redigunt. Verum postea ab Archiepiscopo vexati duce copiarum Iohanne Aulegio, vix tum quidem se mœnibus tutati sunt. Defecisse tum Anglare & Burgum sancti sepulchri Ecclesiæ oppidum ad vicecomites constat. Pugnasse tum etiam legitur Genuenses & Venetos inter se bello navali, in quo primo victi Genuenses sunt: mox victores præfecto classis Philippo Auria & Chium insulam de Venetis cepere: & Eubojam (quam Necropontum vocant) magnis cladibus vexarunt. Clemens autem quieti Italiæ tandem consulturus, Lodovicum Tarentinum Principem Regem Neapolitanum decrevit, pacem cum Vngaro instaurat. Vrbem Avenionensem à Iohanna Regi-

Regina emit, ejus enim patrimonium habebatur. Persolvitur pretium feudi permutatione: tantundem enim & eo amplius ob Regnum Neapolitanum Ecclesiæ Romanæ debebat. At vero dum Anglerianus vicecomes Scarperiam in Mugello obsideret, Senenses, Aretini, Perusini suis rebus timentes, novam societatem cum Florentinis contra vicecomites ineunt. Sentire cum vicecomitibus Pisani aperte non poterant ob Gambacurtos familiam potentem Florentinis amicam: qui resistere vicecomiti nequeuntes, Carolum Imperatorem in Italiam vocant. Hanc ob rem motus Pontifex, veritusque ne Italia ferro ac flamma vastaretur, quemadmodum se facturum Imperator minabatur: & vicecomitibus Bononiam hac lege permitit, ut duodecim millia nummum auri quotannis Ecclesiæ persolverent: & pacem inter vicecomites & Florentinos componit his conditionibus, ut neuter istorum Pisanos, Lucenses, Senenses, Perusinos vexaret: atque Bergus sancti sepulchri Ecclesiæ obtemperaret, libertatemque Cortonensium vicecomites tuerentur: pacem quoque & fœdus componere inter Philippum Regem Franciæ & Eduardum Angliæ annixus est, sed frustra: adeo erant ad bellum animati, in quo Eduardus victor cæsis viginti Gallorum millibus Calesium undecim mensibus obsessum, vi tandem cepit. Eadem quoque fortuna superantur Scotii, ab his qui Eduardi auspiciis in Scotia tum militabant. Pontifex autem boni pastoris officio functus, cum foris prodesse Christianis non posset, domi ecclesiastico senatui consuluit. Aliquot enim præstantes viros

in Cardinales legit: maxime vero Aegidium Hispanum Archiepiscopum Toletanum, Nicolaum Cappocium Romanum civem: Rainaldum Vrsinum Ecclesiæ Romanæ Protonotarium. Nepotem quoque suum huic numero ascripsit: qui postea Pontificatum adeptus est, & Gregorius undecimus appellatus. Sunt qui scribant hunc Pontificem in Sanctos retulisse Iuonem presbyterum & confessorem Britannicum. Pontificatus autem sui anno decimo, mense sexto, die vigesimooctavo millesimotrecentesimoquinquagesimosecundo mortuus, Avenione sepelitur, adhibita à Cardinalibus, qui tum aderant honesta funeris pompa.

INNOCENTIVS VI. *PONTIF. CCVI.*

INnocentius sextus, patria Lemonicensis, Stephanus antea vocatus, pontificii civilisque juris vir consultissimus, procurator primo: mox Episcopus Claromontanus, deinde Cardinalis. Pontifex tandem creatur, anno Domini millesimotrecentesimoquinquagesimosecundo, decimosexto calendas decembris. Fuit autem vir integerrimæ vitæ, magnæque constantiæ & severitatis. Beneficia autem ecclesiastica non nisi probatissimis sacerdotibus, tum vita, tum doctrina dedit. Post vero coronationem suam multas reservationes à Clemente factas suspendit: constituitque statim, ut omnes Prælati, omnesque qui beneficia habebant ad Ecclesias suas sub anathematis pœna proficiscerentur. Dicebat enim oves pascuas à proprio pastore, non à mercenario custodiri debere. Impensam quoque domesticam quæ magna erat imminuit, familiam suam ad certum & honestum

redigens numerum. Nec domi voluit nisi viros probatissimos. Idem ut facerent Cardinales acerrimo edicto mandavit, dictitans suam ac omnium Ecclesiasticorum vitam cæteris exemplo esse debere, ad imitationem Salvatoris nostri, cujus tota vita ad institutionem humani generis respiciebat. Præterea vero sacri pallatii auditoribus salaria instituit, ne muneribus corrumpi in decernendis litibus ob inopiam possent. Dicebat enim famelicos non facile etiam ab alieno cibo abstinere, si sit oblata quovis modo edendi facultas. In victu parcus est habitus, in sumptu bellico largissimus, dum bello repetit quæ à tyrannis superioribus temporibus occupata fuerant. Aegidium namque Hispanum è gente Carilla Cardinalem Sabinum virum insignem è latere suo in Italiam misit, qui bello tyrannos persequeretur, ditionemque Ecclesiasticam tutiorem redderet, eo maxime tempore, quo Imperator Constantinopolitanus Aragonum rex, & Veneti contra Genuenses fœdera inter se iniere. Hi autem comparata ingenti classe, numero navium & copia militum superiores, Genuenses inter Constantinòpolim & Chalcedinem aggrediuntur loco, ipsis Genuensibus iniquo, vento adversante. Pugnatum est ab aurora usque ad vesperam: ac tandem Græcis in fugam versis, Veneti ac Catelani magna ex parte cum præfecto classis cæduntur, pagano Auria duce. Veneti autem tantam cladem & ignominiam iniquo animo ferentes, redintegrata cum Catelanis classe, Nicolao Pisano Venetæ classis præfecto, sequenti anno non longe à Corsica Genuenses fundunt, eorumque tremes

quadraginta viris onustas demergunt. Hac clade perterriti Genuenses, Archiepiscopo Mediolanensi civitatem ac sua dedunt: qui Venetos bello aggressus Patavinum Principem, Veronensem. Ferrariensem, Mantuanum, & Florentinos in se concitat, veritos ne superatis Venetis, ad se demum iretur. Pugnabatur terra marique: sed Genuenses præfecto pagano Auria mirâ felicitate navali pugna usi, apud Sapientiam Peloponnesi promontorium Venetos superant: eorumque præfectum Nicolaum Pisanum captum cum quinque millibus hominum Genuam perducunt, anno Domini millesimotrecentesimoquinquagesimoquarto. Verum sequenti anno mortuo Archiepiscopo Mediolanensi Veneti ac socii magna cura liberati sunt. Bernabos & Galeatius ex Luchino fratre nepotes patrui hæredes fuere. Sola Genua ab his defecit, inito cum Venetis fœdere, inchoato prius à Bernabove & Galeatio, suadente Pontifice Aegidioque ejus legato. Interim vero Calojohannes Constantinopolitanus Imperator in patriam rediit, pulso armis Catacusino imperii contra jus fasque occupatore. Id autem factum est Francisci Gatalusii Genuensis opera, viri rerum maritimarum peritissimi: cui Mitylenem cum Lesbo dono dedit: grati animi signum præ se ferens, quam certe insulam superioribus annis Thurcus Gatalusiis ipsis vi abstulit, occupata prius Constantinopoli, totaque Thracia. Nec Romæ certe minor perturbatio, quam Constantinopoli tum fuit. Franciscus enim Baroncellus Romanus civis admodum potens, pulsis è senatoria dignitate Iohanne Vrsino & Petro Columnensi, tribuni-

bunitiam dignitatem sibi usurpat cum his titulis, Franciscus Baroncellus scriba Senatus, Dei gratia almæ urbis tribunus secundus, ac Romanus consul. Tum vero Innocentius Pontifex re cognita, ad comprimendam hominis audaciam Nicolaum Cencii, qui eodem modo dominatum appetierat, è carcere Avenionensi ductum, Romam mittit ad triburatum repetendum. Is itaque urbem ingressus adjuvante nobilitate, ac magna plebis parte, Barroncellum è Capitolio dejectum interficit, ac solus tribunatu potitur. Verum cum non ita diu pristinæ conditionis immemor nobilitatem persequeretur, maxime vero Columnenses à porta Exquilina in Hernicos cum clientela proficiscentes, magno incommodo pulsus in Capitolium se recepit: unde fugiens instantibus hostibus mutata veste cognitus à civibus Romanis obtruncatur. Tum vero autoritate Apostolica Guido Iordanis unicus Senator ad annum creatur. Imperator autem regis Boëmiæ filius perbenigne à Carrariensibus Gonziacis, vicecomitibus susceptus, Mediolani coronam ferream, ut mos est accipit. Inde vero Pisas abiens, Legatos Senensium, Volaterranorum, totiusque fere Hetruriæ obvios habuit: qui dicerent se paratos esse ejus mandata facere. Idem fecissent Florentini, nisi prius data ingenti pecunia se ab ejus manibus redemissent. Romam autem proficiscens, hac conditione à duobus Cardinalibus ad eam rem missis coronatur, ut neque Romæ, neque in Italia diutius immoraretur. Quo quidem in Germaniam abeunte, Aegidius Legatus omnia fere oppida brevi rece-

pit, quæ tyranni instigante Bavaro in Flamminia, quam Romandiolam vocamus, in Marchia Anconitana in patrimonio sancti Petri occupaverant. Eos tamen vicarios in oppidis suis confirmavit: quos viderat Ecclesiæ Romanæ obsequentes, utpote Galiothum Malatestam & Guidonem Polentanum in Flamminia, Varranenses in Piceno. Ordelaphos autem nequaquam Ecclesiæ Romanæ obtemperantes, bello biennio persecutus, eos tandem è Forolivii Foroque Popilii, ac Cesenna deturbavit. Potuissent hi quidem aliquam partem dominatus retinere, adjuvante Iacobo Cardinali Columnensi, viro huic familiæ amicissimo, sed maluere totum constanter amittere, quam partem turpiter retinere. Aegidius autem pacata Flamminia, adeo Forolivii delectatus est, ut & ærarium Ecclesiæ & pecuniam ab Avenione missam, unde arces Italiæ ædificarentur, eo loci reposuerit, & institutiones quasdam ibi composuerit, quibus adhuc provincia ipsa utitur. Cum autem Aegidius Italiam pacasset, arcesque in ditione Ecclesiastica plures ac pernecessarias ædificasset, omnesque Italos Principes ac populos ad officium redegisset, ad annum quintum legationis suæ successorem habuit, Arduinum Burgundum Abbatem Cistercienſem, hominem rebus agendis nequaquam idoneum. Hanc ob rem abeunte Aegidio, omnes Italiæ Principes ac populi arma capiunt. Nam & Pisani Florentinos adeo vexavere, ut cum nemo prodire obviam auderet, agrum omnem Florentinum diriperent, capto Figino superioris Arni castello: incensisque villis omnibus

bus quæ paſſim in agris ædificatæ erant. Dux autem Florentini exercitus Pandulphus Malateſta tum erat, quem populus abdicare ſe magiſtratu coegit: quia nunquam congredi cum hoſte auſus eſt. Tum vero Piſani elatiores facti, non tam ſpe potiundæ urbis quam inferendæ contumeliæ cauſa, levibus aliquot præliis ante portas commiſſis, cum magna præda domum redeunt inſtante jam autumno: & Bernabos quoque Bononiam bello agitatam, acriter eam defendente Abbate Cluniacenſi, multis caſtellis ſpoliat. Erat quidem Bononia, ut antea diximus, vicecomitum dominatui ſubiecta, ſed Aulegianus eam Abbati Cluniacenſi prodidit, Firmum in mercedem proditionis accepturus. Verum dum Bernabos Bononiam & Rhegium bello premit, Legatus Apoſtolicus accitis in ſocietatem belli Philippino Gonzaga, Cane Veronenſi, Nicolao Eſtenſi, in Brixianos movet. Tum bernabos Brixianorum periculo motus, relicta Bononia ac Rhegio, in hoſtem proficiſcens, apud Montemclarum tanto prælio ſuperatur, ut ægre deinceps urbis mœnia tutatus ſit. Eodem fere tempore Florentini Galeotho Malateſta duce Piſanos ſuperant, illectis prius ad ſe eorum militibus pecunia. Hanc ob rem Piſani in Gambacurtos cives ſuos præpotentes, omne crimen conjicientes, quod avare malignequé ſtipendia militibus perſolverent, Iohannem Agnellum exulem Bernabovi amicum, & Gambacurtis adverſantem revocant, qui civitatem brevi in poteſtatem ſuam redegit, ſublatis è medio adverſæ factionis amicis.

Verum composita à Pontifice inter Pisanos & Florentinos pace, Iohannes Haucut Pisanorum stipendiis militare solitus, milites omnes passim per omnem Italiam sparsos colligens, magnum omnibus terrorem injecit, tumultuante potissimum civitate Romana in creandis Senatoribus: quam discordiam Innocentius optime sedavit, externo Senatore ad urbem misso, Raymundo, Ptolemæo cive Senensi, qui annum integrum magistratum gessit, anno Domini millesimotrecentesimoquinquagesimonono. Non quievere autem compositis etiam hoc modo rebus Romani. Nam pulso Senatore, septem cives crearunt cum summa potestate: quos Reformatores totius reipublicæ vocarunt. Hanc ob rem Innocentius Hugonem Lusignaneum, Cypri regem, ad bellum quod in Thurcos gerebatur proficiscentem, Senatorem creavit: mandavitque ut Magistratum Reformatorum omnino aboleret. Erat autem tum maxime intentus abolendo bello quod inter Anglos & Gallos gerebatur, quo omnibus proficisci in Thurcum liceret. Verum cum Angli in Pitriensi agro Gallos superassent, cepissentque Regem cum Philippo filio, rem difficiliorem factu fecisse videbantur. Cum Eduardus magnitudine animi motus, captivos omnes hac conditione liberat, ne amplius contra se bella gerant: qui non ita multo post pacis fœdera rumpentes, Eduardum capere arma & obsidere Parisios impellunt. Parare & classem contra hostes Christiani nominis Innocentius constituerat, cum & Pisani qui rem nauticam optime norant, cum Florentinis, & Veneti qui classe plurimum valebant cum Lodovico Vngariæ rege

bella

bella tum gererent. Tarvisium enim rex magnis copiis tum obsidebat: nec seditionibus intestinis Veneti carebant. Nam Marinus dux affectatæ tyrannidis convictus securi percutitur. In tantis vero animi perturbationibus afflictatus Innocentius, pontificatus sui anno nono, mense octavo, die sexto moritur: eo potissimum tempore, quo & Bartholus Saxoferratus vir illa ætate omnium consultissimus. Ante vero Pontificis mortem tanta solis defectio facta est, quanta nunquam antea. Visum itaque omnibus est tantæ mortis Planetas etiam signa aliqua dedisse.

VRBANVS. V. *PONTIF. CCVII.*

Vrbanus quintus, patrio Lemonicensis Guilielmus Grisant antea vocatus, sancti Victoris Massiliensis Abbas, absens etiam omnium consensu Pontifex creatur. Legatione enim tum apud vicecomites in Italia fungebatur. Vocatus itaque *A*venionem Pontificatum iniens vir singularis virtutis, ingentis animi, innocentissimæque vitæ, statim ad tuendam libertatem Ecclesiasticam animum adjicit: eorumque opera utitur, qui ad eam rem animati erant. Aegidium enim Hispanum virum præstantem (de quo antea diximus) in Italiam cum summa potestate mittit: qui ita Lodovicum Gonzagam, Nicolaum Estensem, Franciscum Carrarium initis fœderibus in Bernabovem concitavit, ut prælio ab his superatus, & saucius ægre aufugerit, amisso in bello filio: captisque Andrea *P*epûlo Bononiensi exule, Synebaldo Ordelapho, Paulo Mirandula, Guidone Foliano, Azone Corrigiensi, Guilielmo Gaval-

Cavalcabove egregiis copiarum ſuarum Ducibus. Permoti autem calamitate vicecomitum Franciæ, Angliæ, ac Cypri Reges, Legatos ad Aegidium miſere oratum, ut vicecomitibus pacem redderet. non diſceſſere re infecta legati. Reddita ſiquidem pax eſt, quæ non diuturna fuit. Iohannes enim Haucut vicecomitibus militans, cū Florentinos bello laceſſeret, eorum copias apud Miniate oppidum graviter profligavit. Hanc ob rem Aegidius Legatus Thomam Obicionem egregium copiarum ducem cum tribus millibus equitum, & ſatis magno peditatu Florentinis auxilio mittit. Pugnatum eſt inter Aretium & Cortonam dubio marte quatuor horis: atque demum Thomas ita hoſtes ſuperat adnitente peditatu, ut ex ſex millibus equitum qui cum Anglico militabant pauci evaſerint: atque ipſe Dux in deditionem venerit. Hujus autem tantæ victoriæ fama permoti, qui ab Eccleſia defecerant ſtatim deditionem fecere. At vero cum Vrbanus ad quartum ſui pontificatus annum in Italiam veniſſet componendarum rerum cauſa, ei Legatus Aegidius Corneti fit obviam, rationemque adminiſtratæ provinciæ reddens, dum Corneto Romā proficiſcitur, liberatus tantæ legationis onere, quieturus ob ſenium Viterbium rediit: ubi & tertio menſe poſt moritur: vir certe ſingularis virtutis, præſtantiſque animi: quique dignitatem Eccleſiaſticam, dum vixit mirifice tutatus eſt. Ejus autem corpus Aſſiſſium delatum in Eccleſia beati Franciſci tumulatur, ſepulchro à ſe condito dū viveret. At vero cum Carolus Imperator intellexiſſet Vrbanum Romam profectum, eo & ipſe quoque cum uxo-

uxore & liberis statim advolans, in itinere Lucam Pisanis, Miniate oppidum Florentinis adimit, sibique vendicat. Profectusne sit Romam haud satis constat, cum ab Innocentio sexto Pontifice Romano coronam imperii accepisse dicatur, Cardinali Hostiensi Romam ob eam rem misso. Accepta autem à Florentinis ingenti pecunia, ne eos bello vexaret, tertio mense posteaquam venerat Italia cessit, anno. MCCCLXVIII. Vrbanus vero Apostolorum capita diu quæsita tandem invenit: desierant enim in honore esse propter desuetudinem & ignorationem hominum. Apud vero sanctasanctorum reperta, ac locellis argenteis recondita ad altare majus basilicæ Lateranensis cũ maxima veneratione & celebritate collocantur, astante clero populoque Romano. Idem quoque Pontifex ædes pontificias tum in urbe veteri, tum in Manteflascone construxit: ut ei ac cæteris Pontificibus eo proficisci liceret, vitandi Vrbani æstus causa. Brevi autem in Galliam reversurus, Iohannem Haucut egregium copiarum Ducem è carcere missum, copiis illis omnibus præfecit, quæ antea sub Aegidio militaverant, ut tamdiu ditionem ecclesiasticam ab hoste tueretur, quoad ipse reverteretur. Redire namq; ad Italiam ei in animo fuit. Verum dum in Gallias proficiscitur, pontificatus sui anno octavo, mense quarto Massiliæ moritur: vel (ut alii volunt) Avenione vitam finivit, eo maxime tẽpore quo Brigida devotissima Christi mulier Suetiæ Princeps Romã voti causa venerat: motusque nonnulli in Apulia exorti sunt, mortuo Nicolao Acciolo, ejusdem provinciæ gubernatore, viro strenuo ac in rebus agendis sapientissimo.

GRE-

GREGORIVS. XI. *PONTIF. CCVIII.*

GRegorius undecimus, patria Lemonicensis, *Petrus* Belfortis antea vocatus, sanctæ Mariæ novæ Diaconus Cardinalis, Avenione Pontifex omnium consensu creatur. Hunc enim adolescentem vix decimumseptimum annum attingentem, Clemens sextus ejus patruus Cardinalem creavit: & ne videretur carni ac sanguini magis quam Ecclesiæ consuluisse, eundem ad exquisitissimos doctores, maxime vero ad Baldum, qui tum Perusii legebat, disciplinæ gratia statim misit: ubi tantum in quovis genere doctrinæ profecit, ut idem Baldus ejus autoritate in confirmandis rebus dubiis plerunque uteretur. Fuit præterea tantæ innocentiæ & placabilitatis: adeoqve humanus & pius, ut ab omnibus unice diligeretur. Eo itaque tempore quo pontificatum iniit, Romæ Senator singulo semestri à Pontifice datus jus populo dicebat. Vrbis autem custodiam totamque reipublicæ administrationem & curam Banderesii tum gerebant. Banderesii enim appellati sunt germanico verbo à vexillis, quibus in bello utebantur. Singulæ enim decuriæ signo internoscebantur suo, capita regionum nunc vocantur qui urbis tribubus præsunt. In Cisalpina autem principes illi (quos diximus in vicecomites conjurasse) Rhegium à vicecomitibus possessum proditione occupant. Supererat arx, per quam Bernabos urbem ingressus, hostes primo impetu fundit, Rhegiumque libere recipit, Lucio Theutonico Duce inde deturbato. Agebantur hæc in Italia cum Perinus Cypri Rex Petro genitori in regnum suffectus

ctus, magnarum discordiarum inter Genuenses & Venetos causa fuit. Nam dum Famagustæ coronationis suæ pompam duceret, adessetque Genuensis & Venetus bajulus (ita enim appellant mercatorum *Prætores*) velletque utrique ad dextram Regis incedere, tantus repente tumultus exortus est, ut Genuenses cæsi ac pulsi per ignominiam sint, Rege in Venetos magis quam in Genuenses inclinante. Hanc ob rem Genuenses Petri Fregosi auspiciis, Dominici Fregosi ducis fratris comparata quadraginta triremium classe, Cyprum hostili animo invadit, quatuordecim millibus hominum in insulam positis: qui omnia ferro ac flamma vastarent ob violatum jus gentium. Rex vero ab omnibus auxilio destitutus, ad misericordiam confugiens dedita Famagusta, quadraginta millia nummum auri quotannis Genuensibus pollicetur, si pacem reddiderint. At vero cum Legatus Pontificis in Italiam venisset, resque Ecclesiasticas recenseret, inita cum vicecomitibus pace, initium perturbandi omnia à parentibus ortum est. Hi enim vindicare se in libertatem à populo Florentino quærentes, exercitum Ecclesiæ permittente Legato in Hetruriam vocant: quem ita Florentinus populus pecunia corrupit, ut eorum auxilio Pratum ingressus, & conjurationis capita ultimo supplicio affecerit, & multa vexilla libertatis, literas & nomen præ se ferentia pluribus cohortibus distributa, ad oppida transmiserint: populos ut dominos cohortantes, ut libertatis Ecclesiæ memores jugum rejicerent. *Primi* autem Tiphernates (quos Castellanos vocant) ab Ecclesia descivere: hos deinceps

Pe-

Perusini, Tudertini Spoletini, Eugubini, Viterbienses, Forolivienses, Asculani secuti sunt. Occupaverat tum etiam Astorgius Manfredus sub Bavaro tyrannidis dulcedine gustata Granariolum agri Faventini castellum: ad quem opprimendum è Bononia Legatus Iohannem Haucut cum aliquot cohortibus mittit. Tutati sunt Astorgium Florentini & Bononienses: qui excluso Haucut omni præsidio in libertatem se vindicaverant. Haucut vero cernens Faventinos ad rebellionem spectare, & civitatem crudeliter diripuit cæsis passim omnibus, quos obvios miles habuit: & solum urbis viginti millibus nummum auri Nicolao & Alberto Estensibus fratribus vendidit, occupato Bagnacavallo: ubi impedimenta exercitus sui ad tempus reposuit. Tum vero Pontifex cognita tanta rerum permutatione, Cardinalem Gebennensem Legatum cum sex millibus equitum Britonum in Italiam mittit, qui per Taurinos descendentes sine ullo maleficio usque ad Bononiæ portas pervenere, urbem obsessuri. Sed Legatus cognito Florentinorum adventu, qui Rodulpho Varraneo duce Bononiensibus suppetias ferebant, cum copiis suis Cesennam hyematum concessit: in qua urbe ita tumultuatum est ob superbiam Gallorum, ut sexcenti Britones interfecti sint, reliqui urbe ejecti. Qui postea per arcem ingressi, aucti numero, cædibus & rapinis omnia complevere: neque his quidem parcentes, quorum ætas suppliciter veniam petit: solæ virgines & juniores matronæ ad injuriam reservatæ sunt. Forolivienses autem veriti ne à Legato inopia consilii & gubernatoris opprimerentur, Synebaldum,

Py-

Pynum, Iohannem, Theobaldum, Ordelaphos Dominos in urbem recipiunt, quorum virtute ab impetu Britonum defensi constantissime sunt. Existimans autem Gregorius Pontifex hæc omnia mala, quæ in Italia committebantur, sua absentia fieri, naufragiumque tam diuturnum absente gubernatore committi, de profectione sua ad Italiam vir bonus diu multumque cogitare cœpit: sed hominem permaxime movere cujusdam episcopi verba, qui interrogatus à Pontifice, dum simul inambularent, cur non rediret ad Ecclesiam suam, quam haud par erat tamdiu sine Pastore nudam relinqui: Cur (inquit) tu summe Pontifex cæteris exemplum daturus tuum episcopatum non repetis, Ecclesiamque Romanam? Motus his verbis Pontifex: paratisque in Rhodano una & viginti triremibus alio se iturum simulans, ne à Gallis retineretur, si se profecturum ad urbem intellexissent: ipsam namque curiam emolumenti causa in Gallia volebant. Genuam itaque primo, inde Cornetum contendit: unde terrestri itinere navigationem pertæsus, hyeme præsertim, Romam pervenit anno Domini MCCCLXXVI. idibus januariis, pontificatus sui septimo: migrationis vero Romanæ curiæ in Gallias anno septuagesimo. Quo autem apparatu, quamque incredibili populi Romani lætitia susceptus in urbem sit, honorato quoque obviam prodeunte non attinet dicere, cum vultu, gestu, acclamationibus omnem lætitiæ speciem effuderint, ut filii solent redeunte peregre exoptato parente. Indigebant omnia adventu Pontificis. Nam & mœnia & publica ac privata ædificia ubique ruinam minabantur,

quæ

quę cerie magna ex parte restituit, ut turris suo jussu ædificata ad sanctam Mariam majorem indicat Labefactati etiam ita civitatis mores erant, ut nihil urbanitatis habere videretur: utque illi mores aliunde petendi essent, quæ totum orbem terrarum quondam ad urbanitatem redegerat. Collocata itaque in urbe sede sua Pontifex (ut bonum pastorem decet) omnia circumspicere cœpit, de medelaque vulneribus inferenda cogitare: pax igitur qua sanari nondum obducta vulnera poterant, sibi diu multumque cogitanti oblata est. Legatum itaque primo ad Florentinos mittit, qui ad arma spectabant, eosque adhortatur, ut æquas pacis conditiones non detrectent. Hi vero pontificis potentiam suspectam habentes, ne ad pacem cogerentur, cum Bernabove hoste paterno avitoque fœdus & amicitiam ineunt. Postea vero Iohannem Haucut pecunia & pollicitationibus corruptum, ab Ecclesia in partes suas trahunt, quo successu elati nullum injuriæ contumeliæque genus prætermittunt, quod in Pontificem transferri posset: qua ex re anathemate notati, hac insolentia usi sunt, ut etiam sacerdotes suos quibus à sacris interdictum erat, celebrare contra jus fasque coegerint. Tum vero Pontifex à precibus ad arma conversus, conciliatis prius Bononiensibus, qui suo nomine urbem gubernarent, Varraneum mercede conducit: hac in re Florentinorum artibus usus: eique exercitum Ecclesiæ committit, paulo post in Florentinos moturo. Id ne ut destinaverat statim faceret, discordia inter Genuenses & Venetos orta effecit. Veritus enim est ne aliqua externa vis Italiam invaderet, si ipse quoque cum Florensium

tinis decertaret. Nam dum Andronicus Genuensium auxilio fretus, quibus Tenedon insulam mercedem facinoris permiserat, patrem Caroli Iohannem Constantinopolitanum Imperatorem regno deturbasset, Veneti eundem in patriam reduxerunt, ac Tenedon insulam ab eo accepere. Qua ex re indignati Genuenses, in aliud tempus vindictam distulere, veriti Pontificis anathema, qui utrique populo interminabatur, nisi ab armis discederent, cum diceret neutri eorum bellum illud competere. Sed dum vir sanctus accurate agit omnia, quæ ad Pontificem pertinent, intolerabili vesicæ dolore moritur, sui pontificatus anno septimo, mense quinto, quinto calendas aprilis, millesimotrecentesimoseptuagesimooctavo: sepeliturque in Basilica beatæ Mariæ in via nova sepulchro marmoreo, quod adhuc visitur tanto omnium cum gemitu & lachrymis, quanto nunquam antea quisquam sepultus est: parente enim & unico genitore privati omnes videbantur: Lugebantque non modo præsentem, verumetiam futuram calamitatem, in quam sublato optimo Pontifice ob patrum discordiam incidere.

VRBANVS VI.

MOrtuo itaque Gregorio cum de creando novo pontifice mentio haberetur, Clerus populusque Romanus ad Cardinales concurrunt, eosque rogant, ut unum aliquem virum præstantem deligant è natione Italica, qui & Ecclesiam Romanam & Christianam rempublicam integre ac sancte gubernet: aliter de Christiano nomine illo maxime tempore actum esse, nisi optimus pastor tum deligeretur. Italum autem requi-

re-

rebant: ne si Gallus deligeretur, Romanæ curiæ iterum migrare ultra montes necesse esset, cum maximo urbis Romæ totiusque Italiæ detrimento & damno, qui dicerent absente Pontifice omnem provinciam urbemque Romam tyrannicis seditionibus continuo vexari, Ecclesiasq; Romanas neglectas & incultas situ, squalore jam magna ex parte prolabi: tollique ob eam rem populorum pietatem Romam continue proficiscentum, cum videant & sedem Pontificiam, & titulos Cardinalium & monasteria, ac sacratissima Martyrum loca sine tecto, corruentibus jam parietibus, pecoribus & brutis animalibus patere: æquum esse ut eo loci pontifex resideat, ubi Petrus sedem pontificiam relicta patria sua, relicta natione volente Deo collocaverit: auxeritque Martyrum, Confessorum sanctissimorum Pontificum cineribus ac sanguine: unde pastores Ecclesiæ undequaqne circumspicientes mandatorum Christi memores: incitatique majorum exemplis, quorum martyria & res gestas ante oculos haberent, saluti hominum consulerent: patrimoniumque beati Petri recuperarent, quod Pontificum absentia in Hetruria in Sabinis, in Hernicis, Vmbris, in Piceno, in Flamminia à tyrannis quibusdam occupatum fuerat. Reticere se impræsentiarum quam imminuta sit hominum pietas & peregrinatio ad urbem Romam, imo ad Sanctorum corpora & reliquias visendas ob Pontificum absentiam, quæ adhuc redintegrari posset si Pontifex Italicus crearetur. Respondere tum Cardinales, sibi curæ fore, ut virum optimum deligerent, qui Ecclesiæ Dei præesset nulla personarum aut nationum acceptione habita,

ta, ad imitationem Salvatoris, qui ad Apostolaum viros ex omni natione delegit: irent ipsi & bono animo essent, arbitrarenturque se nil acturos, quod non totum ad honorem Dei, ad utilitatem Ecclesiæ Romanæ, totiusque Christiani populi pertineret. Disposito deinde apud sanctum Petrum conclavi, collocatisque in Vaticano militum stationibus, ne tumultu aliquo tanta electio impediretur: ubi de ineundis suffragiis mentionem faciunt, magna contentio subito exorta est. Tredecim erant Cardinales Gallici: hi Pontificem è suo corpore volebant, quatuor erant Italici: quorum unus ex gente Vrsina ad Pontificatum maxime aspirabat. Inclinabat autem in Gallos, quippe qui plures erant, res ipsa: sed forte fortunâ inter Lemovicenses & reliquos Gallos orta discordia, cum utraque pars è suis aliquem creari vellet, effecit ut Bartholomæum Barensem Archiepiscopum patria Neapolitanum: vel ut alibi legitur, Pisanum, extra collegium Cardinalium Pontificem crearent, absentem quamvis, Vrbanumque sextum appellarent. Prius tamen quam in publicum prodirent, scitumque sit Vrbanum Pontificem creatum esse, calumniari Galli electionem illam fraudibus & metu extortã, instantibus Romanis vi & armis, ut Italus aliquis creatur. Cardinales autem è conclavi prodeuntes, partim in Hadriani molem, partim vero ad montana loca confugére, impetum populi furentis vitaturi. Secessit & ad Vicovarum Cardinalis Vrsinus, in tanta discordia magnam spem consequendi Pontificatus collocans. Verum non ita multo post Cardinales pœnitentia ducti ad urbem venere, Vrbanumque ante electum confirmarunt

runt,consalutaruntque,ut verum Pontificem dece bat. Post mensem vero tertium in calores Vrbano Galli culpam rejicientes à Pontifice petunt, ut si bi proficisci Anagniam cum bona ejus venia licea aërem mutaturi pestilentem, æstate præsertim maxime vero Gallis: sed revera severitatem Vr bani veriti abiere. Nam semel atque iterum eo ad se vocatos admonuit, ut manus abstinentes ha berent, non dona aliqua, non munera acciperent dum causas agunt, dum patrocinium suum bene ficia petenti præstant. Interminatusque est se acer rime puniturum in simonia deprehensos, aut iniu stas causas foventes. Præterea vero ostendit sib placere, & ita velle ut pompam dimitterent, tan tamque familiarium turbam & equorum, cum i quod in tales sumptus consumerent, Ecclesiæ Ro manæ perniciosos, pauperibus & restituendis co ruentibus Basilicis deberetur: se deinceps bonorur delectum habiturum dicebat affirmans, malo suorum flagitiorum pœnas laturos, nisi senten tiã mutarent. Et quia sentiebat Cardinales Gallico de reditu curiæ Romanæ in provinciam suam al quando mentionem facere, aperte ostendit se Ro mæ mansurum: neque cuiquam suadenti ut ind abiret obtemperaturum: quod diceret fundamen tum universalis Ecclesiæ fideique Christianæ Ro mæ jactum & auctum ad culmen esse. Hi itaqu rationibus moti Cardinales Gallici, & hi maxim qui thesauros Ecclesiæ in morte Pontificum exp laverant: quique pro arbitrio animi sui omn prius agebant, Anagniam primo, mox Fund confugere: ubi primo in Vrbanum (ut falsu Pontificem) invecti sunt: quod dicerent homine

vi creatum, vi etiam coronam Pontificatus accepisse, cum electio illa & coronatio in loco minime tuto sit habita, in qua liberæ deberent esse hominum voluntates, libera suffragia, cum contra ipsi à populo Romano coacti sint Italicum potius quam Gallicum eligere. Has autem ob causas sede vacante, ut ipsi dicebant (octo namque erant) Iohanna regina favente Gebennensem Cardinalem, qui ante Legatus in Italia fuerat, Pontificem deligunt: eique Clementi septimo indita appellatio est. Hinc magna discordia in Ecclesia Dei orta, & diuturna, quam schisma vocant, cum pars Christianorum Principum Vrbano, pars Gebennensi faveret. Neque hoc modo contenti seditiosi Cardinales, Britones qui multa Ecclesiæ castella, multas urbis villas jam diripuerant, arcesque occupaverant, in Pontificem & Romanos mittunt. Ad pontem Salarum Romanus populus hosti incomposito agmine obviam factus, superatus & cæditur. Verum cum postea apud Marinum pugnam magna animorum concitatione injissent adeo Britones cædunt, ut vix nuncius tantæ cladis superfuerit. Qui in arcibus erant, se aliquandiu ac suos tutati sunt: maxime vero arcis Surianæ Præfectus, qui post multos annos Martino Pontifici deditionem fecit. Interim vero Genuenses odium quod in Venetos mente conceperant, ostendunt, ascito in societatem belli Lodovico Vngariæ Rege, Francisco Carrariensi Patavino Domino, Austriæ duce, Patriarcha Aquileiensi. Sentiebant tum cum Venetis Perinus Lusignaneus Cypri Rex, & Bernabos vicecomes. In primo autem congressu

navali prælio superiores Veneti fuere, in littore Antiatum victore Pisano classis Præfecto. Ex decem namque Genuensium triremibus quinque amissæ sunt. Tum vero Marchiones Carreti adjuvante Bernabove, Albingaunium (quod nunc Arbingam vocant) Naulum & castrum Francum de Genuensibus occupant. Verum non ita diu in gratiam cum Genuensibus redeuntes, omnia reddidere. Genuenses præterea conjecto in carcerem Dominico Fregoso Duce, ejusque fratre Petro; & Nicolaum Gualchum ducatui, & Lucianum Auriam classi maritimæ præficiunt. Bernabos vero qui filiam Regi Cyprio in matrimonium collacaverat, eam cum duodecim triremibus, sex Catelanis, & totidem Venetis honorifice ad maritum in Cyprum misit: quibus triremibus *Perinus* deinceps terra marique Famagustam oppugnat, sed frustra, acriter qui in præsidio erant urbem defendentibus: disiectaque etiam ventis &procellis classe. Non cessabant hinc Veneti, hinc Genuenses maria ipsa tum inferum, tum superum vexare. Nam dum Carolus Zenus classi Venetæ Præfectus, Tyrrhenum mare Genuensibus infestum reddit, Lucianus Auria Adriaticum cum magno Venetorum detrimento discurrit, ab Iadera, ubi stationes habebat, in Venetos movens. Iadera namque Regis Vngariæ erat. Ob hanc autem injuriam commoti Veneti, cum allicere ad certamen Lucianum non possent, Cattarum & Sibinicum ipsius Regis oppida incendunt. Interim vero mortuo Galeatio vicecomite anno Domini millesimotrecentesimoseptuagesimo nono, tota fere Insubria ad Bernabovem inclina-

tur

tura videbatur: qua ex re maximam voluptatem cepere Veneti, sed frustra. Nam & dimidia pars regionis primo, deinde tota Iohanni Galeatio nepoti obtigit. Lucianus autem Genuensium *Præfectus*, Polam movens classem Venetorum in portu ipso superat & capit. Verum dum incaute nimium in hostem fugientem ruit, lancea transfixus moritur. Vtraque classis & victrix & victa Iaderam perducitur: quo statim Genuenses Petrum Auriam in demortui fratris locum misere cum triremibus novem, aliisque navigiis compluribus: qui victoriam fratris recensens, ad duo millia captivorum invenit: deprehenditque multos in prælio & in undis periisse. Oppugnabantur & terra Veneti à Carrariensi ejusque sociis, quos antea commemoravi, quibus Veneti Albricum Barbianum Cunii Comitem egregium copiarum Ducem opposuere. At Petrus Auria Genuensium prȩfectus sexaginta triremium, totidemque navigiorum comparata classe Venetias contendens, Gradum, Comaclum, Caprulas vi captas incendit. Inde vero Clugiam movens, à præsidio Veneto aliquandiu egregie defensam, tantem eam vi capit, *Patavino* tyranno commeatum subministrante. *Ce*cidisse ea oppugnatione ad sex millia hominum constat, & ad nongentos & quinquaginta ex Venetis captos, Iaderamque missos: muliebri tamen pudicitiæ in tanta clade ignotū est. Fracti autem tanta calamitate Veneti, cum nec terra nec mari auxilia sperarent, captivis Genuensium è carcere liberatis, eisque Clugiam ad *Præfectum* Genuensium impetrandæ veniæ causa missis, pacem petivere, eas accepturi leges quas victor impo suisset.

Genuenses vero superbia elati, ut victores facere consueverunt, Venetos rejiciunt, nisi se ac sua omnia dedentes: qui ad tuendam patriam conversi, deductis ante portus fauces catenis ferreis, dispositisque in littore portus trecentis equitibus, totidemqne peditibus ad unum aliquem ex civibus suis respiciunt, quem bello præficerent. At vero dum fluctuarent in tanta perturbatione, quem potissimum deligerent, incerto autore vox audita est, unicum victorem Pisanum, qui Genuenses optime nosset idoneum esse, qui tantæ rei præficeretur. Non est audita temere ea vox, quasi auspicato emissa. Ad carcerem concurrunt omnes: eò enim deductus fuerat ob rem male ad Polam gestam: eductumque bello maritimo solum præficiunt. Instabant Genuenses & captis circunquaque castellis, ingredi urbem parabant: quos post longam pugnam Iohannes Barbadicus armatis lembis quibusdam perfacile repulit, cum progredi ulterius in æstuariis illis triremes Genuensium non possent. Hac etiam arte Barbadicus usus est, inventa tum primum à quodam Theutonico bombarda fuit, à sono & tonitru sic dicta: nulla erat scapha Venetorum, nullus lembus, qui non duas bombardas & eo amplius haberet: quibus multi Genuenses, ut à re insolita, nec ad præcavendum scita opprimebantur. Singulæ enim bombardæ uno ictu binos ternosve plerumque necabant, cum præsertim in triremibus declinare ictus, ut in terra non liceat. Adhortabantur autem Veneti Bernabovem vicecomitem socium & amicum ita Genuenses bello premere, ut obsidione tam gravi liberarentur jam enim com-
meati-

meatibus carebant. De Venetis tum quidem actum fuisset, si (ut Carrariensis admonebat) Genuenses cavissent, ne commeatus mari Venetis importari possent. Bernabos autem Venetis aliqua ex parte satisfacturus, exercitum suum in Genuenses mittit, qui vallem Pulcepheræ deprædatus, acceptisque decem & novem millibus nummum auri, omissis Genuensibus auro cum Bernabove non ferro decernentibus, onustus præda in Insubriam rediit. Non est usus ea felicitate Astorgius Faventinus, eò cum equitatu à Bernabove missus. Vrbi enim appropinquans ab erumpente populo Genuensi funditur fugaturque: ægre quidem Astorgius evasit rustico cucullo indutus. At Caloiohannes Imperator Græcorum cum Venetis sentiens, Peram Genuensium Constantinopoli vicinam oppugnare adoritur. Videbat enim Genuenses pluribus bellis. & quidem gravissimis implicitos, sed Andronicus ejus filius patri ac Veneto æque hostis Turcorum Bulgarorumque præsidiis & societate fretus, eam acerrime defendit: eoque terroris patrem deduxit, ut in partes Genuensium statim transiret. Interim vero Vrbanus non intentus componendæ paci inter Christianos, ut par erat, sed injurias à Iohanna Regina acceptas ulcisci cupiens, Lodovicum Vngariæ Regem impulit, ut Andreasii fratris mortem se adjuvante ulcisceretur: qui Carolum filium in Tarvisinis contra Venetos dimicantem in Iohannam concitans, res Venetorum prope afflictas meliusculas fecit. Supervenit & Carolus Zenus Venetus vir bello navali egregius qui depressis duabus onerariis navibus ante portum Clugiensem, eo necessitatis Genuen-

ſes perduxit, cum educere naves ſuas non poſſent clauſis reliquis oſtiis, ut ipſi obſidentes quam obſeſſi majore rerum omnium penuria laborarent. Sed nihil æque Genuenſes afflixit quam Petri Auriæ mors ictu bombardæ interfecti, dum munimenta Clugiæ acriter defendit. In cujus locum Matthæus Ruffus ſtatim ſuffectus, dum Clugiam peteret cum novis triremibus apud Manfredoniam Thaddæum Iuſtinianum cum ſex triremibus annona onuſtis cepit: His vero cladibus motus Agapetus Cardinalis Columna & Genuenſes & Venetos ſæpe ac fruſtra ad pacem adhortatus eſt. Sed hi de vita & ſanguine, non de imperio inter ſe dimicantes, ſanis bene admonentium conſiliis nuſquam obtemperarunt. Poſtremo itaque Genuenſes Clugiæ obſeſſi cum erumpere non poſſent premente Veneto, habereve commeatus nequirent, à Matthæo Ruffo Patavinoque Domino, qui id ſe facturos brevi pollicebantur, deditionem fecere calendis Iulii, milleſimotrecenteſimooctogeſimo. Capti autem ſunt ea deditione ex hoſtibus ad quatuor millia trecenti & quadraginta. Plures autem fame & ferro in ipſa oppugnatione periiſſe conſtat. Non quievere tamen tanta accepta clade Genuenſes, qui cum triremibus octo & triginta Tergeſtinos deficere à Venetis ad Patriarcham Aquileienſem compulere. Cepere & Iuſtinopolim, excepta duntaxat arce. Auctâ deinde claſſe Venetias iterum contendunt: ſed cum nemo ad certamen prodiret, in Iſtriam redeuntes Polam urbem vi captam incendunt. Multæ utrinque cædes invicem acceptæ, datæque ſunt Venet

ne:i tamen bello terrestri à Carrario opprimebantur, licet Iacobus Caballus egregius copiarum Dux eos accerrime tutaretur, dum Tarvisium oppugnatur, quod fame in hostium potestatem ferè venerat. Verum cum fessus & defatigatus jam uterque populus tam diutino & atroci bello esset, dux Sabaudiæ pacem inter eos hac formula componit octavo calendas Septembris, millesimotrecentesimooctogesimoprimo, ut Regi Vngariæ decimo quoque anno Veneti septem millia nummum aureorum persolverent, si nullum piratam in suis Dalmatiæ locis tutum esse pateretur: sique nullibi salem fieri sineret: utque *Pa*triarchæ Aquilejensi in Foro julio eadem maneret conditio, quæ ante bellum fuerat. Venetis autem & Genuensibus imperatum, ut captivos alterutrum incolumes dimitterent, de præda utrinque capta nulla mentio. Mandatum *P*atavino, ut ab obsidione Tarvisii recederet: utque arces & turres in stagnis & ad fluviorum ostia excitatas statim demoliretur, termini inter Venetum & Patavinum positi. Interea vero Carolus quem diximus à *P*ontifice ex Vngaria contra Iohannem accitum, cum octo millibus equitum in Italiam veniens, *A*retium primo in potestatem suam redegit, Guelphorum & Gibellinorum seditionibus diu agitatum. Inde vero in Florentinos movens, à Iohanne Haucut qui tum Stagiæ erat propellitur. Sed Florentini veriti ne sustinere tanti Regis impetum non possent, pacem à Rege datis quadraginta millibus nummûm auri redimunt: Haucutque sine stipendio dimittunt, qui Bagnacavallum Nicolao Albertoque Estensibus vendidit quo fa-

cilius retinere Faventinam in poteſtate ſua poſſent quam tamen haud ita multo pòſt amiſere, Aſtorgio Manfredo eam quidem proditione adepto. Carolus verò ſalutato Romæ Vrbano regnum ingreſſus, ſuperatis etiam Iohannæ ducibus Neapolim dedentibus civibus capit. Obſidebatur in caſtello novo Regina, cum Aretini Guelphi tumultu excitato, Iacobum Carazolum Neapolitanum civem eò à Rege miſſum, fugere in arcem compellunt. Confugere eò Gibellini: quibus certe vir ęquus nō magis quāGuelphis conſulebat. Volebat enimomnia pari jure in civitate agi. Accito itaque ob acceptam injuriam Albrico Barbiano è Tudertinorum finibus urbem ingreſſus, dum Guelphos ad officium redigere conatur, Gibellinorum quoque bona diripit. Ferrabac autem alter copiarum Dux Albricum ſecutus, quod reliquum ſuperfuerat in Aretio abraſit. Dum hæc ad Neapolim & Aretium agerentur, nova belli nubes Italiam inumbravit. Nam Lodovicus Andegavenſis à Regibus Francorum originem ducens, Italiam ingreſſus, cum triginta millibus equitum non longe à Bononia conſederat, à Clemente Antipapa impulſus: non tam ut Reginam Iohannam obſeſſam liberaret, quam ut Vrbanum armis pontificatu dejiceret. Hanc ob rem Carolus omiſſo Aretio, Albricum & Ferrabac ad ſe vocat. Florentini quoque Iohannem Haucut rogatu Vrbani ad Carolum miſere. Lodovicus autem per Marſos iter faciens ad Caſſinenſem ſaltum jam pervenerat. Adhuc enim ad duodecim millia equitum expectabat: qui Italiam ingreſſi Duce Andegranio, per Placentinum, Lucenſem, Florentinum, Senen-

Senenſem agrum iter facientes, Aretium jam pervenerant, urbemque à Guelphis introducti, poſt illatam ab Albrico cladem diripuere. Defendebatur arx Guelphorum præſidio, quæ diebus quadraginta oppugnata, in Gallorum poteſtatem propediem ventura erat, niſi Lodovici Andegavenſis mors intervenisset. Tum Andegranius re cognita hortantibus Aretinis in arce obſeſſis, urbem Florentinis vendidit: in Galliaſque rediit. Andegavenſes autem milites morte Ducis conſilio carentes, bini ternive mendicantes, etiam in patriam rediere. Tum vero Vrbanus terrore Gallico liberatus, Neapolim ſe conferens, à Rege petit, ut ſibi liceat creare nepotem ſuum Campanum Principem: quod cum impetrare nequiviſſet, homo ſub ſpecie juſti & honeſti minus Vrbanus ac nulli gratus, ad minas converſus, eò iracundiæ Regem compulit, ut cuſtodiis adhibitis per aliquot dies prodire in publicum nequiverit. Verum diſſimulata ad tempus injuria, Nuceriam ad vitandos æſtus (ut ipſe dicebat) cum bona Regis venia profectus: communitaque firmis præſidiis urbe, & novos Cardinales creat, & ſeptem ex veteribus in carcerem conjicit, quod diceret eos cum Rege & Antipapa contra ſe conjuraſſe. Præterea verò & proceſſum (ut iſtorum more loquar) contra Regem inchoavit, miſſa de more citatione: qui brevi ſe venturum Nuceriam reſpondit: diluturumque objecta crimina, non verbis modo, verumetiam armis. Nuceriam itaque cum ſatis magno exercitu veniens, urbem obſidet. Motus autem hac indignitate Raymundus Balcianus

è gente Vrſina, Comitis Nolani filius, qui poſtea Taretinus Princeps eſt habitus, ſuis copiis fretus, quas ſub Rege duƈtaverat. Vrbanum cum tota curia ad proximum littus deduƈtum, Genuenſium triremibus ad id inſtruƈtis paratiſque impoſuit. Quibus dum Genuam Pontifex defertur, ex ſeptem Cardinalibus Nuceriæ captis, quinque ſaccis involutos in mare demerſit. At vero mortuo Lodovico Vngariæ Rege, proceres Vngari Carolum ſtatim per Legatos accerſunt: qui eò profeƈtus dum conventum ad res componendas celebrat, curante Regina quæ odium diſſimulaverat obtruncatur, anno milleſimotrecenteſimooƈtogeſimoquinto, quo tempore Iohannes Galeatius Bernabovem vicecomitem, cui erat ex fratre Galeatio nepos captum in carcerem Modoetiæ conjicit, ac conjeƈtum uſque ad mortem detinet, ejuſque ditione potitur. Prius enim dum patrimonium dividunt, Papia, Vercellæ, Novaria, Dertona, Alexandria, & cætera ad Apenninum alpeſque pertinentia Galeatio: Placentia vero, Cremona, Parma, Lauda, Brixia, & Bergomum Bernabovi ſorte obtigerant. Mediolanum autem utrique commune erat. At Vrbanus circumaƈto anno, ſe Genuam contulerat, intelligens Eccleſiaſticas civitates à Florentinis ad libertatem (ut antea) incitari, Lucam primo, mox Senas & Peruſium pervenit. Confirmatis deinde adventu ſuo ciuitatibus, deſiderio (ut ipſe dicebat) videndi Neapolim, Ferentinum uſque proficiſcitur: ea mente revera, ut Ladiſlaum admodum puerum, & Iohannem Caroli filios, hæreditate

tate paterna deturbaret, Multi enim Proceres Lodovico Andegavenſi ſtudere ſoliti, potiundi regni ſpem ei præſtabant, ſed magna uſi fide Cajetani,pueris in vita retentis, regnum quoque cum ſumma laude ſervaverunt. Pontifex itaque re infecta Romam rediens, cum magno apparatu honoreque pluſquam dici poteſt à populo Romano in urbem ſuſcipitur: licet haud ita multo pòſt à Bandereſiis inſidias perpeſſus ſit, quas certe omnino devitavit & ſuſtulit, creatis una die novem & viginti Cardinalibus: quorum de numero Romani tres ſunt habiti. Reliqui vero fere omnes Neapolitani fuere. Interea vero Antonius Scalo Veronenſis, & Franciſcus ſenior Patavinus Dominus graviſſimo inter ſe bello contendere,Iohanne Vbaldino Carrari:& Iohanne Ordelapho Scaligeri copias ducentibus. Verum Galeatius vicecomes inſtigante Carrario ſuperatis Scaligeris,Verona Vincentiaque potitur.Neque hoc quidem contentus Galeatius paucorum menſium obſidione Patavium capit,ac FranciſcumCarrarinm in carcerem Modoetianum conjicit. Ejus vero filius Franciſcus junior fuga ſalutem ſibi quæſivit. Florentini quoque augendæ ditionis cupidi,Politianum,Lucinianum oppida ex veteri Senenſium Dominatu arte magis quam viribus in poteſtatem ſuam redegere.Præterea vero Carolum Bernabovis filium & AntoniumScalam cum quinque millibus equitum in agrum Senenſẽ hoſtili animo immittunt. Hanc ob rem Galeatius motus Legatos ad Florentinos mittit, qui ſuo nomine conquerantur Carolum vicecomitem, & Antonium Scalam hoſtes ſuos à populo Florentino, quo cum ipſe pacem

antea inierat & fœdus, mercede conductos esse, vexarique ab eis bello Senenses amicos & socios contra jus fasque. Legatis item mandatum est, ut nisi ab iniuria Senensium discederent exautorarentque suos belli duces, Florentino populo bellum indicerent. Quo minus vero id statim Galeatius faceret, Petri Gambacurtæ Pisanorum tyranni precibus factum est, qui Galeatio & Florentinis amicus rem inter utrumque compositurum se prædicabat. Interim vero Vrbanus Pontifex pontificatus sui infeliciter acti anno undecimo, mense octavo Romæ moritur: sepeliturqne in beati Petri Basilica, paucis admodum ejus mortem, utpote hominis rustici & inexorabilis, flentibus. Hujus autem sepulchrum adhuc visitur cum epitaphio satis rustico & inepto.

BONIFACIVS IX. *PONTIF. CCX.*

Bonifacius nonus, patria Neapolitanus, Petrus cognomento, Tomacellus antea vocatus, Romæ Cardinalium omnium consensu Pontifex creatur, anno Domini millesimotrecentesimooctogesimonono. Hic &si annorum circiter triginta esset dum pontificatum iniit, ita tamen deinceps vixit in tam florida ætate, & tanta peccandi licentia, ut nulla ei libido, nulla voluptas impingi vel objici posset. Iuventutem certe cum ipsa senectut e commutasse videbatur. Fuit præterea tanti animi consiliique, ut primus populi Romani vim omnem in Pontificem transtulerit, creatis suo nutu Magistratibus omnibus, munitaque Sancti Angeli arce in mole Hadriani sita ad Tiberis pontem, quo ab urbe in Vaticanum itur.

itur. Munitisque item pontibus quibus in transtiberim Romani commeant. Verum dum Bonifacius nonus adhuc in pontificatu esset, Galeatius Florentinos & Bononienses bello aggreditur, Iohanne Vbaldino & Lantedesco Petramala copiarum suarum Ducibus, qui vallem Arni superioris ingressi, omnia longe ac late populabantur. Iacobusque Vermes Bononiensem agrum suo nomine ingressus, civitati quoque multa damna intulit. Tum vero Florentini ad precavenda mala soliciti, & Iohannem Haucut, & Carolum Bernabovis filium & Antonium Scalam cum quatuor equitum, peditum duobus millibus Bononiensibus sociis & amicis auxilio misere. Solicitare præterea literis & nunciis Stephanum Bavariæ ducem, ad quem Franciscus junior confugerat: & Iacobum Armeniaci comitem magna mercede conductum, ut in Italiam contra vicecomitem descenderent: eumque à cervicibus suis ad propria tuenda averterent. His cohortationibus motus Franciscus junior mutata veste faventibus Venetis, secreto tamen Patavium ingreditur, urbeque potitur. Subsecutus vero Bavariæ Dux, urbem ingressus oppugnare arcem non destitit. Veronenses autem harum rerum permutatione moti, pulso vicecomitis præsidio, Antonium Scalam ad se vocant, qui fere his diebus in Hetruria mortuus erat, relicto unico filio in prima pueritia adhuc superstite. Qua quidem re cognita pœnitentia ducti, imprimis Vgolotum Blancardum, qui in Cremonensi agro cum exercitu Galeatii erat, ad se vocant, impetrata prius errati venia: persolutisque aliquot millibus nummum auri, ad redimendam tanti erroris cul-

culpam. Ingressus urbem Blancardus, retinere milites à direptione tam opulentæ urbis nequaquam potuit. Vxor vero Galeatii tantæ civitatis calamitatem miserata, triduo post militibus direptionem inhibuit. At Dux Bavariæ conquestus se mercede à Florentinis defraudatum, ab oppugnatione Patavinæ arcis in Germaniam discessit. Tum Florentini præbente aditum Alberto Estensi, qui jampridem ab amicitia Galeatii discesserat, Iohannem Haucut Carrariensi socio auxilio misere: cujus fortitudine & astu arx Patavina in deditionem brevi recepta est. Vnde Galeatii copiæ quæ eo recuperandæ urbis causa venerant, in Vincentinos secessere. Descenderat jam tum etiam Comes Armeniaci à Florentinis mercede conductus, per Taurinos in Italiam cum viginti millibus equitum Castellatiumque in Alexandrinis vi captum diripuerat: quare Galeatio necesse fuit copias suas è Vincentinis revocare, quas hosti opponeret. In suburbio Alexandrino consederant Mediolanenses, in quos delati Armeniaci sine ullo ordine, excidium ipsis militibus & civibus minabantur. Pugnatum est pro portis aliquandiu, & ab Italis tamdiu protracta pugna est, donec sui (quos circumacto itinere ad carpendum extremum hostium agmen miserant) nil tale opinantes, aggrederentur. Dum pugnatur, supervenere illi: atque ita à tergo, à lateribus, à fronte cæsi, prius pene oppressi sunt inhenti cæde, oppidanis etiam supervenientibus, quam discrimen in quod delati fuerant cognoverint. Comes ipse Armeniaci tanti exercitus Dux captus, ex vulnere in prælio accepto statim moritur. Capti & Rainaldus Lanfigliatius

tius & Iohannes Ricius Florentini equites, qui Armeniacum in Italiam duxerant. Tum vero Galeatius tanta victoria fretus, partem copiarum in Haucutum mittit, qui ea mente Atesim & Mintium trajecerat, ut se cum Armeniaco conjungeret. Verum Haucutus re cognita, quanta maxime celeritate potuit, in *P*atavinos movit, non paucis suorum in itinere amissis ob derivatas passim à rusticis aquas, ne redire hosti impune liceret. At Florentini bello pressi à Iacobo Verme, qui eo à Galeatio cum duodecim millibus equitum, peditum quatuor missus fuerat. Haucutum revocant, qui hostes Florentinorum, quibus par esse aperto marte non poterat, miris artibus ludificatus est. Interim vero hortante Bonifacio Pontifice, & Antonioto Adurno Genuensium Duce, pax æquis conditionibus inter Galeatium & Florentinos Genuæ conposita est. Sed dum unum incendium extinguitur, alterum exardescit. Nam & Franciscus cognomento Vicus urbis Præfectus Viterbium Pontifici proditione abstulit: & Petrus Gambacurta *P*isarum Dominus à Iacobo Appiano publico scriba, & omnium consiliorum suorum participe cum filiis occiditur, ipseque Appianus dominatu potitur. Mortuo autem Alberto Estensi, Accius & ipse Estensi familia ortus, jampridem patria pulsus adjuvantibus Cunii comitibus redire in patriam instituerat. Sed tutores Nicolai pueri Alberti filii, sumptis armis Accium Ferraria summoventes, Lucum & Consilicæ oppida Iohanni Cunio promisere, si Accium interficeret. Tum Iohannes composita fallacia virum Ac-

cio

cio persimilem interficit: & acceptis oppidis, verum Accium in publicum producit. Non commisisset tantum facinus Albricus ex eadem familia ortus, cui plus Itali debent quam omnibus ducibus qui tum fuere. Primus enim docuit Italos bella gerere, jampridem arma ferre desuetos: quibus se deinceps ab intestino externoque hoste tutati sunt. Prius enim si quid gerere Itali vel inter se, vel in Barbaros voluissent, accire externum militem opus erat. Sed tanta militum copia hoc Duce brevi suborta est sub vexillo sancti Georgii, ut & Britones qui provinciam nostram & Ecclesiæ castella everterant, Theutonicos, Anglicos, postremo omnia vastantes Italia expulerit. Hinc Brachiani & Sfortiani milites originem habuere: quorum armis Italia apud exteros tantum nominis consecuta est, ut aut exteri timore perculsi quieverint, aut aditum ad nos tentantes magnis cladibus superati sint. Interea vero mortuo Clemente septimo adulterino Pontifice, in ejus locum à Cardinalibus tanti schismatis autoribus, Petrus Luna, Benedictus. XIII. appellatus, Avenione sufficitur. Successit tum etiam Carolo Imperatori Romano Venceslaus filius, à quo Iohannes Galeatius vicecomes Mediolanensis ducatus titulum accepit, misso oratore Petro Philargi Mediolanensi Archiepiscopo: qui postea Romanum pontificatum adeptus, quintus Alexander appellatus est. Galeatius autem mortuo Iohanne Haucut, Florentiæ sepulto: quo uno Duce in rebus bellicis tum maxime Florentini utebantur, mittere Albricum cum suis copiis in Hetruriam constituit: qui Florentinos Appianum Pisanorum tyrannum bello

la-

lacessentes in officio contineret. Erant in eo exercitu Paulus Vrsinus, Ceculus, Brolia Brandulinus, Paulus Sabellus, Lucas Canalis, cohortium Præfecti insignes: qui simul conjunctis copiis animisque oppugnare Florentiam adorti, ad monasterium Cartusiense castra posuerant: unde crebris incursionibus tum agros tum civitatem Florentiam continuo vexabant, cædibus, rapinis, incendiisque omnia complentes, anno Domini millesimotrecentesimononagesimoseptimo. Quo quidem tempore & Bonifacius Perusium se contulit, nobilitatem plebeis raspantibus conciliaturus. Sed plebs præsente Pontifice præter datam fidem arma capiens, interfectis ad octoginta ex optimatibus, Biordum & Michelo tum plebejarum partium Principes in urbem intromissos Dominos constituunt. Indignatus autem ob eam rem Pontifex, Asissium petens, inde ad Ducem Galeatium oratores misit, qui eum adhortarentur, ut oppugnare Mantuam desineret: quam tum aqua & terra obsidione premebat, accito in Cisalpinam Galliam ad id bellum Albrico Barbiano. Hanc autem ob rem ex fœdere Florentinis licuit, & Venetis belli sociis Mantuano auxilium mittere, Carolo Malatesta Mantuani sororio tantarum copiarum Duce, qui ingenti clade Galeatii exercitum apud Governolum profligavit. erat tum quoque in animo Florentinis Pisanos bello persequi, sed eos à tanta re avertebant Pupii Balneique comites, & Vbertini rebelles, qui Florentinæ civitati exitium minabantur, si in Pisanos moverent. Verum mortuo non ita multo post Iacobo Appiano, filius Gerardus patri succedens, cum retinere Pisas in pote-

te-

testate sua non posset, ob seditiones à Florentinis excitatas, urbem ipsam Galeatio vicecomiti vendidit, Plumbino oppido tantummodo sibi ac suis retento, millesimotrecentesimononagesimo nono. Interfecto autem Biordo Lantedesci insidiis, Perusini vindicare se in libertatem conati sunt. Verum cum Vgolinus Trincius Fulginas Pontificis vicarius, ejus nomine Perusium in ditionem Ecclesiæ trahere conaretur, indignati cives Galeatio sese dedunt: qui post menses duos Bononia quoque & Luca falso potitur. Hinc major timor Florentinos incessit, passim de se ac libertate sua actum dicentes, nisi Galeatius morte è medio auferretur. Appropinquante vero Iubilei anno, Legati Romanorum Pontificem adeunt rogantes, ut Asissio Romam proficisceretur: qui etsi id magnopere cuperet, tamen dissimulato desiderio facturum se quod petebant negavit: quod diceret eos voluisse recipere Senatores ex nobilitate externa secundum consuetudinem & instituta Pontificum: quodque cameræ conservatores suopte ingenio elegissent, homines quidem parum idoneos: & quorum licentia Banderesiis omnia licerent. Tum vero Romani ut rem gratam Pontifici facerent, & Banderesios tollunt, & Malatestam Pandulphi filium Pisauriensem, virum doctum Pontificis nomine in Senatorem recipiunt, pecuniasque insuper Bonifacio dant, quo ei proficisci ad urbem liceret, Vrbem itaque ingressus, munita mole Hadriani (ut antea diximus) mœniis & turribus, dominatu urbis sensim potitus est. Celebrato deinde jubilei anno. MCCCC. quo innumera fere hominum multitudo

titudo ad urbem religionis causa venerat, Florentini Galeatium à cervicibus suis avertere cupientes, Robertum Bavariæ ducem, quem imperii Electores abrogato ob ignaviam Venceslao Boëmo delegerant, hac conditione in Italiam vocant, ut non prius promissam mercedem accipiat, quam vicecomitis Ducatum attigisset: qui Brixianum agrum ad Benacum ingressus, parte pecuniarum accepta, cum Galeatii copiis congrediens superatur, ac Tridentum fuga petit. Retinere hominem Veneti & Florentini multa polliciti, quo minus in Germaniam rediret, nequaquam potuere. Tum vero Bonifacius sive vicecomitum potentiam veritus, sive agendæ ditionis Ecclesiasticæ cupidus, annatarum usum beneficiis ecclesiasticis primus imposuit, hac conditione, ut qui beneficium consequeretur dimidium annui proventus fisco Apostolico persolveret. Sunt tamen qui hoc inventum Iohanni. XXII. ascribant. Hanc autem consuetudinem omnes admisere præter Anglos, qui id de solis Episcopatibus concessere: in cæteris beneficiis non adeo. Confirmata hoc modo pecuniis arce, magistratibus suo nutu in urbe delectis ditione ecclesiastica, Pontifex Ladislaum adolescentem Caroli Neapolitani Regis filium in regnum paternum restituit, à tyrannis & populis occupatum, qui Lodovici Andegavensis partes secuti fuerant. Quo autem facilius & honestius id fieret, privationem Caroli ab Vrbano sexto Nuceriæ factã abrogavit: Cardinalemq; Florentinum Cajetam misit, quæ sola in fide remanserat, ut eo loci adolescentem coronaret ubi summa cum fide servatus fuerat. Vicecomes au-

autem redeunte in Germaniam Imperatore Roberto, copias suas Albrico Duce ad opprimendum Iohannem Bentivolum misit, qui Bononiensem urbem in suam redegerat potestatem, pulso vicecomitum præsidio. Militabant tum in exercitu Galeatii Franciscus Gonzaga composita inter eos pace: militabat Pandulphus Malatesta Caroli frater. Aderat & Octobonus Rubeus Parmensis civis: qnorum nominibus perterriti Florentini Bernardonem copiarum suarum Præfectum Bononiensibus sociis auxilio mittunt, cujus adventu Bononienses animis aucti, hosti mœnibus appropinquanti occurrere audent: quo prælio superati, omnem equitatum cum Bernardone in ipsa pugna interempto amisere. Captus etiam eo prælio Iacobus Carraria, Francisci Gonzagæ precibus conservatur. Aufugerat tum cum paucis Bentivolus in urbem: quam dum acriter nimium tutatur, in globum incidens, cum vivus capi non posset obtruncatur. Potitus itaque deinceps, nullo resistente Bononia Galeatius, magnum terrorem Florentinis injecit. Eo enim se brevi moturum omnem belli impetum ostendebat. Verum morte adjuti (ut ipse optabant) non ita multo post tanto metu liberati sunt. Mortuo autem ex febre Iohanne Galeatio apud Meregnanum, cum ante cometes tantæ mortis indicium apparuisset, anno MCCCCII. multi repente tyranni oborti sunt: aut civitatum suarum Principes, aut cohortium Præfecti, à militibus Ducis ob largitionem ad occupandas civitates adjuti Oborta tum quidem infinita mala sunt, cum nemo unus præesset, qui vitia hominum imperio & autoritate compesceret.

Inno-

Innovata est etiam Guelphorum & Gibellinorum perniciosa seditio, quæ ducentis & eo amplius annis per Italiam vagata omnes civitates ita ad arma civilia concitavit, ut ferme ad internecionem certatum sit. Nam Vgolinus Cavalcabos, oppressis Gibellinis Cremonæ imperitabat: Parmam Ottho tertius interfectis ac pulsis Rubeis obtinebat: Soardi Bergomum: Rusconii Comum, Viginatæ Laudam: Vercellas Alexandriam pluri-naque per eam regionem oppida Fazinus Canis dux copiarum egregius vi occupaverat. Omitto reliquos tyrannos à Galeatio pulsos: qui tum quidem redeundi ad tyrannidem & dominatum spem aliquam sumpsere. Maxime vero Guilielmus Scala: & Carolus vicecomes Bernabovis filius, qui Principes omnes & populos ad defectionem solicitabant. Hinc etiam Pynus Ordelaphus patria pulsus, Forolivio potitur. Albricus quoque Cunnii Comes Faventiam bello pressam in sui potestatem redegisset, nisi à Ladislao adhortante etiam Pontifice in regnum accitus propere fuisset: magnusque Comestabilis (ut eorum vocabulo utar) creatus. Miserat & eo cum satis justo exercitu fratrem suum Pontifex, ut Regi auxilio esset: qui à Neapolitanis repulsus Perusium movens, civitatem ipsam in potestatem Pontificis brevi redegit. At Baldesar Cossa Neapolitanus civis, sancti Eustachii Cardinales Bononienses aliquandiu obsessos, redire tandem ad Ecclesiam compulit, Brachio Montonio copias ecclesiasticas ducente, quem ut virum in re militari præstantẽ Albricus in Flamminia reliquerat. Sub eo enim ab ineunte ætate militaverat ordinesque duxerat. Idem etiam con-

contigerat Sfortiæ è Cotignola Flamminiæ oppido originem ducente: quorum virtute militia Italica ita brevi crevit, ut qui Duce in re bellica deinceps indigerent, altero iſtorum uterentur. Hinc illæ factiones militares exortæ ſunt, ut ſexaginta jam annis nil prope geſtum in Italia ſit quod non alteri iſtarum aſcribi poſſit. Qui enim à Brachianis opprimebatur, viciſſim à Sfortianis alteram factionem pretio conducebat. Albricus autem (unde tanquam ex equo Trojano innumerabiles belli principes emanarunt) Neapolim diu oppugnatam, tandem in poteſtatem Ladiſlai recepit. Qua victoria moti omnes regni Principes civitateſque, ſtatim in deditionem Regis pervenere. Vt vero Ladiſlaus regnandi cupidus, priuſquam fundamenta regni Neapolitani confirmaſſet, accitus ab Vngaris, ad illud quoque regnum jure hæreditario ſuſcipiendum, cum copias trajeciſſet, Iaderamque obſideret, certior ab amicis fit, Neapolitanos & aliquot regni Proceres ad defectionem ſpectare. Iadera itaque potitus, eademque Venetis divendita, Neapolim rediit, revocatoque è Flamminia Albrico (eo namque ad ſuos viſendos profectus erat) omnes proceres dominatu privavit. Recuſantes autem parere, è patria dejecit. In Severmatum vero familiam crudeliter animadvertit, primatibus ipſis ultimo ſupplicio affectis. Bonifacius autem in tanta rerum perturbatione diu afflictatus, dolore laterum tandem moritur, pontificatus ſui anno quartodecimo, menſe nono. MCCCCIIII. Sepeliturque in baſilica Petri ſepulchro marmoreo, vermiculato opere diſtincto (quod adhuc cernitur) cum gen-

tilitii

ilitiis insignibus: quæ item indicant multa ædificia tum in mole Hadriani, tum in Capitolio, tum in pallatio Vaticani hujus jussu & impensa ædificata tum fuisse. Huic autem Pontifici ad summam gloriam nil certe defuisset, nisi affinium & cognatorum affinitatibus obtemperans, aliquam notam contraxisset. Multa enim crimina per simoniacam pravitatem committebantur, petentibus contra jus fasque omnia tum fratribus, tum cognatis: quorum magna multitudo quæstus gratia Romam venerat. Indulgentiæ vero & quidem plenariæ ita passim vendebantur, ut jam vilesceret clavium & literarum Apostolicarum autoritas. Revocare hæc omnia Bonifacius conatus, cognatorum precibus eo identidem redire cogebatur. Vnde melius actum cum Ecclesia Dei censerem, si Pontifices rejectis affinibus & cognatis, vel saltem in mediocri fortuna collocatis, pontificiæ dignitati potius quam carni & sanguini consulerent. Maxime vero hoc tempore quo mortuo Tamburlano, qui Thurcos superaverat, eorumque Regem catenis vinctũ secum trahebat, Armenios, Persas, Aegyptios, Assyrios sine gubernatoribus reliquerat: qua ex re facile Christianis tum fuisset Hierusalem, ac sanctum Domini sepulchrum recuperare. In nostros enim conversus Albos suo Pontificatu novam superstitionem introducentes persecutus est. Ex alpibus namque descendisse in Italiam anno ante jubileum Presbyterum quendam cum magna hominum multitudine, ex patre meo qui hominem viderat intellexi. Is quidem albo indutus panno, tantam modestiam vultu ac verbis præ se ferebat, ut ab omnibus sanctus haberetur. In

Ita-

Italiam itaque descendens, magnam hominum ac mulierum multitudinem in sententiam suiipsius brevi deduxerat. Linteis albis circumvoluti omnes sine discrimine, mares an fœminæ, rustici an cives, servi an liberi essent, passim velut pecora, ubi nox oppressisset dormiebant. Publice in vicis epulabantur, perlatis undique certatim quasi ad sacrum epulis. Crucifixum sacerdos ipse præ se ferebat: quem lachrymari ob hominum errata dictitabat. Id quotiens accidisset, succlamabant omnes, veniam à Deo petentes. Laudes beatæ virginis canebant euntes & stantes, hymnis ad id apte compositis. Ex Cisalpinis autem in Flamminiam, Hetruriam, Picentes aucta opinione sanctitatis veniens, non plebem modo rudem & crudelem, sed & Principes & Episcopos civitatum in sententiam suam facile pertraxit. Substitit Viterbii cum magna multitudine labore itineris fessus. Romam inde (ut ipse dicebat) ad visenda loca sancta sanctorumque corpora venturus. Sed Bonifacius fraudem subesse veritus, quod diceret hominem superstitiosum pontificatum appetere, adjuvante illa multitudine, milites aliquot præmittit, qui hominum comprehensum ad se perducant. Sunt qui scribant hujus fraudem quæstione detectam fuisse, hominemque in tanto facinore deprehensum, meritas pœnas luisse, igne scilicet, quo exustum ferunt. Sunt etiam qui dicant nil fraudis in homine deprehensum fuisse: sed id fictum à Pontifice abolendo rumori, quo hominem per invidiam captum & necatum affirmabant. Utrum verius sit Deus novit. Hoc tamen constat, post tantam colluvionem, quæ partim hac

super

superstitione, partim frequentia jubilei obvenerat, magnam hominum multitudinem pestilentiâ consumptam fuisse. In tantis autem malis quibus provincia nostra affictabatur, unum tamen bonum in Italiam advectum est. Ad nos enim Chrysoloras Byzantius literas Græcas attulit: quæ annis jam quingentis in Italia conticuerant. Hinc Græcæ Latinæque linguæ scholæ exortæ sunt, Guarino, Victorino, Philelpho, Ambrosio monacho, Leonardo Aretino, Caroloque, ac plerisque aliis tanquam ex equo Trojano in lucem prodeuntibus: quorum æmulatione multa ingenia deinceps ad laudem excitata sunt.

INNOCENTIVS. VII. *PONTIF. CCXI.*

INnocentius septimus, patria Sulmonensis, Cosmatus antea vocatus, sanctæ crucis Presbyter Cardinalis, Romæ Pontifex creatur, tumultuante tota Italia. Mortuo enim Iohanne Galeatio, duobus filiis superstitibus, sed adolescentibus, adhuc tota Italia ad arma respiciebat. Iohannes Maria major natu (id enim ei nomen erat) ducatum Mediolani sibi vendicat: Philippus vero Maria minor natu Papiæ dominatum, cujus comes jure habebatur, facile obtinuit: reliquæ civitates (ut antea dixi: ad quinque enim & viginti fuisse constat) ab imperio vicecomitum defecere. Nam & Paulus Guinisius civis, Lucensis patriæ dominatum sibi usurpavit: & Franciscus Carrarius sublato e medio tanto duce, cujus arma mirum in modum timuerat, augendæ ditionis in magnam spem veniens, Veronam, Brixiam, Bergomum, Cremonam, Legatos ad solicitandos in partes suas Guel-

phos misit. Verum ubi videt Guilielmum Scalam & Carolum vicecomitem, qui imperia civitatum suarum desiderabant, posse conatibus suis obstare, Guilielmo Veronæ, Carolo Mediolani, acceptis ab eo mutuò triginta millibus aureis, dominatum pollicitus est. Reducto itaque in patriam Guilielmo, eodemque non ita multo post veneno sublato, Verona ipse potitur. Eadem quoque fraude Carolum aggressus est, cum is instaret, u non apparentibus promissis, pecuniam salten mutuo datam solveret. Literis quoque Franciscum Gonzagam admonet, ut descendere in partes suas sponte velit, amplectique ejus amicitian & societatem: sin secus esset animatus, habiturun se eum pro hoste, facturumque ut brevi ejus pertinaciæ pœniteat: fieri perfacile id posse diceba cum Veronam Mantuanis finitimam adeptus, Brixiam quoque in potestatẽ suam brevi sit redacturus, unde percommode Mantuanos bello pre mat. Nil respondere Franciscus instituit, priu quam Venetorum legatos audiret: quos in via a se euntes intellexerat. Veneti enim Carrariorur potentiam suspectam habentes, Vincentiam de dentibus ultro civibus in deditionem & tutela recipiunt, quod Francisci arma vererentur: quo que sub quovis alio quam sub Patavino Domino esse, mallebant: quippe cum inter Patavin & Vincentinos immortale odium intercedat. A monet tum Franciscum Carratium Venetus, Vincentinos vectigales suos bello attingat: que ab expugnanda Colonia (quam suæ diti nis esse rebantur) abstineat: aliter Venetos b lo persecuturos illatas injurias, Respondet Fra

s

ciſcus mirari ſe Venetorum impotentiam : qui cum nullum jus in continenti habeant, leges tamen merito imperantibus velint præſcribere, irent & æſtuariis ſe ac paludibus continerent: eoſque præeſſe civitatibus ſinerent, qui eam facultatem à majoribus ſuis accepiſſent. Indignati mirum in modum Veneti, Legatos ſuos qui in via erant admonent, ut fœdus & ſocietatem cum Franciſco Gonzaga ineant: eumque primum copiarum ſuarum Ducem deligant, addita pecuniarum ſumma, quæ ei ſtipendii nomine quot annis daretur. Tum vero Franciſcus icto fœdere maturandum ratus, quod jam hoſtes potitos Colonia intellexerat, conſcripto magno militum numero, Veronenſes ad eam partem adoritur, qua ad Mantuanos vergunt. Idem faciunt Veneti ex Vincentinis eo moventes. Quo impetu Veronenſes perterriti, cum nulla ſpes auxilii ſubeſſet, deditionem fecere. Oderant etiam cives Franciſcum Carrarienſem : qui Guilielmum Scalam veneno necaſſet, ejuſque filios occupata fraude Verona in carcerem conjeciſſet. Dum urbem vero inſtructis aciebus ingrediuntur, ne qua fraus ab hoſte ſubeſſet, Iacobus Carraria qui ibi cum præſidio erat, repente cum militibus aliquot Hoſtiliam profugit. Sed dum Padum traiicit, captus Venetias mittitur. Munita autem firmiſſimo præſidio Verona, inde cum omnibus copiis Veneti Patavium moventes, urbem præaltis muris ac profunda foſſa munitam, defenſamque firmo præſidio obſident : & tandem poſt aliquot menſes intercluſis undique commeatibus, in deditionem accipiun

Confugerat in arcem Franciſcus cum filiis ac ne
potibus ; quam tamen Veneti non ita multo poſ
cepere , urgente eos qui in præſidio erant ad dedi
tionem fame : Franciſcus autem captus ac Vene
tias miſſus , una cum fratre necatur. Hunc exi
tum & finem habuit , qui humanam cupiditaten
ſecutus , ſpreta pace omnia bella occupaturus vi
debatur. Neque in hoc quidem malorum o
mnium finis fuit. Nam vel ignavia Pontificum,qu
interdictis antea minis , armis poſtremo toller
diſcordias conſueverant , vel ſchiſmate potiu
(quo tum Eccleſia Dei multum laborabat) e
ventum erat , ut viliſſimus quiſque tyrannus poſ
mortem Iohannis Galeatii unumquodque faci
nus quantumvis magnum aggrederetur. Innocen
tius enim dum adhuc Cardinalis eſſet , carper
negligentiam & timiditatem priorum Pontificur
conſueverat, quod diceret eorum ſecordia factum
ne ſchiſma Eccleſiæ Romanæ, totiuſque reipu
blicæ Chriſtianæ perniciēs hactenus extinctum &
ſublatum eſſet. Verum ipſe Pontificatum adep
tus , ſecutuſque in quibuſdam Vrbani & Bonifa
cii veſtigia , quos privatus carpebat, non mod
quod tantopere laudabat effecit , verumetiam in
quo animo ferebat , ſiquis apud ſe ea de re ver
bum ullum feciſſet. Præterea vero adeo tumul
tuoſe omnia gubernabat , ut cum ſemel Romar
reſtitui in libertatem , reddique ſibi Capitolium
pontem Milvium , & arcem Hadriani peterent
inſtarentq; item ut ſchiſma rem pernicioſi exem
pli de Eccleſia tolleret, bella extingueret & ſed
tiones,Rege Gallorum ad eam rem conficiendan
operam ſuam pollicente : ac Petro Luna Ant
pap

papa nequaquam tantam concordiam abnuente, Romanos ipsos Pontifex ad Lodovicum nepotem divertentem, apud hospitale sancti Spiritus via saxea, tanquam ad certum carnificem miserit. Vndecim enim cives reipublicæ suæ labenti negligentia Pontificis consulturi statim necantur: è fenestrisque dejiciuntur, quod diceret eo modo tolli seditiones & schisma, non alio quidem posse. Hac autem sævitia motus populus Romanus, accito Ladislao Apuliæ Rege arma capit, supplicium de Lodovico sumpturus. Verum Pontifex declinaturus populi furorem, Viterbium cum Lodovico citato gressu proficiscitur. Tum vero populus cum sævire in autorem tanti facinoris non posset, in aulicos iram convertit, quorum bona magna ex parte direpta sunt. Servati tamen quidam dicuntur in ædibus Cardinalium Romanorum, qui adjuvantibus clientibus, ægre tamen ad se confugientes tutati sunt. Capto deinde Capitolio, occupatoque ponte Milvio, arcem Hadriani oppugnare frustra conati sunt, adjuvantibus etiam Romanos Iohanne Columna Troiæ Comite, Gentile Monterano, Comite Carrariæ, egregiis tum copiarum Ducibus, & Ladislai Regis auspiciis militantibus. Verum superveniente Paulo Vrsino mandato Pontificis cum Mostarda & Ceccaholino turmarum Præfectis, in pratis Neronianis Iohannem Columnam & reliquam Ladislai militiam fundunt. Hanc ob rem Romani quidem multis incommodis circumventi, cum & homines & eorum pecora abigerentur, residente etiam ira jam antea concepta, Pontificem in gratiam recipiunt: rogant-

que ut ad urbem redeat. Erat enim natura comi & blandus: adeoque pontificii civilisque juris peritus, ut facile homines tum rationibus tum suavitate dicendi in suiipsius sententiam alliceret. Rebus itaque hoc modo compositis Romam veniens, plures Cardinales delegit: quorum de numero fuit Angelus Carrarius, patria Venetus, tituli sancti Marci Presbyter Cardinalis, in pontificatu Gregorius duodecimus appellatus. Fuit & Petrus Philardi natione Cretensis, Basilicæ duodecim Apostolorum Presbyter Cardinalis, Alexander quintus deinde creatus. Tertius habitus est Ottho Columna, natus è Principibus Romanis ad Vellus aureum, sancti Georgii Diaconus Cardinalis, Martinus quintus postea vocatus. Confirmato autem hoc modo pontificatu suo, Lodovicum nepotem agri Piceni Marchionem creat: eundemque Firmanum Principem constituit. Ipse vero non diu post Romæ moritur pontificatus sui anno secundo: sepeliturque in Basilica Petri in sacello quod olim Pontificibus dedicatum erat, quodque vetustate & situ corruens, Nicolaus quintus postea restituit, notato etiam hoc epitaphio hominis sepulchro, INNOCENTIO SEPTIMO PONTIFICI MAXIMO CUM NEGLECTI EIUS SEPULCHRI MEMORIA INTERIISSET, NICOLAUS QUINTUS PONTIFEX MAX. RESTITUI CURAVIT. Interim autem cum & vero Pontifice & optimo Imperatore carent Itali, unicuique scelerato peccandi licentia data est. Nam Cabrinus Fundulus, cujus opera Carolus Cavalcabos multum & belli & pacis

ar

artibus utebatur, spe occupandæ tyrannidis elatus, quod ei non secus ac Carolo magistratus omnes atque artium Præfecti parerent, redeuntem Lauda Pompejana, Carolum ad Machasturmam ab urbe Cremona decem millia passuum cum fratribus & cognatis obtruncat. Inde vero propere antequam res in urbe sciretur, cum aliquot militibus Cremonam properans, occupata arce ac portis omnibus forum armato ingressus milite, quos videt conatibus suis obstare posse, aut obtruncat aut pellit. Obtinendæ autem tyrannidis causa, nullum genus crudelitatis omittit. Erant tum quoque in armis Mediolanenses Principes, ne dicas eorum opera tyrannos opprimi potuisse, instante præsertim Gutecaldo Genuæ Præfecto Regis Gallorum nomine, qui tum redigere Mediolanum in potestatem Regis conabatur. Contra vero Fazino Cane egregio tum copiarum Duce, retinere Iohannem Mariam in dominatu paterno conante, Otthro quoque tertius Parmensis dominus, ad colloquium spe componendæ pacis cum Nicolao Estensio pellectus, ad Ruberam (id castelli nomen est) obtruncatur. Cujus quidem cædis, Sfortia Cotignola jubente Nicolao autor habitus est. Mortuo autem Otthone Rhegio statim & Parma dedentibus sponte civibus, qui oderant Otthonis nomen Nicolaus potitur. Ladislaus vero occupata Roma (ut antea dixi) acceptaque in deditionem Perusia, quam tum armis Brachius vexabat, in Hetruriam hostili animo movet: quæ certe industria & auspiciis Malatestæ Pisauriensis egregie defensa est. Repulsus enim

inde Ladiſlaus, in regnum trepidus ſeſe recepit, majore prope accepto quam illato hoſtibus incommodo. Liberati autem tanto hoſte Florentini in Piſanos converſi, poſt longam oppugnationem Piſas tandem capiunt, Tartalia, Sfortia ducibus, anno Domini Milleſimoquadringenteſimoſexto.

GREGORIVS. XII. *PONTIF. CCXII.*

VT vero dum ſchiſma in eccleſia Dei longius protraheretur cum pernicie Chiſtiani nominis, altero Pontifice Romæ creato, altero Avenione, Principes Galliæ, Duces ſcilicet Bituricenſis, Burgundus, Aurelianus: qui tum ob valetudinem Regis Gallias gubernabant: calamitatem Eccleſiæ tandem miſerati, Avenionem ad Petrum Lunam, Benedictum decimumtertium appellatum perveniunt: hominemque rogant, ut collabenti Eccceſiæ tandem conſulat, etiam ſi abdicare ſe pontificatu neceſſe eſſet: quemadmodum in conclavi ſe facturum promiſerat jurejurando interpoſito, dum Pontifex creatur. Spondent præterea alterum Pontificem, qui tum Romæ crearetur poſt mortem Innocentii idem facturum. Ita enim inter hos Principes & qui in Italia erant reipu. Chriſtianæ amantiſſimi convenerat, ut abrogatis duobus de pontificatu contendentibus: quorum alter Gallicæ, alter Italicæ factionis haberetur, unus aliquis poſtea deligeretur omnium nationum pater & Pontifex. Reſpondet Benedictus ſe quidem graviter Deum offenſurum, ſi Eccleſiã Dei deſereret, cui patronus & publicus pater conſenſu bonorum, non furtim, ſed publice aſcriptus

tus esset, nolle se in dubium ponere, quod justis suffragiis sibi demandatum fuerat. Quod dicerent sublato schismate, de concordia agendum esse, sibi admodum placere, modo id in loco fieret libero: ne coactus quispiam potius quam sponte facere aliquid videretur. Vnum tamen se polliceri, idque jurejurando affirmare, si aliter tolli schisma non posset, depositurum omnem pontificiam dignitatem, modo idem eodem tempore ab altero antipapa statim fieret. Principes itaque cognita hominis voluntate, consultare inter se cœperunt, quonam modo Benedictum in sententiam suam perducerent, quorum colloquia & consultationes Benedictus veritus, pontificias ædes armis & commeatu optime munivit: in quibus aliquot menses obsessus, tandem paratis ad fugam triremibus, per Rhodanum in Cateloniam, unde oriundus erat, adnavigavit. Sunt autem qui scribant Principes Gallos id molitos in Benedictum esse, instantibus Cardinalibus Gallicis, qui eum oderant, quod alterius nationis esset, & non Gallicæ. Nam cum post mortem Clementis de creando Pontifice Gallico inter eos non conveniret, hunc post longam altercationem crearunt, ut virum bonum, & reipu. Christianæ amantissimum: qui eos sæpe admonuit, ut honeste ac sancte viverent: utque à simoniaca pravitate caverent, aliter se in eos graviter animadversurum. Hujus itaque mores ferre nequeuntes, principes Gallos in virum optimum & constantis vitæ concitasse. At vero Cardinales qui post mortem Innocentii Romæ tum erant, cognita trium priorum Pontificum in tollendo schis-

mate negligentia, cognitoque etiam discrimine, in quo respu. Christiana ubique terrarum, maxime vero in Gallia versabatur, in unum convenientes, conclavi ad sanctum Petrum in Vaticano habito, jurarunt singuli maximis execrationibus interpositis, abdicaturos se statim pontificatu, si sibi deligi ad tantum magistratum contigisset, hac conditione tamen, ut id quoque ab antipapa fieret. Venere autem in hanc sententiam, ut & Gallicæ nationi satisfacerent, quæ ob impotentiam creandi antipapæ consuetudinem introduxerat, à qua removeri non sine ignominia videbatur, nisi id quoque ab Italis fieret: utque in sententiam Benedicti venirent, qui hac una ratione non alia sanari Ecclesiam posse dicebat. Quod si sibi contigisset utrumque abrogari, unum verum Pontificem omnium, qui tum erant, Cardinalium consensu creandum esse, cui omnes Reges & Principes obtemperarent. Creatus itaque Romæ anno Domini. M. quadringentesimosexto pridie Calend. novembris Angelus Corrarius Venetus, tituli sancti Marci presbyter Cardinalis, qui (ut dixi) Gregorius duodecimus appellatus est, statim quod ante pontificatum promiserat se facturum scripto, adhibitis etiam notariis & testibus confirmavit: suaque manu scripta tabellionum notavit. Cum vero de eligendo loco quo sine discrimine uterque venire posset mentio haberetur: neque ea de re satis inter eos conveniret, collusores & fidifragi ab utroque Cardinalium conventu sunt habiti: qui Pisas, hinc Roma, hinc Avenione adnavigantes, uno consensu Gregorium & Benedictum dignitate pontificia privarunt, consentientibus

bus in tam gravem sententiam omnibus nationibus, præter Hispaniam citeriorem, Regem Scotiæ, & Comitem Armeniaci, qui Benedicto favebant. Inita deinde creandi novi Pontificis ratione, qui bene ac sanctè sine ulla seditione Ecclesiam Dei gubernaret, venere in hanc sententiam ut Alexandrum quintum crearent. Dum autem Gregorius abesset, creandique Alexandri ratio haberetur, armis omnia Romæ circumsonabant. Ladislaus enim Rex occupata Hostia pedestribus navalibusque copiis adeo Romanos incursionibus vexavit, ut inita pace honorifice postea in urbem receptus tanquam dominus, & magistratus mutaverit, & portas ac mœnia pro arbitrio animi sui operibus & custodiis firmaverit. Verum superveniente Paulo Vrsino Ecclesiastico Duce apud sanctum Iacobum in Septimiano acerrime pugnatum est, multis utrinque desideratis. In Transtiberi namque Rex suos tum continebat, arbitratus se illo in loco tutiorem esse ob navales copias, quas Hostia Romam subvexerat. Is vero deinceps cedens potius quam fugiens Vrsinæ factioni, quæ indies magis magisque augebatur, Neapolim proficiscitur, debilitata præsertim factione sua ob superatos ante ingressum suum Columnenses, Iohanne Columna, Baptista sabello, Iacobo Vrsino, Nicolao Columna, Ducibus qui occupata sancti Laurentii porta, urbem jam ingressi erant. Verum superveniente Paulo Vrsino, superati (ut dixi) & capti magna ex parte fuerant. Ex his capitali supplicio duo affecti sunt quorum alter Galeottus Normannus eques insignis: alter vero, Richardus sanguineus

est habitus, è familia nobili ac vetusta originem ducens. Reliqui vero incolumes dimissi fuerant, hac tamen conditione, ne amplius Ladislai auspiciis militarent. His autem perturbationibus adeo Romæ annonæ caritas invaluit, ut mensura tritici (quam rubium vocant) florenis decem & octo venderetur, propter abacta pecora & rusticos partim captos, partim necatos, ut in bello fieri consuevit.

ALEXANDER. V. *PONTIF. CCXII.*

ALexander quintus, natione Cretensis, *Petrus* antea vocatus, ordinis minorum frater, Archiepiscopus Mediolanensis, vir doctrina & sanctitate vitæ præclarus, omnium Cardinalium consensu, qui tum in concilio Pisano erant *Pontifex* creatur. Hanc ob rem Gregorius in Austriæ civitatem profectus, quasi profugus de concilio generali mentionem fecit. Verum cum eo in loco nequaquam se tutum arbitraretur, Ariminum profectus à Carolo Malatesta perbenigne & splendide est habitus. Benedictus autem post habitum in *Perpiniano* concilium, quo tutior esset, ad castellum Paniscolæ, locum munitissimum confugit, ubi diutius immoratus est. Vterque autem licet in *Pisano* concilio exautorati essent, tanquam veri Pontifices Cardinales crearunt, maxime vero Gregorius: qui nondum ab eo discesserant, Gabrielem Condelmarium Cardinalem creat: qui postea in *Pontificem* electus, Eugenius quartus appellatus est. Ad Alexandrum redeo, virum in omni vita & ætate præstantē. Hic enim ab

ado-

adolescentia ordinem minorum ingressus, adeo Parisiis liberalibus studiis theologicæque disciplinæ vacavit, ut brevi & publicam scholam habuerit, & in libros sententiarum docte & acute scripserit. Magnus quoque orator, magnus prædicator est habitus. Hanc ob rem à Iohanne Galeatio duce Mediolanensi accitus primum locum in consultationibus suis habuit. Creatur deinde rogatu Galeatii Vincentinus Episcopus, postea Novariensis mutato loco, postremò præsul Mediolanensis factus, ab Innocentio septimo Cardinalis basilicæ duodecim Apostolorum creatur: quo quidē gradu pontificiam dignitatem adeptus, merito Alexandri nomen consecutus est, cum & liberalitate & magnitudine animi, cum quovis optimo Principe conferri posset. Adeo enim munificus erat in pauperes & viros sua benignitate dignos, ut brevi nil sibi reliquerit. Vnde per jocum dicere interdum solebat, se divitem Episcopum fuisse, pauperem Cardinalem, mendicum Pontificem. In eo enim defuit illa habendi cupiditas, quæ unà cum re & ætate accrescit simul. Sed hoc vicium cadere in viros bonos & rerum humanarum contemptores non potest: qui quo magis consenescunt, eo minus viatici indigere se cognoscunt: & ob hanc rem cupiditates sedant, refrenant avaritiam, ac cæteras animi labes expellunt. Tanti præterea animi Alexander fuit, ut Ladislaum Regem tum potentissimum, qui ditionem Ecclesiæ Pontificibus absentibus diu multumque vexaverat, oppidaquealiquot vi occupaverat, in concilio Pisano approbantibus qui tum aderant, regno privaverit: jusque illud Lodovico Andegaviæ duci com-

competere declaraverit. Soluti autem concilio Pisano, Pontifex Bononiam proficiſcitur: cui civitati tum præerat Baldeſar Coſſa ſancti Euſtachii Cardinalis: quem Alexander in legatione confirmavit, quod ejus induſtria ac præſidiis Piſanum concilium habitum fuiſſet quodque etiam vir erat, qui percommode tyrannis ac rem Eccleſiaſticam occupare conantibus, objici quovis tempore poſſet. In homine tamen plus ferociæ, pluſque audaciæ & ſecularitatis (ut ita dicam) erat, quam ejus profeſſio requirebat. Militaris prope habebatur ejus vita, militares mores adeo ut multa etiam quæ loqui fas non eſt, ſibi licere arbitraretur. Cum vero Alexander graviter ægrotare cœpiſſet, noſſetque mortem prope inſtare, Cardinales ad ſe venientes ad concordiam, ad pacem, ad tuendam Eccleſiæ dignitatem adhortatur. Teſtatus præterea eſt per eam mortem quam ante oculos ſe continuo cernere dicebat: nec reformidare, conſcientia bene actæ vitæ motus, ſe exiſtimare & credere quæ in concilio Piſano decreta fuiſſent, recto atque integre facta eſſe omnia, ſine dolo malo fraudeve. Cum hæc dixiſſet, Lachrimantibus omnibus qui aderant, illud Salvatoris verbum ægre proferens Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, ſtatim moritur pontificatus ſui menſe octavo: ſepeliturque Bononiæ in Eccleſia fratrum minorum. Laboratum eſt autem hoc anno fame ac peſte.

IOHAN-

IOHANNES. XXIIII. *PONTIF. CCXIIII.*

IOhannes vigesimusquartus patria Neapolitanus & nobilis, Baldesar cognomento, Cossa antea vocatus, Bononiæ omnium consensu Pontifex creatur. Sunt autem qui scribant id factum violenter esse, quod & Legatus Bononiensis esset, & armatos milites tum in urbe tum in agris pro statione habuerat: ut si precario id obtinere non posset, minis & armis tandem consequeretur. Vtcunque est, constat eum Pontificem creatum fuisse, ad eamque dignitatem semper aspirasse. Nam cum adolescens esset, ac Bononiæ aliquot annis iuri civili operam dedisset, assumpto (ut nunc fit) doctrinæ gradu, Romam iter instituit. Interrogatus autem ab amicis quò proficisceretur, ad pontificatum respondit. Romam itaque veniens, à Bonifacio nono in cubiculum secretum recipitur. Creatus deinde sancti Eustachii Cardinalis, Legatus è latere Bononiam mittitur, quam brevi conducto milite unà cum magna Flamminiæ parte in potestatem Ecclesiæ redegit, pulsis quibusdam tyrannis: aliisque extremo supplicio affectis. Verum post novem annos cum longa pace civitatem Bononiensem mirum in modum auxisset, grandemque pecuniam sibi comparasset, mortuo Alexandro largitione usus: maxime vero erga Cardinales à Gregorio creatos pauperes adhuc, *Pontifex* creatur. Quo facto oratores statim ad Electores Imperii misit, eos oratum, ut Sigismundum Lucimburgum Vngariæ & Boëmiæ Regem Imperatorem crearent: virum strenuum (ut ipse dicebat) & ad omnia

omnia fortiter agenda promptissimum. Hac enim ratione hominis gratiam aucupabatur. Vbi vero hoc ei ex sententia accidit, cum in conventu Pisano constitutum esset, ut ad certum tempus concilium haberetur, ne alibi transferretur, celebraturum se id Romæ prædixit: & quo liberius eó proficisci omnibus liceret, pacare Italiam conatus est: maxime vero Cisalpinam, in qua bellum indies magis magisque crescebat, Fazino Cane discordias suscitante: quam mercenarios milites retinere sine bello apud se nequaquam poterat. Eos enim rapinis, direptionibus urbium pascere consueverat. Forte tum accidit ut Papienses (quos Philippus ob tenellam adhuc ætatem retinere in officio non poterat) studio partium concitati ad arma concurrerent, hinc Gibellini Beccaria familia duce, Fazinum cum excitu in urbem introduxere, pacti fortunas Guelphorum. Verum is cum armato milite ingressus, neutri in diripiendis fortunis pepercit. Querentibus autem Gibellinis, sua quoque bona contra datam fidem diripi, respondit. ac egregie quidem, Gibellinos salvos fore: eorum vero bona quod Guelpha essent, militibus se in prædam concessurum, deridens utriusque factionis stultitiam & cupiditatem. Inde vero abiens relicto in portis & in arce firmo præsidio, tutelam Philippi donec adolevisset præ se ferens, contra Pandulphum Malatestam ducens Brixianos: & Bergomates incursionibus, rapinis vexat, nec à Cremonensibus quidem abstinuit: quibus tum Cabrinus Fundulus imperitabat. Dum hæc autem in Brixiano agerentur, Vngariæ rex iturus (ut ipse prædicabat) Romam libero

bero itinere ad accipiendam imperii coronam, duodecim millia equitum, peditum octo in Venetos mittens, capto primo impetu Forolivio, Tarvisium oppugnat. Huic vero tanto exercitui Veneti Carolum Malatestam objiciunt, qui contando magis, quam dimicando exultantem victoria hostem remoraretur. Parum etiam abfuit quin Veneti eodem anno Veronam proditione quorundam civium amitterent, ad rapinam magis quam ad libertatem spectantium. De nocentibus pœna sumpta: ac statim sedata sunt omnia. Mortuo autem eodem anno Fazino Cane, conjurati quidam Iohannē Mariam Mediolani ducem inter ficienres, Bernabovis filios & nepotes in urbem recipiunt. Tum vero Philippus persuadentibus amicis, Beatricem viduam ob Fazini mortem ditissimam, & cujus autoritate qui sub marito militaverant admodum movebantur, duxit uxorem. Qua ex re & civitates omnes quæ Fazino paruerant, statim in deditionem accepit: & Carmignolam, Siccumque Montagnanum, qui legionem mortuo Fazino per seditionem diviserant, in suam militiam persuadente Beatrice pertraxit: quibus ducibus Philippus postea usus, Astorgium Bernabovis filium Mediolano pellens, in expugnatione Modoeciæ interfecit; Agebantur hæc in Insubria, cum Iohannes Franciscus Gonzaga Francisci jam mortui filius cum satis justo equitum peditumque numero, Bononiam præsidii causa proficiscitur, mandato Iohannis Pontificis, cujus auspiciis tum militabat. Nam Malatesta Ariminensis Ladislai Regis mercenarius, urbem ipsam gravi bello tum premebat. Is itaque adjuvantibus Bononi-

nonienſibus, gravia aliquot prælia cum hoſtibus fecit: quibus ſuperior factus, urbem acerrime tutatus eſt. Sequenti vero hyeme Iohannes Pontifex à Ladiſlao bello vexatus, Roma Florentiam, atque inde Bononiam veniens: haud ita multo poſt Mantuam proficiſcitur, ubi ſplendide ac magnifice à Iohanne Franciſco Gonzaga ſuſceptus eſt. Quem inde abiens cum magna parte copiarum Laudam Pompeianam (quò venturum Vngariæ Regem ſciebat) ſecum ducit. Multum enim huic Principi fidebat, cujus fidem & integritatem Bononienſi bello optime norat, quamvis pollicitationibus & donis in partes regias à Malateſta ſolicitaretur. Cum itaque Pontifex ac Rex haudquaquam ſe tutos Laudæ arbitrarentur, Iohannem Franciſcum Mantuam (quò ſe velle ire dicebant) ad parandos commeatus, diſponendamque urbem, qua recipi commode tanta multitudo poſſet, propere mittunt, qui brevi paratis rebus omnibus, Cremonam (quo jam perveniſſe Pontificem ac Regem intellexerat) rediit. Hos autem inde Mantuam abducens, populo omni fere obviam effuſo, opinionem omnium benignitate & gratia ſuperavit. His vero conventibus, qui Laudæ, Cremonæ, Mantuæ ſunt habiti, depellendo ex Latio, Vmbria, Hetruria Ladiſlao, qui Romam & multa Eccleſiæ oppida occupaverat, eſt actum. Videbant hi Italiam incendiis bellorum aliter liberari non poſſe, de impenſa bellica non Mantuæ, ſed Bononiæ (cum eò veniſſent) agendum cenſuere. Verum major eos cura inceſſit. Ad concilium namque Iohannes omnium nationum conſenſu citatus, ad

tol-

tollendum schisma, duos Cardinales statim in Germaniam misit: qui unà cum Principibus Gallicæ & Germanicæ nationis locum concilio idoneum deligerent. Constantia Maguntinæ *Provinciæ* civitas ad id potissimum idonea est visa. Eò itaque ad certam diem ex instituto proficiscuntur omnes, proficiscitur & Iohannes Pontifex, admonentibus tamen quibusdam ne id faceret, quod vererentur, ne cum Pontifex accederet, privatus reverteretur, quod etiam contigit. Eò namque proficiscens cum viris quibusdam in omni genere doctrinæ præstantibus, diu multumque Germanos disputationibus incertos & ambiguos tenuit, quid potissimum decernerent. Verum superveniente Sigismundo, factaque omnibus dicendi quod liberet potestate, multa crimina & quidem gravissima *Pontifici* objecta sunt: quorum causa mutato habitu familiaque, Constantia clanculum Scaphusam se contulit, veritus ne quid gravius in se consuleretur. Erat Scaphusa Federici Austriæ Ducis civitas, quò etiam plerique Cardinales à se creati fuga pervenere. Verum his postea concilii autoritate revocatis, Iohannes Scaphusa Friburgum confugit: iturus inde si tuto fieri posset ad Burgundiæ Ducem. Sed curante concilio, Iohannes capitur, & in insula sancti Marci prope Constantiam in carcerem conjicitur, pontificatus sui anno quarto, mense decimo. Causam fugæ disquirere concilium tum cœpit, certosque judices viros gravissimos & doctissimos delegit, qui crimina Iohanni objecta discuterent, eademque concilio ex ordine referrent. Ad quadraginta capitula & eo amplius contra hominem proba-

probata sunt: quorum aliqua cum in eo minime immutari possent, adeo erant inveterata, contra fidem judicata sunt: aliqua vero Christianis omnibus (si non damnarentur) scandalum paritura. Venientibus itaque omnibus in eandem sententiam, Iohannes merito è pontificatu dejectus, sententiam in se latam comprobat. Quo facto statim ad Lodovicum Bavarum, qui cum Gregorio duodecimo sentiebat custodiendus mittitur, donec aliud decerneretur. In Haldeberga castello munitissimo triennio sine ullo cubiculario famulove Italio diligenter asservatus est. Theutonici erant custodes omnes: quibus cum Iohannes nutu & signis loquebatur, cum nec ipse linguam Theutonicam, nec illi vicissim Italicam scirent. Abrogatum Iohanni pontificatum ab his tantummodo, qui cum eo ante senserant ferunt. Nondum enim qui cum Gregorio & Benedicto sentiebant convenerant. Hi igitur ut abrogationem à se factam veram & integram judicarent, omnes synodicum decretum promulgarunt, quo affirmabant consilium generale legitime congregatum, habere statim à Christo potestatem. Hoc quidem fundamento concesso, ipsum etiam Pontificem concilio subjiciebant. Quare Gregorio necesse fuit, suadente etiam Imperatore Sigismundo, unum aliquem ad concilium mittere, cum ipse proficisci recusaret, qui sui nomine concilii sententiam approbaret. Missus itaque Carolus Malatesta vir certe insignis, cum videret omnes in hanc sententiam venire, ut Gregorius quoque pontificatu se abdicaret, in publicum prodiens, ac in sede Gregorii non aliter extructa, ac

si

si ipse adesset collocatus, perlecta renunciandi facultate, Gregorium pontificatu abdicat: quem statim conventus omnis pro tam libera abdicatione, agri Piceni Legatum creat. Is itaque non multo pòst Recaneti moritur dolore animi (ut ajunt) propter subitam abrogationem ante constitutum tempus à Carolo factam. In longum enim rem protrahi volebat, in mora spem aliquam ponens. Mortuus igitur ante Martini pontificatum, in Recanetensi Ecclesia sepelitur. Sublatis duobus Pōtificibus, tertius in quo abrogando major difficultas inerat, restabat, Petrus Luna Benedictus tertiusdecimus (ut antea dixi) vocatus. Vt autem is etiam nolens abdicare se magistratu cogeretur, Sigismundus Imperator unà cum oratoribus concilii ad Franciæ & Angliæ Reges pervenit, eosque adhortatus est, ut pro salute Christiani nominis jam ob schisma periclitantis, in abrogando Benedicto, sublatis aliis duobus, ejus sequerentur sententiam. Grato autem responso accepto, inde Narbonam properat ad Ferdinandum Aragonum Regem, cujus populi magna ex parte Benedicto obtemperabant. Quo cum inter alia capitula hoc pactus est, ut Benedictum rationibus moveret ea facere, quæ Gregorius & Iohannes in concilio Constantiensi egissent. Id vero si facere recusaret, populos cogeret ab eo ad concilium Constantiense deficere. Benedictus autem in castello Panischolæ loco munitissimo se continens, moveri persuasionibus è sententia sua non poterat, quod diceret & se verum Christi vicarium esse, & Constantiam non esse locum libertati Ecclesiasticæ convenientem, cum Iohannes vigesi-

gesimus tertius ab his etiam abdicare se pontificatu coactus fuerat, qui partes suas antea sequebantur. Tum vero Principes Hispaniæ cernentes pertinaciam Benedicti, concilii opinionem secuti, in reliquorum sententiam venere. Gerebantur res in concilio quinque nationum suffragiis, Italica, Gallica, Germanica, Hispanica. & Anglica. Quicquid vero harum nationum suffragiis decernebatur, id ita ratum erat, atque per præconem, aut per notarium publicum pro curia enunciabatur, si omnium consensu postea confirmatum fuisset. Qua quidem autoritate Benedictus discussa aliquandiu re, pontificatu tandem privatur, absentibus rejectisque nationibus, quæ cum eo sentiebant: maxime vero Scotis & Comite Armeniaci. In eodem quoque concilio condemnata est Iohannis Viglef hæresis: & duo ex sectatoribus ejus combusti sunt, Iohannus Hus, & Hieronymus ejus discipulus, tanquam hæresiarchæ: quod inter cæteros errores dicerent Ecclesiasticos ad imitationem Christi pauperes esse debere, cum ex tanta rerum copia & luxu populi omnes scandalizarentur. Rebus autem hoc modo compositis, cum de restituenda Ecclesia, emendandisque moribus Clericorum mentio haberetur, fieri id non posse existimarunt vacante sede. Vnde de eligendo novo Pontifice sermo est habitus, quo decreta concilii maiorem deinceps autoritatem haberent. Cum igitur hac de re verbum haberetur, placuit ex unaquaque natione viros sex deligi, & quidem probatos, qui unà cum Cardinalibus conclave ingressi Pontificem deligerent. Anno igitur millesimoquadringentesimodecimoseptimo, sexto Idus

dus novembris conclave ingressi, consentientibus Cardinalibus duobus & triginta, nationibusque omnibus, præter omnium spem & opinionem, cum jam quadriennio vero Pontifice caruisset Ecclesia, multique schismatici tum interessent, tertio Idus novembris, in celebritate beati Martini hora tertia Otto Columna Romanus princeps, sancti Georgii ad Vellus aureum Diaconus Cardinalis, Pontifex creatur, tanta omnium lætitia, ut præ gaudio loqui vix homines possent. Effusus nimio gaudio Imperator, nullo habito dignitatis suæ discrimine, conclave ingressus, & gratias omnibus egit, qui tantum virum & tam necessarium reipublicæ Christianæ prope extinctæ delegissent: & ante Pontificem prostratus, cum summa veneratione ejus pedes exosculatus est, quem contrà Pontifex amplexus, non secus ac fratrem in pretio habuit, eique gratias egit, quod sua opera & industria pax tandem Ecclesiæ Dei reddita esset. Vocari autem Martinus voluit, quod ea electio in Martini celebritate habita fuisset. Interim vero dum hæc Constantiæ agerentur, mortuo etiam Ladislao contra Florentinos proficiscente, Romæ ad arma & libertatem conclamatum est. Cogitur à populo Petrus Mattheucii etiam nolens gubernacula reipublicæ suscipere: qui postea magistratu se abdicavit, cum intellexisset Legatum à Iohanne Pontifice jam antea designatum, paulo post affuturum cum senatore cive Bononiensi: qui urbem ingressi & Paulum Palonium, & Iohannem Cincium seditiosos cives capitali supplicio affecere

Sequen-

Sequenti vero anno Brachius Montonius Romar cum exercitu veniens urbe potitus, oppugnare a cem ſancti Angeli adortus eſt: quæ firmo Iohan næ Reginæ præſidio defendebatur. Nam Iohann Ladiſlao fratri in regnum ſucceſſerat. Verum ſu perueniente Sfortia militum Reginæ Duce, no ſolum Brachium ab oppugnanda arce dimovit ſed etiam hominem pugnantem continuo ab urb expulit, Romanis in neutram partem inclinanti bus. In ea pugna occiditur Iohannes Columna milite, qui olim cum Paulo Vrſino militaverat quem Lodovicus Columna cum Brachio mili tans,in agro Fulginati interfecerat. Erat autem mi liti in animo Lodovicum obtruncare ulciſcend Pauli necis cauſa: ſed Iohannes Lodovicum de fenſurus innocens moritur. Dum autem Rom. hoc modo fluctuaret, in varias partes declinans creato Martino, ſpem aliquam exoptatæ quieti tandem concepit.

MARTINVS V. *PONTIF. CCXI.*

MArtinus quintus, patria Romanus, Ott cognomento, Columna prius vocatus, no magis ſuo quam Eccleſiæ jam labentis tempor Pontifex in concilio creatur, nationum omniu & Cardinalium conſenſu. Is à teneris annis cur parentum moribus & literis imbutus, ubi adole viſſet, juri *P*ontificio Peruſii operam dedit, und ad urbem rediens, ob integritatem & doctrinan Vrbani ſexti Referendarius factus eſt: quod mu nus tanta cum humanitate, juſtitia, & manſue tudine geſſit, ut diaconus Cardinalis ab Innocen tio ſeptimo creatus ſit. Nec ob eam quidem rem

natu

natura sua discessit. Humanior enim quam antea factus, patrocinium suum omnibus præstabat, ita tamen ut in rebus publicis non multum se immisceret. Nam cum in conventu Constantiensi multæ in utramque partem altercationes haberentur propter diversa factionum studia, ipse medium quoddam tenuit, quo in alterutram partem inclinare nullo modo videbatur, communi utilitati semper consulens. Hanc ob rem & Imperatori, & Cardinalibus ac denique omnibus gratus Pontifex creatur. Quo in magistratu non somno & ocio, sed negocio & solicitudini deditus, audire, refellere, approbare, suadere, dissuadere, hortari, deterrere accedentes ad sedem Apostolicam consueverat, cognita petentium honestate, vel secus. Mira enim utebatur facilitate: & honesta petentes à se voti compotes dimittebat. In consultationibus autem miræ prudentiæ vir est habitus. Nam & quid agendum, quid vitandum esset statim re proposita acutissime dijudicabat. Brevis in dicendo, cautior in agendo, adeo ut prius rem factam cernerent homines, quam ab eo excogitatam putarent. Ejus autem sermo plenus sententiis erat. Ex ore ejus nullum verbum tam crebo quam justitiæ nomen prodibat. Ad suos persæpe conversus: maxime ad eos qui provincias & civitates gubernabant, his utebatur: Diligite justitiam qui judicatis terram. Indigebat tum profecto tali Pontifice Ecclesia Dei, qui naviculam Petri schismatis & seditionum omnium fluctibus quassam, redigere in portum salutis gubernaculo admotus sciret & posset. Adeptus itaque tantum magistratum, cum restare adhuc caput re-

 na-

nascentis hydræ cerneret, Benedictum Lunam cum aliquot Cardinalibus & Prælatis peninsulæ tanquam in arce schismatis se continentem, quibusdam Aragoniæ populis in utram partem inclinarent adhuc titubantibus, approbante concilio Alemannum Ademarium virum doctissimum, & cujus sepulchrum in sancta Maria nova adhuc cernimus, patria Florentinum, sancti Eusebii Presbyterum Cardinalem, Legatum è latere suo in Aragoniam mittit, qui sub pœnis & censura Ecclesiastica Petrum admoneret, ut se pontificatu abdicaret. Cardinales autem qui cum Petro sentiebant, intelligentes ultimam concilii & Pontificis sententiam, Petrum ipsum adeunt rogantque, ut de Ecclesia Dei tandem omne schisma tollat, quo jam multis annis Christiana respublica magnis calamitatibus afflictata erat. Id autē ob salutem labentis Ecclesiæ à Gregorio & Iohanne factum esse. Respondet Petrus cavillationibus quibusdam, id sibi nequaquam integrum esse, sibi autem cum Martino conventurum, si vera essent quæ de hominis integritate & humanitate dicerentur, sinerent sibi id negocii, nec amplius ea de re soliciti essent. Ex quatuor vero Cardinalibus duo pertinaciam hominis inspicientes ab eo ad Martinum statim defecere. Qui autem in fide mansere anticardinales sunt habiti: quorum alter Cartusiensis fuit, alter vero Iulianus Dobla appellatus est. Martini quoque autoritatem Hispania omnis statim secuta est. Idem fecere non multo pòst & Scoti & Armeniaci. Atque ita omnis respublica Christiana unà duntaxat peninsula excepta, Martini autoritatem secu-

fecuta eft. Compofita autem ex fententia tanta re Principum omnium Ecclefiafticorum & fecularium, maxime vero Sigifmundi Imperatoris labore & induftria, de componendis moribus nimia licentia jam labefactatis tam laicorum quàm Clericorum mentio haberi cœpta eft. Verum quia quadriennio Conftantienfe concilium jam duraverat, cum magno Prælatorum & Ecclefiarum incommodo, Martino placuit approbante concilio, rem tantam in aliud tempus magis idoneum transferre. Dicebat enim rem ipfam maturitate & confilio indigere: quia ex Hieronymi fententia, unaquæque provincia fuos habet mores, fuos fenfus, qui tolli fine perturbatione rerum fubito non poffunt. Verum quia fchifma ex parva re antea ortum fuerat, diutiufque cum magna calamitate Chriftianæ reipublicæ duraverat, de celebrandis conciliis talem fententiam promulgavit: maxime vero ubi intellexit Iohannem vigefimum tertium è cuftodia lapfum aufugiffe. Verebatur enim ne rurfum aliud concilium inchoaretur. Ejus autem fententia & decretum tale fuit, ut à fine concilii Conftantienfis non nifi ad quinquennium ufque concilium denuo celebraretur: utque è quinquennali in feptennium aliud transferretur: ab hoc vero in decennium res protracta legis haberet locum, ut fingulis quibufque decenniis generale concilium idoneo haberetur in loco, ubi de rebus omnibus ad fidem & rempublicam Chriftianam pertinentibus mentio fieret. Ad hanc autem inftitutionem approbandam patentibus literis (quas bullas vocant) comprobari Martinus rem voluit,

in ejus ſententiam concilio veniente. Omnia autem decreta ante Pontificatum ſuum in ſchiſmate facta, niſi ad fidem & bonos mores pertinerent, omnino ſuſtulit. Vt vero omnes intelligerent ſibi in animo eſſe concilium habere, locum ad id aptum publico concilio diſquirit: ac tandem approbantibus omnibus, Papiam quam idoneum habendi concilii locum decernit, literaſque Apoſtolicas in hanc fere ſententiam ſuper ea re edidit: Martinus Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad futuram rei memoriam cupientes ac etiam volentes hujuſce generalis concilii decreto ſatisfacere, concilio approbante & conſentiente, cum de loco ambigeretur, Papiam urbem autoritate noſtrarum literarum deſignamus. Nulli ergo hominum liceat hujus noſtri decreti paginam infringere. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, omnipotentis Dei iram, beatorumque Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noſcat incurſurum. Datum & actum Conſtantiæ in loco publicæ ſeſſionis tanti concilii decimotertio calendas Maij, pontificatus noſtri anno primo. Præterea vero diſſolvendi concilii cupidus, anno Domini milleſimoquadringenteſimodecimooctavo, conventum habuit publica ſeſſione: quo ſublato conſenſu omnium, maxime vero Imperatoris, hæc verba mandante Pontifice ab Ibaldo ſancti Viti in Marcello Diacono Cardinali audientibus omnibus enunciata ſunt, Domini ite in pace. Abeundi itaque omnibus poteſtas facta eſt. Cum autem pontifex hinc ab Imperatore & Germanis rogaretur, ut in Germania aliquandiu remaneret, hinc à Principibus Gallicis, ut in Galliam proficiſceretur,

oſten-

ostendit sibi id nequaquam integrum esse, quod diceret patrimoninm Ecclesiæ absente Pontifice à Tyrannis quibusdam in Italia occupatum distrahi & lacerari: urbemque Romam religionis Christianæ caput, cum Rectore suo careret, pene ad interitum redactum esse, peste, fame, ferro, igne, seditionibus. De Basilicis vero ac sanctorum Martyrum sacellis nolle dicere, quæ absente Pontifice aut jam corruerent, aut paulo post collapsuræ viderentur. Proinde sibi abeundum esse dicebat. Ferrent æquo animo quod vellent ratio & necessitas: paterenturque eum sedere in solio Petri, quem Pontificem omnium consensu decreverant. Ecclesiam Romanam caput esse & matrem omnium Ecclesiarum, proinde in ea immorandum Pontifici esse, ne verus gubernator à puppi ad proram transferatur, cum magno navigantium (hoc est in Christana republica viventium) periculo & detrimento. Abiens itaque Constantia, ac per Sabaudiam iter faciens, dum Italiam petit, Mediolanum pervenit. Vbi à Philippo Duce populoque Mediolanensi nullo non genere honoris adhibito, perbenigne suscipitur. Erat tum quidem Philippus in armis, ditionem paternam repetens, defendentibus se acriter Tyrannis: qui gustata semel imperandi voluptate, non ita facile de possessione pellebantur. Vrgebat tum Carmignola primus Philippi copiarum dux Pandulphum Malatestam, qui capto Bergomo prodente arcem Præfecto, pecunia & pollicitationibus corrupto, in Brixianos movens, eum omni dominatu brevi spoliasset, nisi à Venetis ingenti pecunia ac firmissimo equi-

tatu esset adjutus: & à Martino Pontifice, qui autoritate & gratia Philippum ad pacem cum Pandulpho Malatesta ineundam perpulit, quæ postea Mantuæ Martino eò accedente Iohanne Francisco sequestro adhibito, his legibus composita est, ut Pandulphus persoluto quotannis tributo, tamdiu Brixia potiretur, quoad ei vivere liceret, nulla in testando de civitate, quæ merito ad Philippum devolveretur relicta potestate. Hanc vero pacem sequenti anno Pandulphus disturbavit, annixus pecuniis & milite retinere Cabrinum Fundulum in urbe Cremona: quem armis Philippus continuo vexabat, civitatem paternæ ditionis, tot annis à Tyranno possessam repetens. Erat tamen fama Pandulphum urbem ipsam à Cabrino emisse Salodii Riperiam (ita ripam Benaci vocant) in pretium pollicitus. Ab hoc autem bello Iohannes Franciscus deterrere hominem ob affinitatem conatus est, missis Legatis qui eum admonerent contra jus fasque agere, quod fœdera sperneret, Tyrannum tutaretur, quod contra eum arma sumeret, à quo dominatu Brixiano donatus fuerat. Non esse contemnendum autoritatem Martini, de sua nolle dicere, cujus autoritate pax erat composita: si hominum autoritatem contemneret, Deum saltem inspiceret, quem testem violati ab eo fœderis, dum pax fieret invocaverant. Abiens autem Mantua Pontifex quarto post accessum mense, Ferraria ac per Flamminiam iter faciens, Florentiam pervenit, vitata de industria Bononia: quæ posteaquàm intellexerat Baldesarem Cossam coactum esse abdicare se Pontificatu, pulsis Ec-
clesiæ

clesiæ magistratibus, in libertatem se vindicaverat. Instat tum acriter Carmignola jubente Philippo, qui suo jure ducere exercitum in Pandulphum posset, atque brevi capta magna Brixiani agri parte, ad Montemclarum castra locat, cum Lodovico Meliorato Innocentii septimi nepote certaturus: qui adventare cum magno equitatu in auxilium Pandulphi dicebatur. Affines namque erant, & id Lodovicus necessitudini tribubat. Conserto itaque prælio, ac Lodovico turpiter fugato, Carmignola haud ita multo pòst Brixiam in potestatem Philippi redegit. Potitur & brevi Cremona Philippus, ac Cabrinum Tyrannum ad Castellionem captum, capitali supplicio afficit. Hoc tanto Philippi successu Nicolaus Estensis motus, sponte facturus id ad quod armis cogi potuisset, Mediolanum profectus, Parmam (quam mortuo Otthone tertio occupaverat) Philippo reddidit, retento Rhegio Martini Pontificis rogatu fundi nomine. Profectus & eò Iohannes Franciscus Mantuanus Princeps Philippo gratulatum pro re bene gesta, cum minus comi fronte inspiceretur, cumque intelligeret Philippo in animo esse, quicquid de Cremonensibus & Brixianis teneret, jure suo repetere propere Mediolano abiens, Venetorum deinceps & Florentinorum amicitiam ac societatem secutus est. Hi enim duo populi sibi timentes, unumquenque in partes suas blanditiis & pollicitationibus alliciebant, quod Philippus regnandi cupidus, ruptis legibus initi fœderis: & ultra Macram Sarsanam oppidum Lunensis agri Thomæ Fregoso dedisset, quem è principatu vi &

armis dejecerat, ne cum Genuensibus exulibus quicquam adversus se moliretur: & Bononienses Florentini populi socios ad defectionem concitasset, eorumque milites stipendio conduxisset, & Forumlivii nunc ob Thebaldi pueri tenellam ætatem: nunc ob Ferrariensis Principis gratiam (ut crebro dicebat) occupasset, cum fœderibus cautum esset, ne Philippus Bononiam & Flamminiam armis attingeret. Verebantur item ne trium simul potentissimorum Principum, Philippi, Martini Pontificis, Alouisii Regis (quos societatem iniisse constabat) vi & armis occuparentur omnia, cum contrà Philippus omnium malorum crimina in Venetos & Florentinos rejiceret: quod Veneti retinere Pandulphum in dominatu Brixiano sint annixi: quodque Florentini & Genuenses quosdam hostes suos commeatu, pecuniaque juvissent: quod Liburnum ditionis Genuensis (quam tum in potestatem suam redegerat) centum millibus nummis aureis emissent. Satis tum quidem ad concitandum bellum hæc discordiarum semina videri poterant, sed nihil est quod æque Venetorum animos ad bellum impulerit, quam autoritas Francisci Carmignolæ, viri bellica laude insignis: atque ea ætate clarissimi: qui (ut ipse dicere solebat) ægre ferens Philippi insolentiam, ad Venetos tum confugerat, eosque ad bellum animaverat, operam suam in ea re pollicitus. Quare hi duo populi ascito in societatem belli Principe Mantuano & Ferrariensi, partitaque bellica impensa, cum exercitu equitum duodecim, peditum octo millibus, cui Carmignola præficitur: cumque fluviali & maritima classe Philippum eodem

dem tempore multis à latcribus oppugnare adorti, à Guelphis Brixianis, qui Philippo adversabantur, in urbem vocantur: qua quidem ex parte occupata, Veneti tandem septem mensium oppugnatione totam denique in potestatem suam redegere. Ducente deinde Carmignola ad capienda Brixianorum castella, Martinus *P*ontifex Philippi Ducis calamitate motus, Cardinalem sanctæ crucis ad Venetos mittit, qui pacem inter *P*hilippum & Venetos componeret, qua infecta quod Veneti & Florentini iniqua postulare viderentur, rursum magnis viribus bellum utrinque parari cœptum est. Pugnatum est ter eo anno collatis signis ad Gotolengum Brixianorum castellum, ad summum Cremonensem vicum, quibus in locis æquo marte utrinque discessum est. Ad Maclodium tertia pugna est habita: quo in prælio superantur *P*hilippi copiæ: capiturque Carolus Malatesta totius exercitus dux. Constat autem hanc tantam fuisse cladem, ut si milites captos retinere Carmignola voluisset, signaque ocyus perterritis inferre, ejicere principatu *P*hilippum consternatum, tanto accepto incommodo haud magno negocio potuisset. Captus (ut dixi) eo prælio Carolus à Mantuano Principe, ob affinitatem incolumis dimittitur. Interim vero dum Carmignola ad oppugnanda Brixianorum oppida, quæ in Philippi fide permanserant copias ducit, eidem Philippo respirandi spatium dat. Nam & pacem cum Amedeo Sabaudiæ Duce, à quo bello premebatur, datis ob id Vercellis componit, & Sigismundum ac Brunorum Scalam in Venetos concitat. Martinus autem Pontifex Philippi rem in maximo discri-

mine videns, Cardinalem sanctæ crucis secundo ad componendam inter *Philippum* & Venetos pacem mittit, qui Ferrariæ subsistens, eo proficiscentibus cum mandatis Principum ac civitatum Legatis, ita pacem composuit, ut Brixiam Veneti & oppida Brixianorum Cremonensiumve quæ antea ceperant, retinerent. *Præterea* uti *Philippus* Bergomum Bergomatemve agrum Venetis ex fœdere dederet, hac conditione, ne socios Venetorum, Florentinorumque bello lacesseret, aut ad id defectionem concitaret. Approbavit hanc pacem Martinus veritus ne Philippus ducatu omnino pelleretur. Homini enim amicissimo, cum ob religionem auxilio esse non poterat tum vel maxime quod superioribus annis ærarium pontificium exhaustum omnino fuerat, eo bello quod contra Brachium gesserat. Nam eo tempore quo Florentiam profectus est, offendit Brachium Montonium, virum in re militari præstantem, Perusiam, ducatum Spoletinum, & magnam patrimonii partem ita occupasse conductis mercede quibusdam Tyrannis circumquaque positis, ut ipse tuto proficisci Romam non posset. Cum vero admonitus Brachius redire ad sanitatem nollet, armis spiritualibus, hoc est censuris, primo in eum *Pontifex* usus est. Interdictum enim à sacris his omnibus est qui Brachio parerent: vetitique sacerdotes decreto Pontificis eisdem in locis celebrare. Hanc ob rem Florentini moti amici Brachii incommodo, de pace cum Martino agunt, hac conditione ut Brachius ad pedes Martini provolutus, veniam peteret: quod etiam fecit: oppidaque aliquot Ecclesiæ redderet: utque

utque etiam stipendiis Pontificis militans, Bononiam rebellem in Martini potestatem redigeret. Cui quidem bello Gabriel Condelmerius, tituli sancti Clementis Presbyter Cardinalis & Legatus præfuit: cujus industria & Brachii virtute Bononia in potestatem Ecclesiæ brevi redacta est. Interim vero dum hæc Bononiæ agerentur, quatuor illi Cardinales, qui olim cum Petro Luna adulterino Pontifice senserant, Florentiam ad Martinum venientes cum magno & honorificentissimo comitatu publico consistorio suscepti, dignitatum suarum titulos retinuere. Tres enim Diaconi Cardinales erant: quartus vero qui antea Canonicus regularis fuerat, Presbyter Cardinalis est habitus. Dum autem Baldesar Cossa adhuc in vinculis apud Heidelberg in Germania à comite Palatino detineretur, quidam Florentini cives, quorum de numero Cosmus habitus est, rogare Pontificem Martinum omnino non desistebant, ut tandem è carcere Baldesarem liberaret. facturum se id Pontifex pollicitus est. Verum dum eo Legatum ob eam rem mittit, Baldesar moræ impatiens triginta millibus nummum aureorum Palatino comiti persolutis, se è vinculis redimens in Italiam veniens, ut recta Florentiam proficisceretur, apud Petrum Rubeum agri Parmensis Baronem veterem amicum divertens, parari sibi insidias intelligit. Hanc ob rem noctu cum Legato Pontificis, qui eum in via convenerat, ad Thomam Fregosum veterem amicum confugiens, magnam iniecit omnibus suspicionem, ne rursum schisma innovaretur. Erat enim vir magni animi, sagacissimique ingenii, &

qui privatam vitam nequaquam pateretur. Non deerant præterea qui hominis audaciam ad res novas moliendas concitarent, adeo tum rebus novis ſtudebatur : ſed Deus omnipotens Eccleſiæ ſuæ conſulturus, Baldeſarem impulit, nullis pactionibus interpoſitis, nulla requiſita cautione, Florentiam ad Martinum proficiſci : quo cum veniſſet admirantibus omnibus, exoſculato Pontificis pede, eundem audientibus omnibus ut verum Pontificem & Chriſti vicarium canonice electum ſalutavit. Mira profecto hæc res omnibus viſa eſt, & Dei potius quam hominum induſtria eo deducta, quod homo regnandi cupidus, in ſummo rerum faſtigio ante collocatus in loco libero, ubi plurimum ab omnibus diligebatur amabaturque, tanta uteretur manſuetudine. Quæ certe omnibus præ gaudio lachrymas excuſſit : maxime vero his Cardinalibus, qui eum prius ut Pontificem ſecuti fuerant. Martinus autem viciſſitudine rerum humanarum motus, poſt aliquot dies hominem in numerum Cardinalium aſciſcens : Epiſcopum Tuſculanum creat:atque deinceps eo habuit in honore, quo reliquos Cardinales tam publice quam privatim. Verum Baldeſar dolore animi, ut putatur (ferre enim vitam privatam non poterat) aliquot poſt menſes Florentiæ moritur : ſepeliturque honorificentiſſimo ſepulchro in templo ſancti Iohannis, non longe ab Eccleſia Cathedrali, magna adhibita funeris pompa, eam rem Coſmo Medice procurante : quem homines exiſtimant pecunia Baldeſaris opes ſuas in tantum auxiſſe, ut & primarius apud Florentinos cives & ditiſſimus omnium apud Italos, ac fortaſſe apud exteras quo-

quoque nationes deinceps sit habitus. Sepulchro hominis hæc verba fere inscripta sunt, BALDESARIS COSSAE IOHANNIS. XXIII. QVONDAMPAPAE CORPVS HOC TVMVLO CONDITVM. Interim vero dū hæc Florentiæ agerentur, oratores Imperatoris Constantinopolitani ad Pontificem venere, pollicentes Græcos quoad fidem pertineret, velle in sententiam Latinorum venire, si æquæ conditiones proponerentur. Hos & perbenigne ac splendide Pontifex suscepit, & Legatum è latere creavit, Petrum Fonteſiccum sancti Angeli Cardinalem, hominem Hispanum in quavis facultate doctum, qui Constantinopolim ad res componendas proficisceretur. Verum priusquam virum integerrimum à se dimitteret, eo præmisit fratrem Antonium Massanum ordinis Minorum Generalem gubernatorem, qui Imperatoris ac Græcorum explorata sententia, quid ea in re postea sperandum esset, Pontificem admoneret. Instantibus autem Romanis, ut demum Pontifex Romam proficisceretur, Martinus cum bona Florentinorum gratia discessurus, civitatem honore metropolitico exornavit. Nam cum antea ab ipsa pene urbis origine Episcopatum tantummodo habuisset, in archiepiscopatum eorum Cathedralem Ecclesiam transtulit: eique subiecit ut matri Volaterranam, Pistoriensem, Fesulanam Ecclesiam. Dedicavit præterea ipsemet majus altare sanctæ Mariæ Novellæ ordinis Prædicatorum, apud quam Basilicam tamdiu divertit, quamdiu Florentiæ fuit. Est enim conventus ille ad recipiendos Pontifices permaxime commodus. Abiens itaque Florentia, Romam

Romam tandem pervenit, effusa obviam omni urbana multitudine: effusis principibus tantæ urbis, qui hominem non secus ac quoddam salutare sidus, vel unicum patriæ parentem expectabant. Diem illum in fastis annotavere Romani, decimo calendas Octobris, an: domini. MCCCCXXI. Vrbem Romam adeo diruptam & vastam invenit, ut nulla civitatis facies in ea videretur. Collabentes vidisses domos, collapsa templa, desertos vicos, cœnosam & oblitam urbem, laborantem rerum omnium caritate & inopia. Quid plura? nulla urbis facies, nullum urbanitatis indicium in ea videbatur. Dixisses omnes cives aut inquilinos esse, aut ex extrema omnium hominum fece eò commigrasse. Civium itaque suorum calamitate permotus Pontifex optimus, animum ad exornandam civitatem, componendosque civium mores ita adjecit, ut brevi convalescens meliorem faciem præ se tulerit. Hanc ob rem civitas ipsa, eum non modo summum Pontificem, verum etiam patriæ parentem appellavit. Sed ne tam publica lætitia diuturna esset sine aliqua molestia, sequenti anno mense Novembris in vigilia beati Andreæ, adeo in immensum Tiberis crevit, ut per portam Flamminiam ingressus, totam urbem in plano sitam inundaverit, templumque Pantheon usque ad altare majus repleverit. Decrescens autem biduo pòst, multa animalia passim secum traxit, multaque civibus damna intulit: qui non secus per vicos navigabant, ac per alveum Tiberis facere consueverunt. Alovisius autem Rex Lodovici Regis filius eodem vero tempore Romam ad Pontificem veniens, regni Neapo-

po-

politani titulum à Martino consecutus est, Cardinalium omnium consensu. In regnum namque per adoptionem à Regina Iohanna Ladislai sorore vocatus, sine ullo marte hoc modo consecuturum se regnum putabat. Verum studio partium ab urbe Neapoli submotus, in Calabriam secessit. Cum autem concilii tempus instaret (ut ex decreto Constantiensi institutum erat) Martino placuit, sentientibus etiam ita Cardinalibus omnibus, præmittere quosdam Prælatos, qui Papiæ illud inchoarent. Is enim locus ad eam rem omnibus permaxime commodus videbatur. Missi itaque eo statim Petrus Donatus Archiepiscopus Cretensis, Iacobus Camplo Episcopus Spoletinus, Petrus Rosatius Aquileiensis diœcesis Abbas: frater Leonardus Florentinus, fratrum Prædicatorum generalis, concilium inchoarunt: ad quod nemo quidem adhuc venerat, præter duos Abbates Burgundos. Differre itaque rem in aliquot dies placuit, donec ex omni natione unus aliquis superveniret. Ex Gallica enim & Germana natione nondum quis venerat. Parvi namque momenti fore putabant, quod sine istorum autoritate & suffragiis esset inchoatum. Sed ecce dum hos expectant, tanta repente pestis *Papiam* invasit, ut *Præsidentes* concilii mutare locum & tempus sint coacti. Placuit itaque omnibus ex sententia Pontificis Senas migrare: quo major ex omni natione multitudo quam Papiam pervenit. Alphonsus autem Aragonum Rex Martino infensus, qui titulum regni Siciliæ & Neapolis habere nequiverat, datum (ut antea dixi) Alovisio Regis Lodovici filio oratorem ad consiliū mittit: qui & concili-

concilium in longum duceret, & causam Petri Lunæ adhuc in Panischola superstitis restitueret, largitione, pollicitationibus ambiendo unumquemque ex his qui in concilio autoritatem haberet. Hanc ob rem Martinus non ignarus quantam calamitatem ea res Ecclesiæ Romanæ allatura esset, quantumque periculi in mora haberetur, mandavit concilium statim dissolvi, approbatis decretis in concilio habitis, quæ ad fidem pertinebant. Et ne subterfugere conventum Christianorum videretur, insequens septennium concilio adjudicavit, quod in Basilea celebraretur. Atque hoc modo schismatis & discordiarum semina à quibusdam in concilio Senensi jacta & sparsa, sublata hominis prudentia & astu sunt. Tum vero Alphonsus palam de Martino conquestus est, quod diceret ejus opera & se à Regina Iohanna abrogatum regno esse, quem prius hæredem instituerat, & Alovisium Regis Siciliæ filium novum hæredem institutum. Refellebat quidem hæc crimina perfacile Martinus, quod diceret Alovisium hæredem Iohannæ ab Alexandro quinto, & Iohanne vigesimotertio in regno prius confirmatum fuisse, reijceret eam omnem culpam in Reginam, non autem in se, ad quem pertineret Feudatarios Ecclesiæ confirmare, non autem tollere: nisi aliquod grande facinus in sedem Romanam commisissent, se non videre cur Alovisius Iohannæ suo jussu coronatæ, legitimus hæres esse non posset. At vero Brachius cum videret Pontificem multiplici cura implicitum, ob simultatem cum Alphonso contractam, multis oppidis Ecclesiæ per vim potitus, Aquilam urbem regni Neapolitani gravi

gravi obsidione premit. Hanc ob rem motus Pontifex comparato satis justo exercitu, liberare Aquilam annixus adjuvantibus his qui cum Regina & Alovisio militabant, non longe ab Aquila patenti campo Brachium superat & interficit. Aderant in eo prælio Sfortiani, Francisco Duce Sfortiæ filio, qui superioribus annis dum Piscariam flumen traijcit (quod Aternum veteres appellabant) in undis perierat. Delatum itaque Romam Brachii cadaver, in loco prophano extra portam sancti Laurentii sepelitur. Hac autem victoria tanta deinceps tranquillitas exorta est, redactis ad ditionem Ecclesiæ Perusio, Tuderto, Assisio, aliisque oppidis, quæ Brachius occupaverat, ut Augusti Octavii felicitas & pax rediisse sua ætate videretur. Licebat tum frui ocio, & libere per sylvas noctu etiam ac tuto commeare. Nulli latrones tum extabant, nulli sicarii & fures, adeo hoc hominum genus persequebatur, sublato è medio Tartalia, Lavello aliisque Tyrannis, qui latrociniis potius quam militia vitam traducebant. Huic autem felicitati obstare Boemi hæretici videbantur, qui hæresi & armis Germanos catholicos continuo vexabant. Vt igitur hi quoque rationi & Ecclesiæ obtemperarent, cum bene monenti parere noluissent, Legatos in Germaniam misit, qui Catholicos ad arma concitarent. Ac primo quidem, seorsum tamen Henricum sancti Eusebii Cardinalem, deinde Bartholomæum Placentinum, postremo vero his revocatis Iulianum Cæsarinum sancti Angeli Cardinalem eo misit, qui certe non sua culpa, sed ignavia militum magnum incommodum ab hostibus accepit. Martinus autem

tem ob eam rem haud animo concidens, majora in hæreticos parabat. Verum priusquam tantam rem aggrederetur, sedare Italorum discordias instituerat. Nam pace (ut diximus) à Martino composita inter Philippum & Venetos, Florentini ægreferentes, Ladislaum Pauli Guinisii Tyranni Lucensis filium superiore bello sub Philippo militasse, occasionem opprimendæ Lucæ nacti, quod superiore pace nil scriptis de Guinisio cautum fuerat, in agrum Lucensem copias movent, Nicolao Fortebrachio copiarum Duce. Captus itaque non ita multo post quibusdam castellis circumquaque positis, urbem obsidione cingunt. Tum Philippus solicitatus Pauli precibus, veritusque ne si Luca in Florentinorum potestatem deveniret, acriores eos utpote propinquiores haberet hostes, Franciscum Sfortiam cum magno equitatu primo in Parmensem agrum mittit, unde pedestres copias conscriberet. Qui quidem vere jam appetente Apenninum transgressus, tantum terroris Florentinis injecit, ut priusquam in vallem nebularum (ita enim accolæ vocant) descenderet, hostes movere castra, ac Lucam obsidione liberare præ metu coëgerit. Ejus autem adventus eo gratior Lucensibus fuit, quod pulsis hostibus ac capto Tyranno, liberi omnino Francisci auxilio futuri videbantur. Verum Franciscus acceptis quinquaginta millibus nummum aureorum ex ærario Florentino depromptis, Lucenses majore in discrimine, quam unquam antea fuerant reliquit, pactus ob datam pecuniam se eo toto semestri Philippi imperio non obtemperaturum. Obsideri deinde Lucenses acrius sunt cœpti. Quare

:e Philippus instante Martino Pontifice, qui Lu:ensium quoque vices dolebat, Nicolaum Picen:inum cum maximo equitatu eò statim mittit, qui 'usis ac fugatis hostibus, non solum Lucam obsidione liberavit, verum etiam inde movens ex Pisanis ac Volaterranis multa castella vi cepit, Senensibus etiam rem gratam facturus, qui tum Florentinos bello invaserant. Martinus autem ab èxterno hoste quietus, ad exornandam patriam Basilicasque Romanas animum adiiciens, porticum sancti Petri jam collabentem restituit:& pavimentum Lateranensis Basilicæ opere vermiculato perfecit: & testudinem ligneam eidem templo superinduxit: picturamque Gentilis, opus pictoris egregii inchoavit. Aedes præterea vetustate collabentes ad duodecim Apostolos restituit, ubi & annos aliquot habitavit. Hujus autem studia Cardinales secuti, titulos suos ita certatim restituunt, ut jam aliqua facies rediisse urbi Romæ videretur. Creavit & Cardinales, quorum de numero fuit nepos suus Prosper Columna sancti Georgii ad Vellus aureum Diaconus Cardinalis. Interea vero mortuo Petro Luna in Panischola, ne aliquid mali deesset, quod Ecclesiam vexaret, duo illi Anticardinales de quibus mentionem fecimus, Alphonso Martini hoste adhortante, Aegidium cognomento Munionis, Canonicum Barchinonensem genere Nobilem Pontificem deligunt, Clementemque octavum appellant: qui statim & Cardinales creavit & fecit, quæ à Pontificibus fieri consueverunt. Verum cum Martinus in gratiam cum Alphonso rediisset, eò statim Petrum de Fuso Cardinalem misit Apostolicæ sedis

ſedis Legatum: in cujus manus jubente Alphonſo Paniſcholæ Domino, Aegidius omnia pontificatus jura depoſuit: erga quem hac benignitate Martinus poſtea uſus eſt, ut eum Majoricenſem Epiſcopum declaraverit. Cardinales autem ab Aegidio creati ſponte Cardinalatu ſe abdicarunt. Illi autem duo quos à Petro Luna creatos diximus, in ſuaque pertinacia manſiſſe, cum Pontifici Romano parere nollent, in carcerem à Legato coniiciuntur. Atque hoc modo Martini Pontificis ſapientia & induſtria omne ſchiſma undique ſublatum eſt. Pacata hoc modo undique Eccleſia Dei, in dandis beneficiis mira prudentia uſus eſt. Non enim unicuique petenti ea conferebat, ſed ſtatim mente agitabat quis potiſſimum eſſet idoneus, cui talis cura demandaretur. Quod ſi homines provinciarum non noſſet, in quibus vacare beneficia contigiſſet, ſtatim peritos regionum conſulebat, quis aut in curia, aut in Gymnaſiis publicis eſſet doctrina, nobilitate, moribus tanta ptovincia dignus. Atque hac quidem ratione & Eccleſiis & hominibus honore dignis pariter conſulebat cum maxima celebritate nominis ſui. Tantæ præterea conſtantiæ fuit, cum duos haberet fratres, quorum alter Iordanus Princeps Salernitanus major natu peſte moritur: alter vero minor natu (Laurentium appellant) in turri igne caſu iniecto exuſtus eſt, ut nil ex eo ſit auditum, nil viſum, quod impatientiæ aut abiecti animi ſignum aliquod præ ſe ferret. Hic autem vir in omni vita integer demum pontificatus ſui anno quartodecimo, menſe tertio Romæ apoplexia moritur, ætatis ſuæ anno ſexageſimotertio, ſepeliturque ejus mandato

in

in Baſilica Conſtantiniana ante capita Apoſtolorum, ſepulchro æneo, comitante populo Romano, comitante Clero non aliter flente, quam ſi Eccleſia dei, ſi urbs Roma unico atque optimo parente orbata fuiſſet. Vacat tum ſedes dies. XII.

EVGENIVS IIII. *PONTIF. CCXVI.*

EVgenius quartus, patria Venetus, familia Condelmeria, populari quidem, ſed antiqua, patre Angelo natus, Pontificatum hac ratione adeptus eſt: Creato enim Pontifice Gregorio duodecimo è gēte Coraria, patria Veneto, Antonius Corarius Gregorii nepos Celeſtini habitus, Canonicus congregationis ſancti Georgii in Alga Romam iturus, Gabrielem Condelmarium, qui ejuſdem profeſſionis erat, quo cum ab ineunte ætate familiariter vixerat, ſecum aliquandiu recuſantem duxit, cujus ingenio & ſolertia delectatus Gregorius, eum primo Theſaurarium fecit, deinceps vero Epiſcopum Senenſem creavit, præfecto Bononienſibus in eadem dignitate Antonio nepote. Recuſarunt aliquandiu Senenſes Gabrielem in Epiſcopum, quod dicerent hominem aliunde natum, nequaquam in tanta re civibus Senenſibus præficiendum, eam curam debere civis alicujus eſſe, qui mores hominum & ritus civitatis noſſet. Verum cum poſtea Gregorius rebus ſuis diffidens, Roma Lucam profectus fuiſſet, aucturus Cardinalium numerum, Antonium nepotem & Gabrielem Condelmarium in Cardinales retulit. Gabrielis autem opera in magnis rebus poſtea Gregorius & Martinus abrogato Gregorio uſus eſt: maxime vero in legatione Picen-

centina, qua & Picentes in fide Ecclesiæ confirmavit, sumpta de quibusdam seditiosis & conjuratis pœna: & templum sanctæ Hagnetis Anconæ diruptum: portumque ejusdem civitatis ad imitationem divi Trajani magna impensa restituit, fluctibus quassum, & vetustate consumptum. At vero cum Martinus intellexisset Bononienses rebus novis studere, eò è Piceno Gabrielem Legatum misit, qui suo adventu seditionem omnem statim sustulit. Cum autem inde Romam venisset, mortuo haud ita multo post Martino, solus è duobus deviginti Cardinalibus, qui tũ in conclavi apud Minervam aderant, Pontifex creatur, anno millesimo, CCCC. tricesimoprimo, quinto nonas Martii, Eugeniusq; mutato nomine (ut fit) appellatus, ad sanctum Petrum comitãte populo & Clero statim perducitur. Accepta deinde corona Pontificia de more, invisaque Basilica sancti Iohannis Lateranensis in Vaticanum rediens, consistorium generale proposuit in dicta die: qua certe tanta multitudo affuit, ut cum trabes deficerent ejus loci, ubi nunc consistorium publicum fit, trepidatum adeo tumultuose sit, ut in ipsa fuga Senegalliæ Episcopus civis Romanus e gẽte Mellina obtritus perierit. Nondum enim ædes ipsæ Pontificiæ hanc formam, quam nunc habent acceperant. Dimisso consistorio Eugenius tumultus deinceps ex industria vitavit. Instantibus deinde quibusdam delatoribus, qui dicerent Martinum congregandi auri cupidũ, maximos thesauros reliquisse, idque sciturum Eugenium ex Martini familiaribus nepotibusque, eo vesaniæ hominem perpulere, ut Oddum *Poccium* Martini Vicecamerarium comprehendi jusserit, id-

que

que negocium Stephano Columnæ dederit, quem copiis suis præfecerat. Ab aliis enim Columnensibus is solus dissentiebat, Cardinali Ursino & Cardinali comitum insaniam hominis adjuvantibus, quorum artibus hæc omnia contra Columnenses gesta putantur, ob inveterata factionum odia. Mandaverat Eugenius ut Oddo ad se sine ullo tumultu, sine ignominia perduceretur, quod contra à Stephano factum est: nam & ejus bona à militibus direpta sunt, & ipse vi tanquam latro per ora hominum ad Pontificem tractus est. Hac indignitate motus Eugenius, Stephano admodum succensuit: eique interminatus est, quod & Oddonem & Episcopum Tiburtinum olim Martini Cubicularium, ita indecenter ad se pertraxisset. Veritus itaque Stephanus Eugenii iram, Præneste ad Principem Columnam confugit: eumque adhortatus est, suas opes pollicitus, ut Eugenium ab urbe pelleret, quod diceret ei in animo esse nomen Columnensium extinguere: id se optime scire, ejusque consiliorum participem fuisse, & ob eam rem aufugisse, quod sciret partem illius calamitatis ad se quoque (nisi tantum mali simul declinarent omnes) perventuram. Motus his verbis Princeps, & eorum calamitatibus qui Martini Pontificis familiares fuerant, sumptis propere armis Pontificem aggredi instituit. Substitit tamen aliquandiu, donec Prosper frater Diaconus Cardinalis, quem quidem præmonuerat, ab urbe discederet. Viso autem fratre è Præneste Marinum, atque deinceps Romam tanquam ex arce belli in Eugenium movens, occupata per Iohannem Baptistam porta Appia, urbem armato

to milite sine ullo maleficio primo ingreditur. Iam pervenerant ad sanctum Marcum, & in vicum Columnam, cum subito eis obviam facti sunt Pontificis milites, magna populi parte adjuvante. Pugnatum est in urbe aliquandiu, atq; acriter: qua in pugna multi utrinque cecidere & capti sunt. Quare Columnenses cum viderent populum Romanum longe aliter sentire, quàm arbitrarentur, cedere ex urbe instituentes, omnia passim rapiunt, pecora abigunt, homines abducunt. Talionem tamen his reddidere Pontificis milites, Romano populo mixti. Nam & Prosperi Cardinalis & Columnensium omnium, ac eorum qui cum Martino familiariter vixerant, domos hostilem in modum diripiunt & vastant. Irritatis hoc modo utrinq; animis, non solū aperto marte, verumetiam proditionibus res agi cœpta est. Capitur namque Archiepiscopus Beneventanus Antonii Columnæ filius: ac quidam Masius frater, qui fassus est quæstione adhibita, sibi in animo fuisse arcem sancti Angeli dolo capere, interfecto ipsius arcis Præfecto: eamque Columnensibus prodere: qua occupata & Pontificem & Vrsinos ab urbe pellerent. De Masio sacerdotio abrogato (quod degradare appellant) sumptum supplicium est in Campoflore, ejusque corpus quadrifariam sub furca divisum, ad quatuor urbis celeberrimas vias suspensum est, de Archiepiscopo Beneventane nulla mentione habita. At vero cum Eugenius in ægritudinem quandam incidisset, vel dolore animi, quo in tantis perturbationibus afflictabatur vel veneno quo appetitum à Soldano suo quidam dicebant, agere de pace cum Columnensibus cœpit,

cu-

curante eam rem Angeloto Fosco cive Romano, quem non ita multo pòst unà cum Francisco Condelmerio nepote suo Cardinalem creavit. Divulgata itaque pace quanta maxima celeritate potuit, quod jam ingressum Italiam Sigismundum intellexerat, Romam venturum nepotem Franciscum Camerarium instituit: huicque viros quosdam præstantes addidit, quorum consiliis uteretur in gubernanda Ecclesiastica ditione. Dum hæc autem Romæ agerentur, Florentini & Veneti elatiores facti, quod & Philippum Genuæ Dominum classe in littore Genuensi superassent: quodque Eugenium civem suum Pontificem haberent, Philippum ipsum bello terrestri aggrediuntur qui accito propere ex Hetruria Nicolao Picennino, & classem Venetam ad Cremonam disjecit & Carmignolæ impetus facillime retardavit, quem Veneti haud ita multo pòst quæstionibus, literis, testibus convictum (ut ipsi dicunt) capite mulctarunt: quod per eum stetisset, quo minus Cremona potirentur, capta à Cavalcabove ipsius urbis porta: quodque etiam classis sub ipsius oculis disiecta ab hostibus fuisset, cum ex propinquo loco à tanto exercitu id fieri perfacile potuisset. Tum vero Florentini adventum Imperatoris in Italiam veriti, quod Philippi rebus favere videretur, Nerio Capponio civi suo negocium dant, ut quibus rationibus maxime potest, Eugenio ostendat & persuadeat, adventum Imperatoris ad urbem non minus Apostolicæ sedi, quam Florentinis exitium ac perniciem minari, destineri hostem facillime posse, quo minus Arnum ad Senenses transeat: qui Florentinos jam-

pridem bello laceſſierant, ſi Nicolaus Tollentinas qui tum Pontificis nomine ſtipendia faciebat, conjunctis copiis & animis cum Micheletro Cotignola Florentinarum copiarum Duce ad Arnum Sigiſmundum coërceat, ne flumen cum Germano equitatu traiiciat. Venerat in eandem ſententiam perfacile Eugenius: & cum de impenſa bellica aliquantulum addubitaretur, rem Nerius ita ſtatim partitus eſt, ut duobus millibus equitum Eugenii populus Florentinus tamdiu ſtipendia præberet, quoad bellum illud protraheretur. Tum vero Nicolaus Tollentinas juſſu Pontificis ex hybernis movens, dum Senenſes in curſionibus & rapinis vexat, Sigiſmundo traiiciendi Arnum tempus & facultatem dat, adjuvante Antonio Pontadera egregio tum copiarum Duce, & acerrimo Florentinorum hoſte, qui deinde per Volaterranum iter faciens pacato magis quā hoſtili agmine ab omnibus expectatus proficiſcitur. At Imperator cum jam ſex menſibus Senis ſubſtitiſſet, cum magna populi Senenſis impenſa tentatam fruſtra cū Florentinis pacem omittens, ad Eugenium converſus, inito cum eo fœdere Romam profectus, perbenigne à Pontifice populoque Romano ſuſceptus, coronâ imperij donatur. Verum dum è Vaticano ubi coronam acceperat, ad Lateranum ubi divertebat proficiſcitur, in ponte Hadriani (ut Imperatorum mos eſt) multos tum Italos, tum Germanos in equeſtrem ordinem aſcivit. Sunt qui ſcribant Eugenium hominem uſque ad pontem comitatum ad ſanctum Petrum rediiſſe. Abiens deinde cum bona Eugenii gratia, Imperator per Picentes & Flamminiam iter faciens, Ferrariam atque

que Mantuam pervenit. Vbi aliquot dies immoratus, & Iohannem Franciſcum Mantuæ Dominum Marchionali dignitate additis Imperii ſignis ornavit, & Barbaram Iohannis Marchionis Brandilburgenſis filiam Lodovico Iohannis Franciſci filio ſpopondit in uxorem, quæ nuptiæ honeſtare familiam Gonziacam ſunt viſæ: & quod Sigiſmundo Imperatori puella affinitate conjuncta erat: & quod pater Iohannes poteſtatem incundi ſuffragia ad creandum Imperatorem habebat. Abeunte autem ab Italia Imperatore, cum jam omnia bello fervérent, Nicolaus Eſtenſis Ferrarienſis Marchio, hortante Philippo Venetias profectus, Venetos ad pacem multis rationibus adhortatus eſt, qui & hominis autoritate permoti, & quod etiam nimia belli impenſa exhauſti privatim ac publice eſſent, Legatos Ferrariam cum Nicolao mittunt, ubi Calendis Aprilis, anno trigeſimotertio ſupra quadringenteſimum & milleſimum veniente in eandem ſententiam Eugenio, pax his conditionibus compoſita eſt, ut Philippus Glarea Abduæ (id ei loco nomen eſt) decederet: utque Marchioni Montisferrati & Orlando Pallavicino dominatum redderet: Vtrunque enim ditione paterna ſpoliaverat, Florentinorum, Lucenſium Senenſiumve, quæ bello capta fuiſſent, ad priſtinos dominos reciderent, communi omnium hoſte habito, qui infra trigeſimum diem capta non reddidiſſet. Pace autem hoc modo ubique parta, quietura aliquandiu omnia videbantur, cum ſubito omnis belli vis in Eugenium converſa eſt. Nam Philippus novarum rerum cupidus, & Franciſcum Sfortiam cum magnis copiis in

Flamminiam misit, hominem iturum in Apuliam simulans, quam Alphonsus bello vexabat, defensurum ea oppida, quæ pater Sfortia eo loci adeptus erat. Qui quidem paratissimis copiis per Picentes & Vmbros iter faciens, oppida illa ex improviso adortus, brevi in potestatem suam redegit. Non hoc contentus Philippus, Nicolaum Fortebrachium virum ingenio & manu promptum, cum delecto equitatu adeo celeriter in Eugenium misit, ut prius prope & pontem Milvium & portam Flamminiam occupaverit, quam adventare hostem sit cognitum. Militaverat prius sub Eugenio Nicolaus, & ejus nomine præfectum vici Vetralla & civitate veteri spoliaverat, adjuvantibus Venetorum triremibus, quæ mari arcem continuo oppugnabant. Verum cum postea Nicolaus stipendia sua peteret, respondit Eugenius, tantum prædæ ex castellis præfecti eum avexisse, maxime vero ex direpto vico, ut ei pro stipendio sat esse possent. Quam ob rem indignatus Nicolaus, agrum Romanum ingressus, tantum tumultus concitavit, ingenti præda, tum hominum, tum pecorum abacta, ut Eugenius aliquandiu incertus remanserit, quorsum iret. Concurrebant Romani cives ad Eugenium questum de illatis injuriis, quos Pontifex eo potissimum tempore concilii expers & bonæ valetudinis, ad Franciscum Camerarium remittebat, qui ocio & voluptatibus deditus, nil aliud respondebat, cum crebræ de ablatis pecoribus querelæ fierent, eos nimiam spem in pecoribus collocasse: Venetos quidem sine gregibus & jumentis longe urbaniorem vitam ducere. Indignati hujuscemodi re-

responsis Romani, cum jam Nicolaus & Tibur pulso inde comite Tagliacocii & Sublacense oppidum cepisset traxissetque in partes suas Columnenses omnes, interfecto à *Principe* Stephano Columna, qui semper diversa sentiebat, ad libertatem respicientes, sublato clamore ad arma & libertatem conclamatum, pulsis omnibus Eugenii Magistratibus, ac capto Francisco Camerario, novos ipsi magistratus creant. Septem fuere è civibus Romanis, quos ipsi Gubernatores appellabant, penes quos vitæ ac necis hominum summa potestas erat. At vero Eugenius in tanta rerum perturbatione incertus, quid potissimum faceret, de fuga cogitare cœpit. Mutato itaque habitu, sumptoque monastico cucullo, unà cum Arsenio monacho naviculam ingressus, Tiberi Hostiam vehebatur. Cum subito Romani quidam cognita hominis fuga, eum lapidibus, sagittis incessunt. Destinere enim hominem tamdiu cupiebant, quoad arce sancti Angeli potirentur. Abeunte autem Eugenio nonis Iulii, eodemque *Pisas*, ac deinde Florentiam triremibus ad id paratis delato, Romani ad oppugnandam arcem sese accingunt, vallo & aggeribus omnia loca munientes, quæ dare accessum hostibus possent. Contrà autem qui in arce erant, prodire in certamen nonnunquam consueverant. At vero Præfectus artibus agendum cum Romanis ratus, adjuvante Baldesare Aufida viro sagacissimo, qui inferiorem arcis partem tuebatur, uni ex militibus suis in certamen prodeuntibus negocium dat, ut captus de industria ab hoste, Castellani sævitiam &

avaritiam crimiminetur: polliceaturq; eis si velint pactam mercedem præstare, & mortem Præfecti & arcis proditionem. Fecit ille mandata diligenter. Captus nullo non genere maleficii in Antonium Ridium conjecto (ita enim arcis Præfectus vocabatur) fidem dat se cum sociis omnia transacturum. Dimissus itaque, arcem ingreditur, vestes Antonii ac caligas addita etiam capitis forma suspendit: à longe idem videbatur. Clamabat Baldesar de scelerato sumptum esse supplicium, ingrederentur aliquot ex Optimatibus, & enumerata pecunia jam pacta arcem reciperent. Credidere miseri nullam subesse fraudem ingressi aliquot statim capiuntur. Fit clamor exultantium in arce, coniiciuntur in populum Romanum missilia bombardæque. Derisi autem hoc modo Romani de redimendis captivis cogitantes, & Camerarium Eugenii nepotem, quem in vinculis habebant dimittunt, suos qui in arce erant recepturi: & demum in Eugenii potestatem veniunt, quinto post libertatem adeptam mense. Creati itaque Magistratus Ecclesiæ nomine, statim Capitolium firmo præsidio & commeatibus muniunt. Superveniente deinde Iohanne Vitelescho, quem Patriarcham vocabant, abeunte ad Eugenium Francisco nepote, tantus repente terror Romanis incussus est, ut hiscere præ metu non auderent. Erat enim Vitileschus homo imperiosus & sævus, & tyrannicam magis quam religiosam vitam præ se ferens, Agebantur hæc Romæ cum Alphonsus interim Neapolim & Cajetam oppugnat, à mercatoribus Genuensibus acriter defensam. Succurrendum itaque suis Genuenses

ſes rati, claſſem quanta maxime celeritate poſſunt inſtruunt, Philippo vicecomite eorum Duce annuente, ac pedites aliquot præbente. Facti non longe à Cajeta hoſti Alphonſo obviam, cum eo confligunt. Poſt longam & acrem pugnam ſuperatur Alphonſus Rex, & capitur unà cum ſuis omnibus, quorum de numero aliquot Principes fuere. Perducitur Mediolanum ad Philippum Alphonſus: ſuſcipiturque non ut captivus & Genuenſium hoſtis, ſed ut Rex & amicus. Habitus autem honorificentiſſime per aliquot dies, multiſque & magnis muneribus à Philippo donatus in regnum abiens Cajeta ſtatim potitur. Tum vero Gonuenſes indignabundi quod Alphonſum hoſtem, quem tanto cum periculo captum, tam leviter dimiſiſſet, Thoma Fregoſo autore à Philippo deſcivere eundemque Thomam Ducem crearunt. Tum vero Picenninus in Genuenſes miſſus cum civium pertinaciam cognoviſſet, capta Sarzana in Piſanos movens, ſimulata in regnum profectione juvandi Alphonſi gratia, multa ex Piſanis caſtella diripuit. Hominis tamen impetus retardarunt Florentini, accerſito Eugenii nutu Franciſco Sfortia: qui jam Picenum occupaverat, quærebatque adjuvantibus Florentinis & Venetis, ut Marchiæ Dominus decerneretur. Facturum ſe id recuſabat Eugenius, quod diceret Pontificis eſſe redimere, etiam bello ſi oporteret eccleſiaſticas res, non alienare. Dilata tum res in aliud tempus eſt: atque hac ſpe ductus Franciſcus & Picenninum ab obſidione Bargæ repulit, capto Lodovico Gonzaga, qui cum Picennino militabat: & Lucam Florentinorum

nomine acri obſidione cinxit. Sed Picenninus Lucenſibus auxilio futurus à tranſitu Apennini prohibitus, liberaturum ſe alia ratione Lucenſes prædicans, per Bononienſem agrum ſine ullo maleficio iter faciens, ubi Oriolum Florentinorum oppidum expugnaſſet, Lucenſium memor cum exercitu victore eò profectus ſuperatis Florentinis abſente Franciſco Sfortia Lucam obſidione liberat. Tum vero Pontifex ancipite cura diſtractus, & quod bellis undique premeretur, & quod Baſilienſe concilium jam antè inchoatum Martini decreto augeri indies cerneret, concurrentibus eo Hiſpaniæ, Galliæ, Germaniæ, Pannoniæque Principibus: qui communem reipu. Chriſtianæ cauſam in arbitrio concilii reponebant: ad tollendum concilium verſus, illud primo quidem ex Baſilea Bononiam tranſtulit Cardinalium omnium, qui ſecum aderant conſenſu. Sed Imperator aliique Principes & Prælati, qui tum Baſileæ erant non modo Pontifici non obtemperarunt, verum etiam eum bis terque monuerunt, ut Baſileam idoneam à Martino celebrandi concilii locum delectum unà cum Cardinalibus proficiſceretur, aliter ſe in eum acturos ut in prævaricatorem & contumacem. Motus iſtorum verbis Eugenius, Baſilienſe concilium literis etiam Apoſtolicis confirmavit, facta unicuique eundi ad concilium poteſtate. Adeo enim bellis undequaque vexabatur, ut vix ei reſpirandi facultas daretur. Verum recuperata urbe Roma (ut diximus) eò ſtatim Iohannes Vitelleſchus ab Eugenio mittitur, homo quidem ad res agendas aptiſſimus, ſed natura ſæviſſimus & immitis:

tis: qui in Columnenſes & Sabellos totamque Gibellinam factionem ducens & caſtellum Gandulphum ad lacum Albanum poſitum, & Sabellum & Borgetum in Latio de Sabellis diripuit & evertit. Albam civitatem Lanuvinam, Præneſte, & Zagarolum cepit, incolis omnibus qui ſuperſtites fuere Romam migrare juſſis. In Hernicos deinde converſus, quam nunc Campaniam vocant, omnes in ditionem Eccleſiæ redegit. Captum Antonium Pontaderam hoſtem Eccleſiæ apud Fruſinonē ad olivam turpi laqueo ſuſpendit. Reverſus deinde Romam trepidantibus omnibus, & domos quorundam conjuratorum, qui portam Neviam quam majorem vocant, concitato in urbe tumultu ceperant, diruit: eoſque hoſtes Eccleſiæ dijudicat. Ex his autem captum Pulcellum, & forcipibus ignitis in curru excruciatum iu Campoflore ſuſpendit. Verum conquerente populo Romano, quod divitum quorundam avaritia, caritate annonæ laboraretur, tantum repente tritici ſuo juſſu in forum delatum eſt, ut à magna caritate ad ſummam copiam brevi ſit ventum, adeo omnes ejus imperia obſervabant. Pacatis hoc modo rebus, in regnum Neapolitanum converſus, quod paulo antè Alphonſus occupaverat, quodque ipſe dicebat ad Eccleſiam & Pontificem pertinere, Principem Tarentinum cum duobus millibus equitum cepit, Comitis Nolani ditionem occupavit. Paulum etiam abfuit quin Alphonſum caperet fraude potius (ut ajunt) quam vi, cum induciæ inter eos eſſent, & pax prope certa. Acceptis quæ ad Eccleſiam pertinebant oppidis, Prin-

cipem dimisit. Rediens ad urbem *Præneste* ad rebellionem spectans, Laurentio Columna instante funditus evertit, Prænestinis populariter migrare jussis, anno Domini millesimoquadringentesimotrigesimoquinto. Quo quidem anno Eugenius Florentia abiens consecrata prius vel dedicata Florentinorum Cathedrali Ecclesia, Bononiam profectus, & arcem ædificat ad eam portam, qua Ferrariam itur, & ædes in foro positas, ubi Legatus nunc residet, muro præalto & lato à tergo potissimum & turribus firmat. Anno vero sequenti publico consistorio Basiliense concilium, quod ante approbaverat Ferrariam transfert, quod diceret Græcos cum Ecclesia Romana in fide conventuros eundem locum sibi delegisse. Instabant tum concilii Basiliensis Præsides, & precibus ac pollicitationibus Græcos adhortabantur, ut omisso Eugenio ad se proficiscerentur. Neque hoc contenti, abrogaturos se Eugenium prædicabant, nisi ipse quoque eò proficisceretur. Substitit aliquandiu Engenius animi dubius, quid potissimum decerneret, misso tamen eò Legato Iohanne Francisco Capitelista Iureconsulto, Patavinoque equite, qui ejus causam tueretur. Verum mortuo Sigismundo Imperatore, à quo Basiliense concilium incrementū habuerat, creatoque ab Electoribus Imperi Alberto Austriæ Duce, concilium Ferrariense Eugenii nomine Cardinalis sanctæ crucis inchoavit. Eò proficiscitur & Eugenius, quod adventare Imperatorē Constantinopolitanum Iohannē Paleologum intellexerat cū plerisque triremibus, tū suis, tum Venetorum Eugenii gratia obviā missis, ne qua vis Imperatori fieret: quod intellexe-

lexerat concilii nomine triremes Gallicas in Ioniũ missas,quę aut Imperatorem ad se adducerent:aut si id fieri non posset, saltem hominem remorarentur, quo minus Ferrariam proficisceretur. Harum vero triremium *Præfectum* ita largitionibus corrupit Eugenius, ut relicto concilio partes suas deinceps secutus sit. Imperator autem Ferrariam ingrediens, non aliter susceptus ab Eugenio est, ac Romani Imperatores suscipi consuevere. Vitelleschus vero sedata Ecclesiæ ditione, sumptoque supplicio de Presbyteris quibusdam, qui lapides pretiosos è capitibus Petri & Pauli Apostolorum furtim subtraxerant in Basilica Lateranensi, in qua quidem sacerdotes erant, interfectoque cum sociis Iacobo Galesio, qui res novas moliebantur, Ferrariam proficiscitur, ac puplico consistorio cum magna laude in numerum Cardinalium recipitur. Cardinalis namque sex menses antea Bononiæ creatus fuerat, qui postea majore cum autoritate rediens, & præfectum vici Vetrallæ & Dominum Fulginiatem tyrannide pulsum in arce Suriana capitali supplicio affecit. Eugenius autem duas Ecclesias jampridem dissidentes in unum corpus redigere cupiens M. CCCC. XXXVIII. habita ingenti supplicatione, celebrataque Spiritussancti missa, concilium una cum Imperatore Græcorum & *Patriarcha* Constantinopolitano ingressus, sedente Imperatore condigna sede, aliisque Græcis è regione Pontificis. Primo quæsitum est, vellent ne tam Latini quam Gręci ex duabus Ecclesiis jampridem diffidentibus unam fieri? Ad quam vocem omnes subclamarunt placere & velle, modo rationi-

bus illa prius confutarentur, quæ tantæ discordiæ causa fuerant. Disputabatur quotidie ea de re ab his qui tum à Græcis, tum à Latinis delecti ad tantam rem fuerant. Verum cum pestis Ferrariæ inolevisset, eodemque in loco non sine magna incommoditate staretur, Florentiam transferre concilium placuit. Eò itaque ubi ventum est, statim Picenninus Forumlivium, Imolam, Ravennam, Bononiam occupat, mandato Philippi cogitata Eugenii, qui Venetis & Florentinis hostibus favebat, disturbare conatus. Præterea vero in Parmensem agrum reversus comparato ingenti equitatu, Padum ratibus traiiciens, & Casalæ majus, & Platinam meum natale solum, & quicquid Veneti in Cremonensi agro tenebant, brevi recepit. Pulso deinde ad Calvatonum Gattamelata Veneti exercitus Duce, ascitoque in societatem belli Principe Mantuano, Brixiam aliquot mensibus oppugnat, eam & civibus & Francisco Barbaro viro doctissimo, atque urbis Prætore acriter defendentibus. Qua quidem omissa cum magno suorum incommodo, iniquo hyemis tempore ad occupanda castela circunquaque posita conversus, ne commeatus submitti in urbem possent, Veronam usque & Vincentiam longe ac late omnia populatus, Venetis nil reliqui fecit. Occupato & magna ex parte Mincio, Athesi, Benaco, Sebunioque lacu, ne subvehi quicquam navibus posset penuria laborantibus. Ex Athesi tamen remulco naves quædam attractæ usque ad lacum, quem sancti Andreæ accolæ vocant, sensim in Benacum à Peneda ad Torbolim demissæ & refectæ: quia attractu & illisione quassatæ erant, rem Venetam meliorem.

rem aliquantulum fecere. Verum cum nihilominus Nicolaus Picenninus Veronenses & Vincentinos urgeret, Veneti de se actum putantes, nisi unum aliquem egregium bello Ducem mercede conducerent, Iacobum Donatum ad Florentinos socios mittunt oratum, ut si reipublicæ Venetæ, si saluti & libertati Italiæ consultum velint, Franciscum Sfortiam propere cũ omnibus copiis in Venetiam mittant, Philippi ac Mantuani armis pene oppressam. Tum vero Florentini suo ac sociorum periculo moti, Franciscum adhortantur, ut arma pro Venetis sumat, publica fide polliciti se ei quæ de Romana Ecclesia tenebat oppida (id enim maxime petebat) constanter defensuros. Extorsere præterea ab Eugenio literas apostolicas, quibus declarabat Franciscum agri Piceni Marchionem & dominum. His tamen verbis accipiat, quod Petrus & Paulus ei male vertant. Franciscus autem cum suo equitatu secus Adrię littus in agrum Ferrariensem descendens trajecto ratibus Pado, auctoque in Patavinis exercitu (Nam ad duodecim equitum, peditum quinque millia habuisse sub signis dicitur) hosti primo ad Suave in agro Veronensi fit obviam: ubi aliquandiu & acriter pugnatum est, neutrò inclinante victoria. Cedente deinde Picennino ob ægritudinem & paucitatem copiarum, cum Franciscus omnia de Vincentinis & Veronensibus castella recepisset, Brixiam obsidione liberaturus interclusos alios aditus cernens, Athesim traiicit: ac in Tridentinum agrum movens, ad Archum oppidum oppugnaturus pervenit: Nam comes Archi Philippi partes sequebatur. Venit & eò Picenninus Comitẽ loci defensurus:

ſurus: Verum dum cupidius (ut ejus mos erat) quam cautius pugnat, à reliquo exercitu ſecluſus, magno accepto incommodo, fuga ſalutem in ſubjectas valles petens, ab hoſte captus fuiſſet, niſi Carolus Gonzaga Iohannis Franciſci filius ſeſe hoſtibus obiiciens, hominem è tanto periculo liberaſſet: qui quidem abundante poſtea multitudine captus ilico eſt, & Veronam in carcerem ductus. Sunt qui ſcribant Picenninum debilitatum altero latere propter accepta in præliis vulnera, cum equo ad ſuos redire non poſſet, à Todeſchino ingentis magnitudinis ac roboris famulo humeris tanquam cadaver ſacco involutum, ad ſuos etiam per caſtra hoſtium delatum. Dum hæc in Venetia agerentur, Philippus ægre ferens Florentinos adjuvante Eugenio, atque adhortante Franciſcum Sfortiam Venetis auxilio miſiſſe, cum his agit qui in Baſilienſi concilio erant, ut Eugenium citarent: fecere illi id quidem bis terve. Verum cum id ex ſententia ei non cederet, eò dementiæ eos perpulit, ut abrogato Eugenio Amedeum Sabaudiæ Ducem ſocerum ſuum, qui Eremitanam vitam ad Ripaliam cum quibuſdam Nobilibus ducebat, Pontificem crearent, Felicemque appellarent. Hinc magnæ ſeditiones in Eccleſia Dei exortæ ſunt: cum Chriſtiana reſpublica trifariam diviſa, aut Felicem aut Eugenium ſequeretur, eſſentque qui neutrales vocarentur, quod neutri obtemperarent. Eugenius tamen haud animo concidit: nam habito ſæpius conventu, diſcuſſaque Græcorum & Latinorum contentione, tandem eò ventum eſt, ut Græci rationibus victi faterentur, & Spiritum Sanctum à Pa-

à Patre Filioque procedere, homusionque esse non à Patre tantum, ut ipsi credebant provenire, utq; in azymo sine fermento triticeo pane corpus Christi consecraretur, ac purgatorii locum esse crederent. Postremo vero ut faterentur Romanum Pontificem verum Christi vicarium: Petrique legitimum successorem, primum in orbe locum tenere: cui & orientalis & occidentalis Ecclesia merito pareret. Abeuntibus autem Græcis re hoc modo composita, Armenii etiam cum fide nostra convenere, sublatis crebris disputationibus eorum erroribus, promulgatisque Eugenii literis super ea re, quæ rationem concordiæ ostenderent, cum inscriptione, Datum in sacrosancta œconomica sessione concilii Florentini, quod in Cathedrali Ecclesia habitum est, anno Domini. MCCCCXXXIX. vigesimasecunda Novembris die. Præterea vero ut partes suas augendo Basiliense concilium infirmaret, eodem tempore Consistorio publico decem & octo Cardinales creavit: quorum de numero fuere duo Græci, Rutenus & Nicenus, ut eorum autoritate Græcorum natio in fide contineretur: quæ haud ita multo post in antiquos mores recidit. Habere tamen se alios dixit: quorum nomina deinceps nunciaturus esset. Hi autem fuere Petrus Barbo ex sorore nepos, & Alovisius Patavinus, quem deinceps Patriarcham Aquileiensem & Camerarium fecit, translato ad vicecancellariatum Francisco Condelmerio. Interea vero dum illa, quæ scripsimus ad ripam Tridenti agerentur, existimarentque homines Picenninum & Mantuanum Principem accepto tanto incommodo cessuros,
inde

inde celeriter abeuntes Veronam urbem capiunt. Per Citadellam ingressi, admotis ad muros scalis, nemine vigilum sentiente, stridente maxime ea nocte aquilone vento, ad quem vitandum ob immensum frigus relictis magna ex parte stationibus, custodes sese intra tabernacula receperant. Franciscus autem Sfortia captam ab hostibus Veronam intelligens, eò propere omnes copias movens recuperandæ urbis spem mente concepit, ubi vidit & castrum vetus & arcem sancti Felicis in monte sitam adhuc in potestate Venetorum esse: qua quidem structis aciebus, urbem ingressus hostes magno clamore invadit. Fuerunt obviam Philippi Duces cum paucis equitibus: nondum enim omnes ejus copiæ supervenerant. Pugnatur acriter in ea parte urbis, quam insulam vocant. Tandem vero cum pauci à pluribus pellerentur, in pontem (quem accolæ novum appellant) Picennini ac Mantuani Principis milites sese recipientes, vim hostium aliquamdiu sustinent. Ibi dum ab equitibus (ut fit) manus conseruntur: dumque plures parvo in loco conglobati resistunt, pons ligneus quo lapideus conjungi ac disiungi pro arbitrio solet, nimio pondere pressus concidit. Submersi ferme omnes qui è ponte in flumen ceciderant, fessi diutina pugna & pondere armorum pressi. Accurrens deinde ad pontem navium Franciscus, traductis copiis Picenninum & Mantuanum fidem civium suspectam habentes, penitus urbe quadriduo post captam eandem, expulit. Tum vero Philippus animo concipiens distrahi Franciscum à Venetis posse, si Florentinos bello vexaret: qui paribus auspiciis atque impensa

Fran-

Franciscum mercede conduxerant, Picenninum media hyeme in Hetruriam, cum sex millibus equitum mittit. Tum Florentini accersito Petro jam Paulo egregio copiarum Duce, rogatoque Eugenio, ut milites ex fœdere ad defendendam Hetruriam acciret, ire obviam Picennino instituerant. Verum cognita Iohannis Vitelleschi cum Philippo conjuratione, qui tum exercitui Ecclesiastico Legatus præerat, cum non amicus ut præ se ferebat, sed hostis in Hetruriam cum sex millibus equitum venturus esset, junctisque cum Picennino copiis Florentinos inimico & hostili animo persecuturus, dant operam qui tum Florentiæ in Magistratu erant, sive veris sive fictis Eugenii literis, ut dum copias per pontem Hadriani traiicit, ab Antonio Ridio arcis Præfecto interficeretur: quod etiam factum est. neque enim juvari à suis potuit, qui jam pontem trajecerant: ipse namq; extremum agmen subsequebatur. Comes aversus, qui sub Patriarcha militabat, amisso Duce ejus impedimenta Roncilionem secum detulit. Liberati autem tanto timore Florentini, cum Eugenio callide agunt, ut Lodovicus Patavinus in demortui Vitelleschi locum suffectus copiis Ecclesiæ in unum coactis reipublicæ Florentinæ iret auxilio. Alovisii enim vafri & astuti opera sublatum è medio Vitelleschum crediderim. Picenninus autem in Mugellanam vallem descendens, longe ac late Fesulas usque cædibus & rapinis omnia complebat. in Cassentinum deinde conversus Comite Popii adjuvante, multa oppida ad defectionem compulit. Inde vero Perusium proficiscens, urbem pacato agmine ingressus, Legatum

gatum qui tum ibi cum imperio erat ad Pontificem Eugenium cum mandatis quibusdam mittit. Interim vero capto ærarii Magistro, quem vulgo Thesaurarium vocant, totum civitatis statum repente mutavit. Delegit enim cives decem, qui vitæ ac necis in reliquos omnis potestatem haberent. Veriti autem Perusini ne tyrannidem occuparet, cum homine pepigere, ut acceptis quinquaginta millibus nummum aureorum ab urbe discederet: qui accepta pecunia Cortonam movens urbem, ut ipse arbitrabatur proditione occupaturus, patefacta conjuratione, ac proditoribus partim interfectis, partim ab urbe pulsis, Tifernum (quod civitatem castelli vocant) adiit. Movent & Florentini Anglare suæ ditionis oppidum suis auxilio futuri, si quid per vim moliri Picenninus conaretur. Agebantur hæc in Hetruria cum Franciscus Sfortia superata ad Benacum Philippi classe, cui Italianus Furlanus præerat, non solum Brixiam ac Bergomum obsidione liberat, verum ea æstate superatis ad Soncinum Philippi Ducibus: captisq; ejusdem mille & quingentis equitibus: & Brixiana castella, & partem Cremonensis Mantuanique agri ac totam Gerram Abduæ in Venetorum potestatem brevi redigit. Amisit tum Mantuanus Princeps, Asolam, Lonatum, Pischeriam, tria oppida satis magna ac munita, nemine defendente: nam absente Picennino congredi cum hoste aperto marte nusquam ausus est. Tum vero Picenninus commutatam in Venetia fortunam intelligens, ob eamque rem frequentibus nunciis & literis accitus, tum à Philippo, tum à Mantuano Principe:
fati-

fatigatusque militum precibus, qui magna ex parte Cisalpini erant, motis à Tiferno castris ad Burgum suæ ditionis oppidum, quod è regione Anglarii positum est pervenit: ea mente ut vel vi vel astu cum Florentinorum Pontificisque exercitu decerneret: qui (ut diximus) ad Anglare consederant. Ad tertium itaque calendas Iulias, dies is Petri ac Pauli celebris erat, Picenninus structis aciebus emensus planitiem quatuor millium passuum prælium iniquo loco commisit, ratus occasionem bene gerendæ rei sibi oblatam esse, quod gregarios hostium pabulatum profectos intellexerat. Subeundum erat ei in adversum clivum, quem facile è superiore loco hostes propellebant. Dimicatum est tamen ad quinque horas constanter: tandem vero Picenninus à multitudine hostium & stultitia Francisci filii, qui è statione discesserat superatus, Burgum repetit, magno accepto incommodo amissisque signis militaribus. Sequente autem die relicto Burgo in potestate oppidanorum, cum his tantum qui ex prælio supererant iter per Flamminiam faciens, ad Philippum rediit. Oppidani Burgenses veriti ne in eos asperius animadverteretur, quod à Pontifice descivissent impetrata per oratores venia, & corporum ac rerum omnium incolumitate sese Legato dedidere. Gratissima ea victoria tum Eugenio, tum Florentinis fuit. Ferunt Alovisium Patavinum ob eam victoriam in numerum Cardinalium tum relatum fuisse. Eadem quoque æstate Florentini comitem Popii, qui cum Picennino senserat, Hetruria pellunt. Philippus autem tot cladibus circunventus, ad

ad externa auxilia respiciens, Alphonsum Neapolitano regno tum potitum rogat, ut quæ Sfortiani in regno oppida tenerent, bello vexaret, quo Franciscus Sfortia à Venetis distraheretur. Hac itaque in re Philippo morem gerens Alphonsus, Franciscum tamen à bello inito revocare nunquam potuit. Is enim ubi primum pabuli copia esse cœpit, cum equitum quindecim millibus, peditum sex, Pischeria Brixiam movens, apud Cignanum vicum Picennino fit obviam, hoc animo ut hosti pugnandi copiam faceret. Non detrectavit certamen Picenninus, & si numero copiarum inferior erat, suorum virtute fretus. Pugnatum est aliquandiu, atque acriter, incerta tamen victoria utrinque discessum est. Tum vero Franciscus satis sibi factum ad belli famam existimans, quod ultro hostem ad certamen provocasset, exercitum circunferens, quædam oppida per hyemem à Picennino capta in potestatem Venetorum redigit. Martinengum deinde profectus quod Picenninus firmo præsidio munierat, oppidum obsidione cingit & oppugnat. Verum Picenninus aucto exercitu adventu Francisci filii & Principis Mantuani eò proficiscens, mille passibus longe ab hoste castra locans, eum frequentibus præliis ad universæ rei dimicationem provocat: qui remisso priore manū cum hoste conferendi ardore ad expugnandum oppidum totus ferebatur. At vero cum Picenninus castra sua hostium castris magis indies conferens, eo discriminis Franciscum redegisset, ut neque ejus gregarius miles ire pabulatum sine periculo, neque commeatus submitti tuto, neque inde exercitus abduci sine magno di-

discrimine posset, præter omnium spem pax subito enunciata est. jam antea occulte agitata inter Philippum & Franciscum Eusebiolo quodam cognomento Chaim, ultro citroque commeante ignaro Picennino: qui tanta re percepta Deos hominesque accusabat: præcipue vero Philippi inconstantiam, qui victor pro victo pacem peteret. Digredientibus autem inde exercitibus ad Caprianam pax hoc modo composita est. MCCCCXLII. ut Franciscus Blancha Philippi Ducis filia in uxorem ducta, Pontremolum & Cremonam in dotem cum agro Cremonensi acciperet, præter Picigitonum, & ea castella quæ Mantuanus & Pallavicinus de Cremonensibus possideret: utque illa præterea quæ Philippus & qui cum Philippo sentiebant bello cepissent: quæque item Veneti eorumque socii præter Asolam, Lonatum, Pischeriam, quæ Mantuani Principis ante id bellum fuerant redderentur: utque qui huic sententiæ stare noluisset, communis omnium hostis haberetur. Hanc vero pacis conditionem ægre admodum Eugenius ferens, quod Franciscus cæteris sociis se posthabito de amissis restituendis cavisset, existimationemque suam non reddita Bononia, quam Picenninus occupaverat contempsisset, abire Florentia Romam instituit: eoque in loco utpote liberiore de recuperanda Ecclesiæ ditione cogitare. Verum ut omnia pacata inveniret, Alovisium Patavinum sancti Laurentii in Damaso Presbyterum Cardinalem præmisit, qui & Canonicos regulares pulsis Secularibus, in Ecclesiam Lateranensem remisit. Pulsi enim à Presbyteris secularibus fuerant, dum contenditur utri

Chri-

Christi corpus ferrent in celebritate ejusdem, dum letaniæ fiunt ac supplicationes. Et de Gino Albanesio viro in re militari præstanti sumptum supplicium, quia per eum non stetisset, quo minus pax inter Alphonsum & Eugenium inita turbaretur. Afficitur & capitali pœna Palus Lamolara, vir præstantis animi invictique roboris: cujus virtus homini magis astuto quàm forti suspecta erat. Rebus autem hoc modo compositis, Eugenius Florentinis quovis modo frustra eum retinere annixis, Romam veniens, anno. MCCCCXLIII. XXVIII. Septembris, effusa obviam urbana multitudine nullo non genere honoris adhibito, ad portam Flamminiam noctu divertit. Sequenti vero die ad sanctum Petrum iturus, paratis de more supplicationibus, pontificio habitu per urbem incedens, tumultuantem populum intelligit ob duplicatum tributum, vectigalque novum vino impositum. Hanc ob rem facto silentio, audientibus omnibus exactionem illam ut minus liberalem sustulit. quo facto statim succlamatum ab omnibus est: vivat Eugenius, cum antea clamassent, moriantur nova vectigalia, eorumque inventores. Post dies vero decem & novem ad Loteranum proficiscens, concilium generale eo loci se habiturum omnibus denunciat, missis ad Principes literis & nunciis, quibus ea de re certiores fierent. Hac enim ratione infirmari, ac tolli omnino concilium Basiliense volebat. Rebus autem hoc modo Romæ compositis, injuriarum memor Picenninum belli ducem in Picentes, quos Franciscus bello subegerat accivit, qui Bononia abiens dum Perusium proficiscitur Tifernates Florenti-

rentini populi ſocios ad defectionem compulit: Eugenio rem gratam facturus Florentinis infenſo, quod Franciſcum pecunia ad oppugnandum retinendumque Picenum ſemper juviſſent. Alphonſus item qui ſuperiore anno Neapolim jamdiu obſeſſam per cloacam ingreſſus, pulſo inde Renato ceperat, Picennini virtute ac fama permotus hominē non ducem ſolum, quem exercitui ſuo præficeret deligit, verumetiam honoris gratia eum in adoptionem familiæ Aragonenſis recipit: qui ſtatim acceptis ab Eugenio & Alphonſo in ſumptus belli pecuniis, *P*icentes ingreſſus, multa oppida fruſtra renitente Franciſco Sfortia, qui relicta Cremona cum firmo præſidio eò profectus fuerat, in deditionem Eccleſiæ redigit. Eodem fere tempore mortuo Iohanne Franciſco Gonzaga, Veneti & Florentini de futuro ſolliciti, Lodovicum Gonzagam Iohannis Franciſci hæredem & filium, quem Philippo ſi oporteret objiciant, mercede conducunt. Quieſcentibus autem in Ciſalpina rebus, Hannibal Bentivolus in arce Pelegrini oppidi, jubente Picennino ob ſuſpicionem conjurationis aliquandiu aſſervatus, deceptis cuſtodibus Bononiam rediens, convocato ad libertatē populo, Franciſcum Picenninum urbis *P*ræfectum, cum præſidio comprehendit: quo facto exules omnes, tum adverſæ factionis, maxime vero Baptiſtam Cannedolum in patriam revocat. Miſſi deinde ſunt à Bononienſibus ad Venetos & Florentinos Legati ſocietatē & amicitiam petentes. Qua quidē impetrata, domū redeuntes, arcē quæ adhuc in poteſtate hoſtiū erat, cū ſociorū copiis ad id miſſis capiunt: ac captā ſtatim diripiunt, Aloviſiumqne Vermem ex

ex agro Bononienſi fugant. Tum vero Philippu
ægre ferens, Bononienſes cum Venetis ac Flo
rentinis ſentire, amicos quoſdam Baptiſtæ ſubor
nat, auxilium eis pollicitus, ut Hannibalem
medio tollant: quo Principes ipſi cum ſua factio
ne in civitate remaneant. Tum Betotius Cannedo
lus fraudi ac ſceleri intentus, Bononienſem quen
dam ſubornat: cui tum caſu filius natus erat, u
Hannibalem in baptiſmate pueri compatrem ſit
deligat: quo exorato dat operam, ut ſequen
die infans ad Sacerdotem deferatur. Baptizat
puero, Hannibalem pater ad ædem ſancti Iohan
nis baptiſtæ, cujus tum ſolenne erat, invitat. Ob
temperat etiam ea in re proditori Hannibal, nul
lam fraudem ſubeſſe ratus: qui dum in via eſſe
à conjuratis circumventus occiditur, reſiſtentibu
aliquandiu duobus famulis charitate Domini vin
propulſare conantibus. At Bononienſis populu
indignitate rei motus, ſumptis propere armi
Cannedolæ factionis Principes obtruncat: maxi
me vero Baptiſtam, cujus cadaver & per urben
tractum, & cum magna ignominia ſepultum eſt
Accidit & tum Romæ ſcelus ingens: à ſuo enin
cubiculario Angelottus ſancti Marci Presbyte
Cardinalis, & vita, & fortunis, quas tanta cun
aviditate aggregaverat, privatur. Captus ſcelē
ratus ille ac variis cruciatibus necatus, quadriſa
riam dividitur: ad quatuorque urbis portas ſu
ſpenditur. Veneti autem & Florentini veriti, n
Bononia utrique civitati in rebus bellicis perop
portuna, in manus Philippi veniret, eò ſtatin
cohortes aliquot mittunt, quæ ſocios Bononien
ſes juvarent. Non fefellerat hæc opinio Venetos
e(

ro enim Philippus rogantibus exulibus, mittere Picenninum cum exercitu instituerat, ni hominem mors præripuisset. Mortuum ferunt dolore animi, cum intellexisset Franciscum filium, quem in Piceno cm exercitu reliquerat Cardinali Firmano Legato, à Francisco Sfortia superatum. Sequenti tamen anno Philippus haud animo confidens, Eugenium ad repetendam bello Bononiam adhortatur militem ac impensæ partem pollicitus. Quare permotus Pontifex, inito etiam cum Alphonso fœdere, Sigismundum Malatestam cum magno equitatu in Picentes contra Franciscum mittit: quo facilius distractis Florentinorum copiis, Bononia premi ad deditionem posset. Præmiserat jam Philippus & Guilielmum Monferratum: & Carolum Gonzagam cum magnis copiis, qui agrum Bononiensem hostiliter ingressi, incursionibus longe ac late omnia vexabant. Moti vero sociorum periculo Florentini, Astorgium Faventinum cum equitibus mille & quingentis, cumque peditibus ducentis mittunt, qui Bononiensibus auxilio sit, donec aliud à Venetis & Florentinis decerneretur. Agebantur hæc in Flamminia, cum Philippus præter opinionem omnium Franciscum Picenninum ex Picenis accitum, cum magno exercitu calendas Maij in Cremonenses nil tale metuentes mittit: qui captis passim rusticis, tantum terroris urbem die noctuque oppugnando civibus injecit, ut paulum à capienda urbe abfuerit. Moti tum Veneti ac Florentini Francisci ac communi periculo, Cremonam & Bononiam eodem tempore tueri instituunt. Mittunt itaque Tibertum

BrandolinumDucem impigerrimum,qui cum populo Bononienſi , cumque his quos Florentini auxilio miſerant, in hoſtes tendens ſimulate & odio inter ſe certantes (ad ſanctum Iohannem oppidum hi conſederant) pertracto in partes Bononienſium pollicitationibus & præmijs Guilielmo Monferrato , ac Carolo haud magno negocio fuſo & fugato , oppida omnia ex hoſtibus brevi recepit. Pacata autem hoc modo Bononia,auxiliares copiæ Venetorum ac Florentinorum mandato bifariam diviſæ : pars Franciſco Sfortiæ , qui uſque ad Vrbini mœnia ab Eugenio & Alphonſo vi pulſus fuerat:pars Cremonenſibus graviter à Franciſco Picennino preſſis auxilio miſſa. Veneti decernere aperto marte cum Philippo inſtituentes, Legatos qui ei bellum indicant, mittunt, ni oppugnare Cremonam deſtiterit. Oratoribus per internuncios reſponſum (neque enim alloqui hominem fas erat) eos alibi quam Mediolani tutiores fore. Quo reſponſo commoti Veneti , Michelleto Cotignolæ copiarum ſuarum Duci imperant (qui tum Brixiæ erat) ut in agrum Cremonenſem, quem Philippus magna ex parte occupaverat,confeſtim moveat : & cum hoſte ubicunque eum nactus fuerit, decernat. Is autem mandata diligenter facturus , trajecto Olio , ad Caſſale majus celeriter proficiſcitur : hoſtemque haud longe in inſula Padi munitiſſimo loco conſidentem , vado trajiciens caſtris exuit,ac magnam vim equitum cepit. Recuperatis deinde oppidis omnibus , liberataque obſidione Cremona , aucto etiam Lodovici Gonzagæ copiis exercitu (quam Platinam & caſtella quædam agri Cremonenſis in deditionem Venetorum

torum redegerat) in Gerram Abduæ moventes, nil præter Cremam citra Abduam Philippo reliquere. Flumen deinde trajicientes Mediolanum uſque perveniunt, incendiis & rapinis omnia paſſim complentes. Direpto autem Briantiæ monte, Brevioque capto, qua ponte Abdua jungitur, Lecum Larii caput oppugnare adorti, acriter qui in præſidio erant, locum defendentibus: cum integri feſſis ac ſauciis navibus ſubmitti poſſent, multis in ea oppugnatione deſideratis, equiſque ad extremam maciem inopia pabuli redactis, tandem re infecta abiere, de Franciſco Sfortia ſoliciti, quem in partes Philippi deſcendere clàm intellexerant. Interim vero Aloviſius Patavinus Pontificis Legatus, qui his præerat copiis, quæ in Picentibus contra Franciſcum Sfortiam dimicabant, cognita Italiani ac Iacobi Gajuani, qui partim Philippi, partim Eugenii ſtipendiis militabant, ad Franciſcum tranſitione, eos antequam id fieret, ad Rocham contrariam comprehendi jubet, & captos ſupplicio capitali affici. Vterque enim mille & quingentis equitibus præerat. Hac autem re permotus Franciſcus Sfortia, cum amplius ſuſtinere hoſtes non poſſet: quippe à multis ſimul oppugnatus, & à nemine adjutus, adhortante ad eam rem Eugenio & Alphonſo, qui rem Venetam augeri indignabantur, omiſſo Piceno Philippi militiam ſecutus, ejus copiis præficitur. Interea vero Eugenius, ne rem bellicam ſolum curare videretur, Nicolaum Tollentinatem ordicis ſancti Auguſtini, miraculis clarum in Sanctos referens, à ſancto Petro cum omni Clero ſupplicando, ad ſanctum Auguſtinū profectus, ſolennia

ipſe celebrat aſtante populo Romano, Cardinaliumque omnium cœtu. Præterea vero pulſis omnino è ſancto Iohanne Laterano Canonicis Secularibus, admiſſiſque tantummodo Regularibus, & porticum illam extruxit, qua ab Eccleſia ad Sanctaſanctorum, & clauſtrum, ubi ſacerdotes habitarent reſtituit. Auxit & picturam templi à Martino antea inchoatam. Præterea vero ſancti Sylveſtri mitram Romam Avenione delatam ipſemet è Vaticano ad Lateranum detulit, magna cum veneratione & letania ſacerdotum omnium populique Romani. Verum cum Alphonſus Rex Tiburtum veniſſet de ratione belli gerendi cum Eugenio collocuturus, ejus ægritudinem intelligens, aliquantulũ ſubſtitit. Eugenio autem in animũ venerat Florentinos, qui hoſtem juverant bello perſequi. Exiſtimabat namque ſi ſuis, ſi Regis, ſi Philippi copiis eos adoriretur, eam urbem in quas vellet partes facile adductum iri: verum interventu mortis diſturbata ſunt omnia. Moritur autem pontificatus ſui anno decimoſexto, ſeptimo calendas Martij, anno MCCCCXLVI. vir certe in vita varius. Principio enim pontificatus ſui malis conciliis ductus, divina humanaque omnia perturbavit. Nam populum Romanum ad arma excivit: & concilio Baſilienſi, unde infinita mala orta ſunt autoritatem dedit, approbatis eorum per literas Apoſtolicas decretis. Verum poſtea ad ſeipſum rediens, omnia prudenter ac conſtantiſſime egit vir aſpectu inſignis & veneratione dignus, gravis in dicendo potius quàm eloquens, modicæ literaturæ, multæ cognitionis, hiſtoriæ præſertim. Liberalis in omnes, tum vel maxime in

Lite-

Literatos quorum familiaritate delectatus est. Nam Leonardum Aretinum, Carolum, Poggium, Aurispam, Trapezuntium, Blondum, viros doctissimos secretis suis admisit. Ad iram non facile movebatur ob injurias illatas, & maledicentiam hominum, aut mimos & dicteria scribentium. Gymnasia autem omnia quamdiligentissime fovit: maxime vero Romanum, ad quod omne genus literaturæ adhibuit. Religiosos mirum in modum dilexit: eosque opibus & immunitatibus auxit,bella autem ita amavit, quod mirum in Pontifice videri debet, ut ad ea quæ scripsimus ab eo in Italia gesta, & Delphinum Caroli Regis Franciæ filium, composita prius inter Regem & Ducem Burgundiæ pace, cum magno equitatu in Basilienses concitaverit: cujus impetu dissipatus ille conventus est, & Vladislaum Polonum Regem cum Iuliano Cæsarino Diacono Cardinali in Turcos miserit: quorum de numero ad triginta millia uno prælio cæsa inter Hadrinopolim & Danubium sunt, licet in tanta victoria Rex ipse cum Cardinali ab hostibus interfectus sit. Constans præterea in pactis servandis est habitus, nisi quid pollicitus fuisset, quod revocare quam perficere satius esset. Splendidus in victu familiæ, parcus in suo: & à vino ita alienus, ut abstemius merito vocaretur. Familiares habuit admodum paucos, sed viros doctos: & quorum opera in gravibus rebus uti posset: quosque tanquam suæ modestiæ testes in cubiculum cœnaturus admittebat, ac sciscitabatur quid in urbe fieret, quid de pontificatu suo sentirent homines, ut errata sua vel suorum, siquid perperam factum esset, emendaret. Exor-

nare autem Ecclesiam Dei ædificiis & sacellis est annixus, ut ex capella pontificia & æneis sancti Petri valvis apparet. Moritur autem (ut dixi) vir ingenio & rebus gestis insignis, ætatis suæ anno. LXIIII. sepeliturque in basilica S. Petri sepulchro marmoreo, his versib. notato:

Eugenius jacet hic quartus cor nobile, cujus
Testantur vitæ splendida facta suæ.
Istius ante sacros se præbuit alter ab ortu,
Alter ab occasu Cæsar uterque pedes:
Alter ut accipiat fidei documenta Latinæ:
Alter ut aurato cingat honore caput.
Quo Duce & Armenii Grajorum exempla secuti,
Romanam agnorunt Aethiopesque fidem:
Inde Syrii ac Arabes mundique è finibus Indi,
Magna, sed hæc animo cuncta minora suo.
Nam valida rursum Theucros jam classe petebat,
Dum petit, ast illum sustulit atra dies.
Qui semper vanos tumuli contempsit honores:
Atque hac impressa condite dixit humo.
Sed non quem rubro decoraverat ille galero,
Non hoc Franciscus stirps sua clara tulit:
Susceptique memor meriti, tam nobile, quod nunc
Cernis, tam præstans surgere jussit opus.

Vacat tum sedes diebus. XII.

NICOLAVS. V. *PONTIF. CCXVII.*

NIcolaus quintus Thomas Sarzanus antea vocatus, à Sarzana oppido Lucensis agri, Pontifex omnium consensu creatur pridie nonas Martias. MCCCCLXVII. vir quidem modicis parentibus, utpote matre Andreola, patre Bartho-

Bartholomæo Physico natus: sed virtute, doctrina, comitate, gratia, liberalitate, magnificentia tanto pontificatu dignus, licet ipse adeo modestus erat, ut tanto magistratu se indignum arbitraretur: rogaveritque Cardinales omnes supplex etiam ut Ecclesiæ Dei maturius consulerent. Verum Tarentino Cardinali eum adhortante ne cursum sancti Spiritus impediret, collum tanto oneri subjecit. Interrogatus (ut fit) Cardinalis Portugalensis è conclavi prodiens, quem Pontificem creassent, respondit non nos Nicolaum, sed Deus Pontificem designavit. Sunt autem qui scribant Thomam Pisis natum, Lucæ educatum, Bononiæ literas & bonas artes didicisse: maxime vero Philosophiam & Theologiam, adjutus beneficentia sanctissimi viri Nicolai Albergati Cardinalis sanctæ crucis, adolescentis ingenio delectati. Hanc ob rem in Pontificatu hominis de se benemeriti nomen sumpsit. Cum vero Magistri nomen in gymnasio consecutus esset, acerrimis disputationibus probatus, Cardinalem sanctæ crucis secutus, familiæ tanti viri œconomus factus, in numero scriptorum pœnitentiariæ primo refertur, deinceps subdiaconatum Pontificium adeptus, bene agendo vitamque sine invidia & æmulatione ducendo, majora mente concepit. Iam enim Eugenius cognita hominis doctrina & integritate, in illis potissimum disputationibus quæ cum Græcis Florentiæ & Ferrariæ sunt habitæ, eum Cardinalem destinaverat. Verum ut id honestius fieri posset, hominem cum Iohanne Carvagialla, qui postea sancti Angeli Cardinalis est habitus, in Germaniam mittit

ad tollendum Basiliense concilium neutralitatemque. Neutrales enim ideo Germani sunt dicti, quod neque Felicis, neque Eugenii dictis obtemperarent. Quas ob res Ecclesia Dei multas & maximas calamitates incurrebat, cum imminutione majestatis pontificiæ. Hac autem de re pluribus in conventibus apud Federicum Romanorum Regem est disceptatum Aenea Picolhomineo, qui deinceps Pontifex fuit: quique tum Regis Secretarius erat, ad tantam rem tamque necessariam longis orationibus omnes adhortante. Difficile quidem erat removere Germanos ab opinione sua, falsa præsertim. Difficile item videbatur persuadere Eugenii oratoribus ut postulatis Germanorum obtemperarent. Tandem vero delinita orationibus nimia oratorum severitate, & castigatis Germanorum postulatis, schisma & neutralitatem, rem quidem Romanæ sedi perniciosissimam, sustulerant, si stare promissis Germani voluissent. Redeuntes itaque ad Eugenium cum hac opinione Legati, subclamantibus omnibus, Cardinales decernuntur, eisque Eugenius ad portam Flamminiam galeros obviam mittit, ut urbem insigniores ingrederentur. Vno itaque eodemque anno Thomas Sarzanus & Episcopatum Bononiensem, & Cardinalis dignitatem, & Pontificatum adeptus est, cum maxima totius Cleri populique Romani lætitia: licet dum adhuc in conclavi Cardinales essent tumultuatum aliquantulum sit, Stephano Porcario equite Romano viro in dicendo acerrimo & eleganti, cives suos in Ecclesia Areceli congregatos ad capessendam libertatem cohortante, quod diceret parvum quodque oppidum

dum mortuo loci Domino de libertate, vel saltem de moderanda regentium cupiditate verba facere. Verum reclamante Archiepiscopo Beneventano tum quidem Vicecamerario, de re ipsa nil deliberatum est. Veriti etiam Romani sunt Alphonsum Regem qui Tibure substiterat, mortuo Eugenio dubius animi, retro ne cederet an Florentinos bello persequeretur, quemadmodum antea cum Eugenio & Philippo instituerat. Hominem autem ita nutantem, duo Senenses qui civilibus discordiis alebantur, ad Hetruriæ imperium adjicere animum perpulere: quod perfacile esset consecutus, si Senas profectus eam civitatem sponte sese deditaram in potestatem suam redegisset. Collaudavit Senenses Rex, eisque ad solicitandos animos civium dimissis affuturum se in tempore pollicetur. At Nicolaus Pontifex pacis & quietis amator, celebrata de more coronatione sua, factisque ingenti apparatu, letaniis, quibus ipse pedes supplicabat, Cardinalem Morinensem Ferrariam mittit, componendæ pacis commune domicilium: quo Legati interventu & autoritate ad pacem magis impellerentur partium animi. Missi & eò propere Alphonsi, Philippi, Venetorum, Florentinorumque Legati, qui post longam disceptationem hanc Philippo optionem dedere, ut vel inducias in quinquennium à Venetis Florentinisque acciperet utraque parte possidente quæ tenebat: vel pacem permutata Crema, cum his oppidis quæ ultra Abduam vel in ripa Abduæ bello Veneti cepissent, Cassano tantum in arbitrio pontificis relicto, quod illi ex fœdere debebatur, cui primo illatæ essent injuriæ.

Hoc autem additum est, quo pax diuturnior haberetur. Missus autem ex Legatis Philippi unus, qui ei optionem faceret, ut utrum mallet, eligeret: hominem pridie ejus diei quo Mediolanum pervenerat, apol plexia mortuum intelligit, sexto Idus Augusti. M. CCCC. XLVII. Tum Morinensis cognita Philippi morte, Legatos omnes ad se propere vocat, & nihilo segnius quam antea de pace agit. Interrogati Veneti, irent ne in eam sententiam, quam prius approbaverant, respondent Philippi morte ejus rei nil sibi integrũ relinqui, ad senatum ea de re velle perscribere, tum demum facturos quod à civitate mandaretur. Hac itaque mora interposita, qui aderant Legati cognita Venetorum cupiditate, quod totius Italiæ dominatum appeterent, soluto conventu domos quique suas rediere, Legato Pontificis frustra eos ad concordiam revocante. Veneti autem qui ad Soresinam in agro Cremonensi stativa habebant, quod Cremonam tumultuantem adjuvantibus Guelphis in deditionem possu recipi sperabant: cognita Philippi morte Laudam propere movent, qua recepta Placentinos quoque eadem qua Laudenses conditione in fidem suscipiunt, missis eò ac propere quidem mille & quingentis equitibus, qui Placentinis auxilio essent, siqua vis ingrueret. At vero Franciscus Sfortia qui tum ex Piceno pulsus in Bononiensi agro consederat, revecturus exercitum diutino bello, armis, equis, viris exhaustum, occupari omnia à Venetis soceri morte intelligens, magnis itineribus Cremonam proficiscens, à Mediolanensibus statim summo omnium consensu exercitus ac copiarum Dux contra Venetos

tos deligitur: qui Pado amne ponte coniuncto castellisque ac machinis firmato, quo minus Veneti Placentiam classe contenderent, Abduam amnem ad Picigitonum trajiciens, non longe ab hostibus ad Camuragum considentibus castra ponit. Vbi parva quædam certamina ad tentandam credo hostium patientiam sunt commissa. Tum vero Papienses sumptis ob adventum Francisci paululum animis, cum ab imperio Mediolanensium propter vetus inter eos odium abhorrerent, cumque item extrema quæque pati mallent quam Venetis obtemperare, qui eorum societatem aspernati essent, urbem Francisco dedunt, Præfecto arcis non abnuente, quo additamento Sfortias Insubriæ dominatum statim mente concepit. Agebatur hæc in Cisalpina Gallia, cum Alphonsus eodem tempore Nicolao Pontifice frustra reclamante cum exercitu in Senensium maritima descendens, eorum libertatem subvertisset, ni Florentinus populus cognita Regis calliditate Legatum Senas misisset, qui civitatem admoneret Alphonsum regnandi cupidum, Senenses bello non minus quàm Florentinos petere. Tum vero Senenses cognito periculo, & si Regi commeatus non negabant, non tamen quempiam ex regiis militibus ingredi sua mœnia deinceps sunt passi. Rex itaque cognita Senensium diligentia, in Volaterranum & Pisanum agrum descendens, multa castella, partim deditione, partim vi cepit: maxime vero Castilionum Piscariæ, quæ oppida Florentini haud ita multo post recepere, præter Castilionum, Sigismundo Malatesta Duce: quē antea, Alphonsi stipendio conductum ab eo ad se

deficere pecuniis compulerant. Non desistebat interim Nicolaus Pontifex nunc Regem, nunc Venetos adhortari, ut pacem quam bellum mallent: Sed hi ferocia exultantes, bene monenti nequaquam obtemperabant. Hanc ob rem Franciscus comparato ingenti exercitu, in quo robur Italicorum militum inerat, Brachianis & Sfortianis militibus simul junctis, ad Placentiam firmo Venetorum præsidio munitam medio autumno castra locat, partemque murorum bombardis demolitus, crescente Pado adeo, ut Galeones (ita enim naves fluviales ad bellum aptas vocant) mœnibus appellerentur, terrestri ac navali oppugnatione urbem capit ac diripit. Magna hæc Francisci laus est habita, quod hyeme tanta imbrium inundatione, ut ægre in tabernaculis miles retentus sit, tantam urbem vi ceperit. Non destitit tamen Nicolaus Pontifex de pace tum quidem mentionem facere, instantibus etiam apud Venetos socios Florentinis, quod Regis potentiam vererentur, qui tum cum exercitu in Hetruria erat. Verum ea de re nil actum est, quod Laudam Veneti Mediolanensibus id maxime petentibus, reddere gravarentur. Nicolaus autem Pontifex omissa re totiens frustra tentata, ad rem Divinam animum applicans, ingentes supplicationes decernit ad placandam iram Dei, precandumque ut pacem Christiano populo præstaret, his letaniis Pontifex ipse cum omni Clero à sancto Petro usque ad sanctum Marcum profectus est, multam religionem & singularem pietatem præ se ferens. Verum neque ita quidem exigentibus id fortasse hominum meritis, Dei ira placata est. Nam sequen-

quenti biennio adeo ubique fere peste laboratum est, ut pauci de multis superfuerint. Quod quidem malum & frequens terræmotus, & eclipsis solis indicare videbatur. Minabantur hi quos Prædicatores vulgo appellant, futuram calamitatem: maxime vero Robertus ordinis sancti Francisci professus prædicator insignis, qui concionibus suis adeo populum Romanum movit, ut pueri passim fœminæque per urbem incederent misericordiam à Deo exposcentes. Et ne quid mali in Italia deesset, bella quæ ante inchoata diximus, adeo invalescebant, ut sedari nullo modo posse viderentur. Nam Franciscus Sfortia sequenti æstate expugnatis quibusdam Venetorum castellis, in eorum classem qua Cremonenses vexabant cum terrestri navalique exercitu profectus, eam cedere retro ad Casale majus coëgit: quo & hostem insecutus, cũ ejus classem in navalia subductum bombardis disjecerit, ad tantam desperationem Præfectum Venetum redegit, ut incensa classe, quam tueri non poterat effusa fuga in oppidum sese receperit. Inde vero Franciscus abiens non amplius de Cremona solicitus, sublata hostium classe, in Gerram Abduæ movens, ad Carravagium firmo hostium præsidio munitum castra locat. Movent & eò Veneti de existimatione sua actum putantes, si oppidum à Mediolanensibus occuparetur, qui positis è regione hostium circiter mille passus castris suis, tempori se affuturos si oppugnatione vexarentur ostendunt. Creba quotidie committebantur prælia, utpote ex tam propinquis castris. Verum cum ad summam dimicationem ventum est in via paludibus undique coartata, ad quam primæ Vene-

torum

torum acies retrusæ, neque cedere (ut in pugna facere plerunque necesse est) propter subsequentes, neque pugnare in tam angusto loco, propter instantes hostes poterant, oppressæ penitus & obtritæ cecidissent, nisi à novissimo agmine fugiendi initium ortum fuisset. Tum vero Franciscus cedentem hostem insecutus, & castris opulentissimis eum exuit, & equitum ac peditum circiter quinque millia capit. Postea vero Franciscus Brachianis eo invito ad expugnandam Laudam mandato Mediolanensium proficiscentibus, cum reliquo exercitu Brixiam movens, urbem obsidione cinxit. Hac vero calamitate permoti Veneti de se actum existimabant, nisi pacem cum Francisco componerent, orta jam inter Franciscum & Mediolanenses simultate, quæ his legibus composita est, ut sumptis in Mediolanenses armis quicquid ultra Abduam Padum ve Francisci, quicquid vero citra Abduam caperetur, Venetorum esset, collatis eidem à Florentinis ac Venetis singulis mensibus sedecim millibus nummûm aureorum: immissisque aliquot turmis auxilio, donec Mediolano potiretur. Inito itaque hoc modo fœdere, allectisque ad se quos potuit copiarum Ducibus pollicitationibus & præmiis, in Mediolanenses conversus, omnes fere eorum civitates in deditionem recepit. Quo quidem successu permoti Veneti, longe aliter evenire Francisco cernentes quam arbitrati fuerant, accepta ex fœdere Crema, revocatisque militibus suis fœdus cum Mediolanensibus ineunt, Francisci potentiam reformidantes si Mediolano potiretur. Franciscus autem simulata cum Venetis benevolentia, privataque

taque magis Cosmi Medices quam publica Florentini populi pecunia adjutus, post multas acceptas illatasque clades, post longam & gravem oppugnationem, utpote media hyeme, post defectionem & transitionem militum ad hostes. Adversante etiam Alphonso qui Mediolanum jure hæreditario deberi sibi dicebat, ob eamque rem Lodovicum Gonzagam mercede conduxerat, & in Bononienses miserat, quo suis tutius in Cisalpinam transire liceret, Mediolano tandem potitur, anno. M. CCCC. XLIX. Iuvabant quidem Mediolanenses Veneti, immisso cum exercitu suo Sigismundo Malatesta, qui se Picennino auspiciis Mediolanensium militanti conjungeret, sed pernegligenter: ut enecti fame civitatem Venetis potius quam Francisco committerent. Quare longe aliter evenire cernentes quam putarant, cum Alphonso agunt, qui Franciscũ inimico & hostili animo persequebatur, inito prius fædere, ut homo dominandi cupidus priusquam invalesceret, Ducatu Mediolanensi pelleretur. Invitant & Florentinos ad eam rem. Verum cum hi nunquam se adversaturos Francisco dicerent, eorum mercatores ab urbibus suis Veneti pellunt: idemque ut Alphonsus faceret tandem etiam impetrarunt. Nicolaus autem Pontifex totam Italiam ad arma concitari cernens, autoritatem suam sæpius interposuit quo pax componeretur, ut sequenti anno libere omnibus ex tota Europa ad jubileum venire liceret. Instabat enim quinquagesimus annus, quo Iubileus de more indicebatur. Cardinales præterea sex creavit: quorum de numero fuere Latinus, Vrsinus, & frater ipsius Pontificis uterinus tantum Phillippus, tituli

tituli sancti Laurentii in Lucina Presbyter Cardinalis, vir certe bonus ingeniique liberalis. Interim vero Federicus Imperator instante *Pontifice*, Felicem compulit ut se pontificatu abdicaret, quod cerneret tantam seditionem, & tam diuturnam Ecclesiæ Romanæ perniciosam esse, usus tamen hac benignitate erga Amadeum Nicolaus est. Ad hominem nanque galerum Cardinalatus misit: eundemque Legatum Germaniæ fecit, ne omnino sine dignitate viveret. Venere & in arbitrium Pontificis Cardinales illi quos Amadeus creaverat. Hac vero concordia adeo lætatus est non modo Clerus omnis, verum etiam populus Romanus, ut in sequenti nocte ejus diei quo hæc audita sunt. M. CCCC. XLIX. XXIII. Aprilis cum facu-lis per urbem in equis incederent, clamantes, vivat Nicolaus. *Pontifex* autem ne ingratus erga Deum tanti beneficii videretur, supplicationes admodum celebres cum populo & Clero in Vaticano habuit. Idem fecere & reliqui Italiæ populi tam perniciosa seditione liberatam Ecclesiam Dei cernentes. Tanta præterea fuit Pontificis autoritas & gratia, ut animos Principum ad bellum jam concitatos aliquamdiu represserit. Instigabant nanque Venetos ad id bellum & Iacobus *Picenninus*, & Sigismundus Malatesta, & Carolus Gonzaga acerrimi ipsius Francisci Sfortiæ hostes & inimici. *Pel*lexerant etiam in societatem suam Veneti Sabaudiæ Ducem, Marchionem Montisferrati, ac Corregii Dominos, Bononiensesque & Perusinos, reclamante *Pontifice* & minante ne id facerent: concitare, sed frustra conati sunt. *Pacti* cum Alphonso, ut dum ipsi Franciscum adorirentur, Florentinos

tinos bello destineret. At Franciscus Florentinorum amicitia ac potentia fretus assumptoque in societatem belli Lodovico Gonzaga Principe Mantuano, ad bellum se constanti animo parabat. Hinc ortæ sunt inter Carolum & Lodovicum graves inimicitiæ, quod ejus amicitiam sequeretur, quem ipse hostem haberet: quodque oppida sua occupasset, quæ ei pater ex testamento reliquerat. Nam Lodovicus fratris in carcerem conjecti vas factus, cum spopondisset octoginta millia nummum auri, quo frater liberaretur, vetuissetque solum Carolus cum Franciscus aut nummos, aut oppida peteret, maluit nummos persolvere, & oppida retinere, quam tam vicina & propinqua loca dimittere. Hanc itaque ob rem Carolus fratrem calumniabatur, ut raptorem & alieni appetentissimum, non modo apud Venetos, quorum partes sequebatur; verum etiam ab Imperatore jus suum repetere. Iam attigerat annus jubileus, cum subito tanta multitudo Romam venit, quanta nunquam antea. Vnde cum semel è Vaticano visa Salvatoris imagine ad urbem redirent, facta obviam mula quædam Petri Bardi Cardinalis sancti Marci, cum neque venientes, neque redeuntes ob insequentem multitudinem cedere possent, cadente uno atque altero super mulam illam jam à multitudine oppressam, ad ducenta hominum corpora & equos tres, obtrita & suffocata in ponte Hadriani constat. Multi etiam à lateribus pontis in flumen cadentes, in undis periere. Sepulta in sancto Celso ad centum & trigintasex constat: reliqua vero ad campum sanctum delata sunt. Hanc ob rem Nicolaus Pontifex vices eorum

qui

qui mortui fuerant dolens, casulas quasdam angustiorem viam ad pontem facientes omnino sustulit: totumque fere annum illum in celebritatibus consumpsit, stationes ipsemet quotidie invisens cum Cardinalium cœtu. Cavit etiam quam diligentissime, ne abundante tanta multitudine, commeatus & omnia ad victum necessaria in urbe deessent. Curavit item execrationibus & satellitibus, ne crassatores in peregrinos ad urbem accedentes sævirent. Sequenti vero anno quod venturum ad urbem Federicum Imperatorem intellexerat, tum ut coronam imperii acciperet, tum ut Leonoram Regis Lusitaniæ filiam Alphonsi neptem in uxorem duceret, portas urbis, ac turres, Capitolium, arcem sancti Angeli, muris firmissimis munire cœpit, veritus credo ne adventante Imperatore novi aliquid, & ab eo, & à populo Romano oriretur: erat enim natura formidolosus. Hanc ob rem milites omnes suos cum collecticiis copiis Romam accivit. Ad deliniendos vero multitudinis animos, tredecim Mareschalcos, qui tredecim regionibus urbis præessent delegit: eisdemque tredecim vestes coccineas dono dedit. Imperator itaque prodeuntibus obviam tredecim Cardinalibus, omnique urbis magistratu, ac honorato quoque, per portam castelli ingressus, & ad scalam sancti Petri perveniens, obvium habuit Pontificem: à quo unà cum Leonora uxore, quam Senis offenderat jam ex Hispania avectam in templum Petri introducitur, millesimoquadringentesimoquinquagesimosecundo, die. IX. Marcii. Vnde facta ratione digressi, in ædbus illis divertere, quæ ad ipsos sancti Petri gradus

dus adhuc visuntur, meliorem formam quam antea habentes, Rom. Cardinalis Constantiensis impensa. Pontifex autem sequentibus diebus in sancto Petro missam celebravit, benedixitque Imperatori & Imperatrici, ut in nuptiis fieri consuevit, antequam sponsus cum nova nupta coeat: eosque deinceps eodem in loco XVIII. ejusdem mensis Imperatoria corona donavit. Dum vero Imperator (ut fit) ad sanctum Iohannem coronatus proficiscitur, plerosque auratos equites in ponte Hadriani creavit. Abiens deinde Neapolim cum uxore visendi Alphonsi Regis causa, à quo sumptuosa ac magnifica impensa cum tanto comitatu est habitus, rursum ad urbem mari rediens, iter in patriam statim arripuit, quod intellexerat quosdam Principes res novas in Germania & Vngaria moliri ob Regem Ladislaum adolescentem egregium, quem Imperator secum ducebat. Hominem autem abeuntem duo Cardinales ad quinquaginta millia passuum comitati sunt, Bononiensis ipsius Pontificis frater, & Carvagialla sancti Angeli Cardinalis. Abeunte autem Imperatore, Veneti comparato ingenti exercitu, Cremonensem agrum ingressi, omnia prius longe ac late populati, Soncium atque oppida vicina oppugnare sunt adorti, quæ in potestatem eorum haud ita multo post venere: captis ibi aliquot equitum turmis, quod serius quam decebat Franciscus exercitum comparaverat. Verum postea superveniente Lodovico Gonzaga amico & belli socio in agrum Brixianum movens, eo Venetos redegit, ut paludes, egredi

egredi nunquam ſint auſi, & aperto marte collatis ſignis ſecum decernere. Protrahi rem volebant, in mora ſpem omnem victoriæ reponentes, quod exiſtimabant Franciſcum propter inopiam ærarii impenſæ bellicæ haud diu ſuffecturum: Simul etiam ſperabant Mediolanenſes extortæ quondam libertatis memores, Franciſco tanto bello implicito, aliquid novi ad excutiendum ſervitutis jugum molituros. At Ferdinandus patris Alphonſi juſſu, cum equitum circiter octo, peditum quatuor millibus, in Hetruriam contra Florentinos movens, cum Cortonam ad defectionem tentaſſet, Fojanum Aretini agri oppidum quadraginta dierum oppugnatione, multis utrinque deſideratis capit. Inde vero abiens, ac per Senenſem agrum iter faciens, cum Caſtellinam fruſtra oppugnare tentaſſet, in maritima Senenſium hyematum deſcendit, captis in itinere quibuſdam Volaterranorum caſtellis. Obſervabat hominem cōtinuo Sigiſmundus Malateſta Florentini exercitus Dux, occaſionem bene gerendæ rei captaturus. Florentini autem cum pollentes Alphonſi ac Venetorum opes, terra marique reformidarent, ad externa auxilia confugere inſtituunt, Franciſco id approbante. Miſſus itaque in Galliam Angelus Acciojolus equeſtris ordinis Florentinus Orator ad Regem Franciæ, commemorata Florentinorum in regiam domum benevolentia, hominem eo perpulit, ut & duci Sabaudiæ & Allobrogis imperaret: qui jam in Franciſcum arma ſumpſerant, ne Franciſcum Florentini populi ſocium & amicum dicto aut facto læderent, affirmans ſe illi hoſtem futurum, qui ſecus feciſſet. Et Renatum impulit pecunias

cunias ei ac militem pollicitus, regnum Neapolitanum, unde fuerat ab Alphonso pulsus repetere: maxime vero quod Rex Florentinorum bello tum destineretur. Hac autem legatione Florentinorum ac Francisci res adeo secundæ sunt factæ, ut Veneti pacem deinde haudquaquam sint aspernati, fusis præsertim non longe à Godio eorum copiis, quas in Mantuanum Principem Carolo Gonzaga Duce miserant, ne ipse unà cum Tiberto Brandolino ad Franciscum Sfortiam, cujus auspiciis militabant proficiscerentur.: conjunctisque copiis majorem exercitum, quem Gentilis ductabat adorirentur & funderent. Venerat namque superiore anno ad exercitus Carvagialla sancti Angeli Cardinalis Nicolai nomine pacem inter concertantes compositurus: qui re infecta abiens, Deum hominesque testatus est, per Nicolaum Pontificem non stare, quo minus pace inter Italos composita, bellum communi omniū Christianorum consensu in Thurcos decerneretur: quos jam parare arma contra Constantinopolitanos senserat, & ob eam rem Cardinalem Rutenum patria Constantinopolitanum eò miserat, qui Imperatori & civibus auxilium polliceretur, si ad Catholicam fidem ut in Florentino consilio promiserant, redire voluissent. Interim vero Renatus recuperandi regni Neapolitani cupidus, ad quam rem Franciscus ac Florentini copias & opes pollicebantur, si Alpes transmittens, contra Venetos exercitum movisset, frustra tentato cum duobus millibus equitum per Allobrogos itinere, quos nunc Sabaudienses vocant, æstateque in ea re pene consumpta, Savonam alio itinere, atque inde
ad

ad Franciſcum pervenit: qui acceſſu tanti Regis & non parvis copiis, atque animo auctus, hoſtem pavidum, & certamen detrectantem movere caſtra ad montana Brixiæ coëgit. Inde vero exercitum circumferens ex Brixianis & Bergomatibus ad quadraginta oppida, partim vi, partim deditione cepit. Superveniente deinde hyeme, cum in hyberna undique itum eſſet, Renatus relicto in Italia apud Florentinos filio male in eos & Franciſcum animatus, in Galliam rediit. Verum frigeſcentibus unà cum hyeme jam omnium animis, exhauſtiſque item aſſidua bellorum impenſa populorum ac Principum ærariis, de pace jam antea à Nicolao Pontifice tentata mentio fieri cœpta eſt: ad quam Veneti & Florentini militarem licentiam peroſi, ſummo ferebantur ſtudio. Sed Nicolaus Pontifex conjuratione Stephani Porcarii equitis Romani, tum deprehenſa rem inchoatam omittens, ad ſedandum inteſtinum bellum animum adjecit. Stephanus enim majoris animi quam potentiæ, vir quidem in dicendo materna lingua eloquentiſſimus, multa liberandæ patriæ indicia præ ſe ferens (ut in principo diximus) Bononiam à Pontifice relegatur, hac conditione, ut ſingulis quibuſque diebus Niceno Gubernatori urbis ſeſe offerret: quem ſimulata ægritudine decipiens, Romam admonentibus conjuratis propere rediit, hac mente, ut cum urbem attigiſſet, ſumptis armis populum ad libertatem convocando, Pontificem & Cardinales caperet. Verum dum feſſus longitudine itineris & diutina vigilia aliquantulum quieſceret (aliquot enim noctes inſomnes duxerat) detegendæ rei tempus & oc-

& occasionem dat. Cognita hominis audacia, Pontifex Senatorem Iacobum Lavagnolum Veronensem civem, & vicecamerarium cum armato milite domum ejus statim mittit, ut captum in carcerem perducerent. Is autem adventare armatos intelligens, ad sororem confugit, relicto domi Baptista Sarra, cum aliquot servis, homine quidem impigerrimo & audacissimo: qui domo cum sociis erumpens, incolumis aufugit. Cognita deinde Stephani per indices fuga, hominem apud sororem in capsa delitescentem capiunt, & captum ac seriem conjurationis fassum ad muros arcis sancti Angeli suspendunt. Eodem quoque supplicio afficitur in capitolio Angelus Massa cum filio ac socio Savo, lecta prius audientibus omnibus conjurationis serie. M. CCCC. LIII. quinto Idus Ianuarii: Persecutus deinde reliquos conjuratos omnes oppressit, maxime vero Franciscum cognomento Gabadeum, & Petrum Monterotundum, & Baptistam Sarram à Venetis ad supplicium deditum. Eò enim confugerat post patefactam conjurationem. Nicolaus autem qui hactenus Romanos omni genere officii & liberalitatis juverat: quique liberior quam nullus antea Pontifex, incedere per urbem consueverat, sibiipsi deinceps cavens, morosior cum in omnes, tum vel maxime in Romanos factus est. Accedentes enim alloquendi causa non ita facile admittebat. Accessit & podagra, qua tum maxime laborabat. Sed nihil fuit quod æque hominem cruciaverit, quam ubi audivit Constantinopolim & Peram eodem impetu à Turco captam: obtruncatumque cum multis hominum milli-

millibus Constantinopolitanum Imperatorem. Captum quoque arbitrabatur, & necatum Cardinalem Rutenum: quem eò (ut dixi) miserat, sed is mutata veste incolumis abiit. Ipsi tamen Pontifici in animo fuit classe & milite Constantinopolitanos juvare, quemadmodum ejus literæ ad Imperatorem scriptæ indicant, quibus & eorum à Catholica fide defectionem & simulatum in gratiam cum Latinis reditum in calamitatibus increpat. Verum adeo repente urbs illa capta est, ut vix de mittendo auxilio cogitare licuerit. Præterea vero ne quid deesset quod hominem cruciaret, Comes Aversus injussu suo Nursinos bello aggreditur, à Spoletinis mercede conductus: hi enim populi de finibus inter se certabant. Hanc ob rem Angelum cognomento Ronconem cum militibus Ecclesiasticis mittit, qui Comiti iter intercluderet, quo minus ad oppida sua reverteretur. At vero cum intellexisset per Angelum stetisse, quo minus redeuntem comitem milites caperent, hominem ad se vocatum, in arce Hadriani capitali supplicio afficit, tertia noctis hora. Sunt autem qui scribant Nicolaum ejus rei mirifice pœnituisse: quodque ira percitus mandaverat, adeo accurate Præfectus arcis egisset. At veneti frustra de pace mentionem fieri cernentes, cum eam rem sæpius tentassent, veriti ne tanta res persuasu Lodovici Gonzagæ à Francisco intermitteretur, Iacobum Picenninum copiarum suarum Ducem, cum magna equitatus parte ad Voltam celerrime mittunt: qua capta, retrusoque in Godium Angelo comitis non sine aliquo Lodovici incommodo, qui tum ibi ægrotabat, hominem in hyberna revocant, existimantes

mantes jam satis motum ad petendam pacem Lodovicum esse. Interim vero Simonetus ordinis Eremitarum ultro citroque commeans, cum nunc Venetos, nunc Franciscum ad concordiam pluribus verbis adhortatus esset, eos tandem perpulit, ut pacem initis fœderibus firmarent, quæ omnium consensu quinto Idus Aprilis publice per præcones enunciata est. M. CCCC. LIIII. His fœderibus ut quæ cujusque ante id bellum fuissent redderentur, præter Gerram Abduæ, quam Franciscus de Venetis & Castilionum Piscariæ, qnod Alphonsus de Florentinis ceperat. Hoc vero quo firmius haberetur, ut ve Alphonsus dignitatis regiæ habitam fuisse rationem dignosceret, ad hominem mittendos Legatos Principes ac civitates censuere: quo cum undique convenissent, cumque Dominicus Capranicus Cardinalis sanctæ crucis, ac major pœnitentiarius, vir magnæ prudentiæ & autoritatis, Legatus à Pontifice missus, hortando, monendo, pacis concordiæ sequestrum se forte ostenderet, ita ad fœdus post longas disceptationes tandem ventum est: ut quam Veneti ac Fraciscus pacem composuissent, eadem firma & stabilis ab omnibus haberetur: utque si quæ deinceps dissensio discordiave inter eos orta esset, ejus tollendæ jus potestatemque Pontifex haberet: utque qui arma alteri intulisset, cognita à Pontifice causa, is statim communis omnium hostis haberetur. Data itaque publica per omnes fide, jurejurandoque adhibito, fœdus denique Neapoli firmatur, anno fere post superiorem pacem, qua nulla memoria patrum nostrorum major aut firmior est habita.

Omnes enim præter Genuenſes, in eandem ſententiam venere: quibus cum Alphonſo ex gente Catalonica nequaquam conveniebat ob tributum promiſſum nec redditum, ut Alphonſus dicebat. Relicta eſt etiam Legatorum negligentia vel induſtria (ut quidam volunt) anſa quædam ad bellum, qua Alphonſus poſtea Sigiſmundum Malateſtam bello perſecutus eſt, quod receptis antea à ſe mercedis nomine pecuniis, tranſitione facta cum Florentinis hoſtibus ſuis contra ſe militaſſet. Nicolaus autem Pontifex, ſive tædio animi, quo maxime cruciabatur poſt captam Conſtantinopolim, ſive febri & podagra, qua potiſſimum vexabatur, pontificatus ſui anno octavo moritur. M. CCCC. LV. ſepeliturque in Baſilica Petri honorificentiſſima pompa, cujus in ſepulchro hoc epitaphium merito inſcriptum eſt.

Hic ſita ſunt quinti Nicolai antiſtitis oſſa,
Aurea qui dederat ſecula Roma tibi.
Conſilio illuſtris, virtute illuſtrior omni,
Excoluit doctos doctior ipſe viros.
Abſtulit errorem, quo ſchiſma infecerat orbem,
Reſtituit mores, mœnia, templa, domos.
Tum Bernardino ſtatuit ſua ſacra Senenſi,
Sancta jubilei tempora dum celebrat.
Cinxit honore caput Federici conjugis aureo.
Res Italas icto fœdere compoſuit.
Attica Romanæ complura volumina linguæ
Prodidit, en tumulo fundite thura ſacro.

Laudatur quidem ejus liberalitas, qua in omnes uſus eſt: maxime erga Literatos: quos & pecunia, & officiis Curialibus, & beneficiis mirifice

fice juvit. Eos enim præmiis nunc ad lectiones publicas, nunc ad componendum de integro aliquid, nunc ad vertendos Græcos Autores in Latinum ita perpulit, ut literæ Græcæ & Latinæ, quæ sexcentis jam antea annis in situ & tenebris jacuerant, tum demum splendorem aliquem adeptæ sint. Misit & Literatos viros per omnem Europam, quorum industria libri conquirerentur, qui majorum negligentia, & barbarorum rapinis jam perierant. Nam & *Poggius* Quintilianum tum invenit: & Enoch Asculanus Marcum Cælium Appicium: & Pomponium Porphyrionem in Horatii opera scriptorem egregium. Aedificavit præterea magnifice & splendide, tum in urbe, tum in Vaticano. In urbe ædes pontificias apud sanctam Mariam ad Præsepe. Restituit & templũ sancti Stephani in Celiomonte: à fundamentis vero erexit sancti Theodori templum inter Palatinum & Capitolinum montem in plano situm. Pantheon quoq; in medio urbis positum templum vetustissimum, M. Agrippæ opus plumbeo tecto restituit. In Vaticano autem & *Pontificias* ædes sumptuosis operis in hanc formam, quam nunc cernimus redegit, & muros Vaticani præaltos & latos inchoavit, jactis insanis fundamentis ad turres & majorem molem superædificandam: quibus coerceri hostes possent, ne ædes Pontificis & beati *Petri* templum, ut antea sæpe factum est, diriperentur. Inchoavit præterea ad caput templi amplam testudinem, quam vulgo Tribunam vocant: quo templum ipsum augustius, & hominum magis capax esset. Pontem quoque Milvium restituit: & ædes

egregias ad balnea Viterbiana ædificavit. Iuvit & multos pecunia qui in urbe ædificabant. Ejus etiam mandato vici urbis fere omnes ſtrati ſunt. Eleemoſynas quoque multas in pauperes erogavit: maxime vero in nobiles ad inopiam ob varios rerum humanarum caſus redactos. Virgines inopes ſua pecunia & munificentia maritis collocavit. Legatos aliunde venientes munifice ſemper ſuſcepit: nullo non genere honoris & liberalitatis adhibito. Facilis ad iram fuit, ne mentiar, quippe qui bilioſus erat: facilis etiam reditu ad benevolentiam: hoc eſt quod anſam malevolis dedit ad carpendum hominem de Deo & hominibus optime meritum. Avaritiæ autem adeo expers fuit, ut neque officium ullum vendiderit unquam, neque beneficium ſimoniaca pravitate ductus ulli collocaverit. Gratus erga de ſe & Eccleſia Dei meritos, amator juſtitiæ, pacis autor & conſervator, clemens in delinquentes, ceremoniarum diligentiſſimus obſervator, nihil quod ad Divinum cultum pertineret omittens. Extant adhuc vaſa aurea & argentea: extant cruces gemmis ornatæ: extant & Sacerdotales veſtes auro & margaritis inſignitæ: extant peripetaſmata & aulæa auro & argento intertexta: extat & mitra pontificia, quæ hominis munificentiam nobis oſtendunt. Omitto tot libros ſacros ſuo juſſu deſcriptos, auro & argento redimitos. Licet inſpicere bibliothecam Pontificiam ſua induſtria & munificentia mirifice auctam. Religioſos, ut vernaculo utar vocabulo, ita amavit, ut eos & mira beneficentia & Eccleſiaſticis beneficiis juverit. Beatum quoque Bernardinum Senenſem ordinis Minorum

norum in Sanctos retulit, quod prædicando, docendo, monendo, castigando etiam factiones Italiæ, Guelpham scilicet & Gibellinam magna ex parte extinxerit, & Christianis hominibus bene beateque vivendi viam ostenderit. Cujus corpus nunc etiam Aquilæ magna cum veneratione invisitur.

CALIXTVS. III. *PONTIF. CCXVIII.*

CAlixtus tertius, Alphonsus cognomento, Boria antea vocatus, natione Hispanus, patria Sativensis, Valentinæ diœcesis, patre Iohanne, matre Francisca generosis parentibus natus, ac libere educatus, Cardinalium suffragiis *Pontifex* creatur, sexto idus Aprilis. M. CCCC. LV. Is enim quartumdecimum natus annum post prima literarum erudimenta ad Ileridense Gymnasium missus, tantum studio & diligentia profecit, ut brevi Doctor in utroque jure factus, acute ipse aliis ac perdocte deinceps legerit. Hanc ob rem Petrus Luna (quem Benedictum tertiumdecimum appellarunt) proprio motu nemine rogante, Canonicatum Ileridensis Ecclesiæ ei contulit. Verum cum jam ejus doctrina omnibus nota esset, ad Alphonsum Aragonum Regem profectus, ejus consilio & secretis statim adhibetur. Cum autem à Martino Pontifice Ecclesiæ Majoricensis Gubernator factus esset, persuaderentque amici, ut Ecclesiam ipsam in titu-lum acciperet, facturum se id renuit, quod diceret se expectare Episcopatum Valentinum: quem haud ita multo post suo merito consecutus est. Cum enim mortuo Benedicto tertiodecimo, duo illi Anticardinales, de qui-

bus in Martino mentionem fecimus, Aegidium quendam Barchinonensem Canonicum in locum demortui Panischolæ Pontificem creassent, quem Clementem octavum appellabant, eò statim missus ab Alphonso Rege, qui jam cum Martino Pontifice in gratiam redierat, Alphonsus Boria est, non sine magno sui ac Comitum discrimine, adeo locus ille Panischolæ tyrãnicè custodiebatur: & ab his potissimum, quorum maxime intererat discordias alere. Qui Alphonsus adeo rationibus & autoritate Aegidium ipsum ad sanitatem deduxit, ut postea superveniente Petro Fuso Martini Legato, Pontificio nomine se abdicaverit, in potestatemque Pontificis devenerit. Hanc ob rem Martinus & Aegidium Majoricensem & Alphonsum Boriam Valentinum Episcopum creavit. Orto deinde bello inter Alphonsum Aragoniæ, & Iohannem Castellæ Reges, solus Alphonsus Boria delectus est, qui ad pacem & concordiam Reges adhortaretur, quam septennio post inchoatum bellum tanta cum diligentia composuit, contracta etiam inter eos affinitate, ut hodie quoque aliquot illius fœderis pacta serventur. Verum cum postea invalescente Basiliensi concilio, Rex Alphonsus qui tum in regno Neapolitano bellum gerebat, rogaretur ut aliquem ex suis eò mitteret, Alphonso Boriæ id negocium demandavit, qui ægre ferens rem tam perniciosi exempli sibi committi, cùm Regina egit Alphonsi uxore, ut in Italiam ad Regem proficisceretur cum Ferdinando Regis filio: eumque adhortaretur, ut tandem post multos labores, & tot pericula addita, in quibus tum etiam frequenter versabatur in patriam rediret.

ret. Rex autem se id facturum abnuens, hominem ad Eugenium misit, qui tum Florentiæ erat, quo cum de pace ageret. Vitelleschus enim Eugenii nomine regnum Neapolitanum armato milite ingressus, longe ac late omnia populabatur, prohibiturus quo minus Rex Neapoli, quam tum oppugnabat potiretur. Cum autem in longum res protraheretur, Eugenioque in mentem venisset viginti Cardinales creare, Valentinum Episcopum horum in numerum retulerat. Quam quidem dignitatem constantissime renuit, quod diceret id sibi nequaquam integrum esse, re præsertim ob quam venerat infecta. Redeunte deinde Romam Eugenio, cum Patriarcha Aquileiensis Tarracinam ad Regem missus, pacem inter Ponpontificem & Regem composuisset, fœderaque injisset, quibus Valentinus Episcopus semper interfuit, autoritatemque suam interposuit & diligentiam, adeo à Pontifice diligi cœptus est, ut cum brevi Cardinalem creaverit tituli Sanctorum quatuor coronatorum, Romamque ad se accersierit, non minore modestia in Cardinalatu utens, quam antea in Episcopatu fecerat, ab omni pompa & inani gloria alienus semper fuit. In dicendis autem in senatu sententiis ita gravis habebatur, ut nihil unquam per adulationem & gratiam locutus sit. Mortuo deinde Eugenio, ejüsque successore Nicolao Pontifice, Alphonsus Boria (ut dixi) in ædibus sancti Petri Pontifex creatus, Calisti nomen de more suscipiens, bellum Turcis statim indixit. Id se ante Pontificatum vovisse ostendens suo chirographo, his verbis scripto, quod in libro quodam suo extabat:

Ego Calistus Pontifex Deo omnipotenti voveo & Sanctæ individuæ Trinitati, me bello, maledictis, interdictis, execrationibus, & demum quibuscunque rebus potero Turcos Christiani nominis hostes sævissimos persecuturum. Admirati sunt omnes qui aderant, quod Pontificatus nomen sibi desumpsisset ante adeptam dignitatem: quodque homo senex, ac fere decrepitus tantum animi haberet. Vt autem quod promiserat re ipsa præstare posset, Prædicatores per totam Europam statim misit, qui omnes Christianos in Turcos animarent: quique facultatum aliquid & opum suarum ad tantam expeditionem conferrent. Ex his autem facultatibus ad sedecim triremes Romæ ædificatas in hostem misit, Patriarcha Aquileiensi Præfecto, qui triennio maritima hostium Asianorum vexavit: insulas quasdam cepit, ac magnas calamitates hostibus intulit. Alphonsus autem Rex & Burgundiæ Dux crucis signum suscipientes, ituros se quoque in hostem profitebantur, vel armatos milites eò missuros. Verum cum res uno impetu mota est, ita etiam facile resedit, Principibus ipsis ob voluptatem rem tantam & magnam gloriam parituram omittentibus. At vero dum Pontifex ipse de more in Basilica Lateranensi coronaretur, duo milites, quorum alter sub Comite Averso, alter sub Neapolione Vrsino diversarum partium Ducibus militabat, de adolescente armigero contendentes, ita se mutuis vulneribus confecere, ut uterque statim perierit. Hanc ob rem Neapolio factionem Vrsinam ad arma convocans, ædes ubi Comes Auersus divertere consueverat diripuit, aberat tum comes.

Ad

Ad lateranum itaque iturus Neapolio, ut Comitem adoriretur, ægre à Latino fratre, & à Camerario Pontificis retentus. Non poterat certe ſine magna urbis calamitate eò proficiſci Neapolio, cum tota Columnenſium factio, quæ Comiti favebat, jam in armis eſſet. Miſerat & ad utrunque Pontifex Iohannem Baruncellum, & Lælium de Valle Advocatos conſiſtoriales, qui pacem inter eos componerent: atque hoc modo autoritate Pontificis ſedata ſunt omnia, non tamen vetus ſimultas inter eos ſublata eſt. Bello enim ſæpius inter ſe concertarunt cum magno ſuorum incommodo. Pontifex autem ad tranſigenda negocia pontificia animum adiiciens, beati Vincentii Hiſpani ordinis Prædicatorum & beati Edmundi Anglici memor, eos in Sanctos retulit: ob eamque rem ſupplicationibus Deo gratias egit, ab Eccleſia Minervæ uſque ad ſanctum Petrum continuato magno Cleri ac populi Romani apparatu. Verum ne quid ad diſturbandam Eccleſiæ quietem deeſſet, ruſtici quidam Palumbaræ oppidi, quod in Sabinis eſt, extorres antea à Iacobo Sabello loci Domino facti, domum redeuntes, duobus Iacobi filiis obtruncatis, Eccleſiæ oppidum ipſum ſe dedituros polliciti ſunt: quod non modo Caliſtus renuit, verumetiam eò Cardinalem Columnenſem miſit, qui in gratiam Iacobi eos redigeret. Tum vero Neapolio veritus ne Cardinalis Palumbaram ſuo nomine occuparet, eò cum militibus ſuis profectus, locum ipſum aliquot dies obſedit. Verum ſupervenientc Matthæo Poiano & Franciſco Sabello, ac pleriſque aliis militum Ductoribus, Pontificis

ac Cardinalis Columnensis mandato soluta obsidione Palumbaram ingressi, ad viginti rusticos ex his potissimum; qui tumultum concitaverant, laqueo interemptos membratim divisere, cæteris exemplum daturi, ne in Dominos suos tam grande facinus molirentur. Apparente deinde per aliquot dies Cometa crinito & rubeo, cum Mathemathici ingentem pestem, caritatem annonæ, magnam aliquam cladem futuram dicerent, ad avertendam iram Dei Calistus aliquot dierum supplicationes decrevit: ut siquid hominibus immineret, totum id in Turcos Christiani nominis hostes converteret. Mandavit præterea, ut assiduo rogatu Deus flecteretur, in meridie campanis signum dari fidelibus omnibus, ut orationibus eos juvarent, qui contra Turcos continuo dimicabant. Crediderim tum ego precibus omnium Christianos ad Bellogradum contra Turcos dimicantes Duce Iohanne Vajovado viro clarissimo, astante etiam Iohanne Capistrano ordinis Minorum, crucemque pro vexillo hostibus inferente, eos Bellogradum oppugnantes ingenti clade superasse. Ad sex enim hominum millia ex hostibus interfecta sunt cum parva nostrorum manu, ut Carvagialla sancti Angeli Cardinalis ad Pontificem & ad Dominicum Capranicum sanctæ crucis Cardinalem scripsit: hostium quoque commeatus omnes, ad centum & sexaginta bombardæ captæ sunt, qua clade perterritus Turcus Constantinopolim propere se recepit. Actum de crudelissimo genere tunc certe fuisset, si Christiani Principes omissis intestinis bellis & odiis, terra ac mari tantã

Victo-

victoriam profecuti fuiffent, quemadmodum Califtus prædicabat & monebat. Verum his refumptis viribus, & Trapezon prius Imperatore interempto, & Boffinam deinceps Rege ipfo capto atque interfecto, poftea cepit, admonentibus Chriftianos omnes his, qui rerum experientia, & locorum cognitione tantam cladem à longe tanquam è fpecula quadam prævidebant. Non ceffabat Califtus literis & nunciis Principes Chriftianos adhortari, ut in tanto malo oculos aliquando aperirent, fruftra remedia deinceps quæfituros, ubi jam hoftis invaluiffet. Ecce autem dum vir bonus hæc meditatur & prædicat, Iacobus Picenninus à Venetis difcedens, cum magno equitatu ac peditatu in agrum Senenfem hoftili animo defcendit, repetens à Senenfibus aliquot millia nummûm aureorum: quæ, ut dicebat, patri Nicolao, qui eorum aufpiciis quondam militaverat ipfi merito debebant. Senenfes autem fuæ reipublicæ confulturi, omnes Italiæ Principes ex fœdere in auxilium vocant: maxime vero Pontificem, qui eos primo admonuit, ut ne quadrantem quidem Iacobo darent: deinceps vero & milites fuos contra Picenninum ipfum mifit: ac Principes Italiæ adhortatus eft, ut idem ipfi facerent, ne aliquod grave incendium in Italia excitaretur, quod non ita facile extingui poffet. Veriti omnes ne id certe eveniret, quod Pontifex prædicabat, auxilia propere Senenfibus mifere. Solus autem Alphonfus qui Iacobo favebat, hominemque ad fe vocaverat, ejus benevolentiæ memor, quam antea cum patre Nicolao Picennino contraxerat, Senenfibus ex fœdere auxilio non fuit: imò vero & comitem

Petilianum in Senenses ita concitaverat, ut tanti mali prima causa inde exorta videatur. Verum supervenientibus auxiliaribus copiis, tum à Francisco Sfortia, tum à Venetis eo redactus est Picenninus aliquot præliis, si non fusus, at mutilatus & debilitatus, maxime vero ad Orbatellum, ut conscensis Alphonsi triremibus, quæ ad hominem missæ sunt, rerum omnium inopia laborantem in regnum tanta re frustra tentata, profectus sit. Quare & Calisti & sociorum opera atque auxilio Senenses magno periculo liberati sunt, qui certe non minus intestino, quam externo bello tum laborabant, cum non deessent cives quidam, qui spreta libertate factionem Alphonsi sequerentur: quorum etiam opera tandem bellum concitatum crediderim. Sed cives bene sentientes, aut pulsis aut cæsis male de patria merentibus, libertatem quam tum magno labore & sumptu peperere, nunc etiam & quidem diligenter tuentur. Animadvertere & tum acerrime in militarem licentiam & transfugas, interfecto Giberto Corrigia, ejusque milite in prædam dato: paululum quoque abfuit, quin idem etiam Sigismundo Malatestæ acciderit, qui tum eorum stipendio militabat, quique & bellum in longum ducebat, & prædam ex agris eorum non aliter abigebat ac si hostis esset. Eodem quoque anno tantus in regno Neapolitano terræmotus exortus est nonis Decembribus, ut & multa templa, & plures ædes cum magno hominum ac pecorum interitu corruerint: maxime vero Neapoli, Capuæ, Cajetæ, Aversæ cæterisque veteris Campaniæ urbibus, quarum ruinas ego cum maxima admiratione deinceps inspexi, dum cernendæ

nendæ vetustatis studiosus eò me contulit Repetebat tum votum Alphonsus tertio quoque verbo, quod in Turcos fecerat, & se quod voverat brevi facturum dicebat: verum nec sic quoque impelli ad sanctam militiam potuit, adeo erat illecebris Neapolitani regni irretitus. Calistus autem sedatis Italiæ rebus, novem Cardinales creat: quorum duo ex sororibus fuere ejus nepotes Rodoricus Boria, & L. Iohannes cognomento Miliano ex sorore nepos. Aeneam quoque Senensem Episcopum Cardinalem creavit: cujus opera in componenda Italiæ pace, dum Senenses bello vexarentur usus fuerat. Verum mortuo Comite Tagliacocii, quem superiore anno Pontifex urbis Præfectum creaverat, statim inter Aversæ Comitem & Neapolionem Vrsinum orta dissensio est, cum Aversæ comes Monticellum non longe à Tibure positum occupasset, qnod diceret eam hæreditatem ad nurum suam pertinere comitis filiam, contrà instaret Neapolio id suum esse debere jure hæreditario: quippe cum comes ipse ex gente Vrsina haberetur. Ex altercatione autem duorum de hæreditate inter se, armis etiam concertantium, maxima damna populus Romanus tum certe perpessus est. Verum composita hac etiam controversia, jusso utroque ab armis discedere, Calistus Boriam nepotem suum & urbis Præfectum creavit in locum demortui Comitis, & eundem militibus Ecclesiasticis præfecit, quo facilius Barones urbis Romæ in officio contineret. Mortuo vero non ita multo post Alphonso, hærede legitimo carente, tanti animi Calistus fuit, ut regnum illud repetere sit ausus, dictitans

tans id ad ſedem Apoſtolicam Alphonſi morte jure feudatario devolutum eſſe. Parabantur jam utrinque arma: nec Ferdinandus Alphonſi hæres animos hominis contemnebat. Norat enim hominis ingenium & animi ejus amplitudinem. Verum etiam ejus morte diſturbata ſunt omnia, & tanto metu Ferdinandus liberatus eſt. Moritur autem Caliſtus pontificatus ſui anno tertio, menſe tertio, die decimoſexto, ſepeliturque in Vaticano ad ſiniſtram Baſilicæ ſancti Petri in templo rotundo, quod ſanctæ Mariæ in febribus dedicatum eſt, Nicolai impenſa antea reſtitutum. Moritur etiam non multo pòſt Borias nepos, qui in civitatem veterem confugerat, Vrſinæ familiæ odia declinans, quæ ipſe contraxerat, dum alteri factioni magis favet. Caliſtus autem in omni vita vir integerrimus eſt habitus, ſed hæc ejus præcipua laus eſt: quod dum Epiſcopus eſſet aut Cardinalis, beneficium aliquod in commendatione nunquam voluit, dicens ſe una ſponſa, & quidem virgine contentum eſſe, hoc eſt Eccleſia Valentina, ut jus pontificium mandat. Eleemoſymas præterea pauperibus Chriſti, & ſervis Dei frequentes dabat, tum publice, tum privatim. Virgines pauperes collata dote maritis collocabat. Nobiles ad inopiam redactos ſua impenſa in vita retinebat. Vtebatur & munificentia erga Principes quando opus erat: maxime vero erga eos qui nomen Chriſtianum autoritate & opibus ſuis juvare poterant. Ad Vſumcaſſanum, Perſarum & Armenæ Principem, ad Regem Tartarorum Lodovicum Bononienſem ordinis ſancti Franciſci fratrem

trem misit cum multis & magnis muneribus, eos in Turcum excitans, qui persuasu hominis & magnas Turcis calamitates intulere, & oratores suos quos ad Calistum destinaverant, ad Pium Pontificem demum misit: quos certe cum admiratione, tum ob intervalla locorum unde venerant, tum vel propter habitum nostris oculis insuetum inspeximus. Ferunt Vsumcassanum superatis persæpe hostibus, ad Pontificem scripsisse, se quidem victoriam ex hoste reportasse ob preces ab eo ad Deum habitas, ejusque beneficii Divini potius quam humani se aliquando memorem futurum. Inchoata hæc amicitia à Calisto est, quam nunc constanter Christiani cum ipso Principe retinent, qui Turcum continuis præliis vexat. In ædificiis autem parvos sumptus fecit, quod ei parum vivere licuit: quodque pecunias in usum tanti & tam periculosi belli colligebat. Restituit solum sanctæ Priscæ in Aventino templum, & mœnia urbis dirupta ac fere solo æquata. Aulæa tamen quædam auro intertexta ab eo empta cernuntur. In victu suo parcus est habitus, in sermone modestissimus. Facilis aditu quantum ei per ætatem licebat: Iam enim octogesimum attigerat annum, nec tamen de studiis suis quicquam remiserat. Legebat ipse, aut legentes audiebat, si quid in tanto rerum fastigio ei temporis supererat. Officium transfigurationis Domini nostri Iesu Christi ipse composuit, jussitque eo modo atque cum his indulgentiis celebrari, quibus celebritas corporis Christi in pretio habetur. Oratores ad se venientes mira benevolentia complectebatur: quorum precibus aut postulatis ab honesto

nesto discedere nunquam voluit. Hanc ob rem cum Alphonso simultates exercuit, quod is peteret Episcopatus interdum his dari, quibus, vel propter ætatem, vel ignorationem, tum literarum, tum rerum humanarum committi nequaquam debebant. Moriens autem Calistus centum & quindecim millia nummum aureorum reliquit, quos in usus bellicos contra Turcos comparaverat. Dum autem Calisti funus celebraretur, moritur & Dominicus sanctæ crucis Cardinalis, & summus pœnitentiarius, vir quidem gravis ac sapientissimus: sepeliturque in templo Minervæ bonis omnibus præ dolore lachrymantibus.

PIVS II. *CC. XIX.*

PIus secundus, Aeneas cognomento, *Picolhomineus* antea vocatus, natione Italus, *Senis* oriundus, Corsiniani ortus, patre Sylvio, matre Victoria, patrum omnium consensu Pontifex creatur tertiodecimo calendas Septembris. M. CCCC. LVIII. Nam pater ejus à plebe Senensi cum reliqua nobilitate è republica dejectus, & ad fundum gentilicium Corsinianum vallis Vrciæ oppidum se conferens, infantem eo loci ex uxore suscepit. Nato puero, Aeneas Sylvius nomen pater indidit. Puerpera autem qer quietem visa est sibi infantem cum mitra parere, quæ (ut pronæ semper in pejus mentes hominum sunt) verita est, ne somnium illud puero & familiæ ignominiam portenderet: neq; antea hujuscemodi suspicione levari potuit, quam postea quam intellexerit filium Tergestinum Episcopum designatum fuisse: quo nuncio

cio omni prorſus metu liberata, immortali Deo gratias egit, quod defunctum meliore fato, quàm ipſa conjectaverat filium ſibi videre contigiſſet. Prius tamen cum jam per ætatem diſcere aliquid potuiſſet, Corſiniani ſingulari memoria, & ſumma docilitate Grammaticam didicit: parce adeo ac duriter vitam ducens, ut omnia ruris officia ob inopiam adire ſit coactus. Annum vero decimum & octavum agens Senas proficiſcitur: ubi à neceſſariis & cognatis adjutus, Poëtas primo, mox oratores audivit: quibus facultatibus tantum ingenio & diligentia valuit, ut brevi præclara poëmata Latinâ & Hetruſca lingua ediderit, ludens credo in amorem, quo ætas illa maxime conflictatur. Inde vero ad jus civile ſe contulit: quod profecto non ita multo poſt deſerere coactus eſt. Orto nanque inter Senenſes & Florentinos bello, caritatem annonæ veritus, & nobilitatem plebi Senenſi ſuſpectam cernens, voluntarium ſibi velut exilium adſcivit, ſecutus ampliſſimum virum Dominicum Capranicnm, qui tum Senis iter faciens ad Baſilienſe concilium proficiſcebatur, queſtum injurias ab Eugenio Pontifice ſibi illatas propter denegatum galerum Cardinalatus inſigne, quo etiam abſentem Martinus ob ejus virtutem & integritatem merito donaverat. Hujus igitur contubernio uſus, poſt longos itineris labores ſuperatis alpibus, cælo vicinis, & congelatis nivibus opertis, per inferni pontem, Lucernæ lacum Helvetiorum campos Baſileam tandem pervenit. Quo in conventu, & ſi multa negocia Aeneæ Dominici Secretario obvenerint, ſemper tamen eſt aliquid ocii ſuffuratus, quod

literis

literis traderet. Dominicum deinceps paupertate & inopia circumventum: quippe cui beneficiorum & paternæ hæreditatis proventum omnem Eugenius denegabat, relinquere non sine lachrymis cogitur, Bartholomæum Novariensem Episcopum secutus: quo cum Florentiam ubi Eugenius Pontifex erat pervenit. Sed hunc quoque in judicium ob crimen læsæ majestatis ab Eugenio accersitum Aeneas relinquere impellitur, Nicolaum sanctæ crucis Cardinalem secutus, patrem certe optimum, ac omnium opinione sanctissimum, qui Attrebatum profectus Eugenii jussu, ubi conventus Gallorum Principum habebatur, pacem inter Ducem Burgundiæ (qui cum Anglis sentiebat) & Regem Franciæ composuit. Redeunte autem in Italiam Nicolao, quem Veneti ac Philippus Mediolani Dux autorem componendæ pacis requirebant, Aeneas non admodum Eugenio gratus Basileam proficiscens, magno semper in honore apud omnes est habitus. Fuit enim scriba in synodo illa celeberrima, & literarum Apostolicarum abbreviator: Duodecimvir, qui Magistratus in tanto conventu censorius habebatur. Nihil enim publice per quenpiam agi poterat, nisi horum gravissima autoritas intervenisset: & si qui admissi ad consultandum de rebus conciliaribus minime idonei habiti sunt, horum jussu senatu movebantur. Erant in eo concilio quatuor conventus: qui deputationes more aulico vocabantur, apud quos de fide, de pace, de reformatione, de communibus agebatur. His magistratibus singuli præsidentes singulis mensibus præficiebantur.

In

In deputatione fidei, cui Aeneas erat aſcriptus ſæpe præſedit. Inter collatores beneficiorum bis quoque electus. In eo autem conventu perſæpe oravit, ſed illa ejus oratio egregia & elegans eſt habitu, qua in eligenda concilii ſede idonea, Avenioni, Vtinæ, Florentiæ Papiam anteferendam oſtendit, rerum opportunitate, ſitu loci, ædium privatarum magnificentia, cæli benignitate & clementia, commoditate rerum omnium, quæ urbi poſſunt importari, liberalitate Philippi ducis. Cum vero aliquid per nationes agendum erat, unus ſemper ex Italica deligebatur, qui rebus agendis præeſſet: tanta erat in homine morum facilitas, & ingenii dexteritas. Legationes vero plures concilii cauſa obivit. Argentiam tertio, Tridentum ſemel, Conſtantiam ſecundo, Francofordiam ſemel in Sabaudiam iterum mittitur. Deſignato autem poſt longas conſultationes Concilii in Pontificem Felice, Eugenioque excluſo, cum octo viri ex unaquaq; natione deligerentur, quibus ſumma poteſtas in rebus conciliaribus permitteretur, Aeneas Pontificis Secretarius magiſtratũ illum ultro oblatum renuit. Orator deinde ad Federicum Imperatorem à Felice miſſus, tantum dexteritate ingenii apud hominem valuit, ut eum corona Poëtica donatum in amicos & Protonotarium receperit, ita eos Germani appellant, quos Principes ſecretis adhibent. Relatus deinde in Senatorium ordinem, quem Princeps in rebus gravibus conſulit. Tantum valuit doctrina & autoritate, ut facilis in quavis re ad ingenium pertinente primus haberetur, licet æmulos & obtrectatores multos habuerit. Interim vero cum de abolendo ſchiſmate

mate inter Eugenium & Imperatorē agi cœptum esset, ejusque rei causa ad Pontificem Aeneas proficisceretur, Senis aliquandiu moratus, à suis vehementer rogatur, ne ad Eugenium proficisceretur; veriti enim sunt, ne in eum Pontifex graviter animadverteret, quod ejus autoritas in Basiliensi concilio ab Aenea epistolis & orationibus persæpe impugnata diceretur. At homo constans sua innocentia fretus spretis cognatorum precibus Romam proficiscens, se primum apud Eugenium eleganti oratione purgat, quod eorum autoritatem secutus esset, quorum sententia Basiliense concilium fuerat approbatum. Deinde vero his de rebus cum eo agere cœpit, quarum gratia ab Imperatore venerat. Missis deinde in Germaniam duobus ab Eugenio oratoribus, quorum alter Thomas Sarzanus fuit, alter vero Iohannes Carvagialla, tandem horum virtute & Aeneæ industria, ut in Nicolao diximus, neutralitas sublata est. Vt vero etiam id rebus non verbis tantum appareret, Imperator Aeneam ipsum Romam mittit, qui Eugenio publice diceret, se ac Germanos omnes in humanis Divinisque ei deinceps optemperaturos. Mortuo autem eo tempore Eugenio, dum alter Pontifex in locum demortui suffragiis Patrum deligitur, Aeneas conclavi præfuit, nullus enim orator tum in urbe erat tanto munere dignior. Creato autem Nicolao Pontifice accepta abeundi venia, dum ab Eugenio Subdiaconus creatus, iter in Germaniam facit, Episcopus Tergestinus moritur, in cujus locum Aeneas se quidem inscio à Pontifice & Imperatore suffectus est, Philippo præterea vicecomite sine hærede mor-

mortuo à Cæſare ad Mediolanenſes orator mittitur. Apud quos orationem habuit de imperio urbis hæreditario; deque fide ſervanda: cui quidem ſi populus ille obtemperaſſet, adhuc fortaſſe libertate uteretur. Secundo vero ad eos rediens, extrema quæque ob libertatem patientes, obſidente Mediolanum Franciſco Sfortia, urbem ipſam cum maximo diſcrimine ingreditur, relictis ad Novicomium collegis, quos timor ab officio deterruerat. Inde autem re infecta abiens, Imperatoris mandato ad Alphonſum Aragoniæ Regem proficiscens, Epiſcopus Senenſis, unde originem ducebat, à Nicolao creatur. Compoſita deinde inter Alphonſum & Imperatorem affinitate, ad hominem in Germaniam rediens, eum ſemper adhortatus eſt, ut primo quoque tempore in Italiam ad accipiendam imperii coronam proficiſceretur. Vnde Federicus iter in Italiam ingreſſus, Aeneam præmiſit, ut Leonoræ uxori è Luſitania vel *Portugallia* (ut nunc dicitur) ad Hetruſcum littus perventuræ honoris gratia obviam fieret. Qui ubi Senas pervenit, non diu in urbe moratus, populo ſuſpectus eſſe cœpit, ne adventante Imperatore, pulſis popularibus optimates reip. gubernandæ præficeret. Aeneas igitur ut populum ſuſpicione levaret, Thalamonem quo Leonoram perventuram putabat proficiſcitur, non tamem ob ejus diſceſſum quievere popularium animi. Relegata nanque per agros ad tempus omnis Nobilitas eſt: cui paulo poſt ut mutabiles ſunt popularium mentes, redeundi in urbem poteſtas facta eſt, cognita Imperatoris integritate, & Aeneæ modeſtia. Is vero Piſas contendens, quo Luſitanos applicuiſſe intel-

intellexerat, puellam uni ſibi creditam ad Imperatorem, qui tum Senis erat perduxit. Romam deinde tum proficiſcens, & privatim & publice (dum Cæſar corona Imperii donaretur) egit omnia. Imperator præterea ad Alphonſum ſalutandi hominis cauſa iturus, Ladiſlaum regium adoleſcentem, quem Pannonii & Boëmi furtim ab eo abducere ſæpe tentaverant, Romæ ſub tutela & cuſtodia Aeneæ, cui plurimam fidem præſtabat, reliquit. Imperator autem Romam iterum rediens, cum gratias Pontifici egiſſet, Ferrariam proficiſcitur, Borſioque Eſtenſi Mutinæ Duce creato: ubi Germaniam attigiſſet, Aeneam ſtatim ex mandato Pontificis cum ſumma poteſtate oratorem in Boëmiam & omnes Auſtriæ civitates mittit. Orta namque erat inter eas & Imperatorem cõtroverſia pro Ladiſlao Rege: quem illæ ad ſe mitti poſtulabant. Sublata autem tanta controverſia, ac pace inter utroſque compoſita, Aeneas haud ita multo poſt ad conventũ Ratiſponenſem mittitur: ubi Imperatorias vices gerens præſente Philippo Burgundiæ Duce, & Lodovico Bajoariæ de immanitate Turcorum, & de calamitate reipu. Chriſtianæ tanta contentione dixit, ut omnibus gemitum & lachrymas excuſſerit, præcipue autem Philippum Burgundum ad eam expeditionem adeo animare viſus eſt, ut bellum ſtatim omnium conſenſu decerneretur: quod poſtea omiſſum eſt eorum ambitione & ſtultitia, qui cuncta ſibi deberi putabant. Aeneas vero ingraveſcente jam ætate, tædio laborum, ac diutina inter exteras gentes peregrinatione feſſus, redire Senas ad lares patrios inſtituerat: quem tamen facile Imperator è ſententia movit,

vit, cum diceret sibi in animo esse, Turcis ipsis bellum inferre. Missus itaque ob eam rem ad Francofordiensem conventum, Germanos Principes, qui ex tota provincia eò convenerant, gravissima & longa oratione ad bellum periculosum & necessarium, multis rationibus adhortatur. Visus est quidem omnes vehementer commovere. Verum hoc natura compertum est eorum animos cito residere, quorum affectus perfacile moventur. Tertius item eadem de re in nova civitate conventus habetur, in quo Aeneas mirifice annixus pedibus & manibus est, ut ajunt, rem ex sententia perficere: privatim & publice unumquemque ad id bellum cohortando, quo salus Europæ Principum ac populorum libertas, dignitas Christiani nominis continebatur. Nec aberat à spe perficiendæ rei, cum subito nunciatum est Nicolaum Pontificem è vita migrasse, cujus in morte disturbata sunt omnia: nam & conventus solvitur, & Germani rerum novarum cupidi persuadere Imperatori annixi sunt, ne Pontificibus amplius obtemperaret, nisi quædam ad Pragmaticam tendentia ab ipsis prius impetrassent quod dicerent Germanis longe pejorem conditionem esse, quam vel Gallis vel Italis: quorum servi, Italorum in primis, ni res immutarentur, merito esse dicebantur. Nec certe procul abfuit, quin Imperator tumultuãtibus obsequeretur. Quo minus autẽ id fieret, gravissima Aedeæ autoritas intercessit: cujus hæc fuit apud Cæsarem sententia, Inter Principes etiam de magnis rebus inter se dissidẽtes, pacem aliquando & amicitiã componi posse. At inter Principem & populum immortale odium semper intervenisse: qua-

quare dicebat, ſatius ſibi videri cum Pontifice ſentire, quam eorum cupiditatibus obtemperare, quorum mentes non ratione, ſed appetitu & cupiditate ducuntur. Motus hac ratione Imperator, ſpreta populorum poſtulatione, Aeneam oratorem deligit, qui ad Caliſtum mitteretur. Is autem Romam profectus, dum Federici juramentum Pontifici de more exhibet, collaudato quantum ſatis erat utroque, tota ejus oratio fuit de bello Turcis inferendo: adeo erat ad eam rem animatus. Videbat enim vir ſapientiſſimus, id quod poſtea uſu accidit, Barbaros victoria elatos occupata Græcia non quieturos. Inde vero ad pacem Italiæ converſus, qua perfecta, bellum Turco inferri poſſe exiſtimabat, Pontificem ad eam rem vehementer adhortatur. Premebantur tum Senenſes Comitis Petiliani & Iacobi Picennini armis, qui Alphonſi potius quam propriis auſpiciis bellum illud gerebant. Vt igitur omnis belli vis extingueretur, Aeneas juſſu Pontificis & civium ſuorum rogatu, Neapolim ad Alphonſum proficiſcitur: quo etiam totius ferme Italiæ Legati de pace acturi convenerant: quibus cum certe uſque ad eam diem ea de re nil adhuc actum erat. Verum superveniente Aenea, tum demum ſibi de pace conventurum dixit: quando is quidem, quem unice diligebat, ad ſe ob eam rem acceſſiſſet. Impetrata itaque pace, ac liberata hoſte patria, apud Alphonſum, cujus familiaritate plurimum delectabatur, aliquot menſes fuit, quo tempore ſervata opportunitate hominem eleganti & copioſiſſima oratione ad bellum maritimum Orientalibus inferendum perpulit. Inde vero Roma abiens, iter in pa-

patriam facturus, à Calisto Pontifice retentus est, à quo etiam non multo pòst patrum omnium consensu in numerum Cardinalium refertur. Apud Calistum vero tantæ autoritatis & gratiæ fuit, ut hominem impulerit Oratores ad Senenses mittere, qui tum civili discordia laborabant, ut populum tumultuantem ad pacem & concordiam adhortarentur. At vero dum in balneis Viterbianis valetudinis causa esset, historiamque Boemicam inchoasset, mortuo Calisto Romam statim rediit: cujus expectatio tanta fuit, ut magna pars populi Ro. officii causa obviam progressa, hominem (quasi divinarent) ut *Pontificem* salutant. Ad hunc enim consensu omnium *Pontificatus* deferebatur. Ingressus itaque conclave, Patrum omnium suffragiis *Pontifex* maximus (ut dixi) creatur. Accepta deinde Pontificia corona, qua tertio nonas Septemb. Pontificali apparatu Basilicam Petri ingressus est, cum Deo immortali gratias egisset, se totum confirmata prius Ecclesiæ ditione, ad curam reipu. Christianæ convertit. Nam & bellum ante ejus Pontificatum in Vmbria exortum, Iacobo Picennino Duce rerum novarum cupido statim eo Pontifice sublatum est, Assisium & Nuceria ab hoste recepta. Inter Ferdinandum Regem & Sigismundum Malatestam, quod difficillimum factu videbatur, compositæ induciæ, quo Mantuam omnibus ubi communem Christianorum conventum indixerat, tuto proficisci liceret. Creato autem Principe Columnensi urbis *Præfecto* in locum demortui Boriæ, relictoque Romæ Legato Nicolao Cusa sancti Petri ad vincula Cardinali, media hyeme ab urbe discedit,

dit, per eas civitates iter facit, quæ civili discordia ad bellum potius quam ad pacem spectare videbantur, populos ad concordiam & quietem adhortatur. Mantuam postremo undequaque ventum est. Magnus aderat Principum numerus, magna Legatorum vis. Ex tota enim Europa nulla natio, gens nulla fuit, quæ non aut Principes, aut Legatos eò miserit. Actum denique est in illo celeberrimo conventu, Pio ipso dicente, ut bellum communi omnium decreto Turcis indiceretur. Dictæ sententiæ, qua id ratione ger; posset. Propositum periculum quod cervicibus Christianorum immineret. Motæ sunt omnibus lachrymæ, cum eorum calamitates exponerentur, qui à Barbaris in gravissimam servitutem quotidie abducebantur. incensi animi, cum responderet Turcos occupata Græcia & Illyrico interiorem Europam penetraturos. Nil est certe ab eo prætermissum, quod ad movendos Christianorum animos pertineret. Magna quidem in dicendo Pii laus fuit, quod cum sæpius iisdem de rebus loqueretur, diversa semper visus est dicere: tanta erat in homine elegantia, & copia. Gallorum querimonias & calumnias Renati regis, quod Ferdinandum Alphonsi filium in regno Neapolitano confirmasset: quòd eundem corona regia donasset tribus actionibus acerrime confutavit. Agebantur hæc in Mantuano conventu, cum tota fere Europa relicto externo bello, ad intestinum animos atque arma convertit. Surgunt Germani, partim in seipsos, partim in Pannonios: quorum opera tantum tamque necessarium bellum magna ex parte confici potuisset. Excitatur Britannia duplici factio-

ctione: quarum altera veterem in insula Regem, altera novum fugato vetere retinere conatur. Surgunt præterea Hispani Barchinonensibus auxilio futuri: quos Aragoniæ Rex Gallorum armis adjutus bello premebat. Et ne quid ad disturbanda omnia deesset, Italia Europæ caput relicto externo bello, ad intestinum animos atque arma convertit. Gerebatur tum bellum in Apulia, quo Iohannes Renati Regis filius Ferdinandum regno pellere conabatur. Hinc duplex factio in tota provincia exorta est: cum ij Ferdinando, illi Renato faverent. Pius itaque omisso Mantuano conventu ad sedandos motus in Hetruriam rediens, Viterbium ab adversa factione per fraudem occupatum haud magno negocio recipit. Picentes ob fines domesticos acerrimis bellis exagitati, partim ratione, partim metu ad pacem rediguntur. Vmbros simili contentione distractos, ac magnis cædibus oblitos & fœdatos autoritate sua tandem sedavit. Senensium rempu. sublatis seditionibus omnibus, quibus triennio antè laboraverant constituit. Exules quosdam viros certe præclaros in patriam restituit. Nobilibus reipu. administrationem reddidit: in Sabinorum vero perfidiam animadversum est, quod hostem publicum commeatu & transitu juvissent. Romæ gravissimos tumultus sicariorum repressit capto cum aliquot sociis Tiburtio Angeli Massiani filio: quem diximus à Nicolao ob conjurationem interemptum, & laqueo ad fenestras Capitolii suspenso: quod ausi fuissent templum Pantheon occupare, atque inde tanquam ex arce in optimum

quenque crassari. Tyrannos quosdam ad res novas spectantes è finibus Ecclesiæ bello submovit, neminem unquam bello attigit, ad quem Legatos non prius misetit, si quo modo ad sanitatem rationibus abduci posset. Federicum Vrbinatem copiarum suarum Ducem, cum Alexandro Sfortia in Marsos misit, qui Iacobum Picenninum remoraretur à Renato mercede conductum, ne in Apulia ad Gallos Ferdinandum bello vexantes transiret. Ferdinando autem ad Sardinum fugato auxilio fuit, quo minus regno spoliaretur: veritus ne si Galli regnum occupassent, victoria elati libertatem Italiæ subverterent. Legatorum à Gallis venientium minas & pollicitationes, quibus se à Ferdinando ad Renatum traducere conabantur, facile contempsit: Sigismundi Malatestæ Ecclesiæ Romanæ vectigalis furores ac rabiem censuris & armis compressit. Is enim spreto fœdere, quod inter se & Ferdinandum fuerat à Pontifice ictum, castella omnia ob servandam fidem data, contra jus fasque vi cepit. Legatum Ecclesiæ Ro. ad Nidasturem fugavit, Picentibus bella intulit. Hujus vero rabies sequenti anno ad Senogalliam Federico Vrbinate & Neapolione Vrsino Ducibus gravi prælio compressa & castigata est, recuperata Senogallia. Expugnatum Fortunæ fanum Nicolao Pistoriensi Cardinali sanctæ Ceciliæ Legato, ac magna pars Ariminensis agri ei adempta est, ne posset aliquando ad rebellionem spectare. Pugnatum est præterea non ita multo post à Ferdinando pari felicitate ad Trojam Apuliæ oppidum, quo prælio Princeps Tarentinus ac plerique alii, qui novarum rerum cupidi Gallica seque-

ſequebantur arma, adeo ſunt perterriti, ut ſupplices à Rege pacem petentes, in ejus amicitiam redierint fere omnes, præter paucos, quos poſtea Rex bello inſecutus, aut regno expulit, aut ad ſanitatem redegit. Pius autem duobus maximis ac graviſſimis bellis liberatus, expeditionem Aſiaticam quæ in Mantuano conventu Regum ac Principum ambitione & avaritia fuerat omiſſa, repetit: ſocios belli Vngariæ Regem, Philippum Burgundiæ Ducem ac Venetos quod hi promptiores ad eam rem eſſe viderentur ſibi adjungit. Oratores & Nuncios cum literis Apoſtolicis ad gentes & nationes Chriſtianas mittit, qui Principes omnes, qui populos ad tantum bellum tamque neceſſarium adhortarentur. Ipſe interim Senas proficiſcitur, iturus ubi ei per anni tempus liceret ad balnea Petriolana, quæ potiſſimum ejus ægritudinem lenire videbantur. Ibi autem cognoſcit Philippum Burgundum, qui ſemet venturum cum milite & claſſe voverat, à tanta pollicitatione deſtitiſſe. Intelligit præterea multos eſſe Principes ac populos non exteros modo, ſed Italos quoque qui ambitione & livore rem tantam diſturbare conarentur, quia eos viderent nobiliſſima præmia reportaturos, qui tantam belli molem ſubirent. Hos autem (ut Pontificem decuit) admonitionibus ad ſanitatem reducere conatus eſt. Relictis vero balneis ad urbem proficiſcitur: ubi vehementi dolore pedum & gravi febre dies aliquot laboravit: qua ex re factum eſt, ut nonis Iunii, quemadmodum publico decreto enunciaverat, Anconæ eſſe nequiverit. Delinita autem aliqua ex parte

ægritudine, Oratores à Rege Gallorum & Burgundiæ Duce venientes, ejusque moram excusantes, audit. Vocatis deinde ad se Patribus Cardinalibus, Regi Boëmiæ de fide Catholica male sentienti diem dicit: Inde ab urbe discedens, per Sabinos, Vmbros, Picentes, Ancona lectica jacens defertur. In itinere autem magnam vim hominum ex Germania, Gallia, Hispania venientium ad bellum Thurcis indictum offendit: quorum magnam partem absolutam peccatis (Germanorum potissimum) in patriam remisit, quod minus idonei belli gerendo essent: quodque etiam belli impensam, ut in literis Apostolicis continebatur secum non detulissent. Dum classem quæ passim in portubus superi inferique maris ad tantum bellum fuerat ædificata, dumque Venetorum Ducem belli socium Ancone expectat, diutina & lenta febri afflictatus, moritur anno sexagesimoquarto supra quadringentos & mille. XVII. calendas Septembris, horam circiter tertiam noctis: anno vero pontificatus sexto, diebus sex minus. Tantæ autem constantiæ & fortitudinis fuit, ut tota ægritudine gravi quidem & longa occupationes intelligendi causas diversarum gentium audiendi, inhibendi, decernendi, judicandi, signandi, admonendi, castigandi intermiserit nunquam. Eo autem die quo è vita migravit duas horas ante extremum vitæ spacium patres Cardinales ad se vocatos constanti animo & voce non inconcinna ad concordiam in eligendo novo Pontifice adhortatus est: quibus item honorem summi Dei, dignitatem Ecclesiæ Romanæ, bellum à se in Thurcos susceptum,
salu-

salutem animæ suæ, familiam omnem, nepotes vero maxime si commendatione dignos se præstiterint, constanti ac gravi oratione commendavit. Petiit sponte sacramenta omnia, & signa integerrimi Christiani omnibus in rebus præ se tulit. Præterea vero acerrime tum quidem disputavit cum Laurentio Roverella Episcopo Ferrariensi Theologo doctissimo, liceret ne extremam unctionem iterare, qua semel inunctus fuerat, dum Basileæ pestilentia gravissime ægrotaret. Orationes Canonicas, ut intermitteret in tanta animi anxietate, neque domesticorum quidem precibus exorari potuit. Symbolum Athanasii constanter pronunciavit, & pronunciatum verissimum ac sanctissimum esse dixit. Non mortem exhorruit, non perturbationis, aut inconstantiæ, dum supremum spiritum efflaret, signum aliquod edidit. Extinctus profecto magis quam mortuus dici potest adeo longis ægritudinibus maceratus erat, ut corpus suum Romam deferretur suis mandavit. Affirmant polinctores vivacissimum cor in homine inventum. Funus Ancona Romam defertur, comitante familia lugubri veste induta, ac lachrymis squalida. Peractis autem de more exequiis in Basilica sancti Petri, conditur ad altare sancti Andreæ, sepulchro Francisci Cardinalis Senensis impensa condito cum hoc Epitaphio, PIVS SECVNDVS PONT. MAX. NATIONE TVSCVS, *PATRIA* Senensis, gente Picolhominea: sedit annos. VI. Brevis pontificatus ingens fuit gloria. Conventum Christianorum Man-

tuæ pro fide habuit. Oppugnatoribus Rom. sedis intra atque extra Italiam restitit: Catarinam Senensem inter Sanctas Christi retulit, *Pragmaticam* in Gallia abrogavit. Ferdinandum Aragonensem in regnum Siciliæ cis fretum restituit: rem Ecclesiæ auxit. Fodinas inventi tum primum aluminis apud Tolfam instituit: cultor justitiæ & religionis. Admirabilis eloquio. Vadens in bellum quod Thurcis indixerat Ancone decessit: ibi & classem paratam, & Ducem Venetorum cum suo senatu commilitones Christi habuit. Relatus in urbem est patrum decreto, & hic conditus ubi caput Andreæ Apostoli ad se ex Peloponeso advectum collocari jusserat. Vixit annos. LVIII. menses. IX. dies. XXVII. Collegio autem Cardinalium quinque & quadraginta millia nummûm aureorum à vectigalibus Ecclesiæ pensum ob indictum Thurcis bellum reliquit Has autem pecunias Cardinales & triremes, quæ tum in portu Anconitano erant Christophoro Mauro Venetorum Duci qui biduo ante Pii mortem cum triremibus undecim applicuerat, committunt his conditionibus, ut navigiis pro eorum arbitrio bello navali uterentur: pecunias vero stipendii nomine ad Matthiam Vngarorum Regem mitterent, bellum assiduo cum Turcis gerentem. Mortuus est vir fortitudinis certæ, ac prudentiæ singularis, & qui non ad ocium, ad segnitiem, sed ad res agendas, & maximas quidem natus videbatur. Augere majestatem Pontificis conatus est semper. Non Reges, non Duces, non Populos, non Tyrannos in se aut Ecclesiasticum quempiam delinquentes, bello, censuris, interdictis,

dictis, execrationibus persequi prius destitit, quam eos ad sanitatem rediisse cognoverit. Lodovico autem Regi Gallorum adversatus est, quod libertatem Ecclesiæ minuere conaretur, cum ab eo antea *Pragmaticam* Ecclesiæ Romanæ perniciosissimam pestem extorsisset. Borsio Duci Mutinensi minatus est, quod ipse Romanæ Ecclesiæ Censuarius, & Sigismundo Malatestæ hosti Ecclesiæ, & rebus Gallicis faveret. Sigismundum vero Austriæ Ducem gravissimis censuris persecutus, quod Nicolaum Cusanum Cardinalem ad vincula *Petri* cepisset, ac comprehensum aliquandiu in carcere detinuisset. Dieterum Isemburgensem Maguntinum Antistitem male de Ecclesia Romana sentientem sede depulit, inque ejus locum alterum suffecit. Beneventanum Archiepiscopum contra ejus voluntatem res novas molientem, Beneventumque Gallis prodere conantem, Archiepiscopatu movit. Franciscum Copinum plus autoritatis cum magna pernicie & clade hominum in Legatione Britannica sibi vindicantem, quam ei à sede Apostolica concessum fuerat, Episcopatu Interamnensi privavit. Tarracinum, Beneventum, Soram, Arpinum, ac magnam partem Hernicorum (quæ nunc Campania vocatur) in deditionem Ecclesiæ redegit. Nil Regibus, nil Ducibus, nil Populis timore & avaritia concessit unquam. Quosdam vero severissime arguit, quod ea peterent quæ sine Ecclesiæ detrimento & ejus ignominia fieri nullo modo possent. Tantum terroris Dominis quibusdam Italicis præsertim injecit, ut officio & fide nil antiquius ducerent. Vt hostes publicos con-

ſtanter perſecutus eſt, ſic amicos humaniſſime ac officioſiſſime fovit. Federicum Romanorum Imperatorem, Matthiam Vngarorum Regem, Ferdinandum Alphonſi filium, Philippum Burgundum, Franciſcum Sfortiam, Lodovicum Gonzagam vehementer dilexit. Duodecim Cardinales ſuo Pontificatu, veteribus addidit, Reatinum, Spoletinum, Tranenſem, Alexandrum Saxoferratenſem, Bartholomæum Roverellam, Iacobum Lucenſem, Franciſcum Laodamiæ ſororis ſuæ filium, Franciſcum Gonzagam, Lodovici Principis filium. Hi omnes Italici ſunt habiti. Ex Tranſalpinis, Salſeburgenſem, Lodovicum Libretum Attrebatenſem, Vergelenſem. Vivendi autem rationem ita partiebatur, ut ocii & deſidiæ accuſari nullo modo poſſet. Surgebat manè aurora illuceſcente, & habita ratione valetudinis, ac re Divina caſtè & piè facta ad negocia publica ſtatim egrediebatur. Functus officio ac per hortos recreandi animi gratia delatus prandebat. Mediocri cibo utebatur, non exquiſito & lauto. Cibos raro ſibi apparari juſſit, quod apponebatur hoc edebat. Vini parciſſimus: dilutique ac lenis magis quam auſteri amator. Sumpto cibo dimidium horæ cum domeſticis, aut fabulabatur aut diſputabat. Cubiculum deinde ingreſſus cum paululum quieviſſet horis Canonicis de more repetitis tamdiu legebat, aut ſcribebat, donec ei per munera publica licuiſſet. Idem faciebat noctu, quod die poſt cœnam: nam & legebat & dictabat uſque ad multam noctem in lecto jacens: nec amplius quam horis quinque aut ſex quieſcebat. Homo fuit ſtaturæ brevis, caput habuit

ante

ante annos canum, faciem ante dies senectam præ se ferentem. Aspectu severitatem facilitate conditam ostendebat. Circa cultum corporis neque morosus, neque negligens, laboris patiens habebatur. Sitim æquo animo & famem toleravit. Robustum ei corpus natura dederat, quod tamen longæ peregrinationes, & crebri labores, frequentes vigiliæ attriverant. Accedebant morbi ejus familiarissimi, tussis, calculus & podagra: quibus ita persæpe cruciabatur, ut præter unicam vocem nil ei, quare vivus dici posset relictum videretur. Aditu etiam dum ægrotaret facilis erat, verborum parcus, invitus petita negavit. Pecuniarum quantum collegit tantum erogavit: quarum neque studiosus, neque aspernator fuit. Dum numerarentur, dum reponerentur interesse nunquam voluit. Fovere ingenia suorum temporum non est visus, quod tria gravissima bella ab eo suscepta ærarium Pontificium ita continuo exhauserant, ut ære alieno, ac magno quidem sæpe premeretur. Multos tamen muneribus aulicis & beneficiis Ecclesiasticis juvit, Literatos dico. Orantes aut poëmata recitantes libenter audivit: eorumque judicio qui aliquid sapere viderentur, sua scripta commisit. Mendaces & delatores odio habuit, iram facile collegit, collectam facillime repressit. Lacessentibus eum conviciis & dictis petulantioribus constanter ignovit, ni sedi Apostolicæ facta esset injuria: cujus dignitatem adeo acriter tutatus est semper, ut ejus causa magnorum Regum ac Principum graves inimicitias frequenter susceperit. Erga domesticos mira comitate &

facilitate utebatur. Nam quos vel inscitia, vel ignavia deliquisse deprehendisset, paterna charitate admonebat. Male de se opinantes vel loquentes coercuit nunquam: libere enim in libera civitate loqui omnes volebat. Quærenti nescio cui apud eum, quod male audiret, respondit, de me quoque qui male sentiant, si in campum Floræ proficisceris multos audies. Si quando cælum Romanum tanquam naturæ suæ contrarium & insalubre mutare constituisset æstate præcipue, aut Tibur, aut Senas in patriam proficiscebatur. Secessu autem Abbatiæ mire delectabatur, quæ in agro Senensi, tum amœnitate loci tum opacitate sylvarum mira refrigeratio æstate habetur. Frequentavit Maceratana & Petriolana balnea valetudinis causa. Rara veste utebatur & argento frugali magis quam regio. Ejus enim voluptas omnis quando à munere publico vacabat in lectione & scriptione frequenti reposita erat. Libros plusquam saphiros & smaragdos charos habuit, quibus chrysolithorum magnam copiam inesse dicebat. Mensam autem artificiosam ita contempsit, ut ad fontes, ad nemora, ad loca agrestia delatus, quæ sæpe frequentabat animi causa, non apparatu Pontificio, sed humili ac prope rusticano sit usus. Hanc ejus crebram locorum mutationem non defuere, qui carperent, ex aulicis maxime, quod id nunquam ab aliis pontificibus factum esset, nisi aut bello aut peste urgente. Horum autem querelas contempsit semper, quod diceret, nil ob eam rem à se prætermitti, quod ad dignitatem Pontificatus, ad utilitatem Aulicorum pertineret. Signabat omnibus in locis,
audie-

audiebat, censebat, respondebat, affirmabat, refellebat: quibus ex rebus quovis etiam in loco abunde omnibus satisfieri poterat. Non libenter solus comedebat. Hanc ob rem, vel Spoletinum Cardinalem, vel Tranensem, vel Papiensem in convivium adhibebat: inter cœnandum de studiis bonarum artium loquebatur, memoriam veterum repetebat: & quid quisque laudis vel dicendo vel scribendo consecutus esset, exquisito judicio ostendebat. Ad virtutem suos frequenter adhortabatur, à viciis deterrebat, cum eorum res gestas commemoraret, qui in vita rectè aut perperam egissent. Augustino patritio lectore usus est: à quo etiam (dum ipse dictitabat) describebantur omnia: sales interdum libenter audiebat, negociis præsertim vacuus. Florentinum quendam interdum adhibebat (cui Græco nomen est) hominem certe cujusvis mores, naturam, linguam cum maximo omnium qui audiebant risu facile exprimentem. Homo fuit verus, integer, apertus, nil habuit ficti, nil simulati. Christianam autem religionem ita coluit & observavit, ut omnem prorsus hypocrisis suspicionem à se removeret. frequenter confitebatur & communicabat. Rem divinam aut ipse faciebat, aut dum fieret observatis de more ceremoniis omnibus astabat. Somnia, portenta, prodigia contempsit semper. Fulgura procuravit nunquam. Geomantibus & cæteris id genus nullam fidem adhibuit. Timiditatis & inconstantiæ signum nullum in homine cognitum. Extolli secundis rebus & perturbari adversis nunquam visus est. Suos plerunque ut timidos & formidolosos reprehendit,

quod

quod acceptas clades (ut in bello contingit) aperte ei denunciare vererentur. Incommodis enim consilio & manu mederi posse dicebat: si id ad tempus quod accidisset scitum foret. Socios belli vel magnitudine impensæ, vel hostium potentia perterritus deseruit nunquam. Bella suscepit invitus: tamen & multis ac maximis injuriis lacessitus pro tutela Ecclesiæ, pro defensione religionis. Aedificandi studio vehementer delectatus est. Impensa enim sua scalæ templi ad Vaticanum vetustate collapsæ instauratæ. Vestibulum ædium ad dignitatem & tutelam loci munitum. Aream pro templi foribus ruderibus purgatam sternere parabat. Porticum unde Pontifex populo benediceret inchoaverat. Tibure arcem perfecisse priusquam inchoasse visus est. Senis quadrato saxo gentilibus suis porticum fastigiatam & ornatissimam extruxit: Corsinianum, quod Pientiam à Pio nomine in Pontificatu accepto appellavit, civitatem fecit: templumque testudineum, celebre id quidem, & ornatissimas ædes extruxit. Sepulchrum marmoreum paternis maternisque ossibus Senis in templo beati Francisci suo jussu conditum, hoc disticho notavit:

Sylvius hic jaceo, conjunx Victoria mecum est:
Filius hoc clausit marmore Papa Pius.

Quatuor habuit ex sorore nepotes: ex his duo minores natu ejus gratia & autoritate à Rege Hispano equestri ordini sunt additi. Primus cui Ferdinandus Rex filiam in matrimonium locaverat, Dux Amalphitanus creatur. Secundus quem

quem (ut antea dixi) Pius in numerum Cardinalium retulit, tanta cum integritate & virtute adhuc vivit, ut in eo nil sit requirendum, quod ad amplissimum virum pertineat: ingenio, moribus, solertia, religione, modestia, gravitate. Ad Pium redeo, qui in tanto rerum fastigio collocatus, literarum studium intermisit nunquam. Adolescens, & nondum sacris initiatus poëmata edidit, lasciviæ magis & festivitati accommodata, quam pressa & gravia. Surgit tamen nonnunquam: & dum jocatur, mordacitate non caret. Extant ejus epigrammata referta salibus. Ad tria millia variorum versuum scripsisse dicitur, quarum pars magna Basileæ periit. Orationi solutæ reliqua vita se totum dedit, magnitudine rerum invitatus. delectatus est etiam mixto scribendi genere, & ad Philosophandum aptiore. Libros in dialogo edidit de potestate concilii Basiliensis, de ortu Nili, de studio venandi, de fato, de præscientia Dei, de hæresi Boëmorum. Reliquit dialogum imperfectum contra Turcos inchoatum pro defensione fidei Catholicæ. Epistolas digessit in tempora: & quas prophanus, quas sacris initiatus, quas Antistes, quas Pontifex maximus scripserit, voluminibus separat. His Reges, Nationes, civitates, Principes atque omne genus hominem ad religionis arma incendit. Extat ejus epistola ad Turcum, qua hominem adhortatur, ut posthabita Mahometana perfidia, veram Christi Iesu religionem sequatur. Libellum edidit de miseria Aulicorum. Scripsit etiam de institutione artis grammaticæ

maticæ ad Ladiſlaum adoleſcentem Vngarorum Regem. Orationes circiter duas &. xxx. habuit ad pacem Regum, ad concordiam Principum, ad tranquillitatem Nationum, ad defenſionem religionis, ad quietem totius orbis terrarum ſpectantes. Boëmicam hiſtoriam perfecit: Auſtralem inperfectam reliquit. Aggreſſus eſt hiſtoriam rerum ubique locorum ſua ætate geſtarum: quam negociorum multitudine oppreſſus imperfectam reliquit. Commentariorum de rebus à ſe geſtis libros duodecim ſcripſit, tertiumdecimum inchoavit. Scribendi genus lene eſt ac temperatum. Conciones habet ſplendidas & rei accommodatas. Movet affectus, ac eos denique ſedat. Candorem & ornatum orationis nunquam intermittit. Deſcribit appoſite ſitus & flumina. Varios pro tempore ſumit eloquentiæ vultus. Cognitionem rerum antiquarum non omittit. Nullius oppidi occurrit mentio, cujus originem non repetat, ſitum non notet. Qui Duces qua ætate claruerint diligentiſſime perſcribit. Mimos etiam ad voluptatem notavit. Sententias in proverbii modum reliquit multas: quarum partem aliquam quod ad inſtitutionem humanæ vitæ pertinere viſæ ſunt, ſubjungere inſtitui. Divinam naturam credendo melius quam diſputando intelligi ac comprehendi poſſe dicebat. Omnem ſectam autoritate firmatam humana ratione carere. Chriſtianam fidem etiam ſi miraculis non eſſet approbata, honeſtate ſua recipi debuiſſe. Vnius divinitatis tres eſſe perſonas non qua ratione probetur, ſed à quo dicatur animadvertendum. Mortales menſores cæli & terræ audaces magis videri quam veros.

Side-

Siderum investigare cursus, pulchrius esse quam utile. Amicos Dei & hac futura perfrui vita sine virtute, nulli solidum esse gaudium. Neq; avarum pecunia, neque doctum cognitione rerum unquam repleri. Cui plura nosse datum est, eum majora sequi dubia. Plebeis argenti, Nobilibus auri, Principibus gemmarum loco literas esse debere. Bonos Medicos non pecuniam, sed bonam valetudinem ægroti quærere. Artificiosam orationem stultos non sapientes flectere. Sanctas esse leges quæ vaganti frena licentiæ imponunt. In plebem vim habere leges, in potentes mutas. Res graviores armis, non legibus diffiniri. Vrbanus suam domum civitati, civitatem regioni, regionem mundo, mundum Deo subjicit. Lubricum esse primum apud Reges locum. Vt in mare flumina omnia, sic vicia in magnas aulas fluere. Assentatores maxime quo volunt Reges ducere. Nulli magis Principes aures, quam delatori præstare. Pessimam Regibus pestem adulatoris linguam. Regem qui nulli fidit inutilem esse: nec meliorem, qui omnibus credit. Qui multos regit, à multis regatur oportet. Non esse regio nomine dignum, qui suis commodis publica metitur: neque qui sacra negligit, Ecclesiæ proventum: neque Regem qui juridicundo non assidet, vectigalia digna petere. Litigatores, aves, forum aream, judicem, rete, patronos, aucupes dicebat. Dignitatibus viros dandos, non dignitates hominibus. Magistratus alios mereri & non habere: alios habere & non mereri. Grave Pontificis onus sed beatum ei qui bene fert. Indoctum Episcopum asino comparandum. Corpora malos Medicos, ani-

animas imperitos Sacerdotes occidere. Vagum Monachum Diaboli mancipium esse. Virtutes Clerum ditasse, vitia pauperem facere. Sacerdotibus magna ratione sublatas nuptias, majori restituendas videri. Fideli amico nullum thesaurum anteferendum. Vitam amico, invidiam morti comparandam. Hostem in se nutrire, qui nimis filio ignoscit. Nulla in re avarum placere hominibus, nisi in morte. Vitia hominum liberalitate obtegi, nudari avaritia. Mentiri servile vitium esse. Vini usum & labores & morbos auxisse mortalibus. Vinum quod mentem excitet, non quod obruat sumendum. Libidinem ætatem omnem fœdare, senectutem extinguere. Quietam vitam non aurum ipsum, non gemmas præbere. Dulce bonis, durum iniquis mori. Generosam mortem turpi vitæ omnium Philosophorum sententiâ anteferendam. Hæc sunt fere, quæ de vita Pij Pontificis scribi possunt: ad cujus laudes hoc etiam addo, quod & beatam Catharinam Senensem in Sanctas retulit, caput sancti Andreæ è Peloponneso à Principe loci Romam avectum sancto Petro cum maxima veneratione, cumque supplicationibus Cleri populique Romani in sacello ad id fabricato collocavit, repurgato templo, eo loci potissimum, dimotisque quorundam Pontificum & Cardinalium sepulchris, quæ Basilicam ipsam temere occupabant.

PAVLVS. II. *PONTIF. CCXX.*

PAulus secundus, Petrus Barbo antea vocatus, patria Venetus, patre Nicolao, matre *Polyxena*, sancti Marci Presbyter Cardinalis, pridie calen. Septembris Pontifex creatur. MCCCCLXIIII.

Is enim Eugenii Pontificis ex sorore nepos, adolescens adhuc iturus in mercaturam erat: quæ apud Venetos in pretio est, & à Solone non improbatur & jam scrinium & arma in triremes detulerat, cum ei nunciatum est Gabrielem Condelmerium avunculum suum Pontificem creatum esse. Substitit itaque adhortantibus amicis, & fratre Paulo Barbo majore natu, ac literis, licet jam adultus esset, operam dedit: præceptore usus Iacobo Ricionio, qui diligentiam hominis ea in re laudare consueverat. Habuit & alios præceptores, nec tamen ob ætatem admodum profecit: quos omnes præter Ricionium, dum Pontifex esset, dignitate & facultatibus honestiores reddidit, ostendens per eos non stetisse, quo minus doctior evaderet. Paulus autem Barbo magni animi ac prudentiæ vir, cognita fratris natura, quæ potius quietem quam negotia appetebat. Eugenium rogat (nam Florentiã videndi hominis causa venerat) ut Petrum ad se vocet, initiatumque sacris in aliquo dignitatis gradu collocet. Vocatus itaque Petrus Archidiaconatum Bononiensẽ, ac non ita multo pòst episcopatũ Cerviæ commendatione adeptus, protonotarius ab avunculo creatur, ex his potissimum qui emolumentorum participes sunt. His autem facultatibus aliquot annis vitam ducens, tandem una cum Alovisio Patavino Medico, quem postea Patriarchã & Camerarium appellarunt, Cardinalis ab Eugenio creatur, instantibus quibusdã Eugenii familiaribus: ut haberent quem Alovisii potentiæ interdũ objicerent: inter quos postea tãta simultas fuit, ut nusquã majore odio certatũ sit: his etiam discordias alẽtibus, qui seditionibus ali & augeri consueverãt.

Do-

Dolebat enim Petrus primum locum apud Eugenium ſibi ſurripi, cum nepos eſſet, cumque etiam Patricius Venetus. Hanc ob rem inimicitias non vulgares exercuit cum Franciſco Condelmerio Vicecancellario ex amita Eugenii nato: quo deinceps mortuo, totum ſe in Patriarcham vertit, licet ſæpius intercedentibus amicis in gratiam rediiſſent ſimulato animo. Hanc ob rem ſub diverſis Pontificibus ita inter ſe mutuis odiis certarunt, ut alter alteri non pepercerit, ſive facultates ſive dignitatem inſpicias. Iactata & inter eos varia probra ſunt, quæ conſultò prætereo, ne maledicis fidem præſtitiſſe videar. Mortuo autem Eugenio cum in ejus locum Nicolaus. V. ſuffectus eſſet, tantum apud hominem gratia & blanditiis valuit, ut & primum ipſe locum è natione ſua apud eum tenuerit, fratre Nicolai hominem adjuvante: & ita Nicolaum animaverit, ut Camerarii dignitatem Aloviſio diminueret. Erat enim Petrus Barbo natura blandus, arte humanus ubi opus erat. Præterea vero eo indignitatis plerunque deveniebat, cum precando, rogando, obteſtando, quod vellet conſequi non poſſet, ut ad faciendam fidem precibus lachrymas adderet. Hanc ob rem Pius Pontifex hominem Mariam pientiſſimam appellare interdum per iocum ſolebat. His quoque artibus apud Caliſtum uſus, eo perpulit hominem, ut Aloviſium cum triremibus in Turcos mitteret, oſtendens hominis amplitudinem, huic tantæ rei maxime convenire, cum alias & exercitus ductaſſet, & ditionē Eccleſiæ ab hoſtibus conſtanter tutatus fuiſſet. Hac demum moleſtia liberatus Petrus, Caliſtū deinceps ita in Sentētiam ſuam

ſuam ſemper traxit, ut donec vixerit, nullius magis quam hujus conſilio ſit uſus. Facile præterea quicquid volebat à Pontifice impetrabat, ſua vel amicorum cauſà. Erat enim propenſior in amicos: & quos in clientelam ſuſceperat, quibuſcunque rebus poterat juvabat, ac conſtantiſſime tuebatur, cum apud unumquenque Magiſtratum, tum vel maxime apud Pontificem. Tantæ præterea humanitatis fuit, ut in ægritudinibus Curiales ipſos, qui aliquo in pretio erant inviſeret: & quibuſdam remediis adhibitis, eos ad valetudinem adhortaretur. Semper enim domi habebat unguenta Venetiis avecta, oleum, tyriacam & cætera id genus, quæ ad curandam valetudinem faciunt. Ex his aliquid ad ægrotos mittebat. Curabat item ut uni ſibi magis quam alteri ægrotantium teſtamenta committerentur, quæ poſtea ex arbitrio ſuo partiebatur: & ſiquid inerat quod ad rem ſuam pertineret, facto tamem ſub haſta pretio, id ſibi pecunia vindicabat. Romanorum vero quorundam amicitia delectatus eſt, quos ſæpe in convivium adhibebat, tum ad jocum, tum ad riſum: quem & Priabiſius ſuus & Franciſcus Malacaroſalibus, mimis, dicteriis, ſcommatibus frequenter non ſine urbanitate excitabant. His quidem artibus effecerat, ut tum civibus Romanis, tum aulicis ipſis charus eſſe putaretur. Præterea autem ne domi tantum poſſe videretur, foris etiam autoritatem ſibi comparare annixus eſt. Nam & in Hernicos (quam nunc Campaniam Romanam vocant) profectus eſt ad populos quoſdam ſedandos, qui de finibus contendebant: & litem componere inter comitem Averſę & Neapolionem Vrſinum conatus,

paulum

paulum abfuit, quin turpiter captus, in vincula cõjiceretur, adeo in eum comes Averfus ob quandam verborum licentiam, male animatus erat. Re itaque infecta abiens, homini femper adverfatus eft. Mortuo deinde Califto in ejufque locum Pio fuffecto, cum permutare Epifcopatum Vincentinum in Patavinum inftando acerbe nimium, rogandoque anniteretur, & Pij Pontificis & Venetorum iram adeo incurrit, ut & Paulum fratrem fenatorio munere amoverint, & ei interdixerint, quo minus aliorum beneficiorum proventibus potiretur, nifi fententiam mutaret. Hanc ob rem indignatus homo ulcifcendi tempus obfervans, interim acerbe nimium in eos invehebatur, per quos ftetiffet, quo minus voto potiretur. Mortuo autem Pio in ejus locum ipfe fuffectus, ftatim ubi magiftratum iniit: five quod ita pollicitus erat, five quod Pij decreta & acta oderat, abbreviatores omnes, quos Pius in ordinem redegerat, tanquam inutiles & indoctos (ut ipfe dicebat) exautoravit. Eos enim bonis & dignitate indicta caufa fpoliavit: quos etiam propter eruditionem & doctrinam ex toto orbe terrarum conquifitos, magnis pollicitationibus & præmiis vocare ad fe debuerat. Erat quidem illud collegium refectum bonis ac doctis viris. Inerant divini atque humani juris viri peritiffimi. Inerant poëtæ & Oratores plerique, qui certe non minus ornamenti ipfi curiæ afferebant, quam ab eadem acciperent, quos omnes Paulus tanquam inquilinos & advenas poffeffione pepulit, licet emptoribus cautum effet literis Apoftolicis: cautum etiam fifci Pontificii autoritate, ne qui bona fide emiffent, è poffeffione honefta ac legiti-

giti-

gitima deiicerentur. Tentarunt tamen hi ad quos res ipsa pertinebat hominem è sententia dimovere. Atque ego certe qui horum de numero eram, rogando etiam ut causa ipsa Iudicibus publicis (quos rotæ auditores vocant) committeretur. Tum ille torvis oculis me aspiciens, Ita nos (inquit) ad Judices revocas? ac si nescires omnia jura in scrinio pectoris nostri collocata esse? Sic stat sententia inquit, locó cedant omnes, eant quo volunt, nihil eos moror, Pontifex sum, mihique licet pro arbitrio animi aliorum acta & rescindere & approbare. Hac vero tam immiti sententia accepta, ut lapidem immobilem volveremus, obversabamur, & frustra quidem die ac noctu in foribus aulæ, vilissimum etiam quanque servum rogantes, ut nobis alloqui Pontificem liceret. Reiiciebamur non sine contumelia, tanquã aqua & igni interdicti ac prophani. Hac autem diligentia. XX. continuis noctibus usi sumus: nil enim fere nisi noctu agebat. Ego vero tanta ignominia excitus, quod mihi ac sociis meis coram non licebat, id agere per literas institui. Scripsi itaque epistolam his ferme verbis, si tibi licuit indicta causa spoliare nos emptiõe nostra justa ac legitima, debet & nobis licere conqueri illatam injuriam injustamque ignominiam. Rejecti à te, ac tam insigni contumelia affecti, dilabemur passim ad Reges, ad Principes, eosque adhortabimur, ut tibi concilium indicant, in quo potissimum rationem reddere cogaris, cur nos legitima possessione spoliaveris. Lectis literis Platinam reum majestatis accersit, in carcerem trahit, compedibus revincit, mittit Theodorum Tarvisinum Episcopum, qui quæstionem habeat.

Is

Is ſtatim me reum facit, quod & libellos famoſos in Paulum ſparſiſſem, & concilii mentionem feciſſem. Primum crimen ita confutavi, eos quidem dici libellos famoſos, in quibus ſcribentis nomen reticetur: at meum nomen in calce literarum extare, non igitur libelli famoſi ſunt. Quod vero de concilio mentionem fecerim, me non adeo grave crimen id putaſſe, cum in Synodis à ſanctis Patribus ſtabilita ſint fundamenta orthodoxæ fidei prius ſparſim jacta à Salvatore noſtro ejuſque Diſcipulis, ut majores cum minoribus æquo jure viverent, ne cuiquam fieret injuria. Vnde etiam apud Romanos inſtituta eſt cenſura, qua & qui privati & qui in magiſtratu fuerunt, rationem habiti magiſtratus, & vitæ ante actæ reddere cogebantur. Cum vero his rationibus nihil profeciſſem, revinctus compedibus, & quidem graviſſimis, media hyeme ſine foco celſa in turri ac ventis omnibus expoſita coërceor menſibus quatuor: tandem vero Paulus Franciſci Gonzagæ Cardinalis Mantuani precibus fatigatus, ægre pedibus ſtantem moleſtia carceris me liberat: admonet ne ab urbe diſcedam, in Indiam inquit ſi proficiſcere, inde te retrahet Paulus. Feci mandata. Triennio in urbe commoratus ſum, arbitratus hominem aliquam medelam meis incommodis interim allaturum. Coronatus Paulus de more memor à Caliſto quondam pulſos eſſe è ſancto Iohanne Laterano Canonicos Regulares, quos eodem in loco Eugenius Pontifex ante collocaverat, eoſdem revocavit, ut ſeorſum à Canonicis ſecularibus Divina officia celebrarent. *Præterea* vero Canonicorum ſecularium eo in loco nomen aboli-

aboliturus si quis moriebatur in demortui locum neminem sufficiebat: aut si quod beneficium vacabat, coactos se canonicàtibus illis abdicare, ad alias Ecclesias transferebat, ut tandem beneficia illa in unum corpus redacta, Canonicis regularibus satisfacerent sine ullo suo dispendio, cum eos tum pascere ob inopiam oporteret. Hanc autem ob rem Paulus multum à se alienavit civium animos, quod dicerent illa beneficia à majoribus suis instituta, pulsis civibus, inquilinis dari. Neque hoc contentus Paulus seorsum Canonicos quosdam allocutus, eos minis etiam adhibitis abdicare se illis canonicatibus impellebat. Nonnulli tamen ejus minas contemnentes, tempus vindicandæ libertatis expectabant, quod postea eo mortuo eluxit. At vero cum nunciatum esset, Turcos capta jam fere tota Epiro in Illyricum iter parare, Oratores statim ad Reges & Principes misit, eos oratum, ut compositis rebus suis de bello Turcis inferendo, ad propulsandam injuriam cogitarent. Qua de re nil certe actum est, cum inter sese gravissimis bellis decertarent: hinc Germani, hinc Anglici, nunc veterem Regem, interdum vero novum expetentes. Hinc Hispani, hinc Galli Principes veriti Regis potentiam, qui regio nomini omnes obtemperare volebat, jactabatque se brevi facturum, ut eos pœniteret, qui secus fecissent. Præterea vero Paulum urgebat Regis Boëmię perfidia, qui se paulatim à toto corpore Christiani nominis subtrahebat. In hunc itaque mittere Vngariæ Regem cum exercitu instituerat, si ei per bellum in Turcos susceptum licuisset; sique rem inter Regem & Imperatorem com-

ponere potuisset. Nam mortuo Ladislao Rege Vngariæ ejus nepote, qui hærede carebat, Imperator ipse regnum illud, quod Matthias Vaiovadæ filius occupaverat, sibi deberi prædicabat. Differendam itaque rem Paulus in aliud tempus censens ad componendas quasdam simultates civium Romanorum inter se diffidentium animum adjecit. Orta nanque rixa erat inter Iacobum Iohannis Alberini filium & Felicem nepotem Antonii Capharelli: hanc ob rem accitis ad se patribusfamiliâs, eos aliquandiu renitentes ad concordiam datis vadibus compulit. Verum non ita multo post Iacobus Alberini filius nusquam laturus injuriam patri illatam Antonium Capharellum interficere conatus, confossum aliquot gravibus vulneribus, tanquam mortuum reliquit. Hanc ob rem indignatus Paulus, quod contra atque Alberinus juraverat filius egisset, eversis eorum ædibus, redactisque in fiscum omnibus bonis, eos ab urbe demum exules fecit. Hos tamen postea suo jussu ad urbem redeuntes in gratiam recepit, restitutis rebus omnibus, paceq; inter diffidentes composita, cum tamen ambo aliquandiu in carcere stetissent. Anno vero MCCCC.LXV. Alovisius Patavinus Pontificis Camerarius, & tituli sancti Laurentii in Damaso Presbyter Cardinalis, vir quidem ditissimus, & in rebus agendis sagax, sed ultimo suæ vitæ tempore parum prudens: quippe qui ex testamento maxima ex parte hæredes reliquerat duos fratres cognomento Scarampos: alioquin bonos & liberalis ingenii sed nequaquam tantis fortunis & proventibus Ecclesiæ partis dignos (quid homines suspicarentur scimus) Has autem facul-

facultates *Paulus*(ei licet testandi facultatem ultro permisisset) sibi vindicavit, Scarampos cepit, & tamdiu, honesto tamen loco retinuit, quoad quæ Florentiam delata fuerant ad se deferrentur. Fugientes Scarampi dum hac de re ageretur, capti in carcerem conjiciuntur. Verum cum bona Patriarchæ Florentia Romam delata fuissent, Scarampos cum bona parte incolumes dimittens, in reliquos Patriarchæ familiares majore benignitate usus est, quam ipse testator instituisset. Atque hoc modo bona hominis tanta diligentia parta, majore retenta, cum magna opum jactatione, ac si annos Matusalem victurus esset, ab eo sunt partim possessa, partim distributa, quo cum diutius simultatibus, odiis, maledicentia certaverat, cum maluisset ad Turcos ipsos quam ad Paulum bona sua recidere. Sed neque hoc contenta divina providentia, voluit ejus quoque corpus jam sepultum in prædam dari. Ab ipsis enim (quibus ipse beneficia sancti Laurentii in Damaso dederat) noctu aperto sepulchro, annulo & vestibus spoliatus est. In hos autem Paulus re cognita, graviter animadvertit. Eodem fere tempore Federicus adolescens egregius Ferdinandi filius, Mediolanum iturus ad ducendam Francisci Sfortiæ filiam fratris uxorem in regnum. Romam veniens prodeunte obviam honorato quoque, & Rhodorico Vicecancellario, perbenigne à *Paulo* suscipitur, ac rosa donatur, quam Pontifices quotannis donare alicui ex Principibus Christianis consuevere. Interim vero cum Ferdinando in animo esset eos bello persequi, & potissimum in regno suo existentes, qui dum à Gallis

premeretur à se defecerant, misissetque copias quasdam ea mēte ut Ducem Soranum adoriretur. Pontifex divertere id bellum cupiens, Archiepiscopum Mediolanensem eò propere misit oratum, ut copias illas quemadmodum ratione feudi tenebatur, ad se mitteret, quod diceret sibi in animo esse Comitis Aversæ filios Ecclesiæ nequaquam obtemperantes è medio tollere. Nam eo fere tempore Aversæ Comes moritur, quo Paulus Pontifex creatur: corpusque ejus Romam delatum in Basilica sanctæ Mariæ majoris sepelitur. Rex itaque accerrimus Deiphobi hostis, quippe qui ab eo superiore bello insidiis, veneno & armis petitus fuerat, copiarum suarum *Præfectis* mandat, ut primo quoque tempore proficiscantur, quo Pontifex ire jusserit. Antea enim Deiphobum & Franciscum ad se vocatos monuerat, ut & iter tutum à latronibus servarent, ne Romam aliunde venientes in ipsis prope urbis Romæ portis spoliarentur: utque Securantiæ Præfecti vice quondam filio, Caprarolam (quod oppidum est) redderent, cum omnia fere ipsius Præfecti bona possiderent. Vtrunque vero non modo facere recusarunt, verumetiam minas addidere, jactantes sæpius se Comitis Aversæ filios esse, nec lacessentibus parcituros. Tum vero Paulus clanculum paratis rebus omnibus ad bellum necessariis, supervenientibus etiam regiis copiis, quintodecimo die posteaquam inchoatum est bello eos incautos, & nil tale opinantes oppressit, redactis in potestatem Ecclesiæ novem castellis: quorum de numero aliqua ita munita natura & arte erant, ut vix opera hominum expugnari posse crederentur.

Dei-

Deiphobus autem veritus ne captus ad Regem mitteretur, salutem sibi fuga quæsivit. Capitur autem Franciscus frater cum filio, & quinquennio in arce Hadriani retentus, demum creato Sixto liberatur. Hinc postea inter Paulum & Regem ipsum ortæ graves inimicitiæ sunt, cum Ferdinandus hoc tanto merito peteret superiorum annorum tributum, quod Ecclesiæ pendebat sibi relaxari: & quod deinceps soluturus esset diminui, cum regnum Siciliæ patruus suus possideret, cujus ipse unà cum regno Neapolitano vectigal penderet: Inspicienda dicens & sua merita, & considerandum, quid posset in contrarium accidere, cum diceret se continuo acies quasdam in armis habere, non magis sua quam Pontificis Romani gratia, ut in bello contra Aversanos paulo antè noverat. Commemorabat vicissim Paulus merita Ecclesiæ erga Ferdinandum: atque hoc modo altercationibus in longum res ipsa semper protracta est, cũ uterq; repetendi jus suum tempus quæreret. Moliri res novas Rex interim cavebat, Iacobi Picennini, qui Sulmonem in Marsis & alia oppida tenebat potentiam veritus: quem postea Frãciscus Sfortia socer ad Regem misit, data fide se quotiens libuisset incolumen rediturum. Verum aliter Iacobo quam putarat accidit. Captus enim Neapoli à Ferdinando cum filio, & in carcerem conjectus, non ita multo post vita privatur, figmento adhibito quod in carcere ipso decidens crus fregisset, dum redeuntes ab Ischia (quam Aenariam antiqui vocabant) triremes Regis de Gallis victrices studiosius quam cautius per fenestram inspicit. Sunt qui arbitrantur hominem adhuc vivere.

Quod ego nullo modo credo, cum nullus esset in Italia aptior, si autoritatem hominis in militia respicis ad evertendum Ferdinandi Regis imperium. Substiterat in via hacre cognita (Senis namque erat) Ducis Mediolani filia Neapolim ad maritum itura, ut fidem faceret, nulla patris sui culpa Ferdinandum in Iacobi Picennini necem conspirasse. Quid autem ea de re suspicati sint homines optime novimus. Fuere etiam qui dicerent id prius à Paulo Pontifice scitum fore, cum illis diebus Archiepiscopus Mediolanensis à Pontifice ad Regem, & à Rege ad Pontificem frequenter commeaverit, cumque Paulus ipse dixerit, audita hominis captivitate, appellationum Iudicem è medio sublatum esse. Sed verum est illud virgilianum,

Nescia mens hominum fatì fortisque futuræ.

Nullius enim magis quam Iacobi Picennini opera reprimere Ferdinandi contumaciam Paulus potuisset, si tum in vita fuisset, quando inter eos de solvendo tributo contentio est orta ac bellum prope certum. Nam celebratis nurus ac filii nuptiis hac una re & Iacobi morte stabilito regno, Ferdinandus cum Pontifice instat, ut & tributum ei diminuatur, & quædam oppida quæ de regno possidebat Ecclesia ei redderentur. Misit eo Paulus Bartholomæum Roverellam Legatum tituli sancti Clementis Presbyterum Cardinalem, qui Regis mentem aliqua ex parte lenivit. Verebatur tum (credo) uterque, ne solis ac lunæ eclipses, quæ tum fuere cum maxima hominum admiratione, regnorum mutationem portenderent. Moritur tamen (ne corpora cælestia frustra pati existimes)

mes) sequenti anno Franciscus Sfortia Insubriæ & Liguriæ Dux. Nam Genuæ dominatum biennio antè adeptus fuerat dedentibus sese civibus diutino bello, partim intestino & gravi, partim externo agitatis. Gallorum enim dominatum quem sponte petierant rejicientes, ad sex millia Gallici nominis ante oculos Renati Regis interfecere, qui cum triremibus aliquot bene armatis aderat, recuperandæ urbis causa, quæ jam à Gallis defecerat. Mortuo itaque Francisco Sfortia Mediolanensium Duce, Cardinales statim Paulus ad se vocat, quid esset agendum consulit. Censuere omnes mittendas esse literas & nuncios ad Principes Italiæ, ad populos, qui eos adhortarentur nil novi moliri, sed pacem ante initam servare: maxime vero tam iniquo tempore quo à Turco communi Christianorum hoste vexaremur. Præterea vero Episcopum Conchensem Mediolanum mittit oratum populũ illum, ut nil antiquius fide putaret, quam Galeatio Francisci filio præstiterat. Aberat tum Galeatius jussu Patris in Galliam cum exercitu missus, dum Rex Alovisius cum Principibus regni dicto suo haudquaquam obtemperantibus bellum gerit. Ex fœdere enim dum Genuam in feudum accipit præsidia Rege Franciscus subministrabat. Requirebat & hoc affinitas inter eos contracta, cum Galleam Regina ac Ducis Sabaudiæ sororem in uxorem accepisset. Qui cognita patris morte relicto bello, quod regio nomine contra Burgundiæ Ducem inchoaverat, Lugduno abiens, ac cum paucis permutata veste in patriam rediens, ditione paterna auxilio matris quæ populos in fide continuerat, sine ulla contentione potitur.

Paulus vero compositis hoc modo Italiæ rebus, cum intelligeret militiam Rhodiorum militum ob inopiam ad nihilum redigi, eorum Magistrum ac Primates religionis ad se vocat corrigendi erroris causa, qui post frequentes conventus apud sanctum Petrum habitos tædio animi & senio confectus moritur, sepeliturque in Basilica sancti Petri non longe à sacello sancti Andreæ: in cujus locum Carolus Vrsinus suffectus, Rhodum ad tuendam insulam propere mittitur. Interim vero cum Paulo nunciatum esset in Poli oppido in Aequicolis posito multos hæreticos inesse, Dominum loci cum viris octo & fœminis sex comprehensos, & ad se perductos cognito hominum errore ignominia notavit, & quidem gravissima, eos potissimum qui pertinaciores fuere. Nam mitius cum his est actum, qui errorem confessi veniam petiere. Erant enim ejus sectæ, quam à perversa mente opinionis esse dicimus, quod dicerent nullum verum Christi vicarium esse eorum qui post Petrum fuere, nisi qui paupertatem Christi imitati sunt. Aucto deinde Cardinalium numero: ad X. enim eodem tempore creavit, quorum de numero hi fuere: Franciscus Savonensis ordinis Minorum Generalis, M. Barbo Præsul Vicentinus, cujus opera & consilio magnis in rebus semper est usus, Oliverius Archiepiscopus Neapolitanus, A. Episcopus Aquilanus, Theodorus Monferratus: reliqui partim Galli, partim Vngari & Angli sunt habiti. Senatu itaque in hunc modum aucto, ad componendam Italiæ pacem totus convertitur. Nam cum Florentini quidam à factione Petri Medices civili

vili discordia pulsi, ut Detesalvus Neronius & Angelus Acciojolus, ac Nicolaus Sudorinus Bartholomæum Bergomatem concitassent, qui magnam vim equitum ac peditum habebat, ut in Hetruriam cum exercitu movens, se ac extorres omnes in patriam reduceret, adjuvantibus etiam Venetis, occulte tamen, primo quidem impetu posse & velle subvertere totam Italiam visus est. Verum cum in Flamminia Galeatium Ducem Mediolanensem obvium habuisset cum Regis ac Florentini populi copiis, habenas inhibuit, & cunctando potius quam pugnando vincere annixus est. Pugnatum est tamen semel atque acriter comitis Vrbinatis auspiciis in agro Bononiensi ad Ricardinam, id ei loco nomen est, dum castrametatur. Quo quidem tempore de Bergomate actum certe erat, si tum Galeatius affuisset, qui Florentiam componendæ rei bellicæ caussa profectus paulo antè fuerat. Ferunt qui tanto prælio interfuere, nusquam ætate nostra majore contentione certatum esse: nec prælium antea fuisse, in quo plures desiderati fuerint: tum autem Veneti sibi potius quam homini caventes, cohortibus aliquot & turmis ei in auxilium missis, pacem enixius quærere, ejus conficiendæ arbitrium omne in Pontificem deferentes. Qui rei suæ quoque admodum timens, si victoria ad Regem & Ducem recideret, ut pax conficeretur instabat. Erat enim opinio quorundam hominum non vulgarium, Bartholomæum connivente Pontifice Padum trajecisse, quo mutato Florentinorum statu, inferre bellum Ferdinando Regi commodius posset, cui ita infensus erat, ut accire con-

tra eum novos quoque in Italiam hostes cogitaverit. Vocatis itaque ad se omnium Principum Legatis, pacem his rationibus composuit, ut utraque pars quæ bello ceperat redderet: utque Bartholomæus copias suas in Cisalpinam Galliam reduceret: servareturque pax illa, quæ antea inter Franciscum Sfortiam & Venetos apud Laudam Pompejanam composita fuerat. In una re tantum addubitatũ est, excluderetúrne à pace Italiæ Sabaudiæ Dux, vel Philippus frater, qui eo anno Venetorum stipendiis militaverat, provinciam Galeatii bello vexaverat. Petebant Veneti ut inter fœderatos is quoque censeretur. Negabat id fieri posse Galeatius, cum diceret eum se nunquam pro amico & socio habiturum, quem Rex Franciæ hostem haberet. Verum tantum valuit Paulus blanditiis & pollicitationibus, ut Legatum Galeatii contra Principis sui decretum in sententiam sui ipsius traxerit. Hanc ob rem iratus Galeatius, & Laurentium Pisauriensem Legatum suum exilio mulctavit, & Sabaudienses ita bello vexavit, ut eos pacem exposcere coegerit: quæ quidem ex arbitrio Regis Franciæ postea composita est, intervenientibus & Reginæ & uxoris Galeatii precibus, quæ Ducis Sabaudiæ sorores sunt. Compositis autem hoc modo rebus, Paulus ad ocium conversus, populo Romano ad imitationem veterum ludos quam magnificentissimos & epulum lautissimum instituit, procurante eam rem Vianesio Bononiensi Pontificis vicecamerario. Ludi autem erant pallia octo, quæ cursu certantibus in Carnisprivio proponebantur singulis diebus. Currebant senes, adolescentes, juvenes, Iudæi, ac seorsum
pastil-

paſtillis primo quidem pleni,quo tardiores in curſu eſſent. Currebant & equi, equæ, aſini, bubali tanta cum omnium voluptate, ut omnes præ riſu pedibus ſtare vix poſſent. Curſus autem & ſtadium erat ab arcu Domiciani uſque ad ædes ſancti Marci, unde Pontifex ipſe ſolidam voluptatem percipiebat. Ac etiam in pueros cœno oblitos poſt curſum munificentia uſus, ut ſingulis carlenum (nummi argentei id genus eſt) condonaret. Sed ecce in tam publica omnium lætitia ſubitus terror Paulum occupat. Nunciatur ei quoſdā adoleſcentes duce Calimacho in eum conſpiraſſe, cui præ timore vix reſpiranti, neſcio quo fato novus etiam terror additur. Advolat enim quidam cognomento Philoſophus homo facinoroſus & exul, qui vitam primo & reditum in patriam deprecatus nunciat, ac falſo quidem, Lucam Totium Romanum civem Neapoli exulantem, cum multis exulibus in nemoribus Veliterninis à ſe viſum, ac paulo pòſt affuturum. Timere Paulus ac magis trepidare tum cœpit, veritus ne domi & foris opprimeretur. Capiuntur permulti in urbe, tum ex Aulicis, tum ex Romanis. Augebat hominis timorem Vianeſius. Augebant & alii ejus familiares, qui ex tanta perturbatione aditum ad majorem dignitatem & huberiorem fortunam ſibi quærebant. Irrumpebant cujuſvis domum ſine diſcrimine. Trahebant in carcerem quos ſuſpectos conjurationis habuiſſent. Et ne ego tantæ calamitatis expers eſſem, domum ubi habitabam multis ſatellitibus noctu circumdant, fractis foribus ac feneſtris vi irrumpunt: Demetrium Lucenſem familiarem meum comprehendunt; à quo ubi ſcivere me apud

apud Cardinalem Mantuanum cœnare, ſtatim accurrunt, & me in cubilo hominis captum ad Paulum confeſtim trahunt. Qui ubi me vidit, ita inquit duce Calimacho in nos conjurabas? Tum ego fretus innocentia mea ita conſtanti animo reſpondi, ut nullum conſcientiæ ſignum in me deprehendi poſſet. Inſtabat ille diſcinctus & pallidus: & niſi verum faterer, nunc tormenta mihi, nunc mortem proponebat. Tum ego cum viderem omnia armis & tumultu circunſonare, veritus ne quid gravius ob formidinem & iram in nos conſuleretur, rationes attuli, quam ob rem crederem Calimachum nil aliquid tale unquam moliturum, nedum meditatum fuiſſe, quod conſilio, lingua, manu, ſolicitudine, opibus, copiis, clientelis, armis pecuniis, oculis poſtremo careret. Cæculus enim erat &. P. Lentulo ſomniculoſior, ac L. Craſſo ob adipem tardior. Omitto quod nec civis quidem Romanus erat, qui patriam liberaret, nec Præſul qui pontificatum ſibi Paulo interempto deſumeret. Quid poterat Calimachus? Quid auderet? Erat ne lingua & manu promptus? Habebatne ad tantam rem conficiendam certos homines delectos & deſcriptos, quorum opera uteretur? niſi forte vellent Glaucum & Petreium fugæ ſuæ comites, alteros Gabinios ac Statilios eſſe. Tum Paulus ad Vianeſium converſus, hic inquit (me torvis oculis aſpiciens) tormento cogendus eſt verum fateri: nam conjurandi artem optime novit. Vtinam conſideratius mecum egiſſet Paulus: non enim me ſtatim tormento ſubjeciſſet. Nam cum verum conjectura quæritur, nec de facto conſtat, in conjuratione potiſſimum, & quæ ante

ante susceptum negocium, & post sint gesta quæritur. Consideratur vita conjurantis, considerantur mores, ambitio, cupiditas tum facultatum, tum honorum: & si quid antea dictum, scriptum, aut factum sit, quod eo tendat. Horum nihil consideravit Paulus, in carcerem nos conijcit. Verum cum admoneretur ab his qui bene sentiebant, quibusque exploratum erat Lucam Totium nusquam pedem Neapoli movisse, ne tantum tumultum cum suo discrimine concitaret, revocat edictum tertio die quo præmia illis proponebat, qui Lucam reum majestatis vel vivum vel mortuum in potestatem suam redegissent: non tamen Quadratios fratres, quos ob eam suspicionem ceperat & torserat, dimisit. Subesse aliquam latentem causam videri volebat, ne levitatis argueretur. Liberatus hoc metu Paulus, ad nos statim animum adiicit. Mittit in arcem Hadriani Vianesium cum Iohanne FranciscoClugiensi Sanga & satellite, qui nos quosvis genere tormentorum adigat, ea etiam fateri quæ nusquam sciebamus. Torquentur prima & sequenti die multi: quorum pars magna præ dolore in ipsis cruciatibus concidit. Bovem Phalaridis sepulchrum Hadriani tum putasses, adeo resonabat fornix ille concavus vocibus miserorum adolescentum. Torquebatur Lucidus homo omnium innocentissimus. Torquebatur Marsus Demetrius, Augustinus Campanus optimus adolescens, & unicum seculi nostri decus, si ingenium & literaturam inspicis: quibus cruciatibus & dolore animi mortuum postea crediderim. Fessi tortores, non tamen satiati. Nam ad viginti fere eo biduo quæstioni subjecerant: me

quoque ad pœnam vocant. Accingunt ſe operi carnifices, parantur tormenta, ſpolior, laceror, trudor tanquam craſſator & latro. Sedet Vianeſius tanquam alter Minos ſtratis tapetibus, ac ſi in nuptiis eſſet, vel potius in cœna Atrei & Tantali, homo inquam ſacris initiatus, & quē ſacri canones vetant de laicis quæſtionem habere: ne ſi mors ſubſequatur, quod in tormentis interdum accidere ſolet, irregularis (ut eorum verbo utar) & impius habeatur. Neque hoc quidem contentus, dum penderem miſer in ipſis cruciaribus monilia Sangæ Clugienſis attrectans, hominem rogabat, à qua puella donum amoris habuiſſet. De amoribus locutus, ad me converſus inſtabat, ut ſeriem conjurationis, vel fabulæ potius à Calimacho confictæ explicarem, diceremque quid cauſæ eſſet, cur Pomponius qui tum Venetiis erat, ad me ſcribens, patrem ſanctiſſimum in ſuis literis appellaret, te inquit Pontificem creaverant conjurati omnes? Flagitat item dederim ne literas Pomponio ad Imperatorem, aut ad aliquem Chriſtianum Principem ſuſcitandi ſchiſmatis, aut concilii cauſa. Reſpondeo me nunquam conſiliorum Calimachi participem fuiſſe, quippe cum inter nos ſimultas eſſet haud parva. Neſcire item cur Pomponius me patrem ſanctiſſimum appellaret, ſciturum ab eo: nam paulo pòſt vinctum affuturum dicebat. De pontificatu vero non eſſe cur ſoliciti eſſent, quod vita privata ſemper contentus fuiſſem. Ad Imperatorem vero me nunquam literas miſiſſe, nec Pomponii opera ea in re uſum eſſe, id etiam ab eo ſciturum. Tandem vero delinitus aliquantulum tot meis curciatibus,

tibus, non tamen ſatiatus, deponi me jubet, veſperi majores ſubiturum. Deferor in cubiculum ſemimortuus, nec ita multo poſt revocor à quæſtoribus bene potis & pranſis. aderat & Laurentius Archiepiſcopus Spalatrenſis. Petunt quid mihi colloquii fuerit cum Sigiſmundo Malateſta, qui tum in urbe erat. De literis inquam; de armis, de præſtantibus ingeniis, tum veterum, tum noſtrorum hominum loquebamur, deque his rebus, quæ in hominum colloquia cadere poſſunt. Minari tum Vianeſius, ac majores cruciatus proponere, niſi verum faterer. Rediturum ſe die ſequenti, meditarer interim ubi eſſem, & quibus cum mihi eſſet agendum. Reducor iterum ad cubile, ubi tantus me repente dolor invaſit, ut vitam cum morte cuperem commutare, recrudeſcentibus doloribus ob refrigerata membra, quaſſa vehementer ac læſa. Recreabat me tamen non parum Angeli Bufali Romani equitis humanitas, quem anno ante Paulus in carcerem conjecerat, ob interfectum à Marcello filio Franciſcum Cappocium. Id enim factum Angeli ſuaſu Paulus dicebat. Angelus itaque ac Franciſcus nepos, quibus cum in eodem cubiculo divertebam, quo minus doloribus & inedia morerer, ſuis manibus & medelas & cibum mihi afferebant. Poſt biduum vero Chriſtophorus Veronenſis Pauli Medicus ad me veniens, bono inquit animo te eſſe jubet Paulus, ac de ſe bene ſperare, brevique liberum futurum. Sciſcitor quando id fore ſperaret? Reſpondet homo liber audientibus omnibus qui tum aderant, non ita cito fieri poſſe, ne levitatis & ſævitiæ argueretur Pontifex, quod illos quos

tanto tumultu concitato cepiſſet ac torſiſſet, ſtatim veluti innoxios dimitteret. Neque hoc quidem contentus Paulus, quos paulo antè conjurationis & majeſtatis accerſierat, eoſdem mutata ſententia ob divulgatam fabulam hæreſeos accuſat. Trahitur ad urbem Pomponius Venetiis captus, per totam Italiam tanquam alter Iugurtha ducitur in judicium Pomponius, vir ſimplicis ingenii, neque conjurationis, neque alicujus ſceleris conſcius. Rogatus cur nomina adoleſcentibus immutaret. Vt homo liber erat, quid ad vos inquit & Paulum, ſi mihi Feniculi nomen indo? modo id ſine dolo & fraude fiat. Amore nanque vetuſtatis antiquorum præclara nomina repetebat, quaſi quædam calcaria, quæ noſtram juventutem æmulatione ad virtutem incitarent. Trahitur & Lucillus ad urbem tanquam reus majeſtatis, qui in Sabinis tetricam illam vitam ducebat, quod ad Campanum ſcribens, quæ literæ poſtea deprehenſæ ſunt: Heliogabali cujuſdam amores reprehendebat, ita occulte tamen, ut niſi à conſcio dignoſci res ipſa non poſſet. Vianeſius autem diligens paſtor ad nos cum tormentis ſæpius rediens, torto etiam Petreio Calimachi comite in fuga comprehenſo, ac nihil confeſſo, quod diceret ebrioſam illam Calimachi collocutionem nullius momenti exiſtimandam fuiſſe, omnia oculis colluſtrans, ne refractis parietibus tanquam Dædali ex alta arce volaremus, carcerem ſubterraneum meditatur, ac fabris ſtatim locat: eoque conjicit Franciſcum Anguilaram Gattaluſium, Franciſcum Alvianum, Iacobū Ptolemæum quadriennio antè moleſtia carceris maceratos. De liberta-

bertate nostra interim nullum verbum fiebat. Erat tum Imperator in urbe: voti enim gratia venerat cum magno comitatu, quem Paulus magna cum impensa honorificentissime suscepit, expensis decem & octo millibus nummûm aureorum. Ambos ex mole Hadriani sub eodem pallio à Laterano redeuntes comitante honorato quoq; inspexi. Substitit Paulus in ponte, donec Imperator equites aliquot crearet. Abeunte deinde Imperatore, cum jam metu omni liberatus esset: nam & equitum & peditum suorum magnam partem in urbem vocaverat: veritus nequid tumultus à populo Romano excitaretur, præsente Imperatore decimo mense post captivitatem nostram in arcem veniens, ne tantum tumultus frustra concitasse videretur, multa nobis objicit, sed illud potissimum, quod de immortalitate animorum disputaremus teneremusque opinionem Platonis, quam divus Augustinus Christianæ religioni simillimam esse censet: Merito inquit Aurelius, Cicero Deum inter Philosophos Platonem vocat, qui certe cunctos ingenio & sapientia superavit: hunc mihi delegi quo cum disputarem, qui & de ultimo hominis fine, & de divina natura melius quam cæteri philosophatur. In dubium inquit Paulus disputando Deum vocabatis. Quod quidem omnibus Philosophis & Theologis nostrorum temporum objici potest, qui & animos & Deum & omnes intelligentias separatas disputandi, ac veri inveniendi causa in dubium pleruntque vocant. Præterea vero hæretici sunt, ut ait Augustinus, qui quod prave sapiunt, pertinaciter defendunt: Sanam disciplinam nunquam aspernati sumus, quod

facere consueverunt (ut ait Leo) erroris magistri, qui seorsum ab Ecclesia sentientes hæretici merito, Hieronymo teste, sunt appellati. Rationem vitæ meæ posteaquam sapere per ætatem cœpi usque ad hæc tempora reddere vobis possum. Nullum mihi facinus impingi potest, non furtum, non latrocinium, non sacrilegium, non depeculatus, non parricidium, non rapina, non simonia. Vixi ut Christianum decebat, confessionem & communionem in anno semel præsertim intermisi nunquam. Nil ex ore meo excidit, quod contra symbolum esset, aut hæresim saperet, non sum imitatus Simoniacos, Carpocratianos, Ophytas, Severianos, Alogios, Paulinos, Manichæos, Macedonios, aliamve hæreticorum sectam. Præterea vero Paulus crimini nobis dabat, quod nimium gentilitatis amatores essemus, cum nemo eo hujus rei studiosior esset, quippe qui & statuas veterũ undique ex tota urbe conquisitas in suas illas ædes quas sub capitolio extruebat congereret, avecto etiam ex sancta Hagnete beatæ Constantiæ sepulchro, frustra reclamantibus monachis loci, qui postea mortuo Paulo sepulchrum illud porphyreticum à Sixto Pontifice repetiere. Præterea vero nummismata prope infinita ex auro argento æreve sua imagine signata sine ullo senatusconsulto in fundamentis ædificiorum suorum more veterum collocabat: veteres potius hac in re quam Petrum, Anacletum & Linum imitatus. Cum vero nostra de re inter Palatinos Episcopos & duos fratres esset aliquanpo disceptatum: quorum alter erat ordinis Francisci, alter Dominici, venerunt fere omnes in hanc

hanc ſententiam, nihil eſſe in nobis quod hæreſim ſaperet. Verum cum Paulus in arcem veniſſet, excluderet urque de induſtria Franciſcus patronus noſter veritatis aſſertor, quo liberius Leonardo loqui liceret, eadem dicit quæ pridie. Rogati ſententiam qui tum aderant; & ſi ad nutum Pontificis aliqua ex parte loquebantur, noſtram tamen cauſam leviorem faciebant, ac Pontificem mitiorē reddere conabantur. Solus autem inter omnes Lælius de Valle Rōanus civis & advocatus conſiſtorialis noſtram cauſā libere tutatus eſt. Confutat omnia quæ à Leonardo dicta erant: quæque partim affirmaverat alter advocatus Andreas ſanctæ crucis. Fit autem inter dicendum de Academia mentio. Inclamat tum M. Barbus ſancti Marci Cardinalis, nos non Academicos eſſe, ſed fœdatores Academiæ. Quid turpitudinis autem à nobis in Academiam prodierit certe non video, cum nec fures, nec latrones, nec incendiarii, nec decoctores eſſemus. Veteres Academicos ſequebamur, novos contemnentes qui in rebus ipſis nil certi ponebant. Paulus tamen hæreticos eos pronunciavit, qui nomen Academiæ vel ſerio, vel joco deinceps commemorarent. Iuſta eſt hæc ignominia Platoni, ipſe ſe tueatur. Volebat Paulus rebus in omnibus videri acutus & doctus: volebat item videri facetus, deridebat fere omnes comtemnebatque. Interrogat tum Pomponium hominem irridens, quod ei à teneris annis nomen impoſuerant parentes. Reſpondet Pomponius ſe binominem fuiſſe. Confuſus novitate rei Paulus ſubſtitit amplius de nomine quærere. Ad me autem converſus, in omnem contumeliam prorupit,

omitto quod mihi conjurationem, hæresim, majestatis crimen obijceret, quæ omnia jam purgata erant: obiiciebat etiam ingratitudinem, quod in me licet ingratum officiosus fuisset, si spoliare homines emptione sua incognita causa, si carcere, si tormentis, si ignominia, si calumnia afficere beneficium est, certe erga me beneficus & liberalis dici potest Paulus, & ego ingratus: qui tantorum maleficiorum immemor ab urbe non discesserim, suis mandatis obtemperans, suis pollicitationibus totiens frustratus. Abijt inde minabundus, & ob iram quam tum conceperat nos usque ad integrum annum retinuit. ita eum credo jurasse, quando nos cepit & in carcerem conjecit, noluit perjurus videri. Dimissos tandem in ædibus suis viginti diebus ita nos retinet, ut efferre pedem domo non liceret. Vngari deinde per Vaticanum sinit. Fatigatus postremo Cardinalium precibus liberos tandem nos facit. Vocor non ita multo post literis à Lodovico Gonzaga Principe Mantuano ad balnea Petriolana valetudinis causa, quam in carcere dextro humero debilitatus contraxeram. Eò ut proficiscerer primo vetuit Paulus, quod diceret se brevi rei meæ bene consulturum. Eo tamen ac'redeo, spondente reditum meum Bessarione Cardinali Niceno viro præstantis ingenii & singnlaris literaturæ. Fidem meam commendat Paulus, ac crebro jactat optimam ejus erga me voluntatem. Post discessum Borsiii Estensis, quem ad urbem cum magno equitatu venientem magnificentissime & laute susceperat, Ducemque Ferrariæ creaverat, me brevi visurum quo in me animo esset. Idque etiam Oratoribus tum

tum Venetorum, tum Ducis Mediolanensis, qui me ei commendaverant, sæpe pollicitus fuerat. Biennio hac spe ductus vel frustratus, potius ire Bononiam institueram cum Cardinali Mantuano ejusdem civitatis Legato. Quo minus id facerem vetat Paulus: dicitque (ita erat urbanus & facetus) me satis sapere, & facultatibus potius quam literatura indigere. Sed ecce dum expecto, ut mei tandem tot calamitatibus, tot malis circunventi misereatur, Pontifex ipse apoplexia moritur secunda hora noctis, solus in cubiculo nemine vidente, cum eo die lætus etiam Consistorium habuisset, Pontificatus sui anno sexto, mense decimo, quinto calendas Augusti. MCCCCLXXI. Fuit autem in homine quantum ad corpus pertinet, majestas Pontifice digna. Erat enim magni ac vasti corporis, adeo ut dum ad rem Divinam proficisceretur solus emineret. Circa cultum corporis & si morosus non erat, nequaquam tamen negligens habebatur. Fuere etiam qui dicerent eum dum in publicum prodiret, faciem sibi fucis concinnare. De apparatu Pontificio non est cur ambigas, majores ab hoc uno superatos regno præsertim, sive mitram velis appellare, in quam multas opes contulit, coëmptis undique ac magnis pretiis adamantibus, sapphiris, smaragdis, chrysolithis, jaspidibus, unionibus & quicquid gemmarum in pretio est, quibus ornatus tanquam alter Aaron in publicum forma humana augustiore prodibat. Inspici tum ab omnibus volebat & admirari. Hanc ob rem nonnunquam peregrinos in urbe retinuit, intermissa ostendendi sudarii consuetudine, quo à pluribus eodem tempore cerneretur.

Præterea vero ne solus differre à cæteris videretur, publico decreto mandavit proposita pœna, ne quispiam bireta coccinea (ita appellant capitis tegmen) præter Cardinales ferret: quibus etiam primo Pontificatus sui anno pannum ejusdem coloris dono dedit, quo equos vel mulas sternerent dum equitant. Voluit præterea in decretum referre, ut galeri Cardinalinm ex serico coccineo fierent: sed id quo minus decerneretur vetuere illi, qui bene sentientes diminuendam esse Ecclesiæ pompam, non augendam cum detrimento Christianæ religionis prædicabant. Ante Pontificatum vero prædicare solebat, si sors unquam ei contigisset, singulis Cardinalibus singula castella se donaturum, quo vitandi æstus urbani causa secedere percommode possent. Sed Pontificatum adeptus, nil minus cogitavit, Pontificatus tamen majestatem tum autoritate tum armis augere conatus est. Nam Tricaricensem Episcopum in Gallias misit, qui cognita Leodiensium & Ducis Burgundiæ contentione eos ad concordiam revocaret, sublato interdicto quo Leodienses notati erant, ob pulsum injuria Episcopum suum. Verum dum Tricaricensis hæc quam accurate agit, ut id ad solum Pontificem pertinere ostenderet, à Leodiensibus cum eorum Episcopo capitur. Hanc ob rem Dux Burgundiæ inita pace cum Lodovico Franciæ Rege (tum enim bellum inter se gerebant) adjuvante ipso Rege Leodienses gravissimis cædibus persecutus, eorum urbem tandem evertit, & captos Episcopos liberavit. Præterea vero Paulus cognita Regis Boëmiæ perfidia in hominem Laurentio Roverella Episcopo Ferrariensi

rienſi Legato ita Vngaros & Germanos concitavit, ut brevi & ſtirpem Georgii funditus ſuſtulerit: & nomen hæreticorum fuerit deleturus, ni Poloni id regnum ad ſe pertinere dicentes Matthiam Vngariæ Regem tenuiſſent bello laceſſitum, quo minus regno Boëmiæ potiretur. Duo tamen bella & quidem parva in Italia ſuſcepit, quæ nulla re prius repetita bello, ſed inſidiis primo inchoata, poſtea deſeruit. Cum igitur Tolphæ veteris Dominos inſidiis primo, mox armis: cum id non ceſſiſſet, Duce Vianeſio aggreſſus eſſet, obſideretque locum & oppugnaret, ſupervenientibus regiis copiis, quæ à bello quod in Flamminia contra Bartholomæum Bergomatem geſtum eſſe diximus, quo in exercitu Vrſini militabant, repente effuſa fuga obſidionem deſerit, cum amplius ſexaginta millibus paſſuum hoſtes abeſſent. Atque ita Tolpham poſt longam contentionem, qua etiam Vrſinos ſibi inimicos ac prope hoſtes fecerat, decem & ſeptem millibus nummum auri emit, familiæ Vrſinæ potentiam veritus, quæ Dominis loci affinitate conjuncta erat. Iiſdem quoque artibus Robertum Malateſtam Sigiſmundi mortui filium aggreſſus, cum etiam dolo ſuburbium Ariminenſe cepiſſet, urbemque aliquandiu oppugnaſſet, Laurentio Spalatrenſi Archiepiſcopo tantum negotium procurante, ſupervenientc poſtea Federico Comite Vrbinati cum Regio ac Florentini populi exercitu, & obſidionem relinquere coactus eſt, & fuſo turpiter ac fugato ejus exercitu, pacem turpi etiam conditione initam non renuit. Affirmat Laurentius potiundi Arimini, opportunitatem amiſſam eſſe,

dum avare nimium ſtipendia militibus perſolvit: dumque ignoratione rerum & tarditate ingenii rem ipſam quæ momento temporis colligitur in bello potiſſimum in longum ducit. Natura enim in rebus agendis ita præpoſterus Paulus erat, ut niſi fatigatus rem quantumvis claram & apertam inchoaret, aut inchoatam perficeret. Quanquam ipſe jactare ſolebat, ut ſibi in multis uſui fuiſſet, cum in pluribus (ſi verum fateri volumus) ſibi ac Romanæ Eccleſiæ id admodum nocuiſſet. In colligendis autem pecuniis ita diligens fuit, ut fere ſemper beneficia & Epiſcopatus his committeret, qui officium aliquod venale haberent, unde elici munus poſſet. Omnia enim officia ſuo tempore venalia erant. quam ob rem factum eſt, ut qui Epiſcopatum aut beneficium vellet, officium aliquod emeret, quo lenocinio quod vellet conſequeretur, ſuperatis competitoribus omnibus doctrina & probitate vitæ quovis magiſtratu & honore dignis. Præterea vero cum Epiſcopatus vacaret, quo plures annatæ eodem tempore ſolverentur, digniores (ut ipſe prædicabat) ad huberiores Epiſcopatus movens, magnam pecuniarum vim undique colligebat. Redimendarum quoque penſionum uſum non improbavit. His autem pecuniis interdum etiam ad liberalitatem utebatur. Nam & Cardinales pauperes maxime & Epiſcopos & Principes ac Nobiles domo extorres, virgines, viduas, ægrotos frequenter juvabat. Curavit item ut Romæ annona cæteraque ad victum pertinentia vilius quam antea venderentur. Aedificavit etiam ſplendide ac magnifice tum apud ſanctum Marcum, tum vero in Vaticano, quod

quod ad munificentiam pertinet. Venationem quoque miro apparatu edidit Duci Ferrarienſi in campo Merulæ. Huic autem præfuit ejus ex ſorore nepos S. Luciæ Cardinalis, quem unà cum Baptiſta Zeno altero nepote Cardinales ante creaverat. Adire hominem die dormientem, ac noctu vigilantem, attrectantemque gemmas & margaritas difficile erat, nec niſi poſt multas vigilias: quod ſi tibi patuiſſent fores, audire hominem non audiri ab homine neceſſe erat, adeo copioſus in dicendo habebatur. Moroſus erat & difficilis, tum domeſticis, tum externis: & ſæpe quod promiſerat mutata ſententia invertebat. Volebat videri aſtutus rebus in omnibus: hanc ob rem perplexe nimium interdum loquebatur. Quare amicitias Principum ac populorum non diu ſervavit, quod variarum partium haberetur. Varia ciborum genera ſibi apponi volebat: & pejora quæque ſemper deguſtabat. Clamabat interdum, niſi quæ expetebat ex ſententia ei appoſita fuiſſent; Bibaciſſimus quidem erat, ſed vina admodum parva & diluta bibebat. Peponum eſu, cancrorum, paſtillorum, piſcium, ſuccidiæ admodum delectabatur. Quibus ex rebus etiam crediderim apoplexiam illam, qua è vita ſublatus eſt. Nam duos pepones & quidem prægrandes comederat eo die, quo ſequenti nocte mortuus eſt. Iuſtus tamen eſt habitus & clemens. Pleroſque autem latrones pœna carceris ad ſanitatem redigere conatus eſt: fures, parricidas, perfidos, perjuros. Humanitatis autem ſtudia ita oderat & contemnebat, ut ejus ſtudioſos uno nomine hæreticos appellaret. Hanc ob rem Romanos adhortabatur, ne fi-

lios diutius in ſtudiis literarum verſari paterentur, ſatis eſſe ſi legere & ſcribere didiciſſent. Durus interdum & inexorabilis ſi quid ab eo peteres habebatur: neque hoc contentus, convitia & probra in te conjiciebat: plura tamen præſtabat quam vultu facturum præ ſe ferret. Vno tamen poſtremo laudari poteſt, quod domi monſtra non aluerit, quodque domeſticos ſuos & familiaris in officio continuerit, ne ob faſtum & inſolentiam populo Romano & Aulicis ſtomachum facerent.

FINIS.

Samuel
Mather
His Book
if his father Will
please to give it him.

the earth.

L. LV[illegible]I.

the malice of his enemies, the flatterers of
cretly and openly sought his destruction,
aleth to GODS iudgement, shewing that
when they see the punishment of the wic-
GOD.

Psalme

3 For l
Stro
Not f
That th
4 They ru
Prepar
Arise the
And then